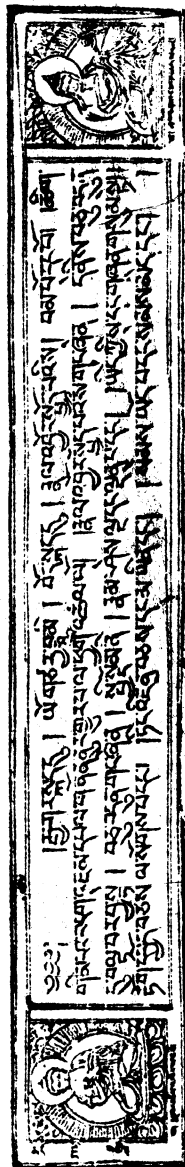

भोट प्रकाशः

Bhoṭa-Prakāśa

A Tibetan Chrestomathy

SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH

THE YOGACARYABHÜMI OF ASANGA, Folia 1.

भोट प्रकाशः
BHOṬA-PRAKĀŚA

A Tibetan Chrestomathy

with introduction, skeleton grammar,
notes, texts and vocabularies

Vidhushekhra Bhattacharya

**Munshiram Manoharlal
Publishers Pvt Ltd**

ISBN 81-215-0534-6

Second edition 1991

Originally published in 1939 by University of Calcutta.

Published by Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd. Post Box 5715, 54 Rani Jhansi Road, New Delhi - 110 055 & Printed at New Gian Offset Printers, Inder Lok Extension, New Delhi - 110 035

TO —
THE MEMORY OF
SIR ASUTOSH MOOKERJEE
WHO MADE HIS ALMA MATER
GREAT AMONG THE SEATS OF LEARNING
AND AMONG OTHER THINGS
INAUGURATED TIBETAN STUDIES
IN OUR UNIVERSITY

CONTENTS

	Pages
SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH ...	Frontispiece
PREFACE	ix
INTRODUCTION	xxix
ABBREVIATIONS	xxxvii
A SKELETON GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE ...	xxxix

Part I

TEXTS :		3-217
I. Prajñādaṇḍa		3-32
II. Nāgānanda		33-70
III. Udānavarga		71-82
IV. Buddhacarita		83-113
V. Lalitavistara		114-136
VI. Bodhisattvāvadānakalpalatā		137-151
VII. Bhagavadgītā		152-154
VIII. Nyāyabindu		154-159
IX. Nyāyabinduṭīkā		160-166
X. Catuḥśataka		166-175
XI. Mūlamadhyamakakārikā		176-182
XII. Kāśyapaparivarta		183-191
XIII. Kāvyaḍarśa		192-198
XIV. Rūpādityakatha		199-217

Part II

NOTES:	...	...	...	...	221-316

Part III

VOCABULARY:	...	...	...	319-568
I. Tibetan-Sanskrit	...	...	...	319-465
II. Sanskrit-Tibetan	...	...	...	466-566
III. Addenda	...	...	...	566-569
ADDITIONS AND CORRECTIONS	...	...	...	569-573
APPENDIX	...	...	...	575-578

PREFACE

Considering the contiguity of Bengal and Tibet and the close cultural connexion between this province of India and the latter country for a number of centuries, it is only fitting that Tibetan studies should first be undertaken in Calcutta and Bengal. The Hungarian scholar Csoma de Körös began the tradition of modern Tibetology in Calcutta over a hundred years ago. Sarat Chandra Das, the great Indian of modern times to revive Tibetan studies, worked in Calcutta. But Tibetan was rather neglected otherwise. Fortunately, however, Rabindranath Tagore felt its importance and arranged for it in his *Viśva-bhārati*, and here in the University of Calcutta it was Sir Asutosh Mukherjee who strongly realized its necessity and took steps making adequate arrangements for it. It was in his time that the large collection of Tibetan works including both the *Kanjur* and *Tanjur* was acquired for the University Library, and students were given special facilities for studying it, being placed under good teachers and occasionally being sent to Darjeeling for that purpose. His endeavours bore fruit. For, it was when he held the reins of the University that not only the *History of Indian Logic* of Mahamahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan, the materials of which were collected from a large number of works on logic in Tibetan, but also the following books were published from the University:

Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language* (1912); W. L. Campbell: *She-rab-Dong-bu* (ཤེས་རབ་ཐོང་བུ), 1919; and Lama Dawasamdup: *An English-Tibetan Dictionary*, 1919.

But as ill luck would have it, after the untimely death of Sir Asutosh in 1924 not much interest was felt in the University for Tibetan studies, and the whole collection of the Tibetan MSS. and xylographs was found deposited in an obscure corner of the Durbhanga Building, and there was hardly any one to take proper care of it.

In 1935, however, Dr. Syama Prasad Mookerjee, worthy son of the late Sir Asutosh, occupied the chair of the Vice-Chancellor of the University, and he keenly felt the deplorable condition, and revived the study of Tibetan instituted by his father making again new and better arrangements. Since then he has been taking proper care for and interest in it. It is to be hoped that this time this important subject will not be neglected in the University.

Some interest in Tibetan can now be noticed not only in a certain number of students of the University, but also among some scholars of the country, who are well familiar with Sanskrit and want to study Tibetan particularly with reference to Sanskrit texts. For such students is now required some suitable Chrestomathy. I do not know of any such Chrestomathy that can be suitable for the special

requirements of those who have studied Sanskrit and are interested in Tibetan as a repository of early Indian literature. The present volume has been prepared with a view to removing this want: to what extent it will serve the purpose, the author is not competent to say.

The Chrestomathy is divided into three parts: Part I contains lessons in Tibetan and Sanskrit; Part II consists of Notes; and Part III gives complete Vocabularies, (i) Tibetan-Sanskrit, and (ii) Sanskrit-Tibetan. The Introduction among other things gives a short description as to how Sanskrit literature along with Buddhism entered into Tibet, as well as a brief notice of Tibetan literature. A Skeleton Grammar of the language has also been added to the Introduction. In an Appendix a short bibliography has been given to help further study.

The texts occurring in the present Chrestomathy, as enumerated below, will show that they represent a variety of Tibetan literature, religious and secular, including passages from *sūtras* and *śāstras*.

All of them are in classical Tibetan excepting one, viz. *Rūpāditya-kathā*, which has been included as a specimen of modern Tibetan.

I. *Prajñādaṇḍa*, Ses.rab.sdon.bu (ཤེས་རབ་སྡོང་བུ), attributed to Nāgārjuna. Tibetan text ed. Sarat Chandra Das, Darjeeling, 1896; and with an English translation by W. L. Campbell, Calcutta, 1919.

II. *Nāgānanda nāma Nāṭaka*, Klu.kun.tu.dgaḥ.baḥi.ḥes.

bya.baḥi.zlos.gar (ཁྱུ་ཀུན་དྲུག་པའི་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམས་ཀྱི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་) of Śrī-
h a ṛ ṣ a. Sanskrit text, Trivandrum Sanskrit Series, 19; Tibetan
text, Tanjur, Mdo. XCII; Cordier, III, p. 419.

III. *Udānavarga*, Ched.du.brjod.paḥi tshogs (ཆེད་དུ་བརྒྱུད་པའི་
ཆོགས་). Sanskrit Text ed. Louis de la Vallée Poussin,
JRAS, 1912; Tibetan text. ed. Hermann Beckh, Berlin,
1911.

IV. *Buddhacarita nāma Mahākāvya*, Saṅs. rgyas.kyi.spyod.pa.
žes.byā.baḥi. śān.nāg.pa.chen.po (སངས་རྒྱལ་གྱི་སྤྱོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་
སྟུན་ལག་བ་ཆེན་པོ་) of A ś v a g h o ṣ a. Sanskrit text ed. E. B.
C o w e l l, Oxford, 1893, and E. H. J o h n s t o n, Punjab
University, 1936. Tibetan text, under the name of *Das Leben des*
Buddha, ed. Friedrich Weller, Leipzig, 1926.

V. *Lalitavistara*, Rgya.cher.rol.pa (གྱུ་ཆེར་རོལ་པ་). Sanskrit
Text ed. L e f m a n, Halle, 1902 and 1908; Tibetan Text ed. Ph.
Éd. F o u c a u x, Paris, 1847.

VI. *Bodhisattvāvadānakalpalatā*, Byān.chub.sems.dpāḥi.rtogs.
brjod.dpag.bsam.gyi.hkhri.śiñ (བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་དྲི་གས་བརྒྱུད་དབག་
བསམ་གྱི་འབྲི་ཤིང་) of K e ṣ e m e n d r a. Both the texts, Sanskrit
and Tibetan, ed. S a r a t C h a n d r a D a s, Bibliotheca Indica.

VII. *Bhagavadgītā*, Bcam.ltan.hdas.kyi.glu.dbyaṅs (བཅོམ་ལྷན་

འདས་ཀྱི་ཐུ་དབྱངས་). The Sanskrit Text in the *Mahābhārata* is well-known. As regards the Tibetan Text, in *Tanjur*, Bstod.tshogs (བཟློད་ཚོགས་), K, fols. 1—5b.3 (C o r d i e r, III. p. 1) there is a small work, *Viśeṣastava*, Khyad.par.du.hphags.paḥi.bstod.pa (ཐུང་པར་དུ་འཕགས་པའི་བཟློད་པ་) of Ācārya Udbhaṭa Siddha-svāmin, as well as its commentary, *Viśeṣastavatīkā*, Khyad.par.du.hphags.paḥi. bstod.paḥi. rgya.cher.bśad.pa (ཐུང་པར་དུ་འཕགས་པའི་བཟློད་པའི་སྐུ་ཆེར་བཤད་པ་) in the same volume, fols. 5b.3—48a.8, by Ācārya Prajñāvarman of Bengal. The former was translated into Tibetan by Upādhyāya Sarvajnaḍeva and the latter by Upādhyāya Paṇḍita Janārdana, both of India. The ślokas of the *Bhagavadgītā* given here are quoted in his commentary by Prajñāvarman in the course of explaining a passage in the *Viśeṣastava*. These ślokas are 27-32 of the first chapter of the *Bhagavadgītā*. C o s m a has also quoted them in his Grammar, p. 167.

VIII and IX. *Nyāyabindu nāma Prakaraṇa*, Rigs.paḥi. thigs. pa. žes.byā.baḥi. rab.tu.byed.pa (རིགས་པའི་གྲིགས་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་རབ་དུ་བྱེད་པ་) of Dharmakīrti, and *Nyāyabinduṭīkā*, Rigs.paḥi. thigs.paḥi.rgya.cher.hgrel (རིགས་པའི་གྲིགས་པའི་སྐུ་ཆེར་འགྲེལ་) of Dharmatrāta. Both Sanskrit and Tibetan Texts ed. Th. S t c h e r b a t s k y, Bibliotheca Buddhica.

X. *Catuhśataka*, Bzhi.brgya.pa (བཞི་བརྒྱ་པ) of Āryadeva. Both the Sanskrit and Tibetan Texts ed. Vidhushekhara Bhattacharya, Visvabharati Series, 1931.

XI. *Mūlamadhyamakakārikā*, Dbu.ma.rtsa.baḥi.tshig.leḥur.byas.pa (དབུ་མ་རྩ་བའི་ཆོག་ལའུར་བྱས་པ) of Nāgārjuna. Both Sanskrit and Tibetan texts ed. Louis de La Vallée Poussin, Bibliotheca Buddhica, IV.

XII. *Āryakāśyapaparivarta nāma Mahāyānasūtra*, Hphags.pa.ḥod.sruṅ.gi.leḥu.žes.byab.ba.theg.pa.chen.paḥi.mdo (འཕགས་པ་འོད་སྤང་གི་ལའུ་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་མདོ). Both the Texts, Sanskrit and Tibetan, along with the Chinese versions ed. Baron A. Von Staël-Holstein, Shanghai, 1926.

XIII. *Kāvyādarśa*, Sñan.nag.me.loṅ (སྐད་ངག་སེའོང) of Daṇḍin. Both the Texts, Sanskrit and Tibetan are taken from the xylograph of *Tanjur* of the Narthang edition belonging to the University of Calcutta. See Cordier, III, p. 465.

XIV. *Rūpādityakathā* Gzugs.kyi.ñi.maḥi.rnam.thar (གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This is the short title of the work, the full one being *Munikanyārūpādityakathā*, Drañ.sroṅ.bu.mo.gzugs.kyi.ñi.maḥi.rnam.thar (བླང་མྱོང་བུ་མོ་གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This Sanskrit name is nowhere found, but translated by the present author from the Tibetan. The Tibetan text is by Lo.tsā.ba Vairocana

and Ś e ḥ u Lo.tsā.ba. It is said by them that the work was translated from the Indian language. Whether it is Sanskrit is not ascertained. The Tibetan text is published from the Mani Press, Kalimpong.

With regard to the Sanskrit rendering of the *Rūpādityakathā* it is to be noted that it is rather free and only tentative. Therefore its correctness must in no way be considered to be the same as that of the other Sanskrit texts in the book. The only purpose of this Sanskrit rendering is to help the students in understanding the Tibetan text, so far as possible, through Sanskrit. It will, therefore, not be always safe to utilize the Sanskrit words of the *Rūpādityakathā* in the Vocabulary for any lexicographical work.

The texts in the Chrestomathy are arranged in three different ways. In Text I, *Prajñādaṇḍa*, the Tibetan is given in the native character with a Roman transliteration and the Sanskrit equivalents below.

In text II, *Nāgānanda*, in the first line there are the Tibetan words in Tibetan script and the second line contains their Sanskrit equivalents, the connexion between the Tibetan and the components of compound words in Sanskrit being indicated by superscribed *a, b, c, d*, etc.

In texts from III, *Udānavarga*, to XIV, *Rūpādityakathā*, in both, Tibetan and Sanskrit, the corresponding words are indicated by figures, 1, 2, 3, 4, etc.

Where there is any difference between the words of the two texts, an asterisk is put to indicate it.

The *Prajñādaṇḍa* is an anthology of verses from different Sanskrit works. The sources of the verses are shown in the Notes.

In the case of the following texts in the book the figures put at the end of passages refer to the chapters, etc., as the case may be, of the original works described above: *Prajñādaṇḍa*, *Udānavarga*, *Catuhṣataka*, and *Āryakāśyapaparivarta* (here the numbers are in brackets), etc. For instance, on page 1, the figure 105 refers to the verse of that number in the *Prajñādaṇḍa* of the edition referred to above.

In the Tibetan text of the *Lalitavistara* the figures put in brackets refer to the pages and lines of the edition alluded to.

As has already been said, this Chrestomathy is mainly intended for students knowing Sanskrit, but it is hoped that others may also find it useful.

The author knows more than anybody else the large number of shortcomings and mistakes that have crept in the book owing to various causes not excepting his own ignorance and inadvertance. Yet, he may hope that it will serve to some extent the purpose for which it is written. And if it does so, he will deem his labour amply rewarded.

I cannot conclude the preface without offering my sincere thanks to L a m a L o b z a n g M i n g y u r D o r j e, Tibetan

tunity to study Tibetan. At the request of the Indian Government, he went four times to Tibet during 1878-1883. He was sent by the Government of India also to Peking to assist them in diplomatic matters connected with Tibet. His journeys to Tibet helped him much in various ways in enriching his knowledge of the language of the country. He wrote not only a great number of papers dealing with different subjects connected with Tibet, which will be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* of that time, but also many books on them. He edited many Tibetan works most interesting and important of them being *Bhadra-kalpadrūma* (Dpag.bsm.ljon.bzañ, དབག་བསམ་ལྗོན་བཟང) of S u m . p a . m k h a n . p o y e . ś e s . d p a l . ḥ b y o r which is not a translation, but an independent book giving the history of Buddhism in India and the matters connected therewith. He edited also the celebrated work of K ṣ e m e n d r a of Kashmir, the *Bodhisattvāvadānakalpalatā* (Byañ.chub.sems.dpañi.rtogs.brjod.dpag.bsam.hkhri.śiñ, (བྱང་ཐུབ་སེམས་དབའི་རྟོགས་བརྗོད་དབག་བསམ་འཕྲི་ཤིང) in its both versions, Sanskrit and Tibetan. His most valuable work with regard to Tibetan studies is, however, the *Tibetan-English Dictionary* (1899) which is the best ever published, it has not yet been surpassed by any one. Subsequently it was revised (1902) by Graham Sandberg and A. William Heyde.

It may be noted here that a good number of Tibetan books

belonging to Sarat Chandra Das is now kept in the Tibetan Seminary of the University of Calcutta. There is a copy on Tibetan paper of the Tibetan version of the *Kāvyaḍarśa* prepared evidently by Sarat Chandra Das leaving some space under each of the Tibetan verses, perhaps for the original Sanskrit equivalents. It seems that he wanted to edit it, but could not do so.¹

In connection with the Tibetan scholars in India mention should be made also of Mahāmahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan. His *History of Indian Logic* shows his deep scholarship in the language. For the Asiatic Society of Bengal he edited the following two books: The *Sragdharāstotra* with its two Tibetan versions; the *Amarakośa*, Sanskrit and Tibetan texts, as well as its commentary in Tibetan called *Kāmadhenu*. He prepared and edited also the *Bilingual Index to the Nyāyabindu* using the edition of both the versions, Sanskrit and Tibetan of that society. For the Asiatic Society of Bengal he edited also a part of the *Mahāvvyutpatti* under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary*.

In conclusion, there is only one word to say. Reference has been made above to the Tibetan translations of Sanskrit works as well as to the indigenous literature of the country, from which, one can know, in the words of Csoma, "the manners, customs, opinions, knowledge, ignorance, superstition, hopes and fears

¹ It is now edited by Anukul Chandra Banerji and included in the publications of the University.

of a great part of Asia especially of India, in former ages." As regards the translations, the Sanskrit originals of most of them have disappeared, perhaps for ever. Some of them may be discovered in the future in Nepal, Kashmir, Tibet, or Central Asia, but we cannot hope that they will all ever be found. The contents of these Sanskrit works are now preserved in translation in Tibetan as well as in Chinese and Mongolian. An Indian student desirous of knowing certain lost chapters in the history of literature and culture in his own country can in no way ignore or neglect these translations in Tibetan and other languages. He must bring back from those sources the treasure that has unfortunately been lost to him.

ABBREVIATIONS

BB	Bibliotheca Buddhica.
BC	Buddhacarita.
BG	Bhagavadgītā.
BI	Bibliotheca Indica.
BK	Bodhisattvāvadānakalpalatā.
CŚ	Catuhśataka. But in the Notes on PD. it is for Cāṇakyaśataka ed. I s h v a r C h a n d r a S h a s t r i , Calcutta, 1935.
HU	Hitopadeśa.
IP	Indische Sprüche by B ü h l e r .
KA	Kāvyaḍarśa
KP	Kāśyapaparivarta.
LV	Lalitavistara.
MK	Mūlamadhāyamakakārikā.
MB	Mahābhārata.
MT	Mahānirvāṇa Tantra.
MS	Manusmṛti.
NA	Nāgānanda.
NB	Nyāyabindu.
NBT	Nyāyabinduṭīkā.
PD	Prajñādaṇḍa.
PT	Pañcatantra.
RK	Rūpādityakathā.

SA	Subhāṣitāvali ed. P e t e r s o n , Bombay, 1886.		
SD	S a r a t C h a n d r a D a s .		
Skt	Sanskrit.		
SP	Śārṅgadharapaddhati (=The Pāddhati of Śārṅga- dhara ed. P e t e r s o n , Bombay, 1888.		
SR	Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra, Nirṇayasāgara, 1929.		
UV	Udānavarga.		
Lit. or lit.	Literally		
Skt.	Sanskrit.		
Tib.	Tibetan.		
abl.	ablative.	ind.	indeclinable.
acc.	accusitive.	inst.	instrumental.
adj.	adjective.	inter.	interjection.
adv.	adverb.	n.	neuter.
cond.	conditional.	num.	number.
conj.	conjunction.	pcl.	particle.
dat.	dative.	pers.	person or personal
f.	feminine.	pf.	perfect.
fig.	figuratively.	pl.	participle.
gd.	gerund.	plu.	plural.
ft.	future.	pt. pl.	present participle.
hon.	honorific.	sing.	singular.
inf.	infinitive.	subst.	substantive.
imp.	imperative.	vb.	verb.

A Skeleton Grammar

of the
Tibetan Language

ALPHABET

1. The Tibetan alphabet comprises thirty-four letters, four vowels and 'thirty' consonants.

2. *Vowels.* The following are the vowels (ཨ *a*), ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*. There are no long vowels in Classical Tibetan.

Though ཨ *a* is, in-fact, a vowel, the Tibetan grammarians take it as a consonant, possibly owing to the fact that it is always inherent in a consonant and never used separately. We can look upon it as the vowel bearing base, and since the short *a* is inherent in the consonant letter as such there is no special mark for it even in connection with the base ཨ.

The four vowels when added to consonants assume the following special forms respectively :

ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*.

For example :

ཀ <i>ka</i>	ཀི <i>ki</i>	ཀུ <i>ku</i>	ཀེ <i>ke</i>	ཀོ <i>ko</i>
ཁ <i>kha</i>	ཁི <i>khi</i>	ཁུ <i>khu</i>	ཁེ <i>khe</i>	ཁོ <i>kho</i>

3. *Consonants.* The following are the consonants with the Nāgari characters with which they are connected :

ཀ	क	k	ཁ	ख	kh	ག	ग	g	ང	ङ	ṅ
ཅ	च	c	ཆ	छ	ch	ཇ	ज	j	ཉ	ञ	ñ
ཏ	त	t	ཐ	थ	th	ད	द	d	ན	न	n
པ	प	p	ཕ	फ	ph	བ	ब	b	མ	म	m
ཅ	ts		ཆ	tsh		ཇ	dz				
ཟ	व	v	འ	ṣ		མ	z		ཨ	h (or ')	
ཡ	य	y	ར	र	r	ལ	ल	l			
ཤ	श	ś	ས	स	s	ཏ	ह	h	ཨ	अ	a

ཡ y and ར r following a consonant have the signs ཡ and ར respectively ; e. g. ཡ ky, ར kr.

PRONUNCIATION

4. As regards pronunciation only a short note may be given. While ཅ c, ཆ ch, and ཇ j are pure palatale, as in Sanskrit, ཅ ts, ཆ tsh, and ཇ dz are palato-alveolar. འ ṣ is like j in *jadis* (= zādi, zhadi) 'formerly' in French, but with a tendency towards the sound of *sh* as in *shy*. ཨ h (or') is now silent in Modern Tibetan, but in Classical Tibetan it had the sound of the glottal stop, like that heard in German when words begin with a vowel (in writing). It is the substitute

for *h* (ह) in many Indian languages and dialects, e.g. East Bengali ; cf. East Bengali हय, हाती (हय, हाती) *hay, hāti* = 'ay,' 'ātī' = 'is or are', and 'elephant' respectively.

5. The Tibetan language was, as has been said before, first reduced to writing in the seventh century A. D., and it may be presumed (and this is also the opinion of scholars) that the spelling adopted at that time represented the actual pronunciation of the language. But with the passing of centuries, phonetic decay brought in a change of pronunciation. The spelling was not changed as the pronunciation changed : orthography did not keep pace with phonetic development. The result is that at the present day Tibetan is written in a spelling which indicates the pronunciation of a thousand or twelve hundred years ago or more, and there is a vast discrepancy between the modern pronunciation and the unmodified ancient orthography which is current.¹ Letters have become silent, voiced sounds have become unvoiced, combinations of consonants have been assimilated or changed into quite different consonants. Thus དབུས *dbus* 'middle' is pronounced *bü* (*d*, *b* and *s* lost, *u* changed to *ü*) ; གདུན *gduñ* 'distress' is pronounced *duñ* (*g* silent) ; བོད *bod* 'Tibet' is pronounced *pö, phö* (*d* lost, *b* becomes unvoiced to *p*, and even aspirated to *ph*, loss of *d* compensated by change of *o* to *ö*) ; བརྒྱ *bkra* 'variegated' is pronounced *ta* (*b* lost, *kr* changed to *t*) ; རྩེགས *phyogs* 'the direction or quarter' is pronounced *chok* (*s* lost, *g* changed to *k*, *phy* assimilated to the palatal *ch* through the influence of the palatal semivowel *y*).

The result is that Tibetan words pronounced in the modern way would give us no clue to the spelling, and Tibetan pronounced as

¹ The same sort of thing has happened in other languages also ; e.g. in English we write *knight* (which indicates the pronunciation of the 14th century, *k-ni-kh-t*), but now pronounce it as *nait* ; so *enough* (old pronunciation *e-nukb*), now = *inaf* ; *plough* (= *pluk*) now = *plau*.

written will not be understood by a Modern Tibetan. The old pronunciation is better preserved in Kham or Eastern Tibet and it is most decayed in Central Tibet. For our purposes in this book, we are not concerned with the Modern Tibetan; we are more interested in the written rather than the spoken word, and our written word is indicative of the spoken word when Sanskrit-Tibetan literary work was in full swing. We therefore ignore the modern pronunciation, and indicate by transliteration the Tibetan orthography not by phonetic transcription.

Nevertheless, it is helpful to know how the transformation of the Classical Tibetan sound-system has taken place in Modern Tibetan. Therefore the main lines of it have been indicated below. Students may at the outset read Tibetan as written, and when dealing with Tibetan Lamas and others, they may gradually acquire the modern pronunciation.

6. *Silent Letters.* ར, ལ, འ (with one exception, see below), and ས^s preceding a consonant are silent; e.g. ཀ rk, ཁ lk, and ས sk are all pronounced ཀ k. But ལ lha, *deva* 'god', is pronounced as it is written.

7. The five letters, ག g, ཅ d, བ b, མ m, and ལ h' when prefixed to initial or basic letters to form a word are silent; e. g. གདུང *gduñ*, *tāpa* 'affliction' is pronounced ཅད *duñ*.

¹ *Arrangement of the words with Prefix Letters in Dictionaries.*

These five letters (ག g, ཅ d, བ b, མ m, and ལ h) are called prefixes. Words the radical letters of which are preceded by them are to be found in Dictionaries not under those beginning with ག g, ཅ d, etc., but under those beginning with the radicals; e. g. ཅཀོན *dkon*, *durlabha* 'rare', is to be found not under the words with ཅ d at the beginning, but under those radically beginning with ཀ k.

8. ལ following a consonant is silent ; e. g. ལྷ *klū*, *nāga* 'serpent' is pronounced ལྷ *lu* ; ལྷ་བ *zla.ba*, *candra* 'moon' is ལ་བ, *la.ba* ; but generally it is pronounced ད་བ, *da.ba*.

9. *Modifications of Pronunciations.* (i) ཡ *y* following བ *p*, བ *ph*, བ *b*, and མ *m* changes their pronunciations into those of *c*, *ch*, *c* or *j*, and *ny* respectively. When not an initial, ཡ *by* is pronounced as *j* ; but if prefixed by *d* it is pronounced as *y*. Sometimes the sound of *gy* changes into that of *j* ; e. g. བསྟན་འགྱུར *bstan.hgyur* is pronounced *tan.jur*.

(ii) When ར *r* follows, ཀ *k*, ཁ *kh*, ཀླ *g*, ར *d*, བ *p*, བ *ph*, and བ *b* are pronounced as cerebrals, i. e. ཀླ *kr* and བླ *pr* as *t* ; ཁླ *kh* and བླ *ph* as *th*, and ཀླ *gr*, རླ *dr*, and བླ *br* as *d* : e. g. བླ་ཤིས་བསྟན་པ་, *T a s h i L a m a*, lit. *Maṅgala-guru*) is pronounced *ta*.

(iii) ལྷ *v* occurring only in a few words in Tibetan, of which the sign is ལྷ, joined to a consonant, is, in fact, silent, but its inherent ལྷ *a* is pronounced as a long one ; e. g. ལྷ་ལྷ་ *rtsva*, *tṛṇa* 'grass' is pronounced as *tsā*.

(iv) Similarly sometimes at the end of a word ལྷ *h* (') is silent, but its inherent ལྷ *a* is lengthened in pronunciation.

10. *Identical pronunciation of different sounds.* It is to be noted that according to the above rules a number of

different sounds has the same pronunciation ; e. g. ཀ *k*, ཀྱ *rk*, ལྷ *lk*, ལྷ *sk*, དྭཱ *dkh*, བྭཱ *bkh*, བྭྱ *brk*, and བྭླ *bsk*—all these are pronounced ཀ *k*. Similarly all the following sounds are pronounced ག *g*: གྱ *rg*, ལྷ *lg*, ལྷ *sg*, དྭཱ *dgah*, བྭཱ *bgah*, བྭྱ *brga*, བྭླ *bsga*, མྭཱ *mgah*, དྭཱ *hgah*.

THE SCHEME OF TRANSLITERATION OF THE SANSKRIT ALPHABET

II. The following is the scheme of transliteration of the Sanskrit alphabet:

Vowels

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
अ	अ	अ	अ	अ	अ	अ	अ
ल	ल	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः ।
अ	अ	अ	अ	अ	अ	अं	अः ।

Consonants

क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
ट	ठ	ड	ढ	ण ।	त	थ	द	ध	न ।
ट	ठ	ड	ढ	ण ।	त	थ	द	ध	न ।

ཕ ཋ བ མ མ། ཡ ར ལ བ།
 ས ས བ སྒ མ། ཡ ར ལ སྒ།
 ས བ ས ར ར།
 ས ར ས ར ར།

For an example of this method of transliteration see pp. 192 ff.

NUMERALS

12. *Cardinals.*

1 ག གཅིག gcig	11 བཅུ་གཅིག bcu. gcig
2 ག གཉིས gñis	12 བཅུ་གཉིས bcu.gñis
3 ག གསུམ gsum	13 བཅུ་གསུམ bcu.gsum
4 བ བཞི bži	14 བཅུ་བཞི bcu.bži
5 ལ ལྔ lña	15 བཅུ་ལྔ bco.lña
6 ར རྩ drug	16 བཅུ་རྩ bcu.drug
7 ར རདུན bdun	17 བཅུ་བདུན bcu.bdun
8 ར རརྒྱད brgyad	18 བཅུ་བརྒྱད bco.brgyad
9 ར རབྱ dgu	19 བཅུ་དབྱ bcu.dgu
10 བ བཅུ bcu, or བཅུ་ཐམ་པ bcu. tham.pa.	20 རྩ་གྲི་ལྔ ñi. sú, or རྩ་གྲི་ཐམ་པ ñi.sú.tham.pa

- 21 ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག *ñi.śu.rtsa.gcig*, or ཉི་རྩ་གཅིག *ñer.gcig*
 30 ལྷུ་མ་བུ *sum.cu*
 31 ལྷུ་མ་བུ་རྩ་གཅིག *sum.cu.rtsa.gcig*, or སོ་གཅིག *so.gcig*
 40 བཞི་བུ *bži.bcu*
 41 བཞི་བུ་རྩ་གཅིག *bži.bcu.rtsa.gcig*
 100 བརྒྱ *brgya* or བརྒྱ་ཐམ་པ *brgya.tham.pa*
 101 བརྒྱ་དང་གཅིག *brgya.dañ.gcig*, or བརྒྱ་རྩ་གཅིག *brgya.rtsa.gcig*
 1,000 ལྷོང་ *ston*, or ལྷོང་ཕྲག *ston.phrag*
 10,000 ཁྲི *khri*

13. Ordinals.

Ordinals are formed from the cardinals generally by adding པ *pa* to the latter ; e. g. གཉིས་པ *gñis. pa*, *doitiya* 'second' ; གསུམ་པ *gsum.pa*, *trtiya* 'third'. But for *prathama* 'first' we have དང་པོ་ *dañ.po*, and not གཅིག་པ *gcig.pa*.

HONORIFIC WORDS

14. In Tibetan there are two kinds of words, honorific and common. The former is used when speaking respectfully to, of, or before a superior ; e. g. for *tāta* or *pitr*, 'father' ཨུག་པཎ་ *(hon.)*, as in NA, 6^b, and ཤལ་པཎ་ *(com.)*, as in BC, 10^b.

NUMBER

15. The plural signs are generally དག dag and རྣམས rnam. Sometimes both of them are used together. There is no dual number in the language, but Sanskrit dual is generally rendered by དག dag (p. 295). See Rule 21.

DECLENSION

16. The nominative does not take any affix. The accusative is as the nominative, but sometimes it takes ལ la as an affix. The instrumental is formed by adding, according to the rules (see pp. 226, 240) one of the following affixes: ཀྱིས kyis, གྱིས gyis, གིས gis, ཡིས yis, ཨིས his, and ས s. The dative is formed by ལ la or one of the following particles; ི tu, ི du, ི ru, ི r, and ི su. The ablative is formed by adding ན nas or ལ las. The genitive is formed by the instrumental affixes dropping their sibilants, i. e. adding ཀྱི kyi of ཀྱིས kyis, གི gi of གིས gis, and so on (see pp. 226, 240). The locative is formed by ན na and ལ la. The vocative is as the nominative with the particle ཀྱི kye, bhos, aye, etc. 'oh' used before it.

17. Below are given two declensions, (i) one of a noun ending in a consonant and (ii) one of that which ends in a vowel.

- (i) ཆོས chos, dharma 'religion'.

	Sing.	Plu.
Nom.	ཆོས་ chos	ཆོས་རྣམས་ chos.rnams
Acc.	,,	
Instr.	ཆོས་ཀྱིས་ chos.kyis	ཆོས་རྣམས་ཀྱིས་ chos.rnams.kyis
Dat.	ཆོས་ལ་ chos.la	ཆོས་རྣམས་ལ་ chos.rnams.la
Abl.	ཆོས་ནས་ chos.nas	ཆོས་རྣམས་ནས་ chos.rnams.nas
Gen.	ཆོས་ཀྱི་ chos.kyi	ཆོས་རྣམས་ཀྱི་ chos.rnams.kyi
Loc.	ཆོས་ན་ chos.na	ཆོས་རྣམས་ན་ chos.rnams.na
Voc.	ཀྱེ་ཆོས་ kye.chos	ཀྱེ་ཆོས་རྣམས་ kye.chos.rnams

(ii) རྒྱལ་པོ་ rgyal.po, *rājan* 'king'.

	Sing.	Plu.
Nom.	རྒྱལ་པོ་ rgyal.po	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ rgyal.po.rnams
Acc.	,,	
Ins.	རྒྱལ་པོས་ rgyal.pos	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ rgyal.po.rnams.kyis
Dat.	རྒྱལ་པོ་ལ་ rgyal.po.la	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ལ་ rgyal.po.rnams.la
Abl.	རྒྱལ་པོ་ནས་ rgyal.po.nas	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ནས་ rgyal.po.rnams.nas
Gen.	རྒྱལ་པོ་ཀྱི་ rgyal.po.kyi	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ rgyal.po.rnams.kyi
Loc.	རྒྱལ་པོ་ན་ rgyal.po.na	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ན་ rgyal.po.rnams.na
Voc.	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་ kye.rgyal.po	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ kye.rgyal.po.rnams

ADJECTIVES

18. Adjectives are generally put after substantives as in French ; e.g. མི mi 'man' and འདྲ nan 'bad', when these are used together we have མི་འདྲ mi.nan, 'a bad man'.

Sometimes an adjective is used before a substantive, and in that case it is often put in the genitive case ; e. g. བཟང bzañ or བཟང་པོ bzañ. po 'good' and མི mi 'man', we may put them together as བཟང་མི bzañ.mi, or བཟང་པོའི་མི bzañ. po'i. mi 'a good man.'

PRONOUNS

19. Each of the personal pronouns has several forms, only a few of them are given here :

First person : འ na, བདག bdag, འོ་ ned (hon.) 'I'.

Second person : ཁྱོད khyod, ཁྱེད khyed (hon.) 'you'.

Third person : ཁོ kho, ཁོང khoñ (hon.) 'he', 'she,' 'it'.

20. Reflexive personal pronouns are formed by adding such words as ཉིད ñid, རང rañ, etc. ; e.g. འ་ཉིད na. ñid, འ་རང na.rañ, 'myself'.

21. The plural number of personal pronouns are formed also by adding ཅག cag, and ཅག་རྣམས cag.rnams ; e.g. བདག་ཅག bdag. cag, or བདག་ཅག་རྣམས bdag.cag.rnams 'we'.

22. The Demonstrative pronouns are འདི hdi 'this' and དེ de 'that'.

23. The interrogative pronouns are མྱ་ su 'who', གང་ gañ 'which', 'whether' and ཅི་ ci 'what'.

24. The interrogatives མྱ་ su 'who' and གང་ gañ 'which' are used also in the relative sense. Sometimes instead of མྱ་ su གང་མྱ་ 'that which' or 'he that' is used. གང་ཞིག་ gañ. zig 'whoever', 'whichever, whatever', ཇི་ ji or གང་ཅི་ 'that which, what' are other relatives.

VERBS

25. Verbs have the same form in all the persons and numbers.

26. The present participle which may be regarded also as verbal noun or taken both adjectively and substantively and always terminates either in བ་ pa or བ་ ba, according to the preceding letter, forms the theme of a verb ; e. g. བྱེད་པ་ byed.pa 'doing' or 'a doing'. Verbs in a dictionary are found in this form, and it is followed also in these pages.

27. The infinitive is formed by adding ར་ ra to the present participle ; e. g. བྱེད་པར་ byed.par, 'to do' ; འགྲོ་པར་ hgro.bar, 'to go'. Sometimes such particles as ཏུ་ tu, ཏུ་ du, etc. are added to roots to form infinitives ; e. g. བྱེད་ཏུ་ byed.du, Skt. kṛtum 'to do.'

28. The present tense is expressed variously :

(a) By dropping the termination པ pa or བ ba of the present participle ; e. g. ཁོ་བྱེད, kho.byed, 'he does' ; ཁོ་འགྲོ kho.ḡgro, 'he goes'.

(b) By the reduplication of the final letter of the root and adding the vowel ཨ o to it ; e. g. ཁོ་བྱེད་དོ kho.byed.do, 'he does.'

(c) By adding བྱེད byed or བྱེད་དོ byed do to the infinitive ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད kho.ḡgro.bar.byed or ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་དོ kho.ḡdro.bar.byed.do, Skt. lit. *sa gamanaṃ karoṭi*, i. e. *sa gacchati* 'he goes'. It is to be noted that often the sign of the infinitive is omitted ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བྱེད kho.ḡgro.byed, 'he goes'.

(d) By adding to the root བཞིན་པ bzin.pa or either of the two auxiliaries, འདུག ḡdug 'to remain' and སྤང snañ 'to be' preceded by any one of the following particles : ཀྱིན kyin, གྱིན gyin, གིན gin, འིན ḡin, and ཡིན yin according to the final letter of the root (see p. 226) ; e. g. བྱེད་བཞིན་པ byed.bzin.pa, 'he does' ; བྱེད་ཀྱིན་འདུག byed.kyin.ḡdug, 'he is doing'.

29. As regards the form there is no difference between the past participle and the past tense ; e. g. སྒྲས smras is both the past participle and the past tense of the root སྒྲ་བ ba 'to say'.

30. Generally ས s is added to the root to form the past tense ; e.g. སྐྱས smras, 'said' from སྐྱ smra 'to say' ; གསུངས gsunḡs, 'said' from གསུང gsunḡ 'to say.'

31. Sometimes the prefix འ h of the root is dropped ; e. g. གུར gyur 'is become' from འགུར ḡgyur, 'to become'. Some roots drop their འ h, and at the end assume ས s ; e. g. བྲིས bris 'wrote' from འབྲི ḡbri, 'to write'.

32. Frequently the past or the perfect tense is formed by adding to the root one of the following auxiliaries : འདུག ḡdug, ཟློན zin, གུར gyur, ཡིན yin, ཚར tshar, བྱང byunḡ, and སོང sonḡ ; e. g. ཤེས་ཟློན śes.zin, 'knew'.

For irregular forms see Rule 36.

33. The future is generally formed from the infinitive by adding འགུར ḡgyur ; e. g. བྱེད་པར་འགུར byed.par.ḡgyur, Skt. *karisyati* 'he will do.' As in Sanskrit, a future participle in བྱ bye, or པར་བྱ་བ par.bya.ba, or པར་བྱ་བ bar.bya.ba, as the case may be according to the preceding letter of the root, is also used to express the future tense ; e. g. འགྲོ་བྱ ḡgro.bya, or འགྲོ་པར་བྱ་བ ḡgro.bar.bya.ba, Skt. *gantavyam*, but strictly *gamanam kartavyam*, 'about to go'.

For irregular forms see Rule 36.

34. The imperative is formed variously : (a) Sometimes the present

or the past tense is used for it ; e. g. དདུག་ h̥dug, 'do sit' ; མོང་ son (past of དགོ་བ་ h̥gro ba), 'go away'. (b) Sometimes the vowel of a root is changed ; e. g. ཞོ zo, 'do eat' from ཞེ za or ཞེ་བ་ za.ba 'to eat'. (c) Sometimes it is formed from the infinitive by adding to it གུར་ཅིག་ gyur.cig, ཤོག་ śog, or ཤོག་ཅིག་ śog. cig; e. g. ཤེས་པར་གུར་ཅིག་ śes.par.gyur.cig, Skt. *jānātu*, 'let him know'.

35. The conditional is formed by adding ན་ na to the form of the present or past tense ; e. g. from བྱིད་ byed, Skt. *kr* 'to do' བྱིད་ན་ byed. na, Skt. *yadi karoṭi* 'if he would do' ; བྱས་ན་ byas na, Skt. lit. *krte sati*, 'it being done'.

36 Verbal roots that are preceded by ད་ h̥ and based on the following ten radical letters from their present, past, and future tenses and the imperative differently causing many irregularities : ཁ kh, ག g ; ཅ ch, ཇ j ; ཐ th, ཌ d ; ཕ ph, བ b ; ཇ tsh, ཌ dz. The forms are shown in the following ten tables in which the reader is advised to note the changes of the sounds :

No. 1

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཁལ་བ་	འཁལ	བཀལ་ཟིན	བཀལ	ཁལ
h̥khal.ba 'to spin'	h̥khal	bkal.zin	bkal	khol

འཁུར་བ	འཁུར	བཀུར་ཟིན	བཀུར	ཁུར
hkhur.ba, 'to carry'	hkhur	bkur.zin	bkur	khur
འཁྲུད་བ	འཁྲུད	བཀྲུས	བཀྲུ	ཁྲུད
hkh rud.pa, 'to wash'	hkh rud	bkrus	bkru	kh rud

No. 2

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འགྲུགས་བ	འགྲུགས	བཀྲུག	དགྲུག	ཁྲུག
hgugs.pa, 'to call'	hgugs	bkug	dgug	khug
འགྲུམ་བ	འགྲུམ	བཀྲུམ	དགྲུམ	ཁྲུམ
hgum.pa, 'to kill'	hgum	bkum	dgum	khum
འགྲོགས་བ	འགྲོགས	བཀྲག	དགྲག	ཁྲོག
hgegs.pa, 'to prohibit'	hgegs	bkag	dgag	khog

No. 3

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇག་བ	འཇག	བཅགས	བཅག	ཚག
hchag.pa, 'to walk'	hchag	bcags	bcag	chog
				or འོག་ sogs
འཇོང་བ	འཇོང	བཅོངས	བཅོང	ཚོང
hchañ.ba, 'to hold'	hchañ	bcañs	bcañ	choñ

A SKELETON GRAMMAR

lv

འཛིབ་བ	འཛིབ	བཅིབས	བཅིབ	ཚིབ
hchib.pa, 'to mount'	hchib	hcibs	bcib	chib

No. 4

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇིག་བ	འཇིག	བཞིག	བཞིབ or བཞིག	ཞིག
hjig.pa, 'to destroy'	hjig	bžig	bžib or gžig	žig
འཇིབ་བ	འཇིབ	བཞིབས	བཞིབ	ཞིབ
hjib.pa, 'to suck'	hjib	bžibs	gžib	žib
འཇོམས་བ	འཇོམས	བཅོམ	བཞོམ	ཚོམ
hjoms.pa, 'to conquer'	hjoms	bcom	gžom	chom

No. 5

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇགས་བ	འཇགས	བདགས	བདག	ཐོག
hthags.pa, 'to grind, weave'	hthags	btag	btag	thog
འཇུང་བ	འཇུང	བདུངས	བདུང	འཇུང
hthuñ.ba, 'to drink'	hthuñ	btuñs	btuñ	hthuñ
འཇོར་བ	འཇོར	བདོར	བཞོར	འཇོར
hthor.ba, 'to scatter'	hthor	btor	gtor	hthor

No. 6

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འདིང་བ	འདིང	བདིང	གདིང	ཐིང
hdiñ.ba, 'to spread'	hdiñ	btin	gdiñ	thin
འདུལ་བ	འདུལ	བདུལ	གདུལ	ཐུལ
hdul.ba, 'to subdue'	hdul	btul	gdul	thul
འདེགས་པ	འདེགས	བདེག	གདེག	ཐེག
hdeg.pa, 'to lift up'	hdeg	bteg	gdeg	theg

No. 7

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཕྲལ་བ	འཕྲལ	ཕྲལ	དཕྲལ	ཐྲལ
hphral.ba, 'to separate'	hphral	phral	dbral	phrol
འཕྲི་བ	འཕྲི	ཕྲི	དཕྲི	ཐྲི
hphri.ba, 'to subtract'	hphri	phri	dbri	phri

No. 8

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འབྲིགས་པ	འབྲིགས	ཐིག	དབྲིག	ཐིག
hbig.pa 'to pierce'	hbig	phig	dbig	phig
འབྱད་པ	འབྱད	ཕྱད	དབྱད	ཐྱད
hbud.pa, 'to put off'	hbud	phud	dbud	phud

A SKELETON GRAMMAR

lvii

འབྲུལ་བ	འབྲུལ	ཕུལ	དབྲུལ	ཕུལ
ḥbul.ba, 'to offer'	ḥbul	phul	dbul	phul.

No. 9

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཚག་པ	འཚག	བཅགས	བཅག	ཚག
ḥtshag.pa, 'to sift'	ḥtshag	btsags	btsag	tshog
འཚོང་བ	འཚོང	བཅོངས	བཅོང	ཚོང
ḥtshon.ba, 'to sell'	ḥtshon	btson̄s	btson̄	tshon̄
འཚོལ་བ	འཚོལ	བཅོལ	བཅོལ	ཚོལ
ḥtshol.ba, 'to search'	ḥtshol	btsoal	btseal	tshol

No. 10

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཛིན་པ	འཛིན	བཟུང	གཟུང	ཟུང
ḥdzin.pa, 'to seize'	ḥdzin	bzuñ	gzuñ	zuñ
འཛུམ་པ	འཛུམ	བཙུམ ཟུམ	གཟུམ	ཟུམ
ḥdzum.pa, 'to close'	ḥdzum	bstum, zum	gzum	zum
འཛིད་པ	འཛིད	བཛིད	གཛིད	ཟིད
ḥdzed.pa 'to receive'	ḥdzed	bdzed	gzed	zed.

37 Verbs with the five prefixes, viz. ག g, ད d, བ b, མ m, and འ h in the above cases sometimes retain the prefixes and sometimes

do not ; e. g. གཅི་བ་ gci.ba, 'to make water', retains its ག g in གཅི gci (present), གཅིས་ gcis (past), etc., while གཅོད་པ་ gcod.pa, 'to cut' in the present is གཅོད་ gcod, but in the past བཅོད་ bcad, in the future གཅོད་ gcad, and in the imperative ཅོད་ chod or གཅོད་ gcod.

In most verbs the prefix འ་ h is used only in the present tense.

38. Active verbs are formed from the corresponding neuter ones by an addition, contraction, or transformation of a letter in the latter ; e. g. སྐྱེ་བ་ skye.ba 'to be born,' but སྐྱེད་པ་ skyed.pa, 'to generate' ; འགྲུབ་པ་ hgrub.pa 'to be accomplished', but སྐྱུབ་པ་ sgrub.pa 'to accomplish' ; འབྲལ་བ་ hbral.ba, 'to be separated', but འཕྲལ་བ་ hpbral.ba 'to separate'.

THE CAUSATIVE

The causative is formed by adding འཇུག་པ་ hjug.pa 'to command, induce' (pr. འཇུག་ hjug, past བཅུག་ bcug, fut. གཞུག་ gžug, imp. ཅུག་ chug) to the infinitive ; e. g. འབྲི་བ་ hbri.bar 'to write' is the infinitive, by adding to it འཇུག་པ་ hjug.pa, we have འབྲི་བར་འཇུག་པ་ hbri.bar.hjug.pa 'to cause to write' ; བྱིད་དུ་བཅུག་ byed.du. bcug, Skt. *kārita* 'caused to do' (BC, 29⁴).

It is to be noted that sometimes the sign of the infinitive is dropped ; e. g. from འཁྱིར་བ་ hkhyer.ba 'to carry' འཁྱིར་འཇུག་པ་

khyer.hjug pa for འབྱུང་བ་འཇུག་པ་ hkhyer. du.hjug.pa 'to cause to carry'. Here the infinitive sign ཏུ du is dropped.

When speaking respectfully སྟོལ་བ་ stol.ba 'to send' is used instead of འཇུག་པ་ for forming a casual verb; e. g. གྲོག་ཏུ་སྟོལ་བ་ klog. tu.stsol.ba 'to cause to read'.

GERUNDS

Gerunds are made by adding the particles ཏི te, དེ de, and ལྟེ ste in accordance with the preceding final consonant (see p. 222), as well as ལས nas to the verb of the present and the past tenses; e. g. ཡོད་དེ yod de, *bhūtvā*, 'being'; འདུག་ལྟེ hdug. ste, *uṣitvā*, 'having lived' or 'having remained'; བདེན་ལས brten. nas (རྟོག་པ་ rten. pa, *ā-√śri* 'to hold', 'to have recourse to,' pf. བདེན་པ་ brten) *āśritya*, 'having held'.

ADVERBS

Adverbs are formed in many cases by adding such particles as the following to adjectives: ཏུ tu, ཏུ du, ལྷན་ n, ར་ r, རུ ru; e. g. ཀུན་ཏུ kun. tu *sarvatra* 'every where'; མྱུར་ཏུ myur. du, *āśu*, 'sighram' 'promptly'; ངན་པར་, nan par, *mandam* 'badly'.

PART I
TEXTS

I

॥ ཤེས་རབ་སྒྲོང་བུ ॥

॥ ŚES. RAB. SDON. BU ॥

॥ प्रज्ञादण्डः ॥

I

ཤེས་རབ་དང་མཉམ་	མིག་	མེད་དེ ।
śes.rab.dañ.mñam.	mig.	med.de ।
प्रज्ञा- समं	चक्षुः	नास्ति ।
སྒྲོང་ས་བ་དང་མཉམ་	མུན་པ་	མེད་ ।
rmons.pa.dañ.mñam.	mun.pa.	med ।
मोह- समं	तमः	नास्ति ।
ནད་འདྲ་བ་ཡི་	དགྲ་བོ་	མེད་ ।
nad.hdra.ba.yi.	dgra.bo.	med ।
रोग-समः	शत्रुः	नास्ति ।
འཛི་བ་དང་མཉམ་	འཛིགས་པ་	མེད་ ॥
hchi.ba.dañ.mñam.	hjigs.pa.	med ॥
मृत्यु- समं	भयं	नास्ति ॥ 105

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति मोहसमं तमः ।

नास्ति रोगसमः शत्रुर्नास्ति मृत्युसमं भयम् ॥

2

དམ་པའི་	འགོ་བ་	གཉིས་	ཡིན་དེ །
dam.paḥi.	ḥgro.ba.	gñis.	yin.te ।
* सतः	गती	द्वे	स्तः ।

མེ་དོག་དག་གི་	མགོ་ལྷོགས་བཞིན །
me.tog.dag.gi.	mgo.lcogs.bžin ।
कुसुमानां	स्तवक- वत ।

འཇིག་རྟེན་	ཀུན་གྱིས་	སྤྱིར་	བཀུར་བའམ །
ḥjig.rten.	kun.gyis	spyir.	bkur.baḥam ।
लोकेन	सर्वेण	मूर्ध्नि	पूज्यते अथवा ।

ནགས་ཉིད་དུ་	དེངས་པར་བྱ །
ngas.ñid.du	deṅs.par.byā ॥
वन एव	विशीर्येत ॥ 26

कुसुमस्तवकस्येव द्वे गती तु महात्मनाम् ।

मूर्ध्नि वा धार्यते लोकैर्विशीर्येत वनेऽथवा ॥

3

གང་ཞིག་	ཡིད་ལ་	གནོད་བྱེད་	འདོད ।
gañ.žig.	yid.la.	gnod.byed	ḥdod ।
यस्य	मनसि	* अपकारम्	इच्छत्

དེ་ལ་	རྟག་ཏུ་	སྐྱུ་ཆོག་	བརྗོད ।
de.la.	rtag.tu.	sñan.tshig.	brjod ।
तस्य	सदा	प्रिय- वाक्यं	ब्रूयात् ।

རྩོན་པ་	རི་དྲགས་གསོད་མཐོང་ཆེ ।		
rñon.pa.	ri.dwags.gsod.mthoñ. tshe ।		
व्याधः	मृग- वध- * दर्शन- काले ।		

ཡིད་འོང་	གླུ་	སྐྱུ་	ལེན་པ་	བཞིན ॥
yid.ḥoñ.	glu.	sñan.	len.pa.	bžin ॥
हृदयङ्गमं	गीतं	* मधुरं	गायति	यथा ॥ 17

यस्य चाप्रियमन्विच्छेत्तस्य ब्रूयात् सदा प्रियम् ।

व्याधो मृगवधं कर्तुं गीतं गायति सुस्वरम् ॥

4

གཞན་ལ་	གནོད་པ་	མ་བྱས་	དང་ ।
gažan.la.	gnod.pa.	ma.byas.	dañ ।
पर-	सन्तापं	अ-कृत्वा	च

དམན་ལ་	འདུད་པ་	མ་བྱས་	ཤིང་ ।
dman.la.	hdud.pa.	ma.byas.	śiñ ।
नीच-	नम्रतां	अ-कृत्वा ।	

དམ་པའི	ལམ་ནི་	མ་སྒྲངས་	གང་ ।
dam.pai	lam.ni	ma.spañs.	gañ ।
स्तः	वर्त्म	अनुत्सृज्य	यत्

ཁྱུང་པ་	དེ་ནི་	མང་པོ་	ཡིན་ ।
ñuṅ.ba	de.ni.	mañ.po.	yin ।
अल्पं	तद्	बहु	भवति ॥ 42

अकृत्वा परसन्तापमकृत्वा नीचनम्रताम् ।

अनुत्सृज्य सतां वर्त्म यत्स्वल्पमपि तद् बहु ॥

5

གང་ལ་ རལ་ད་བྱེད་པ་ མང་ ।

gañ. la. žal.ta.byed.pa. mañ ।

यत्र * नेतारः बहवः ।

ཐམས་ཅད་ མཁས་པར་ ང་གྱུ་ལ་ཆེ ।

thams.cad. mkhas.par. ŋa.rgyal. che ।

सर्वे 'पण्डित- 'मानिनः * 'महा- ।

ཀུན་ ཀྱང་ གཙོ་བོ་ཉིད་ འདོད་པ་ ।

kun. kyañ gtso.bo.ñid. ḥdod. pa ।

सर्वे अपि प्रभुत्वम् इच्छन्ति ।

དེ་ཡི་ རྗེ་གས་རྣམས་ འཇིག་པར་ འགྱུར་ ॥

de.yi. tshogs.rnams. ḥjig.par. ḥgyur ॥

तानि वृन्दानि अवसीदन्ति ॥ 53

सर्वे यत्र विनेतारः सर्वे पण्डितमानिनः ।

सर्वे प्रभुत्वमिच्छन्ति तद्वृन्दमवसीदन्ति ॥

6

གང་ལ་ གློ་ ཡོད་ དེ་ ལྷོབས་ལྡན།
 gañ.la. blo. yod. de. stobs.lдан !
 यस्य बुद्धिः अस्ति सः बलवान् ।

གློ་མེད་ ལྷོབས་ཀྱིས་ ཅི་ཞིག་ བྱ།
 blo.med. stobs.kyis ci.žig. bya ।
 अबोधस्य बलेन किं कार्यम् ।

ཅི་ཞིག་ སེང་གི་ ལྷོབས་དང་ལྡན།
 ci.žig señ.ge. stobs.dan.lдан ।
 कश्चित् सिंहः * बलवान्

རི་བོང་གིས་ ཅི་ ལྷོག་དང་བྲལ།
 ri.boñ.gis. ni. srog.dan.bral ॥
 शशकेन हि * निपातितः ॥ 85

बुद्धिर्यस्य बलं तस्य अबोधस्य कुतो बलम् ।

पश्य सिंहो मदोन्मत्तः शशकेन निपातितः ॥

7

ཇི་སྲིད་	འཇིགས་པ་	མ་བྱུང་བ།
ji.srid	h̥jigs.pa.	ma.byuñ.ba ।
यावद्	भयम्	अनागतम् ।
དེ་སྲིད་	འཇིགས་ལ་	འཇིགས་པར་བྱ།
de.srid.	h̥jigs.la.	h̥jigs.par.bya ।
तावद्	भयस्य	मेतव्यम् ।
འཇིགས་པ་	མངོན་དུ་	བྱུང་བའི་ རྩོམ་
h̥jigs.pa.	mñon.du.	byuñ.bahi. tshe ।
भये	* अभि-	आगते ।
འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར་	གཞེས་པར་བྱ།	
h̥jigs.med.lta.bur.	g̃zom.par.bya ॥	
अभीत- वन्	प्रहर्तव्यम् ॥	89

तावद्वयस्य मेतव्यं यावद्वयमनागतम् ।

आगतं तु भयं दृष्ट्वा प्रहर्तव्यमभीतवत् ॥

8

སངས་རྒྱས་	མགོན་པོ་	ཡོངས་སྤངས་དེ།
saṅs.rgyas.	mgon.po.	yoṅs.spaṅs.te ।
बुद्धं	नाथं	परित्यज्य ।

ལྷ་	གཞན་ལ་ ཁི་	ཕྱག་བྱེད་པ།
lha.	gžan.la. ni	phyag.byed.pa ।
देवम्	अन्यम्	नमस्करोति ।

བློ་ནག་	གང་གྲུའི་	འགྲམ་དུ་ ཁི།
blo.nan.	gañ.gāḥi	hgram.du.ni ।
दुर्मतिः	गङ्गायाः	तीरे ।

སྐོས་ནས་	ཁྱོད་པ་	བྱེད་པ་དང་མཚུངས།
skom.nas.	khron.pa.	byed.dañ.mtskuṅs ॥
तृप्तिः	कूपं	करोति इव ॥ 100

Cf. विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृप्तो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

ब्रग्-यि	नान-नास	दपाह-बो	स्के ।
brgya.yi.	nañ.nas.	dpah.bo.	skye ।
शतस्य	मध्यात्	शूरः	जायते ।

स्तोन्-गी	नान-नास	मकहास-पा	ब्युन् ।
ston.gi.	nañ.nas.	mkhas.pa.	byun ।
सहस्रस्य	मध्यात्	पण्डितो	जायते ।

ब्रग्-स्तोन्-लास	नि	मन्डांस-पा	स्ते
brgya.ston.las.	ni	mdzañs.pa.	ste ।
शत-सहस्रान्	हि	* प्राज्ञः ।	

गोन्-बा	स्के-हाम	मि-स्केहान	स्रिद ।
gton.ba	skye.ham.	mi. skyehañ.	srid ॥
दाता	जायते वा	न जायतेऽपि	वा ॥ 132

शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डितः

वक्ता दशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥

10

བདེ་བའི་	རྗེས་ལ	སྤྲུག་བསྐྱེལ་	དེ ।
bde.baḥi.	rjes.la.	sdug.bsñal.	te ।
सुखस्य	अनन्तरं	दुःखं ।	

སྤྲུག་བསྐྱེལ་	རྗེས་ལ	བདེ་བ་	ཡིན ।
sdug.bsñal.	rjes.la.	bde.ba.	yin ।
दुःखस्य	अनन्तरं	सुखं	भवति ।

མི་རྣམས་ཀྱི་	ནི་	བདེ་སྤྲུག་དག ।
mi.rnams.kyi.	ni.	bde.sdug.dag ।
मनुष्याणां	हि	सुख-दुःखे ।

འཁྱོར་ལོ་བཞིན་དུ་	འཁྱོར་བར་བྱེད ॥
hkhor.lo.bžin.du.	hkhor.bar.byed ॥
चक्र- वत्	परिवर्तते ॥ 64

सुखस्यानन्तरं दुःखं दुःखस्यानन्तरं सुखम् ।

चक्रवत्परिवर्तन्ते दुःखानि च सुखानि च ॥

11

གང་ཞིག་	ལང་ཚོ་ལ་	ཞི་བ།
gañ.žig.	lañ.tsho.la.	ži.ba ।
यः	यौवने	शान्तः ।

དེ་ནི་	ཞི་བར་	བདག་གིས་	ཤེས།
de.ni.	ži.bar.	bdag.gis.	śes ।
तं हि	शान्तम्	अहं	मन्ये ।

ཁམས་རྣམས་	ཡོངས་སུ་བླང་བ་ན།
kham.s.rnams.	yoñs.su.zad.pa.na ।
धातुषु	परि- क्षीणेषु ।

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་	ཞི་	མི་	འགྲུར།
ci.yi.phyir.na.	ži.	mi.	hgyur ॥
कुतः	शमः	न	जायते ॥ 126

नवे वयसि यः शान्तः स शान्त इति मे मतिः ।

धातुषु क्षीयमाणेषु शमः कस्य न जायते ॥

12

ཀ་ད་ཀ་ཡི་

ka.ta.ka.yi

कतकस्य

འབྲས་བུ་ བེ །

hbras.bu. ni ।

फलं हि

ཆུ་རྒྱལ་ས་

chu.rnams.

अम्बु-

དང་བར་བྱེད་

dañ.bar.byed.

प्रसादकं

མོད་ཀྱི །

mod.kyi ।

यद्यपि ।

དེ་ཡི་

de.yi

तस्य

མིང་ཙམ་སྐྱལ་པ་ཡིས །

miñ.tsam.smras.pa.yis ।

नाम- मात्र- * कथनान् ।

ཆུ་ རྒྱལ་དང་བར་

chu. rdul.dañ.bar.

वारि

མི་

mi.

न

བྱེད་དོ ॥

byed.do ॥

क्रियते ॥ 168

फलं कतकवृक्षस्य यद्यप्यम्बुप्रसादकम् ।

न नामग्रहणादेव तस्य वारि प्रसीदति ॥

13

ལྷུ་ལ་	གདུག་	སྐྱེ་བོ་ངན་པ་	གདུག ।
sbrul.	gdug.	skye.bo.nan.pa.	gdug ।
सर्पः	क्रूरः	दुजनः	क्रूरः ।

ལྷུ་ལ་ལས་	ལྷག་པར་	སྐྱེ་ངན་	གདུག ।
sbrul.las.	lhag.par	skye.nan.	gdug ।
सर्पात्	अधिकं	दुर्जनः	क्रूरः ।

ལྷུ་ལ་	གདུག་	སྐྱེན་	དང་	སྐྱགས་ཀྱིས་	ཐུབ ।
sbral.	gdug.	sman.	dan	snags.kyis.	thub ।
सर्पः	क्रूरः	औषधेन च	मन्त्रेण	* शक्यः ।	

སྐྱེ་ངན་	གདུག་པ་	གང་གིས་	ཞི ।
skye.nan	gdug.pa.	gan.gis	ñi ।
दुर्जनः	क्रूरः	केन	* शाम्यति ॥ 173

सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ।

मन्त्रौषधं च सर्पः खलः केन निवार्यते ॥

14

འདོད་པ་	ཀུན་ཏུ་	སྤང་བར་གྱིས།
hdod.pa.	kun.tu.	span̄.bar.gyis ।
कामं	सर्वथा	जहीहि ।

གལ་ནི་	སྤོང་བར་	མ་	ནུས་ན།
gal.te	spoñ.bar.	ma.	nus.na ।
चेत्	हातुं	न	शक्यते ।

ཐར་པ་ དག་ལ་	འདོད་པར་	གྱིས།
thar.pa.dag.la.	hdod.par.	gyis ।
मोक्षं प्रति	कामं	कुरु ।

དེ་ ཉིད་	དེ་ཡི་	སྤྲན་	ཡིན་ནོ།
de. nid.	de.yi.	sman.	yin no ॥
स हि	तस्य	मेषजं	भवति ॥ 188

कामः सर्वात्मना हेयः स चेद्हातुं न शक्यते ।

स मोक्षं प्रति कर्तव्यः स हि तस्य हि मेषजम् ॥

15

ཟས་ལས་	ཟན་གྱི་	ཕྱེད་ཅམ་ཡང་ ।
zas.las.	zan.gyi.	phyed.tsam.yan ।
ग्रासाद्	अन्नस्य	अर्ध-मात्राम् अपि ।

སློང་བ་རྣམས་ལ་	ཅེས་	མི་ སྟེར་ ।
sloñ.ba.rnams.la.	cis.	mi. ster ।
अर्थिषु	किं	न दीयते ।

འདོད་དང་	རྗེས་མཐུན་	འགྱུར་བ་ཡང་ ।
hdod.dañ.	rjes.mthun.	hbyor.pa. yan ।
इच्छा-	अनुरूपः	विभवः च ।

གང་གི་ཆོ་ན་	འགྱུར་བར་	འགྱུར་ ।
gañ.gi.tshe.na	hbyuñ.bar.	hgyur ।
कदा	भविष्यति ॥ 199	

ग्रासादपि तदर्थं च कस्मान्नो दीयतेऽर्थिषु ।
 इच्छानुरूपो विभवः कदा कस्य भविष्यति ॥

ཤྱིན་དང་	སྐྱོད་པས་	སྟོང་པ་ཡི།
shyin.dañ.	spyod.pas.	ston.pa.yi ।
दान-	भोग-	विहीनेन ।

ནོར་ རེས་	ནོར་བདག་	ཡིན་ ན་ གོ།
nor. des.	nor.bdag.	yin. na. go ।
धनेन तेन	धन- पतिः	भवति यदि ।

ནོར་ དེ་ཉིད་ཀྱིས་	བདག་	ཀྱང་ རེ།
nor. de.ñid.kyis.	bdag.	kyañ. ni ।
धनेन तेन एव	वयम्	अपि ।

ནོར་གྱི་	བདག་པོ་	ཅེས་	སྤྱི་
nor.gyi.	bdag.po.	cis	ma. yin ॥
धनस्य	पतयः	किं	न भवामः ॥ 201

दानभोगविहीनेन धनेन धनिनो यदि ।

भवामः किं न तेनेव धनेन धनिनो वयम् ॥

17

གང་ཞིག་	དམུལ་བའི་	ནད་ལ་ནི ।
gañ.žig.	dmyal.baḥi	nad.la.ni ।
यः	नरक-	व्याधेः ।

གསོ་བ་	འདི་ལ་	མི་	བྱེད་པ ।
gso.ba.	ḥdi.la.	mi.	byed.pa ।
चिकित्सां	इह	न	करोति ।

སྐྲན་མེད་	གནས་སུ་	སོང་ནས་	ནི ।
sman.med.	gnas.su	soñ.nas.	ni ।
निरोषधं	स्थानं	गत्वा	हि ।

ནད་དང་བཅས་པས་	ཅི་	བྱར་ཡོད ।
nad.dañ.bcas.pas.	ci.	byar.yod ।
सरुजः	किं	करिष्यति ॥ 206

इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सां न करोति यः ।

गत्वा निरोषधं स्थानं सरुजः किं करिष्यति ॥

18

ཇི་སྲིད་འཛོ་བར་ གསོད་ ཀྱང་ བློ།

ji.srid.ḥtsho.bar. gsod. kyañ. ni ।

यावज्ज- जीवं प्रतः अपि ।

དང་བོ་ ཟད་བར་ མི་ འགྱུར་གྱི།

dgra.bo. zad.par. mi ḥgyur.gyi ।

शत्रुः क्षीणो न भवति ।

རང་གི་ ཁྲོ་བ་ ཉིད་ བསད་ ན།

rañ.gi khro.ba. ñid bsad. na ।

आत्मनः क्रोधः एव हन्यते यदि ।

དེ་ནི་ དང་བོ་ ཉིད་ གསོད་ ཡིན།

de.ni. dgra.bo. ñid. gsod. yin ।

तेन शत्रुः एव हतः भवति ॥ 208

न द्विषन्तः क्षयं यान्ति यावज्जीवमपि प्रतः ।

क्रोधमेव तु यो हन्ति तेन सर्वे द्विषो हताः ॥

19

ཐམས་ཅད་	ཆོས་ ཉི་	མཉན་པར་བྱ །
thams.cad.	chos.ni.	mñan.par.bya ।
सर्व-	धर्मः हि	श्रोतव्यः ।

ཐོས་ནས་	རབ་དུ་	བཟུང་བྱ་སྟེ །
thos.nas.	rab.tu.	bzuñ.bya. ste ।
श्रुत्वा	सं-	धारयितव्यः ।

གང་ནིག་	བདག་	ཉིད་	མི་འདོད་པ །
gan.žig.	bdag.	ñid.	mi.hdod.pa ।
यत्	आत्मनः	एव	अनिष्टम् ।

དེ་དག་	གཞན་ལ་	མི་	བྱེ །
de.dag.	gžan.la	mi.	bya.ho ।
तत्	परस्य	न	कर्तव्यम् ॥ 212॥

श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा च हृदि धार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि न परेषां समाचरेत् ।

20

རིག་པ་བསྐྱབས་	དང་	དབའ་པོ་	དང་ ।
rig.pa.bslabs.	dan	dpah.po.	dan ।
कृतविद्यः	च	शूरः	च ।

གང་ ཡང་	གཟུགས་བཟང་ལྔ་	བུད་མེད་ ।
gañ. yañ.	gzugs.bzañ.ltan.	bud.med ।
या अपि	रूपवती	योषित्

གང་ དང་	གང་དུ་	འགྲོ་འགྲུར་བ་ ।
gañ. dan.	gañ. du.	hgro.hgyur.ba ।
यत्र	यत्र	गमिष्यन्ति ।

དེ་ དང་ དེར་	ནི་	དཔལ་	ཆེན་	ཐོབ་ ॥
de.dan.der.	ni.	dpal.	chen.	thob ॥
तत्र	तत्र	हि	* श्रियं	महती लभन्ते ॥ 226

शूराश्च कृतविद्याश्च रूपवत्यश्च योषितः ।

यत्र यत्र गमिष्यन्ति तत्र तत्र कृतादराः ॥

21

རིག་པ་ལྷན་ དང་ རྒྱལ་པོ་ རྟེན་ ।
 rig.pa.ldan. dan rgyal.po. ni ।
 विद्वान् च राजा ।

གང་དུའང་ མཉམ་པ་ མ་ ཡིན་ ཏེ ।
 gañ.duḥaṅ. mñam.pa. ma. yin. te ।
 कुत्र अपि तुल्यः न भवति ।

རྒྱལ་པོ་ རང་གི་ ཡུལ་ན་ བཀུར་ ।
 rgyal.po. rañ.gi. yul.na. bkur ।
 राजा स्वस्य देशे पूज्यते ।

རིག་ལྷན་ ཀུན་དུ་ བཀུར་བར་འགྱུར་ ॥
 rig.ldan. kun.tu. bkur. bar.hgyur ॥
 विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ 227

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

22

གཟུགས་	དང་	ལང་ཚོ་	ཕུན་ཚོགས་ཤིང་ ।
gzugs.	dan	lañ.tsho.	phun.tshogs.śin ।
रूप-	(च)	यौवन-	सम्पन्नाः ।

རིགས་མཐོ་རྒྱུ་ལས་	སྤེས་	གུར་	ཀྱང་ ।
rigs.mtho.rnams.las.	skyes.	gyur.	kyan ।
विशाल-कुल-	सम्भवाः	अपि ।	

རྒྱ་སྤྱེགས་ཤིང་གི་	མེ་དོག་ལྡར་ ।
rgya.skyegs.śin.gi.	me.tog.ltar ।
किंशुकस्य	कुसुमम् इव ।

རིག་དང་བྲལ་	ན་	མཛེས་	མ་	ཡིན ॥
rig.dan.bral.	na.	mdzes.	ma.	yin ॥
* विद्याहीनाः	शोभन्ते	न ॥	228	

रूपयौवनसम्पन्ना विशालकुलसम्भवाः ।

विद्याहीनाः न शोभन्ते निर्गन्धा इव किंशुकाः ॥

23

བདེ་བ་འདོད་ན་ རིག་པ་ འདོར།

bde.ba.ḥdod.na. rig.pa. ḥdor ।

* सुखार्थी विद्यां त्यजेत् ।

རིག་པ་འདོད་ན་ བདེ་བ་ འདོར།

rig.pa.ḥdod.na. bde.ba. ḥdor ।

* विद्यार्थी सुखं त्यजेत् ।

བདེ་ལྡན་ རིག་པ་ ག་ལ་ འགྱུབ།

bde.ltan rig.pa. ga.la. ḥgrub ।

सुखार्थिनः विद्या कुत्र सिध्यति ।

རིག་པ་དོན་གཉེར་ ག་ལ་ བདེ།

rig.pa.don.gñer. ga.la. bde ॥

विद्यार्थिनः कुतः सुखम् ॥ 230

सुखार्थिनः कुतो विद्या नास्ति विद्यार्थिनः सुखम् ।

सुखार्थी वा त्यजेद्विद्यां विद्यार्थी वा त्यजेत् सुखम् ॥

24

རིག་དང་ལྷན་ལ་ བཞན་ ཡུལ་ བང་ ।

rig.dan.ldan.la. gžan. yul gañ ।

सविद्यस्य विदेशः कः ।

སྒྲན་པར་སྒྲུ་ལ་ པ་རེ་ལ་ སུ ।

sñan.par.smra.la pha.rol. su ।

* प्रियवादिनः परः कः ।

ནུས་དང་ལྷན་ལ་ ཁུར་ ལྷི་ བང་ ।

nus.dan.ldan.la. khur. lci. gañ ।

समर्थस्य भारः गुरुः कः ।

བརྩོན་དང་ལྷན་ལ་ ཐག་རིང་ ཅི ॥

brston.dan.ldan.la. thag.rin. ci. ॥ 232

व्यवसायिनः दूरं किम् ॥

कोऽतिभारः समर्थानां कः परः प्रियवादिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

25

སྐེད་པར་བྱེད་ དང་ ལེགས་སློབ་ དང་ ।
 skyed.par.byed. dan, legs.slob. dan ।
 जनिता च * सु-शिक्षकः च

གཤམ་ཞིག་ རིག་པ་སྟེར་བ་ དང་ ।
 gañ.žig. rig pa.ster.ba. dan ।
 यः विद्यादाता च ।

ཟས་སྟེར་བ་ དང་ མི་འཇིགས་སྤྱིན་ ।
 zas.ster.ba. dan. mi.hjigs.sbyin ।
 अन्न-दाता च * अ-भय-दाता ।

ལྷ་པོ་ འདི་དག་ ཡ་རུ བཤད ॥
 lna.po. ḥdi.dag. pha.ru. bśad ॥
 पञ्च एते पितरः * स्मृताः ॥ 237

जनिता चोपनेना च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥

26

གྲལ་པོ་	བློན་པོ་	ཆུང་མ་	དང་ ।
rgyal.po.	blon.po.	chuñ.ma.	dañ ।
राज-	मन्त्रि-	पत्नी	व

དེ་བཞིན་	མཇའ་བོའི་	ཆུང་མ་	དང་ ।
de.bžin.	mdzah'.bohi.	chuñ.ma.	dañ ।
तथा	मित्रस्य	पत्नी	व

སྤུན་ཟླའི་	ཆུང་མ་	མ་ཉིད་	དེ ।
spun.zlhai.	chuñ ma.	ma ñid.	de ।
सोदरस्य	पत्नी भ्रातृ	माता एव ।	

ལྷ་པོ་	འདི་དག་	མ་རུ་	བཤད ॥
lha.po.	hdi.dag.	ma ru.	béad ॥
पञ्च	एताः	मातरः	स्मृताः ॥ 238

राजपत्नी गुरोः पत्नी मित्रपत्नी तथैव च ।

पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चैताः पितरः स्मृताः ॥

27

ལུན་ལ་ ཉེ་བར་བསྐྱུན་པ་ བློ་མེད་ཀྱི་ལྷོ་མ་

blun.la. ñe.bar.bstan.pa. ni ।

मूर्खस्य उपदेशो हि

འཁྲུག་པའི་ ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ བློ་མེད་ཀྱི་ལྷོ་མ་

hkhrug paḥi. rgyu. yin. ži.phyir. min ।

क्रोध- हेतुः भवति शान्तये न भवति ।

ལག་འགྲོ་ རོ་མ་ འབྲུངས་པ་ བློ་མེད་ཀྱི་ལྷོ་མ་

lag.hgro. ho.ma. htthuns.pa. ni ।

भुजङ्गानां पयः- पानम्

དུག་འཕྲེལ་ འགྲུར་བ་ འབྲུངས་པ་

dug.hphel. hgyur.ba. hbaḥžig.go. ॥

विष-वर्धनं भवति केवलम् ॥ 239

उपदेशो हि मूर्खानां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥

28

མངོན་སུམ་པ་ཡི་	རྒྱུ་མགྲིས་	ཕུགས།
mñon.sum pa yi	rkañ.gñis.	phyugs ।
प्रत्यक्षः	द्विपदः	पशुः ।

བླུང་བོ་	ཡོངས་སུ་	སྤང་བར་བྱ།
blun.po.	yoñs.su.	span.bar.bya
* मूलः	परि-	हर्तव्यः ।

མ་མཐོང་	ཆོས་མ་	རི་ལྷ་བུར།
ma.mthoñ	tsher.ma.	ji.lta.bur ।
* अ-दृष्टः	कण्टकः	यथा ।

ཆོག་གི་	རླབ་རྩ་	གནོད་པར་བྱེད།
tshig.gi.	zug.rñus.	gnod.par.byed ॥
वाक्य-	शल्येन	* भिनत्ति ॥ 240

तुर्जनः परिहर्तव्यः प्रत्यक्षं द्विपदः पशुः ।

भिनत्ति वाक्यशल्येन अक्षयः कण्टको यथा ॥

29

ལུན་པོ་	ཆུ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।	
blun. po.	chu.yi.	ri.mo.	ltar ।	
* नीचानां	जल-	रेखा	इव ।	
གང་ཞིག་	བྱས་	དེ་	མུར་དུ་	འཛིག་ ।
gañ.žig.	byas.	te.	myur.du	h̄jig ।
यत्	कृतं	तत्	* द्रुतं	नश्यति ।

དམ་པ་	རྡོ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।	
dam.pa.	rdo.yi.	ri.mo.	ltar ।	
साधूनाम्	शिला-	लेखा	इव ।	

ལྷན་དུ་	ཆུང་འུམ་	བརྟན་པར་	གནས་ ।	
śin.tu.	chuñ.ñuḥaṅ	brtan.par.	gnas ।	
अति-	अल्पम् अपि	* दृढं	तिष्ठति ॥ 234	

जलरेखेव नीचानां यत्कृतं तन्न क्लृयते ।

अत्यल्पमपि साधूनां शिलालेखेव तिष्ठति ॥

30

ཨེ་མ་ སྐྱེ་བོ་ངན་པ་ དང་ ।

e.ma. skye.bo.nan.pa. dan ।

अहो दुर्जनस्य च ।

བད་ཀན་དག་གི་ རང་བཞིན་ མཚའས། ।

bad.kan.dag.gi. rañ.bžin mtshuñs ।

इलेष्मणः प्रकृति- सादृश्यम् ।

འཇམ་བོ་ཡིས་ ནི་ འཁྲུག་འགྱུར་ལ། ।

hjam.po.yis. ni. hkhrug.hgyur.la ।

मधुरेण कोपमायाति ।

རུབ་བོ་ཡིས་ ནི་ ཞི་བར་འགྱུར་ ॥

rtsub.po.yis. ni. ži.bar.hgyur ।

कटुकेन शाम्यति ॥ 245

अहो प्रकृतिसादृश्यं इलेष्मणो दुर्जनस्य च ।

मधुरैः कोपमायाति कटुकेनैव शाम्यति ॥

॥

॥ ལྷ་ཀུན་དྲ་དགའ་བ་ ཉེས་བྱ་བའི་ ལྷོས་གར་ ॥¹

॥ नागानन्दं नाम नाटकम् ॥

གམས་ཅད་མཁུན་བ་ལ་ ཕྱག་འཆལ་ལོ་ ॥²

सर्वज्ञाय

नमः ॥³

གམས་མ་གཏན་ རྫོལ་དག་ ཉེ་བར་བརྒྱུང་ནས་ སྐད་ཅིག་ མིག་ ཡེ་

ध्यान-

व्याजम्

उपेत्य

क्षणं

चक्षुः

उन्मील्य

སྤྱ་ལ་ སེམས་བར་བྱེད།

कां चिन्तयसि ।

སྐྱེ་བ་ཡིན་ ཡང་ ལུས་མེད་ མདའ་ གཞིར་ སྤྱི་བོ་ འདི་དག་

त्राता

अपि

अनङ्ग-

शर-

आतुरं

जनम्

इमं

སྤྱང་བ་ མིན་ལ་ ལྷོས།

रक्षसि

न

पश्य ।

ལྷིང་རྩི་ལྷན་བ་ ལྷན་དེ་ སྤྱིད་ལས་ གཞན་ བཞེ་མེད་ ལྷོས་བྱ་

कारुणिकः

मिथ्या

त्वत्तः

अन्यः

निर्घृणः

पुमान्

ག་ལ་ ཡོད།

कृतः अस्ति ।

བདུད་མོ་རྣམས་ཀྱིས་ བུང་རུབ་ལ་ འདི་ སྤྲལ་དོག་གིས་

मारवधूभिः बोधौ इदं सेष्यं

བཞེད་ སྤྲལ་བས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱེདས་ ॥

अभिहितः जिनः वः पातु ॥ १ ॥

ध्यानव्याजमुपेत्य चिन्तयसि कामुन्मील्य चक्षुः क्षणं

पश्यानङ्गशरातुरं जनमिमं त्रातापि नो रक्षसि ।

मिथ्याकारुणिकोऽसि निघृणतरस्त्वत्तः कुतोऽन्यः पुमान्

सेष्यं मारवधूभिरित्यभिहितो बोधौ जिनः पातु वः ॥ १ ॥

གཞན་ལང་ ।

* अपि च ।

གཞུ་ བཀའ་ འདོད་པ་ དང་ནི་ རྩ་ གསང་ བདུང་ནིང་

चापम् आकृष्य कामेन च षटह- षट्- हत-

སྤྲལ་སྤྲལ་ བདུད་ཀྱི་ དབའ་ལོ་ དང་ ।

* आढम्बरैः मार- वीरैः च

སྤྲལ་འཁྱིལ་ རབ་འདྲེང་ ལྷལ་ འཇུག་ ལོགས་སུ་རྩ་བ་ སྤྲལ་དེས་

भ्रू- भङ्ग- उत्कम्प- जृम्भा- स्मित- * वलित-दृशा दिव्य-

བུ་སྤྲལ་ ལྷལ་ལོ་ དང་ ।

नारी-जनेन च ।

གུབ་བ་ ཡན་ལག་ མཚལ་ འདུན་རྣམས་ དང་ མཚར་བས་

सिद्धैः अङ्गैः उत्तम- प्रह- च विस्मयात्

ཐུ་ལངས་ལུས་ཅན་ རྟེན་ལྷ་ཡིས་ ।

पुलकित-वपुषा वासवेन

བྱང་ཆུབ་འཕྲོ་ལ་ བསམ་གཏན་ གཡོ་མེད་ ཅེས་ བལྟས་

बोधेः अवाप्तौ ध्यायन् अविचलितः इति दृष्टः

ཐུབ་པའི་དབང་པོས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱངས་ ॥ 2

मुनि- इन्द्रः वः पातु ॥ २ ॥

कामेनाकृष्य चापं हतपटुपटहावलिभिर्मारवीरै-

भ्रूभङ्गोत्कम्पजृम्भास्मितललितवता दिव्यनारीजनेन ।

सिद्धैः प्रहोत्तमाङ्गैः पुलकितवपुषा विस्मयाद् वासवेन

ध्यायन् बोधेरवाप्तावचलित इति वः पातु द्वयो मुनीन्द्रः ॥ २ ॥

འིན་རྒྱུ་མངས་པར་འགྱུར་བས་ ।¹

अलं बहुना ।¹

[དགའ་བར་བྱས་དེ་ । མདོ་འཛིན་པའོ་ ।]²

[नान्यन्ते सूत्रधारः ।]²

དེ་རིང་ དབང་པོའི་ དགའ་སྟོན་ལ་ བྱོགས་ ལྷ་ཚོགས་ནས་

अथ इन्द्रः उत्सवे दिग्देशाद् नाना-

དངས་པ་³ དཔལ་ལྷན་དགའ་བའི་ ལྷའི་ ཞབས་ཀྱི་བ་ད་ཉེ་ བར་བསྐྱེན་བའི་⁴
ས

आगतेन³ श्री- हर्ष- देवस्य पाद पद्म- *उपसेविना⁴
གྲོལ་བའི་ཚོགས་རྣམས་ཀྱིས་⁵ གས་བ་དང་ལྷན་པར་ བོས་དེ།

राज-समूहेन⁵ * स- मानं आहूय
བདག་ལ་ སྤྱས་པ།⁶ ཇི་ལྟར་ ཁོ་བོ་ཅག་གི་ ཇི་ དཔལ་ལྷན་

अहम् उक्तः।⁶ यथा अस्मत्- स्वामिना श्री-
དགའ་བའི་ལྷས་⁷ སྤར་མེད་བའི་ དངས་པོ་ ལྷན་རྣམས་པར་ བཀོད་⁸

हर्षदेवेन⁷ अपूर्व- वस्तु- 'अलङ्कृतं' रचना-⁸
རིག་པ་འཛིན་བའི་ སྤྱིས་རབས་ལས་ བརྩམས་པ་⁹ གྲུ་ཀྱན་དུ་དགའ་བ་

विद्याधर- जातक- प्रतिबद्धं⁹ नागानन्दं
ཞེས་བྱ་བའི་ རྒྱུ་མ་གར་ མཇེད་པ་ནི་¹⁰ ཁོ་བོ་ཅག་རྣམས་ཀྱིས་

नाम नाटकं कृतम् अस्माभिः
ཉན་པ་པོ་བརྟུན་པ་ལས་ བོས་དེ།¹¹ སྤྱོར་བ་དག་ མི་ མཐོང་ངོ་¹²

* श्रोत्र- परम्परया श्रुतम्। प्रयोगो न दृष्टः।¹²
འགྲུ་མི་མྱོང་བའི་ སུམ་ཐུ་མཁའ་མཁའ་ལྷུ་ གསལ་ཁྱེད་ཀྱི་འགྲུ་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་

पादपद्मोपजीविना राजसमूहेनोक्तः यथा यत्तदस्मत्स्वामिना श्रीहर्षदेवनापूर्ववस्तु-
པའི་པུ་མཁའ་ལྷུ་ལྷུ་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་འགྲུ་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་

रचनालङ्कृतं विद्याधरजातकप्रतिबद्धं नागानन्दं नाम नाटकं कृतमित्यस्माभिः श्रोत्र-
འགྲུ་མི་མྱོང་ཁྱེད་ཀྱི་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་ སྤྱི་མཐོང་ཁྱེད་ཀྱི་

परम्परया श्रुतं न प्रयोगतो दृष्टम्।⁸⁻¹²

དེས་ན་ རེ་ཞིག་ བྱིས་པ་མ་ བོས་དེ་ སྤྱུ་དག་ལ་ གནས་བར་བྱའོ།¹

तद् यावद् गृहिणीम् आहूय सङ्गीतकम् अनुतिष्ठामि ।¹

[ཡོངས་སུ་བགྲོད་ཅིང་ མཛོན་བར་སྤྱོད་སུ་ བལྟས་ནས་]²

[परिक्रामन अभिमुखं अवलोक्य ।]²

འབགས་མ་ རེ་ཞིག་ འདྲིར།³

आर्यं तावद् इतः ।³

[དེ་ནས་ གར་མཁན་མ་ ཅུ་ཞིང་ ཉུགས་སོ། མདོ་འཛིན་བས་

[ततो नदी रुदती प्रविशति । सूत्रधारो

མགྲོང་ནས།]⁴

विलोक्य ।]⁴

འབགས་མ་ སྤྱུ་ཀུན་དུ་དགའ་ བ་ ཞིས་བྱ་བའི་ སྒྲོས་གར་བྱ་ཡིན་ན་

आर्यं नागानन्दे [नाम] नाटयिनव्ये

ཅིའེ་རོན་དུ་ སྤྱུ་མེད་པ་ ཉིད་ ཅུ་བར་བྱེད།⁵

* किम् अकारणम् एव रुदत्येते ।⁵

[གར་མཁན་མས།]⁶

[नदी ।]⁶

རྩོམ་ རྩོམ་ མི་ ཅུ་ སྤྱེ།⁷ གང་གི་སྤྱིར་ རེ་ཞིག་ ཡབ་ནི

आर्यं कथं न रोदिष्यामि ।⁷ यतः तावत् तानः

ཡུམ་ ཅང་ འགྲོགས་ནས་ གན་པོ་འི་ ཅངས་པོས་ ཡིད་བྱུང་ཐེ་ ।

अम्बया सहितः स्थविर- भावेन उद्विग्नमानसः

ད་ བྱོད་ཀྱིས་ གཉེན་སེམས་ཀྱི་ ཁྱེད་ན་གྱི་ འཛིན་པར་ མཛད་དོ་⁸ ཞེས་
इदानीं त्वं कुटुम्ब [लक्षण] भार- उद्वहनं करोषि⁸ इति

གུགས་ལ་ བཞག་ནས་ དཀའ་བྱུང་གྱི་ནགས་སུ་ གཤེགས་སོ་⁹

हृदये आरोप्य तपो- वनं गतः ॥⁹

आर्थं कथं न रोक्षिष्यामि । यतस्तातोऽज्जुका च स्थविरभावजातनिर्वेदो
कुटुम्बभारकहनयोग्य इदानीं त्वमिति हृदय आरोप्य तपोवनं गतौ ।⁸⁻⁹

[མདོ་འཛིན་བས་ ।]¹⁰

[ལུག་ཕུག་ལ་]¹⁰

བདག་ ཀྱང་ ཡོངས་སུ་བདང་ནས་ རི་རྩེར་ འཕག་ཡུམ་ གགས་སུ་

माम् अपि परित्यज्य कथं पितरौ वनं

གཤེགས་ ।¹¹

यातो ।¹¹

कथं मामपि परित्यज्य वनं प्रयातो पितरौ ।¹¹

[རྣམ་པར་ བསམབ་ གས་ ।]¹²

[བིའི་འཕྲིན་ལ་]¹²

ད་ནི་ ང་ བེ་ ཅི་ཞིག་ རིགས་པར་འགྱུར་ ।¹³ ཡང་ན་ བདག་

इदानीं मे किं युज्यते ।¹³ अथवा अहं

स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

गुरु- चरण- परिचर्या- मुखं परित्यज्य

नैवैव स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

कथं गृहे *प्रविशामि ¹⁴

अथवा कथमहं गुरुचरणपरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

नैवैव स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

यथा जीमूतवाहनः ऐश्वर्यं क्रम- आगतं त्यक्त्वा ।

नैवैव स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

पित्रोः शुश्रूषां विधातुं महम् अपि वनं यामि ॥

पित्रोर्विधातुं शुश्रूषां त्यक्तैश्वर्यं क्रमागतम् ।

वनं याम्यहमप्येष यथा जीमूतवाहनः ॥४॥

[सौन्दर्य-गुरु-दे स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹

[निष्क्रान्तौ । *आमुखम् ।]¹

[देव-स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹

[ततः जीमूतवाहनः च विदूषकः प्रविशति ।

नैवैव स्नानेनैव चरणापरिचर्यामुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹

नायकः ।]²

ऊनास'पदे' नाकस' वेस'गु'वर' वदना'गीस' रेना' अङ्गी'

रागस्य आस्पदम् इति अहं अवमि ध्वंसि

उस' गु'वर' वदना'गी' स' ह्ये'गस' सीत ।

इति मम न प्रत्ययः न ।

गु'वर'गु'से'न' कस'पद'दगु'न'कस'स'प' सु'र'सु'गस'गु'र'प'र'

कृत्य-अकृत्य- विचारणासु

विमुखं

स'प' सु'स' स' रेना ।

क्षितौ को न वेत्ति ।

प'स'रे' शै'न'गु'से'न' वदना'गी' के' पद'के' दवद'वे'रे'

पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे यौवनम् इन्द्रिय-

दवद'गु' गु'र'प' अङ्गी ।

वशं इदं

ना'प'रे' गु'स'प'स' अङ्गी'द'र' शै'न' गु'र'प' रे'द'र' स'प'प'द'वे'स'

यदि भक्त्या इत्थं एव भवेत् एवं निन्द्यम्

गु'र' द'ग'अ'गु'रे' अगु'र' ॥ १

अपि प्रियं भवेत् ॥

रागस्यास्पदमित्यवमि न हि मे ध्वंसीति न प्रत्ययः

कृत्याकृत्यविचारणासु विमुखं को वा न वेत्ति क्षितौ ।

एवं निन्द्यमपीदमिन्द्रियवशं प्रीत्यै भवेद् यौवनं

भक्त्या याति यदीत्थमेव पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे ॥ ५ ॥

[चैत्रं पञ्चमं शिवं चन्द्रमण्डपम्]¹

[विदूषकः सरोषम् ।]²

ग्रे चन्द्रमण्डपं चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां
 भोः केन जीवन्- मृतयोः वृद्धयोः एतयोः
 चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां
 ईदृशं वन- वासे एतावन्तं कालं दुःखम्
 भ्रमसंस्तुतिं यत् प्रदिशे यदेतन्मृत्युं वदन्ति चण्डिकां चण्डिकां
 अनुभवन् अपि त्वं निर्विण्णः न ।³ तत्
 चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां
 प्रसीद ।³ इदानीम् अपि तावत् गुरु- चरण- शुश्रूषा-
 कण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां चण्डिकां
 निर्वन्धात् * निवृत्त्य- राज्य- सुखं अनु-
 वदन्ति चण्डिकां चण्डिकां ।⁴
 भूयताम् ॥⁴

भो वयस्य न निर्विण्ण एव त्वमेतयोर्जीवन्मृतयोर्वृद्धयोः कृते ईदृशं वनवास-
 दुःखमनुभवन्नपि । तत्प्रसीद । इदानीमपि तावद् गुरुजनशुश्रूषानिर्वन्धान्निवृत्त्य
 [इच्छापरिभोगरमणीयं] राज्यसुखमनुभूयताम् ।^{2.4}

[२३९-२४०]^५[नायकः]^५

ཇི་ལྟར་ ཡབ་ཀྱི་ མདུན་དུ་ སང་ འདུག་ མངོས་པ་ ཇི་ལྟར་

यथा पितुः पुरो भुवि तिष्ठन् भाति तथा

སང་གའི་ཁྱིལ་ ཡོད་ དམ་ ཅི ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

ཡབ་ཀྱི་ ཞབས་དག་ མཉེ་བ་ལས་ སྤང་ བདེ་བ་ ཇི་ལྟར་

तातस्य चरणयोः संवाहनाद् उद्भूतं सुखं तद्

ཀྱལ་སྤྱིད་དག་ལ་ ཡོད་དམ་ ཅི ।

राज्यके अस्ति किम्

ཟླ་མའི་ ལྷ་ག་ས་ འབྲང་བའི་ དགའ་བ་ གང་ འདི་ ས་གསུམ་

गुरोः भुक्तोज्झिते धृतिः या एषा भुवनत्रये

སྤྱོད་བ་དག་ལ་ ཡོད་དམ་ ཅི ।

भुक्ते अस्ति किम् ।

ཟླ་པས་ བདང་བའི་ ཀྱལ་སྤྱིད་ རིས་པར་ གདུང་བྱེད་དག་སྟེ་

गुरुणा त्यक्तं राज्यं स्फुटं आयासः

དེས་ན་ ཡོན་ཏན་ ཅི་ཞིག་ ཡོད ॥ 6

तेन गुणः कश्चिद् अस्ति ॥

तिष्ठन् भाति पितुः पुरो भुवि यथा सिंह-आसने किं तथा

यत् संवाहयतः सुखं हि चरणौ तातस्य किं राज्यके ।

འདི་ལས་ གནས་ སྤ་བ་ ཅི་ཞིག་ ཁྱིད་ཀྱི་ སེམས་ལ་

अनः परं कर्तव्यं किं ते चेतसि

གང་ཞིག་ གནས་པ་ སྒྲོམ་ ॥ 7

यत् स्थितं कथय ॥

न्याय्ये वर्तमनि योजिताः प्रकृतयः सन्तः सुखं स्थापिता

नीतो बन्धुजनस्तथात्मसमतां राज्येऽपि रक्षा कृता ।

दत्तो दत्तमनोरथाधिकफलः कल्पद्रुमोऽप्यथिने

किं कर्तव्यमतः परं कथय वा यत् ते स्थितं चेतसि ॥ ७ ॥

[བེ་དྲུ་པ་ཀས་]¹

[विदूषकः ।]¹

ཀྱི་ རྒྱུགས་པོ་ ཤིན་དུ་ཐུབ་ཆོད་ལྟར་ ཉམས་པར་བྱེད་པའི་

भोः वयस्य अत्यन्तमाहमिदं * हनकं

ལྟ་ས་དང་ག་ འདི་ མི་སྐྱུན་པའི་རྒྱུགས་ ཉེ་བར་གནས་པ་ལ་² གཏོ་བོ་དང་

देवमनङ्गे एतस्मिन् प्रतिपक्षे आमन्त्रस्थिते² प्रधान-

གཉེན་དག་ ཡང་དག་པར་གནས་ཀྱང་ ཁྱིད་མེད་ན་ བདག་ནི་ ཀླུ་ལྷོད་

अमात्य- रुमधिष्ठितम् अपि त्वया विना अहं राज्यं

ལེགས་པར་གནས་པར་ མི་ ཆོག་གོ ॥³

सु- स्थितं न * तर्कयामि ।³

[वीरुपगाय ।]¹⁰

[विदुषकः ।]¹⁰

गुं यवगुणः उं विगं वङ्ग ।¹¹

भोः तातेन किम् आश्रमम् ।¹¹

[अङ्कः वस ।]¹²

[नायकः ।]¹²

विष्णुः शिवाः सार्वभौमः अर्जुनः सुश्रुतः वसः दण्डः सुवर्णः शिवाः

यथा दिवस बहु परिभोगेण तपो वनम्

अङ्कः यवः दण्डः । गुणः दण्डः । विष्णुः दण्डः । शिवाः सार्वभौमः

इदं समित् कुश- कुमुदम् उपयुक्त-

उवः दण्डः अर्जुनः सुश्रुतः दण्डः दण्डः सार्वभौमः दण्डः विष्णुः सुवर्णः वसः

मूल- फल- कन्द- नीवार-प्राथं दूरी-

गुणः शिवाः ।¹³ विष्णुः शिवाः सार्वभौमः विष्णुः विष्णुः वङ्गः वङ्गः

कृतम् ।¹³ तत् मलय- पर्वतस्य उपरि आश्रम-पर्व

འདི་ནི་ རེས་པར་ ལམ་གྱི་ ཡོངས་སུ་དུབ་པ་དག་ མེལ་ རྒྱུང་།¹⁹

एषः खलु मार्ग- परिश्रमं अपनयन्¹⁹

དང་པོར་ འགྲོགས་པར་ འདོད་པའི་ དགའ་མ་ལ་ མགྱིན་པན་ བརྒྱུང་བ་

प्रथम- सङ्गम- उत्कण्ठित- प्रिया- कण्ठ- ग्रह

བཞིན་དུ་ འགྲོགས་པོ་ མཛའ་པོ་ལ་ སྤྱོད་པར་ ཀླུ་པར་ བྱེད་པ་ འདྲེ།²⁰

इव वयस्यं प्रिय रोमाञ्चयति * विपुलं इव।²⁰

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व । एष खलु सरसघनस्निग्धचन्दनवनोत्सङ्गपरिमिलन-
लम्बाबहलपरिमलो विषमतटपतनजर्जरीक्रियमाणनिर्झरोच्चलितशिशिरशीकरासारवाही
प्रथमसङ्गमोत्कण्ठितप्रियाकण्ठग्रह इव मार्गपरिश्रममपनयन् रोमाञ्चयति प्रियवयस्यं
मलयमारुतः ॥¹⁸⁻²⁰

[འདིན་ པས་ ལྷན་དུ་ བཅུས་ནས་]²¹

[नायकः । सर्वतो विलोक्य ।]²¹

ཨ་ཡེ་ བདག་ཅག་གིས་ རི་ མ་ལ་ཡར་ སླེབ་པར་གུར་ཏི།²²

अये वयं पर्वतं मलय प्राप्ताः।²²

[བདགས་ ཅས་]²³

[निरूप्य ।]²³

ཨེ་མ་ འདི་ ཅི་ དགའ་བར་བྱ་བ་ཞིག་ལྟེ། དེ་ལྟར་ ཡང་།²⁴

अहो * इदं रमणीयम् । * तथा हि।²⁴

अहो अस्य रामणीयकम्।²⁴

དགྲ་ལ་ལྷན་ རྟོགས་ཀྱི་ སྤང་པོ་ འགྲམ་པའི་ ཇེས་ བདར་

माद्यद् दिग् गज- गण्ड- मिति- कषणीः

ཅན་དན་དག་ནི་ ཆག་ཅིང་ ཟག །

चन्दनाः भग्नाः स्रजन्तः ।

ཆ་གཏེར་ བརྒྱབས་ནམས་ རབ་དུ་བསྐྱུན་པས་ ཡག་ དང་

जलनिधेः वीचिभिः आस्फालिताभिः गङ्गर-

ལྷང་པ་དག་ནི་ ཆོ་ཇེས་ སྒྲིགས་ །

कन्दराणि क्रन्दनेन * ध्वनितानि ।

གྲུབ་པའི་ བྱད་མེད་ བགྲོད་པ་ནམས་ཀྱི་ ཀླང་པའི་ སྒྲུག་ཅིས་

सिद्ध- अङ्गनानां गतेः पाद- अलक्तक-

དམར་པ་ སྤྱིག་ རྟོ།

रक्त- मौक्तिक-शिलः ।

བསྐྱེན་བྱ་ རི་པོ་ མ་ལ་ཡ་ འདིས་ བདག་གི་ མེམས་ནི་

सेव्यः अचलः मलयः अयं मे चेतः

ཅི་ ཡང་ སྤྱིད་ལྷན་ ཅེད ॥ 8

किम् अपि उत्सुकं करोति ॥

माद्यद्दिग्गजगण्डभिक्तिकषणैर्मग्नस्त्वचन्दनः

ब्रन्दत्कन्दरगङ्गरो जलनिधेरास्फालितो वीचिभिः ।

पादालककरक्तमौक्तिकशिलः सिद्धाङ्गनानां गतैः

सेष्योऽयं मलयाचलः किमपि मे चेतः करोत्युत्सुकम् ॥ ८ ॥

देस'क' ऊरु' मे'ग ।^१ अ'द'य' अ'द्वे'ग'स'दे' अ'दु'ग'प'र'दे'स'प'र'

तद् * इह एहि ।^१ * इह आरुह्य निवासयोग्यम्

व'श्वे'ग'क'स' दे'ग'प'र' सु'दे ॥^२

आश्रमं निरूपयावः ।^३

[अ'द्वे'ग'स'दे' स'क'क'स' व'स'य'प'र' सु'स'क'स' ।]^३

[आरुह्य निमित्तं सूचयित्वा ।]^३

व'द'ग'मी' शी'ग'के' ग'य'स'प' ग'य' ।

मम चक्षुः दक्षिणं स्पन्दते

अ'व'स'सु' अ'दे'द'प' अ'ग'अ' य'द' शि'द' ।

फल- आकाङ्क्षा * काचिद् अपि न ।

सु'व'प'र' ग'सु'द'प' ह'क' स' यी'क' ।

मुनि- वचः मिथ्या न

अ'दे'के' उ'दे'ग' अ'क'द'अ'गु'र' ग्रे ॥ ९

इदं किं कथयिष्यति * भोः ॥

རིལ་བ་ རྗེང་བ་ རྩོགས་པས་ མཚན་མའི་ མ་གྲུག་དག་ནི་

‘कमण्डलु’ ‘जरत्’ ‘समूह’ * आलक्ष्य निर्मरः

མཁའ་ ལྷར་ རབ་ཏུ་དང་ ।

नम इव स्वच्छः ।

འགའ་ཞིག་དག་ན་ མན་འཇའི་ སྒྲི་རགས་ བྱིའས་

कचित् मुञ्ज- मेखलाः वदुना

བཅད་ཅིང་ དོར་བར་གྱུར་བ་ མཐོང་ ।

व्रुटित- उज्झिताः दृश्यन्ते

དག་ཏུ་ ཐོས་པས་ བེ་ཙོ་དག་ གྲང་ རིག་ཅེད་ རྩོག་ འདི་

नित्य- आकर्णनया शुक्लैः च वेद- पदम् इदं

རབ་ཏུ་ སྒྲིག་པར་བྱེད་ ॥10

प्र- पठ्यते ॥

वासोऽर्थ-दययैव नातिपृथवः कृत्तास्तरूपां त्वचो

भग्नआलक्ष्यजरत्कमण्डलु नमःस्वच्छं पयो नैर्भरम् ।

दृश्यन्ते व्रुटितोज्झिताश्च वदुभिर्मौञ्जः कचिन्मेखला

नित्याकर्णनया शुक्लेन च पदं साम्नामिदं पठ्यते ॥10

དེ་ནས་ ཚུ་ ཤོག་ རབ་ཏུ་ ཞུགས་ ཏེ། ཉེ་བར་མཚོན་པར་ བུའོ།¹

तद् [इह] एहि । प्रविश्य * अवलोकयावः ।¹

[རབ་ ཏུ་ ཞུགས་ ཏེ་ གར་དག་བྱེད་དོ།²

[प्रविश्य नाटयतः ।²

འདྲིན་པས།]³

नायकः ।]³

ཨེ་མ་ ཐུབ་པའི་ སྐྱེ་བོ་ རབ་ཏུ་ དགའ་བ་རྣམས་ནི་ རིག་བྱེད་ཀྱི་

अहो 'मुनि' 'जन' * 'प्र' मुदित विद-

ཚོག་ ཀུས་པ་ལ་ བྲི་ཚོས་ རྣམ་པར་དབྱོད་པར་བྱེད་ལ།⁴

वाक्य 'विस्तरस्य' 'सन्दिग्ध' 'विचार्यमाण' ।⁴

ཁྱེད་ལོ་ སྐྱེ་བོ་རྣམས་ ནི་ ཇི་ལྟར་ ག་ཤེར་བ་ ག་ཤེར་བའི་ ཡམ་ཤིང་དག་

'बु' 'जन' [कथम्] 'आर्द्र' 'आर्द्र' 'समिधः'

གཙད་ཅིང་།⁵ དགའ་ཐུབ་པའི་ གཞོན་ནུ་མ་རྣམས་ནི་ ལྷོན་པ་ གསར་པའི་

'छिद्यमान' ।⁵ 'तापस' 'कुमारिका' 'वृक्षक' 'बाल'

ཀྱི་ར་ འབྱེངས་པར་བྱེད་པའི་⁶ དཀའ་ཐུབ་ཀྱི་ ཉགས་ཚལ་ནི་

‘आलवालस्य * ‘आपूर्यमाण तपो- वनस्य

རབ་དུ་ཞི་བ་ དང་ དཀའ་པར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་।’

प्रशान्त- रमणीयता ।’

अहो नु खलु मुदितमुनिजनप्रविचार्यमाणसन्दिग्धवेदवाक्यविस्तरस्य
पठदुष्पटुजनच्छिद्यमानार्द्रार्द्रसमिधः तापसकुमारिकापूर्यमाणबालवृक्षकालवालस्य
प्रशान्तरमणीयता तपोवनस्य । 47

འདི་ཉིད་ནི་⁸

इह हि ।⁸

བྱང་པའི་ སྒྲ་ཡིས་ ལེགས་པར་འོངས་སམ་ ཞེས་ནི་

भृङ्ग- शब्देः स्वागतं [किम्] इति

བཞིན་པ་ བཞིན་ ।

वदन्ति इव ।

འདི་དག་ མགོ་ནི་ འབྲས་བྱ་ དུད་པས་ འདུད་པ་ བྱེད་པ་ བཞིན་ ।

इमे शिरोभिः फल- नम्रैः नति कुर्वन्ति इव ।

མེ་དོག་ ཆར་པ་ འཕྲོར་ཞིང་ བདག་ལ་ མཆོད་ཡོན་

पुष्प- वृष्टिं किरन्नः मम अर्घ्यं

སྒྲེར་པ་ བཞིན་ ।

ददत इव ।

ཡལ་ག་ལྷན་བ་ཡིས་ ཀྱང་ མགོན་གྱི་ བསྟེན་བཀྲར་

शास्त्रिनः अपि अतिथि- सपर्यां

ཇི་ལྟར་ བསྐྱབས ॥

कथं शिक्षिताः ॥ 11

मधुरमिव वदन्तः स्वागतं भुङ्क्ष्वश्वे-

र्नतिमिव फलनघ्नैः कुर्वतेऽमी शिरोभिः ।

मम वदत इवाच्यं पुष्पवृष्टीः किरन्तः

कथमतिथिसपर्यां शिक्षिताः शास्त्रिनोऽपि ॥११॥

དེའི་ལྗོངས་ དཀའ་ཐུབ་གྱི་ བླུ་མ་ཚལ་ འདི་ནི་ འདུག་པར་

तत् तपो- वनम् इदं निवास-

འཇོག་པ་ཞིག་ ཟེ ༡ འདིར་ བཀའ་སྒྲ་ བདག་ཅུག་གི་ སེམས་བདེ་བར་

योग्यम् १ इह अवस्थाने अस्माकं निवृत्तिः

འགྱུར་རེ་ ལྷན་མོ ॥ २

भविष्यति मन्ये ॥ २

[བེ་དྲུ་ཁ་ཀས །] ३

[विदूषकः ।] ३

གྱེ་ སྒྲུག་པོ་ འཇོག་གྱང་ རེས་པར་ རྩོད་ལས་ འདི་དག་ མགོན་པ་

भो वयस्य * किन्तु खलु हरिणा एते 'कन्यराः

ཅུང་ཟད་ བསྐྱེགས་ཏེ་ གཡོ་བ་མེད་པའི་ ཁ་ལས་ ཅུང་ཟད་ ཟེས་པའི་
 ཇེ་ཤ་ བཞེས་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

ཅུ་ ཁས་ ཉང་ན་ གནས་པ་ ཟག་ཅིང་ །⁴ རྩ་བ་ གཅིག་ རབ་དུ་བསྐྱེད་མེ་
 * འདྲེ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ * འཇམ་ལྷོ་

བཅུང་ནས་ མིག་ རྩས་པས་ ཉན་པར་བྱེད་པ་ ལྷ་བྱར་ མཚོན་ཞོ་ ॥⁵

⁶* དེ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

མོ་བཙས་པ་ གི་ རུ་ སུ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་
 འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་
 འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

[འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་]⁶

[འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་]⁶

གནས་ཐོབ་ རབ་དུ་ གསལ་པའི་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

སྐྱེད་པ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་
 འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་ འཇམ་ལྷོ་

गस्य'वि' र'य' श्लेषा' केष'स्य' सु'वि' गु'र'दु'र'वि'य'य'वि
स्फुट- ललित- पदं गीतं आजिह-

सु'स'उ'र' र'द'य'स' र'द'य'क'स'स' ।

अङ्गाः कुरङ्गाः एते ।

स'वि' व'र'र' ग'स'य' उ'र'ि' स'वि' ग'उ'र'य'वि' सु'द'य' ।

दन्त- अन्तराल- स्थित- तृण कवल- च्छेद- शब्द-

व'स'स'य'स' ३'र'य'र'उ'र' ॥

नियम्य आकर्णयन्ति ॥ 12

स्थानप्राप्त्या दधानं प्रकटितगमकां मन्द्रतारव्यवस्थां
निर्हादिन्या विपञ्चया मिलितमलिरुतेनेव तन्त्रीस्वनेन ।

एते दन्तान्तरालस्थिततृणकवलच्छेदशब्दं नियम्य

व्याजिहङ्गाः कुरङ्गाः स्फुटललितपदं गीतमाकर्णयन्ति ॥१२॥

[व'द'य'प'ग'स' ।]¹

[विदूषकः ।]¹

गु' श्लेषा'य' र'ग'र'य'य'गु' क'स'य'य' र'द'य' सु'वि'य'
ओ वयस्य तपो- वने अस्मिन् कः

सु'वि'य'य'र'उ'र' ॥²

गायति ॥²

ओ वयस्य को नु सत्येष तपोवने गायति ।²

[वीरुः पणस ।]⁶

[विदूषकः ।]⁶

गुं शोभाषः पं ऊरुः शोभा ।⁷ यः पुः उपाः गुणः कृतिः पणसः
 भो वयस्य [इह] एह ।⁷ वयम् अपि देवताः आयत्तनं
 ह्वः वरः सुते ॥⁸
 प्रेक्षामहे ॥⁸

[अनेकः पणस ।]⁹

[नायकः ।]⁹

येनासः पणः पण्डितः दे ।¹⁰ देसः पणः कृतिः पुणः पुः वरः देसः पण्डितः ॥¹¹
 साधु उक्तम् ।¹⁰ खलु देवताः वन्धाः ।¹¹

[उः वरः शोः शोः अश्वः पणः अश्वः पणः]¹²

उपसृप्य सहसा मार्गं स्थित्वा]¹²

उपसर्पन् सहसा स्थित्वा]¹²

शोभाषः पं पाण्डितः कृतिः पुः वरः कृतिः पण्डितः पण्डितः ॥¹³
 वयस्य * यदि जनः अयं द्रष्टुम् अनर्हः भवेत् ।¹³

ཁྱོད་ཀྱི་ བཀའ་རྒྱ་དག་གིས་ བདག་གི་ནི།

युष्मत्- प्रसादेन मम

མངོན་པར་འདོད་པ་ རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འདོད།

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु ॥ 13

उत्फुल्लकमलकेसरपरागगौरद्युते मम हि गौरि ।

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु भगवति युष्मत्प्रसादेन ॥ १३ ॥

[འདོན་པས་ རྒྱ་ གཏད་ནས།]¹

[नायकः कर्णं दत्त्वा]¹

ཨོ་མའོ་ སྒྲུ། ཨོ་མའོ་ རྩལ་མོ།²

अहो गीतम् । अहो वादित्रम्²

[འབངས་མོས།]¹

[चेटी ।]¹

རྗེ་ལྷ་མོ་ རེས་པར་ ཡུན་རིང་དུ་ སྒྲུ་དག་སྐངས་ནས་ ཁྱོད་ཀྱི་

भर्तृदारिके खलु चिरं गीत्वा ते

ལག་ ཅེ་དག་ ཡོངས་སུ་ མི་ ངལ་ལས།²

‘हस्तानां’अग्र ‘परि न श्रमः’²

भर्तृदारिके चिरं खलु वादितम् । न खलु ते परिश्रमोऽग्रहस्तानाम्²

[འདྲེན་མས།]⁵[नायिका ।]³

དྲུང་མོ་ བཅོམ་ལྷན་མའི་ མདུན་དུ་ རྒྱུད་མངས་ སྒྲོགས་པར་བྱེད་པ་ལ་
 चतुरिके भगवत्याः पुरतः वीणां वादयन्त्याः

བདག་ ག་ལ་ རལ།⁴मम कुतः श्रमः।⁴[འབངས་མེས་། སྒྲིད་པ་དང་བཅས་པར།]⁵[चेटी । साधिक्षेपम् ।]⁵

ཀྱེ་ བཅེ་མེད་པ་ འདི་ལ་ མདུན་དུ་ རྒྱུད་མངས་ བསྒྲུགས་པས་
 अयि निष्करुणाया एतस्याः पुरुनः वीणा- वादितेन
 ཅི་ཞིག་ བྱ་ ཞེས་ བདག་ སྒྲེའོ།⁶ གང་ཞིག་ འདི་སྒྲིད་ཀྱི་ དུས་སུ་
 किम् [कार्यम्] इति अहं भणामि।⁶ ཡ་ ལའཔ་བྲོ་ཏེ་ ཀའེ་
 སྒྲེ་བོ་ གཞིན་ཏུ་མའི་ དཀའ་ཐུབ་ བསྒྲེན་གནས་ རིས་པའི་གནས་པས་
 'जन कन्यका दुष्कर उपवास नियमैः

བསྒྲེན་ ཀྱང་ ད་དྲུང་ བྱིད་ལ་ དད་པར་ མི་ སྒྲོན་ཞོ།⁷आराधयन्त्या अपि अद्यापि ते प्रसादं न दर्शयति।⁷

[गङ्गायाः सङ्गमः ॥¹⁴

[उभौ पश्यतः ।¹⁴

विन्दुः पृथग्व्यप्यस्यैव च तस्यैव ॥¹⁵

विदूषकः । सविस्मयम् ।]¹⁵

गुणैः शोभायते तस्यैव तस्यैव । तस्यैव तस्यैव ॥¹⁶

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व । आश्चर्यम् आश्चर्यम् ।¹⁶

शुद्धमनसः श्रुत्वा त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व ॥¹⁷

वीणया कर्णस्य सुखं उत्पादयति केवलं न ।¹⁷

तस्यैव तस्यैव तस्यैव तस्यैव तस्यैव तस्यैव तस्यैव तस्यैव ॥¹⁸

विज्ञान- अनुरूपेण रूपेण एतेन अक्षणा अपि

वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व ॥¹⁸ त्वं वदस्व त्वं वदस्व ॥¹⁹

सुखम् उत्पादयति ।¹⁸ तत् एषा का भवति ।¹⁹

तं त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व ॥²⁰

किं देवी उत²⁰ नाग-कन्यका आहो²¹ अथवा विद्याधर-

त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व त्वं वदस्व ॥²²

दारिका वा ।²² अथवा सिद्ध- कुल- सम्भवा ।²³

[འདྲིན་བས་ । རྣམ་པར་བཟ་ཞིང་ ཆགས་དང་བཅས་པར་ ।]²⁴

. [नायकः । * अवलोकयन् सस्पृहम् ।]²⁴

རྣམས་པོ་ འདི་ སུ་ཞིག་ ཡིན་ ཞེས་ བདག་གིས་ མ་

वयस्य इयं का भवति इति अहं न

རྣམས་སོ། །²⁵ བདག་གིས་ འདི་ཙམ་ ཤེས་དེ།²⁶

अवगच्छामि ।²⁵ अहं * एतन्- मात्रं जाने ।²⁶

གལ་དེ་ མགོ་རིས་ བྱ་སོ་ ཡིན་ན་ འཕྲོག་བྱེད་ མིག་ སྤྲོང་ལྡན་

यदि स्वर्ग- स्त्री हरिः चक्षुः-सहस्रवान्

དོན་བྱས་ འགྱུར་ ।

कृतार्थः ।

གལ་དེ་ གླུ་མོ་ཡིན་ ནའང་ འདི་ གཤོང་ གང་ཚེ་ ས་འོག་

चेत् नागी अस्याः मुखं यदा रसा-तलं

ལྷ་བས་ སྤྲོང་ མ་ཡིན་ ।

शशभृता शून्यं न ।

གལ་དེ་ རིག་འཛིན་མ་ ཡིན་[ན་] གཞན་ རིགས་ལ་ ཀྱལ་

चेत् विद्याधारी अन्य- जाति- जयिनी

བདག་ཅག་ རིགས་ འབྲས་དང་བཅས་ ।

नः जातिः सफला

माम्हे म्मवद्विमासाम्मसं श्लेषं देष्टुम् म्मवद्व

यदि सिद्धा न्वय जातः सिद्धाः

महामाहेमाम्मसाम्मसं म्मवद्व ॥¹⁴

त्रिभुवने

प्रसिद्धाः ॥

स्वर्गस्त्री यदि तन् कृतार्थमभवच्छक्षुःसहस्रं हरे-

र्नागी चेन्न रसातलं शशाभृता शून्यं मुलेऽस्याः सति ।

जातिर्नः सकलान्यजातिजयिनी विद्याधरी चेदियं

स्यात् सिद्धान्वयजा यदि त्रिभुवने सिद्धाः प्रसिद्धास्ततः ॥

॥ ཆེད་དུ་བརྗོད་པའི་ ཚེས་ས ॥

UDĀNAVARGA

1

ཀུན་རྟོག་ལས་་ བློ་ འདོད་² སྐྱེས་པས་³ །

འདོད་པའི་⁴ རྩ་བར་⁵ ཤེས་བགྱིས་⁶ ཏེ །

ཁྱིེད་⁷ བློ་ ཀུན་རྟོག་⁸ མ་⁹ རྟེན་¹⁰ དང་ །

དེས་ན་¹¹ ཁྱིེད་¹² འབྱུང་¹³ མི་¹⁴ འབྱུང་¹⁵ ॥ II. 1.

काम⁴ जानामि⁶ ते मूल⁵ सङ्कल्पात्¹ काम² जायते³ ।

न⁹ त्वां⁷ सङ्कल्पयिष्यामि^{8, 10} ततो¹¹ मे न¹⁵ * भविष्यसि^{13, 14} ॥

¹² त्वम् .

2

འདོད་པ་རྣམས་ལས་¹ བྱ་ངན་² སྐྱེ་³ །

འདོད་པ་རྣམས་ལས་⁴ འཇིགས་པ་⁵ འབྱུང་⁶ །

འདོད་པ་དག་⁷ བློ་ རྣམ་སྤངས་⁸ ན །

བྱ་ངན་⁹ མེད་ཅིང་¹⁰ འཇིགས་པ་¹¹ མེད་¹² ॥ II. 2.

कामेभ्यो¹ जायते³ शोकः² कामेभ्यो⁴ जायते⁶ भयम्⁵ ।

कामेभ्यो⁷ विप्रमुकानां⁸ नास्ति¹⁰ शोकः⁹ * कुतो¹² भयम्¹¹ ॥

3

མགར་བ་ཡིས་¹ རི་ རྩལ་བཞིན་རྒྱུ་² །

ཐོ་གྲོས་ཐུན་བས་³ རིས་བ་བཞིན་⁴ །

སྒྲ་ཅིག་⁵ སྒྲ་ཅིག་⁶ རྩ་ཟད་ཙམ་⁷ །

རང་གི་⁸ རི་ས་⁹ བསལ་བར་¹⁰ བྱ་¹¹ ॥ II. 10.

अनुपूर्वेषा⁴ मेधावी³ स्तोत्रं स्तोत्रं⁷ क्षणे⁵ क्षणे⁶ ।

कर्मारो¹ रजतस्यैव² निर्धमेन्^{10, 11} मलम्⁹ आत्मनः⁸ ॥

4

གལ་ནི་ བདེ་བ་² ཀུན་³ འདོད་ན་⁴ །

འདོད་བ་⁵ བསམ་ཅད་⁶ ཡོངས་སུ་སྤྲོངས་⁷ །

འདོད་བ་⁸ བསམ་ཅད་⁹ ཡོངས་སྤངས་བས་¹⁰ །

མཆོག་དྲུ་¹¹ བདེ་བ་¹² ཐོབ་བར་འགྱུར་¹³ ॥ II. 12.

सर्वं³ चेत्¹ सुखम्² इच्छेत⁴ सर्वं⁶ कामं⁵ परित्यजेत्⁷ ।

सर्वं⁹ कामं⁸ परित्यागी¹⁰ ह्यत्यन्तं¹¹ सुखम्¹² * एषते¹³ ॥

5

འདོད་བས་¹ ངོས་ས་བར་² མི་³ འགྱུར་བས་⁴ །

ཤེས་རབ་ཀྱིས་⁵ རི་ ངོས་ས་⁶ བ་ སྤྲོད་⁷ །

ཤེས་རབ་གྱིས་⁸ ཅི་ རྩམས་པའི་⁹ མི་¹⁰ །

སྟོན་པའི་¹¹ དབང་¹² ཏུ་ མི་¹³ འགྱུར་¹⁴ རྟེན་ ॥ II. 14.

* श्रेयसी⁷ प्रज्ञया⁵ तृप्ति⁶ न³ हि कामै¹ वितृप्यते^{2,3} ।

प्रज्ञया⁸ पुरुषं¹⁰ तृप्तं⁹ तृष्णा¹¹ न¹³ * कुरुते¹⁴ वशम्¹² ॥

6

གངས་ཅན་¹ དང་ ཅི་ མཉམས་པ་ཡི་² །

གསེར་གྱི་³ རི་བོ་⁴ ཡོད་གྱུར་⁵ ཀྱང་⁶ །

ཁོར་⁷ རེས་⁸ གཅིག་⁹ ཀྱང་ མི་¹⁰ ཆོས་པར་¹¹ །

དྲོགས་པར་ གྱིས་¹² ལ་ ལོགས་པར་ སྟོན་¹³ ॥ II. 19.

पर्वतो⁴ ऽपि⁶ सुवर्णस्य³ समो² हिमवतो¹ भवेत्⁵ ।

वित्तं⁷ तन्⁸ न¹⁰ अलम्¹¹ एकस्य⁹ एतज्ज्ञात्वा¹² समाचरेत्¹³ ॥

7

བག་ཡོད་¹ འཛི་མེད་གནས་² ཡིན་ ཏེ །

བག་མེད་པ་³ ཅི་ འཛི་བའི་⁴ གནས་⁵ །

བག་ཡོད་⁶ འཛི་བར་⁷ མི་⁸ འགྱུར་⁹ ཏེ །

བག་མེད་པ་¹⁰ ཅི་ ཏག་ཏུ་¹¹ འཛི་¹² ॥ IV. 1.

अप्रमादो¹ ह्यमृतपदं² प्रमादो³ मृत्युनः⁴ पदम्⁵ ।
अप्रमत्ता⁶ न⁸ म्रियन्ते^{7,9} ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

8

བཅོན་འགྲུས་¹ དང་² རི་བག་ཡོད་³ དང་⁴ །
ཡང་དག་མྱོས་⁴ དང་² རྒྱལ་བ་ཡིས་⁵ །
སེམས་བས་⁶ གླིང་དུ་⁷ བྱས་ནས་⁸ རི་ །
རྒྱ་བོ་⁹ རྒྱ་བོ་¹⁰ མངོན་དུ་¹¹ གློག་¹² ། IV. 5.

उत्थानेन¹ अप्रमादेन³ संयमेन⁴ दमेन⁵ च⁹ ।
द्वीपं⁷ * करोति⁸ मेधावी⁶ तम् ओषो⁹ नाभि¹¹*मदंति¹² ॥

10 महान्.

9

དམན་བའི་¹ རྩོས་ལ་² མི་³ བརྟེན་ཞིང་⁴ །
བག་མེད་བ་ལ་⁵ བརྟེན་⁶ མི་⁷ བྱ་⁶ །
ཡོག་བར་⁸ ལྷ་ལ་⁹ འདོད་¹⁰ མེད་¹¹ དང་ །
འཛིག་རྟེན་¹² འཕེལ་བར་¹³ མི་¹⁴ བྱའོ་¹⁵ ॥ IV. 8.

हीनान्¹ धर्मान्² न³ सेवेत⁴ प्रमादेन⁵ न⁷ * संवसेत्⁶ ।
मिथ्या⁸ ब्रूहि⁹ न¹¹ रोचेत्¹⁰ न¹⁴ * भवेत्¹⁵ लोक¹²वर्धनः¹³ ॥

10

དག་སྒྲོང་¹ བག་ཡོད་ལ་² དགའ་ཞིང་³ །
 བག་མེད་བ་ལ་⁴ འཇིགས་ལྷ་བས་⁵ །
 བདག་ཉིད་⁶ ངན་འགྲོ་ལས་⁷ འདྲན་⁸ ཏི །
 འདས་ཐུབ་ལས་⁹ མི་སྤང་ཆེན་¹⁰ བཞིན་¹¹ ॥ IV. 25.

अग्रमादे² रतो³ भिक्षुः¹ प्रमादे⁴ भयदशंकः⁵ ।
 दुर्गाद्⁷ उद्धरते⁸ऽऽत्मानं⁶ *पङ्कसत्र⁹ इव¹¹ कुञ्जरः¹⁰ ॥

11

གང་གིས་¹ ཞི་བ་² འཕགས་³ ལས་⁴ ཡན་ལག་བརྒྱད་⁵ །
 ལས་⁴ དང་⁶ བསྐྱེསས་བ་⁷ དེས་⁸ མི་བདུད་ཅི་⁹ ཆེད་¹⁰ །
 དེ་ལྟར་¹¹ སྒྲོད་བས་¹² བདེ་འདོད་¹³ བདེ་བ་¹⁴ ཐོབ་¹⁵ །
 སྒྲན་བ་¹⁶ ཐོབ་ཅིང་¹⁷ གྲགས་བ་¹⁸ འཕེལ་བར་འགྱུར་¹⁹ ॥ XII. 20.

य¹ आर्यम्³ अष्टाङ्गिकम्⁵ आञ्जसं⁶ शिवं², भावयति⁷ मार्गं⁴ ह्यमृतस्य⁹ प्राप्तये¹⁰ ।
 सुखं¹⁴ सुखार्थो¹³ लभते¹⁵ * समाचरन्¹² कीर्तिं¹⁶ [स]माप्नोति¹⁷
 यशश्च¹⁸ सत्[व]तः ॥

8 सः. 11 एवं. 19 वर्धते.

12

རྩུ་མ་¹ རང་གི་² མངལ་གྱིས་³ རང་ ।
 འདས་བྱ་⁴ སྒྲིག་མ་⁵ འབྲས་བྱས་⁶ རང་ ।
 རྩུ་མིང་⁷ འབྲས་བྱས་⁸ འཕྲང་བ་⁹ ལྷར་¹⁰ ।
 རོ་ཤལ་¹¹ བཀྱར་སྒྲིས་¹² འཕྲང་བར་ འགྱུར་¹³ ॥ XIII. 1.

ཆལ་⁸ བེ་ཆལ་ལོ་⁷ འཇམ་ཏི་⁹ ཆལ་⁶ བེལ་ཏི་⁵ ཆལ་⁴ འཇམ་ཏི་³ ཆལ་² འཇམ་ཏི་¹ འཇམ་ཏི་¹⁰ ॥

13

རང་གི་རྩུ་མ་¹ རང་གི་མིང་² ।
 བཀྱར་སྒྲིག་མ་³ རི་འདོད་⁴ མི་⁵ བསྐྱེད་⁶ ।
 རི་འདོད་⁷ བཀྱར་སྒྲིག་མ་⁸ རི་འདོད་བྱེད་མ་⁹ ।
 རི་འདོད་¹⁰ རི་འདོད་མི་¹¹ མི་¹² འགྱུར་མི་¹³ ॥ XIII. 7.

སྒྲིག་མ་¹ * འཇམ་ཏི་² འཇམ་ཏི་³ འཇམ་ཏི་⁴ * འཇམ་ཏི་⁵ འཇམ་ཏི་⁶ འཇམ་ཏི་⁷ འཇམ་ཏི་⁸ འཇམ་ཏི་⁹ འཇམ་ཏི་¹⁰ འཇམ་ཏི་¹¹ འཇམ་ཏི་¹² འཇམ་ཏི་¹³ ॥

14

བཀྱར་སྒྲིག་མ་¹ འཇམ་ཏི་² འཇམ་ཏི་³ འཇམ་ཏི་⁴ འཇམ་ཏི་⁵ འཇམ་ཏི་⁶ འཇམ་ཏི་⁷ འཇམ་ཏི་⁸ འཇམ་ཏི་⁹ འཇམ་ཏི་¹⁰ འཇམ་ཏི་¹¹ འཇམ་ཏི་¹² འཇམ་ཏི་¹³ ॥

གང་དག་⁹ ད་ལྟར་¹⁰ རྩོགས་སངས་ཀྱས་¹¹ །

མང་པོ་འདི་¹² ལྷ་ངན་¹³ སེལ་མཛད་པ་¹⁴ ॥ XXI. 10.

ये¹ च⁴ अम्यतीताः² * सम्बुद्धाः³ ये⁵ च⁸ बुद्धा⁷ ह्यनागताः⁶ ।
यश्⁹ चाप्येतर्हि¹⁰ सम्बुद्धो¹¹ बहूनां¹² शोक¹³ नाशनः¹⁴ ॥

15

བཞུགས་པར་གྱུར་ཞིང་¹ བཞུགས་པ་² དང་³ །

དེ་བཞིན་⁴ བཞུགས་པར་འགྱུར་⁵ ཀྱན་གྱིས་⁶ །

དམ་ཆོས་ ལྷ་མར་ མཛད་པ་⁷ འདི་⁸ །

རྩོགས་སངས་ཀྱས་ཀྱི་⁹ ཆོས་ཉིད་¹⁰ ཡིན ॥ XXI. 11.

सर्व⁶ सद्धर्मगुरुषो⁷ व्यहार्षु[र्]१¹ विहरन्ति² च³ ।

*अथापि⁴ विहरिष्यन्ति⁵ एषा⁸ * बुद्धेषु⁹ धर्मता¹⁰ ॥

16

སྤྱིར་བ་ལས་¹ རི་ སྤྱིད་པ་² འབྱུང་³ །

སྤྱིར་བ་མེད་པས་⁴ སྤྱིད་པ་ཟད་⁵ །

སྤྱིད་པ་⁶ དང་⁷ རི་ སྤྱིད་མེད་པའི་⁸ །

ལས་⁹ འདི་¹⁰ བཞིས་ཀ་¹¹ ཤེས་ཀྱིས་¹² ལ །

श्रुतं¹³ सव¹⁵दु¹⁶दद¹⁷गु¹⁸द¹⁹ ।

सप्तसप्त¹⁵ दे¹⁶ वसु¹⁷सप्त¹⁸ ॥ XXIX. 44.

योगाद्¹ भवः² प्रभवति³ वियोगाद्⁴ भवक्षयः⁵ ।

एतद्¹⁰ * द्वैधा¹¹पथ¹² * ज्ञात्वा¹³ भवाय¹⁴ विभवाय¹⁵ च¹⁶ ।

तत्र¹⁶ शि[क्षेत]¹⁷ मेधावी¹⁸ यत्र * योगान्¹⁹ * अतिक्रमेत्²⁰ ॥

17

श्रुतं¹³ सव¹⁵दु¹⁶दद¹⁷गु¹⁸द¹⁹ ।

दत्तं²⁰ सप्त²¹दद²²गु²³द²⁴ ।

दत्तं²⁰ सप्त²¹दद²²गु²³द²⁴ ।

दत्तं²⁰ सप्त²¹दद²²गु²³द²⁴ ॥

XXIX. 45.

शोचते³ * दुष्कृतं¹ * कृत्वा² शोचते⁷ दुर्गति⁴ * गतः⁵ ।

नन्दते¹¹ सु¹²कृतं⁹ * कृत्वा¹⁰ नन्दते¹³ सुगति¹⁴ गतः¹⁵ ॥

6, 14 ततोऽपि.

18

सप्तसप्त¹⁵ दे¹⁶ वसु¹⁷सप्त¹⁸ ॥

सप्त¹⁵ दे¹⁶ वसु¹⁷सप्त¹⁸ ॥

དལ་བྱས་⁸སྒྲས་⁹ ནང་¹⁰ མྱོད་ཀྱི་¹¹ དེ །

འཇིག་རྟེན་ན་¹² བྱི་མི་སྒྲན་¹³ མེད་¹⁴ ॥ XXIX 49.

निन्दन्ति³ * तूष्णोमासीनं¹ निन्दन्ति⁷ बह्व⁴भाषिणम्⁵ ।

अल्प⁸भाषि⁹ च¹⁰ निन्दन्ति¹¹ नास्ति¹⁴ लोकेषु¹² अनिन्दितः¹³ ॥

2, 6, 10 अपि.

19

གཅིག་ཏུ་¹སྒྲན་པར་བྱ་བ་² དང་³ །

གཅིག་ཏུ་⁴བཟློད་པར་བྱ་བའི་⁵མི་⁶ །

ད་ལྟར་⁷ཡོད་པ་⁸མ་⁹ཡིན་ཏེ།

བྱང་པར་¹⁰མ་¹¹གྱར་¹²འབྱང་¹³མི་¹⁴འབྱར་¹⁵॥ XXIX. 50.

एकान्त¹*निन्दितः² पुरुषः⁶ एकान्तं⁴ *वा³ * प्रशंसितः⁵ ।

न¹¹ अभूद्^{10,12} भविष्यति^{13,15} च नो¹⁴ न⁹ चाप्येतर्हि⁷ विद्यते⁸ ॥

20

ཇི་ལྟར་¹རི་²དང་བྲག་དག་³ནི།

རྒྱང་གིས་⁴གཡོས་པར་⁵མི་⁶འབྱར་⁵ལྟར་¹ །

དེ་བཞིན་⁷བཟློད་⁸དང་སྒྲན་པ་ཡིས་⁹ །

མཁས་པ་¹⁰རབ་ཏུ་¹¹གཡོ་བ་¹²མེད་¹³ ॥ XXIX. 53.

शैलो² यथा¹ अपि *एकघनो³ वायुना⁴ न⁶ प्रकम्पते⁵ ।
एवं⁷ निन्दा⁰ प्रसंशाभिर्³ न¹³ * कम्पन्ते¹² हि पण्डिताः¹⁰ ॥

11 प्र.

21

स·व·¹ गद·गी·² तं·³ सेद·व·⁴ ।
वै·⁵ सेद·⁶ कुवा·स्रक्·⁷ ग·व·⁸ यैद·⁹ ।
अकैद·व·वस·¹⁰ गोव·¹¹ वदक्·व·¹² दे¹³ ।
है·ग·¹⁴ सुस·¹⁵ गद·¹⁶ क्षुद·¹⁷ वैस·¹⁸ सैक्¹⁹ ॥ XXIX 54.

यस्य² मूलं³ क्षितौ¹ नास्ति⁴ पर्णा⁵ नास्ति⁶ * तथा लता⁷ ।
तं¹³ धीरं¹² बन्धनान्¹⁰ मुक्तं¹¹ को¹⁵ तु¹⁴ * निन्दितुम्¹⁷ * अर्हति¹⁸ ॥

8 कृतः. 9 अस्ति. 16 अपि. 19 न.

22

अद्वैग·देक्·¹ अदेद·² वदे·³ गद·⁴ यैक्·⁵ दद·⁶ ।
क्षु·प्रुव·⁷ वदे·व·⁸ गद·⁹ यैक्· वस ।
सेद·व·¹⁰ अद·वद·¹¹ वदे·व·¹² देदे¹³ ।
वउदुवा·¹⁴ ऊद·¹⁵ वद·¹⁶ सै·¹⁷ अदेद·¹⁸ ॥ XXX. 32.

यच्⁴ च⁶ काम² सुखं³ लोके¹ यच्⁹ चापि *दिविजं⁷ सुखम्⁸ ।
तृणा¹⁰ क्षय¹¹ सुखस्य¹² एतत्¹³ कलां¹⁵ न¹⁷ अर्धति¹⁸ षोडशीम्¹⁴ ॥

5 अस्ति. 16 अपि.

23

འཆོ་བ་ཅན་གྱི་¹ མི་ནང་ན་² །

འཆོ་བ་མེད་པར་³ གནས་པ་⁴ ནང་ །

འཆོ་བའི་ནང་ན་⁵ འཆོ་མེད་པར་⁶ །

ཀྱེ་མའོ་⁷ ཤིན་དུ་བདེ་བར་⁸ འཆོ་⁹ ॥ XXX 46.

सुसुखं⁸ बत⁷ जीवाम⁹ हिंसकेषु⁵ त्वहिंसकाः⁶ ।

हिंसकेषु¹ मनुज्येषु² * विहरामो⁴ ह्यहिंसकाः³ ॥

24

མི་ཐི་ལ་ དག་¹ རབ་² བསྐྱེགས་³ ཀྱང་⁴ །

ང་ལ་⁵ ཅི་ཡང་⁶ ཆོག་པ་⁷ མེད་⁸ །

ང་ལ་⁹ གང་དག་¹⁰ ཅི¹¹ མེད་ བས་¹² །

ཀྱེ་མའོ་¹³ ཤིན་དུ་བདེ་བར་¹⁴ འཆོ་¹⁵ ॥ XXX. 49.

सुसुखं¹⁴ बत¹³ जीवामो¹⁵ येषां¹⁰ नो⁹ नास्ति¹² किञ्चन¹¹ ।

मिथिलायां¹ दह्यमानायां³ न⁸ नो⁵ दह्यति⁷ किञ्चन⁶ ॥

2 प्र or सु. 4 अपि.

25

གཟུང་བར་དྭགས་¹ ཞིང་ ཡང་བ་² ནང་ །

གང་དུ་³ དགའ་བར་⁴ འགྲོ་བ་ཡི་⁵ །

སེམས་⁶ རྣལ་བ་⁷ རྟེན་ ལེགས་བ་⁸ ལྟེ ।

སེམས་⁹ རྣལ་བ་ཡིས་¹⁰ བདེ་བ་¹¹ འདྲེན་¹² ॥ XXXI. 1.

दुर्निर्ग्रहस्य¹ लघुनो² यत्र³ काम⁴ निपातिनः⁵ ।

चित्तस्य⁶ दमन⁷ साधु⁸ चित्तं⁹ दान्तं¹⁰ सुख¹¹ आवहम्¹² ॥

26

ཆོས་ཀྱི་¹ སྟོན་དུ་² ཡིད་³ འགྲོ་⁴ ལྟེ ।

ཡིད་མགྲོགས་⁵ ཡིད་ རྟེན་ གཙོ་བོ་⁶ ཡིན།

གལ་ཏེ་⁷ ཡིད་⁸ རབ་དང་བ་ཡིས་⁹ ।

སྒྲིམ་¹⁰ སམ་¹¹ ཡང་ན་¹² བྱས་¹³ ཀྱང་¹⁴ རྩང་¹⁵ ।

དེ་ཡིས་¹ དེ་¹⁷ རྟེན་ བདེ་བ་¹⁸ ཐོབ་¹⁹ ।

གྲིབ་མ་²⁰ རྩེས་སུ་འབྲང་བ་²¹ བཞིན་²² ॥ XXXI. 25.

मनः³ पूर्व² क्लृप्ता⁴ धर्मा¹ मनःश्रेष्ठा⁶ * मनोभवाः⁵ ।

मनसा⁸ हि प्रसन्नेन⁹ भाषते¹⁰ वा¹¹ करोति¹³ वा¹² ।

ततस्¹⁶ * ते¹⁷ सुखम्¹⁸ * अन्वेति¹⁹ छाया²⁰ इव²² ह्यनुगामिनी²¹ ॥

7 यदि. 14 अपि. 15 युक्तम् or उचितम्.

॥ सन्संक्रुसंश्रुतं वं त्रिसंश्रुतं श्रुतं वं त्रिसंश्रुतं ॥

॥ बुद्धचरितं नाम महाकाव्यम् ॥

॥ अत्र दृष्टं वं ॥

॥ अष्टः सर्गः ॥

1

देवस्य¹ अश्वमेध² श्रुतं³ किं ।

अश्वमेध⁴ अश्वमेध⁵ अश्वमेध⁶ ।

अश्वमेध⁷ अश्वमेध⁸ ।

अश्वमेध⁹ अश्वमेध¹⁰ अश्वमेध¹¹ किं अश्वमेध¹² ॥

तत¹ मुहूर्ते⁵ अभ्युदिते¹ जगच्चक्षुषि² भास्करे³ ।

भार्गवस्य⁷ आश्रमपदं⁸ स¹¹ ददर्श¹² नृणां⁹ वरः¹⁰ ॥

6 -मात्रे.

2

अश्वमेध¹ अश्वमेध² अश्वमेध³ अश्वमेध⁴ ।

अश्वमेध⁴ अश्वमेध⁵ अश्वमेध⁶ अश्वमेध⁷ ।

5

འདི་ནི་¹ སུའ་ལྷིང་² དཔེར་³ མགྲོགས་ལ་⁴ ।

མགྲོགས་འགྲོ་ལ་⁵ ཉི་ རྩེས་སུ་འཇུག་⁶ ।

འདིས་⁷ནི་ བདག་གི་⁸ ལྷོ་བས་⁹ དང་¹⁰ནི་ ।

ཞི་བ་¹¹ བདག་ལ་¹² གུས་¹³ བ་ བསྟན་¹⁴ ॥

इमं¹ तादृशं² उपमं³ जवं⁴ तुरङ्गम्⁵ अनुगच्छता⁶ ।

दक्षिणा¹⁴ सौम्य¹¹ मद¹² भक्ति¹³ विक्रमश⁹ च¹⁰ *अयम्⁷ आत्मनः⁸ ॥

6

བསམས་ཅད་ནས་¹ རོན་²གཞན་³ ཡིན་⁴ ཀྱང་⁵ ।

ཁྱིེད་ཀྱིས་⁶ ལྷིང་ལ་⁷ བཟུང་⁸ བ་ སྟེ་ ।

གང་གི་⁹ རྩེ་བོ་དག་ལ་¹⁰ དཀའ་¹¹ ।

འདི་¹² ཉི་ དེ་འདྲ་¹³ དག་པ་¹⁴ ཉིད་¹⁵ ॥

*सर्वथा¹ अस्मि⁴ अन्य³ कार्यो² ऽपि⁵ गृहीतो⁸ भवता⁶ हृदि⁷ ।

भर्तु¹⁰ लोहश्च¹¹ यस्य⁹ अयम्¹² * ईदृशः¹³ शुद्ध¹⁴ एव¹⁵ च ॥

7

གུས་བ་མེད་ལ་¹ རྣམ་བ་² ཡོད་³ ।

རྣམ་བ་མེད་ལ་⁴ གུས་བ་ལྡན་⁵ ।

གུས་པ་ཐམ་⁶ དང་⁷ ལུས་པ་⁸ མྱེ ।

ཁྱིེ་འདྲ་⁹ ས་མྱེང་¹⁰ རྟེན་པར་དགའ་¹¹ ॥

* अभक्तो¹ ऽपि समर्थो² ऽस्ति³ निःसामर्थ्यो⁴ ऽपि भक्तिमान्⁵ ।
भक्तिमांशु⁶ च⁷ एव शक्तश्⁸ च दुर्लभस्¹¹ त्वद्विधो⁹ * भुवि¹⁰ ॥

8

དེ་མྱེར་¹ སྐལ་པ་² རྟེན་པོའི་³ ལས་⁴ ।

ཁྱིེ་གྱི་⁵ འདིས་⁶ རི་བདག་⁷ དགའ་⁸ རེ་ ।

གང་ཞིང་⁹ ཁྱིེ་གྱི་¹⁰ བསམ་པ་¹¹ འདི་¹² ।

འབྲས་བུ་ལས་¹³ ཀྱང་¹⁴ གཞན་དུ་སྤྱོད་ས་¹⁵ ॥

तन्¹ प्रीतो⁸ ऽस्मि⁷ तव⁵ अनेन⁶ महा³भागेन² कर्मणा⁴ ।
दृश्यते मयि भावो¹¹ ऽयं¹² फलेभ्यो¹³ ऽपि¹⁴ पराङ्मुखे¹⁵ ॥

9 यस्य. 10 तव.

9

སྤྱེ་བོ་¹ འབྲས་བུ་ལ་² གནས་པའི་³ ।

མཐུན་སྤྱོད་ས་⁴ སྤྱེ་བོ་⁵ གང་གིས་⁶ མིན་⁷ ।

ཁྱེ་གྱི་ལ་⁸ རང་གི་⁹ སྤྱེ་བོ་¹⁰ ཡང་¹¹ ।

ཕལ་ཆེར་¹² ཕ་རོལ་¹³ སྤྱེ་བོར་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ ॥

12

དེ་སྐད་¹ སྤྲུམ་ནས་² ཕྱག་³ ཆེན་⁴ དེ་⁵ ।

ཇིས་སྤྲུམ་པས་པ་⁶ བྱེད་འདོད་པས་⁷ ।

ཤུན་ནས་⁸ ཀྱན་ནས་པཏེགས་ནས་⁹ བློ་¹⁰ བྱེད་¹¹ ॥

གཏུང་¹⁰ སེམས་ལྡན་པ་¹¹ འདི་ལ་¹² བྱེད་¹³ ॥

इति¹ उक्त्वा² स⁵ महा⁴बाहु³रज्जुशंस⁶चिकीर्षया⁷ ।

भूषणानि⁸ अवमुच्य⁹ अस्मै¹² सन्तप्त¹⁰मनसे¹¹ ददौ¹³ ॥

13

དབུ་ཤུན་དག་ནས་¹ རྟོར་བྱ་² གསལ་³ ।

སྒྲོན་མའི་⁴ ལུས་ལ་⁵ སྤངས་ནས་⁶ བློ་⁷ བྱེད་⁸ ॥

ཉི་མ་⁷ འཕྲིགས་བྱེད་ལ་⁸ བཞིན་⁹ དེས་¹⁰ བྱེད་¹¹ ॥

ཆོག་¹¹ འདི་¹² སྤྲུམ་བཞིན་¹³ བཞུགས་པར་གྱུར་¹⁴ ॥

मुकुटाद्¹ दीप्त⁴वर्ष्माणं⁵ मणि²मादाय⁶ भास्वरं³ ।

ब्रुवन्¹³ वाक्यम्¹¹ इदं¹² तस्यौ¹⁴ सादित्य⁷ इव⁹ * मन्दरः⁸ ॥

10 सः.

14

འདྲན་པ་¹ རྟོར་བྱ་² འདི་³ རྟོར་ལ་⁴ བྱེད་⁵ ॥

ལན་མང་⁵ བདྱན་ནས་⁶ མི་⁷ སྤྲུམ་⁸ བྱེད་⁹ ॥

ཀུན་ནས་གདུང་བ་⁹བརྗོད་ག་པའི་ སྤྱིར་¹⁰ ।

སྒྲོ་ཕེབས་པར་¹¹ ཉི་ གསོལ་བར་བྱ་¹² ॥

अनेन³ मणिना² छन्द¹ प्रगम्य⁶ बहुशो⁵ नृ⁷पः⁸ ।

विज्ञाप्यो¹² ऽमुक्तविश्रम्भं¹¹ सन्ताप⁹ विनिवृत्तये¹⁰ ॥

4 अवसरे.

15

སྤྱི་བ་¹འཆི་བ་²ཉམས་³དོན་དུ་⁴ ।

དཀའ་ཐུབ་⁵ནགས་ཚལ་⁶ རབ་ཐོབ་⁷ སྤྱེ་ ।

མཐོ་ངེས་⁸ སྒྲོམ་པས་⁹ ངེས་¹⁰ མིན་¹¹ ཞིང་ ।

བརྩེ་བ་མེད་¹² མིན་¹³ ཁྲིས་པ་¹⁴ མིན་¹⁵ ॥

जन्म¹मरण²नाश³अर्थ⁴ * प्रविष्टो⁷ ऽस्मि तपो⁵वनं⁶ ।

न¹¹ खलु¹⁰ स्वर्ग⁸तर्षण⁹ न¹³ अस्नेहेन¹² न¹⁵ मन्युना¹⁴ ॥

16

དེ་སྤྱིར་¹ དེ་ལྟར་² མངོན་བྱུང་བ་³ ।

བདག་ལ་⁴ ཟུང་ན་⁵ འོས་⁶ མ་ཡིན་⁷ ।

ཡུན་རིང་⁸ འདུས་པར་⁹ བྱུར་ནས་¹⁰ ཀྱང་¹¹ ।

དུས་ཀྱིས་¹² འགྱུར་བ་¹³ མ་¹⁴ ཡིན་¹⁵ རྟོ ॥

19

འདི་¹ ཡང་² སྤྲ་ས་རྣམས་ལ་³ གྲགས་⁴ །

ཁོ་པོ་ཅག་ལ་⁵ ཇེས་པར་⁶ གནས་⁷ །

དེ་ལྟར་⁸ སྤྲར་བྱར་⁹ གྲུར་པས་¹⁰ ན །

སྤང་ན་འོས་¹¹ མིན་¹² ལམ་གྱིས་¹³ འགྲོ་¹⁴ ॥

अयं¹ च² किल⁴ पूर्वेषाम्⁵ अस्माकं⁵ निश्चयः⁶ * स्थिरः⁷ ।

* इति⁸ दायार्द्रभूतेन¹⁰ न¹² शोच्यो¹¹ ऽस्मि पथा¹³ व्रजन्¹⁴ ॥

20

སྤྲ་བྱ་རྣམས་ལ་¹ སྤྲར་ལག་² །

ནོར་གྱི་³ སྤྲར་བྱར་⁴ འགྲུར་བ་⁵ སྤེ །

ས་ལ་⁶ ཆོས་ཀྱི་⁷ བདག་པོ་⁸ ཡང་⁹ །

རྗེ་དཀའ་¹⁰ ཡང་ན་¹¹ མ་¹² ཡིན་¹³ རོ ॥

भवन्ति⁵ ह्यर्थ³ दायार्द्राः⁴ पुरुषस्य¹ विषयं³ ।

पृथिव्यां⁶ धर्म⁷ दायार्द्रा⁸ दुर्लभास्¹⁰ तु⁹ न¹² सन्ति¹³ वा¹¹ ॥

21

གང་¹ ཡང་² འདི་³ རེ་དུས་མིན་པར་⁴ །

ནགས་སུ་⁵ མོང་བ་ཡིན་⁶ ཞེན་⁷ །

སྒྲིག་⁸ ཀྱང་ གཡོ་བར་གྱུར་བ་ན་¹⁰ ।

ཆོས་ལ་¹¹ དུས་མེད་¹² ས་ ཡིན་¹³ རྟོ །

यद्दु¹ अपि² स्यादसमये⁴ यातो⁶ वनम्⁵ असौ³ इति⁷ ।

अकालो¹² नास्ति¹³ धर्मस्य¹¹ जीविते⁸ चञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

22

དེ་ཕྱིར་¹ ད་ལྟར་² ཉིད་དུ་³ བདག་⁴ ।

དགོ་བ་⁵ བསལ་ག་⁶ ཅེས་⁷ ཇེས་བ་⁸ དེ་⁹ ।

འཆི་བའི་¹⁰ དག་¹¹ནི་ གནས་བ་ར་¹² ।

གསེན་བ་ལ་¹³ ནི་ སྒྲིག་དང་¹⁴ ཅིར་¹⁵ །

तस्माद्दु¹ अद्य² एव³ मे⁴ श्रेयश्⁵ चेतव्यम्⁶ इति⁷ निश्चयः⁸ ।

जीविते¹³ को¹⁵ हि विभ्रमो¹⁴ मृत्यो¹⁰ प्रत्यर्थिनि¹¹ म्यिने¹² ॥

9 सः.

23

ཞི་བ་¹ མེད་ཀྱིས་² དེ་ལ་སྒྲིགས་³ ।

ས་འཛིན་བདག་ལ་⁵ ལྷ་བྱ་⁶ རྟེ །

དེ་ལྟར་⁷ བདག་⁸ནི་ མི་⁹ དན་བ་¹⁰ ।

དེ་ལྟར་¹¹ ཉིད་དུ་¹² འབད་བ་ ཀྱིས་¹³ ॥

* एवमादि³ त्वया² सौम्य¹ विज्ञाप्यो⁶ वसुधा⁴ अधिपः⁵ ।
प्रयतेथास्¹³ तथा¹¹ चैव¹² यथा⁷ मां⁸ न⁹ स्मरेद्¹⁰ अपि ॥

24

གཞན་¹ ཡང་² བདག་ཡ་³ ཡོན་ཏན་མེད་⁴ ।
ཁྱིེ་གུས་⁵ མི་⁶ བདག་ཡ་⁷ སྤྱི་བྱ་⁸ ।
ཡོན་ཏན་མེད་ལས་⁹ བརྟེ་བ་¹⁰ འདོར་¹¹ ।
བརྟེ་བ་¹² དོར་ལས་¹³ མུང་ན་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

अपि² नेर्गुण्यम्¹ अस्माकं³ वाच्यं⁸ नर⁶पतौ⁷ त्वया⁵ ।
नेर्गुण्यात्⁹ त्यज्यते¹¹ स्नेहः¹⁰ स्नेह¹² त्यागान्¹³ न¹⁵ शोच्यते¹⁴ ॥

¹ अन्यत्.

25

དེ་ལྟར་¹ རྟོག་² འདི་³ ཐོས་གུར་ནས་⁴ ।
འདྲན་བ་⁵ གདུང་བས་⁶ རྣམ་འབྲུག་ས་⁷ ཞིང་ ।
མཆོ་སས་⁸ མདུད་བའི་⁹ རྟོག་ཉིད་གུས་¹⁰ ।
ཐལ་མོ་¹¹ སྤྱར་དེ་¹² ལན་གསོལ་བ་¹³ ॥

* इति¹ वाक्यम्² इदं³ श्रुत्वा⁴ छन्दः⁵ सन्ताप⁶ विह्वलः⁷ ।
वाप्य⁸ प्रथितया⁹ वाचा¹⁰ प्रत्युवाच¹³ * कृत¹² अञ्जलिः¹¹ ॥

26

ཇོ་བོ་¹ ཁྱིལ་གྱི་² དགོངས་པ་³ནི།

གཉེན་ལ་⁴ ངལ་བ་⁵ལྷོང་བ་⁶ འདིས་⁷།

རྒྱ་བོ་⁸ འགྲུས་ན་⁹ གཉིས་འབྲུང་¹⁰ བཞིན་¹¹།

བདག་གི་¹² མོས་ས་¹³ འདི་¹⁴ འགྲུར་བ་¹⁵འོ།

अनेन⁷ तत्र² भावेन³ बान्धव⁴ आयास⁵ दायिना⁶ ।

भर्तः¹ * स्वीदति¹⁵ मे¹² वित्त¹³ नदी⁶ पङ्क⁹ इव¹¹ द्विपः¹⁰ ॥

14 इदम्.

27

ཁྱིལ་གྱི་¹ ཇེས་པ་² འདི་རྩ་བུས་³།

སུ་ཡི་⁴ སུ་མི་ས་⁵ འབྲུང་བ་⁶ མེད་⁷།

ལྷགས་⁸ ལས་གྲུར་བའི་⁹ ལྷོང་ལ་¹⁰ འང་¹¹ ལྟེ།

བརྟེན་བས་¹² འབྲུགས་ལ་¹³ ལྷོས་¹⁴ ཅི་¹⁵ དགོས་¹⁶ ॥

कस्य⁴ न⁷ उत्पादयेद्⁶ बाण्यं⁵ निश्चयस्² ते¹ ऽयमीदृशः³ ।

अयो⁸ मये⁹ ऽपि¹¹ हृदये¹⁰ * किं¹⁵ पुनः स्नेह¹² विह्वले¹³ ॥

14 कथय. 15 किम्. 16 प्रयोजनम्.

28

གཞལ་མེད་ཁང་གི་¹ མལ་² འོས་པའི་³།

ཤིན་ཏུ་གཞོན་ནུ་⁴ འདི་⁵ གང་ན་⁶།

ཀུ་ཤེ་⁷ མུ་ག་⁸ རྩོ་བ་⁹ རྩོ¹⁰ །

དཀར་ཐུབ་¹¹ རྩོགས་ཀྱི་¹² ས་¹³ བང་རྩོ¹⁴ ॥

विमान¹ शयन² अर्ह³ हि सौकुमार्यम्⁴ इदं⁵ क⁶ च ।

खर⁹ दर्भ⁷ अङ्कुर⁸ वती¹⁰ तपो¹¹ वन¹² मही¹³ क¹⁴ च ॥

29

ཁྱེད་ཀྱི་¹ འབད་བ་² ཐོས་ནས་³ ཀྱང་⁴ །

དྲ་⁵ བང་⁶ བདག་གིས་⁷ སྒངས་བ་⁸ འདི⁹ །

སྐོན་པོ་¹⁰ དེ་¹¹ རྩོ་ རྩོགས་ཀྱིས་¹² རྩོ་¹³ །

ལྷ་ཡིས་¹³ བྱིད་དུ་བཅུག་བ་¹⁴ འདྲ་¹⁵ ॥

श्रुत्वा³ तु⁴ व्यवसायं² ते¹ यद्⁶ अश्वो⁵ ज्यं⁹ मया⁷ हृतः ।

बलात्कारेण¹² तन्¹¹ नाथ¹⁰ * दैवेन¹³ * एव¹⁵ अस्मि कारितः¹⁴ ॥

30

ཁྱེད་ཀྱི་¹ རྩོད་དྲ་² རེས་བ་³ འདི⁴ །

རང་⁵ དབང་⁶ ཤེས་ན་⁷ བང་གི་ཕྱིར་⁸ །

ཉེ་བར་ལེན་⁹ ཉེ་ སྐྱོགས་འཕྲེང་¹⁰ དྲ་¹¹ །

སེར་སྒྲེང་¹² བཞི་ཡི་¹³ མུང་ན་གནས་¹⁴ ॥

कथं⁸ ह्यात्म⁵ वशो⁶ जानन्⁷ व्यवसायम्² इमं⁴ तव¹ ।

उपानयेयं⁹ तुरगं¹⁰ * शोकं¹⁴ कपिल¹² वस्तुनः¹³ ॥

³ निश्चितम्. ¹¹ अश्वम्.

31

མེད་བ་བོ་ཡིས་¹ དཔ་² རེས་³ བཞིན་⁴ ।

ཀྱལ་བོ་⁵ བརྟེན་བ་⁶ བགྲོས་བ་⁷ དང་⁸ ।

སྤྲུལ་བོ་⁹ སྤྲུལ་གོ་¹⁰ འདོར་བ་¹¹ རི་ ।

བྱལ་¹² རེས་¹³ དེ་¹⁴ རི་ རེས་¹⁵ ས་¹⁶ ཡིན་¹⁷ ॥

तन्¹⁴ न¹⁶ अहंसि^{15,17} महा¹² बाहो¹³ विहातुं¹¹ पुत्र⁹ लालसं¹⁰ ।

स्निग्धं⁶ वृद्धं⁷ च⁸ राजानं⁵ सद्ग² धर्मम्³ इव⁴ नास्तिकः¹ ॥

32

དཔ་བའི་¹ བྱ་བ་² རེད་³ བཞེས་⁴ བཞིན་⁵ ।

ཡང་དག་⁶ བསྐྱེད་⁷ བས་ ཡོངས་སུ་⁸ རི་ ।

གང་ཆད་⁹ བཞེས་བའི་¹⁰ ས་¹¹ དེ་¹² དང་¹³ ।

ལྷ་ས་¹⁴ བརྟེན་བར་¹⁵ རེས་¹⁶ ས་¹⁷ ཡིན་¹⁸ ॥

सं⁶ वर्धनं⁷ परि⁸ श्रान्तां⁹ द्वितीयां¹⁰ तां¹² च¹³ मातरं¹¹ ।

* देव¹⁴ न¹⁷ अहंसि^{16,18} विस्मर्तुं¹⁵ कृत³ प्र⁴ इव⁵ सत्क्रियां² ॥

33

ས་ནིང་གིས་¹ ཉི་དཔལ་² ཐོབ་³ བཞིན་⁴ །

སྤྲུལ་པོ་⁶ བྱིས་པ་⁵ ཡིན་ཏན་ལྡན་⁷ །

རིགས་⁸ བཙུན་⁹ བདག་པོའི་¹⁰ བརྟུལ་བྱགས་ས་¹¹ །

ལྷ་མོ་¹² འདྲོང་བར་¹³ འོས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁴ ॥

ལྷ་མོ་⁵ བྱ་མོ་⁶ གུལ་བའི་⁷ ལུ་ལྷ་མོ་⁸ སྤྲུལ་⁹ བའི་¹⁰ བྱ་མོ་¹¹ །

དེ་མོ་¹² འཛུལ་¹⁴ ས་¹⁵ ལྷ་མོ་¹³ ལྷ་མོ་¹ སྤྲུལ་³ ལྷ་མོ་⁴ ལྷ་མོ་² ॥

34

བཙུགས་འོས་¹ སྤྲུལ་པོ་² བྱགས་པ་འཛིན་³ །

སྤྲུལ་བྱགས་⁴ ལོས་⁵ ཉི་འཛིན་པའི་⁶ མཛོག་⁷ །

བཞིན་པ་ལྡན་པས་⁸ བྱགས་⁹ མཛོག་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

བྱིས་པ་¹² འདྲོང་བར་¹³ འོས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

བྱ་མོ་² ལྷ་མོ་³ ལྷ་མོ་⁴ ལྷ་མོ་⁵ ལྷ་མོ་⁶ ལྷ་མོ་⁷ །

ལྷ་མོ་¹² འཛུལ་¹⁴ ས་¹⁵ ལྷ་མོ་¹³ ལྷ་མོ་⁸ ལྷ་མོ་¹¹ ལྷ་མོ་¹⁰ ལྷ་མོ་⁹ ॥

35

ཉི་ལྷ་¹ ལྷ་མོ་² ལྷ་མོ་³ ལྷ་མོ་⁴ ལྷ་མོ་⁵ །

ལྷ་མོ་⁵ ལྷ་མོ་⁶ ལྷ་མོ་⁷ ལྷ་མོ་⁸ ལྷ་མོ་⁹ །

བདག་གི་¹⁰ འགྲོས་ནི་¹¹ ཁྱིད་¹² ཞབས་ན་¹³ ।

བྱབ་བདག་¹⁴ བདག་¹⁵ འདྲོང་¹⁶ འོས་¹⁷ མ་¹⁸ ཡིན་¹⁹ ॥

अथ¹ बन्धु² च³ राज्यं⁴ च³ त्यक्तुम्^{5,7} एव⁶ कृता⁹ मतिः⁸ ।

मां¹⁵ न¹⁸ अहंसि^{17,19} विमो¹⁴ त्यक्तुं¹⁶ त्वत्¹² पादौ¹³ हि गतिम्¹¹ मम¹⁰ ॥

36

ར་སྒྲུའི་བྱ་¹ ནི་ བཤེས་² བཟང་³ བཞན་⁴ ।

ཁྱིད་ནི་⁵ དགོན་པར་⁶ འོས་ནས་⁷ ཟུ་⁸ ।

མེ་ཡིས་⁹ ཆོས་པའི་¹⁰ སེམས་ཀྱིས་¹¹ ནི་ ।

གྲོང་དུ་¹² འགྲོ་བར་¹³ རུས་པ་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

न¹⁵ अस्मि यातुं¹³ पुनः¹² शक्तौ¹⁴ दह्यमानेन¹⁰ चेतसा¹¹ ।

त्वाम्⁵ अरण्ये⁶ परित्यज्य⁷ सु³ मित्र² इव⁴ राघवं¹ ॥

8 A particle used after 3,

9 अग्निना.

37

ཁྱིད་¹ འདྲོང་² གྲོང་དུ་³ འགྲོ་བ་ན་⁴ ।

རྒྱལ་པོས་⁵ བདག་ལ་⁶ ཅི་ཞིག་⁷ གསུང་⁸ ।

ཁྱིད་ཀྱི་⁹ བཅུན་མེད་འོས་པ་དུ་¹⁰ འས་¹¹ ।

འོས་པ་¹² མཐོང་ནས་¹³ ཅི་ཞིག་¹⁴ མྱ་¹⁵ ॥

किं^१ हि वक्ष्यति^२ राजा^३ मां^४ त्वद्^५ * ऋते^६ नगरं^७ * गतं^८ ।
वक्ष्यामि^९ उचितं^{१०} दर्शित्वात्^{११} किं^{१२} तव^{१३} अन्तःपुराणि^{१४} वा^{१५} ॥

38

གང་^१ ཡང་^२ ཡོན་ཏན་མེད་པ་^३ ཡང་^४ ।
མི་བདག་ལ་^५ སྒྲོས་^६ གསུང་བ་^७ ཡང་^८ ।
སྒྲོན་མེད་^९ ཐུབ་པའི་^{१०} བཞིན་^{११} བྱི^{१२} ।
ས་གུར་པ་^{१३} དེ་^{१४} ཅི་ཞིག་^{१५} སྒྲོ་^{१६} ॥

यद्^१ अपि^२ आत्थ^३ अपि^४ नैर्गुण्यं^५ * वाच्यं^६ नरपतौ^७ इति ।
किं^८ तद्^९ वक्ष्यामि^{१०} अभूतं^{११} ते^{१२} निर्दोषस्य^{१३} मुनेर्^{१४} इव^{१५} ॥

39

ང་ཚ་དང་བཅས་^१ སེམས་གྱིས་^२ བློ་^३ བློ་^४ ཐོགས་པར་གུར་པ་ཡིས་^५ ।
བདག་ནི་^६ གཤམ་དེ་^७ ཡང་^८ སྒྲོ་བ་^९ ।
དེ་ལ་^{१०} དད་པར་^{११} འཇོག་པ་^{१२} སྒྲོ་^{१३} ॥

हृदयेन^१ सलज्जेन^२ जिह्वया^३ * सज्जमानया^४ ।
अहं^५ यदि^६ अपि^७ वा ब्रूयां^८ कस्^९ तच्^{१०} छद्धानुम्^{११} अर्हति ॥^{१२}

40

གང་ཞིག་¹ ཟླ་བ་ཡི་² རྫོ་བར་³ །

མཉམ་བུ་⁴ དང་པར་⁵ འཛིན་⁶ བ་ འམ་⁷ །

ཁྱིེ་གྱི་⁸ ཟྱོན་⁹ ཤེས་¹⁰ དེས་¹¹ ཟྱོན་¹² རི།

ཕྱུ་བ་¹³ དད་པར་¹⁴ རེའི་བ་¹⁵ རམ་¹⁶ ॥

यो^१ हि चन्द्रमसस्^२ तैक्ष्ण्यं^३ कथयेच्^४ छद्दु^५ दधीत^६ वा^७ ।

स^{११} दोषांस्^{१२} तव^८ दोष^९ज्ञ^{१०} कथयेच्^{१३} छुद्^{१४}दधीत^{१५} वा^{१६} ॥

41

དྲག་དྲ་¹ རྗེས་སྤྱ་བཅི་བཅས་² དང་།

དྲག་པར་³ ལྷིང་རྩེ་⁴ གེས་པ་ཡི་⁵ །

བཅིང་བ་⁶སྤྱོད་བ་⁷ ཚལ་⁸ མིན་⁹ དེ །

ཕྱིར་ལེག་¹⁰ བདག་ལ་¹¹ བཀའ་ངིན་¹² མཆོད་¹³ ॥

सानुक्रोशस्य^२ सततं^१ नित्यं^३ करुण^४ धेदिनः^५ ।

क्लिग्ध⁶त्यागो⁷ न⁹ सदृशो⁸ निवर्तस्व¹⁰ प्रसीद्^{12,13} मे¹¹ ॥

42

དེ་ལྟར་¹ ཟུང་ན་གྲས་² མོན་པའི་³ །

འདན་པའི་⁴ ཆོག་⁵ འདི་⁶ གསལ་གྱུར་ནས་⁷ །

རང་གནས་⁸ མཆོག་⁹ བདྟ་བ་ཡིས་¹⁰ ।

སྒྲ་བའི་¹¹ མཆོག་གིས་¹² བཀའ་སྤྲུལ་¹³ ཏྲོཥ ॥

इति¹ शोक²अभिभूतस्य³ श्रुत्वा⁷ छन्दस्य⁴ भाषितं⁵ ।

स्वस्थः⁸ परमया⁹ धृत्या¹⁰ जगाद्¹³ वदतां¹¹ वरः¹² ॥

6 इदं.

43

འདུན་བ་¹ བདག་དང་² འབྲུལ་བ་³ ལ་⁴ ।

ཀུན་ནས་⁵ བཀའ་བ་⁶ འདི་⁷ ཐོང་གིས་⁸ ।

ལུས་ཅན་⁹ འགྲོ་བ་¹⁰ ཐ་དད་ལ་¹¹ ।

དངོས་བ་¹² སྒྲ་ཆོག་ས་¹³ ཇིས་བ་¹⁴ ཡིན་¹⁵ ॥

मद्²वियोगं³ प्रति⁴ छन्द¹ सन्⁵तापस्⁶ त्यज्यताम्⁸ अयं⁷ ।

नाना¹³भावो¹² हि नियतं¹⁴ पृथग्¹¹ जातिषु¹⁰ देहिषु⁹ ॥

15 भवति.

44

གང་¹ ཡང་² བརྟུ་ལས་³ རང་གི་ སྒྲེ་⁴ ।

བདག་གིས་⁶ རང་ རྟེ་⁷ མི་⁸ འདོར་⁹ ཏེ་ ।

འཆེ་བས་¹⁰ བན་ཚུན་¹¹ དབང་མེད་བར་¹² ।

བདག་ཅག་ནས་ས་¹³ འདོར་བར་འབྲུར་¹⁴ ॥

स्वजनं¹ * यदि¹ अपि² स्नेहान्³ न⁸ त्यजेयं⁹ मुमुक्षया ।
मृत्युर्¹⁰ अन्योन्यम्¹¹ अवशान्¹² अस्मान्¹³ संत्याजयिष्यति¹⁴ ॥

6 अहम्. 7 स्वयं.

45

श्रेयः¹ केषु² च³ श्रेयः⁴ श्रेयः⁵ ।
मद⁶ मा⁷ मा⁸ मा⁹ मा¹⁰ मा¹¹ ।
मद¹² मा¹³ मा¹⁴ मा¹⁵ मा¹⁶ ।
मद¹⁷ मा¹⁸ मा¹⁹ मा²⁰ मा²¹ ॥

महत्या² तृष्णाया¹ दुःखैर्³ गर्मेण⁴ अस्मि⁶ यथा⁵ धृतः⁷ ।
तस्या¹¹ निष्फल⁸ यत्नायाः⁹ क¹³ अहं¹² मातुः¹⁰ क¹⁶ सा¹⁵ मम¹⁴ ।

17 भवति and भवामि.

46

मद¹ मा² मा³ मा⁴ मा⁵ ।
मद⁶ मा⁷ मा⁸ मा⁹ मा¹⁰ ।
मद¹¹ मा¹² मा¹³ मा¹⁴ मा¹⁵ ।
मद¹⁶ मा¹⁷ मा¹⁸ मा¹⁹ मा²⁰ ॥

वास⁴ वृक्षे⁵ सम⁶ आगम्य⁷ विगच्छन्ति⁸ यथा¹ अण्ड² जाः³ ।
नियतं¹² विप्रयोग¹³ अन्तस्¹⁴ तथा⁹ भूत¹⁰ समागमः¹¹ ॥

15 भवति.

47

ཇི་ལྟར་¹ སྤྱིན་ཀླས་² འདུས་ནས་³ བློ་
 སྤྱིར་⁴ ཡང་⁵ རྣམ་པར་⁶ འབྱེད་པ་འོ་⁷ ।
 དེ་ལྟར་⁸ འདུ་⁹ དང་¹⁰ འབྲེལ་བ་¹¹ བློ་¹² ।
 བདག་¹² དང་¹³ སྤྱོད་ཆགས་རྣམས་ ཀྱི་¹⁴ ལྷགས་¹⁵ ॥

समेत्य³ च यथा¹ भूयो⁴ वि⁶ अपयान्ति⁷ बलाहकाः² ।
 संयोगो⁹ विप्रयोगश्च¹¹ च¹⁰ तथा⁸ मे¹² प्राणिनां¹⁴ मतः¹⁵ ॥

5, 13 च.

48

གང་ལྟར་¹ ལྟིར་ན་² འཇིག་རྟེན་³ འདྲི་⁴ ।
 བསྐྱུས་ནས་⁵ རྣམ་པར་ འབྲེལ་བ་⁶ ལྟེ་⁷ ।
 དེ་ལྟིར་⁷ མི་ལས་⁸ འདུས་གྱུར་ལ་⁹ ।
 བདག་གི་བ་ཉིད་¹⁰ བཟོད་¹¹ ས་ ཡིན་¹² ॥

यस्माद्¹ याति⁶ च लोको³ ऽयं⁴ विप्रलम्ब्य⁵ * परस्परं² ।
 ममत्वं¹⁰ न¹² क्षमं¹¹ तस्मात्⁷ स्वप्रभूते⁸ समागमे⁹ ॥

49

གིང་རྣམས་¹ འདབ་ས་² དམར་པོ་³ དང་⁴ ।
 ལྟན་ཅིག་སྤྱིས་⁴ དེ་ རྣམ་པར་འབྲེལ་⁵ ।

གཞན་⁶ དང་⁷ གཞན་གྱི་⁸ འབྲེལ་བར་⁹ བློ་

འགྱུར་བ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ སྒྲོམ་ ཅི་¹² དགོས་¹³ ॥

सहजेन⁴ विद्युज्यन्ते⁵ पर्ण²रामेण³ पादपाः¹ ।

अन्येन⁶ अन्यस्य⁸ विश्लेषः⁹ किं पुनर्^{12,13} न¹¹ भविष्यति¹⁰ ॥

50

དེ་ཕྱིར་¹ དེ་ལྟར་² གྱུར་ན་³ བློ་

ཞི་བ་⁴ གཏུབ་བ་⁵ མ་⁶ བྱེད་⁷ སྒྲོལ་⁸ ।

གལ་དེ་⁹ ཡང་¹⁰ བློ་ བཅོམ་བ་¹¹ འབབས་¹² ।

སྒྲོལ་ནས་¹³ གྲུང་¹⁴ བློ་ སྒྲུར་¹⁵ ཡང་¹⁶ རྟོག་¹⁷ ॥

तद्¹ एवं² सति³ सन्तापं⁵ मा⁶ कार्षीः⁷ सौम्य⁴ गम्यतां⁸ ।

लभ्यते¹² यदि⁹ तु¹⁰ स्नेहो¹¹ गत्वा¹³ अपि¹⁴ पुनर्¹⁵ आव्रज¹⁷ ॥

16 अदि

51

ཁོ་ལོ་ཅག་ལ་¹ རྟོམ་བྱས་པའི་³ ।

སེར་སྒྱའི་⁴ གཞི་ན་⁵ སྒྲེ་བོ་ལ་⁶ ।

དེར་⁷ སྒྲོལ་⁸ བཅོམ་བ་⁹ ཐོང་ཞིག་¹⁰ དང་¹¹ ।

འདི་ཡི་¹² ཇེས་ལ་¹³ རྟོན་ཅིག་¹⁴ སྒྲོམ་¹⁵ ॥

ब्रूयाश्¹⁵ च अस्मत्¹कृत³अपेक्षं² जनं⁶ कपिल⁴वस्तुनि⁵ ।
त्यज्यतां¹⁰ तद्⁷गतः⁸ ज्ञेहः⁹ श्रूयतां¹⁴ च¹¹ अस्य¹² निश्चयः¹³ ॥

52

वा¹ द² र³ व⁴ सु⁵ ।
य⁶ सु⁷ र⁸ व⁹ ।
कु¹⁰ व¹¹ श¹² र¹³ व¹⁴ ।
य¹⁵ श¹⁶ व¹⁷ श¹⁸ ॥

क्षिप्रम्⁷ एष्यति⁸ वा⁶ कृत्वा⁵ जरा¹मृत्यु³क्षयं⁴ किल⁹ ।
अकृत¹⁴अर्थो¹³ निर्¹¹ आरम्भो^{10,12} निधनं¹⁶ * यास्यति¹⁷ इति वा¹⁵ ॥

2 च. 18 ब्रूहि or ब्रूयाः.

53

दे¹ र² क³ व⁴ ।
व⁵ व⁶ र⁷ व⁸ ।
व⁹ व¹⁰ र¹¹ ।
व¹² व¹³ र¹⁴ ॥

इति¹ तस्य² वचः³ श्रुत्वा⁴ कन्थकस्⁵ तुर⁶ग⁷उत्तमः⁸ ।
जिह्वा⁹ लिलिहे¹¹ पादौ¹⁰ बाष्पम्¹² उष्णं¹³ मुमोच¹⁴ च ॥

54

ཏ་བ་¹ ཏང་² རི་ བཀ་གིས་³ ཏྲགས་⁴ །
 འཁོར་ལོ་⁵ ཏུས་ལྷན་⁶ ཕྱག་གིས་⁷ རི་ །
 ལཱོན་ནས་⁸ ཏེ་ལ་⁹ རིག་གུང་ཅིང་¹⁰ །
 ར་ཚོད་¹¹ བཞིན་དུ་¹² རྣམ་པར་སྤྲུས་¹³ ॥

जालिना¹ स्वस्तिक³ अङ्केन⁴ चक्र⁵ मध्येन⁶ पाणिना⁷ ।
 आममशं¹⁰ कुमारस्⁸ तं⁹ बभाषे¹³ च वयस्य¹¹ वत्¹² ॥
 2 च.

55

བསྐྱགས་ལྷན་¹ མཆི་མ་² མ་³ འདོན་ཅིག་⁴ །
 ཏམ་པའི་⁵ ཏ་ཉིད་⁶ འདི་⁷ བསྐྱན་⁸ རོ་ །
 མོན་མཚོད་⁹ ཁྱིད་ཀྱི་¹⁰ ཏལ་བ་¹¹ འདིས་¹² །
 གུར་དུ་¹³ འབྲས་བུ་¹⁴ བཅས་པར་¹⁵ འགྱུར་¹⁶ ॥

मुञ्च⁴ कन्धक¹ मा³ बाष्पं² दर्शिता⁸ इयं⁷ सद्⁵ अश्वता⁶ ।
 मृप्यतां⁹ स¹⁵ फलः¹⁴ शीघ्र¹³ भ्रमस्¹¹ ते¹⁰ द्यु¹² भविष्यति¹⁶ ॥

56

རེ་ནས་¹ ཏལ་གྱི་² རྣོན་པོ་³ རྣོར་བུའི་⁴ ལྷ་བ་ཅན་⁵ །
 ལཱོར་གྱི་⁶ བྱ་⁷ རི་ སྤྲོའོགས་དང་ལྷན་⁸ འདྲན་པ་ཡི་⁹ །

ལག་ན་¹⁰ ཡང་དག་¹¹གནས་པ་¹² བདྟ་བ་¹³ དེས་¹⁴ བསྐྱམས་ནས་¹⁵ ।

ཁྱེ་བུ་དག་ནས་¹⁶ སྒྲུབ་¹⁷བཞིན་¹⁸ ཞུགས་ནས་¹⁹ རབ་དུ་²⁰ རྒྱངས་²¹ ॥

मणि⁴त्सरं⁵ छन्दक⁹हस्त¹⁰सं¹¹स्थ¹²

ततः¹ स¹⁴ धीरो¹³ निशितं³ गृहीत्वा ।¹⁵

कोपाद्¹⁹असि² काञ्चन⁶भक्ति⁷चित्र⁸

बिलाद्¹⁶ इव¹⁸ आशीविषम्¹⁷ उद्²⁰ब्रह्म²¹ ॥

57

ཨུཏུ་ལ་ཡི་¹ རབ་ས་² སྒྲིན་པོ་³ དེ་⁴ རྒྱངས་ནས་⁵ ।

སྒྲུ་མེགས་⁶ དབུ་གྱུར་⁷ དབུ་སྒྲར་⁸ བཅས་པ་⁹ རབ་བཅད་¹⁰ཅིང་ ।

ཁྱེ་བུ་དག་ན་¹¹ རབ་པ་¹²བཞིན་དུ་¹³ རྐས་བཀྲས་པ་¹⁴ ।

འདྲེ་ཟེར་དང་ཐུན་པར་¹⁵ སྐང་དག་པ་¹⁶ དེ་¹⁷ བདྟེར་¹⁸ ॥

निष्कास्य⁵ तं⁴ च उत्पल¹पत्र²नीलं³

चिच्छेद्¹⁰ चित्र⁶ मुकुटं⁷ स⁹केशं⁸ ।

विकीर्यमाण¹⁴अंशुकम्¹⁵ अन्तरीक्षे¹⁶

विक्षेप¹⁸ च एनं¹⁷ सरसि¹¹ इव¹³ हंस¹² ॥

58

མཆོད་པ་¹མངོན་པར་འདྲོད་ཕྱིར་² རྐས་མང་³བཀྲར་སྒྲིའི་ཕྱིར་⁵ ।

སྒྲུ་ན་གནས་པས་⁵ རབ་དུ་བཀྲས་པ་⁶ དེ་⁷ བཟུང་⁸ ལྷེ་ ।

རི་ལྷ་པ་བཞིན་⁹ རྟེ་¹⁰ རྟི་ ལྷ་ན་¹¹ ལྷ་ཚོགས་¹² ལྷ་ས་¹³ །

ལྷ་ཡི་¹⁴ ལྷ་པ་¹⁵ ལྷ་གས་པ་ལྷ་ས་ཀྱིས་¹⁶ ལྷ་ཚོགས་པ་ལྷ་ས་¹⁷ ॥

पूजा¹मिलाषेण² च बाहु³मान्याद्⁴

दिवौकसस्⁵ तं⁷ जगृहुः⁸ प्रविद्ध⁶ ।

यथावद्⁹ एनं¹⁰ दिवि¹¹ देवसङ्घा^{12, 13}

दिव्यैर्¹⁴ विशेषैर्¹⁵ महयां च चक्रुः¹⁷ ॥

¹⁶ आर्यैः.

59

ལྷ་ས་ལྷི་¹ ལྷ་སྐྱོང་² ལྷ་པ་³ ལྷ་པ་སྐྱོང་ས་ལྷ་ས་³ ལྷ་ས་⁴ །

དལ་ལས་⁵ དལ་ལ་ནི་⁶ ལྷ་པ་སྐྱོང་རིང་⁷ ལྷ་ས་ལྷ་ས་⁸ རྟི་ །

ལྷ་ས་སྐྱོང་⁹ ལྷ་སྐྱོང་ལྷི་¹⁰ ལྷ་པ་ལྷི་¹¹ ལྷ་ཚོགས་¹² ལྷ་ས་¹³ ལྷ་སྐྱོང་ས་ལྷ་ས་¹⁴ །

ལྷ་པ་¹⁵ ལྷ་ས་ནི་¹⁶ ལྷ་ས་དལ་¹⁷ ལྷ་ཚོགས་པ་¹⁸ ལྷ་ཚོགས་པ་ལྷ་ས་¹⁹ ॥

मुक्ता³ तु⁴ अलङ्कार¹कलत्र²वत्तां³

श्री⁶विप्रवासं⁷ शिरसस्⁵ च कृत्वा⁸ ।

दृष्ट्वा¹⁴ अंशुकं¹³ काञ्चन¹⁰ हंस¹¹ चिह्न¹²

वन्यं⁹ स¹⁶ धीरो¹⁵ ऽभि¹⁸ चकाङ्क्ष¹⁹ वासः¹⁷ ॥

60

རྟི་ལྷ་ས་¹ ལྷ་ས་ལྷ་ས་ལྷ་ས་² ལྷ་ས་ལྷ་ས་³ ལྷ་ས་ལྷ་ས་⁴ ལྷ་ས་⁵ །

ལྷ་སྐྱོང་ས་ལྷ་ས་དལ་⁶ ལྷ་ས་ལྷ་ས་⁷ ལྷ་སྐྱོང་ས་ལྷ་ས་⁸ ལྷ་ས་ལྷ་ས་⁹ །

ཁ་བསྐྱར་ ཅུར་སྒྲིག་གོས་ཅན་¹⁰ ཉེར་ལོགས་¹¹ མངོན་པར་¹² འོངས་¹³ ।

དེ་ལ་¹⁴ གྲུ་ཁྲི་¹⁵ རྒྱུ་ལོ་¹⁶ རྒྱུས་ཀྱིས་¹⁷ མངོན་པར་¹⁸ རྒྱས་¹⁹ ॥

ततो¹ मृग³ व्याध⁴ वपुर्⁵ दिवौका²

भावं⁸ विदित्वा⁹ अस्य⁷ विशुद्धभावः⁶

कापायवह्मो¹⁰ ऽमि¹² ययौ¹³ समीपं¹¹

तं¹⁴ शाक्य¹⁵ राज¹⁶ प्रभवो¹⁷ ऽमि¹⁸ उवाच¹⁹ ॥

61

ཁོད་ཀྱི་¹ རྒྱུ་ལོ་² ཅུར་སྒྲིག་³ ཁྲུ་ལོ་⁴ རྒྱུས་ཀྱིས་⁵ ཁྲུ་⁶ ।

འཛོལ་བྱེད་པའི་⁷ གྲུ་⁸ འདི་⁹ རིགས་པ་¹⁰ ས་ལོན་¹¹ རྒྱུ་¹² རྒྱུས་ཀྱིས་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འོངས་¹⁵ རྒྱས་¹⁶ མངོན་པར་¹⁷ རྒྱས་¹⁸ ॥

ཁོད་ཀྱི་¹ རྒྱུ་ལོ་² ཅུར་སྒྲིག་³ ཁྲུ་ལོ་⁴ རྒྱུས་ཀྱིས་⁵ ཁྲུ་⁶ ।

འཛོལ་བྱེད་པའི་⁷ གྲུ་⁸ འདི་⁹ རིགས་པ་¹⁰ ས་ལོན་¹¹ རྒྱུ་¹² རྒྱུས་ཀྱིས་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འོངས་¹⁵ རྒྱས་¹⁶ མངོན་པར་¹⁷ རྒྱས་¹⁸ ॥

शिवं² च⁶ कापायम्³ ऋषि⁴ ध्वजस्⁶ ते¹

न¹¹ गुज्यते¹⁰ हिंस्रम्⁷ इदं⁹ धनुश्⁸ च ।

तत्¹² सौम्य¹³ यदि¹⁴ अस्ति न¹⁷ सक्ति¹⁶ अत्र¹⁵

मह्य¹⁸ प्रयच्छ¹⁹ इदम्²⁰ इदं²² गृहाण²³ ॥

21 च.

62

ཁོད་པས་¹ རྒྱས་པ་² འདོད་ལྱིན་³ འདོད་པ་⁴ རྒྱུ་ལོ་ལས་⁵ ।

འདི་ལས་⁶ རྒྱུ་ལོ་ལས་⁷ རྒྱུ་ལོ་ལས་⁸ རྒྱུ་ལོ་ལས་⁹ ॥

བརྒྱུ་བྱིན་¹⁰ མཚུངས་བ་¹¹ གལ་དེ་¹² འདིས་¹³ རི་དོན་¹⁴ འགྱུར་ན་¹⁵ ।
ཨི་མ་¹⁶ རབ་དྲུ་བཞེས་ལ་¹⁷ དཀར་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ གསོལ་མཛོད་²⁰ ॥

व्याधो¹ ऽब्रवीत्² कामद³ * कामसाराङ्ग⁵

अनेन⁶ विश्वास्य⁷ मृगान्⁸ निहन्मि⁹ ।

अर्थस्¹⁴ तु शक्¹⁰ उपम¹¹ यदि¹² अनेन¹³

हन्त¹⁶ प्रतीच्छ¹⁷ आनय²⁰ शुक्लम्¹⁸ एतत्¹⁹ ॥

15 अस्ति.

63

དེ་ནས་¹ དེ་² རི་མཚོག་དྲུ་³ རབ་དྲུ་⁴ དགའ་བ་ཡིས་⁵ ।
ནགས་སུ་བྱང་བའི་⁶ ར་བཟུང་⁷ རྒྱངས་⁸ རྒྱང་གོས་⁹ དོར་ལ་¹⁰ ।
ཐོན་བ་¹¹ ཉིད་¹² ཀྱང་¹³ ལྷ་ཡི་¹⁴ ལུས་¹⁵ ཉིད་¹⁶ རྣམ་བཟུང་¹⁷ ལྷེ་ ।
དཀར་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ ཉིད་²⁰ རྒྱངས་ནས་²¹ ལྷ་རི་²² གཤེགས་བར་གྱུར་²³ ॥

परेण^{3,4} हर्षेण⁵ ततः¹ स² वन्य⁶

जग्राह⁸ वासो⁷ ऽशुक्लम्⁹ उत्ससर्ज¹⁰ ।

व्याधस्¹¹ तु¹³ दिव्य¹⁴ वपुर्¹⁵ एव¹⁶ बिभ्रत्¹⁷

तच्च¹⁹ छुक्लम्¹⁸ आदाय²¹ दिवं²² जगाम²³ ॥

12,20 एव.

64

དེ་ནས་¹ གཞིན་ནུ་² དང་³ རི་ ཏ་⁴མཚོག་⁵སྒྲིང་བ་⁶ དེས་⁷ ।
 དེ་ལྟར་⁸ གཤེགས་བ་⁹ དེ་ལ་¹⁰ ཡ་མཚན་ སྒྲིས་ བྱུར་¹¹ ཉི །
 ནགས་ནས་བྱུང་བའི་¹² ན་བཟའ་¹³ ཉིད་¹⁴ དང་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ རི །
 སྒྲར་¹⁷ ཡང་¹⁸ རི་མོར་བྱ་བ་¹⁹ མང་བོ་²⁰ སྒྲིན་བར་²¹ མཛད་²² ॥

ततः¹ कुमारश्च² च³ स⁷ च अभव⁴गोपस्-⁶
 तस्मिन्¹⁰ तथा⁸ याति⁹ विसिस्मियाते¹¹ ।
 आरण्यके¹² वाससि¹³ च¹⁵ एव¹⁴ भूयस्-¹⁷
 तस्मिन्¹⁶ अकार्षा²² बहु²⁰मानम्¹⁹ आशु²¹ ॥
 5 वर. 18 अपि.

65

དེ་ནས་¹ གདོང་² རི་ མཚི་མ་³དང་བཅས་⁴ འདུན་བ་⁵ རྣམ་⁶བཞེགས་ནས་⁷ ।
 བདག་ཉིད་⁷ ཆེན་པོ་⁸ བདྟན་⁹ དང་¹⁰ བྲགས་¹¹པ་ འཁྲང་བ་¹² སྟེ །
 མཚས་ས་ཀྱི་¹³ སྒྲིན་གྱིས་¹⁴ གཤེགས་བའི་¹⁵ སྒྲར་མའི་¹⁶
 རྒྱལ་བོ་¹⁷ བཞིན་¹⁸ ।
 རྩར་སྒྲིག་¹⁹ བྱོན་²⁰ རིང་ གདུང་གནས་²¹ གང་²²
 ཡིན་²³ དེ་ན་²⁴ གཤེགས་²⁵ ॥

छन्द⁵ ततः¹ स⁴ * अश्रु⁵ मुखं² वि⁶सृज्य⁷
 काषाय¹⁹संविद्²⁰ धृत⁹कीर्ति¹¹भृत्¹² सः²⁴ ।
 येन²² आश्रमस्²¹ तेन²⁴ ययौ²⁵ महा⁸आत्मा⁷
 सन्ध्या¹³अध्र¹⁴संवोत¹⁵ इव¹⁸ * अद्रि¹⁶राजः¹⁷ ॥

66

दे^१कस^१ दे^२हृर^२ ई^३वो^३ क्रु^४प^४स्यै^४र^४ सै^५व^५ले^५र^५प^६र^६ ।
 द^७ग^७अ^७सु^७व^७क^८ग^८स^८सु^८ ग^९पे^९ग^९स^९प^९ स^{१०}दे^{१०}ग^{१०}उ^{१०}स^{१०}स^{१०} सु^{११}द^{११}प^{११} र^{११} ।
 स^{१२}ग्रे^{१२}ग^{१२}स^{१२}अ^{१२}ग्रे^{१२} अ^{१३}रु^{१३}र^{१३} दे^{१४} सु^{१५}ग^{१५} क्रु^{१५}स^{१५}ग्रे^{१५}र^{१५}नु^{१५}प^{१५}स्रै^{१५}र^{१५}गु^{१५}स^{१६}र^{१६}स^{१६} ।
 प^{१७}ै^{१७}र^{१७}नु^{१७} क^{१८}स^{१८}प^{१८}र^{१८} उ^{१९}ले^{१९}र^{१९} स^{२०}प^{२०} अ^{२१}ग्रे^{२१}प^{२१}ग्रे^{२१}र^{२१} नै^{२१} ॥

ततस्¹ तथा² भर्तृ³राज्य⁴निः⁵स्पृहे⁶
 तपो⁷वनं⁸ याति⁹ विवर्ण¹⁰ * वाससि¹¹ ।
 भुजौ¹⁵ समुत्क्षिप्य¹⁶ ततः स¹⁴ वाजि¹²भृद्¹³
 भृशं¹⁷ वि¹⁸चुक्रोश¹⁹ पपात²¹ च क्षितौ²⁰ ॥

67

क^१स^१प^१र^१व^१स्र^१स^१क^१स^१ सु^२र^२ अ^३र^३ सु^४व^४उ^४स^४प^४र^४ उ^५ले^५र^५ ।
 व^६स्र^६ग^६स^६हृ^६र^६ न^७प^७र^७ अ^८ग^८प^८र^८ग^८पै^८स^८ उ^९र^९अ^९सु^९र^९स^{१०} ।
 दे^{११}क^{११}स^{११} पि^{१२}र^{१२} अ^{१३}र^{१३}अ^{१३}र^{१३}नु^{१३} व^{१४}स्रै^{१४}स^{१४}व^{१४}ले^{१४}र^{१४}नु^{१४} ।
 अ^{१५}स^{१५}ग्रे^{१५}स^{१५} सै^{१६}र^{१६}प^{१६}ग्रे^{१६}र^{१६} ग्रे^{१७}र^{१७} सै^{१८}स^{१८}ग्रे^{१८}स^{१८}स^{१९}पै^{१९}र^{१९} नै^{१९} ॥

विलोक्य¹ भूयश्² च³ करोद⁵ सस्वरं⁴
 हयं⁷ भुजाभ्याम्⁸ उप⁹गुह्य¹⁰ कन्धकं⁶ ।
 ततो¹¹ निराशो¹² विलपन्¹⁴ मुहुर्मुहुर्¹³
 ययौ¹⁶ शरीरेण¹⁵ पुरं न¹⁹ चेतसा¹⁸ ॥

68

वा'लर'१ रव'तु'२ सोमस'वेद'३ वा'लर'४ क्क'५ वर'तु'६ ।
 वा'लर'७ स'ल'८ रव'तु'९ रव'तु'१० वा'लर'११ ॥
 दे'क'१२ रवे'व'वे'१३ क्क'१४ रव'तु'१५ क्क'१६ रव'तु'१७
 रव'तु'१८ वा'लर'१९ रव'तु'२० रव'तु'२१ ॥

कचित्¹ प्र²दध्यौ³ वि⁵ललाप⁶ च कचित्⁴
 कचित्¹⁰ प्रवस्त्राल¹¹ पपात⁹ च कचित्⁷ ।
 अतो¹² वजन्¹³ भक्ति¹⁴ वशेन¹⁵ दुःखितश्¹⁶
 चकार²¹ बहोर्²⁰ अवशः¹⁷ पथि¹⁸ क्रियाः¹⁹ ॥

८ भूमौ

सदस'क्रु'१ सु'२ वे'३ क्क'४ रव'तु'५ क्क'६

वा'लर'१ वा'लर'२ सु'३ रव'तु'४ क्क'५

वे'६ सु'७ रव'तु'८ ॥

इति श्रीबुद्ध¹चरिते² महा⁵काव्ये⁴ * छन्दक⁶निवर्तनं⁷

नाम³ षष्ठः⁹ सर्गः⁸ ॥

॥ གྱུ་ཆེར་ རེ་ལ་པ་ ॥

॥ ललितविस्तरः ॥

A

॥ ལེན་¹ བདུན་པ་² ॥

॥ सप्तमः³ परिवर्तः¹ ॥

[93.22] རེ་ནས་¹ དང་སྤྱོད་² [94.1] རྒྱ་པོ་³ རྫོང་པ་⁴
དུང་དུ་⁵ སོང་སྤེ་⁶ འདི་སྐད་ཅས་⁷ སྤྲུམ་⁸ སོ་ ॥ 1 གྱུ་¹ མི་² ཁྱོད་³
སོང་ལ་⁴ གྱུ་པོ་⁵ ཟས་གཙང་ས་ལ་⁶ ཆབ་རྫོན་⁷ དང་སྤྱོད་⁸ ཞིག་
མཆིས་སོ་⁹ ཞེས་¹⁰ གསོལ་ཅིག་¹¹ ॥ 2 རེ་ནས་¹ རྫོང་པ་² རེས་³
རེ་རྩར་⁴ བགྱེད་⁵ ཞེས་⁶ དང་སྤྱོད་⁷ རྒྱ་པོ་འི་⁸ ལྷར་⁹ བཅུན་ཏེ་¹⁰ །
གྱུ་པོ་¹¹ ཟས་གཙང་ས་ལ་¹² ག་ལ་བ་¹³ རེར་¹⁴ སོང་ནས་¹⁵ ཕྱིན་པ་¹⁶
དང་¹⁷ ཐལ་སོ་¹⁸ སྤྲུམ་ཏེ་¹⁹ ། གྱུ་པོ་²⁰ ཟས་གཙང་ས་ལ་²¹
འདི་སྐད་ཅས་²² སྤྲུམ་སོ་²³ ॥ ལྷ་²⁴ བཅུན་པར་ མཇོན་དུ་གསོལ་²⁵ །
ཆབ་རྫོན་²⁶ དང་སྤྱོད་²⁷ གན་པ་²⁸ འཁོགས་པ་ནས་²⁹ གཟེར་བ་³⁰ ཞིག་

सकिसं॑ ३१ । अद्वैतं॑ ३२ वदन्॑ ३३ ते कृपा॑येति॑ ३४ त्वं॑ ३५
सर्वे॑ वर॑ ३६ अहं॑ ३७ त्वेति॑ ३८ सकिं॑ ३९ ॥ ३

[102. 7] अथ^१ खलु असितो^३ * महर्षि^२ दौवारिकम्^४ उप^५संक्रम्य^६
एवम्^७ आह^८ । १ गच्छ^४ त्वं^३ भोः^१ पुरुष^२ राज्ञः^५ शुद्धोदनस्य^६ निवेद्य^{११}
द्वारे^७ ऋषि^८ व्यवस्थित^९ इति^{१०} ॥ २ दौवारिको^२ ऽसितस्य^८ * महर्षेः^७
प्रतिश्रुत्य^{१०} येन^{१३} राजा^{११} शुद्धोदनस्^{१२} तेन^{१४} * उपसंक्रमद्^{१५} ।
उपसंक्रम्य^{१६} च^{१७} * वृत्^{१९} अञ्जलि^{१८} पुटो राजानं^{२०} शुद्धोदनम्^{२१} एवम्^{२२}
आह^{२३} । यत् खलु देव^{२४} जानीया^{२५} । ऋषि^{२७} जीर्णो^{२९} वृद्धो^{२८}
महल्लको^{३०} द्वारि^{२६} स्थितः^{३१} । एवं^{३२} च वदति^{३९} राजानम्^{३४} अहं^{३३} द्रष्टु^{३६}
काम^{३७} इति^{३८} ॥ ३

३ १ ततः, ३ सः, ४ एवम्, ५ करामि, ६ इति, ९ एवं, ३५ lit. मुखं.

दे॒वस्य॑ कृ॒पा॒ये॒ति॑ ३ स॒स्य॑ च॒र॒ण॒स्य॑ ३ ऽहं॑ ४ त्वं॑ ५
इ॒दं॑ अ॒द्वै॒तं॑ व॒द॒न् ६ ॥ त्वि॑ ७ ते॒व्यं॑ ८ अ॒द्वै॒तं॑ ते॒व्यं॑ ९ ॥
ऽहं॑ १३ ते॒ १४ अ॒द्वै॒तं॑ व॒र॒ण॒स्य॑ कृ॒पा॒ये॒ति॑ १५ । ४ ते॒व्यं॑ त्वि॑ २
कृ॒पा॒ये॒ति॑ ४ च॒र॒ण॒स्य॑ ५ ऽहं॑ ६ । ऽहं॑ ७ त्वं॑ ८
अ॒द्वै॒तं॑ ते॒व्यं॑ ९ त्वि॑ १० ते । अ॒द्वै॒तं॑ व॒द॒न् ११ ॥ ५

अथ^१ राजा^२ शुद्धोदनो^३ ऽसितस्य^६ * महर्षे^४ आसनं^६ * प्रज्ञाप्य^{७,८} तं^{१०}
पुरुषम्^९ एवम्^{११} आह^{१२} । प्रविशतु^{१५} ऋषि^{१३} इति ॥ ४ अथ^१ स^३ पुरुषः^२

राज⁴ कुलात्⁵ निष्क्रम्य⁶ असितं⁸ * महर्षिम्⁷ एवम्⁹ आह¹⁰ । प्रविश¹¹
इति ॥ 5

4 14 सः.

दे० न०¹ द० श्रौ०² न० श्रौ०³ श्रौ० श्रौ०⁴ श्रौ० श्रौ०⁵ श्रौ० श्रौ०⁶
दे०⁷ श्रौ०⁸ श्रौ० श्रौ०⁹ द०¹⁰ । श्रौ० श्रौ०¹¹ श्रौ० श्रौ०¹² श्रौ० श्रौ०¹³
श्रौ० श्रौ०¹⁴ श्रौ० श्रौ०¹⁵ श्रौ० श्रौ०¹⁵ ॥ श्रौ० श्रौ०¹⁶
श्रौ० श्रौ०¹⁷ श्रौ० श्रौ०¹⁸ । श्रौ० श्रौ०¹⁹ श्रौ० श्रौ०²⁰ श्रौ०
श्रौ०²¹ श्रौ० श्रौ०²² । श्रौ० श्रौ०²³ श्रौ० श्रौ०²⁴ श्रौ० श्रौ०²⁵ ॥ 6

अथ¹ खलु असितो³ * महर्षि² येन⁶ राजा⁴ शुद्धोदनस्⁵ तेन⁷ उप-
संक्रामद्⁸ । उपसंक्रम्य⁹ च¹⁰ पुरतः¹¹ स्थित्वा¹² राजानं¹³ शुद्धोदनम्¹⁴
एवम्¹⁵ आह¹⁶ । जय¹⁸ जय¹⁹ महा¹⁷ राज¹⁶ । चिरम्²¹ आयुः²⁰ पालय²² ।
धर्मेण²³ * राज्यं²⁴ कारय²⁵ इति ॥ 6

दे० न०¹ श्रौ० श्रौ०² श्रौ० श्रौ०³ श्रौ० श्रौ०⁴ श्रौ० श्रौ०⁵
श्रौ० श्रौ०⁶ द०⁷ । श्रौ० श्रौ०⁸ श्रौ० श्रौ०⁹ श्रौ० श्रौ०¹⁰ श्रौ० श्रौ०¹¹
श्रौ० श्रौ०¹² । श्रौ० श्रौ०¹³ श्रौ० श्रौ०¹⁴ श्रौ० श्रौ०¹⁵ श्रौ० श्रौ०¹⁶
श्रौ० श्रौ०¹⁷ ॥ 7 दे० श्रौ०⁸ श्रौ० श्रौ०³ श्रौ० श्रौ०⁴ श्रौ० श्रौ०⁵
श्रौ० श्रौ०⁶ । श्रौ० श्रौ०⁷ श्रौ० श्रौ०⁸ श्रौ० श्रौ०⁹ श्रौ० श्रौ०¹⁰

सि⁹ । दन्-सि¹⁰ सु¹¹ स¹² सि¹³ दन्¹⁴ । अ¹⁵
 उ¹⁶ सु¹⁷ । उ¹⁸ व¹⁹ ॥ 8

अथ¹ स राजा² शुद्धोदनो³ ऽसितस्य⁵ * महर्षे⁴ अघ्यं⁶ पाद्यम्^{8,10} अचनं¹¹
 च⁷ कृत्वा¹² * साधु¹³ सुष्ठु¹⁴ च * परिगृह्य¹⁵ आसनेन¹⁶ उपनिमन्त्रयति
 स्म¹⁷ ॥ 7 सुख³ उपविष्ट⁴ च एनं¹ ज्ञात्वा⁵ सगौरवः⁷ सप्रतीश⁶ एवम्⁸ आह⁹ ।
 न¹³ स्मरामि¹⁴ अहं तव ऋषे¹⁰ दर्शनं¹² । तत् * केनार्थेन¹⁶ इह¹⁵ अभ्यागतो¹⁷
 ऽसि । किं¹⁸ प्रयोजनं¹⁹ ॥ 8

8 2 आसने, 11 पूर्व

दे-स्य¹ उ² स³ दन् । दन्-सि³ व⁴ सु⁵
 उ⁶ दन्-सि⁷ सु⁸ । सु⁹ उ¹⁰
 सु¹¹ सु¹² व¹³ दे¹⁴ व¹⁵
 व¹⁶ अ¹⁷ स¹⁸ ॥ 9

एवम्¹ उक्ते² ऽसितो⁴ * महर्षी³ राजानं⁵ शुद्धोदनम्⁶ * एतद्⁷ अवोचत्⁸ ।
 पुत्रस्¹² ते¹¹ महा¹⁰ राज⁹ जातस्¹³ तम्¹⁴ अहं¹⁶ * द्रष्टुकाम¹⁵ इह¹⁷ * आगत¹⁸
 इति ॥ 9

सु¹ सु² । दन्-सि³ उ⁴ व⁵
 उ⁶ स⁷ उ⁸ उ⁹
 सु¹⁰ ॥ 10 दन्-सि¹ सु² । सु³ उ⁴ उ⁵

དེ་ནས་¹ བྱང་མྱོང་² ནག་པོས་³ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་⁴ བཏྲས་
 ན་⁵ ། སྦྱིས་བྱ་⁶ ཆེན་པོའི་⁷ མཚན་⁸ སྤུལ་ཅུ་ཙྰ་⁹ བཞིས་¹⁰
 དང་ལྡན་ཞིང་¹¹ ། དཔེ་བྱ་¹² བཟང་པོ་¹³ བརྒྱད་ཅུས་¹⁴ ལེགས་པར་¹⁵
 རྒྱས་པར་¹⁶ སྦྱས་པའི་¹⁷ ལུས་དང་ལྡན་པ་¹⁸ ། བརྒྱ་གྱིན་¹⁹ དང་ །
 ཚངས་པ་²⁰ དང་ ། འཛིག་དེན་²¹ སྦྱོང་བ་ལས་²² འཕགས་པའི་²³
 ལུས་ཅན་²⁴ ། ཉི་མ་²⁵ བརྒྱ་²⁶ སྤུལ་སྦྱོང་ལས་²⁷ ཀྱང་ རྒྱག་པའི་²⁸
 བཞི་བཞིན་དང་ལྡན་པ་²⁹ ། ཡན་ལག་³⁰ བསམས་ཅད་དུ་³¹ མཛེས་པ་³²
 མཐོང་ནས་³³ ། ཀྱེ་མ་³⁴ འཛིག་དེན་དུ་³⁵ རོ་མཚར་གྱི་³⁶ བཀའ་ཟག་³⁷
 འདི་³⁸ བྱང་རོ་³⁹ ॥ ཀྱེ་མ་⁴⁰ འཛིག་དེན་དུ་⁴¹ རོ་མཚར་⁴² ཆེན་པོ་
 དང་ལྡན་པའི་⁴³ བཀའ་ཟག་⁴⁴ འདི་⁴⁵ བྱང་རོ་⁴⁶ ཞེས་⁴⁷ ཆེད་དུ་བཞེད་པ་⁴⁸

* इति हि¹ असितो³ * महर्षि² बोधिसत्त्वम्⁴ अवलोक्य⁵ द्वा¹⁰ त्रिंशता⁹ महा⁷-
 पुरुष⁶ लक्षणैः⁸ समन्वागतम्¹¹ अशीति¹⁴ अनुव्यञ्जन¹² सु¹⁵ वि¹⁶ चित्र¹⁷ गात्र¹⁸
 शक्र¹⁹ ब्रह्म²⁰ लोक²¹ पाल²² * अतिरेक²³ वपुष²⁴ दिनकर²⁵ शत²⁶ सहस्र²⁷-
 अतिरेक²⁸ तेजस²⁹ सर्व³¹ अङ्ग³⁰ सुन्दर³² दृष्ट्वा³³ च उदानम्⁴⁸ उदानयति

13 13 भद्र.

ཆེད་དུ་བཞེད་ནས་⁴⁹ སྤྲན་ལས་⁵⁰ ལངས་དེ་⁵¹ བལ་སོ་⁵² སྦྱར་ནས་⁵³ །
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་⁵⁴ ཀྱང་པ་བཞིས་⁵⁵ སྤུལ་འཚལ་དེ་⁵⁶ ། བསྐྱོར་བ་

བྱས་ནས་⁵⁷ । བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་⁵⁸ བང་དུ་⁵⁹ ཟུངས་དེ་⁶⁰ ।
སེམས་གིང་⁶¹ འདྲེན་པར་⁶² བྱུང་དོ་⁶³ ॥ 13

स्म⁴⁹ । आश्चर्य³⁶ पुङ्गलो³⁷ बत³⁴ अयं³⁸ लोके³⁵ प्रादुर्भूतः³⁹ । महा⁴³
आश्चर्य⁴² पुङ्गलो⁴⁴ बत⁴⁰ अयं⁴⁵ लोके⁴¹ प्रादुर्भूतः⁴⁶ । इति⁴⁷ उत्थाय⁵¹
आसनात्⁵⁰ * कृत⁵³ अञ्जलि⁵² पुटो बोधिसत्त्वस्य⁵⁴ चरणयोः⁵⁵ प्रणिपत्य⁵⁶
प्रदक्षिणीकृत्य⁵⁷ च बोधिसत्त्वम्⁵⁸ अङ्केन⁵⁹ परिगृह्य⁶⁰ निधायन्⁶¹ अवस्थितो⁶²
ऽमृत⁶³ ॥ 13

དེ་ནས་¹ དེས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་³ ལྷས་ལ་⁴ སྦྱེས་བྱ་⁵
ཆེན་པོའི་⁶ མཚན་⁷ ལྷས་ཅུ་ཙ་གཉིས་⁸ ཡོད་པ་⁹ མཐོང་སྟེ་¹⁰ । དེ་དག་¹¹
དང་ལྷན་པའི་¹² སྦྱེས་བ་¹³ གང་ཟག་¹⁴ དེ་¹⁵ ལྷས་བ་¹⁶ གཉིས་སྟུག་¹⁷
འགྱུར་གྱི་¹⁸ । གཞན་དུ་¹⁹ མི་²⁰ འགྱུར་¹⁸ རོ་ ॥ གལ་དེ་²¹ བྱིས་ན་²²
གནས་ན་²³ རི་མཐའ་བཞི་དབང་བའི་²⁴ འཁོར་ལོ་སྒྲུབ་བའི་²⁵ རྒྱལ་པོར་²⁶
འགྱུར་²⁷ དེ་ ཞེས་བྱ་བ་ནས་²⁸ । ལྷ་ས་བཞིན་དུ་²⁹ དབང་ཕྱུག་གི་
དབང་གིས་³⁰ རྒྱལ་མིང་ཁྱེད་དོ་³¹ । ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་འགྱུར་བ་དང་³² ।
གལ་དེ་³³ བྱིས་ནས་³⁴ བྱིས་མེད་པར་³⁵ རབ་དུ་བྱུང་ན་³⁶ རི་ དེ་བཞིན་
གཤེགས་པར་³⁷ འགྱུར་དེ་³⁸ । ཡང་དག་པར་³⁹ རྩོགས་པའི་ སངས་
རྒྱས་⁴⁰ ལྷ་ བྲགས་བ་⁴¹ འདྲིན་བ་⁴² གཞན་གྱི་རིང་མི་འཛོག་པར་

འགྲུང་བ་⁸ འདི་⁹ ནི་ བདག་ལ་¹⁰ མི་རིགས་¹¹ ཏེ། བྱས་པ་གཞེ་བ་
 མ་ཡིན་པར་¹² འགྲུང་རྩ་¹³ ལྷུ་མ་ནས་¹⁴ ། 2 དེ་¹ མཚན་མོ་² མི་
 ཉལ་ཙམ་ན་³ ། རང་གི་⁴ གནས་ཀྱི་⁵ ཁང་བཟང་ནས་⁶ བྱང་ ལྷེ་⁷ །
 རྒྱལ་པོ་⁸ ཟས་གཙང་མའི་⁹ ཁང་བཟང་དུ་¹⁰ ལྷིན་ནས་¹¹ འདུག་ གོ་¹² ॥ 3
 བྱང་རྒྱལ་སེམས་དབའ་¹ འདུག་མ་ཐག་དུ་² ཁང་བཟང་³ ཐམས་ཅད་⁴
 འཛོལ་གྱིས་⁵ གསལ་བར་⁶ བྱུང་ ཏེ་⁷ ॥ 4 དེ་ནས་¹ རྒྱལ་པོ་² སད་པ་³
 དང་ འཛོལ་⁴ དེ་⁵ མཐོང་ ལྷེ་⁶ ། མཐོང་ནས་⁷ ཀྱང་⁸ སྐྱུང་བ་སྐྱུང་བར་⁹
 ཉུང་རྩམ་ལ་¹⁰ ལྷུ་མ་བ་¹¹ ། 5 ཀྱི་¹ ཉུང་རྩམ་² ཅི་³ ཉི་མ་⁴ ཤར་⁵ རས་ །
 གང་གིས་⁶ ན་ འདི་⁷ འཛོལ་གྱིས་⁸ ལྷུ་མ་བ་མཛེས་⁹ ། 6 ཉུང་རྩམ་གྱིས་¹
 ལྷུ་མ་བ་² ། ལྷ་³ ད་དུང་⁴ ད་གང་⁵ བྱེད་⁶ ཀྱང་ མ་⁷ བས་⁸ མོ་ ॥ 7
 ལྷ་¹ གཞན་² ཡང་³ ། 8

[198] अथ² खलु भिक्षवो¹ बोधिसत्त्वस्य³ एतत्⁴ * अभूत्⁵ । 1 अयुक्तम्¹¹
 एतन्⁹ मम¹⁰ स्याद् * अकृतज्ञता¹² च यद् अहम्¹ अप्रतिवेद्य⁵ * महाराज्ञः² शुद्धो-
 दनस्य³ अननुज्ञातश्च⁷ च पित्रा⁶ निष्क्रमेयं⁸ । 2 स¹ राज्ञौ² * अशान्तायां (?)³
 स्वकाद्⁴ उपस्थान⁵ प्रासादाद्⁶ अवतोर्य⁷ राज्ञः⁸ शुद्धोदनस्य⁹ प्रासाद¹⁰ तले
 प्रतिष्ठितो¹¹ ऽभूत् । 3 * प्रतिष्ठितमात्रस्य² च पुनर् बोधिसत्त्वस्य¹ सर्वो⁴ ऽसौ
 प्रासाद³ आभया⁵ स्फुटो⁶ ऽभूत्⁷ । 4 * तत्र¹ राजा² प्रतिबुद्धस्³ तां⁴ प्रभाम्⁵
 अद्राक्षीद्⁶ । दृष्ट्वा⁷ च⁸ पुनस् त्वरितं त्वरितं⁹ काञ्चुकीयम्¹⁰ आमन्त्रया-

मास¹¹ ॥ 5 किं³ भोः¹ काञ्चुकीय² सूर्यो⁴ ऽभ्युद्गतो⁵ येन⁶ इयं⁷ प्रभा⁸
विराजते⁹ । 6 काञ्चुकीय¹ आह² । अद्यापि⁴ तावद् देव³ रजन्या⁵ * उपार्ध⁶
न⁷ अतिक्रान्त⁸ ॥ 7 अपि² च³ देव¹ । 8

1 5 अचिन्तयत् 2 4 अपि or च, 5 अकृतम्, 13 भविष्यति, 14 चिन्तयित्वा.

श्रीः¹ रविः² किं³ यद⁴ नद⁵ उमा⁶ प्रभा⁷ श्री⁸ ।
पुनः⁹ नद¹⁰ वर¹¹ वसु¹² उद¹³ नद¹⁴ वर¹⁵ वसु¹⁶ ।
नद¹⁷ वर¹⁸ नद¹⁹ वर²⁰ नद²¹ वर²² नद²³ ।
नद²⁴ वर²⁵ नद²⁶ वर²⁷ नद²⁸ वर²⁹ नद³⁰ ॥ 9

सूर्य¹ प्रभा² * भवते³ दुम⁴ कुड्य⁵ छाया⁶

सन्तापयति⁷ च तनुं⁸ प्रकरोति⁹ घर्म¹⁰ ।

हंसा¹¹ मयूर¹² शुक¹³ कोकिल¹⁴ चक्रवाकः¹⁵

प्रत्यूष¹⁶ कालसमये¹⁷ स्व¹⁸ रुता¹⁹ * खन्ति²⁰ । 9

नद¹ रविः² पुनः³ नद⁴ वर⁵ नद⁶ ।
नद⁷ वर⁸ नद⁹ वर¹⁰ नद¹¹ वर¹² नद¹³ ।
नद¹⁴ वर¹⁵ नद¹⁶ वर¹⁷ नद¹⁸ वर¹⁹ नद²⁰ ॥ 9

नद²¹ वर²² नद²³ वर²⁴ नद²⁵ ॥

ཡོན་ཏན་ལྡན་པ་¹⁹ གཏེག་ཏེག་²⁰ རེང་²¹ རི

འདིར་²² བྱོན་²³ རེས་²⁴ ॥ 10

3 Printed text *mihi*.

आभा¹ इय² तु नरदेव³ सुखा⁵ मनोज्ञा⁴

प्रह्लादनी⁶ शुभकरी⁷ न¹⁰ करोति⁹ * दाहं⁸ ।

कुड्या¹³ च¹² वृक्ष¹¹ अभिभूय¹⁴ न¹⁷ नास्ति¹⁶ छाया¹⁵

निस्संशयं²⁴ गुणधरो¹⁹ इह²² अद्य²¹ प्राप्तः²³ ॥ 10

10 16 उत्पन्ना, 20 परम्परया.

ཀླུ་པོ་¹ རེ་² རི་ མི་དགའ་³ རྟོགས་⁴ བུར་⁵ བལྟས་པ་⁶ དང་ ।

སེམས་ཕན་དག་པ་⁷ བདའི་མིག་ཕན་⁸ རེ་⁹ མཐོང་ནས་¹⁰ །

རེ་¹¹ རི་ མལ་ནས་¹² ལྷང་བར་¹³ འདོད་ན་¹⁴ མ་¹⁵ ལྟས་¹⁶ རེ་ ।

ནས་དག་¹⁷ རྟོ་ཕན་¹⁸ དམ་པ་¹⁹ པ་ལ་²⁰ གས་པ་²¹ རྟེན་²² ॥ 11

सो² प्रेक्षते⁶ दश⁴ दिशो⁵ नृपती¹ विषण्णो³

दृष्ट्वा¹⁰ च सो⁹ कमललोचन⁸ शुद्धसत्त्वः⁷ ।

सो¹¹ अभ्युत्थितुं¹³ शयनि¹⁸ इच्छति¹⁴ न¹⁶ प्रभोति¹⁵

पितृ²⁰ गौरवं²¹ जनयते²² वर¹⁹ शुद्ध¹⁷ बुद्धिः¹⁸ ॥ 11

तं^२ अश्रु^३पूर्ण^५नयनो^४ नृपती^१ बभाषे^७
 किञ्चित्^{११} प्रयोजनु^{१०} भवेद्^{१२} विनिवर्तने^९ ते^८ ।
 किं^{१५} याचसे^{१६} मम^{१३} वरं^{१४} यद्^{१७} सर्वं^{१८} दास्ये^{१९}
 अनुगृह्णु^{२८} राजकुलु^{२९} मां^{२०} च^{२१} इदं^{२७} च^{२४} राष्ट्रं^{२५} ॥ १३

६ एवं. २३ परिवारं.

दे॰के॰^१ सु॰कु॰से॰स॰द॰स॰^२ श्रु॰व॰दि॰ के॰व॰^३ श्रु॰स॰व॰^४ ।
 श्रु॰ के॰व॰^५ द॰स॰व॰^६ व॰दि॰^७ र॰कु॰^८ दे॰^९ के॰ व॰द॰व॰^{१०} श्रु॰व॰^{११} ।
 व॰व॰दे॰^{१२} श्रु॰व॰व॰^{१३} श्रु॰दे॰^{१४} स॰द॰ के॰^{१५} श्रु॰व॰^{१६} स॰के॰^{१७} ।
 दे॰के॰^{१८} दे॰व॰^{१९} श्रि॰व॰^{२०} व॰जे॰व॰^{२१} ।
 र॰कु॰^{२२} के॰^{२३} र॰कु॰^{२४} ॥ १४

तद्^१ बोधिसत्त्व^२ अवची^४ मधुरप्रलापी^३
 इच्छामि^८ देव^५ चतुरो^७ वर^६ तान्^९ मि^{१०} देहि^{११} ।
 यदि^{१२} शक्यसे^{१४, १५, १७} ददितु^{१३} मह्य वसेति तत्र
 तद्^{१८} द्रक्ष्यसे^{२१} सद^{१९} गृहे^{२०} न^{२३} च निष्क्रमिष्ये^{२२, २४} ॥ १४

१६ तव.

श्रु॰के॰^१ व॰द॰^२ के॰ व॰स॰^३ कु॰व॰व॰^४ के॰^५ र॰कु॰^६ ।
 दे॰व॰^७ स॰दे॰^८ व॰जे॰^९ दे॰व॰व॰व॰^{१०} व॰व॰व॰^{११} दे॰ ।

ནད་¹²ས་ མཆིས་པ་¹³ ཐོབ་¹⁴ ཅིང་ ནད་ཀྱིས་¹⁵ མི་¹⁶

བདབ་¹⁷ དང་¹⁸ ।

ཆ་དབག་ས་མཆིས་པ་¹⁹ དང་²⁰ སྐད་པར་²¹ མི་²²

འགྱུར་²³ འཆལ་²⁴ ॥ 15

इच्छामि²⁴ देव¹ जर³ मद्य² न⁵ आक्रमेय्या^{4,6}

शुभ⁹वर्ण⁸यौवन¹⁰स्थितो¹¹ भवि नित्यकाल⁷ ।

आरोग्य^{12,13}प्राप्तु¹⁴ भवि नो¹⁸ च¹⁶ * भवेत्¹⁷ व्याधिः¹⁵

अमितायुश्¹⁹ च²⁰ भवि नो²² च भवेद्^{23,24} विपत्तिः²¹ ॥ 15

ཀྱལ་པོས་¹ ཆོག་² ཐོས་³ འིན་དུ་⁴ སྤྱག་བསྐྱལ་⁵ ཉམ་ཐག་ སྟེ་⁶ ।

གཞོན་ནུ་⁷ གནས་མིན་⁸ སྟོང་བས་⁹ བདག་ལ་¹⁰ མཐུ་¹¹ མེད་¹² རྟོ་¹³ ।

བསྐྱལ་པར་¹³ གནས་པའི་¹⁴ དང་སྟོང་ནམས་¹⁵

ཀྱང་¹⁶ བས་དུ་¹⁷ ཡང་¹⁸ ।

གླ་¹⁹ ན་²⁰ འཆི་བའི་²¹ འཛིགས་²² དང་²³

སྐད་ལས་²⁴ མ་²⁵ ཐར་²⁶ རྟོ་²⁷ ॥ 16

राजा¹ श्रुणित्व³ वचनं² परमं⁴ दुःख⁵आर्त्तो⁶

अस्थानु⁸ याचसि⁹ कुमार⁷ न¹² मे¹⁰ ऽत्र शक्तिः¹¹ ।

जर¹⁹व्याधि²⁰मृत्यु²¹भयतश्²² च²³ विपत्तितश्²⁴ च

कल्प¹³स्थितीय¹⁴ ऋषयो¹⁵ ऽपि¹⁶ न²⁵ जातु¹⁷ मुक्ताः²⁶ ॥ 16

ག་¹ན་² འཆི་བའི་³ འཇིགས་⁴ ནང་⁵ གུང་བར་⁶ མི་⁷ འགུར་བ་⁸ །
 ལྷ་ཅིག་⁹ གཡ་དེ་¹⁰ མཆོག་¹¹ བཞི་¹² འདི་དག་¹³ མི་¹⁴ སྟོལ་ན་¹⁵ །
 གཞན་¹⁶ ཡང་¹⁷ མཆོག་¹⁸ ཅིག་¹⁹ གསོལ་གྱིས་²⁰
 གཡ་པོ་²¹ གསན་དུ་གསོལ་²² །
 འདི་ནས་²³ ཤེའམས་²⁴ ཉིང་མཚམས་སྟེར་བར་²⁵
 མི་²⁶ འགུར་མཛོད་²⁶ ॥ 17

यदि¹⁰ दानि देव⁹ चतुरो¹² वर¹¹ नो¹⁴ ददासि¹⁵
 जर¹व्याधि²मृत्यु³भयतश्⁴ च⁵ *विपत्तितश्⁶ च ।
 हन्त शृणुष्व²² नृपते²¹ अपर¹⁶ वर¹⁸ एक¹⁹
 अस्माच्च²³ च्युतस्य²⁴ प्रतिलब्धि²⁵ न²⁶ मे भवेथा²⁶ ॥ 17
 8 भवेत्, 13 इमान्, 17 अपि, 20 आनय.

མི་ཡི་¹ དམ་བའི་² ཆོག་³ བླ་⁴ རྩེ་སྟེང་⁵ ནང་⁶ །
 སྟེང་བ་⁷ བསྐྱབས་དེ་⁸ བུ་ལ་⁹ ཆགས་བ་¹⁰ ཡོངས་སུ་གཙོད་¹¹ །
 ཕན་བྱེད་¹² འགྲོ་བ་¹³ བར་བྱེད་¹⁴ ཇེས་སུ་ཡི་རང་ངོ་¹⁵ །
 ཁྱོད་ཀྱི་¹⁶ བསམ་བ་ནམས་ནི་¹⁷ ཡོངས་སུ་ ཇིགས་གུར་ཅིག་¹⁸ ॥ 18
 श्रुत्वा⁵ * एव⁴ च⁶ इमं वचनं³ नर¹पुङ्गवस्य²
 तृष्णां⁷ तनुं⁸ च करि⁹ छिन्दति¹¹ पुत्र⁹ज्ज¹⁰ ह ।
 अनुमोदनी¹⁵ हितकरा¹² जगति¹³ प्रमोक्ष¹⁴
 अभिप्राय¹⁷ तुभ्य¹⁶ परिपूर्ण¹⁸ यन्मतं ते ॥ 18

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་³ སྐར་སོང་ཕྱེ་⁴ ।
 རང་གི་⁵ བྱིས་དུ་⁶ ཕྱིན་ནས་⁷ མལ་ན་⁸ འདུག་པ་⁹ དང་¹⁰ । དེ་¹¹
 སོང་བ་¹² འས་¹³ । འོངས་པར་¹⁴ སྐས་¹⁵ ཀྱང་¹⁶ མ་¹⁷
 ཚོར་¹⁸ རོ་ ॥ 19

अथ² खलु मिश्रवो¹ बोधिसत्त्वः³ प्रतिक्रम्य⁴ स्वके⁵ प्रासादे⁶ * ऽमिस्त⁷
 शयने⁸ निषसाद⁹ । न¹⁷ च¹⁰ अस्य¹¹ कश्चिद्^{15,16} गमनं¹² वा¹³ आगमनं¹⁴
 वा¹³ संजानीते स्म¹⁸ ॥ 19

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེའི་² ནས་³ བངས་པ་⁴ དང་ । རྒྱལ་པོ་⁵ ཟས་
 གཙང་མས་⁶ ། རྒྱུའི་ཚོགས་⁷ བམས་ཅད་⁸ བསོགས་དེ་⁹ । དེའི་¹⁰
 རོ་རྒྱས་ནས་¹¹ སྐོས་ནས་¹² । གཞོན་ནུ་¹³ བྱི་མངོན་པར་
 འབྱུང་¹⁴ ན་ ད་¹⁵ ཇི་ལྟར་¹⁶ བྱ་¹⁷ ཞེས་¹⁸ སྐས་¹⁹ སོ་ ། རྒྱུ་རྒྱས་²⁰
 ཀྱིས་ སྐས་སོ་²¹ । ལྷ་²² བསྐྱང་བར་²³ བབྱེའོ་²⁴ ॥ དེ་²⁵ ཅིའི་
 སྐད་དུ་²⁶ ཞེས་ན་²⁷ । རྒྱུའི་²⁸ ཚོགས་²⁹ འདི་³⁰ བྱི་མང་བ་³¹ ।
 དེ་³² བྱི་གཅིག་ཕྱར་³³ བྱར་བས་³⁴ । མཐུས་³⁵ མངོན་པར་བྱུང་
 བའི་³⁶ རྒྱས་པ་³⁷ དེ་ལ་³⁸ མ་³⁹ མཆིས་སོ་⁴⁰ ॥ 20

इति हि मिश्रवो¹ राजा⁵ शुद्धोदनस्⁶ तस्या⁹ राज्या³ अत्ययेन⁴ सर्वं⁸ शाक्य-
 गणं⁷ संनिपात्य⁹ एनां¹⁰ प्रवृत्तिम्¹¹ * आरोचयति स्म¹² । अभिनिष्क्रमियति¹⁴

कुमारस्¹³ * तत् किं¹⁶ करिष्यामः¹⁷ । शाक्य²⁰ आहुः²¹ । रक्षां²³ देव²²
 करिष्यामः²⁴ । तत्²⁵ कस्मात्²⁶ । अयं³⁰ च महात्मा³¹ शाक्य²⁸ गणः²⁹ स³²
 चैकाकी³³ । तत्³⁴ * का³⁹ तस्य³⁸ शक्ति³⁷ अस्ति⁴⁰ बलाद्³⁵ अभिनिष्क
 मितुं³⁶ ॥ 20

¹⁵ इदानीं, ¹⁸ इति, ¹⁹ आह, ²⁷ इति.

देव¹ पुत्र² देव³ दत्त⁴ । शुभ⁵ चक्षुः⁶ मण्डप⁷
 पुत्र⁸ मण्डप⁹ मण्डप¹⁰ । मण्डप¹¹ मण्डप¹² मण्डप¹³
 मण्डप¹⁴ मण्डप¹⁵ मण्डप¹⁶ मण्डप¹⁷
 मण्डप¹⁸ मण्डप¹⁹ मण्डप²⁰ ॥ मण्डप²¹ मण्डप²²
 मण्डप²³ मण्डप²⁴ मण्डप²⁵ मण्डप²⁶
 मण्डप²⁷ मण्डप²⁸ मण्डप²⁹ मण्डप³⁰ दत्त³¹ मण्डप³² मण्डप³³
 मण्डप³⁴ मण्डप³⁵ मण्डप³⁶ मण्डप³⁷ मण्डप³⁸ मण्डप³⁹ मण्डप⁴⁰ ॥
 मण्डप⁴¹ मण्डप⁴² मण्डप⁴³ मण्डप⁴⁴ मण्डप⁴⁵ मण्डप⁴⁶ मण्डप⁴⁷ मण्डप⁴⁸ मण्डप⁴⁹ ॥ 21

तत्र¹ तैः³ शाक्यैः² राज्ञा⁵ शुद्धोदनेन⁶ च⁴ पञ्च¹³ शाक्यकुमार⁷ शतानि¹⁴
 * कृतास्त्राणि⁸ कृतयोग्यानि⁹ इवस्त्रशिक्षितानि¹⁰ महानग्नं(?)¹¹ बलोपेतानि¹² पूर्वे¹⁸

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²समुदयः³ । या⁵ इयं⁶ तृष्णा⁸ पौनर्मवी⁷ नन्दी⁹-
राग¹⁰सहगता¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिनी¹⁴ अयम्¹⁵ उच्यते¹⁹ दुःख¹⁷-
समुदयः¹⁸ ॥ 5

दे०॥¹ झुग०वझु०² रमो०ग०व०³ गद०⁴ ले०३ । गद०⁵ यद०
रमु०व०⁶ दे०३⁷ झे०द०व०द०⁸ । दग०व०दे०⁹ रदे०द०कग०स०¹⁰
द०द०द०व०¹¹ द० । दे०¹²द० दे०¹³ मदे०द०व०द०व०द०¹⁴ ।
झे०व०¹⁵द० झु०व०¹⁶ रदे०दे०॥¹⁷ रदे०द०कग०स०¹⁸ म०मु०स०व०¹⁹
द० द०व०व०²⁰ रमो०ग०व०²¹ रदे०३²² झुग०वझु०²³ रमो०ग०
वदे०²⁴ ॥ 6

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²निरोधः³ । यो⁵ ऽस्या⁷ एव¹⁷ तृष्णायाः⁸ पुनर्मविक्या⁶
नन्दी⁹ राग¹⁰सहगतायास्¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिन्या¹⁴ जनिकाया¹⁵ निर्वात-
काया¹⁶ अशोषो¹⁹ विरागो^{18, 20} निरोधो²¹ ऽयं²² दुःख²³निरोधः²⁴ ॥ 6

¹⁷ अस्या एव.

दे०॥¹ झुग०वझु०² रमो०ग०व०³ रमो०वदे०⁴ यद०⁵ गद०⁶
ले०३ । रव०ग०स०वदे०⁷ यद०⁸ यद०यद०⁹ वमु०द०व०¹⁰ रदे०¹¹ दे०¹² दे० ।
रदे०३०¹³ । यद०द०व०वदे०¹⁴ द०व०द०स०¹⁵ । यद०द०व०वदे०¹⁶
दे०दे०रदे०३०¹⁷ वद०द०¹⁸ दे०¹⁹ दे० झुग०वझु०²⁰

ॠर्णो॒ण॒प॒र॒२१ ॠर्णो॒प॒दि॒२२ ॠ॒स॒२३ ॠ॒स॒ण॒स॒प॒दि॒२४ व॒दे॒न॒प॒२५ ॠ॒स॒
 सु॒दे॒२६ ॥ ॠ॒णो॒क्षि॒त॒प॒२७ व॒र्षि॒त॒२८ ॠ॒दि॒प॒२९ ॠ॒स॒ण॒स॒प॒दि॒३०
 व॒दे॒न॒प॒३१ ॠ॒स॒ सु॒दे॒३२ ॥ ७

तत्र^१ कतमा^६ दुःख^२निरोध^३गामिनी^४ प्रतिपत्^५ । एष^{११} एत्र^{१२} आर्य^७ अष्ट^{१०}
 अङ्ग^९मार्गः^८ । तद्यथा^{१३} सम्यग्^{१४}दृष्टिर्^{१५} यावत्^{१८} सम्यक्^{१६} समाधिर्^{१७} इति ।
 इदम्^{१९} उच्यते दुःख^{२०}निरोध^{२१}गामिनी^{२२} प्रतिपद्^{२३} आर्य^{२४}सत्यम्^{२५} इति^{२६} ।
 इमानि^{२९} भिक्षवशः^{२७} चत्वारि^{२८} आर्य^{३०}सत्यानि^{३१} ॥ ७

३२ इति.

॥ བྱང་ཆུབ་¹སེམས་དཔའི་² རྟོགས་བརྗོད་³དཔག་བསམ་གྱི་⁴ འཁྲི་ཤིང་⁵ ॥

॥ བོད་ཀྱི་¹སྐྱེ་བའི་²འཕྲུལ་འཁྲུག་³ལྷན་པོ་⁴ལྷན་པོ་⁵ ॥

॥ ལྷ་¹གཞིན་ཀྱི་འི་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷ་ལྷ་²འཕྲུལ་འཁྲུག་³ ॥

॥ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹ ལྷ་ལྷ་ལྷ་² ॥

॥ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹ ལྷ་ལྷ་ལྷ་² ॥

1

འདི་¹ རྟོགས་སེམས་² ལྷ་ལྷ་ལྷ་³ ལྷ་ལྷ་ལྷ་⁴ ལྷ་ལྷ་ལྷ་⁵

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་⁶ ॥

འདི་ལྷ་ལྷ་⁷ ལྷ་ལྷ་ལྷ་⁸ ལྷ་ལྷ་ལྷ་⁹ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹⁰ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹¹

ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹² ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹³ ॥

ལྷ་ལྷ་¹⁴ ལྷ་ལྷ་¹⁵ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹⁶ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹⁷

ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹⁸ ལྷ་ལྷ་ལྷ་¹⁹ ॥

ལྷ་ལྷ་²⁰ ལྷ་ལྷ་²¹ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་²² ལྷ་ལྷ་ལྷ་²³

ལྷ་ལྷ་ལྷ་²⁴ ལྷ་ལྷ་²⁵ ॥

इह¹ * कषति⁶ शरीरं³ क्लेश⁴ राशिर्⁵ नराणां²
 दहति¹³ च⁹ पर⁸लाके⁷ नारकः¹¹ * क्रूर¹⁰ वह्निः¹² ।
 शरण¹⁴ गमन¹⁵ पुण्य¹⁶ प्राप्त¹⁹ शिक्षा¹⁷ पदानां¹⁸
 प्रभवति²⁴ न तु²⁵ देहे²⁰ दुःख²² दाहः²³ कदाचित्²¹ ॥

2

शुभ्र¹ स्रग्² किं³ त्वं⁴ ।
 शुभ्र⁵ किं⁶ स्रग्⁷ शुभ्र⁸ ।
 श्रद्धा⁹ किं¹⁰ स्रग्¹¹ ।
 शुभ्र¹² स्रग्¹³ शुभ्र¹⁴ शुभ्र¹⁵ ।

धन³ नामा⁴ समुद्र¹ अन्ते³ नागो⁵ ऽभूद्⁸ बहु⁷ बान्धवः⁶ ।
 फणा⁹ रत्न¹⁰ उज्ज्वल¹¹ आलोक¹² कलित¹⁵ अपूर्व¹³ वासरः¹⁴ ॥

3

दे¹ स्रग्² शुभ्र³ स्रग्⁴ ।
 शुभ्र⁵ स्रग्⁶ शुभ्र⁷ शुभ्र⁸ ।
 श्रद्धा⁹ किं¹⁰ स्रग्¹¹ शुभ्र¹² ।
 शुभ्र¹³ स्रग्¹⁴ शुभ्र¹⁵ शुभ्र¹⁶ ॥

पपात⁷ अहर्³ निशं⁴ तस्य¹ भवने² तप्त⁶ बालुका⁵ ।
 यया⁸ अङ्गु¹⁰ भुजङ्गानां⁹ तीव्र¹² ताप¹¹ व्यथा¹³ अभवत्¹⁴ ॥

ནོར་¹བཟང་² ཞེས་བྱ་³ གཅེས་བའི་⁴ བྱ་⁵ །
 རང་བཞིན་⁶ ཉིད་ཀྱིས་⁷ རབ་⁸གཞིན་བ་⁹ །
 བྱ་མམ་¹⁰ ཡོངས་སུ་¹¹ གཟེར་བྱུང་བས་¹² །
 ནམ་ཞིག་¹³ དེ་ལ་¹⁴ རབ་དྲུངས་¹⁵ །

कदाचित्¹³ सु²धनो¹ नाम³ पुत्रः⁵ पप्रच्छ¹⁵ तं¹⁴ प्रियः⁴ ।
सु⁸कुमारः⁹ प्रकृत्या⁶ एव⁷ बालुका¹⁰ परि¹¹पीडितः¹² ॥

5

མྱེ་ཅིག་¹ བྱེ་མ་² མ་བ་³ འདིས་⁴ །
བདག་ཅག་⁵ ཅི་སྒྲུང་⁶ གཏུང་བར་བྱེད་⁷ །
སྒྲགས་དང་⁸ ཅ་བའི་⁹ སྒྲེང་བ་དག་¹⁰ །
ཅི་ཡིས་¹¹ ཉེ་བར་¹² ཞི་བར་འགྱུར་¹³ །

कस्माद्^६ अस्मान्^५ इयं^४ * तात^१ बाधते^७ तस^३वालुका^२ ।
मन्त्र^८मूल^९प्रयोगेण^{१०} केन^{११} इयम् उप^{१२}शाम्यति^{१३} ॥

6

འགའ་ཞིག་¹ བདག་ལས་² རྩལ་བ་³ དང་།
གཞན་⁴ རྩི་བདག་ལས་⁵ དམན་བ་ཡི་⁶ །

ལྷ་⁷ རི་གྲུ་མཚོ་⁸ འདི་ན་⁹ བཞས་¹⁰ །

ཡུ་¹¹ ཉིད་¹² ལྷ་ག་བསྐྱེད་གྲིས་¹³ བཞིར་¹⁴ ཅི་¹⁵ །

अस्मद्² अभ्यधिकाः³ केचिद्¹ अस्मत्⁵ प्रत्यवराः⁶ परे⁴ ।

नागाः¹ सन्ति¹⁰ समुद्रे⁸ ऽस्मिन्⁹ दुःख¹³ आर्ता¹⁴ वयम्¹¹

एव¹² किम्¹⁵ ॥

7

ཞེས་བ་¹ བྱ་ཡིས་² རིས་³ དེ་ལ་⁴ །

སློ་གྲོས་⁵ ཆེན་པོ་⁶ དེས་⁷ སྤྲུས་⁸ བྱ་⁹ །

རི་ལྷར་¹⁰ བཞིངས་ཅན་¹¹ བཞན་གྱི་¹² ཆོས་¹³ །

ཤེས་བ་¹⁴ དེ་ལྷར་¹⁵ ཡུ་ཅག་¹⁶ མིན་¹⁷ །

इति¹ पृष्टः³ स⁷ पुत्रेण² तम्⁴ उवाच⁸ महा⁶ मतिः⁵ ।

यथा¹⁰ अन्ये¹² फणिनः¹¹ पुत्र⁹ धर्म¹³ ज्ञा¹⁴ न¹⁷ तथा¹⁵ वयम्¹⁶ ।

8

ཆོས་གྱི་¹ ཉེར་བསྐྱེད་གྲིས་² དག་བ་³ །

ནི་ཞིང་⁴ བདེན་པར་⁵ སྤྲུ་ནས་ལ་⁶ །

ངས་པར་⁷ ཉེ་བར་⁸ བཞུང་⁹ བྱར་བ་¹⁰ །

ལུས་ལ་¹¹ ས་ཡིན་¹² ཡིང་ལའང་¹³ མིན་¹⁴ །

धर्म¹उपदेश²शुद्धानां³ शान्तानां⁴ सत्य⁵वादिनाम्⁶ ।
उप⁸तापो⁹ भवति¹⁰ एव⁷ न¹² शारीरो¹¹ न¹⁴ मानसः¹³ ॥

9

སངས་རྒྱས་¹ ཆོས་² དང་ ཆོགས་³ ཞེས་པ་⁴ ।
སྐབས་འེས་⁵ བསོད་ནམས་⁶ དཀོན་ཚེག་⁷ནི།
གསུམ་ལ་⁸ སྐབས་⁹ རིང་¹⁰ སྐབས་པ་¹¹ གང་¹² ।
དེ་ལ་¹³ ཡོངས་གནང་¹⁴ རིག་¹⁵ སྤྱི་¹⁶ བྱེད་¹⁷ །

न¹⁶ तान्¹³ स्पृशति¹⁵ सन्तापः¹⁴ पुण्यं⁶ रत्न⁷ त्रयं⁸ बुधाः¹¹ ।
ये¹² बुद्ध¹ धर्म² सङ्घ³ आख्यं⁴ शरण्यं⁵ शरणं⁹ गताः¹⁰ ॥

10

གང་གིས་¹ ཉེན་མེངས་² རབ་ཞི་བའི་³ །
བསྐབ་པའི་⁴ གནས་ནམས་⁵ ཐོབ་ བྱུང་⁶ རིང་ །
བདུད་རྩིས་⁷ བྲན་པ་⁸ དེ་དག་ལ་⁹ །
རྩིག་¹⁰ གནང་¹¹ འཛིགས་པ་¹² གང་ལ་¹³ ཡོད་¹⁴ །

शिक्षा¹पदानि⁵ अवामानि⁶ क्लेश²प्रशमनानि³ यैः⁴ ।
तेषाम्⁹ अमृत⁷सिक्तानां⁸ पाप¹⁰ताप¹¹भयं¹² कुतः¹³ ॥

11

ཤུ་ཀྱ་¹ ཐུབ་བ་² འཇིག་རྟེན་གྱི་³ །

ཉེན་མོངས་⁴ ཐམས་ཅད་⁵ རབ་ཞིའི་⁶ གཉེན་⁷ །

ཀྱལ་བ་⁸ ཀྱལ་བྱེད་⁹ ཚལ་¹⁰ གནས་བ་¹¹ །

མཉན་ཡོད་ན་¹² རི་བཅོས་ལྡན་¹³ ཡོད་¹⁴ །

आवस्थाम्¹² अस्ति¹⁴ भगवान्¹³ जिनो⁸ जेत⁹ वन¹⁰ आश्रयः¹¹ ।

लोके³ शाक्य¹ मुनिः² सर्व⁵ क्लेश⁴ प्रशम⁶ बान्धवः⁷ ॥

12

སྒྲིང་རྩེ་¹ རྒྱ་བའི་འོད་² བསྐྱེད་³ རེ་⁴ །

སེམས་དཔའ་ལྡར་⁵ དཀར་⁶ མདོང་ག་གིས་⁷ །

འོད་ཟེར་⁸ ཚོགས་ཀྱིས་⁹ འགྲོ་¹⁰ གསུམ་དུ་¹¹ །

བདུད་རྩི་¹² ཆར་བ་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འབྲིབས་¹⁵ །

उपदेश⁷ अंशु⁸ निवहैः⁹ सत्त्व⁵ शुभ्रैर्⁶ जगत्¹⁰ त्रये¹¹ ।

करुणा¹ कौमुदी² सूतिर्³ अमृत¹² सो⁴ ऽभि¹⁴ वर्धति¹⁵ ॥

12,13 अमृतवृष्टिः

13

གང་ཞིག་¹ རྣམ་པར་མ་ཐུལ་བས་² །

བསྐྱབ་པའི་³ གནས་⁴ ཐོབ་⁵ མི་⁶ ཐུང་བ་⁷ །

དེ་དག་⁸ དབྱུལ་བ་⁹ མི་ཟད་བས¹⁰ ।

གཏུང་བ་¹¹ དྲག་པོས་¹² བརྒྱག་བར་¹³ འགྱུར་¹⁴ ।

दुर्विनीता² न⁶ रक्षन्ति⁷ प्राप्य⁵ शिक्षा³ पदानि⁴ ये¹ ।

तीव्र¹⁹ नापमयस्¹¹ तेषां⁸ नरकेषु⁹ अक्षयः¹⁰ क्षयः¹³ ॥

14 भवति.

14

ཞེས་བ་¹ བ་² དང་³ མ་ཡི་⁴ ཡང་⁵ ।

ཆོག་དག་⁶ ཐོས་ནས་⁷ ལག་འགྲོ་⁸ བྱི ।

མི་དོག་⁹ མཆོག་དག་¹⁰ ཡོངས་བརྒྱུང་ནས་¹¹ ।

དག་པའི་¹² སྐལ་བྱེད་¹³ ཆལ་དུ་¹⁴ མོང་¹⁵ ।

इति¹ श्रुत्वा⁷ पितु² वाक्य⁶ जनन्याशु⁴ च^{3,5} भुजङ्गमः⁸ ।

आदाय¹¹ दिव्य¹⁰ पुष्पाणि⁶ पुण्य¹² जेत¹³ वन¹⁴ ययौ¹⁵ ॥

15

ཆོག་ཤེས་¹ མྱོར་² བྱི་ མངོན་ཕྱོགས་³ དེས་⁴ ।

བདེ་བར་⁵ གཤེགས་པའི་⁶ གནས་⁷ ཕྱིན་ དེ་⁸ ।

དེར་ནི་⁹ ཆོས་དག་¹⁰ ཉན་བ་ལ་¹¹ ।

ཆོགས་པའི་¹² འཁོར་¹³ དག་ མཐོང་བར་འགྱུར་¹⁴ ।

सु⁵ गत⁶ आश्रमम्⁷ आसाद्य⁸ धम¹⁰ श्रवण¹¹ सङ्गताम्¹² ।

ददर्श¹⁴ पर्वद्¹³ तत्र⁹ स¹ सन्तोष¹⁵ मुख² उन्मुखीम³ ॥

16

བཞིན་ངས་¹ མཛེས་² ཤིང་ སྤྱན་³ ཡངས་པ་⁴ །

ཟླ་བ་⁵ དང་⁶ བད་⁷ ཚལ་དག་⁸ །

འགྲོགས་པ་⁹ བཞིན་དུ་¹⁰ བདེ་¹¹ སྤེར་བའི་¹² །

སྐལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ རྗེ་ མཐོང་བར་གྱུར་¹⁵ ॥

तत्र¹⁴ अपश्यत्¹⁵ जिनं¹³ कान्तवदनं¹ दीर्घलोचनम् ।

पूर्णे⁶ इन्दु⁵ पद्म⁷ वनयोर्⁸ इव¹⁰ मैत्री⁹ सुख¹¹ प्रदम्¹² ॥

6 व

17

ཉི་བར་སྟོན་¹ བྱད་² མཆ་ཡིས་³ རི །

ཆགས་ལྗན་⁴ རྣམས་ཀྱི་⁵ དམར་བ་ཉིད་⁶ །

རབ་སྐྱས་⁷ དམན་བ་ཉིད་བྱས་⁸ ཤིང་ །

གསལ་བར་⁹ ཟླ་བྱིས་གཞོན་བ་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

उपदेशकृता² व्यक्तम्⁹ अधरेण³ अधरीकृताम्⁸ ।

तर्जयन्तम्¹⁰ इव¹¹ उत्सिकां⁷ रागि⁴ वर्गस्य⁵ रक्ताम्⁶ ॥

18

སྤྱན་དང་བྲལ་བའི་¹ མཛེས་སྤྲུག་གིས་² །

རྣ་བའི་³ ཞགས་པ་⁴ རབ་བསྐྱན་⁵ ཅིང་ །

མྱི་བ་པ་ དང་ བལ་⁶ སྒྲིང་པ་⁷ །

རབ་དྲ་གྲུས་པ་⁸ སྒྲིན་པ་⁹ བཞིན་¹⁰ ॥

निराभरण¹लावण्य²कण³पाश⁴विभूषितम्⁵ ।

दर्शयन्तम्⁹ इव¹⁰ उत्सिकां⁸ निरावरण⁶शून्यताम्⁷ ॥

19

དབྱང་པ་¹ ཆོས་ཀྱི་² གཉིས་འབྲུང་³ ལག་⁴ །

སྒྲིན་པས་⁵ མཛེས་པ་⁶ རྣམ་པར་ འཛིན་⁷ །

རྣམ་མཐའི་⁸ ཁང་པ་དག་གི་⁹ ནི་ །

ཀ་པ་¹⁰ གསེར་གྱི་རང་བཞིན་¹¹ བཞིན་¹² ॥

धर्म²द्विष³करो⁴ बाहू¹ विभ्राण⁷ दान⁵शोभितौ⁶ ।

प्रभाव⁸भवन⁹स्तम्भौ¹⁰ शातकुम्भमयौ¹¹ इव¹² ॥

20

ཆོས་གོས་¹ གྱན་དང་ལྷན་པ་ཡེས་² །

ཞབས་ཀྱི་³ གྱིབ་ས་⁴ སྒྲི་བྱེད་པ་⁵ །

ས་གཞི་⁶ ཉེགས་པ་⁷ ཐོབ་པ་ལ་⁸ །

པདའི་⁹ གྲོགས་རྣམས་ཀྱིས་¹⁰ བརྒྱབས་¹¹ བཞིན་¹² ॥

* दिशन्तं⁵ चरण³च्छायां⁴ चौरैः¹ सामरणैर्² भुवः⁶ ।
लब्ध⁸प्रबोधैर्⁷ विहिताम्¹¹ इव¹² राजीव⁹जीवितैः¹⁰ ।

21

सुखं¹ शब्दे² सुखं³ न ।
सुखं⁴ वदन्⁵ उदे⁶ कस⁷ न विवक्ष्यते⁸ ।
दस⁹ न कस¹⁰ न शब्दे¹¹ न विवक्ष्यते¹² ।
सुखं¹³ शब्दे¹⁴ कस¹⁵ न विवक्ष्यते¹⁶ ॥

देह¹कान्ति²वितानेन³ नयन⁴अमृत⁵वर्षिणा⁶ ।
संसार⁸ * मरु⁹सन्तापं¹⁰ वारयन्तं¹¹ सताम्⁷ इव¹² ॥

22

दे¹ शब्दे² उदे³ न शब्दे⁴ सु⁵ ।
शब्दे⁶ सु⁷ कस⁸ न विवक्ष्यते⁹ ।
वदन्¹⁰ उदे¹¹ कस¹² न शब्दे¹³ उदे¹⁴ ।
कस¹⁵ न शब्दे¹⁶ कस¹⁷ न शब्दे¹⁸ उदे¹⁹ ॥

तं¹ विलोक्य² एव³ तत्प्राप्तं⁴ सन्तापं⁵ नाग⁶नन्दनः⁷ ।
सर्व¹³आर्ति¹¹दोष¹²शमनं¹⁴ दर्शनं⁹ हि¹⁰ महात्मनाम्⁸ ॥

23

སྒྲིམ་བ་¹ མེདྲག་གིས་² བང་བ་³ །

དེ་ལ་⁴ བཏོར་ནས་⁵ དེས་⁶ ཕྱག་འཛལ་⁷ །

དེ་ཡི་⁸ ཞབས་⁹ བད་¹⁰ རེག་བ་ཡིས་¹¹ །

འཕྲལ་ལ་¹² བསིལ་བ་ཉིད་¹³ བྱུང་¹⁴ ॥

प्रणनाम⁷ स⁶ तं⁴ * कीर्णं⁵ सम्पूर्णं³ कुसुमं² अञ्जलिः¹ ।

तत्⁸ पाद⁹ पद्म¹⁰ स्पर्शेन¹¹ सद्यः¹² शीतलतां¹³ गतः¹⁴ ॥

24

དེ་ནས་¹ བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་² ཉི་ །

བསྐྱབ་བའི་³ བནས་⁴ ཐོབ་⁵ མཁས་བ་⁶ དེས་⁷ །

ཐལ་མོ་ སྤར་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ ཉི་ །

ཇི་སྤྱིད་¹⁰ འཛོལ་བར་¹¹ ལྷག་བནས་¹² བྱས་¹³ ॥

कृती⁶ भगवतः² प्राप्य⁵ ततः¹ शिक्षा³ पदानि⁴ सः⁷ ।

चक्र¹³ कृताञ्जलिस्⁸ तस्य⁹ यावज्¹⁰ जीव¹¹ अधिवासनाम्¹² ॥

25

དེ་ལ་¹ བཅོམ་ལྡན་གྱིས་² བསྐྱབས་བ་³ །

ཐམས་ཅད་⁴ ཇིས་སྤུ་བཟུང་བྱ་ལ་⁵ །

གཅིག་ཉིད་⁶ ཁོ་ནའི་⁷ ལྷ་ག་གནས་⁸ ནི།

ཇི་སྲིད་འཚོ་བ་⁹ ཇི་ལྟར་¹⁰ འོས་¹¹ ॥

तम्¹ आबभाषे³ भगवान्² एकस्य⁶ एव⁷ अधिवासना⁸ ।

अनुग्राहेषु⁵ सर्वेषु⁴ यावज्जीवं⁹ * न¹⁰ युज्यते¹¹ ॥

26

གས་ལ་¹ དབྱེས་བས་³ རེ་³ བཟློན་ནས་⁴ །

རེ་ལ་⁵ བཙོན་བས་⁶ བཙོས་ལྷན་⁷ རེ་⁸ །

གདངས་ཅན་⁹ ལྷ་བར་བདག་བ་¹⁰ ནི།

ཡོངས་ཇོགས་མཛད་ཅིང་¹¹ དལ་གྱིས་¹² ལས་¹³ ॥

* इति³ उक्त्वा⁴ * प्रणयि¹प्रोत्यै² भगवान्⁷ * सतत उद्यतः⁶ ।

शनेः¹² प्रतस्थे¹³ सङ्कल्पं¹⁰ भोगिनः⁹ परिपूरयन्¹¹ ॥

⁵ तस्य. ⁸ सः.

27

དག་སྒྲིང་¹ ཚོགས་ཀྱི་² ལྷ་བར་ནས་³ །

རིས་གྱིས་⁴ བྱོན་བ་⁵ རེ་ལ་⁶ ནི།

ཁྲ་ཡིས་⁷ མཐ་ལས་⁸ གནས་⁹ དང་ གནས་¹⁰ །

མཐོ་རིས་¹¹ ལྷ་བར་¹² མཛོས་བ་¹³ བསྐྱབས་¹⁴ ॥

क्रमेण⁴ आगच्छतस्⁵ तस्य⁶ मिश्रु¹सङ्घ²अप्रयायिनः³ ।

प्रभावाद्⁸ विदधे¹⁴ नागः⁷ स्वर्गं¹¹शोभां¹³ पदे⁹ पदे¹⁰ ॥

¹² सदृश.

28

རིན་ཅེན་¹ གསེར་² རོད་³ བཀ་བ་ཡི་⁴ ।
 མཆོག་གི་⁵ སྒྲིང་ཆལ་⁶ མཛེས་པ་⁷ དང་ ।
 རོངས་སྒྲིང་⁸ འཛིན་པས་⁹ བྲལ་བ་ཡིས་¹⁰ ।
 འབངས་དང་¹¹ འབངས་མཛེ་¹² ཆོགས་¹³ བྱས་དང་¹⁴ ॥

རིམ་²རྒྱ་མཚོ་¹འཕྲུ་³ཤལ་ལྷན་⁴ བེད་པ་⁵ལྷན་⁶མཁུ་⁷ལྷན་⁸ ।
 མཁུ་⁸ལྷན་པ་⁹ལྷན་པ་¹⁰ལྷན་པ་¹¹ལྷན་པ་¹²ལྷན་པ་¹³ལྷན་པ་¹⁴ ॥

29

ག་བུར་¹ ཅན་དན་² བྱ་ཆེ་ཡི་³ ।
 རོ་ལལ་⁴ འཕྲང་བས་⁵ བཀྱན་བ་ཡིས་⁶ ।
 གནས་⁷ དང་ གནས་སུ་⁸ གཙུག་ལག་ཁང་⁹ ।
 བཅོམ་ལྷན་འདས་ལ་¹⁰ རི་ཡིས་¹¹ བྱས་¹² ॥

ཀུན་ལྷན་¹ལྷན་པ་²ལྷན་པ་³ལྷན་པ་⁴ལྷན་པ་⁵ལྷན་པ་⁶ ।
 ལྷན་པ་⁷ ལྷན་པ་⁸ ལྷན་པ་⁹ ལྷན་པ་¹⁰ ལྷན་པ་¹¹ ལྷན་པ་¹² ॥

30

རི་ནས་¹ ག་ལན་ད་ཀའི་² གནས་³ ।
 ཞེས་པ་⁴ རོད་མཛེ་⁵ ཆལ་དུ་⁷ བྱིན་⁸ ।

དེ་ཡིས་⁹ ལོངས་སྤྱོད་¹⁰ ཚྲིགས་¹¹ ཀླ་གྱིས་¹² །

བཅོས་ལྷན་འདས་ལ་¹³ མཚོད་བ་བྱས་¹⁴ ॥

कलन्दक² निवास³ आख्यं⁴ प्राप्य⁵ वेणु⁶ वनं⁷ ततः¹ ।

स⁹ सर्व¹² भोग¹⁰ सम्भारैर्¹¹ भगवन्तम्¹³ अपूजयत्¹⁴ ॥

31

དེར་¹ རི་ དེ་ཡིས་² རྩ་³ གསུམ་དུ་⁴ །

དག་འདུན་དང་བཅས་⁵ བདེ་གཤེགས་⁶ མཚོད་⁷ །

དོ་ཤལ་⁸ རིན་ཅན་འོད་ཀྱིས་¹⁰ བསྐྱོར་¹¹ །

ལ་མཚན་¹² ཀླ་དགའ་ལྷན་ལ་¹³ གསུངས་¹⁴ ॥

तेन² मास³ त्रयी⁴ तत्र¹ ससङ्गः⁵ सुगतः⁶ अर्चितः⁷ ।

ऊचे¹⁴ विस्मृतम्¹² आनन्दं¹³ हार⁸ रत्न⁹ अंशुकैर्¹⁰ वृतः¹¹ ॥

32

གཤིངས་ཅན་¹ འདི་² རི་ བསྐྱལ་བ་³ བརྒྱར་⁴ མི་གཡོ་⁵ །

བདེ་བའི་⁶ ལོངས་སྤྱོད་⁷ ཀླ་གྱི་⁸ སྤོད་དུ་⁹ འགྱུར་¹⁰ །

འོན་ཀྱང་¹¹ སྐྱེ་བ་¹² གཞན་ལ་¹³ བྱང་ཆུབ་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །

རབ་དུ་འབད་བས་¹⁶ གསལ་བར་¹⁷ བྱེད་བར་འགྱུར་¹⁸ ॥

॥ भगवद्गीता ॥

॥ ལེན་ཅུ་¹ དང་པོ་² ॥

॥ प्रथमो^२ ऽध्यायः^१ ॥

1

ཐམས་ཅད་³ བཞིན་⁴ རྣམ་པར་ བཞས་⁵ །

མཚོག་དྲ་⁶ བཙུ་བས་⁷ རྟོན་བ་ཡིས་⁸ །

ཞུས་པ་ཡིས་⁹ ཉི་འདི་སྟངས་¹⁰ སྟུགས་¹¹ ༥ 27

तान्^२ समीक्ष्य^४ स कौन्तेयः^१ सर्वान्^३ बन्धून्^४ * अवस्थितान् ।
 कृपया^७ परया^६ * आविष्टो^८ * विषीदन्^९ इदम्^{१०} अब्रवीत्^{११} ॥

2

ཁྱུ་བ་འཇག་¹ གཉིན་རྣམས་² མཐོང་བས་³ན །

འཕགས་པར་འདོད་⁴ རེ་⁵ གནས་པ་ལ་⁶ །

བདག་གི་⁷ ལྷ་ས་ནི་⁸ ཞེས་གྱུར་ཅིང་⁹ །

ཁ་¹⁰ ཡང་¹¹ ཡོངས་སུ་སྐམ་པར་བྱེད་¹² ༥ 28

दृष्ट्वा^३ * इमान्^५ खजनान्^२ कृष्ण^१ युयुत्सून्^४ समवस्थितान्^६ ।
सीदन्ति^९ मम^७ गात्राणि^८ मुखं^{१०} च^{११} परिशुष्यति^{१२} ॥

3

ང་ཡི་¹ ལུས་² ཅི་³ འདར་³ གུར་ཅིང་⁴ །
 སྤྱི་⁵ ཡང་⁶ རྣམ་པར་ལྷང་བར་⁷ འགུར་⁸ །
 གཞི་⁹ རྟེན་ ལག་རྣམས་¹⁰ ལྷུང་གུར་ཅིང་¹¹ །
 བགས་པ་¹² འང་¹³ ཡོངས་སུ་¹⁴ རྟོག་པར་གུར་¹⁵ ॥

वेपथुश् च शरीरे मे रोम हर्षश् च जायते ।
 गाण्डीवो हस्तौ त्वक् च एव परि दह्यते ॥

⁴ जायते.

4

ང་ཡི་¹ ཡོད་² རྟེན་ རྣམ་འཁོར་བས་³ །
 གཞི་པར་བྱ་བར་⁴ རྣམས་⁵ མ་⁶ གུར་⁷ ॥

न च शक्नोमि, अवस्थातुं भ्रमति इव च मे मनः ॥

* * * *

5

གང་གི་¹ རོན་དུ་² རྒྱལ་སྤྱིད་³ རང་⁴ །
 ཡོངས་སུ་⁵ བདེ་བ་⁶ འདོད་གུར་བ་⁷ །

དེ་⁸ ཉིད་⁹ སྟོན་¹⁰ དང་¹¹ རྟོག་ལྟུང་¹² རི།

སྤངས་ནས་¹³ ང་¹⁴ དང་¹⁵ རྒྱབ་པར་¹⁶ གནས་¹⁷ ॥ 32

येषाम्¹² अर्थे काङ्क्षितं⁷ नो राज्यं³ भोगाः⁵ सुखानि⁶ च⁴ ।

त^८ इमे ऽवस्थिता^{१७} युद्धे^{१६} प्राणांसू^{१०} त्यक्त्वा^{१३} धनानि^{१२} च^{११} ॥

9 एव. 14 मया. 15 सह

॥ རིགས་པའི་¹ གིགས་པ་² ཞེས་བྱ་བའི་³ རབ་ཏུ་བྱེད་པ་⁴ ॥

॥ न्याय^१ बिन्दु^२ नाम^३ प्रकरणम्^४ ॥

ཡང་དག་པའི་¹ ཞེས་པ་² རི་ རྩེས་བུའི་³ རོན་⁴ བམས་ཅད་⁵

འགྲུབ་པའི་⁶ སྤྱོད་དུ་⁷ འགྲོ་བ་ཅན་⁸ ཡིན་པས་ན་⁹ དེ་¹⁰ བསྟན་¹¹ ཏི། 1

सम्यग्^१ज्ञान^२पूर्विका^{७,८} सर्व^५पुरुष^३अर्थ^४सिद्धिर्^६ इति^९ तद्^{१०}
व्युत्पाद्यते^{११} ॥ १

ཡང་དག་པའི་¹ ཞེས་པ་² རི་ རྣམ་པ་³གཉིས་⁴ དེ ॥ 2

द्वि^४विधं^३ सम्यग्^१ ज्ञानम्^२ ॥ २

མངོན་སྲུང་¹ དང་² རྗེས་སྲུང་དཔག་པའོ³ ॥ 3

प्रत्यक्षम्^१ अनुमानं^३ च^२ ॥ ३

དེ་ལ་¹ མངོན་སུམ་² ཉི་ རྟོག་པ་³ དང་ བྲལ་ ཞིང་⁴ མ་ལུའུ་
བཞེ⁵ ॥ 4

तत्र^१ प्रत्यक्षम्^२ कल्पना^३अपोढम्^४ अभ्रान्तम्^५ । ४

རྟོག་པ་¹ ཉི་ཤེས་པ་ལ་² བརྗོད་པ་³ རང་ འབྱེད་⁴ རྩང་⁵ ལྷང་བ་⁶

ཐུ || 5

अभिलाप^३संसर्ग^४योग्य^५प्रतिभास^६प्रतीतिः^२ कल्पना^१ ॥ ५

དེ་¹ དང་ བྲལ་བའོ་² ། རབ་རིབ་³ དང་⁴ ། བྱུང་དུ་⁵
བསྐྱེད་བ་⁶ དང་⁴ ། བྱར་⁷ ཞུགས་བ་⁸ དང་⁴ ། འབྱུགས་བ་⁹
ལ་སོགས་བས་¹⁰ འབྱུལ་བ་¹¹ མ་བསྐྱེད་བའི་¹² ཤེས་བ་¹³ ཙི་མངོན་
སྤྱུང་མོ་¹⁴ ༥ 6

तया^१ रहितं^२ तिमिर^३ आशु^५ भ्रमण^६ नौ^७ यान^८ संक्षोभ^९ आदि^{१०} अनाहित^{१२} ।
विभ्रमं^{११} ज्ञानं^{१३} प्रत्यक्षम्^{१४} ॥ ६

4 च.

དེ་¹ ཉི་ རྣམ་པ་བཞི་² ལྟེ ॥ 7

तच्^१ चतुर्लिधम्^२ ॥ ७

དབང་པོའི་¹ ཤེས་པ་² དང་³ ॥ 8

इन्द्रिय¹ज्ञानम्² ॥ 8

³ च

རང་གི་¹ ཡུལ་གྱི་² དེ་ མ་ཐག་པ་³ ཡུལ་⁴ ལྷན་ཅིག་⁵ བྱེད་པ་ཅན་⁶
དབང་པོའི་⁷ ཤེས་པ་⁸ མཚུངས་པ་དེ་མ་ཐག་པའི་⁹ རྒྱུན་གྱིས་¹⁰
བསྐྱེད་པའི་¹¹ ཡིད་ཀྱི་¹² རྣམ་པར་ཤེས་པ་¹³ དང་¹⁴ ॥ 9

स्व¹विषय²अनन्तर³विषय⁴सह⁵कारिणा⁶ इन्द्रिय⁷ज्ञानेन⁸ समनन्तर⁹-
प्रत्ययेन¹⁰ जनितं¹¹ तन् मनो¹²विज्ञानम्¹³ ॥ 9

¹⁴ च.

སེམས་¹ དང་² སེམས་ལས་བྱུང་པ་³ ཐམས་ཅད་ཀྱི་⁴ རང་⁵ རིག་པ་⁶
དང་⁷ ॥ 10

सर्व¹चित्त¹चैतानाम्³ आत्म⁵संवेदनम्⁶ ॥ 10

^{2, 7} च.

ཡང་དག་པའི་¹ རོན་²བསྐྱོམས་པའི་³ རབ་ཀྱི་⁴ མཐའ་ལས་⁵
བྱུང་བའི་⁶ རྣལ་འདྲོར་པའི་⁷ ཤེས་པའོ་⁸ ॥ 11

भूत¹अर्थ²भावना³प्रकर्ष⁴पर्यन्त⁵जं⁶ योगि⁷ज्ञानं⁸ चेति ॥ 11

དེའི་¹ ཡུལ་² རྒྱུ་³ རང་གི་⁴ མཚན་ཉིད་⁵ དེ ॥ 12

तस्य¹ विषयः² स्व³लक्षणम्⁴ ॥ 12

དོན་¹ གང་² ཉི་བ་³ དང་⁴ མི་ཉི་བ་དག་ལས་⁵ ཤེས་བ་ལ་⁶ ལྷང་བ་⁷
ཐ་དང་བ་⁸ དེ་⁹ ཉི་ རང་གི་མཆན་ཉིད་¹⁰ རོ ॥ 13

यस्य³ अर्थस्य² सन्निधान³ असन्निधानाभ्यां⁵ ज्ञान⁶ प्रतिभास⁷ भेदः⁸
तत्⁹ स्वलक्षणम्¹⁰ ॥ 13

དེ་¹ ཉིད་² དོན་³ དམ་པར་⁵ ཡོད་བ་⁶ ལྟེ ॥ 14

तद्¹ एव² परम⁵ अर्थ⁴ सत्⁶ ॥ 14

དངོས་པོའི་¹ མཆན་ཉིད་² ཉི་ དོན་³ རྟེན་⁴ ལུས་བ་ ཁོ་ན་ ཡིན་པའི་
ལྟར་⁵ རོ ॥ 15

अर्थ³ क्रिया⁴ सामर्थ्य⁵ लक्षणत्वाद्² वस्तुनः¹ ॥ 15

གཞན་¹ ཉི་ ལྟེ་² མཆན་ཉིད་³ དེ ॥ 16

अन्यत्¹ सामान्य² लक्षणम्³ ॥ 16

དེ་¹ ཉི་ རྟེན་སྤྱད་པ་པའི་² ལུས་³ ཡིན་⁴ རོ ॥ 17

सो¹ अनुमानस्य² विषयः³ । 17

མངོན་སུམ་གྱི་¹ ཤེས་བ་² དེ་³ ཉིད་⁴ ཚད་མའི་⁵ འབྲེལ་བ་⁶
ལྟེ ॥ 18

तद्³ एव⁴ च प्रत्यक्ष¹ ज्ञानं² प्रमाण² फलम्⁶ ॥ 18

དོན་¹ རྟོགས་པའི་² རོ་བོ་ཁོ་ན་ ཡིན་པའི་ ལྟར་⁸ རོ ॥ 19

अर्थ¹ प्रतीति² रूपत्वात्³ ॥ 19

དོན་^१ རང་འདྲ་བ་ཉིད་^२ དེའི་^३ ཚད་མ་^४ ལྟ ॥ 20

अर्थ^१सारूप्यम्^२ * अस्य^३ प्रमाणम्^४ ॥ 20

དེའི་^१ རང་བཞིས་^२ དོན་^३ ཉོགས་པའི་^४ འབྲུག་པའི་ ལྷིང་^५

རྟོ ॥ 21

तद्व^१वशाद्^२ अर्थ^३प्रतीति^४लिङ्गे^५ इति ॥ 21

རིགས་པའི་^१ ཐིགས་པ་^२ ཞེས་བྱའི་^३ རབ་དྲུག་པ་ལས་^४ མངོན་
སྤྲུལ་གྱི་^५ ལེའུ་^६ ལྷིང་ རང་བའོ་^७ ॥ 22

इति न्याय^१बिन्दु^२[नाम^३]प्रकरणे^४ प्रत्यक्ष^५परिच्छेदः^६ [प्रथमः^७] ॥ 22

ཇེས་སྤྲུ་དབག་པ་^१ ཞི་ རྣམ་པ་གཉིས་^२ རྟོ ॥ 23

अनुमान^१ द्विधा^२ ॥ 23

རང་གི་^१ དོན་^२ རང་^३ གཞན་གྱི་^४ དོན་^५ རྟོ ॥ 24

स्व^१अर्थ^२ पर^४अर्थ^५ च^३ ॥ 24

དེ་ལ་^१ རང་གི་དོན་གྱི་^२ ཇེས་སྤྲུ་དབག་པ་^३ ཞི་ ཇེས་སྤྲུ་དབག་པ་
བྱ་བ་ལ་^४ ཚལ་^५ གསུམ་པའི་^६ ཉོགས་ལས་^७ ཞེས་པ་^८ གང་^९ ཡིན་
པའོ་^{१०} ॥ 25

तत्र^१ त्रि^६रूपाल^५ लिङ्गाद्^७ यद्^९ अनुमेये^४ ज्ञानं^८ तत् [स्वार्थम्^३]
अनुमानम्^३ ॥ 25

10 भवति.

འདིར་¹ ཡང་² ཚད་མའི་³ འབྲས་བྱ་⁴ རྣམ་པར་བཞག་པ་⁵ རྟེ་
མངོན་སྲུང་⁶ དང་འདྲོ་⁷ ॥ 26

प्रमाण³फल⁴व्यवस्था⁵ अत्र¹ अपि² प्रत्यक्ष⁶वत्⁷ ॥ 26

ཚུལ་གསུམ་པ་ཉིད་ཀྱི་¹ དྲགས་² རྟེ་ རྟེ་སྲུ་དཔག་པར་བྱ་པ་ལ་³
ཡོད་པ་⁴ ཉིད་⁵ དང་⁶ ॥ 27

त्रैलोक्यं¹ पुनर् लिङ्गस्य² अनुमेये³ सत्त्वम्⁴ एव⁵ ॥ 27

⁶ च.

མཐུན་པའི་¹ རྟོགས་² ཉིད་ལ་³ ཡོད་པ་⁴ དང་⁵ ॥ 28

स¹पक्ष² एव³ सत्त्वम्⁴ ॥ 28

⁵ च.

མི་མཐུན་པའི་¹ རྟོགས་ལ་² མེད་པ་³ ཉིད་དུ་⁴ རྟེ་སྲུ་པའོ་⁵ ॥ 29

अस¹पक्षे² च असत्त्वम्³ एव⁴ निश्चितम्⁵ ॥ 29

— — —

॥ रीगसःपदि^१ श्रैगसःपदि^२ कृतेः रगुलःप^३ ॥

॥ न्याय^१बिन्दु^२टीका^३ ॥

श्रुति^१ गुरु^२ व^३ कृत्^४ रव^५ रगुल^६ कृत्^७ ।

रगुल^८ कृत्^९ व^{१०} रगुल^{११} कृत्^{१२} ।

रीगसःपदि^{१३} श्रैगसःपदि^{१४} कृतेः रगुलःप^{१५} कृत्^{१६} ।

रगुल^{१७} कृत्^{१८} रगुल^{१९} कृत्^{२०} कृत्^{२१} ॥ १

जयन्ति^{१७} जाति^{१८} व्यसन^{१९} प्रबन्ध^{२०}

प्रसूति^{२१} हेतो^{२२} जगतो^{२३} विजेतुः^{२४} ।

राग^{२५} आदि^{२६} अरातेः^{२७} सुगतस्य^{२८} वाचो^{२९}

मनस्^{३०} तमस्^{३१} तानवम्^{३२} आदधानाः^{३३} ॥ १

रगुलःपदि^१ श्रैगसःपदि^२ कृतेः रगुलःप^३ कृत्^४ रव^५ रगुल^६ कृत्^७ ।

रगुल^८ कृत्^९ व^{१०} रगुल^{११} कृत्^{१२} कृत्^{१३} ॥ २ रव^{१४} रगुल^{१५} कृत्^{१६} ।

रगुल^{१७} कृत्^{१८} रगुल^{१९} कृत्^{२०} कृत्^{२१} ॥ ३ रव^{२२} रगुल^{२३} कृत्^{२४} ।

रगुल^{२५} कृत्^{२६} रगुल^{२७} कृत्^{२८} कृत्^{२९} ॥ ४ रव^{३०} रगुल^{३१} कृत्^{३२} ।

དེ་¹⁰ མི་¹¹ དབྱང་¹² རོ ༥ 4 ཅི་མྱེ¹ བརྗོད་པར་བྱ་བ་² ཡང་³
 དགོས་པ་མེད་པ་⁴ ཉིད་⁵ ཡིན་ན་⁶ མི་ དེ་⁷ བསྟན་པའི་ཕྱིར་⁸ སྒྲ་⁹
 བཞོད་པའི་¹⁰ རྩོམ་པ་¹¹ ཡང་¹² མི་¹³ བྱ་བར་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ རེ །
 དཔེར་ན་¹⁶ བྱ་རྒྱུ་གི་¹⁷ མོ་¹⁸ དགོས་པ་¹⁹ མེད་པའི་ཕྱིར་²⁰ རྟོགས་
 པ་²¹ དང་ རྩོམ་པ་²² དེ་²³ བསྟན་པའི་²⁴ རྩོམ་པ་²⁵ མི་²⁶ བྱེད་པ་²⁷
 བཞིན་²⁸ རོ ༥ 8

सम्यग्ज्ञानपूर्विका सर्व इति³ आदिना⁴ अस्य⁶ प्रकरणस्य⁵ अभिधेय⁷-
 योजनम्⁸ उच्यते⁹ ॥ 2 द्विविधं⁴ हि³ प्रकरणशरीरं² शब्दो⁵ ऽर्थश्च⁷ च⁶
 इति ॥ 3 तत्र¹ शब्दस्य² स्व-अभिधेय⁴ प्रतिपादनम्⁵ एव⁶ प्रयोजनम्³ । न⁸
 अन्यत्⁷ । अतस्⁹ तन्¹⁰ न¹¹ निरूप्यते¹² ॥ 4 अभिधेयं⁹ तु³ यदि¹ निष्प्रयो-
 जनं⁴ स्यात्⁶ तत्⁷ प्रतिपत्तये⁸ शब्द⁹ सन्दर्भो¹⁰ ऽपि¹² न¹³ आरम्भणीयः^{11, 14}
 स्यात्¹⁵ । यथा^{16, 28} काक¹⁷ दन्त¹⁸ प्रयोजन¹⁹ अभावान्²⁰ न²⁶ प्रेक्षा-²¹
 वताम्²² तत्²³ परीक्षा²⁴ * आरम्भणीया^{25, 27} ॥ 5

5. 5 एव.

དེ་བས་ན་¹ རབ་དུ་བྱེད་པ་² འདི་³ བརྩམ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་⁴
 བསྟན་པའི་ཕྱིར་⁵ འདིས་⁶ བརྗོད་པར་བྱ་བའི་⁷ དགོས་པ་⁸ བསྟན་⁹
 རོ ॥ 6 འདིར་¹ རྒྱུ་གི་² རོན་³ མི་ བཟང་གི་ཕྱིར་⁴ ཡང་དགག་པའི་⁵
 ཞེས་པ་⁶ མི་ སྒྲིམ་བུའི་⁷ རོན་⁸ བསྟན་ཅད་⁹ འགྲུབ་པའི་¹⁰ སྒྲོན་དུ་¹¹

འགྲོ་བ་¹² ། དེ་བས་ན་¹³ དེ¹⁴ བསྟན་པའི་¹⁵ སྤྱིར་¹⁶ དེ¹⁷ བཅུས་
མོ་¹⁸ ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་¹⁹ ན ॥ 7

अस्माद्¹ अस्य³ प्रकरणस्य² आरम्भणीयत्वं⁴ दर्शयता⁵ अभिधेय⁷ प्रयोजनम्⁸
अनेन⁶ उच्यते⁹ ॥ 6 यस्मात्⁴ सम्यग्⁵ ज्ञान⁶ पूर्विका^{11, 12} सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸
सिद्धिः¹⁰ तस्मात्¹³ तत्¹⁴ प्रतिपत्ति¹⁵ अर्थम्¹⁹ इदम्¹⁷ आरभ्यत¹⁸ इति¹⁹
अयम् अत्र¹ वाक्य² अर्थः³ ॥ 7

འདིར་¹ ནི་ རབ་དྲུ་བྱེད་པའི་² བཅོལ་བར་བྱ་བ་³ ཡང་དག་པའི་⁴
ཤེས་པ་⁵ དེ་⁶ རྣམས་བྱའི་⁷ རོན་⁸ བསམས་ཅད་⁹ འགྲུབ་པའི་¹⁰ སྤྱི་ཉིད་
དུ་¹¹ བསྟན་པས་¹² དགོས་པ་¹³ བཅོལ་བ་ ཡིན་¹⁴ རོ ॥ 8

अत्र¹ च प्रकरण² अभिधेयस्य³ सम्यग्⁴ ज्ञानस्य⁵ सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸ सिद्धिः¹⁰
हेतुत्वं¹¹ प्रयोजनम्¹³ उक्तम्¹⁴ ॥ 8

⁶ तस्य. ^{11, 12} हेतुत्वकथनेन.

རོན་¹ འདི་² བཅོལ་བ་ན་³ ཡང་⁴ འབྲེལ་བ་⁵ དང་⁶ ། དགོས་པ་⁷
དང་⁸ ། བཅོལ་བར་བྱ་བ་ རྣམས་⁹ བསྟན་པ་ ཡིན་¹⁰ དེ ། འདི་ལྟར་¹¹
རྣམས་བྱའི་¹² རོན་ལ་¹³ གན་པའི་¹⁴ ཡང་དག་པའི་¹⁵ ཤེས་པ་¹⁶ རབ་དྲུ་
བྱེད་པ་¹⁷ འདིས་¹⁸ བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པར་¹⁹ སྒྲ་བ་ན་²⁰ ། ཡང་
དག་པའི་²¹ ཤེས་པ་²² ནི་ སྒྲ་བཞོད་པ་²³ འདིའི་²⁴ བཅོལ་བ་

བྱ་བ་ཡིན་²⁵ ལ ། རེ་²⁶ བསྟན་བ་²⁷ རི་²⁷ རྟོགས་བ་²⁸ ཡིན་ཅོ །
 རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁹ འདི་³⁰ རི་ རྟོགས་བའི་³¹ ཐབས་³² སྤྱོད་ སྦྱས་བ་³³
 ཡིན་³⁴ རེ ། རེ་བས་ན་³⁵ བཟློག་བར་བྱ་བའི་³⁶ རྟོགས་བ་³⁷
 བསྟན་བའི་³⁸ ཤུགས་ ཀྱིས་³⁹ འབྲེལ་བ་⁴⁰ ལ་སོགས་བ་⁴¹ བསྟན་བ་⁴²
 ཡིན་⁴³ ཅོ ॥ 9

अस्मिन्² च⁴ अर्थ¹ उच्यमाने³ सम्बन्ध⁵ प्रयोजन⁷ अभिधेयानि⁹ उक्तानि
 भवन्ति¹⁰ । तथा हि¹¹ पुरुष¹² अर्थ¹³ उपयोगि¹⁴ सम्यग्¹⁵ ज्ञान¹⁶ व्युत्पाद-
 यितव्यम्¹⁹ अनेन¹⁸ प्रकरणेन¹⁷ इति * ब्रुवता²⁰ सम्यग्²¹ ज्ञानम्²² अस्य²⁴
 शब्दसन्दर्भस्य²³ अभिधेय²⁵ तत्²⁶ प्रतिपादनं²⁷ प्रयोजनं²⁸ प्रकरणं²⁹
 च इदम्³⁰ उपायो³² * व्युत्पादनस्य³¹ इति उक्तं³³ भवति³⁴ । अस्माद्³⁵
 अभिधेय³⁶ * प्रयोजन³⁷ * अभिधान³⁸ सामर्थ्यात्³⁹ सम्बन्ध⁴⁰ आदीनि⁴¹ उक्तानि⁴²
 भवन्ति⁴³ ॥ 9

ངག་¹ གཅིག་པོ་² འདིས་³ རི་ འབྲེལ་བ་⁴ དང་⁵ ། བཟློག་བར་
 བྱ་བ་⁶ དང་⁵ ། རྟོགས་བ་རྣམས་⁷ རངས་སྤྱོད་⁸ སྦྱོར་བར་⁹ མི་¹⁰ རྣམས་¹¹
 ཀྱི ། གཅིག་¹² སྦྱོར་བ་ན་¹³ གསུམ་¹⁴ རི་ ཤུགས་ཀྱིས་¹⁵ བསྟན་¹⁶ རེ །
 རེ་ལ་¹⁷ རེ་¹⁸ ཞེས་བྱ་བ་¹⁹ རི་ བཟློག་བར་བྱ་བའི་²⁰ ཆོག་²¹ བོ །
 བསྟན་²² རེ་ ཞེས་བྱ་བ་²³ རི་ རྟོགས་བའི་²⁴ ཆོག་²⁵ བོ །
 སྦྱོར་བོ་²⁶ རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁷ བཟློག་བར་²⁸ རྣམས་བའི་²⁹ རྟོགས་བ་³⁰

བྱས་⁹ ལ ། སྒྲོབ་མ་ནམས་¹⁰ ཀྱང་¹¹ སྒྲོབ་དཔོན་གྱིས་¹² སྦྱར་བ་¹³
 བདག་ཉིད་¹⁴ ཁོང་དུ་ཆུད་པར་¹⁵ འདོད་ ནས་¹⁶ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁷ ཉན་
 བས་¹⁸ ན ། རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁹ མཛེད་པ་²⁰ དང་²¹ ཉན་པ་ གཉིས་
 ཀྱི་²² དགོས་པ་²³ ནི་ ཁོང་དུ་ཆུད་པ་²⁴ ཡིན་ ཅོ ༥ 11

सम्यग्¹ ज्ञानं² व्युत्पाद्यमानानाम्³ आत्मानं⁵ व्युत्पादकं⁴ कर्तुं⁶ प्रकरणम्⁷
 इदं⁸ कृतं⁶ शिष्यैश्च¹⁰ च¹¹ आचार्य¹² प्रयुक्तम्¹³ आत्मनो¹⁴ व्युत्पत्तिम्¹⁵
 * इच्छद्भिः¹⁶ प्रकरणम्¹⁷ इदं श्रूयत इति¹⁸ प्रकरण¹⁹ करण²⁰ अवयवयोः²²
 प्रयोजनं²³ व्युत्पादनम्²⁴ ॥ 11

21 च.

འབྲེལ་བ་¹ སྒྲོན་པའི་² ཆོག་³ མེད་⁴ དེ ། ཤུགས་ཀྱིས་⁵ ཁོང་དུ་
 ཆུད་པར་ བྱེད་⁶ ༥ འདི་ལྟར་⁷ ཡང་དག་པའི་⁸ ཤེས་པ་⁹ བསྟན་པའི་
 སྦྱར་¹⁰ རྟོགས་པ་དང་ཐུན་པ་ནམས་¹¹ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹² འདི་¹³
 རྟོགས་པ་¹⁴ ནི་ འདི་¹⁵ ཉིད་¹⁶ ཐབས་¹⁷ ཡིན་¹⁸ གྱི ། གཞན་¹⁹
 མ་ཡིན་²⁰ པར་ བསྟན་པ་²¹ ཉིད་ཀྱིས་²² རབ་དུ་བྱེད་པ་²³ དང་²⁴ དགོས་
 པ་གཉིས་²⁵ ཐབས་²⁶ དང་²⁴ ཐབས་ལས་བྱུང་བའི་²⁷ འབྲེལ་བ་²⁸
 ཡིན་²⁹ ཅོ ༥ 12

सम्बन्ध¹प्रदर्शन²पद³ तु न विद्यते⁴ । सामर्थ्याद्⁵ एव तु स प्रतिपत्त्यव्यः⁶ ।
 प्रेक्षावता¹¹ हि सम्यग्⁸ज्ञान⁹व्युत्पादनाय¹⁰ प्रकरणम्¹² इदम्¹³ आरब्धवता¹⁴
 अयम्¹⁵ एव¹⁶ उपायो¹⁷ न²⁰ अन्य¹⁹ इति दर्शित²¹ एव²² उपाय²⁶ उपेय²⁷ ।
 भावः प्रकरण²³प्रयोजनयोः²⁵ सम्बन्ध²⁸ इति ॥12

7 तथा हि. 18 भवति. 24 च.

॥ चत्वि¹वस्तु²च³ ॥

॥ चतुः¹शतकम्² ॥

1

चत्वि¹वस्तु²च³ कृत्⁴ कृत्⁵ कृत्⁶ कृत्⁷ ।

चत्वि¹वस्तु²च³ कृत्⁴ कृत्⁵ कृत्⁶ कृत्⁷ ।

चत्वि¹वस्तु²च³ कृत्⁴ कृत्⁵ कृत्⁶ कृत्⁷ ।

चत्वि¹वस्तु²च³ कृत्⁴ कृत्⁵ कृत्⁶ कृत्⁷ ॥ XIII. 5

अस्मिन्⁴ धर्मे³ उल्ल²पुण्यस्य¹ सन्देहो⁵ ऽपि⁶ न⁷ जायते⁸ ।

भवः¹¹ सन्देह⁹मात्रेण¹⁰ जायते¹⁴ जर्जरी¹²कृतः¹³ ॥

2

ཆོས་¹ གང་ཞིག་ལ་² ཐབ་བ་ཡིས་³ །

ཐབ་བའི་⁴ བར་དུ་⁵ འཕྲེལ་བ་⁶ ཉིད་⁷ །

གསུང་⁸ དེར་⁹ གང་ལ་¹⁰ གས་¹¹ མེད་བ་¹² །

དེ་¹³ རི་ གསལ་བར་¹⁴ རྫོང་ལྷན་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥ VIII. 6

आ⁵ मोक्षाद्⁴ यस्य² धर्मस्य¹ वृद्धिम्⁶ एव⁷ उक्तवान्⁸ मुनिः³ ।

तत्र⁹ भक्तिम्¹¹ न¹² यस्य¹⁰ अस्ति¹² * सुव्यक्तं¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵
न¹⁶ सः¹³ ॥

3

བདག་¹ རི་ རྩ་ངན་འདའ་² འབྱུར་³ ཞེས་⁴ །

སྤྲོང་མིན་⁵ སྤྲོང་ལྷན་⁶ མཐོང་⁷ མིན་⁸ དེ །

ལོག་ལྷས་⁹ རྩ་ངན་¹⁰ མི་¹¹ འདའ་བར་¹² །

དེ་བཞིན་གཤེགས་བ་རྣམས་¹³ གསུང་¹⁴ རྩ་ ॥ XVIII. 7

न⁸ अशून्यं⁵ शून्यवद्⁶ दृष्टं⁷ निर्वाणं² मे¹ भवतु³ इति⁴ ।

मिथ्यादृष्टं⁹ न¹¹ निर्वाणं^{10,12} वर्णयन्ति¹⁴ तथागताः¹³ ॥

4

གང་ལས་¹ འཇིག་རྟེན་² བསྐྱེད་³ འབྱུང་བ་⁴ །

དེ་ལས་⁵ འཇིག་བ་⁶ གསུངས་བ་⁷ རྩ་ །

གང་ལས་⁸ རོན་⁹ དམ་¹⁰ བསྟན་¹¹ འགྲུབ་¹² །

དེ་ལས་¹³ རྫོག་པ་¹⁴ གསུངས་པ་¹⁵ རོ ༥ VIII. 8

लौकिकी² देशना³ यत्र¹ प्रवृत्तिस्⁶ तत्र⁵ वर्ण्यते⁷ ।

परम¹⁰ अर्थ⁹ कथा¹¹ यत्र⁸ निवृत्तिस्¹⁴ तत्र¹³ वर्ण्यते¹⁵ ॥

4, 12 भवति.

5

ཀུན་¹ ཡོད་མ་ཡིན་² ཅི་³ བྱ་⁴ ཞེས་⁵ །

ཁྱོད་ལ་⁶ འཇིགས་པ་⁷ སྤྱི་འགྲུབ་⁸ གང་⁹ །

གཡང་¹⁰ བྱ་པ་¹¹ ཡོད་ན་¹² ཅི །

ཆོས་¹³ འདི་¹⁴ རྫོག་ཕྱིད་¹⁵ མི་¹⁶ འགྲུབ་¹⁷ རོ ༥ VIII. 9

किं³ करिष्यामि⁴ असत्² सर्वम्¹ इति⁵ ते⁶ जायते⁸ भयम्⁷ ।

विद्यते¹² यदि¹⁰ कर्तव्यं¹¹ न¹⁶ अयं¹⁴ धर्मो¹³ निवर्तकः¹⁵ ॥

9 यत्, 17 भवति.

6

བསོད་ནམས་མིན་པ་¹ དང་པོར་² རྫོག་³ །

བར་དུ་⁴ བདག་⁵ ཅི་ རྫོག་པ་⁶ དང་⁷ །

ཐྱི་ནས་⁸ ལྷ་⁹ ཅི་ ཀུན་¹⁰ རྫོག་པ་¹¹ །

གང་གིས་¹² ཤེས་¹³ དེ་¹⁴ མཁས་པ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ༥ VIII. 15

वारण³ प्राग्² अपुण्यस्य¹ मज्जे⁴ वारणम्⁶ आत्मनः⁵ ।
 सर्वस्य¹⁰ वारण¹¹ पद्माद्⁸ यो¹² जानीते¹³ स¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵ ॥

7 च 9 See Notes. 16 भवति.

7

ददेष्वे¹ मातेमा² मी³ म्मे⁴ मा⁵ ।
 दे⁶ के⁷ ग्गु⁸ म्मे⁹ म्मे¹⁰ म्मे¹¹ म्मे¹² ।
 मातेमा¹³ म्मे¹⁴ म्मे¹⁵ मा¹⁶ म्मे¹⁷ ।
 दे¹⁸ म्मे¹⁹ ग्गु²⁰ म्मे²¹ म्मे²² ॥ VIII. 16

भावस्य¹ एकस्य² यो³ द्रष्टा⁴ द्रष्टा⁵ सर्वस्य⁶ स⁷ स्मृतः⁸ ।
 एकस्य⁹ शून्यता¹⁰ या¹¹ एव सा¹² एव¹³ सर्वस्य¹⁴ शून्यता¹⁵ ॥

8

ममेदं¹ ममेदं² ममेदं³ ममेदं⁴ ।
 ग्गु⁵ म्मे⁶ म्मे⁷ म्मे⁸ म्मे⁹ ।
 मातेमा¹⁰ म्मे¹¹ म्मे¹² म्मे¹³ ।
 दुमा¹⁴ दुमा¹⁵ म्मे¹⁶ म्मे¹⁷ ॥ VIII. 18

शून्यता² पुण्यकामेन¹ वक्तव्या⁴ नैव⁵ सर्वदा³ ।
 औषध⁸ युक्तम्⁷ अस्थाने⁶ गरल¹¹ ननु¹³ जायते¹² ॥

9

ཇི་ལྟར་¹ གྲུ་གྲུ་² སྒྲ་³ གཞན་གྱིས་⁴ །

བཟུང་བར་⁵ མི་⁶ ལུས་⁷ རི་བཞིན་དུ་⁸ །

འཇིག་རྟེན་བ་ཡི་⁹ མ་གཏོགས་བར་¹⁰ །

འཇིག་རྟེན་¹¹ བཟུང་བར་¹² ལུས་¹³ མ་ ཡིན་¹⁴ ॥ VIII. 19

न⁶ अन्यथा⁴ भाषया³ म्लेच्छः² शक्यो⁷ ग्राहयितुं⁵ यथा¹ ।

न¹⁴ लौकिकम्⁹ ऋते¹⁰ लोकः¹¹ शक्यो¹³ ग्राहयितुं¹² तथा⁸ ॥

10

ཡོད་¹ དང་² མེད་³ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁵ དང་⁶ །

གཉེས་ཀ་⁷ མིན་⁸ ཞེས་⁹ ཀྱང་¹⁰ བསྟན་¹¹ རྟེ །

ནད་ཀྱི་¹² དབང་གིས་¹³ ཐམས་ཅད་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །

སྒྲན་¹⁶ ཞེས་བྱ་བར་¹⁷ འགྱུར་¹⁸ མིན་ནས་¹⁹ ॥ VIII. 20

सद्¹ असत्³ सदसत्⁵ च^{2,4,6} इति न⁸ उभयं⁷ च¹⁰ इति⁹ कथ्यते¹¹ ।

ननु¹⁹ व्याधि¹² वशात्¹³ सर्वम्¹⁴ औषधं¹⁶ नाम¹⁷ जायते¹⁸ ॥

11

ཡང་དག་¹ མཐོང་ན་² གནས་³ མཚོག་ལ་⁴ །

ཅུང་ཟད་⁵ མཐོང་ན་⁶ བཟང་⁷ འགྲོ་⁸ སྟེ །

དེའི་ཕྱིར་⁹ རང་བདག་¹⁰ བསམ་བ་ལ་¹¹ ।

མཁས་པས་¹² རྟག་¹³ གློ་གྲོས་¹⁴ བསྐྱེད་¹⁵ ॥ VII 21

सम्यग्¹ दृष्टे² परं⁴ स्थानं³ किञ्चिद्⁵ दृष्टे⁶ परा⁷ गतिः⁸ ।

तस्माद्⁹ अध्यात्म¹⁰ चिन्तायां¹¹ कार्या¹⁵ नित्य¹³ मतिः¹⁴ बुधैः¹² ॥

12

ཇི་ལྟར་¹ ས་བོན་² མཐའ་³ མཐོང་ཞིང་⁴ ।

དེ་ལ་⁵ ཐོག་མ་⁶ ཡོད་⁷ མིན་⁸ ལྟར་⁹ ।

དེ་བཞིན་¹⁰ ཀྱུ་¹¹ བློ་མཚང་ཕྱིར་¹² ।

སྐྱེ་བ་¹³ རང་¹⁴ རྟུང་བར་¹⁵ མི་ རྟུར་ར་¹⁶ ॥ VIII. 25

यथा¹ बीजस्य² दृष्टो⁴ ऽन्तः⁵ न⁸ च आदिस्⁶ तस्य⁵ विद्यते⁷ ।

तथा¹⁰ कारण¹¹ वैकल्याज्¹² जन्मनो¹³ ऽपि¹³ न¹⁶ सम्भवः¹⁵ ॥

⁹ यथा.

13

གང་ཚེ་¹ རང་བདག་² བྱད་མེད་³ མིན་⁴ ।

སྐྱེས་⁵ མིན་⁶ མ་ཞིང་⁷ མ་ཡིན་པ་⁸ ।

དེ་ཚེ་⁹ མི་ཤེས་¹⁰ རབ་འཇིག་ལས་¹¹ ।

ཁྱོད་¹² བདག་¹³ ཐོ་ཡོ་¹⁴ ལྷམ་ད་སེམས་¹⁵ ॥ X. 1

अन्तरात्मा² यदा¹ न⁴ ह्यो³ न⁶ पुमान्⁵ न⁸ नपुंसकम्⁷ ।

तदा⁹ केवलम्¹¹ अज्ञानाद्¹⁰ भावस् ते¹² ऽहं¹³ पुमान्¹⁴ इति¹⁵ ॥

14

གང་ཚེ་¹ འབྱུང་བ་² ཐམས་ཅད་ལ་³ ।

པོ་⁴ མོ་⁵ མ་ནིང་⁶ ཡོད་⁷ མིན་བ་⁸ ।

དེ་ཚེ་⁹ ཅི་མྱེ་¹⁰ དེ་དག་¹¹ ཉིད་¹² ।

བདེན་ནས་¹³ པོ་¹⁴ མོ་¹⁵ མ་ནིང་¹⁶ ཡིན ॥ X. 2

यदा¹ सर्वेषु² भूतेषु³ न⁴ अस्ति⁷ स्त्री⁵ पुं⁴ नपुंसकम्⁶ ।

तदा⁹ किं नाम¹⁰ तानि¹¹ एव¹² प्राप्य¹³ स्त्री¹⁵ पुं¹⁴ नपुंसकम्¹⁶ ॥

15

ཁྱེད་ཀྱི་¹ བདག་² གང་³ ངའི་⁴ བདག་⁵ མིན་⁶ ।

དེས་⁷ དེ་⁸ བདག་⁹ མིན་¹⁰ མ་ངེས་ཤིང་¹¹ ।

དངེས་པོ་¹² མི་དག་པ་ནམས་ལ་¹³ ।

དོག་པ་¹⁴ རྩེ་བར་འབྱུང་¹⁵ མིན་ནས་¹⁶ ॥ X. 3

यस्य³ तव¹ आत्मा² मम⁴ अनात्मा^{5,6} तेन⁷ आत्मा⁹ अनियमान्¹¹

न¹⁰ सः⁸ ।

ननु¹⁶ अनित्येषु¹³ भावेषु¹² कल्पना¹⁴ नाम जायते¹⁵ ॥

16

གང་ཞིག་¹ གཏི་མཁ་² འགའ་ཞིག་གིས་³ ।

བསྐྱབས་⁴ ཞིང་ དེ་ཉིད་⁵ གོགས་⁶ བྱེད་བ་⁷ ।

དེ་ལ་⁸ དག་ལེགས་⁹ འགྲོ་བ་¹⁰ ཡང་¹¹ །

མེད་ན་¹² བར་བ་¹³ སྒྲོས་¹⁴ ཅི་¹⁵ དགོས་¹⁶ ॥ XII. 10

विघ्न⁰ तत्त्वस्य⁵ यः¹ कुर्याद्⁷ वृत्तो⁴ मोहेन² केनचित्³ ।

कल्याण⁹ अधिगतिस्¹⁰ तस्य⁸ नास्ति¹² मोक्षे¹³ तु का¹⁵

* कथा^{14, 16} ॥

17

ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་¹ ཉི་ ཉམས་² སྒྲ་³ ཡི་ །

ལྷ་ལས་⁴ ཅིས་ ཀྱང་⁵ མ་ ཡིན་ནོ་⁶ །

ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱིས་⁷ ཉི་མཐོ་རིས་⁸ འགྲོ་⁹ །

ལྷ་བས་¹⁰ ལོ་འཕང་¹¹ མཆོག་¹² ཐོབ་འགྱུར་¹³ ॥ XII. 11

शीलाद्¹ अपि वर³ कसो² न⁰ तु हृष्टे⁴ कथञ्चन⁵ ।

शीलेन⁷ गम्यते⁹ स्वर्गो दृष्ट्या¹⁰ याति¹³ पर¹² पदम्¹¹ ॥

18

ནི་¹ སྒྲོ་² ལཱ་ཉིས་བ་མེད་བ་³ དང་ །

ལྷ་བ་⁴ འན་⁵ ཉམས་⁶ འཇིགས་བྱེད་ ཅིང་⁷ །

སངས་རྒྱས་ཀུན་གྱི་⁸ ཡུལ་⁹ འགྱུར་བ་¹⁰ །

བདག་མེད་¹¹ ཅིས་ནི་¹² བྱ་བར་བཞེད་¹³ ॥ XII. 13

अद्वितीयं³ शिव¹द्वारं² कु⁵दृष्टीनां⁴,⁶ भयङ्करम्⁷ ।
विषयः⁹ सर्वबुद्धानाम् इति¹² नैरात्म्यम्¹¹ उच्यते¹³ ॥

¹⁰ जायते.

19

ळस¹ अदे²यि³किं⁴ कीद⁵वस⁶ गुद⁷ ।
दस⁸व⁹कीद¹⁰व¹¹ अद्वि¹²वस¹³व¹⁴ सुदे¹⁵ ।
वा¹⁶कि¹⁷व¹⁸ अद्वि¹⁹वस²⁰व²¹ की²² सुदे²³ वदे²⁴ ।
सुदे²⁵वस²⁶व²⁷ अद्वि²⁸वस²⁹व³⁰ सुदे³¹ वदे³² ॥ XII. 14

अस्य² धमस्य¹ नाम्नो³ ऽपि⁴ भयम्⁶ उत्पद्यते⁷ ऽसताम्⁵ ।
बलवान्¹² नाम¹³ को¹⁴ दृष्टः¹⁵ परस्य⁸ न¹⁰ भयङ्करः⁹ ॥

20

दे¹किं² वद³वस⁴ सुदे⁵ ।
दे⁶वस⁷ वद⁸वस⁹ सुदे¹⁰ ।
दे¹¹किं¹² वद¹³वस¹⁴ सुदे¹⁵ ।
सुदे¹⁶वस¹⁷ वद¹⁸वस¹⁹ सुदे²⁰ ॥ XII. 17

तत्त्वतो¹ नैरात्म्यम्² इति³ यस्य⁵ एवं⁴ वर्तते⁷ मतिः⁶ ।
तस्य⁸ भावात्⁹ कुतः¹⁰ प्रीतिर्¹¹ अभावेन¹² कुतो¹⁴ भयम्¹³ ।

¹⁵ जायते.

21

ཚེས་¹ རྟེན་ མཛོར་ན་² མི་འཛོལ་བར་³ །

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནམས་ཀྱིས་⁴ གསུངས་⁵ །

སྤྱང་ཉིད་⁶ ཟུང་ན་འདས་པར་⁷ དེ །

འདྲིར་⁸ རྟེན་ དེ་⁹གཉིས་¹⁰ འབའ་ཞིག་¹¹ བོ། XII. 23

धर्म¹ समासतो² ऽहिंसां³ वर्णयन्ति⁵ तथागताः⁴ ।

शून्यताम्⁶ एव निर्वाणं⁷ केवलं¹¹ तद्⁹ इह⁸ उभयम्¹⁰ ॥

22

རིགས་པའི་¹ རོན་² རྟེན་ གཞན་ལས་³ ཀྱང་⁴ །

སྤྱོད་ལྟ་⁵ ལེགས་པ་འདོད་པས་⁶ སྤྱང་⁷ །

ཉི་མས་⁸ སྤྱང་⁹ མིག་ལྟ་པ་ལ་¹⁰ །

ཀྱན་གྱི་¹¹ སྤྱི་མཐུན་¹² མ་ཡིན་ནས་¹³ ། XII. 25

ग्राह्यो⁷ ऽन्यतो³ ऽपि⁴ युक्तो¹ ऽर्थः² श्रेयस्कामेन⁶ धीमता⁵ ।

ऊर्ध्वम्⁹ अर्को⁸ नेत्रवतां¹⁰ सर्व¹¹साधारणो¹² ननु¹³ ॥

॥ དབྱ་མ་¹ཙ་བའི་²ཚོག་ལའུར་བྱས་པ་³ །

॥ རྒྱུ་⁴མཉམ་པ་⁵ཀ་ཀ་ཀ་ཀ་⁶ ॥

॥ རྒྱུ་བྱེད་པ་¹ དང་པོ་² ॥

॥ རྒྱུ་བྱེད་³ རྒྱུ་བྱེད་⁴ ॥

གང་གིས་¹ རྒྱུ་བྱེད་ལ་ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་² །

ལྟོ་བར་ལ་ལྟོ་བར་³ ལྟོ་བར་ལ་⁴ །

ལྟོ་བར་ལ་ལྟོ་བར་⁵ ལྟོ་བར་ལ་⁶ །

ལྟོ་བར་ལ་ལྟོ་བར་⁷ ལྟོ་བར་ལ་⁸ །

ལྟོ་བར་ལ་ལྟོ་བར་⁹ ལྟོ་བར་ལ་¹⁰ །

ལྟོ་བར་ལ་¹¹ ལྟོ་བར་¹² ལྟོ་བར་¹³ ལྟོ་བར་¹⁴ །

ལྟོ་བར་ལ་ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་¹⁵ ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་¹⁶ །

ལྟོ་བར་¹⁷ ལྟོ་བར་¹⁸ ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་¹⁹ ॥

འཕྲིན་ལྟོ་བར་³ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁴ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁵ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁶ །

འཕྲིན་ལྟོ་བར་¹⁰ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁹ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁷ འཕྲིན་ལྟོ་བར་⁸ ॥

ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་² ལྟོ་བར་¹¹ ལྟོ་བར་¹² ལྟོ་བར་¹³ །

ལྟོ་བར་ལྟོ་བར་¹⁴ ལྟོ་བར་¹⁵ ལྟོ་བར་¹⁶ ལྟོ་བར་¹⁷ ॥

1

བདག་ལས་¹ མ་ཡིན་² གཞན་ལས་³ མིན་⁴ །
 གཉིས་ལས་⁵ མ་ཡིན་⁶ ལྷ་མེད་⁷ མིན་⁸ །
 དངོས་པོ་⁹ གང་དག་¹⁰ གང་ན་ ཡང་¹¹ །
 སྟེ་བ་¹² ཉམ་ཡང་¹³ ཡོད་མ་ཡིན་¹⁴ ॥

न² स्वतो¹ न⁴ अपि परतो³ न⁶ द्वाभ्यां⁵ न⁸ अपि अहेतुतः⁷ ।
 उत्पन्ना¹³ जातु¹² * विद्यन्ते¹⁴ भावाः⁹ क्वचन¹¹ केचन¹⁰ ॥

2

ཀྱིན་རྣམས་¹ བཞི་² སྟེ་ ལྷ་³ དང་⁴ ཅི །
 དམིགས་པ་⁵ དང་⁶ ཅི་ དེ་མ་ཐག་⁷ །
 དབང་པོ་⁸ ཡང་⁹ ཅི་ དེ་བཞིན་¹⁰ ཉི །
 ཀྱིན་¹¹ ལྷ་པ་¹² ཅི་ ཡོད་མ་ཡིན་¹³ །

क्त्वारः² प्रत्यया¹ हेतुश्च³ च⁴ आलम्बनम्⁵ अनन्तरं⁶ ।
 तथा⁹ एव अचिपतेयं⁷ च⁸ प्रत्ययो¹⁰ नास्ति¹² पञ्चमः¹¹ ॥

3

དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་¹ རང་བཞིན་² ཅི །
 ཀྱིན་ལ་སོགས་ལ་³ ཡོད་མ་ཡིན་⁴ །

6

མེད་¹དམ་² ཡོད་པའི་³ རྟོན་ལ་⁴ ཡང་⁵ །
 རྟོན་⁶ རི་ རུང་བ་⁷ མ་ཡིན་⁸ དེ །
 མེད་ན་⁹ གང་གི་¹⁰ རྟོན་དུ་¹¹ འགྱུར་¹² །
 ཡོད་ན་¹³ རྟོན་གྱིས་¹⁴ ཅི་ཞིག་བྱ་¹⁵ ॥

न⁸ एष असतो¹ न एष सतः³ प्रत्ययो⁶ ऽर्थस्य⁴ युज्यते⁷ ।
 असतः⁹ प्रत्ययः¹¹ कस्य¹⁰ सतश्च¹³ च प्रत्ययेन¹⁴ किं¹⁵ ॥

2 वा.

5 अपि.

12 भवति.

7

གང་ཆོ་¹ ཆོས་² རི་ ཡོད་པ་³ དང་⁴ །
 མེད་⁵ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁶ མི་⁷ གྲུབ་པ་⁸ །
 ཇི་ལྟར་⁹ སྐྱབ་བྱེད་¹⁰ རྟོན་¹¹ ཞེས་བྱ་¹² །
 དེ་ལྟ་¹³ ཡིན་ན་¹⁴ མི་¹⁵ རིགས་སོ་¹⁶ ॥

न⁷ सन्³ न⁷ असन्⁵ न⁷ सत्सन्⁶ धर्मो² निर्वर्तते⁸ यदा¹ ।
 कथं⁹ निर्वर्तको¹⁰ हेतुर्¹¹ एव¹³ सति¹⁴ हि युज्यते¹⁶ ॥

12 इति. 15 न.

8

ཡོད་པའི་¹ ཆོས་² འདི་³ དམིགས་པ་⁴ ཉི །

མིང་བ་⁵ ཁོ་ནར་⁶ ཉི་བར་བསྟན་⁷ །

ཅི་ལྟེ⁸ ཚོས་⁹ ནི་ དམིགས་མེད་པ་¹⁰ །

དམིགས་པ་¹¹ ཡོད་པར་¹² ག་ལ་¹³ འགྱུར་¹⁴ ॥

अनालम्बन^{4,5} एव⁶ अयं³ सन्¹ धर्म² उपदिश्यते⁷ ।

अथ^८ अनालम्बने^{१०} धर्मे^९ कुत^{१३} आलम्बनं^{११} पुनः ॥

12,14 भवति.

9

ཆོས་ནམས་¹ རྒྱུས་པ་² མ་ཡིན་ན་³ །

འགག་པ་⁴ འཐད་པར་⁵ མི་⁶ འགྱུར་⁷ རོ།

དེ་ཕྱིར་⁸ དེ་མ་ཐལ་⁹ མི་¹⁰ རིགས་¹¹ །

འགགས་ ན་¹² རྟེན་¹³ ཡང་¹⁴ བཤམ་ཞིག་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

अनुत्पन्नेषु^{२,३} धर्मेषु^१ निरोधो^४ न^६ उपपद्यते^{५,७} ।

न¹⁰ अनन्तरम्⁹ अतो⁸ युक्त¹¹ निरुद्धे¹² प्रत्ययश्¹³ च¹⁴ कः¹⁵ ॥

16 भवति.

10

དངོས་པོ་¹ རང་བཞིན་མེད་ཀྱངས་ཀྱི་² ।
 ཡོད་པ་³ གང་གིས་⁴ ཡོད་མིན་ན་⁵ ।
 འདི་⁶ ཡོད་པས་ན་⁷ འདི་⁸ འབྱུང་⁹ ཞེས་¹⁰ ।
 བྱ་བ་¹¹ འདི་¹² ནི་ བྱད་¹³ མ་ཡིན་¹⁴ ॥

भावानां¹ निःस्वभावानां² न⁵ सत्ता³ विद्यते⁵ यतः⁴ ।
 सति⁷ इदम्⁸ अस्मिन्⁶ भवति⁹ इति^{10 11} एतन्¹² न¹⁴ एव उपपद्यते¹³ ॥

11

ཀྱེན་ཀྱངས་¹ མོ་མོ་² འདུས་པ་ལ་³ ।
 འབྲས་བྱ་³ དེ་⁴ ནི་ མེད་པ་⁵ ཉིད་ ।
 ཀྱེན་ཀྱངས་ལ་⁶ ནི་ གང་⁷ མེད་པ་⁸ ।
 དེ་⁹ ནི་ ཀྱེན་ལས་¹⁰ ཇི་ལྟར་¹¹ གྱེ་¹² ॥

न⁵ च व्यस्त² समस्तेषु³ प्रत्ययेषु¹ अस्ति तत्⁴ फलं³ ।
 प्रत्ययेभ्यः¹⁰ कथं¹¹ तच्⁹ च भवेन्¹² न⁸ प्रत्ययेषु⁶ यत्⁷ ॥

12

ཅི་སྟེ་¹ འབྲས་བྱ་² དེ་³ མེད་⁴ གང་⁵ ।
 ཀྱེན་⁶ དེ་དག་ལས་⁷ གྱེ་འགྱུར་ན་⁸ ।
 ཀྱེན་མིན་ལས་⁹ གང་¹⁰ འབྲས་བྱ་¹¹ ནི་ ।
 ཅི་ཡི་གྱིར་ན་¹² གྱེ་¹³ ནི་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ ॥

अ^१ असद्^४ अपि^५ तत्^३ तेभ्यः^७ प्रत्ययेभ्यः^६ प्रवर्तते^८ ।
अप्रत्ययेभ्यो^९ ऽपि^{१०} कस्मान्^{१२} न^{१४} अभिप्रवर्तते^{१३, १५} फलं^{११} ॥

^२ फलं

13

असत्^१ शु^१ कृ^१त्^१ र^१त्^१ व^१र्त्ति^१त्^१ ।
कृ^३त्^३ र^३त्^३ व^३र्त्ति^३त्^३ ।
व^५र्त्ति^५त्^५ र^५त्^५ व^५र्त्ति^५त्^५ ।
र^७त्^७ र^७त्^७ र^७त्^७ र^७त्^७ ॥

फलं^१ च प्रत्ययमयं^२ प्रत्ययाः^३ च अस्वयंमयाः^४ ।
फलम्^६ अस्वयंमयो^५ यत्^७ तत्^८ प्रत्ययमयं^{१०} कथम्^९ ॥

14

र^१त्^१ र^१त्^१ र^१त्^१ र^१त्^१ ।
कृ^३त्^३ र^३त्^३ व^३र्त्ति^३त्^३ ।
व^५र्त्ति^५त्^५ र^५त्^५ व^५र्त्ति^५त्^५ ।
कृ^७त्^७ र^७त्^७ र^७त्^७ र^७त्^७ ॥

तस्मान्^१ न^३ प्रत्ययमयं^२ न^६ अप्रत्ययमयं^४ फलं^५ ।
संविद्यन्ते^५ फलाभावात्^७ प्रत्यय^९ अप्रत्ययाः^८ कुतः^{१०} ॥

^{११} भवति.

ཐིག་པ་⁵ ཆེན་པོའི་⁶ མདོ་⁷ ॥

महा^६यान^५सूत्रम्^७ ॥

1

འདྲ་སྤང་¹ འདི་ལྟ་² ལྟེ། དཔེར་ན་³ ལྷགས་⁴ དག་སྐྱོན་གྱིས་⁵
 ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་⁶ ཏུག་གིས་⁷ ནི་འཆི་བར་བྱེད་⁸ ལི་⁹ ལྷས་¹⁰ སོ།
 འདྲ་སྤང་¹¹ དེ་བཞིན་ཏུ་¹² ཡོ་ཤེས་¹³ དང་ཐབས་¹⁴ ལམས་པས་¹⁵
 ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་¹⁶ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་¹⁷ ནི་ཉོན་མོངས་པའི་¹⁸
 ཏུག་གིས་¹⁹ གྲང་ལོག་བར་སྤང་བར་བྱེད་²⁰ ལི་²¹ ལྷས་²² སོ། 1
 དེ་ལ་¹ འདི་སྤྲད་² ཅིས་བྱ་³ ལྟེ། 2

དབང་ན་¹ སྐྱུ་ལས་ཀྱིས་² ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་³ རྒྱལ་⁴ །

(ཨ)པོ་ནམས་ལ་⁵ ཉམ་པར་⁶ བྱེད་⁷ མི་ ནས་⁸ །

དེ་བཞིན་⁹ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་¹⁰ ཡེ་ཤེས་ཅན་¹¹ །

ཉན་མངས་ནམས་ཀྱིས་¹² ལེག་ལྟང་ཕྱེད་¹³ མི་¹⁴ བས་¹⁵ ॥³ (48)

तद्यथा³ऽपि नाम काश्यप¹ मन्त्र⁴औषध⁵परिगृहीत⁶ विषं⁷ न⁹ *विनिपात-
यति⁸ एवम्¹² एव काश्यप¹¹ ज्ञान¹⁸उपाय¹⁴कौशल्य¹⁵परिगृहीत¹⁶ बोधि-
सत्त्वस्य¹⁷ क्लेश¹⁸विषं¹⁹ न²¹ शक्नोति²² विनिपातयितुम्²⁰ ॥ 1 तत्र¹ * इदम्²
उच्यते³ । 2

यथा¹ विषं⁴ मन्त्र²परिग्रहेण³

जनस्य⁵ दोषं⁶क्रिययासमर्थ⁸ ।

एवं⁹ हि ज्ञानी¹¹ इह बोधिसत्त्वो¹⁰ ।

क्लेशैर्¹² न¹⁴ शक्य¹⁵ विनिपातनाय¹³ ॥ 3

1. 2 एवं, 10 शक्नोति.

2

འདི་སྤྱད་¹ འདི་ལྟ་² ལྟེ། དཔེར་ན་³ རྟོང་ཁྱེར་⁴ ཆེན་པོ་རྣམས་
ཀྱི་⁵ ལུང་⁶ ལང་⁷ ཡིན་པ་⁸ དེ་⁹ རི་ བྱ་རམ་ཤིང་གི་¹⁰ རིང་དག་¹¹
དང་¹² སྐུན་གྱི་¹³ རིང་དག་ལ་¹⁴ སན་པར་¹⁵ སྐར་པ་¹⁶ ཡིན་ན་¹⁷ །
འདི་སྤྱད་¹⁸ དེ་བཞིན་དུ་¹⁹ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་²⁰ ཉམ་སྐྱོང་ས་པའི་²¹
ལུང་²² ལང་²³ ཡིན་པ་²⁴ དེ་²⁵ ཡང་²⁶ སམས་ཅད་སཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་²⁷
སན་པར་²⁸ སྐར་པ་²⁹ ཡིན་ན་³⁰ ॥ 1 དེ་ལ་¹ འདི་སྤྱད་ ཅེས་²
བྱ་ཆེ³ ། 2

དཔེར་ན་¹ རྟོང་ཁྱེར་རྣམས་ཀྱི་ མི་གཙང་³ ལུང་⁴ །

དེ་ནི་⁵ བྱ་རམ་⁶ ཤིང་གི་⁶ རིང་ལ་⁷ སན་⁸ །

दे०वर्षि०^{११} सु०कु०सोमस०द०प०^{१०} ॐ०सो०स०^{११} सु०^{१२} ।

दे०^{१३} सु०^{१४} ॐ०^{१५} स०^{१६} सु०^{१७} ॥ ३ (49)

तद् यथा^{२,३} अपि नाम काश्यप^१ य^७ महा^५नगरेषु^४ सङ्कर^६कूटं भवति^८ स^९
इष्टु^{१०}क्षेत्रेषु^{११} शालिक्षेत्रेषु मृद्विका^{१३}क्षेत्रेषु^{१४} च^{१२} उपकारी^{१५}भूतो^{१६} भवति^{१७}
एवम्^{१९} एव काश्यप^{१८} यो बोधिसत्त्वस्य^{२०} क्लेशः^{२१} स^{२५} सर्वज्ञतायाम्^{२७}
उपकारी^{२८}भूतो^{२७} भवति^{३०} । १ तत्र^१ इदम्^२ उच्यते^३ । २

१. २२ सङ्करः, २४ भवति, २६ अपि.

नगरेषु^२संस्कार^४यथा^१ सुवक्षो^३

सो^५ इष्टु^६क्षेत्रेषु^७ उपकारं कुर्वति^८ ।

एवम्^९ एव क्लेशो^{११} उपकार^{१६} कुर्वति^{१७}

यो बोधिसत्त्वस्य^{१०} जिनान^{१४} धर्म^{१५} ॥ ३

३. १२ सङ्करः, १३ स.

3

दे०सु०^१ दे०सु०^२ सु० । दे०सु०^३ दे०सु०^४ स०सु०सु०स०^५
स०^६ स०सु०सु०स०^७ सु०सु०^८ दे०सु०सु०स०^९
सु०सु०सु०स०^{१०} दे०सु०सु०^{११} ॐ०^{१२} दे०सु०सु०स०^{१३}
दे० । दे०सु०सु०^{१४} दे० । दे०^{१५} दे०सु०सु०^{१६} स०सु०सु०^{१७}
सु०सु०^{१८} ॥ १ (50)

མའི་¹⁵ ལམ་¹⁶ ཚེས་རྣམས་ལ་¹⁷ ཡང་དག་པར་¹⁸ སོ་སོར་ རྟོག་པ་¹⁹
ཞེས་བྱའོ་²⁰ ॥ 4 (52)

तस्मिन् तर्हि² काश्यप¹ इह⁸ महा⁵रत्नकूटे⁴ धर्म⁶पर्याये⁷ शिक्षितु⁹कामेन¹⁰
बोधिसत्त्वेन³ योनिशो¹¹ धर्म¹²सम्प्रयुक्तेन¹³ भवितव्यं¹⁴ । 1 तत्र² काश्यप¹
कतमो⁷ योनिशो⁴ धर्म⁵प्रयोगो⁶ यदुत्त⁸ सर्वधर्माणां¹¹ भूत¹²प्रत्यवेक्षा¹³ । 2
कतमा⁷ च काश्यप¹ सर्वधर्माणां⁴ भूत⁵प्रत्यवेक्षा⁶ । 3 यत्र² काश्यप¹
नात्म³प्रत्यवेक्षा⁴ नसत्त्व⁵-नजीव⁶-नपोष⁷-नपुद्गल⁹-नमनुज¹⁰-नमानव¹¹
प्रत्यवेक्षा¹² । इयम्¹⁴ उच्यते²⁰ काश्यप¹³ मध्यमा¹⁵ प्रतिपद्¹⁶ धर्माणां¹⁷
भूत¹⁸प्रत्यवेक्षा¹⁹ ॥ 4

1. 3 एवम्. 2. 3 बोधिसत्त्वस्य, 9 मध्यमा, 10 प्रतिपत्.

3. 2 मध्यमा, 3 प्रतिपत्. 4. 8 नपुरुष.

5

འོད་སྤྱང་¹ ལཞན་² ཡང་³ དབྱ་མའི་⁴ ལམ་⁵ ཚེས་རྣམས་ལ་⁶
ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁸ནི། ལང་⁹ ལཱུགས་ལ་¹⁰ རྟོག་
པར་¹¹ ཡང་ སོ་སོར་¹² མི་¹³ རྟོག་¹⁴ ། མི་རྟོག་པར་¹⁵ ཡང་
སོ་སོར་¹⁶ མི་¹⁷ རྟོག་པ་¹⁸དང་། འོད་སྤྱང་¹⁹ དེ་བཞིན་དུ་²⁰
ཚེར་བ་དང་²¹ ། འདུ་ཤེས་²² དང་། འདུ་བྱེད་རྣམས་²³ དང་།
རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་²⁴ ལང་²⁵ རྟོག་པར་²⁶ ཡང་ སོ་སོར་²⁷ མི་²⁸

अरूपि⁸ अनिदर्शनम्⁹ अनाभासम्¹¹ अविज्ञप्तिकम्¹² अप्रतिष्ठम्¹³ अनिकेतम् ।
इयम्¹⁵ उच्यते²¹ काश्यप¹⁴ मध्यमा¹⁶ प्रतिपद्¹⁷ धर्माणां¹⁸ भूत¹⁹
प्रत्यवेक्षा²⁰ । 2

2. 1 अन्तयोः, 6 भवति, 10 अनाश्रयम्.

9

दे॒स्त्रु॒त्^१ व॒द॒वा॒^२ उ॒स॒त्रु॒व॒^३ दे॒^४ किं॒ स॒घ॒र॒^५ वा॒उ॒वा॒^६ वा॒ ।
व॒द॒वा॒स॒दे॒^७ उ॒स॒त्रु॒व॒^८ दे॒^९ किं॒ स॒घ॒र॒^{१०} वा॒उ॒वा॒^{११} स॒ ॥ १ स॒घ॒र॒^१
दे॒^२ वा॒उ॒वा॒^३ द॒व॒स॒^४ वा॒^५ यि॒न॒व॒^६ दे॒^७ किं॒ द॒स॒द॒^८
स॒दे॒व॒^८ ॥ २ (57)

आत्मा¹ इति³ काश्यप¹ ययम्⁴ एको⁶ अन्तः⁵ । अनात्मा⁷ इति⁸ *अय⁹
द्वितीयो¹⁰ ऽन्तः¹¹ ॥ 1 यद्⁵ आत्मनैरात्मयोर् मध्य⁴ तद्⁷ अरूपि⁸ ॥० 2

2. 1 अन्तयोः, 2 तयोः, or अनयोः, 6 भवति.

दे॒स्त्रु॒त्^१ यि॒न॒^२ उ॒स॒त्रु॒व॒^३ दे॒^४ किं॒ स॒घ॒र॒^५ वा॒उ॒वा॒^६ वा॒ ।
स॒दे॒^७ उ॒स॒त्रु॒व॒^८ दे॒^९ किं॒ स॒घ॒र॒^{१०} वा॒उ॒वा॒^{११} स॒ । १ दे॒^१ वा॒उ॒वा॒^३
वा॒^२ द॒व॒स॒^३ वा॒^४ यि॒न॒व॒^५ दे॒स्त्रु॒त्^६ र॒दि॒^७ किं॒ द॒व॒स॒दि॒^८ य॒स॒^९
ऊ॒स॒न॒स॒य॒^{१०} य॒द॒वा॒व॒र॒^{११} स॒स॒र॒दि॒वा॒^{१२} वे॒स॒त्रु॒दे॒^{१३} ॥ 2 (60)

अस्ति² इति³ काश्यप¹ *अय⁴ एको⁶ ऽन्तः⁵ । नास्ति⁷ इति⁸ *अय⁹
द्वितीयो¹¹ ऽन्तः¹⁰ । 1 यद्⁴ *एतयोः¹ द्वयोः² मध्य³ इयम्⁷ उच्यते¹³ काश्यप⁶
मध्यमा⁸ प्रतिपद्⁹ धर्माणां¹⁰ भूत¹¹ प्रत्यवेक्षा । 2

ॐ । ལྷན་ངག་^१ མེ་ལོང་^२ ॥

॥ काव्य^१ आदर्शः^२ ॥

॥ ལ་ས་ ལྷན་མཉུ་ཤི་ཀ་མར་བ་དྲ་ཡ ॥

॥ नम^१ आर्घ्य^२ मञ्जु^३ श्री^४ कुमार^५ भूताय^६ ॥

॥ འཕགས་པ་^२ འཇམ་^३ དཔལ་^४ གཞིན་ནུར་^५ སྐར་པ་ལ་^६

ཕྱག་ འཆལ་ལོ་^१ ॥

ཙ་དུ་མ་ཁ་ ལྷ་ཁ་མེ་ལོང་ བ་ན་ཉི་ས་བ་དྲ་མ ॥

चतुर्मुख^१ मुख^२ अम्भोज^३ वन^४ हंस^५ वधू^६ मम^७ ।

གཏོང་བཞི་^१ གཏོང་གི་^२ བད་^३ ཚལ་གྱི་^४ । ལང་བའི་^५ བ་མོ་^६

ཐམས་ཅད་དཀར་^{११} ॥

སྐ་ན་སེ་ ར་ས་དྲི་ དི་ལྷོ་ ས་ལྷ་གྲུ་ ས་ར་ས་དྲི་ ॥ २ ॥

मानसे^८ रमतां^९ दीर्घ^{१०} सव्वशुक्ला^{११} सरस्वती^{१२} ॥ १

དབྱངས་ཅན་ས་^{१२} ཉི་ ཁོ་བོ་ཡི་^७ ॥ ཡིད་ལ་^८ རིང་དུ་^{१०} གནས་པར་མཛོད་^९ ॥

བྱུང་བྱུང་ཁྱི་སྒྲི་ཏུ། ། བྲ་ཡོ་གྲ་ལྟ་བུ་ལྟ་ཅ །

पूर्व¹शास्त्राणि² संहृत्य³ प्रयोगान्⁴ उपलब्ध्य⁵ च⁶ ।

བཟན་བཅོས་²སྒྲ་ས་ནམས་¹བཟུས་ཤིང་³ ། ། སྒྲོར་བ་ནམས་⁴ །

ཀྱང་⁶ ཉེར་མཆོན་དྲོ་⁵ །

ཡ་བྲ་སྒྲ་ས་ཐོ་ཡསྒྲ་ལྟོ་། ། ཀྱི་ཡ་དེ་ ཀྱ་བྲ་ཡཱཱཾ་ ། ༢ །

यथासामर्थ्यम्⁷ अस्माभिः⁸ क्रियते⁹ काव्य¹⁰लक्षणं¹¹ ॥ 2

ཇི་ལྟར་ནམས་བཞིན་⁷ བདག་གིས་⁸ བྱི ། ། སྒྲ་ངག་དག་གི་¹⁰

མཆོན་ཉིད་¹¹ བྱ་⁹ ། ༢ །

ཡིན་གྱི་ཕྱི་ན་གྱི་ཕྱི་ནོ། ། གྱི་ཕྱི་ན་མ་གྱི་སྒྲ་ཐུ །

इह¹ शिष्ट²अनुशिष्टानां³ शिष्टानाम्⁴ अपि⁵ सर्वथा⁶ ।

འདི་ན་¹ ཀྱན་དུ་མཆོག་ནམས་ཀྱིས་² ། ། ཇིས་སུ་བཟན་³

དང་ ལྷག་མའི་⁴ ཡང་⁵ །

བྲ་ཅ་མེ་བ་ བྲ་སྒྲ་དེ་ན། ། ཡོ་ཀ་ཡ་དུ་ བྲ་བརྟེན་ ། ༢ །

वाचाम्⁷ एव⁸ प्रसादेन⁹ लोकयात्रा¹⁰ प्रवर्तते¹¹ ॥ 3

ཆོག་ནམས་⁷ ཉིད་ཀྱི་⁸དེན་གྱིས་⁹ བྱི ། ། འཇིག་རྟེན་ལྷག་ས་ཡ་¹⁰

འཇུག་བར་བྱེད་¹¹ ། ༢ །

ཡི་ར་མཐུན་མཆ གྱིད་སྒྲོ་ ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་བ་ན་དྲ་ཡོ །

इदम्¹ अन्य²न्तमः³ कृतज्ञ⁴ जायते⁵ भुवनत्रयं⁶ ।

གཡལ་དེ་⁷ སྒྲུ་ས་⁸ཐོད་⁹ སྒྲུང་བ་ཡིས་¹⁰ ། ། འཁོར་བ་¹¹

གསལ་བར་¹² མ་¹³ བྱས་ན་¹⁴ ॥

ཡ་དི་ཤབརྒྱ་བྱ་ཡོ་ རྒྱུ་དི་ ། ། རྒྱ་སྒྱ་རྒྱ་ བ་ རྒྱ་བྱ་དེ་ ॥ ལ །

यदि⁷ शब्द⁸ आह्वयं⁹ ज्योतिर्¹⁰ आसंसारं¹¹ न¹³ दीप्यते^{12,14} ॥ 4

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་⁶ མཐའ་དག་⁴ འདི་¹ ། ། སྒྲུག་རྩམ་ མུན་བ་³

ཉིད་རྒྱ་ འགྱུར་⁵ ॥ ལ །

ཡཱ་དི་རྒྱ་ཇ་ཡ་ཤོ་བིསྒྱ། ། རྒྱ་དཔྱི་ རྒྱ་བྱ་ རྒྱ་ཡོ་ ॥

आदि¹राज²यशो³बिम्बम्⁴ आदर्श⁵ प्राप्य⁶ वाङ्मयं⁷ ।

སྒྲོན་གྱི་¹ རྒྱལ་པོ་² གྲགས་པའི་³ གཟུགས་⁴ ། ། རག་གི་རང་བཞིན་⁷

མེ་ལོང་⁵ ཐོབ་⁶ ॥

དེ་ཤུ་མ་ས་རྩི་དྲ་མེ་པི། ། ། བ་སྒྲུ་ཡསྒྲུ་བྱ་ བ་བྱ་དི་ ॥ ལ །

तेषाम्⁸ असन्निधाने⁹पि¹⁰ न¹¹ स्वयं¹² पश्य¹³ नश्यति¹⁴ ॥ 5

དེ་དག་⁸ ཉེ་བར་མི་གནས་⁹ གྲང་¹⁰ ། ། རང་ཉིད་¹² ཉམས་པ་¹⁴

མེད་ལ་¹¹ ལྟོས་¹³ ॥ ལ །

གོ་མོ་ ཀྲ་མ་རྒྱ་ག་ ས་ཐུག་ । । བྲ་ལྷ་ག་ སྐྱ་ལྷ་ཏི་ བུ་རྟི་ །

गौर्¹ गौः² कामदुघा³ सम्यक्⁴ प्रयुक्ता⁵ स्मर्यते⁶ बुधैः⁷ ॥

མཁམ་བས་⁷ ཡང་དག་⁴ རབ་སྐྱར་བའི་⁵ । । ངག་ རི་¹

འདོད་འཛོལ་³ བ་རྩ་² *བཤད་⁶ ॥

དྲུག་ལྷ་ག་ བུ་མོ་དྲི་ । । བྲ་ལྷ་ག་ སེ་བ་ ལྟ་ས་ཏི་ ॥ ༤ ॥

दुष्प्रयुक्ता⁸ पुनर्⁹ गोत्रं¹⁰ प्रयोक्तुः¹¹ सा¹² एव¹³ शंसति¹⁴ ॥ 6

དེ་¹² རྟིད་¹³ རྟིས་བར་སྐྱར་⁸ བ་སྐྱར་⁹ । । སྐྱོར་བོ་¹¹ བ་ཡང་རྟིད་¹⁰

བཛོད་བྱེད་¹⁴ ॥ ༤ ॥

ད་དལ་མ་པི་ རོ་བེ་གོ་ । । ཀྲ་རྩ་ དྲུཌ་ ཀ་ཐུ་རྩ་ བ་ ॥

तद्¹ अल्पम्² अपि³ न⁴ उपेक्ष्यं⁵ काव्ये⁶ दुष्टं⁷ कथञ्चन⁸ ।

དེ་ཕྱིར་¹ ལྷོན་ངག་དག་ལ་⁶ ལྷོན་⁷ । । རུང་བར་གྱུར་⁸ ཀྲང་³ ཅི་

ཞིག་ལྟར་⁸ ॥

སྐྱུ་ཕུ་ ལྷ་རྩ་མ་པི་ । । བྲི་རྩ་ཞེ་གོ་ན་ དུ་རྟི་གོ་ ॥ ༥ ॥

स्याद्⁹ वपुः¹⁰ सुन्दरम्¹¹ अपि¹² श्वित्रेण¹³ एकेन¹⁴ दुर्मता¹⁵ ॥ 7

བདང་སྟོམས་⁵ མི་⁴ བྱ་⁵ ལུས་¹⁰ མཛེས་¹¹ ཀྲང་¹² । । *སྐྱོན་¹³

གཅིག་ གིས་¹⁴ རི་ སྐལ་ངན་¹⁵ འགྱུར་⁹ ॥ ༥ ॥

དེ་ལ་རི་རི་ ཙ་ ཀྱ་བྱ་ནུ ། ། མ་ལོ་ཀྱ་རྩ་ལྔ་ དེ་རྒྱ་རྩ་ །

འི་¹ ས་ཀྱི་² ཅ་³ ཀ་ལྷ་མ་མ་⁴ འལ་རྒྱ་མ་⁵ ཅ་⁶ འཕྲི་མ་⁷ །

དེ་དག་གིས་¹ རི་ རྒྱ་མ་མ་གྱི་⁴ ། ། ལུས་² དང་³ རྒྱ་⁵

ཡང་⁶ རབ་དུ་བསྐྱེད་⁷ །

ལ་རྒྱ་རི་དུ་བ་དེ་ལྔ་མེ ། ། བྱ་བ་རྩོ་རྩ་ བ་དུ་བ་ལི ། ༡༠ །

ས་ཀྱི་⁸ འ་བ་⁹ རྩ་¹⁰ འཕྲི་¹¹ རྒྱ་བ་ལྔ་¹² ། 10

ལུས་ཀྱི་⁸ རི་ཞིག་⁹ འཕྲི་བ་ལི་¹⁰ ། ། རི་གིས་¹¹ རྒྱ་བ་ལྔ་¹²

ཆོག་གི་ཐེང་¹³ ། ༡༠ །

བ་དུ་ བ་དུ་རྩ་ མི་བ་རྩ་ ། ། དེ་དེ་བ་ བྱ་བ་སྒྲི་རྩ་ །

པལ་¹ གལ་མ་² ཅ་³ མི་མ་མ་⁴ ཅ་ འཕྲི་⁵ རི་མ་⁶ པལ་⁷ རྒྱ་བ་ལྔ་⁸ །

དེ་⁵ ཡང་ ཆོག་ས་བཅད་¹ རྒྱ་བ་བ་² དང་³ ། ། རྒྱ་ལ་མ་⁴

རྒྱ་བ་སྒྲི་མ་⁶ རི་དུ་⁷ བ་མ་མ་⁸ །

བ་དུ་རྩ་དུ་ལྔ་དེ་དུ་ ། ། རི་དེ་ རི་དེ་རི་དེ་ རི་དུ་ ། ༡༡ །

པལ་⁹ ཅ་ལྔ་མ་¹⁰ འཕྲི་¹¹ ཅ་¹² རྒྱ་¹³ རི་མ་¹⁴ རི་མ་¹⁵ རི་མ་¹⁶ ། 11

ཆོག་ས་བཅད་⁹ རི་བ་ལི་བ་¹⁰ དེ་¹¹ ཡང་¹² ། ། རི་དེ་¹³

རི་དེ་¹⁴ རི་མ་¹⁵ རི་མ་བ་མ་¹⁶ ། ༡༡ །

ཕུ་རྫོ་བེ་ཙྱེ་སྐྱེ་ལ། ། ལྷ་ཏྲུ་བ་ཙྱེ་ནི་དེ་ལྟེང་། །

छन्दो¹ विचित्रां² सकलसू³ तत्⁴ प्रपञ्चो⁵ निदर्शितः⁶ ।

དེ་ལྟེང་⁴ སྐྱོས་བ་⁵ དེ་དག་ནི⁶ ། ། སྐྱེ་བ་སྐྱེར་¹ གཞུང་དུ་²

ངེས་བར་བསྟན་⁶ ॥

སྐྱེ་བེད་ རྫོ་བེ་བེ་ལྟེང་། ། གསྐྱེ་རྩ་ ལྷ་ཏྲུ་སྐྱེ་བ་རྩ་ ། २३ ॥

सा⁷ विद्या⁸ नौर⁹ विविक्षणा¹⁰ गम्भीर¹¹ काव्य¹² सागर¹³ ॥ 12

རིག་⁸ དེ་⁷ ལྷ་ནང་བ་¹¹ གྲུ་སྐྱོར་¹³ རི་ ། ། ཟབ་མོར་¹² འཇག་

འདོད་ནས་སྐྱེ་གྱི་¹⁰ གྲུ་⁹ ॥ २३ ॥

—

॥ गङ्गासङ्गः^१ श्रीः^२ कङ्कः^३ ॥

॥ रूप'आदित्य'कथा' ॥

THE STORY OF RŪPĀDITYA.

५८-वें गङ्गासङ्गः^१ श्रीः^२ कङ्कः^३ ॥

First Beauty- sun king's place in marriage

प्रथमः रूप- आदित्य- राजस्य प्रासादे विवाह-

लेखः ५८-वें गङ्गासङ्गः^१ श्रीः^२ कङ्कः^३ ॥

chapter (is) described. That and (in the) India of

परिच्छेदः वर्णयते । । तत् च भारत-

पुनः श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा । २

country, (in the) town of Mind-understanding named.

देशे नगरे चित्त- मति- नाम्नि । २

पुनः श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा । ३

The father-king of India the language in Candrasena.

राजपिता भारत- भाषायां चन्द्रसेनः,

पुनः श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा श्रुत्वा । ३

Tibet of the language in Zla.bahi.ded.dpon.

भोट- भाषायां जल्.व.इ.देद. दपोन । ३

The mother

माता

ཀྱུ་གར་ སྐད་དུ། དེ་བ་ལྟེ། བོད་ སྐད་ དུ།

of India the language in God-beauty. Tibet of the language in

भारत- भाषायां देवश्रीः, भोट- भाषायां

ལྷ་འི་དཔལ་མོ། 4 སྤྲུལ་ ཆེ་བ་ ཀྱུ་གར་ སྐད་དུ།

lhahī.dpal.mo. The son elder of India the language in

ལྷ་འི་དཔལ་མོ། 4 ཕུ་རོ ཇལ་ལྷོ भारत- भाषायां

ཙན་ཏྲ་སིང་ཏ། བོད་ སྐད་དུ། ལྷ་བ་སིང་ག། 5

Candrasīṃha, of Tibet the language in Zla.ba.señ.ge.

चन्द्रसिंहः, भोट- भाषायां ཇུ་ལ.བ.སེང་། 5

སྤྲུལ་ རྒྱུང་བ་ ཀྱུ་གར་ སྐད་དུ། ཙན་ཏྲ་ཀུ་མུ་ར།

Son younger of India the language in Candrakumāra,

पुत्रः कनिष्ठो भारत- भाषायां चन्द्रकुमारः,

བོད་ སྐད་དུ། ལྷ་བ་གཞིན་ ཏུ། 6

Tibet of the language in Zla. ba. gžon. nu.

भोट भाषायां ཇུ་ལ.བ.གཞོན་ ཏུ། 6

ཁོང་ལ་ མངའ་ཐང་གིས་ དབང་དུ་བྱས་ན། འབངས་

His by power right of possession in subjects

तस्य शक्त्या अधिकृते प्रजाः

གྲོང་ཁྱིམ་ འབུམ་ཚོ་ ལྷུ་ཅུ་སྟོང་ལྔ་ | 7 རྩ་བུ་ རིན་པོ་ཆའི་

towns lacs thirty-six, of precious stones and gems

नगराणां लक्षाणि षट्त्रिंशत्, 7 मणिः रत्नानां

བང་མཛོད་ ལྷུ་ བརྒྱ་ རྩུ་ཅུ་ | 8 གདུགས་ དཀར་པོ་

treasuries three hundred sixty, umbrellas white

कोशानां त्रि- शत-षष्टिः, 8 छत्राणि श्वेतानि

གསེར་གྱི་ཡུ་བ་ཅན་ | 9 འདོད་དག་ འབྲུང་བའི་ བསམ་གདན་གྱི་

gold handle with, desired things producing yoga of

स्वर्णमुष्टीनि, 9 इष्ट- प्रदं योग-

ལྷུང་བཟེད་ | 10 ཏྲ་ རང་བ་ ཡུར་ཤེས་ | 11 ལྷུང་པོ་ཆེ་

alms bowl, horse naturally flying-knowing, elephant

पिण्डपात्रं, 10 अश्वः स्वभावेन उत्पतनज्ञः, 11 गजः

རབ་ བདན་ ལྷ་ ལི་ཁྱིམ་ དམར་བ་ | 12

very strong (with) nose vermilion-like red,

ཕ་ རྩེ་ ལམ་ སིང་ཏུར་སངས་ ལོའི་, 12

འདོད་འཇོ་བའི་ བ་ | 13 མཉེ་ ཞོ་མ་ཆེ་ ལྷ་མཁན་ བེ་ཙྏ་ | 14

desire-yielding cow, 13 she-buffalo milch, talking parrot,

काम- धेतुः, 13 महषी दुग्धवती, पाठकः शुक्रः, 14

ཕག་པ་ ཕལ་ཁ། མོ་ བྱི་ འཇོན་ འགས་

boar white, door-dog that to catch knows,

ཤུཀར་ ཤལེ་, གྲར་ཁུལ་ར་ བྲུག་ རྩ་

གཏོང་ མི་ ཤེས། 15 རྩ་འཕྲུལ་གྱི་ ཞབས་པ།

but does not know how to let go, miraculous noose |

ཡམ་མཁའ་, 15 མྱུ་ཁྱི་ བཤེས་,

འཕེལ་ འགྲོ་བ་མེད་པའི་ མེ་དོག་གི་ ལྷ་མ་ར། 16 རྩོན་པོ་ རིག་པ་ཅན་

growing not fading flower garden, minister learned

བཅུ་མཁའ་ འགྲུ་ལ་ ཕུག་ ཡམ་མཁའ་, 16 སྐུ་ལ་ བྲུག་

ལ་པོ་ན་གྱི། 17 རིག་པ་ ཅན་ རྩོན་པའི་ ལྷ་མ་མེད་པ་དེ། 18

Aponage, caste low hunter's sons, etc. and

འཕོ་ལ་, 17 ལུ་ལ་ མི་ལ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ལ་ ཅ 18

འདོད་པའི་ འོངས་སྤྱོད་ བསམ་གྱིས་མི་བྱེད་པ་ འོད་པ་ལས། 19

desired enjoyments unthinkable were.

ལྷ་ སྐུ་ལ་: འཕྲིན་ལ་: བུ་ལ་: 19

དུས་ རིག་པ་གི་ ཆོ་ཡབ་ཀྱི་པོ་ རྩོན་པའི་དེད་དཔོན་ ལ་ རི། ལྷ་མ་

So once the father-king Candrasena said to the son

ཀལ་ འཁྲིམས་ རེ་ལེ་པ་ འཕྲིན་ལ་: འཕྲིན་ ལྷ་མ་

ཆེ་བ་ ལྷ་བའི་སང་གི་ལ་ | 20 ཀྱི་སྐལ་བུ་ |

elder Chandrasimha : 20 O prince,

ज्येष्ठं चन्द्रसिंहम् । भो राजपुत्र,

འདབ་ཆགས་ གཤོག་པ་ ཆགས་པ་ དང་ ।

A bird (with) a wing broken, and

ཐམས་ ཐམས་ མཐ་ ཅ

སྐྱལ་ལ་ རི་མོ་ མེད་པ་ དང་ ॥

A tiger stripes without, and

व्याघ्रः रेखा-हीनः च

སང་གི་ གངས་ དང་ བྲལ་བ་ དང་ ॥

A lion Himalayas deprived of and

སཱི་ ཧིམ་ བྱི་ལུ་ ཅ

ཉ་མོ་ མཆོ་ནས་ བྲོན་པ་ དང་ ॥

A fish from the pond come out, and

མེའ་ སེར་སེ འཁྱེད་ ཅ

སྐལ་པོ་ སྐལ་ རིགས་ མེད་པ་རྣམས་ ॥

Kings royal family without

ར་མ་མ་ ར་མ་ ལུ་ ཧི་མ་

དབེ་དོན་མཚའས་པས ། 21 བོང་བྱིར་ སེམས་ཀྱི་སྒོ་བོས་ཀྱི་

are in comparison equal. So the town Mind-understanding of

उपमार्थेन समा इति । 21 नगरस्य चित्तं मतिं

མངའ་ངོས་ འདི་ བྱོད་ལ་ འབོག་རན་ འདུག་པས ། 22

dominion this to you to make over time is.

राज्य- भागम् इमं ते समर्पयितुं कालो वर्तते इति । 22

ང་ བློས་ ། ལྷ་ བཞིན་ ། རྒྱལ་སྤྱིད་ བྱོད་ཀྱིས་

I am old, you are young. The kingdom you

अहं जीर्णः । त्वं तरुणः । राज्यं त्वं

སྒྲོང་ ཞེས་ བཤུངས་པ་ དང་ ། 23 སྲས་ ན་རེ་ །

protect, this said. And the son said :

पालय इति आह च । 23 पुत्र आह

དང་པོ་ རྒྱལ་སྤྱིད་ སེས་ཁྱ་བཞིས་ཀྱིས་ བསྐྱངས་ ॥ 24

First the kingdom by two forefathers was protected.

प्रथमं राज्यं पूर्वपुरुषाभ्यां पालितम् । 24

བར་དུ་ རྒྱལ་སྤྱིད་ ཕ་ཙྨ་བཞིས་ཀྱིས་ བསྐྱངས་ ॥ 25

In the middle the kingdom father and grandfather protected.

मध्ये राज्यं पितृ-पितामहाभ्यां पालितम् । 25

ལུགས་ ལྟར་ སྐྱོང་ ན་ མཐ་ དང་ རྩ་འཕྲུལ་
 way according to protect if power and miracle

नय- अनुसारेण पालयसि चेत् शक्तिः च अद्भुतं

ཤིན་དུ་ཆེ། མངའ་ཐང་ དཔུང་ དང་ ཡན་ལག་
 very great, might army with members

अतिमहत्, पराक्रमः बल सह अङ्गेन

འཇོམས་ 30 ད་ལན་ འོ་སྒྲོལ་ སྒྲིགས་མའི་
 approaches together. 30 This time (for) us impure

समागच्छति । इदानीं अस्माभिः अविशुद्ध-

དུས་ ཀྱི་ འགྲོ་བ་རྣམས་ ཞི་བས་ འདུལ་བར་ དཀའ་བས། 31
 time of people peace with to discipline difficult.

कालस्य (कलियुगस्य) जनानां शमेन विनयनं दुष्करम् । 31

དྲག་པོའི་ ལས་ལ་ བདེན་ ནས་ ལྷ་དབང་ཐུག་
 Terrible deeds having recourse to Mahādeva having

उग्र- कर्माणि आश्रित्य महादेवं

སྐྱབ་ བས་དེ། རེ་ཞིག་ སྤྱི་བའི་ རྩོམ་ སྤྱི་འབྲངས་པར་བྱའོ། 32
 propitiated just the outside one is to be followed.

साधयित्वा तावत् बाह्यः अनुसर्तव्यः । 32

ག་མ་ བ་ང་ བའི་ ལུགས་ བཞིན་

At the end the inside (Buddhist) way according to

अन्ते आन्तर- नय- अनुसारेण

སྐྱོང་བའི་ སྐོན་ལམ་ དང་ ཅེན་འབྲེལ་

of the protection supplication and dependent origination

पालन- प्रणिधानं च प्रतीत्यसमुत्पादम्

སྒྲིགས་ ཞེས་ ལ་སྤྲངས་ནས་ ལྷུ་ལ་སྤྲོད་ བྱ་ལ་ གོ་གྲོལ་། 33

arrange this having said the kingdom to the son gave.

उपकल्पय इति उक्त्वा राज्यं पुत्राय ददौ । 33

དེ་ནས་ ལྷུ་ལ་གོ་ ལྷུ་བ་སྤྲོད་གོ་ དེས་། སྤྲང་གོ་ཅེ་

Then king Candrasimpha that elephant

अथ राजा चन्द्रसिंहः सः हस्तिनं

སྤྲང་ ལི་ཁྱིའུར་ དམར་བ་ ལ་ཅིག་གི་ བོག་དྲངས་པས་།

with the trunk vermilion-like red one leader

नासं- सिन्दूरसदृश- लोहित- एक- नेतेति

སྤྲང་གོ་ཅེ་ དང་། ཅ་ དང་། མ་ཅི་ དང་། 34 ཤིང་ཅ་

elephant and horses and buffaloes and chariots

हस्तिपु च अश्वेषु च महिषेषु च 34 रथ-

སྒྲ་ཆོགས་ དང་ བཅས་པ་ནས་ལ། སྒྲ་ཅེ་འི་ཆར་རྒྱུན་ བསམ་གྱིས་
 various together with requisite things (?) unthink-
 विविधं सहितेषु द्रव्याणाम्

མི་བྱབ་པ་ བཀལ་ ཅས། བཞུན་ཡང་ ཤ་ བསམ་པ་ དང་།
 able having loaded, moreover meat fresh and
 अचिन्त्यानां भारं निधाय, अन्यच् च मांसं नवं च

ཁྲག་ རྩོམ་ དང་། ལྷགས་པ་ རྩོམ་པ་ དང་། 35 ཤ་ཁྲག་གི་
 blood warm and skin wet and flesh-blood with
 शोणितम् उष्णम् च चर्म आद्रं च 35 रक्त-मांस-

མཆོད་སྦྱིན་ བཀོད་ སྒྱུ་ སྒོ་བ་ཆགས་ རྩོད་ཕྲག་ མང་པོ་དང་ བཅས་དེ།
 in sacrifice offering for animal thousand many with (took).
 यज्ञे उत्सर्ग- हेतु प्राणं सहस्रं बहु सहितम् (जप्राह)।

རྒྱལ་པོ་ རང་ ཏྲ་ ཅག་པོ་ སྦྱིན་གྱི་ཤུགས་ཅན་ ལ་ ཆིབས། 36

The king own horse black cloud-powerful on rode !

राजा स्वकीये अश्वे कृष्णे मेघ- शक्तौ आरूढः । 36

ཨུ་རུ་འོན་པ་ ལ་ སོགས་པ་འི་ འཁོར་ བསམ་གྱིས་མི་བྱབ་པས་

Ahu. rnon.pa and other attendants unthinkable by

འདུ་ཚོའ- བཤུ་ཁྲི་མི་ བཤུ་ཁྲི་ འཕྲི་ཁྲི་

བསྐོར་ཞིང་ । བྱད་པར་ རིག་པ་ཅན་ ཡ་པོ་ནག་གིས་

surrounded, specially learned Aponage by

परिवृतः विशेषेण तु विदुषा अपोनगेन

དྲ་ ལྷ་ཁྱིད་དེ། གོང་ཁྱིར་གྱི་ ཤར་ རྩོགས་ན་ ཤིན་དུ་

the horse guided the city of east direction in very

अश्वः परिचालितः नगरस्य पूर्वस्यां दिशि अति-

འཇིགས་སུ་ཅང་བའི་ གནས་ ཆེན། དུག་ ལྷ་ལ་ འཇིགས་པའི་

fearful place great poison snake mingled

भयानकं स्थानं महत् विष- सर्प- मिश्रित-

ནགས་ཆལ་ ཞེས་བྱ་བ་ན། 38 གྱི་རོལ་ ལྷ་ དབང་ རྩོག་ཆེན་པོའི་

forest called. (went) 38. Outside god Mahādeva's

वनषण्डं नाम (गतः) । बहिः देवस्य महादेवस्य

སྐྱ་ རང་བྱུན་ རྩོ་ ལས་ བྱུབ་པ་ ཞིག་ ས་ལ་

image self-evolved stone of made one on the earth

मूर्तिः^b स्वयम्भू-^a पाषाण- सिद्धा काचिद् भूमौ

མི་ འགུལ་ བར་སྤྱོད་ ར་ལ་ གནས་ཡོད་པ། 39 དེ་ལ་

not gone in the sky remains. There

अगता आकाशे तिष्ठति । 39 तत्र

མཆོད་པ་ སྐྱེ་ལ་ཏེ་ དབང་ དང་ བྱིན་རྒྱལ་སྤྱི་བའི་ཕྱིར་
 worship having offered power and magnificence
 ཕྱུ་ཞུ་ བྲལ་ལ་ འཕྱི་ཕྱིར་ མཐིམ་མེ་
 རྒྱུ་མེ་ ॥ 40

went away.

प्रस्थितः । 40

དེར་ བྱིན་པའི་ ལམ་ ཁ་ཞིག་ བ་ རིགས་ ངན་གྱི་
 There coming of way one on family low of
 བྲལ་ འཕྱི་ཕྱིར་ བུ་ འཕྱི་ཕྱིར་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་
 woman beautiful hair washing, with ornaments various
 རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་
 being adorned nice dance performs pleasant dance
 རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་
 and sweet song singing remains She very
 རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་
 42 རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་

མཇེས་ཤིང་ ལྟ་བུས་ ཆོག་ མི་ ཤེས་པ་ ། འཇུག་ བག་གི་

beautiful a look by sufficiently not known. A smile little

शोभना दर्शनेन पर्याप्तं न ज्ञाता । स्मितं ईषत्

གཞུ་ མོ་ལ་ ཟུར་མིག་གི་ མདའ་མོ་ སྟོན་ནས་

of bow onside-look arrow having put (so she did as)

धनुषि कटाक्ष- शरं आरोप्य (तथाकरोद् यथा)

ཀྱལ་པོའི་ རྣམ་ཤེས་ རི་དྲགས་ སྤུ་ག་ གར་

king of the mind (like) wild beast young ones where

राज्ञो मनः मृग- पोतः यत्र

སོང་ གར་ རྟོད་དུ་བྱུང་བ་ལས་ ། 43

goes where lives.

गच्छति यत्र वसति । 43

ཀྱལ་ པོས་ ལྟ་པོ་ན་གོ་ལ་ སྟུས་པ་ །

The king to Aponage said .

राजा अपोनगं आह ।

ལྟ་པོ་ན་གོ་ བུ་མོ་ རེད་ སའི་ མིང་ལ་ ཇི་སྟང་ ཟེར་ །

Aponage, of woman this father's name how is said ?

अपोनगा स्त्रिया अस्याः पितुः नाम कथं कथ्यते ।

མའི་ མེང་ལ་ ཇི་སྐད་ ཟེར། མོ་ རང་ མེང་ལ་ ཇི་ལྟར་

mother's name how is said ? Girl's own name how

मातुः नाम कथं कथ्यते। कन्यकाया स्वं नाम कीदृशं

བདག་པ། རིགས་ རང་ ཚངས་ བརྒྱད་ ཇི་འདྲ་ཞིག། འཁོར་

is given. Family and pure liniage how ? Attendants

दत्तम्। कुलं च शुद्धा परम्परा कीदृशम्। परिवारेः

དང་ འོངས་སྦྱོད་ ཅི་ རང་ ལྟ་ ॥44

and enjoyments what connection.

च सम्भोगैः को योगः। 44

ཞེས་ གསུངས་པ་ རང་། ཨ་པོ་ན་གའི་ བསམ་བཤམ་

This being said. Aponage's thought in

इति उक्ते अपोनगस्य चिन्तायां

ཀྱལ་པོ་ འདི་ རིགས་ངན་གྱི་ བུ་མོ་ འདི་ལ་

the king this caste low of girl this

राजा अयं कुलायां नोच कन्यायां अस्यां

ཡིད་ཆགས་པར་གནས། ཨ་པོ་ན་གས་ འདི་སྐད་ ཞུས་སོ། ॥ 45

loves. Aponage thus said :

मनोऽनुरागं प्रापः। अपोनग एवम् आह। 45

མྱོ་ བློ་མཁུན་གྱི་ མཛེས་མ་ འདི།

With understanding and instruction beautiful woman this.

बुद्धिमती शिक्षावती सुन्दरीयम् ।

ཕ་ཡི་ མིང་ནི་ མ་ འཚལ་ལོ།

Father's name not desired.

पितुः नाम न इष्यते ।

མ་ཡི་ མིང་ནི་ མ་ འཚལ་ལོ།

Mother's name not desired.

मातुः नाम न इष्यते ।

རིགས་ དང་ རུས་ནི་ དམངས་རིགས་ ཡིན།

Family and lineage Śūdra.

कुलं च गोत्रं शूद्रः ।

འཁོར་ དང་ ལོངས་ སྤྱོད་ དེ་ཡི་ མཚོན་ ॥46

Attendants and enjoyments her characteristics

परिवाराः च भोगाः तस्याः लक्षणानि ॥46

ཞེས་ ལྷུས་ ཅས་ རྒྱལ་ བའི་ ཅ་ སྤར་ནས་

This having said (he) the king's horse with the bridle

इति उक्त्वा राज्ञः अश्वं रश्मिना

ཐྱིད་ དེ། དབང་ཕུག་ཆེན་པོའི་ སྐྱེ དུང་ ཏུ་ བཞུད་ རོ། ॥ 47

having taken, Mahādeva's image near went.

नीत्वा महादेवस्य मूर्ति- समीपं गतः ॥ 47

Free Translation

The first chapter describes the marriage of the king Rūpāditya (Sun of Beauty). And it was in the town Cittamati in the country of India. The father of the king was called Candrasena in the language of India, and Zla.baḥi.ded.dpon in that of Tibet. And the mother was called Devaśrī in the language of India and Lhaḥi.dpal.mo in that of Tibet. The elder son was Candrasimha in the language of India and Zla.ba.seṅg.ge in that of Tibet. The younger son was Candrakumāra in the Indian language and Zla.ba.gžon.nu in the Tibetan language.

By his power he (the king) possessed the following : the subjects of thirty-six million towns, three hundred and sixty treasures of precious stones and gems ; white umbrellas with golden handles ; an alms bowl received through yoga yielding desired things ; a horse that naturally knew to fly ; an elephant very strong, with trunk red like vermillion ; a cow that yielded desired things ; a milch she-buffalo ; a parrot that talked ; a white boar ; a dog at the door that knew how to catch and did not know how to let one go ;

a miraculous noose; a growing garden the flowers of which did not fade; a learned minister named Aponage; and sons of low caste hunters. His desired enjoyments were unthinkable.

So once the father-king Candrasena said to his elder son Candrasimha: 'O Prince,

A bird with a broken wing, and
A tiger without his stripes, and
A lion removed from the Himalayas, and
A fish that has come out from a pond, and
Kings without a royal family

are equal in comparison. It is therefore the time to make over to you this dominion of the city Cittamati. I am old, you are young. Rule this kingdom

Said the son: 'First the kingdom was ruled by our two forefathers, secondly by the grand-father and the father, and now it is given to me. In holding the kingdom there are two policies, outside (non-Buddhist) and inside (Buddhist.) Let my father and mother advise me as to which of these two is to be chosen.'

Being thus asked, the parents said: 'If you rule according to what is said by you (i.e. inside policy), pleasure and happiness will increase here and great will be the consequence hereafter. But if you rule it following the outside policy, there will be power and very great miracles; there will be prowess, and an army with its members will approach you. This time it is difficult for us to discipline the people of this impure time (Kali-yuga) with peace. So having recourse to terrible deeds and having propitiated Deveśvara (Mahādeva) you should so far follow the outside policy. And,

at the end according to the inside policy, do supplication for protection (*praṇidhāna*), and meditation of the 'Dependent Origination (*pratityasamutpāda*).' Having said so, they gave the kingdom to their son.

Then the king Candrasena took his great elephant with the trunk which is red like vermilion, as a leader, and loaded immeasurable things(?) on elephants, horses, buffaloes, and various chariots. Moreover, he took fresh meat, warm blood, and new skin, together with many thousands of animals for offering in a sacrifice that is performed with flesh and blood.

The king mounted on his own black horse named 'Cloud-power' (*Meghaśakti*). And the horse surrounded by immeasurable attendants, such as Ah.rmon and others, and guided specially by the learned (minister) Aponage, went in the east of the city to a great place, a forest which is fearful, and called 'Mingled with Poisonous Snakes'. Outside there was a self-evolved (*svayambhū*) image made of stone of Mahādeva. It did not touch the earth, but remained in the sky. Having offered there worship for power and magnificence he went away.

On his way he saw a low-caste but beautiful girl that was washing her hair. She was adorned with various ornaments. She could act beautifully, dance pleasantly and sing sweetly. She was very beautiful. And she could not be sufficiently known by a look. Having put the arrow of her side-long glance on the bow of her slight smile, she made the mind of the king like a deer and its young one, as wherever the latter goes the former follows it.

The king said to Aponage: "Aponage, what is the name of the father of this girl? What is the name of her mother? What is the name of the girl? What are her family and lineage? Who are her people, and what are her charms." When this was asked by the king Aponage thought that the king loved the girl belonging to a low family. He said:

'Beautiful is this woman with intellect and instruction.

Her father's name is not known.

Her mother's name is not known.

Her family and caste are Śūdra.

Her people and her charms show her character.'

Having said this, he took the horse of the king by the bridle, and went near the image of Mahādeva.

PART II
NOTES

I

PRAJÑĀDANḌA

1

1. The Skt. version as given here could not be traced. Similar verses are however many, for instance, MB. 6557 as quoted in IP :

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति सत्यसमं तपः ।

नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम् ॥

2. a. དང dan. It is a conj. generally signifying (i), 'with', Skt. *saha*, or 'accompanied by', Skt. *sahita* ; e. g. NA, 3. 8 : ཡུམ་དང་འགྲོགས་ yum.dan.hgrog, Skt. *ambayā sahitaḥ* 'with or accompanied by the mother' ; (ii) 'and', Skt. *ca* ; e.g. PD, 21 : རིག་པ་ལྷན་ དང་ རྒྱལ་པོ་ rig.pa.ltan. dan. rgyal. po, Skt. *vidvān rājā ca* 'a learned man and a king' ; (iii) sometimes when followed by words meaning deprivation it is translated by 'without' or 'from', etc. ; e. g. འདྲོད་ཆགས་དང་བྲལ་ ḥdod.chags.dan.bral, Skt. *kāmarahita* 'free from or separated from lust'.

3. a. མེད med. In fact it is མ་ ma, Skt. *na* 'not', and ཡོད yod, from the verb ཡོད་པ་ yod. pa 'to be,' *asti* 'is'. Thus མེད is *nāsti*, '(it) is not.'

4. a. དེ de. དེ te (used after ན n, ར r, ལ l, and ས s), དེ de (after ད d), and ལྟེ ste (after ག g, ང ṅ, བ b, མ m, འ h, and vowels) are conjunctive ptcls. Being annexed to verbs of the present and past tenses they form present and past participles respectively or gerunds ; e. g. གནས་དེ gnas.te, *sthitvā* 'remaining' ; གཏོང་ ལྟེ gton.ste, *dattvā* 'giving' ; བཏང་ ལྟེ btañ.ste, *dattvā* 'having given' ; ཡོངས་སྤྱོད་ལྟེ (PD, 8°), *yoñs.su.spañ.ste*, *parityajya* 'having abandoned'. Sometimes they are used also after the verbs of the future tense or gerundives ; e. g. བརྒྱུད་ལྟེ (PD, 19°), *bzuñ.bya.ste*, *dhārayitavya* 'to be held or accepted'. In such cases it simply introduces what follows, or implies that in the following sentence something is going to be said with regard to what is mentioned before. And in this sense it is used also after nouns, adjectives, and numerals ; e. g. མདོར་ན་ ཉེ་བར་ཡིན་པའི་ སྤང་བོ་ ལྟེ་ ལྟོ་བོ་དག་ རི་ ལྟོ་བོ་བསྐྱེད་དེ ། འདི་ནི་ ལྟོ་བོ་བསྐྱེད་ཞེས་བྱའོ ། (LV, C, 4²³⁻³⁰) mdor.na. ñe.bar.len.pahi. phuñ.po. lña.po.dag. ni. sdug.bsñal.te । ḥdi. ni. sdug. bsñal. žes. byaḥo ॥ संक्षेपात्पञ्चोपादानस्कन्धा दुःखम् । इदमुच्यते दुःखम् । 'In short, five aggregates (*skandhas*) springing from strong attachment are misery. This is said to be misery ;' གང་སྟེད་པ་དང་ ། དེ་དང་དེར་ མདོན་པར་དགའ་བ་ལྟེ ། འདི་ནི་

སྒྲུབ་པ་སྒྲུབ་ཀྱི་འབྲས་བུ་ ཞེས་ བྱེད་ ! (Op. cit. 5⁵⁻¹⁸) gañ.^o sred.
 pa.dañ | de.dañ.der. mñon.par.dgaḥ.ba.ste | ḥdi. ni. sdug.
 bsñal.kun.ḥbyuñ.ba. žes. byaḥo | यां नृणा तत्र तत्राभिनन्दिनी
 अयमुच्यते दुःखसमुदयः 'that attachment', here and there rejoicing,
 this is the cause of misery ;' ཀྱི་ན་རྣམས་ བཞི་ ཟླེ་ གྱུ་ ནང་ ཉི་
 (MK, 2°) rkyen.rnams. bži. ste. rgyu. dañ. ni^o, चत्वारः प्रत्यया
 हेतुः^o 'there are four conditions, namely (or as,) cause, etc.'. It
 is to be noted that sometimes after a verb they have the last
 sense mentioned above and not that of the participle or the
 gerund ; e. g. བབས་གྱུར་ ཇེ (BAK, 3^b), byabs.gyur. te,
papāta 'fell'. So in some cases they may be translated into
 English by such words as 'when', 'as', 'since', 'after', 'and'
 etc. In the present case ཇེ may be translated by 'and'.

5. b. བ pa and བ ba. Of these two particles the former
 is used after ཀ g, ན d, བ b, མ m, and ས s, and the latter after
 ང ṅ, འ ḥ, ར r, ལ l, and vowels. They form (i) roots or infini-
 tives, (ii) participles, (iii) verbal nouns, (iv) substantives, and (v)
 adjectives ; e.g. ཀློག་པ་ klog.pa, $\sqrt{\text{paṭh}}$ 'to read' or *pāṭha* 'read-
 ing ;' ཤེས་པ་ śes.pa, $\sqrt{\text{jñā}}$, 'to know' or *jānat* 'knowing', or
jñana 'knowledge' ; མྱོངས་པ་ (PD. 1^b) rmoñs.pa, *moha* 'igno-
 rance' 'illusion' ; མན་པ་ mun.pa, *tamas* 'darkness' ; འདྲ་བ་ (c) ḥdra

ba, *sama* 'equal'; འཆི་བ་ ḥchi.ba, *mṛtyu* 'death'; འཇིགས་བ་ ḥjigs.pa, *bhaya* 'fear'; བཏང་བའི་ རྒྱལ་སྤྱིད (NA, b') btañ.baḥi. rgyl. srid *tyaktam rājyam* the 'abandoned kingdom.'

It is to be noted that in many substantives and some verbs བ་ pa is used after any consonant. This is specially when it implies the sense of 'belonging to', or 'of'; e. g. ལུང་བ་ luñ.pa *upatyakā* 'a valley'; མཐའ་བ་ mthah.pa, *anta-* (or *pratyanta-*) *vāsin* 'one dwelling on the boundary of a country'; ཤར་བ་ śar.pa, *prācya* 'one of the east'; ཡུལ་བ་ yul.pa, *jānapada* 'a country man'; བོད་བ་ bod.pa, *Bhoṭiya* 'one belonging to the country of Bod or Bhoṭa, 'a Tibetan'; གུར་བ་ gyur.pa, *bhūta* 'became', 'actually happened'.

These affixes are, however, not essential in all cases, for many substantives, verbs, or adjectives are found without them.

These particles as well as བོ་ po and བོ་ bo (see below note 7,) sometimes indicate the masculine gender, while མ་ ma and མོ་ mo the feminine gender; e. g. རྣལ་འབྱོར་བ་ rnal.ḥbyor.pa, *yogin* 'one who practises *yoga*', fem. རྣལ་འབྱོར་མ་ rnal.ḥbyor.ma; རྒྱལ་བོ་ rgyal.po, *rājan* 'king' and རྒྱལ་མོ་ rgyal. mo, *rājñi* 'queen'

6. c. འདྲ་བ་ཡི་ ḥdra.ba.yi, *sama* 'equal'. For ཡི་ yi which is a ptcl. denoting the gen. case see Note PD, 2.4. In Tib. adjectives are generally put after nouns, but when they are before them they are put in the gen. case.

7. c. གོ་ po and གོ་ bo are two ptcls. They are regarded as the definite articles (see Note 5, last part.) The former is used after consonants and the latter after vowels. Sometimes གོ་ po denotes an agent, and in that case it is used also after a vowel. E. g. དགའ་བོ་ dgra.bo, *śatru* 'the enemy'; མིག་གོ་ mig.po, *caḥsus* 'the eye'; ཤིང་གོ་ śin.po, *vrkṣa* or *dāru* 'the tree' or 'the wood'; འགྲོ་བ་ ḥgro. ba, *√gam* 'to go'; but འགྲོ་བོ་ ḥgro.po (the fuller form being འགྲོ་བ་གོ་ ḥgro.ba.po), *gantṛ* 'one who goes.' See Note, PD, 2. 6.

2

1. Skt. version HU, I. 101.

2. a. The literal equivalent in Tib. of *mahātman* 'one with a great soul' is བདག་ཆེན་གོ་ bdag.chen.po, or བདག་ཉིད་ཆེན་གོ་ bdag,ñid.chen.po, but here is figuratively used དམ་པ་ dam.pa, s. t. 'good', 'wise'.

3. b. དག་ dag. It is a ptcl. generally signifying the plural number (=རྣམས་ rnam). It is a sign also for the dual

number with regard to translating Skt. works. But sometimes it does not express any number. It is therefore may be regarded as a general 'number particle' which can signify equally the plu. and the sing. num., or which is employed preferably there where not so much a particular number as rather the indefiniteness of the number is to be expressed, or where no account is taken of the number.

4. b. གི gi. ཀྱི kyi (used after ད d, བ b, and ས s), གྱི gyi (after ན n, མ m, ར r, and ལ l), gi གི (after ག g, and ཎ n), འི hi (after a vowel) and ཡི yi (after vowels when an inter-syllabic stop (.) called ཨོག་ tsheg is put after them) are ptcls. indicating the gen. case.

6. c. མགོ་ལྷོགས་ mgo. lcogs. མགོ་ mgo, *mastaka* 'head', and ལྷོགས་པ་ lcogs. pa, or ལྷོག་པ་ lcog. pa, $\sqrt{kamp}$ 'to be agitated, to tremble'. Thus these two words mean 'one that shakes on the head.' With the word མེ་ཏོག་ me.tog, *kusuma* 'flower' the phrase མགོ་ལྷོགས་ mgo. lcogs is used here figuratively to mean *stavaḥ* 'a bunch of flowers.'

6. c. འཛིན་རྟེན་ཀུན་གྱིས་ hijg.rten.kun.gyis, *sarveṇa lokēna* 'by all the people.' ཀྱིས་ kyis, གྱིས་ gyis, གིས་ gyis, འིས་ his, ཡིས་ yis, and sometimes simply ས་ s (after 'vowels) are the ptcls.

denoting the instrumental case. They are used just as the corresponding gen. signs dealt with in Note, PD, 2. 4.

It is to be noted that in Tib. the instr. case sometimes serves both the nom. and instr. cases of Skt. in both the voices, active and passive.

7. c. སྤྱིར spyir. སྤྱི spyi is a shortened form of སྤྱི་བོ spyi. bo, *mūrdhan*, 'head', *agra* 'top.' Note here that for metrical grounds or brevity sometimes fuller forms are shortened as in the present case, or འགྲོ་བོ ḡgro.po, *gantr* 'one who goes' for འགྲོ་བ་པོ ḡgro.ba. po. See Note, PD, 1.7.

ར r is a ptcl. generally forming the dative and the locative cases, infinitives, and adverbs. Sometimes it is added also to a predicative adjective (see PD, 5^b : མཁའ་པོ་ར་ mkhas.par). In the present case it is in the locative sense.

8. c. བཀུར་བཤམ་ bkur.ba.ḡam. In fact we have here བཀུར་བ་ bkur.ba and བཤམ་ ḡam, but owing to the metrical ground, i. e. in order to leave out a syllable which is not required (for here we want only seven and not eight syllables) they are put together.

འམ ḡam is a ptcl. signifying *vā* (*athavā*, etc.) 'or,' as in the present case, and interrogation. In the last case the first letter of འམ ḡam when used after a consonant takes the form of

that consonant; in other words, that consonant is reduplicated taking the syllable *a* in འམ མམ ; e.g. མེད་དམ med.dam, *na bhavati* 'is not ?' Here མེད་དམ med.dam is in fact མེད་ འམ med མམ ; འདུག་གམ མདུག.gam, *kim vidyate* 'does (he) remain ? འདུག་གམ མདུག.gam is in fact འདུག་འམ མདུག. མམ, though it is never used.

*9. d. དུ du is a ptcl. (used after ཅན, དད, ཅན མམ, ཅན ར, and འལ) signifying dat. or the loc. case, as in the present instance, and sometimes forms an inf. ; e.g. བྱེད་དུ byed.du, *kartum* 'to do.' Mark here that དུ du is used after ཅེད རྟེན, *eva* 'a ptcl. denoting assertainment', though in fact, according to Skt. it is to be taken with ཅགས nags, *vana* 'a forest.'

10. d. བྱ bya is fut. of བྱེད་པ byed.pa, $\sqrt{kr}$ 'to do.' Mark the use of the future tense which denotes here the sense of the optative (*vidhi-liñ*).

3

1. Skt. IP, 3,367 ; SP, 1,428.

2. a. ཞིག་ žig. (i) ཅིག cig, (ii) ཞིག žig, and ཤིག śig are the modified forms of གཅིག gcig, *ekā* 'one'. They are indefinite articles and are added to substantives and pronouns. Of

these three words (i) ཅིག is used after ག g, ད d, བ b, and sometimes after the inherent a; ཞིག ṣig after vowels and རྩྭ ṇ, ལྷྭ n, མ m, རྩྭ ḥ, ར r, and ལ l ; and ཤིག sig after ས s ; e. g. ལུག་ཅིག lug.cig, *kaścin meṣaḥ* 'a certain sheep' ; རྩྭ་ཅིག rta.cig. 'a horse.' གང་ཞིག རྩྭ་ཅིག, *yaḥ kaścit* 'whoever', གོས་ཤིག gos.sig, *kaścit paricchadaḥ* 'a garment.'

They form the imperative mood when used after verbs; e. g. མ་སྦྱ་ཞིག ma.smra. ṣig, *mā kathaya* 'say not.'

In the present case གང་ཞིག is used in the gen. case, the case sign being not used owing to the metrical ground.

3 a. ལ la. It is a ptcl. denoting the accusative, dative, genitive and locative cases.

4. a. གནོད་བྱེད gnod.byed, lit. *apakāra-karaṇa* 'making evil.'

5. b. ཏུ tu. ཏུ tu (after ག g, and བ b, sometimes also after ལྷྭ n, ར r, and ལ l), and ཏུ du (after རྩྭ ṇ, ད d, ལྷྭ n, མ m, ར r and ལ l) are dative, adverbial, and infinitive signs, signifying 'to' 'for' etc. e. g. རྩྭ་ཏུ rtag tu *sadā* 'always.'

6. c. རི་དྭགས་གསོད་མགོང་ཆོ་ ri.dwags.gsod_mthoṅ.tshe is

for the figurative sense of Skt. *mṛgavadhe*, the Tib. phrase lit. meaning 'at the time of seeing the killing of a deer (or a wild beast).'

4

1. Skt. SA, 2660 ; SP, 307.

2. a. བྱས་ byas is pf. of the vb. བྱེད་པ་ byed.pa, √*kṛ* 'to do, the ft. being བྱ bya.

3. a. མ་བྱས་ ma, byas, lit. *akṛta* 'not done.' It is, however, used here for མ་བྱས་ནས་ ma.byas nas, *akṛtvā* 'having not done, the gerund sign ནས་ nas which is originally a sign of the abl. case being dropped for the metrical gerund. The case is the same with མ་སྤངས་ ma.spañs, *anutsṛjya* 'having not abandoned' Note in such cases ནས་ nas is used after a verb in its pf. form.

3. c. སྤངས་ spañs, pf. of the verb སྤོང་བ་ spon. ba (or སྤང་བ་ spon ba), √*tyaj* 'to abandon,' fut. སྤང་ spañ, imp. སྤོང་ spon.

5. d. ཨི་ ni is an expletive ptcl. and often corresponds to Skt. *hi*.

6. d. ཡིན་ yin. ཡིན་པ་ yin. pa, vb., √*bhū* 'to be.' ཡིན་ yin is often found also in the past sense.

5

1. Skt. SA, 1467.

2. a. རྩེད་པ་ žal.ta.byed.pa. རྩེད་ žal is an honorific term for *mukha* 'face'; རྩེད་ ta is for རྩེད་ lta or རྩེད་པ་ lta.ba, √*luk* to look ;' རྩེད་པ་ žal.ta which is the same as རྩེད་པ་(བ་) žal.lta(ba), lit. 'to look at one's face' means 'inspection' ; and རྩེད་པ་ byed.pa *kartṛ* 'doer' ; thus the compound word means an 'inspector,' fig. 'a leader or chief.'

3. a. མང་ mañ, *bahu* 'many'. Mark that an adjective or a pronoun in Tib. generally comes after the noun. See Note 6 below.

4. b. མཐམ་པར་ mkhas.par. ར་ ra as well as རུ་ ru both used after ར་ h or any vowel are ptcls. being the signs of dative, adverb, infinitive, and gerund.. Often, as in the present case, it is added to a predicative adjective. See Note. PD. 2.7.

5. c. ཉིད་ is for the Skt. suffix -*tā* and -*tva* forming an abstract noun. It corresponds also to Skt. *eva*, a particle for emphasis.

6. d. དེ་ཡི་ de.yi. When a noun is preceded by an adjective or a pronoun the latter is put in the gent. case. Or it may be, as usual, in the sense of *tasya* 'its.'

7. d. རྩིག་པ་ ḥiṅ.pa, vb, (pf. བཞིག་ bžig, ft. བཞིག་ gžig, imp. ཤིག་ śig) 'to destroy, dissolve' 'to decay ; perish.'

8. d. རྒྱུར་བ་ hgyur.ba, vb. (pf. རྒྱུར་པ་ gyur.pa, imp. རྒྱུར་
ཅིག gyur.cig). $\sqrt{bhū}$ 'to become, grow.'

6

1. Skt. HU, II. 108 ; PT, I. 246.

2. a. ཡོད་ yod, $\sqrt{bhū}$ 'to be.'

3. a. ལྡན་ ldan. It is a suffix corresponding to the Skt. secondary suffix *-vat* (*-mat*) denoting 'possession.' ལྡན་པ་ stobs, *bala* 'strength', ལྡན་པ་ལྡན་ stobs.ldan, *balavat* 'strong'. Its fuller form is ལྡན་པ་དང་ལྡན་ stobs.dañ.ldan as in c of this stanza.

4. c. སེང་གི་ seṅ.ge, *siṃha* 'lion.' The Tib. word is taken as a loan from Skt.

5. d. རི་བོང་གིས་ ri.boñ. gis, *śaśakena* 'by a hare.' Mark here the nom. is put in the instr. case. There is no difference between of the active and passive voices in Tib.

For གིས་ gis, see Note, PD, 2.6.

6. d. སྤོག་ srog, *jīvana*, *prāṇa* 'life,' དང་ dañ a conjunctive ptcl. meaning here 'from'. See Note, PD, 1.2. བྲལ་ bral and བྲོལ་ brol. pf. of འབྲལ་བ་ ḥbral.ba, *vi - √yuj* or *vi - √rah*, 'to be separated' ; thus these three words together mean 'separated from life', fig. *nipātita*, 'killed'.

7

1. Skt. SA, 1,306.

2. a. བྱུང་བ byuñ. ba. It is the pf as well as imp. form of འབྱུང་བ ḥbyuñ.ba, √*jan* 'to come forth, arise;' √*gam* 'to go.' མ་བྱུང་བ ma. byuñ. ba, *anāgata* 'that which has not yet come.'

3. b. འཇིགས་པར་བྱ འjigs.par.bya, *bhetavya* 'to be afraid of.' Mark here the formation of the gerundive or the future participle.

4. c. བྱུང་བའི་ཆོ buyñ.baḥi.tshe, lit. (*ā*)*gataḥkāle* for Skt. *āgate*. As in such cases the time is implied, in Tib. the word ཆོ tshe, *kāla* 'time' is employed though not in its original Skt. See PD, 3. c.

5. c. བཀྲོམ་ is ft. of འཇོམས་པ ḥjoms.pa (pf. བཅོམ་ bcom or བཅོམས་ bcoms, imp. ཆོམ) 'to conquer, subdue, root out.'

8

1. The entire original Skt. is not traced, but see the following in the MT, II. 18 :

विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

9

1. Skt. SR, pp. 100-1.

The following variations may be noted : In *c* Skt. *daśa*, Tib. *śata*; and in *d* Skt. *vakṭā*, Tib. *prājñah*.

Its Prakrit version is found in the *Vāsudevahiṇḍi* by Saṅghadāsagaṇin ed. Caturavijayamuni and Puṇyavijayamuni (Ātmānanda Jaina Granthamālā Series), p. 105 :

सतेसु जायते सूरु सद्दस्सेसु य पण्डओ
वत्ता सयसद्दस्सेसु दाया जायति वा ण वा ॥
इदिण जए सूरु धम्मं चरति पंडिओ ।
वत्ता सब्बवो होइ दाया भूयहिण रओ ॥

2. *a*. णस nas is the sign of the abl. case and after a verb forms a gerund or participle.

3. *a*. स्त्रि skye for स्त्रिंन skye.ba, √jan 'to be born,' 'to become'; pf. स्त्रिस skyes. स्त्रिंन skye.ba is used also as a noun meaning 'birth'. स्त्रिंनो skye.bo, *jana*, *jantu* 'a general name for all living creatures.'

4. *c*. लस las is a sign of the abl. case and expresses the degree of comparison.

5. *d*. स्त्रि srid for स्त्रिंन srid.pa used both as vb, and n., sam-√bhū 'to be possible,' *sambhāvanā* 'possibility.' In the present case it indicates 'possibility'

6. d. For རྩམ ham see *ante*, pp. 227-228.

10

1. Skt. MB, 3. 15,582.

2. c. རྩམས rnam is a sign of the plu. num.

11

1. Skt. SA, 666.

2. a. ཞི་བ་ ži.ba, vb, √śam 'to be peaceful or calm ;' adj. śānta 'peaceful ;' śiva 'tranquil or calm ; n. śama, śānti, 'tranquility.'

3. c. Mark here the loc. case sign ན na is put only after the adj. ཡོངས་སུ་ཟད་པ་ yoṅs. su. zad.pa, *parikṣina* 'exhausted' which is used after the n., and not after each of them. The ptcl. ན na. is a sign also of the conditional sense.

4. d. Mark the use of the above ptcl. ན na in the phrase ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ ci.yi.phyir.na, *kutaḥ* 'why.' Cf. དེས་ན་ des.na, *ataḥ* 'therefore' ; དེ་བས་ན་ de.bas.na, *ata eva ca* 'and therefore'.

12

1. Skt. MS, VI. 67.

2. a. ཀ་རྩ་ཀ་ kataka. It is a loan word from Skt. The fruit or nut of the tree called *Kataḥa* clears muddy water. It is still used in the villages of this country.

3. b. དང་བ daṅ.ba, vb. $\sqrt{sudh}$ 'to be pure', used also as adj. *śuddha*, *pavitra* 'pure, clear.'

4. b. མེད་ཀྱི mod. *kyi* is a phrase meaning *yady api* 'although, though'.

5. c. སྦྱས་པ smars.pa, pf. of སྦྱབ་ smra.ba, $\sqrt{vad}$ 'to speak, say'; imp. སྦྱོས smros. It is to be noted that a pf. form of a verb is often used in the present sense and also as a verbal noun.

6. d. རྩུལ་དང་བར rdul.daṅ.bar. རྩུལ is *dhūli* 'dust' and དང་བ is *śuddha* 'pure'; thus it lit. means 'pure from dust,' i. e. 'clear.'

7. d. བྱེད་ཏོ byed.do. Often when a sentence terminates in a consonant, that consonant is reduplicated and takes the vowel o. So ཏོ do has here no value other than showing that the sentence ends here. See also PD, 27. d, where we have ཞིག་གོ zig.go, ག g of ཞིག zig being reduplicated and taking the vowel o. This o is, in fact, of འོ (Cf. འས ḥam, pp. 227-228), a terminating ptcl. See PD, 19. d, བྱའོ byaḥo.

13

1. Skt. CŚ, 26.

2. a. གདུག gdrug is sometimes used for དུག dug *viṣa* 'poison'

3. b. སྐེ་ངན skye.nān is the shortened form of སྐེ་བོ་ངན skye.bo nān in a.

4. c. ཐུབ thub, as n. it means a *muni* 'sage', e.g. སྐ་ཏྱ་ཐུབ་པ་ śākya.thub.pa, Śākyamuni ; as adj. it means 'capable' ; in the present case 'capable of being under one's influence (*vaśa*). ཐུབ་པ་ thub.pa is a vb. 'to be able', 'to be capable of'.

5. d. ཞི ži, vb. for ži.ba. √śam 'to be peaceful or calm.'

14

1. Skt. IP, 1,653, 6,674.

2. a. སྤང་བར་གྱིས spañ.bar. gyis. སྤོང་བ spon.ba or སྤང་བ spañ.ba is a vb. meaning √*tyaj* 'to leave' (pf. སྤངས spañs, fut. སྤང spañ, imp. སྤོང spon) ; and གྱིས gyis which must not be confounded in such cases with the inst. case sign of the same form is the imp. of the vb. བགྱིད bgyid (pf. བགྱིས bgyis, ft. བགྱི bgyi), an elegant form of the vb. བྱིད་པ byed.pa, √*kr* 'to do.' Thus སྤང་བར་གྱིས lit. in Skt. is *tyāgaṃ kuru* (*tyaja*) 'leave'.

15

1. Skt. IP, 2.211.

2. *b.* སློང་བ་རྣམས་ལ་ sloṅ.ba.rnums.la. According to Skt. ལ་ la is here the sign of the loc. case ; it may also be that of the dat. case.

3. *c.* Mark here the adj., though it precedes the n. is not put in the gen. case in spite of the general rule.

16

1. Skt. IP, 2.768.

2. *b.* བདག་ bdag, *ātman* 'self' is here for བདག་པོ་ bdag. po, *pati* 'lord,' 'owner', as in *d.* For the metrical ground po is here dropped.

3. *b.* གོ་ go. In such cases it is a ptcl. indicating a condition (?).

17

1. Skt. SA, 362.

2. *a.* གན་ gaṅ in Skt. is for both the prons. *yad* and *kim*.

3. *c.* སུ་ su as a pron. is in Skt. *kim*, and as a ptcl. when used after ས་ s is a sign of an infinitive, adverb, dat. and loc. cases.

4. c. སོན son is both pf. and imp. of the vb. འགྲོ་བ་
hgro.ba, $\sqrt{\text{gam}}$ 'to go'.

5. d Mark Skt. words with *sa-* ('with') at the beginning is generally translated into Tib. by བཅས་པ་ bcas.pa or simply བཅས་ bcas annexed to nouns with the conj. དང dan.

6. d. བྱར byar (བྱ bya and conj. ར r) is the fut. of བྱེད་པ་
byed.pa, $\sqrt{\text{kr}}$ 'to do'.

18

1. Skt. SA, 359.

2. a. ཇི ji is sometimes the correlative form (Skt. *yad*) of the pron. ཅི ci 'what', and sometimes they are of the same significance; e. g. ཇི་ལྟ་བུར་ ji lta.bur, *katham* 'how'; ཇི་ཅུས་ ji.tsam, *kiyat* 'how much'; ཇི་སྐད་སྒྲུབ་པ་ ji. skad. smras.pa *yathāvādin* 'as one says'; ཇི་སྟེན་ ji.srid, *yāvat* 'as long as.'

3. a. གསོད་ gsod for གསོད་པ་ gsod.pa (pf. and fut. བསད་ bsad, imp. སོད་ sod), $\sqrt{\text{han}}$ 'to kill, murder.'

4. b. ཟད་པ་ zad.pa (pf. of འཇོག་པ་ ḥdzad.pa), $\sqrt{\text{kṣi}}$ 'to come to an end.'

Construe ཟད་པར་ zad.par with འགྱུར་ ḥgyur which follows.

5. *b. གྱི gyi.* This as well as གྱི gi, གྱི kyi, ཡི yi, and འི hi are, as already stated (p. 226), the terminations of the gen. case ; but when they are used after verbs where two sentences are in contrast to each other they serve the purpose of a gerund and may be translated by 'but', or 'though', as in the present case ; or དེ་རུ་འོངས་ཀྱི་མ་བཞགས་ de.ru.hoṅs.kyi. ma.bžugs '(he) came there, but did not stay'

6. *c. Lit. བསད bsad fut. of གསོད gsod* (see Note 3) would give the Skt. equivalent *haniṣyate*.

19

1. Skt. MB. quoted in PT

2. *a. མཉན་པ་ mñan.pa, √śru 'to hear'.* Here the gerundive is made simply by adding to it the fut. from (བྱ bya) of the verb བྱེད་པ་ byed.pa, √kr 'to do'. See, however, *b* where in making the gerundive བྱ bya is added to the verb in its pf. form of the vb. འཛིན་པ་ ḥdzin.pa, √grah or √dhr, causative, 'to lay hold of ;' the pf. is བཟུང་ bzuñ or ཟུང་ zuñ, and fut. གཟུང་ gzuñ. Thus བཟུང་བྱ is lit. in Skt. *dhārita kartavya*.

20

1. Skt. IP, 2,619.

2. a. བསྐྱབས་ bslabs, *śikṣita* 'taught', pf. of སློབ་པ་ slob.pa 'to learn,' 'to teach'; fut. བསྐྱབ་ bslab, imp. སློབས་ slob or སློབ་ slob.

3. b. གཟུགས་བཟང་ལྷན་ gzugs. bzañ ldan, lit. *uttamarūpavati*.

Note here how in Tib. the true sense of the original Skt. (*praśyasya rūpa*, བཟང་ bzañ meaning *praśasya* 'good') is expressed.

4. b. According to Skt. strictly one should read *rūpavatyō yoṣitaḥ* instead of sing.

5. c. Here the vb. འགྱུར་ ḥgyur 'to grow' being added to the vb. འགྱུར་བ་ ḥgro ba gives the sense of the fut. tense.

21

1. Skt. CŚ, 3.

2. d. བཀུར་བ་ bkur.ba may be taken as a vb. ('to pay reverence'), or an adj. ; in the former case བཀུར་བར་འགྱུར་ will fig. mean 'will be respected,' and in the latter 'will become respected.'

22

1. Skt. IP, 5,796 ; CŚ, 7.

2. a. ཤིང་ śiñ (after ས་ s), ཅིང་ ciñ (after ག་ g, ད་ d, and བ་ b),

and ཞིང་ *žin* (after ང་ *n*, ན་ *n*, མ་ *m*, ལ་ *h*, ར་ *r*, ལ་ *l*, and vowels), form with verbs a kind of participle, present when used after a verb of the present tense and past when after that of the past tense ; e. g. མྱ་ཞིང་ *smra. žin* 'saying' ; མྱ་སྟོན་ *smras. śin* 'having said'. Put between two adjectives they have the sense of the conjn. 'and' as in the present case.

3. *b.* སྐྱེས་གུར་ *skyes. gyur*, lit. *sambhūta* 'born'. Here སྐྱེས་ *skyes* (pf. of སྐྱེ་བ་ 'to be born') is quite sufficient to give the meaning of the past tense, yet གུར་ *gyur* (pf. of འགྱུར་བ་ *hgyur.ba* 'to become'), is added to it superfluously. Like གུར་ *gyur*, such words as ཟུང་ *zin* (pf. of འཛིན་བ་ *hdzad.pa* 'to terminate', 'to be at the end'), སྐྱོང་ *son* (pf. of འགྱོ་བ་ *hgro.ba* 'to go) are added to vbs. to signify the past tense.

4. *d.* རིག་དང་བླ་མ་ན་ *rig.dan. bral.na*, lit. *vidyāvirahe* 'in the absence of learning'.

23

1. Skt. SA, 260.

2. *a.* བདེ་བ་འདོད་ན་ *bde.ba hdod.na*, lit. *sukḥakāme sati* 'in the desire of happiness'. So is རིག་བ་འདོད་ན་ *rig.pa hdod. na* 'in the desire of learning' in *b*.

3. *b.* འདོར་མཐོང་ or འདོར་བ་མཐོང་.ba (pf. and imp. དོར་ dor).
'to give up'.

4. *c.* བདེ་ལྡན་ bde.ltan, the fuller form being བདེ་བ་དང་ལྡན་ bde.ba, dan, ldan, lit, in Skt. *sukhavat* or *sukhin* 'possessor of pleasure'.

4. *c.* ག་ལ་ ga.la. In such cases ག་ ga seems to be connected with གང་ gañ, *yad*, *kim* 'what, which,' ལ་ la is the dat. or loc. sign ; the Skt. equivalents being *katham* 'why,' *yena* (in the sense of loc., i. e. *yatra*) 'whither,' '*kutra* where,' *kutah* 'from where' 'whence.' See *d.*

6. *c.* འགྲུབ་ ḥgrub, འགྲུབ་པ་ ḥgrub.pa, √*sidh* 'to be accomplished'. Pf. གྲུབ་ grub, *siddha* 'accomplished'.

7. *d.* རིག་པ་རྟོག་གཞིར་ rig.pa.don.gñer. རིག་པ་ rig.pa, *vidyā* 'learning'; རྟོག་ don, *artha* 'object'; and གཞིར་ gñer from གཞིར་བ་ gñer.ba 'to seek for', 'to take care of'; thus the phrase means 'one who seeks after the object of learning' i. e. *vidyārthin* 'a student'.

24

1. The Skt. śloka (CŚ, 73; IP, 1,836) is wrongly printed here in the text, it should be as follows :

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

The order of the *pādas* of the śloka according to Tib. is *c. d, a.* and *b.* It is to be noted that for the sake of convenience the order of the successive two halves of a verse is often changed in Tib. translations.

2. *a.* གཞན་ཡུལ་ *gžan.yul, anyadeśa* 'other country' i. e. *videśa* 'foreign land'.

3. *b.* ཕ་རལ་ *pha.rol, para* 'the other'. It means also *paraloka* 'other world,' and adverbially (ཕ་རལ་དུ་ *pha.rol.tu*) 'beyond,' 'outside'.

25

1. Skt. IP, 2,328.

2. *a.* སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ *skyed.par.byed.pa*, lit. *jananaḥkartṛ* 'one who makes procreation.' སྐྱེ་བ་ *skey.ba*, √ *jan* 'to be born' int., while སྐྱེད་པ་ *skyed.pa*, √ *jan* caust., 'to procreate,' trans.

3. *a.* ལེགས་སྦྱོབ་ *legs.slob*, the fuller form is ལེགས་པར་སྦྱོབ་པ་ *legs.par.slob.pa* 'one who teaches properly'. ལེགས་པར་ *legs.par, samyak* 'properly' ; སྦྱོབ་པོ་ *slob.po, adhyāpayati* 'teaches'. By this the Tib. translator has tried to express the meaning of Skt. *upanetr* 'one who performs the *upanayana* ceremony and teaches the sacred lore', the Ācārya.

26

1. Skt. IP, 5,743.

2 a. སྤྱན་པོ་ blon.po. This is the reading in both the editions of S. C. Das and Campbell. It cannot be reconciled with the original Skt. according to which one should read here སྤྱ་མ bla.ma, *guru* for སྤྱན་པོ་ blon.po, *mantrin* 'a minister.'

3 c. སྤྱུན་ཞེ་ spun.zla or simply སྤྱུན spun means *bhrātr* 'a brother'. This reading is not supported by the Skt. version.

4. c. In Skt. text omit *bhrātr* which is wrongly printed.

5. d. མ ma, *mātr* 'mother' evidently one's own (*sva*) mother (རང་གི་ མ raṅ.gi. ma).

6. d. Mark the actual significance of Skt. *smṛta* in such cases. It is expressed in Tib. by བཤད bsad, *ukta* 'said'.

27

1. Skt. IP, 1,287.

2. c. ལག་འགྲོ་ lag.ḥgro. ལག lag or ལག་པ་ lag.pa is the honorific form of ཕྱག་ phyag, *hasta*, *bhuja* 'hand', 'arm'; and འགྲོ་ ḥgro or འགྲོ་བ་ ḥgro.ba means, $\sqrt{\text{gam}}$ 'to go'. Thus the Tib. word is actually what Skt. *bhujāṅgama* is, of course, as it is understood by the Tib. translators. But, as the

orthodox Skt. scholars would say, *bhuja* in *bhujāṅgama* means *kaṭṭīya* 'crookedness', and not 'hand' or 'arm,' so *bhujāṅgama* lit. means 'one that moves crookedly.'

3. c. འཇུངས་ ḥthuṅs (another form འདུངས་ ḥtuṅs) pf. of འཇུང་བ་ ḥthuṅ.ba., √*pā* 'to drink'. Mark the pf. form of the vb. is used here as n.

4. d. སྒྲེལ་ phel is pf. of འཕྲེལ་བ་ ḥphel.ba, √*ṽrdh* 'to increase.'

5. d. For གོ་ go see *anté*, Note PD, 12.7.

28

1. Skt. PT. II. 107.

2. b. ལྷན་པོ་ blun.po or ལྷན་པ་ blun.pa *jaḍa*, *mūrḱha* 'stupid' is not in fact what Skt. *durjana* is, for which in Tib. we have སྐྱེ་བོ་ངན་ skye.bo.naṅ.

3. c. According to Skt. *adrśya* is མི་སྐྱོང་བར་བྱ་ mi-mthoṅ. bar.bya.

4. d. གནོད་པར་བྱེད་ gnod.par.byed means *bādhate* 'pains' 'troubles'

29

1. Skt. IP, 7,524.

1. Skt. SR, 82.63 (old ed.)

2. *b.* མཚུངས་ *mtshuñs*, *sadṛśa* 'equal'. In Tib. *sāḍṛṣya* is མཚུངས་ ཉིད་ *mtshuñs.nīd*. In such cases ཉིད་ is to be understood, though it could not be put owing to the metre.

II

NĀGĀNANDA

1. 1a. ཉེ་བར་བཟུང་ནས་ lit. *upagrhya* and not *upetya*.

2. 1a. བྱི is imp. and pf. of འབྱེད་བ་ 'to open'. Here it is used for བྱི་ནས་ or བྱི་མྱེ 'having opened', ་ནས་ or མྱེ being omitted for the metre.

3. 1b. ལ་ seems to signify here acc. referring to the meaning of the preceding sentence. See KA, 5d མེད་ལ་ལྟེན་. Sometimes in translating into Skt. when used after a verb it does not add anything ; e. g. གོས་དོར་ལ་ (BC. VI. 63c), *amśukam*

utsasarja 'gave up the cloth' ; sometimes it is put between two imperatives and means 'and' ; e. g. བདག་ལ་ རབ་དུ་བྱིན་ལ་ འདི་ དང་ འདི་ ལྷོསས་མཛོད་ (op.cit. VI. 61c) *mahyaṃ praya- cchedam idaṃ grhāṇa*, 'give me this and take this.' See UV, 6^d.

4. 1d. རྒྱག་དོག་གིས་ lit. *irṣyayā* 'with jealousy.'

5. 1d. བྱོད་ལ་ lit. *tvam* 'you,' sing. num., the sign of the plu. num. is omitted owing to the metre. The case is the same also with 2d.

6. 2a. རླ་རློགས་ *rāvaṇa*, n. 'screaming,' 'crying,' 'roaring;' but here considering the Skt. metre one may read *rāvaṇa* in same sense. We may, however, read *āḍambara* which means among other things 'a kind of drum,' and 'the sounding of a trumpet as a sign of attack.' Undoubtedly the last sense is suitable here. In Skt. version the reading is *āvalgibhiḥ*, *āvalgin* means 'jumping.' It has no connection with Tib.

7. 2b. རོགས་སུ་ལྟ་བ་ *valitadr̥ṣā* 'having the eyes turned towards.' The reading *calita* or *lalita* found in different editions for *valita* as suggested here from Tib. are obviously not good. For *valita* see N. 11. 4. where བསྐྱོགས་ is used for it.

8. 2. 2. དགའ་བར་བྱས་དྱི *nāndyante*, lit. *nāndim kṛtvā* 'after the recital of the benediction (*nāndī*)'.

9. 2. 4. ཉེ་བར་བསྐྱེན་པ་ lit. *upasevin* 'attending on', 'doing homage'. The original reading *upaṣīvin* means 'living on', 'subsisting by.'

10. 2. 7. ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་ ཁྱེད་ first pers. (*asmad*), ཅག termination of plu. of pers. pron.; ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་ *asmākam*. See 2.11.

11. 2. 17. ཆོས་པ་ 'to be contented'. ཀླན་དུ་ཆོས་པར་གྱུར་ 'satisfied'. Skt. *āvarjita* 'gained over', 'attracted' or 'pleased'.

12. 3a. ན་ is a sign of loc. and cond. Being added to a verb, as in the present case, it may be translated by 'when'.

13. 3a. གནས་པར་བྱ་ is, in fact, fut. though in the original Skt. there is the use of pres. Sometimes in Skt. pres. is used in the sense of the near fut. (*bhaviṣyatsāmīpya*). Accordingly fut. is here employed in Tib.

14. 3. 2. In Tib. ཆོན་ for Skt. *nepathya* 'retiring-room' is omitted.

15. 3. 5. ཅིའི་དོན་དུ་ lit. means *kimartham* 'for what,' 'why'.

16. 3. 7. The other form of རྩོམ་ is རྩོམ་པ་. In the same sense རྩོམ་ and རྩོམ་པ་ are also used.

17. 3. 8. ཡིད་བྱུང་ is the reading in the X. This is found also in other places in the sense of *nirviṇṇa* or *jātanirveda* 'disgusted with', 'loathing'. Elsewhere in the text ཡིད་དྲྀབ་ is used for *viṣāda* 'dejection', 'sadness'; e.g., ཡིད་དྲྀབ་པ་དང་བཅས་ *saviṣādam*. We have also ཡིད་དྲྀབ་པ་, *udvignamānasa* 'anxious', 'disquieted'. དྲྀབ་ is regarded as a form of འབྱེན་པ་ 'to turn out'. Accordingly in such cases བྱུང་ seems to be the pf. of དྲྀབ་པ་ 'to turn out'. བྱུང་ is also the pf. of འབྱུང་པ་ 'to go forth', 'to come forth', 'to arise', 'to appear'.

18. 3. 14. For འཇུག་པར་བྱེད་, *praviśāmi*, Skt. reads *tiṣṭhāmi*.

19. 4. 1. སྐབས་དབྱེ་པ་ lit. means in Skt. *prakaraṇa-* or *prakṛta-unmilana* 'the opening of the subject which is proposed', and as such it is what in Skt. is *āmukha* 'prologue or prelude to a drama'.

20. 5. 2. After the first word ཀྱེ there is, in fact, in X གང་གིས་ཚོ, but it hardly gives any appropriate sense. In the sense of *yadā* or *kadā* we should read གང་གི་ཚོ, but it cannot be construed properly. We may therefore read here simply གང་གིས་ omitting ཚོ meaning thereby *kena* 'why'.

21. 5. 2. རྟོ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

22. 5. 3. རབ་དྲུང་དྲན་ བྱེས་ lit. *prasādaṃ kuru*.

23. 5. 4. སྤྱིར་ adv. from སྤྱི 'backward,' and སྒྲོགས་ pf. of སྒྲོག་བ་ 'to cause to turn'.

24. 5. 4. ཤིག་, ཅིག་, and ཞིག་, all ptcls., used after verbs denote the imp. mood.

25. 6c. Lit. ལྷག་ས་ *avaśeṣa* 'remainder', and འབྱུང་བ་ 'that which comes forth'; thus lit. the two words together mean 'that which becomes remainder (after the father has taken his food)'.

27. 7a. Here *prakṛtayaḥ* in Skt. is in the sense of ministers of a king and this is quite clear from Tib. སྒྲོན་ རོ་རྣམས་.

28. 7a. Lit. ཡིད་ལ་རིག་པ་ is *manahsaṃvid* 'co.nprehen-
sion of the mind.' Skt. *manoratha* in Tib. is ཡིད་ཀྱི་ཤིང་དྲུག་
lit. 'the wooden horse of the mind' ; here ཤིང་དྲུག་ 'wooden
horse' is for 'a chariot (*ratha*)'.

29. 7. 7. རྩམས་པར་བྱེད་པ་ lit. *vināśaka* 'destroyer' ; while
hataka means 'cursed', 'wretched'.

30. 7. 7. ཡབ་ཀྱི་ངོར་ཡིན་ lit. *tāta-mukhe asti* 'is in the
mouth of the father.' It seems to imply that if his father says
he would do so. Thus figuratively it corresponds to Skt.
tātānurodhāt 'for the sake of the father'.

31. 7. 9. ཅི་ནིག་གུ་ lit. *kim kartavyam* .

32. 7. 10 After this add : मातङ्गो राज्यं हरिष्यतीति शङ्कसे । यद्येवं
ततः किं स्यात् । ननु स्वशरीरात्प्रभृति सर्वं परार्थमेव मया परिपाल्यते । यत्तु स्वयं
न दीयते तत्तातानुरोधाय । तत्किमनेनावस्तुना चिन्तितेन । वरं ताताङ्गवानुष्ठिता ।

33. 7. 10. རྩམས་ལུ་བསྟན་པ་ lit. *anūsāsanam* 'instruction',
'precept', 'command'.

34. 7. 10. བསྟན་པར་གྱི་ is generally *vidheya*, here 'to
be carried out'.

35. 7. 13. Evidently there is some confusion in the Tib.

version, as *dūrikṛta* (རིང་རྩ་བྱས་པར་གྱུར) should have been used with *samitkṛṣā*°. In Skt. text there is no *śūnya* 'vacant', Tib. ཅན་པ. It is to be noted that while in Skt. *upayukta* is used in the sense of 'consumed' in Tib. it (ཉེ་བར་མཁོ་བ) means 'necessary' or 'desirable'.

36. 7. 16. After the Skt. passage (p. 50) ending in स्थानं वर्तते add : तदितो मलयपर्वतं गत्वा किञ्चित्स्मिन् निवासयोग्याश्रमपदं निरूपयेति । तदेहि मलयपर्वतमेव गच्छावः ।

37. 7. 19. ཤིང, *vrkṣa* 'tree'.

38. 7. 19. འཇོན་པ lit. *grāhin* 'taking'.

39. 7. 19. ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ *parikṣobha* 'shaking about'. For this in Skt. we have *utsaṅga* 'association'.

40. 7. 19. For བཟང, *bhadra* 'good', there is nothing in Skt.

41. 7. 19. བསྐྱོས is pf. of སྐྱོ་བ 'to rub with', 'to apply on'.

42. 7. 20. For Skt. *utkaṇṭhita* 'anxious' in Tib. we have འདོད་ཅན་ or འདོད་ལྡན, but here we have simply འདོད་པ evidently in the above sense.

43. 7. 20. Strictly མཇེའུ་བོ་ is in Skt. *snigdha* 'affectionate', 'friendly', and དགའ་བ་ is *priya* 'dear'.

44. 7. 24. དེ་ལྟར་ཡང *tathā ca* and not *tathā hi* as given above.

45. 8b. ལྷ་གཏོར་. ལྷ *jala* 'water', and གཏོར *nidhi*, *kośa* 'treasury' ; thus ལྷ་གཏོར lit. 'repository of water', e.g., 'the ocean'.

46. 9a. འཆད generally 'to explain' (*vyākhyā*).

47. 9. 7. ལྷག (so in X) is for ལྷགས་པོ་ (see 7. 19) *ghana* 'dense.' Or the reading should be ལྷགས་.

48. 9. 8. Skt. *surabhi* means 'sweet-smelling', 'fragrant', as well as 'a cow'. Its Tib. equivalent འ (as used here) means 'a cow'. Accordingly *surabhihavis* is taken by the Tib. translators to mean 'ghee made of the cow milk'.

49. 9. 12. འགས་ཚལ་. In Tib. འགས་ is simply a *vana* 'forest,' and འགས་ཚལ་ *taruṣaṇḍa* 'a grove' or 'a grove of trees'.

50. 10d. For ལྷོག་པར་བྱེད་ the X has ལྷོག་པར་, *uccāryate*, or *paṭhyate*. In the Tib. text the latter reading is to be retained.

51. 10. 1. ཉེ་བར་མཆོད་པར་བྱེད་ lit. *upalakṣayāvah* is in the same sense.

52. 10. 7. ཀློང་ in the sense of Skt. *ālavāla* 'a basin for water round the root of a tree' is not in the dictionary of S. C. Das. The other word for it is ར་བ་.

53. 11. 2. Lit. སེམས་བདེ་བ་ is *citta-sukha* 'happiness of the mind'.

54. 11. 4. According to Tib. རྩ་ཁྲ་ནང་ན་གནས་ is *kābala-garbha(madhyā)sthita darbha* 'the *kūśa* grass that remains in the mouth'.

55. 12b. ཇིས་བར་ཡིད་འཕྲོག་ *nirhārīṇī*, lit. means 'that which surely takes away (the mind)'

56. 13d. Adding འདོད་ *kāmaye* 'I desire' Tib. here amplifies the text. Lit. the last line means in Skt. : *abhivāñchita-prasiddhiṃ kāmaye*.

58. 13. 2. Evidently the reading གླུ་དག་བྲངས་ནས་ *gitvā* 'having sung' in the Tib. text is wrong, for due to singing there cannot be any fatigue of the finger. The Skt. text gives us the actual reading *ciraṃ khalu vāditam*. The word *vādita* means '(you) have played on a musical instrument'. Accordingly one may read here རོལ་མེས་ *vāditena*, for གླུ་དག་བྲངས་ནས་.

59. 13. 12. Skt. *tiṣṭhet* is expressed by སྔོན་པ་སྔོན་. སྔོན་པ་
✓*sthā* 'to sit', 'to stay'. Mark that the potential mood is made
here by using the word སྔོན་ lit. meaning 'possibility'

57. 13. 17. ཟད་, *kṛtsna* 'all', *kevala* 'only'. In the sense
of *na kebalam* 'not only' we have the following phrase with
it, which is often used : འབའ་ཞིག་ཏུ་མ་ཟད་.

60. 14^c. For Skt. *sakāla* 'all' Tib. reads འབྲས་དང་བཅས་,
saphala 'fruitful', 'successful'. This shows that the Tib.
translators misread *sakāla* for *saphala*. It can be inferred from
this fact that the MS. before them was either in Nagari or
Bengali script.

III

UDĀNAVARGA

1

1. b. ཤེས་ *jñāna*, བགྲིས་ (pf. of བགྲིད་པ་, elegant form of
བྱེད་པ་, ✓*kr* 'to do') *kṛta*; thus ཤེས་བགྲིས་ is lit. *jñāta* 'known'.

2. d. Read ལ་ after ཁྱོད་. Lit. the Skt. of this line is
tava udbhavo na bhaviṣyati.

2

1. *d.* In Tib. there is nothing of Skt. *kutaḥ*. འཇིགས་པ་
མེད lit. *na bhayam*.

4

1. *d.* ཐོབ་པར་འགྱུར lit. *prāpto bhavati* or *prāpsyati* 'attains'
or 'will attain,' and not *edhate* 'increase.'

5

1. *b.* This line in Skt. would be *janyate prajñayā tṛptir*,
and not *śreyasī* (text *śreyasi*) *pra°*, སྐྱེད meaning √*jan*
(causative) 'to produce'.

2. *c* and *d.* Lit. in Skt. *prajñayā tṛptaḥ puruṣaḥ tṛṣṇāvaśo na bhavati*.

6

1. *d.* རྟོགས་པར་གྱིས (གྱིས is here imp. of བགྱིད་པ for བྱིད་པ
'to do,') lit. means *jānihi* 'know'. For the use of ལ here see
Note, NA, 3.

8

1. *c.* གྱས་ནས *kṛtvā* and not *karoti* as in the original Skt.

2. *d.* རྫོག་པ is often used in the sense of *viparyāsa* 'over
turning', *nivāraṇa* 'keeping back' ; as a verb it also means

‘to cause to return’, ‘to send back,’ etc. Here with མངོན་ཏྲུག་ ‘*abhi*’- it means ‘to devastate’.

9

1. c. Lit. this line is in Skt. *pramādasevanam na kuryāt*.

2. d. *loṇavardhanaṃ na kuryāt* ‘should not increase the worldly affairs’.

11

1. d. རྩམ་སྐྱེལ་ལས་ is *pañkāt* ‘from mud’ and not *pañkasanna* ‘sunk down in mud’ as in the text.

13

1. a. བློ་བྱ་ཞིང་, *ādadita* ‘(one) should accept’. This line means that one should accept one’s own gain, *i. e.* what one can gain. The Skt. reading *nāvamayeta* seems, according to the Tib. translators, to imply *ādadita*.

2. b. For the use of ལ་ after གཞན་གྱི་ see Beckh’s note in his edition of the text. I think གཞན་གྱི་ means *anyadiya* or *paraḥīya* ‘belonging to other’, as བདག་གི་ means *ātmiya* ‘belonging to the self’, or *māmaḥa* ‘belonging to me’. The pcl. ལ་ used after it is in the loc. case. Lit. the line b in Skt. is *paraḥīyeṣu sprhāṃ na utpādayet*.

15

1. b. In the printed text the reading is ཀླན་གྱིས་ but as the inst. case cannot be construed here the reading should be འྱི་ gent. In Xylographs inst. and gent. signs are often confounded.

2. b. རེ་བཞིན་ is *tathā* and not *atha*. It seems that either the Tib. translators read *athāpi* of the Skt. text for *tathāpi* or their MS had the wrong reading.

3. d. རྫོགས་སངས་རྒྱས་ is *Sambuddha* and not *Buddha* (སངས་རྒྱས་).

16

1. b. This Skt. text is translated figuratively there being much difference, for while in Skt. there is *bhavāya vibhavāya ca* (c), Tib. has *bhavasya vibhavasya ca* (c); for Skt. *dvaidhā* (c) Tib. reads *ubhaya*, or *dvaya* (d); for Skt. *yogān* (f) Tib. *yogāt* (e); for Skt. *atīkramet* (f) Tib. *atīkarmāya* (e); and for Skt. *śikṣeta* (e) Tib. *śikṣasva* (f). Read གྱིས་ in d for ཀླིས་ which is wrongly printed.

17

1. a. ཉེས་པར་སྦྱད་བ་ lit. *duṣcaritam*. Similarly ལེགས་པར་སྦྱད་ (c) is *sucaritam*.

2. *b.* For *śocate* Tib. *tapyate*, strictly *tāpo bhavati*, the word *gata* being put in gen. (སོང་བཞི). Similarly Tib. reads in Skt. : *sugatiṃ gatasyā ānando bhavati* (d).

18

1. *a.* According to Skt. མ་སྦྱས་ན་ would give the reading *abhāṣaṇam*, lit. *abhāṣīte*.

19

1. *a.* སྦྱད་པ་ and སྦྱོད་པ་ n. *adhikṣepa*, *nindā* 'blame, slander'; and also v. *adhi-√kṣip*, *√nind* 'to blame, slander'. སྦྱད་པ་ is also pf. of སྦྱོད་པ་ *√nind* 'to slander, blame'. One may therefore read here སྦྱོད་པར་བྱ་བ་ for སྦྱད་པར་ as in the Text and also in Beck's edition. The phrase lit. means *nindaniya* 'one who deserves to be blamed'. Similarly བཟྱེད་པར་བྱ་བ་, *stutya* 'one deserves to be praised'.

20

1. *a.* རྩལ་ 'rock'. It is evidently used here to imply Skt. *ekaghana* 'consisting of a mass of solid stone.'

2. *d.* Tib. here amplifies Skt. writing *prakampate* (རབ་དྲ་གཡོབ་) for *kampate* 'moves'.

21

1. *b.* ལོ་ is for ལོ་མ་ (cf. Skt. *loman*), *parṇa* 'leaf.'

2. *d.* ཇིག means 'if looked into,' 'when examined.'

3. *d.* སྒྲོལ་འོས་ *nindārha* 'blamable.'

22

1. *b.* For Skt. *divīja* 'divine' Tib. lit. *deva-viṣaye* or *deva-deśe* 'in the country of gods' (ལྷ་ཡུལ་).

23

1. *a.* ནང་ *madhya* 'middle.' སི་ནང་ན་ lit. *manuṣya-madhye* 'among men.' See *c.*

2. *b.* Strictly གནས་པ་ is *tiṣṭhāmaḥ* in Skt., and not *viharāmaḥ* for which we have བཞུགས་པ་. See UV, 15*a.*

3. *c.* འཆོ་བ་ is for འཆ་བ་ཅན་ as in *a.*

25

1. *b.* For Skt. *kāma*- 'desire' Tib. actually *prīti*- or *ānanda*- (དགའ་བར་). In the Skt. text for *nipātinah* there is, in fact, *nipādinaḥ* in the edition.

26

1. *b.* ཡིད་སྐྱོབ་སྒྲོལ་སྒྲོལ་ suggests *manojava*, སྐྱོབ་སྒྲོལ་ meaning *java* 'swift' or 'swiftness' But we require here *manobhava*

or *manomaya* as in the Pali version. The Tib. translators read *-bhava* for *-java*.

2. e. In Skt. text one should read *taṃ* for *te*. Tib. ཐོབ or ཐོབ་པ, *pra-√āp* 'to get,' does not convey the sense of Skt. *anveti* 'follows.'

IV

BUDDHACARITA

1

1. a. *muhūrta* 'a moment' or 'a period of 48 minutes' is taken in Tib. as *muhūrtamātra* (ཡུན་ཙམ) 'just measuring a moment or a period of 48 minutes'.

2. c. or *Bhārgava* or *Paraśurāma* we have sometimes རན་སྒྲིང་སྒྲིམ or རན་སྒྲིང་བྱ.

3 d. མི་མཆོག་ lit. *narasamūha* 'a multitude of men'.

2

1. a. Generally for *viśvasta* 'full of confidence' or 'trusted' and *viśvāsa* 'confidence' we have in Tib. ཡིད་བདན་པ

dṛḍha- or *sthira-manas* 'firm-minded'. The lit. meaning of རྒྱལ་པོ་ is *prajñāpatita* 'one who is thrown into wisdom,' རྒྱལ་ here meaning *prajñā* or *buddhi* and པོ་ pf. of འབྲིབས་པ་ 'to throw down.'

2. b. The printed text reads བཀྲས་པར་ for བཀྲས་པའི་.

3. c. བཞིགས་པ་ is the hon. form of མཐོང་བ་ and ལྟ་བ་ (*avalokana, darśana*) 'to see.'

4. c. རྩ་བཅོས་པ་ *śrama* 'fatigue', and བསྐྱོད་པ་ another form of pf. of བསྐྱོད་པ་, *poṣaṇa* 'to nourish' and *pratividhāna, cikitsā* 'to cure'. Here བསྐྱོད་པ་ is used in the last sense. Thus རྩ་བཅོས་པ་ means *viśrānta* 'reposed.'

3

1. a. Lit. མེད་དོན་ is *abhāvārtha*, for the absence', and not *niṣṭtyārtha* 'for the cessation.'

2. b. Lit. དཀའ་བྱུང་ is *duṣkara* 'difficult to do'.

3. c. Generally རྒྱུ་ལྡན་ is the Skt. prefix *anu-* (see BC, 1b), though it is used here for *anuvartitā* 'the state of one that follows,' the Tib. equivalent to which is རྒྱུ་ལྡན་

འཕྱག་པ་ཉིད་. It is only owing to the metre that this fuller form could not be used here. Such cases are often found.

4

1. a. མངོན་པར་ is generally for the Skt. prefix *abhi-*, while *ava-* is variously expressed, for instance, by ཀྱན་, ཀྱན་དུ་, ཀྱན་ནས་, etc. See Foucaux, p. 171.

2. b. Mark here the use of ཞིང་.

3. b. འཁྲུ་བ་ 'to bathe', here it is in the causative sense.

5

1. a. མཁའ་ལྷིང་ lit. one that soars (high) in the sky. མཁའ་ *ākāśa* 'sky', and ལྷིང་ *utpatana* 'going upwards'.

2. a. མགྲོལ་མཁས་འགྲོ་ is the lit. translation of *turaṅga* 'going quickly, i.e. a horse' (for the first part of the word cf. $\sqrt{tr}$ and $\sqrt{tvar}$), མགྲོལ་མཁས་(པ) meaning 'swift' and also 'swiftness,' 'speed' (*java*) as in a, and འགྲོ་བ་, $\sqrt{gam}$ 'to go.'

3. b. རྫོས་སྤྱོད་ལོངས་ is lit. *anvāgata*. རྫོངས་ is pf. of རྫོང་བ་ 'to come (*āgamana*).'

4. c. འདིས་ is here *anena* 'by this', and not *ayam* 'this'.

6

1. *a.* བསམ་ཅད་ནས is *sarvataḥ* lit. 'from all sides' and not *sarvathā* 'in every way' for which we have བསམ་ཅད་དུ.

2. *b.* བཟུང and ཟུང are pf. of འཛིན་བ 'to seize, grasp', Skt. *grah*. Its ft. is གཟུང. But sometimes this form is taken as pf. The forms གཟུང་བ, བཟུང་བ, and ཟེན་བ are found in all tenses.

3. *d.* For དག་པ, Skt. *śuddha* 'pure', the actual reading in the printed text is དག་ལ, but it does not give any appropriate sense.

4. *d.* རེ་འདྲ lit. *tādṛśa* 'like that,' while འདི་འདྲ is *idrśa* 'like this.'

7

1. *a.* and *b.* Lit. གུས་པ་ མེད་ལ means in Skt. *bhakty-abhāve* 'in the absence of devotion', གུས་པ་ meaning *bhakti* 'devotion' and མེད་ལ *abhāve* 'in absence'. According to Skt. གུས་པ་ is here for གུས་པ་ལྡན as in *b* and *c* meaning *bhaktimat* or *bhakta* 'devoted' or 'devotee.' Similarly རྣམ་པ་, Skt. *śakti* 'ability', is to be taken as རྣམ་པ་ལྡན as in *c* meaning *śaktimat* or *śakta* 'able.'

2. d. ས་ (bhū) མེང (tala) lit. bhū-tala 'the surface of the earth.'

8

1. a and b. Mark here the use of the gen. ཁྱེད་ཀྱི, tava 'your.' It should have been employed before the adj. མཁའ་བཤེས་ mahābhāgena. འདིས should also have been used just after ལས.

2. d. གཞན་དུ་ (anyatra 'in another place or direction') ཕྱོགས་ (mukha 'face ') lit. means 'one whose face is turned in another (direction)', i.e. prāṇmukha 'having the face turned away.'

9

1. b. For abhimukha lit. 'with the face turned towards', i.e., 'friendly disposed' we have in Tib. མངོན་ཕྱོགས་, but here is མཐུན་ཕྱོགས་ in the same sense. མཐུན་ or མཐུན་པ་ means anukūla 'favourable', and ཕྱོགས་ diś or mukha 'direction'.

10

1. a. བཟུང་. See note, BC, 6.2. In Tib. pf. forms are often used where in Skt. there are present ones.

2. *b.* For བསྐྱེད་པ་ suggested by me according to Skt. Weller reads བསྐྱེད་ལ་ which with the preceding word ཡ་ would suggest in fact *pitā janayati* 'the father produces'.

3. *c.* This line in Tib. is translated very freely. Lit. it would mean in Skt. *āśā-* or *trṣṇā-cintayā saṅgo jāyate* 'attachment comes into being through the thought of expectation or desire.' For *āśayā śliṣyati* Johnston reads *āśayāc chli°*.

4. *c.* There is nothing in the Tib. text for Skt. *jagat*.

5. *d.* བྱེད་པ་མེད་པ་. Strictly it means *niṣkaraṇa* 'without action' and not *niṣkāraṇa*. In Tib. *kāraṇa* is ཀླུ་ or བྱེད་ཀླུ་.

11

1. *d.* Weller reads བཀྲས་ after འཕྲོད་པའི་. It would give the reading *padam* 'place.' But according to Skt. *vanam* we require here ནྐགས་ in Tib.

12

1. *a.* དེ་སྐད་ in Skt. *evam*, fig. *iti*. See དེ་ལྟར་ for *iti*, BC, 19c.

2. *b.* རྩིས་སྲུ་བསྒྲུབས་པ་ is Skt. *anuśaṃsa* (*Divyāvadāna*,

p. 92, etc.) and is the same as *ānisaṃsa* in Pali, meaning 'privilege', 'comfort', 'reward'. Accordingly the reading *ānṛsaṃsa* in Cowell's edition cannot be maintained and Johnston has rightly corrected it.

13

1. c. འབྲིགས་བྱེད་པ (Weller reads འ for པ) is used also for the Vindhya mountain. The Tib. root འབྲིགས་པ in meaning is Skt. $\sqrt{bhid}$ 'to pierce.' The Tib. translators appear to have taken the last part (i.e., -dara) of *Mandara* as connected with or derived from $\sqrt{dr}$ 'to pierce'. In fact *Mandara* is from $\sqrt{mand}$ 'to rejoice, be glad' meaning 'pleasant, agreeable, charming.'

14

1. a. Here འདི is to be construed as འདིས, Skt. *anena*.
2. d. ལྷོ་ཕྱེགས་ fig. for *amukṭaviśrambham*. ཕྱེགས་ is pf. of ཕྱིབ་པ, an hon. verb for 'to come, arrive'. Cf. ལྷོ་པལ་ (BC, 2a) for *viśvāsa*.

15

1. a. According to Tib. སྐྱེ་བ there should be either *jāti-* or *janma-* in Skt., and not *jarā* as in Cowell's ed. for which we have སྐྱེ་བ

19

1. *b.* According to Tib. གནས་ one should read in Skt. *sthitah* for *sthiraḥ*.

2. *c.* རེ་ལྟར་ lit. *evam* or *tathā* (BC, 23^d) and not *iti* in Skt. See BC, 25^a.

3. *c.* For *dāyāda* 'heir' we have here རྟེན་གྱི་. The verb རྟེན་བ་ means 'to grant, give', and གྱི་ is the ft. or gerundive of གྱིན་བ་ 'to do'; thus རྟེན་གྱི་ lit. means 'one to whom (something) is to be given'.

20

1. *c.* བདག་པོ་ lit. means in Skt. *pati* 'lord, master, owner', not strictly *dāyāda* 'one entitled to a share of patrimony, an heir'.

23

1. *a.* For *evamādi* in Skt. Tib. has རེ་ལ་སོགས་ which lit. means *tadādi*.

3. *d.* The verb གྱུ་བ་ is chiefly used in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying 'to ask, to request, to beg, to petition.' As a subst. it means

'request, petition' ; or 'enquiry, question'. ག after རྒ is ft. of གྱེད་པ་, $\sqrt{kr}$ 'to do.'

3. d. གྱིས is imp. of བགྱིད་པ་ elegant form of གྱེད་པ་ 'to do,' meaning *kuru* 'do.'

25

1. d. For *kṛtāñjali* Tib.lit. *yuktāñjali* reading ཐུང་མེ་ སྦྱར་ ཏེ, lit. *añjaliṃ yuktṡā* 'with folded hands'.

26

1. c. For Skt. *śidati* 'sinks into distress, becomes dejected' Tib. simply འགྱུར་བ་ (d) which may mean *vikriyate* 'undergoes unnatural condition'. The rendering ཡིད་བསམ་པར་འགྱུར་, Skt. *viśidati*, would have been very clear.

27

1. b. Note here that the verb འབྱུང་བ་, Skt. *jāyate* or *utpadyate* 'to come forth, arise' though intransitive is used here as transitive meaning *janayet* or *utpādayet* 'would produce'. Or taking འདི་ལྟ་བུས་ as instr. one may construe the sentence thus : *anena tava niścayena kasya bāṣpaṃ notpadyate*.

2. d. Mark how the significance of Skt. *kim punaḥ* is ex-

pressed in Tib. by ལྟོས་ཅི་དགོས་ lit. *kathaya kiṃ prayojanam* 'say what is the necessity (of speaking of the heart affected by love)'.

28

1. a. For མལ་ Weller reads ལམ་, Skt. *mārga* 'a path' taking it in the sense of *gamana*-, 'going'. According to Skt. the reading seems to be མལ་, Skt. *śayana*- 'bedstead'.

2. b. འིན་དྲུག་ཞེན་ནུ་, Skt. *sukumāra* 'very delicate or soft' is to be taken here for འིན་དྲུག་ཞེན་ནུ་ཉིད་, Skt. *saukumārya* 'the state of being very delicate'. The word ཉིད་ which means 'certainty', Skt. *eva*, and is often used to make nouns from adjectives is omitted here owing to the metre. It is found that in Tib. sometimes ཉིད་ is omitted though it is absolutely required, and sometimes it is inserted though it is not required at all. See BC, 40^a.

29

1. d. ལྷ་ཡིས་ lit. *devena*.

2. d. བྱེད་དྲུག་བཅུག་པ་, Skt. *kārīta* 'got done.' Note causatives are generally formed by adding འཇུག་པ་ (pf. བཅུག་, ft.

བཞུགས་, imp. རྒྱག) 'to put, cause, make' to the root of the infinitive.

3. d. For Skt. *eva* Tib. reads *iva*. (འདྲ).

30

1. a, c and d. The Tib. text is somewhat amplified : In a རེས་པར་, Skt. *niścita*,, and in c རྟ, Skt. *asva* are added. In d. Tib. *śokasthāna* (ལྷ་ངན་གནས) is for Skt. *śoka*.

2. c and d. ཉེ་བར་ལེན་དེ (lit. *upaniya* or *upāniya* which seems to have been for *upānaye* 'ham for the actual reading *upānayeyam* in the text) being put before the adjective followed by the noun (མགྲོགས་འགྲོའི་དུ), the Tib. construction is rather peculiar.

31

1. c. ལྷ་ག, Skt. *iṣṭa*, *kānta*, *priya* 'agreeable', 'dear', 'lovable' is used here for *-lālasya* 'ardently desirous of' in b.

2. c. གོ is a ptcl.

32

1. b. བསྐྱེད་པ is Skt. *utpādana* 'production or generation', but it is used here in the sense of *-vardhana* 'growing up'.

2. d. Tib. reads *devīm* (ལྷ་མོ) for *deva* in the Skt. text.

34

1. a. བྲགས་བ་འཛིན་ may mean simply *Yāsodhara* 'maintaining glory', and not *Yāsodhara* 'the son of *Yosodharā*, *Siddhārtha*'s wife.

2. c. The Tib. reading བཞིན་བ་ as given by Weller is doubtful. Skt. *vyasana* 'bad practice, evil habit' is translated into Tib. variously according to different shades of its meaning; e.g., in BC itself (III. 46a) we have རྣམ་བར་ཞིན་བ་ for it, meaning *āsakti* 'attachment'; in NA, I. 2, གདུང་བ་ 'lust, excessive desire'; in *Mahāvvyutpatti*, ed. Sakaki, 6956, གོངས་བ་ *vipad* 'danger' (ཆོས་ཀྱིས་ (ཀྱི) གོངས་བར, Skt. *dharmavyasana*).

36

1. a. For *Rāghava* Tib. lit. *Raghu-putra* (རག་ཏུ་བྱུ་).

2. a. Mark that Tib. reads *Sumitra* (བཤེས་བཟང་) for *Sumantra* well-known in the *Rāmāyaṇa*.

3. b. As a ptcl. སྟུ་ is a sign of the gerund used after ས་.

37

1. a. For Skt. *ṛte* 'without' Tib. འདོར་ in the sense of *tyakṭvā* 'having left'.

35

2. c. བུན་མོ་ is an hon. term for a woman of rank, queen, *rājñī*, and འཁོར་ means *parivāra* 'attendants' ; both the words taken together mean the queen and her attendants, and for this the Skt. word is *antaḥpura* 'harem' meaning thereby those who live in the harem, i.e. the queen and her attendants.

38

1. b. སྒྲུ་སྒྲུ་ (imp. of སྒྲུ་བ་ 'to say') lit. *kathaya* 'say', and not *vācya* 'to be said.'

39

1. d. Note here that the pron. སྒྲུ་, Skt. *kaḥ* is used at the end of the sentence, and here is a case which is rare.

40

1. a. རྫོ་བ་ is Skt. *tikṣṇa* 'sharp, hot'; *taikṣṇya* in Tib. is རྫོ་བ་ཉིད་, but ཉིད་ is omitted here. See note, BC, 28. 2.

41

1. d. བཀའ་རྒྱུན་, Skt. *prasāda* 'favour'; and མཛོད་, Skt. *kuru*, is imp. of མཛོད་ hon. form for བྱེད་བ་, $\sqrt{kr}$ 'to do.' Thus བཀའ་རྒྱུན་མཛོད་ is *prasida* in Skt.

42

1. d. བཀའ་སླུང་. བཀའ་ Skt. *śāsana*, *ājñā* 'order, command,' and sometimes simply *vacana* 'speech.' It is an hon. form. And སླུང་བ་ (pf. སླུང་) means $\sqrt{dā}$ 'to give'. Thus the phrase བཀའ་སླུང་བ་ though generally $\sqrt{vad}$, $\sqrt{gad}$, etc. 'to say,' in fact means *śāsti* or *ājñāpayati* 'orders', 'commands', and is used when the speaker is a honoured person. Hence the speaker being the Buddha བཀའ་སླུང་ is the equivalent to *jagāda* 'said.'

2. d. རྟོ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

43

1. b. རྟོ imp. of བཀྟང་བ་, Skt. $\sqrt{tyaj}$, *ut-* $\sqrt{sri}$ 'to give up.' ཅིག, ཞིག, and འིག when used after verbs signify the imp. mood. It may, however, be noted that they signify rather the subj. present or precative mood. See BC, 51c; 55a. For their use see Note, PD, 3.2.

44

1. c. བཀ is Skt. *yad* and not *yadi*, Tib. བཀལ་ནི 'if'.

2. b and d. Mark that འདྲོ་ or འདྲོ་བ་ in d is caustative, while it is not so in b.

3. *b.* Skt. *mumukṣayā* is omitted in Tib.

45

1. *d.* Here for Skt. *kṛā* used twice there are *kaḥ* and *kā* (ལྷ) in the Tib. text.

46

1. *a.* For Skt. *aṇḍa* 'egg' Tib. is in fact སྒྲོང and not སྒྲོང; so *aṇḍaja* should be in Tib. སྒྲོང་སྒྲེས, but here we have སྒྲོང་སྒྲེས་ This is simply owing to the metre.

47

2. *b.* Weller reads འབྱེད་པ, Skt. *unmilana* 'to open' for འབྱེད་པ 'to disappear' amended by the present author.

2. *d.* According to Tib. the construction is *me prāṇināṃ ca mataḥ*, but in Skt. one may construe: *tathā prāṇināṃ saṃyogo vipragogaś ca me mataḥ*.

48

1. *b.* For Skt. *parasparam* Tib. seems to read *punaḥ punaḥ* (སྤྱིར་ན). In fact it has *punaḥ*, but owing to metre it is to be taken to mean *punaḥ punaḥ*.

49

1. *a.* and *b.* Mark the slight change of the expression in Tib.

2. d. Tib. translates here the text figuratively: *na bhaviṣyati (iti) katham kiṃ prayojanam* (འགྲུང་བ་ས་ཡིན་སྟོན་ ཅི་ དགོས), the last part of which (i.e. སྟོན་ ཅི་ དགོས) is also for Skt. *kā kathā* in the *Catuhśataka*, 285d. སྟོན་ is pf. and imp. of སྟོབ་ 'to call, remark, or assert.'

50

1. c. Weller reads འབབས as in the text, but what it means is not quite clear. Skt. *lambate yadi tu snehaḥ* may be taken to mean 'But if (your) attachment (or love) rests (on me)'. In Tib. འབབ་བ (pf. བབ or བབས) is used in the sense of Skt. $\sqrt{pat}$ 'to move downwards,' 'to come down,' 'to fall down'. We may therefore read here བབས and not འབབས taking the former in the sense of Skt. *patati* as an equivalent to *lambate* for which in Tib. we have འཕྱང or འཕྱངས.

54

1. a. ཏྲ་བ, *jāla* 'web' is to be taken here for ཏྲ་བ་ཅན. Similarly in d ན་ཚོན, Skt. *vayas* 'age', is to be taken for ན་ཚོན་མཉམས, lit. 'of equal age', i.e. a *vayasya* 'friend.'

57

1. d. Weller wrongly reads བྱིད་ for བྱད་. བྱད་པ་ is *viśeṣa* 'distinction' in Skt. འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་, *āryaiḥ*; which is not in the Skt. text is added in Tib.

61

1. d. Note here the employment of འ. In double imperative or precative expressions འ is used after the first verb, and it has the force of 'and' ; e.g. སོང་འ་ལྟོས་ཤིག་ *gaccha paśya ca* 'go and look'. See BC, 62d: རབ་དྲུག་ བཞེས་ འ་ གསོལ་ མཛོད་, *praticcha, ānaya (ca)* 'take and bring'.

62

1. a. The reading འདོད་པ་སྤྱིང་ཐོ་ལས་ lit. *kāmasārāt* 'owing to the essence of desire', is not better than *kāmam ārād* found in Skt. text, the latter meaning 'according to desire (*kāmam*) near (or far).'

2. d. གསོལ་མཛོད་ lit. *prārthanām kuru* 'request,' but here it gives a different sense, *ānaya* 'bring.'.

65

1. b. Read, as in the edition of Johnston which reached

the author after the text is printed, *saṃbhṛd* for *saṃvid* as in Cowell's edition, and *dhṛti-* for *dhṛta-*. Both the readings are supported by Tib. In *b* བདུན 'firm' is apparently to be taken for བདུན་ཉིད 'firmness' answering to Skt. *dhṛti*; and རྒྱུ་བ means 'to hold', 'to keep' corresponding to Skt. $\sqrt{bhr}$. In *d* རྒྱུན་(བ) means *pari- $\sqrt{dhā}$* 'to put on,' 'to dress' ; this sense is expressed in Skt. by using *-bhṛt* from $\sqrt{bhr}$. 'to hold, wear.'

66

1. *b*. For *-vāsasi* Tib. *-bhāsasi* (སྒྲུང་བ་ན) .

67

1. *c*. ཁྱོད་ for Skt. *nirāśa* 'helpless' is a doubtful reading. Is it རི་ཆད ? རི means *āśā* 'hope' and ཆད *chinna* 'destroyed'.

2. *c*. རྒྱུས (wrongly printed བརྒྱུས) is pf. of རྒྱུ་བ or རྒྱུ་བ *jalpana*, 'to call' ; རྒྱུས་བཞིན, Skt. *vilapan* 'uttering moaning words', 'lamenting'.

- 3 *d*. Tib. omits *puram* and adds *punar* (ཀྱང).

1. a. Tib. reads in fact *viruroda* (རྩུ་བར་དུ) and not *vilalāpa* as in the Skt. text.

2. b. For *papāta* the Tib. equivalent may be བབས from འབབ་པ, $\sqrt{pat}$ 'to fall down'. Tib. འབྱེལ or འབྱེལ་བ means both 'to fall' and 'tumble down' corresponding to Skt. $\sqrt{pat}$ and $\sqrt{skhal}$ (*Nāgananda*, IV. 1) respectively. In the Tib. text འབྱད or འབྱད་པ (pf. བྱབ) means, as says Sharat Chandra, 'to search', 'to scrape,' 'to tear with claws,'

Note that in the colophon for *Chandaḥka* in the Skt. text Tib. has *Kanthaka* for which word see the author's note in the *Indian Historical Quarterly*, Vol , XII, No. 3, 1936 (*The Horse of Sākyasiṃha*).

V

LALITAVISTARA

A

1. 1². རྩེ་མེད་, *r̥ṣi* 'sage'. The word, if analysed, will show the idea behind it according to the Tib. translators, which is not to be found in Skt. རྩེ་ means *sarala* 'honest' 'straight-forward' (Cf. རྩེ་འགྲོ་ which lit. means 'one that

goes straight,' and hence མདའ, *śara* 'an arrow'), and མྱོང or མྱོང་བ is 'straight' 'righteous'; thus རྒྱུང་མྱོང is 'one who is honest and righteous'. In the Tib text *mahā-* is omitted.

2. 3⁵. བགྱེད་ is the ft. form (བགྱེད) of the verb བགྱེད་ which is used as an elegant form of བྱེད་བ, $\sqrt{kṛ}$ 'to do,' with the terminative ptcle རོ, meaning *kāromi* 'I do'. For *kariṣyāmi* here *kāromi* 'I do' is used to denote the near future (*bhaviṣyat-sāṃipya*).

3. 3²⁵. མཁྱེན་པར་ མཛད་དུ་ གསོལ་ lit. 'requested to know.' མཁྱེན་པ is hon. for གསེས་པ, $\sqrt{jñā}$ 'to know,' or *jñāna* knowledge,' Here it is used as a noun and not as a verb. མཛད་དུ is inf., *kartum* 'to do', and གསོལ་ *prārthayata* 'requested.' Lit. the phrase in Skt. is : *jñānakaraṇāya prārthayata*.

4. 3²⁹. འཁོགས་པ, *jīṛṇa* 'worn out,' 'very old' is to be taken here as a noun, འཁོགས་པ་ ཉིད, *jīṛṇatva* 'the state of being worn out.'

5. 3³¹. མཆིས་ is pf. of མཆི་བ, elegant form for འཕྱེད་བ $\sqrt{bhū}$, $\sqrt{sthā}$ 'to be', 'to remain.'

6. 3³⁷. འཆོལ་(བ), *paryeṣaṇa* 'to seek', 'to look for'.

7. 3⁸⁹. མཆིའོ. See note 5 above. Here it means *tiṣṭhati* 'remains,' and not *vadati* 'says' as in the Skt. text. See note LV, A, 23.

8. 5⁷⁸. འདིང་བ, *vi-√str* 'to spread on the ground.' བུམག (pf. of འཇུག་བ) makes the verb causative. Thus ལྷན་འདིང་དུ་ བུམག་མྱེ lit. means 'having got the *āsana* 'mat' spread.' This is what the Tib. translators understood by *prajñāyapa* lit. 'having got understood.' Here the sense and not the word is translated.

9. 4¹⁵. Lit. རང་དུ, *abhyantare* 'inside'; འོང་བར་གྱིས་ཤིག *āgamanam kuru, āgaccha* 'come.' གྱིས is imp. of བགྱིད elegant form for བྱེད་བ, *√kr* 'to do.' For the use of ཤིག see BC, 43^b.

10. 5⁵. སྤོ་བྲང *prāsāda* 'palace,' as well as *kula* 'family'. The palace where the *kula* 'family' of a king lives is also called *kula*.

11. 5¹¹. བཞུད་(བ) is hon. of འབྱོན་བ, *√gam* 'to go,' 'to start.' For ཅིག see BC, 43^b.

12. 6¹⁵. ཅེས, *iti*, is added.

13. 6¹⁸⁻¹⁹. Lit. རྒྱལ་བར, *jayam* 'victory', སྤྱོད་ཅིག *āgaccha* i. e. *prāpnuhi* 'come i. e. get'. imp. of སྤྱོད or སྤྱོད་བ which is hon. of སྤྱོད, pf. and imp. of འབྱོར་བ, *ā/gam* 'to come, arrive.'

14. 7²⁴. རྒྱལ་པོ, *rājan* 'king' is to be taken here for རྒྱལ་པོ་ ཉན *rājya* 'kingdom.'

15. 6²⁵. Here Skt. *kāraya* is in form causative though not so in sense, for it means *kuru* as quite evident from Tib. མཛོད་ཅིག which exactly means *kuru*.

16. 7⁶. ཡོན་ is *dakṣiṇā* 'a present that is given to a priest.' ཡོན་རྒྱུ lit. means 'the water that is offered to a priest or a guest as *dakṣiṇā*, signifying what is called *arghya* consisting of water and such other things as *dūrvā* grass, etc. In *Nāgānanda*, l. 11', we have མཛོད་ཡོན་ for Skt. *arghya*.

17. 7⁹. The Tib. equivalent to Skt. *pādyā* which means the water meant for washing one's feet is translated by ཀང་བ་ལ་གཏོར་བའི་རྒྱུ which lit. means 'the water that is thrown on one's foot'.

18. 7¹³. For *sādhu* in Skt. text there is *ati-* (ཤིན་ད) in Tib. But see note 28.

19. 7¹⁵. For *parigrhya* Tib. has *paripūjya* or *satkṛtya* (ཡོངས་བཀྲར་ནས་).

20. 8⁶. *Supratīṣa*. Lefmann reads *supratīṣa*. In *Divyāvadāna* (333, 16; 484. 15; 485. 20) there is *sapratīṣa*, Pali *sappatīssa*, 'respectful,' Tib. བྱས་བ་དང་བཅས་པར་. The word བྱས་བ་ means *śraddhā*, *ādara*, *bhakti* 'respect,' 'reverence,' 'devotion.'

21. 9¹³. བལྟས་པ་ pf. of ལྟས་པ་ (ft. བལྟས་) 'to be born' (འབྱངས་པ་), hon. of སྐྱེ་བ་ of the same meaning.

22. 9¹⁵. བལྟ་ is ft. of ལྟ་བ་ (pf. བལྟས་, imp. ལྟོས་) 'to look,' with ཞིང་ it gives the sense of Skt. *draṣṣyat*, and hence *draṣṭukāma* 'desirous of seeing.'

23. 9¹⁸. མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ which is in fact ཡོད་བ་ 'to be' in sense. It also means *āgataḥ* 'come, arrived.' See note LV, A, 7.

24. 10⁶. Lit. ཉལ་ཞིང་ མཆིས་ means Skt. *supto bhūtaḥ* 'remains sleeping.' The word ཀྱིས་ here and in such cases implies a cause. Thus བཞེན་ནུ་ཉལ་ཞིང་མཆིས་ཀྱིས་ means 'because the prince sleeps.'

25. 10⁹. ཅུང་ཟད་ཅིག. Lit. ཅུང་ཟད, *iṣat*, *kiñcit* 'a little, 'slight,' also 'a little while.' ཅིག is the modified form of གཅིག, *ekā*, and means 'some.' The phrase signifies Skt. *muhūrta* 'a moment' and not its strict sense 'a period of 48 minutes.'

26. 12². རེ་ནས་ is *tataḥ* or *atha* 'then' in Skt., and not *iti hi*. See LV, A. 13¹.

27. 12⁸⁻⁹. For *anukampayā* Tib. lit. *anukampām* (སྒྲིང་བརྩོན་པ་) *upādāya* (ཉི་བར་བརྩུང་སྟེ).

28. 12²². ཤིན་ཏུ་ is used for Skt. *ātī-* 'very,' and also *su-* or *sādhu* 'good'; e. g. *sudarśana* is ཤིན་ཏུ་སྒྲོང་. See note 18.

29. 13²³. འཕགས་པ་ generally for Skt. *ārya* 'exalted,' 'sublime,' 'raised up,' and also for *viśiṣṭa* 'excellent'; here for *atireka* 'excellence' which is to be explained as *atirikṭa* 'excellent.'

30. 13⁵⁶. ཡུག་, *hasta* 'hand,' and འཆལ་(བ) 'to beg,' 'to show,' 'to offer'; thus ཡུག་འཆལ་ lit. means 'to show hands', i. e. to show the (folded) hands as a token of paying respect. And so with the ptcl. ཅི་ it means *praṇipatya* 'having saluted'.

31. 14¹¹. For *yaiḥ* Tib. *tailḥ* 'with them' (རེ་དག).

32. 14¹⁶. The word རྣམ་པ་ in such cases means *gati* or *prakāra* 'manner'.

33. 14¹⁷. གཉིས་ཀ or གཉིས་ག is for Skt. *ubhaya* 'both'. གཉིས་པོ་ is also of the same meaning.

34. 14²⁴. As the Tib. reads (མཐའ་ *anta* 'end', བཞི་ *catur* 'four', and དབང་བ་ *adhikāra* or *ādhipatya* 'power' or 'sovereignty') for Skt. *caturāṅga* 'having four members (of an army) one should read *caturanta-* taking it as the first member of a compound with the following word *cakravartin*, *caturanta* implying the 'four ends of the earth'.

35. 14²⁸. ཞེས་བྱ་བ་ནས *ityataḥ* 'from this' is to be construed with ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ lit. *itiparyantaṃ*, idiomatically *yāvat* 'up to this'. This refers to a passage which is fully given before (Skt. text, p. 101, ll. 12-19 ; Tib. text, p. 93, ll. 3-13).

36. 14⁴⁰. སྟུ་ is one of the additive (ཕྱད་) pctl. (དྲུ, རྩུ, སྟུ, རྩུ and སྟུ) used after nouns and pronouns (and sometimes also after adjectives, e. g. ཡོངས་ སྟུ, *pari-* 'entirely,' 'completely') ending in སྟུ, and denotes motion, progression to, or change,

or promotion into another state, and thus sometimes implies the loc. case ; e. g. བཞུགས་སུ, *daḥṣiṇe* 'to or on the right side'.

Accordingly མངས་ཀློང་སུ་གྲགས་ lit. means 'renowned as the Buddha' ; here a change to Buddhahood is implied.

36. 14⁴⁶. རེ་ལྟ་བུ, *lāḍṛśa* 'like that'.

B.

1. 1⁴⁵. ལྟོམ་བུ་ vb. and subst. 'to think' and 'thought', here subst.; སེམས་ subst., *cittu* 'mind'. ལྟོམ་དུ་སེམས་ is a phrase meaning *abhiprāya* 'thought.' As vb. it is for *manyate* 'thinks'. Sometimes it expresses the real implication of the word *iti*, *etad*, or *evam* by which one is to understand the thought referred to. In the present case ལྟོམ་དུ་སེམས་ is vb. and means *manyate* or *cintayati*.

2. 2⁵. Here བྱེད་(བ) the pf. of which is བྱས་ is in Skt. $\sqrt{vac}$ or $\sqrt{kath}$ 'to say', and not $\sqrt{kr}$ 'to do'. And so མ་བྱས་ཤིང་ is *anuktvā* or *akathayitvā* 'having not said' for *aprativedya* in the original text.

3. 2⁸. མངོན་པར་འབྱུང་བ་ is rather *abhiniṣkrameyam* than *niṣkameyam* as in the text. མངོན་པར་ is used mostly for the Skt. prefix *abhi-* and sometimes for *ā-*.

4. 3³. The actual reading is *aśāntāyām*. Evidently it is to be construed with the preceding word *rātrau*. But the Tib. text reads here མི་ཉལ་ཙམ་ the lit. Skt. equivalent to which is *asuptamātra*. It is to be taken with 'he' (*sa*) and means that he did not sleep at all.

5. 4³. རྟུག་མ་ཐག་ཏུ lit. *pratiṣṭhānantaram*. རྟུག་(་བ་), *pratiṣṭhā* 'resting, remaining'; ཐག་, *antara* 'intervention'; མ་ཐག་, *anantara* or *samanantara* 'non-intervention' or 'immediately'.

6. 3⁶. ཁང་བཟང་ lit. *su-gr̥ha* 'a good house', and as such it means *prāsāda* 'a palace'.

7. 5¹ For Skt. *tatra* Tib. reads *tataḥ* (ཅི་ནས་).

8. 5¹⁰. The word *kāñcukīya* or *kāñcukin* is an attendant or overseer of the apartment of women, a chamberlain. For this in Tib. we have ཉུ་རུམ་ which is the same as རྟུག་རུམ་, or རྟུག་རུམ་པ་, *kṛibā* 'eunuch'. Lit. it means 'the testicles cut out', i. e. 'one whose testicles are removed.' In ancient India attendants for royal women in a harem included eunuchs, too.

9. 7⁶. Tib. simply *ardham* (ཕྱིད་) 'half,' and not *upārdham* 'first half.'

10. 7^s. བས occurs for བས pf. of བྱེད་པ mostly in the sense of a thing quite done or accomplished. It is used here for Skt. *atīkrānta* 'passed'.

11. 9d. འབྱིན *visarjana* 'to let proceed', 'to send forth'.

12. 10¹⁵. For སྒྲིབ་པ, *chāyā* 'shade', we have sometimes སྒྲིབ་ས.

13. 11¹⁷. For *śuddha-* in Skt. there is *viśuddha-* in Tib. (ནུས་དག).

14. 12²². The Tib. translators take *sajana* 'with the people' in the sense of *sa-svajana* 'with kinsmen or relations,' གཉིན meaning *bandhu*, *bāndhava* 'kinsman' or 'relation'.

15. 13a. Mark here according to Tib. སྐལ་པོ་དེ་ནི will be in Skt. so ° *nṛpati*, དེ being construed with སྐལ་པོ.

Here ཡོང may be regarded as another form of ཡོང་(བ), *āgamana* 'to come.' སྒྲིབ་པ་ ཡོང་ མ་ མཆིས lit. means *chāyā āgatā nāsti*.

16. 13⁶. Tib. དམ་པ, Skt. *vara* (*uttama*) is in fact in the sense of 'excellent, superior, best,' but here it is used

to mean 'a boon.' Here the Tib. translators have translated simply the *word* not taking the sense into consideration. See the verses 14⁶, and 17¹⁸ where for *vara* is used མཆོག་.

17. 13²⁵⁻²⁶. ལྷལ་འཁོར་ lit. *rāstracakra* 'province of a realm'.

18. 14c. སྤྱོད་པ་ lit. *caryā, ācaraṇa*, 'practice.' Here it is simply an amplification. སྤྱུལ་བར་སྤྱོད་ན་ means 'in the act or practice of giving'.

མངའ་ eleg. for དབང, *śakti* 'might' and མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ eleg. for ཡོད་པ་, $\sqrt{bhū}$ 'to be'; thus མངའ་ནི་ བྱོད་ལ་ མཆིས་ lit. means 'if you have the power' and this is expressed in Skt. by *śakyase (śaknoṣi)* 'if you can'.

19. 15¹⁷. བདབ་ pf. of འདེབས་པ་ 'to cast, throw'.

20. 15¹⁹. ཆོ *āyus* 'life', and དབག་མ་ (or དབག་མེད་) *amita* 'immeasured' or 'immeasurable'. མཆིས་པ་ is for *bhavi* in the sense of *bhavet* in the Skt. text.

21. 15²⁴. འཇལ་, lit. *icchāmi* 'I desire'. This desire is expressed in Skt. by the use of the present optative in *bhaved*;

but in Tib. that expression is given employing the word རྒྱལ་.

22. 17⁶. Generally བྱད་པ་ is *vyasana* 'misery', 'decline' and so 'death.'

23. 17¹⁸. See note, LV, B. 16.

24. 17²⁰. བསོལ་གྱིས་. བསོལ་བ་ as a verb means 'to ask for', 'to beg for'; and also 'to give' (see S. D's Dictionary) and as subt. *adhyeṣaṇā*, *prārthanā* 'request', 'prayer'. གྱིས་ is imp. of བགྱིད་པ་, the elegant form of བྱེད་པ་ 'to do'. Thus བསོལ་གྱིས་ lit. means *dehi* 'give'. In *Buddhacarita*, VI. 62, བསོལ་མཛོད་ is used for *ānaya* 'bring', so བསོལ་གྱིས་ may also be for Skt. *ānaya*.

25. 17²². བསམན་(པ་) is resp. for ཉན་པ་ $\sqrt{śru}$ 'to hear, listen', and བསོལ་བ་ *āvedana*, *prārthanā* 'to ask for', 'to beg for', or 'request', 'entreaty'. Thus བསམན་དུ་བསོལ་, *śṛṇuṣva* lit. 'pray, kindly listen'.

26. 18⁴. For Skt. *eva* Tib. reads *evam* (དེ་སྐད་).

27. 18¹¹. To *chindati* Tib. adds before it *pari-* (ཡོངས་སུ་)

28. 19⁴. སྤྲུལ་ is generally for *punar* 'again,' but sometimes also for *prati-* as in སྤྲུལ་གྲུབ་གསུམ་ *pratimā* 'representation, image'. གྲུབ་ means *rūpa*, *ākṛti*, *bimba*, etc. 'outward form of anything'.

29. 19⁷. ཡོད་ 'to arrive,' Skt. $\sqrt{\text{gam}}$, *pra-* $\sqrt{\text{āp}}$; thus ཡོད་ནས་ lit. *gatvā*, *prāpya* 'having arrived'.

30. 19¹⁵. སྤྲུལ་ is instr. of the pron. སྤྲུལ་ *kim* 'who.'

31. 20⁴. རྒྱུ་ lit. means 'to-morrow when the night is over'; but practically signifies 'the day after to-morrow'. རྒྱུ་ལ་ 'on the day after to-morrow'. Hence རྒྱུ་ (rātri 'night') རྒྱུ་ is for Skt. *rātryā atyayena* 'after the night is over.'

32. 20¹⁹. སྤྲུལ་ནས་ lit. in Skt. *ārocya* 'having said.'

33. 20¹⁶. ཅི་ལྟར་ lit. *katham* 'how.'

34. 20^{87, 39}. In Skt. text. *kā śaktiḥ* means in fact *na śaktiḥ* and this is translated into Tib. by རྒྱུ་ལ་ མ་ མཆིས་སོ་ *śaktir na asti*.

35. 21⁸. Skt. *kṛtāstra* means 'armed' or 'trained in the science of arms'. For this Tib. has here lit. *śodhitaraṇadharmā*

reading རྩམ་ (raṇa 'fight,' 'war') ཆོས་ (dharma 'law') སྦྱངས་ (pf. of སྦྱང་བ་ 'to clear, wash, purify' ; śodhita).

36. 21¹¹. ཚན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ་འི་སྦྱོབས་ is for Skt. *mahānagnabala*- as found also in the *Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 8210. ཚན་པོ་ཆེ་ 'a great many, *bahu*; and ཆེན་པོ་ *mahat*, great. ཚན་པོ་ཆེ་ appears to have been used here for *nagna* in the Skt. text. But what is the meaning of the word *nagna*- here ? Is it for *nāga* 'elephant' for which we have in Tib. སྤང་པོ་ཆེ་ or སྤང་ཆེན་ ?

37. 21³⁵. དབྱང་བྱ་རྒྱུད་. The word དབྱང་ means *bala*, *senā* 'force', 'army'; and ཀྱང་བྱ་རྒྱུད་, *patti* or *padāti* 'infantry' (ཀྱང་ or ཀྱང་པ་, *pada* 'foot'; བྱ་, *śīśu*, *putra* 'child, son'; རྒྱུད་, *kṣudra*, *laghu* 'small, little'. From this it appears that infantry soldiers in an army are regarded as little children being compared to its other three members, viz. elephants, horses, and chariots). Thus instead of ཀྱང་བྱ་རྒྱུད་ we have simply བྱ་རྒྱུད་ added to དབྱང་.

38. 22⁸⁻⁹. For *puraskṛta* Tib. has *puro'valokita* (མདུན་གྱིས་ བཟུས་).

C

1. 1³. གཉིས་པོ་. In such cases the ptcl. པོ་ is used in the sense of a definite article, and so གཉིས་པོ་ *dvau* 'the two,' 'both'. See LV, C. 3². It may be noted in this connection that the ptcl. བ་ added to the cardinals forms ordinals ; e. g. གཉིས་ *dvi* 'two', but གཉིས་པ་, *dvitiya* 'second'; གསུམ་, *tri* 'three,' but གསུམ་པ་, *trītiya*. 'third.' *Prathama* 'first' is, however, དང་པོ་ and not གཅིག་པ་.

2. 1³. གྲོང་, *grāma* village ; གྲོང་པ་, *grāmīṇa* 'a villager' ; ཆ་, *aṃśa*, *bhāga* 'part, share' ; thus གྲོང་པ་ཆ་ lit. means 'appertaining to a villager,' Skt. *grāmya* 'low,' 'vulgar.'

3. 2⁶. Tib. simply *-kāya* 'body' omitting *ātma*-.

3. 2¹¹. རྩི་ལོ་ལ་. རྩི་, *āyus* 'life' or *janman* 'birth ;' so the phrase lit. means *asmiṃ āyusi* 'in this life' or *asmiṃ janmani* 'in this birth'. The Buddhist term *dṛṣṭadharmā* has this meaning, i. e. 'the present life.

3. 2²¹. སྤངས་ནས་ lit. *tyaktvā* 'having abandoned,' and not *anupagamyā*.

VI

BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

1. 1a. For *kaṣati* (from $\sqrt{kaṣ}$ lit. 'to rub,' 'to scratch,' fig. 'to injure,' 'to destroy') Tib. *pratapati* (པ་བ་དྲུག་གཏུངས་) giving the intended sense.

2. 1b. For *krūra* 'cruel,' 'terrible,' 'destructive' Tib. *asahya-* (མི་བཟད་).

3. 2c. རིན་ཅེན་ is another form of རིན་ཆེན་ *ratna* 'gem'. For this we have also རིན་པོ་ཅེ and རིན་པོ་ཆེ. རིན, *mūlya* 'price'; and ཆེན, *mahat* 'great', so རིན་ཆེན་ or རིན་ཅེན་ lit. means *mahāmūlya* 'very costly'.

4. 2c. Printed text reads གྱིས་ for གྱི་.

5. 4a ཞེས་བྱ་བ་. ཞེས་ or ཞེས་བ་ (see BAK, 7a, 14a) and ཅེས་ or ཤེས་, according to the last letter of the word after which they are employed, means *iti* 'thus'; and བྱ་བ་ is ft. of བྱེད་བ་ meaning in such cases not $\sqrt{kr}$ 'to do,' but $\sqrt{vac}$, etc. 'to say, style, denominate etc. Thus either ཞེས་ simply

or followed with གྲ་བ་ is used for *iti*. It is to be noted that ཞེས་གྲ་བ་ lit. is for *-śākhyā* (see ślokas 9a, 30b) or *ityākhyā*, *ucyate*, *kathyate*, etc., and fig. for *nāma*, *-saṃjñakā*, etc.

6. 5a. In Skt. *tāta* is a term of respect and of endearment. So it is used both to a superior or a junior. ལྷ་ is *deva* 'god,' but kings and nobles or persons of greater rank, such as Buddhas and Bodhisattvas, are addressed by it. In Tib. a prince is also addressed by it (see RA, p. 204, 23). Here the Nāga addresses his son with the word ལྷ་.

7. 6c. ཡུ་, or འུ་, *aham* 'I', but it is meant here to be taken in plu., *vayam* 'we,' the fuller form being ཡུ་བྱ་ཅག་. In the following śloka (7d) we have ཡུ་ཅག་ in the same sense. ཅག་ is the sign of plu. of personal pron. (=ནྟམས་), e. g. ང་ཅག་, *vayam* 'we'; བྱེད་ཅག་, *yūyam* 'you'; ཁོ་ཅག་, *te* 'they.' The following forms are also for 'we': འ་ཅག་, འུ་ཅག་, འུ་བྱ་ཅག་, and འོ་ཅག་.

8. 9b. དཀོན་ཅོག་, another form is མཚོག་ for ཅོག་. The word དཀོན་ means *durlabha* 'rare, scarce, hard to acquire', and ཅོག་

or མཆོག *parama, uttama* 'the best, the most excellent.' Thus དཀོན་ཚལ་ lit. signifies 'the most excellent thing which is very difficult to acquire,' i. e. *ratna* 'gem' or any precious object. It is to be noted that the form དཀོན་ཚལ་ is older than དཀོན་མཆོག་.

9. 10a. Print. text reads དང for གདུང as emended according to Skt.

10. 10a. For ཡོད which is, according to Skt., expected to be the actual reading in the sense of *asti* 'is' understood, there is ལྟོད. If that is the true reading it may be explained in the following way: It is used both as a subst. and a vb. meaning in such cases *bhoga, upabhoga* 'experience' 'and to experience' respectively. Here it is a vb. in the passive voice meaning *upabhujyate* 'is being experienced'.

11. 12a. Print. text ལྟོ་བའི་ for ལྟོ་བའི་. The former hardly gives here any sense. In *b* we should like to read གི་ for གིས་.

12. 12⁵. Actually it means *sattvavat* 'like a (spiritual) mind,' the meaning of the compound being thus explained in Tib.

1. 13c. Print. text མི་བཟད for མི་ཟད which, lit. means *akṣaya* 'free from decay'. བཟད is for བཟོད་པ, Skt. $\sqrt{sah}$ ($=\sqrt{sabh}$) 'to resist', 'to overcome', also 'to bear'. So མི་བཟད is *asahya* 'that which cannot be endured'.

14. 14¹⁰. Mark that Skt. *divya* is not used here, according to the Tib. translators, in the sense of 'divine', but in that of 'excellent' as evident from the word མཆོག.

15. 14¹². དག་པ which means *suddhi* 'purity' and also *suddha* 'pure' is employed here for *punya* 'holy' and also 'pure', this word being derived from $\sqrt{pū}$ 'to purify'. Generally for *punya* 'meritorious act, or religious merit' we have in Tib. བསོད་ནམས་.

16. 15². In the Skt. text (d) there is *-sukha-* for *-mukha-* in Tib. (སྒོར).

17. 16⁷. པད is for པདྨ (20d), *padma* 'lotus.' See infra, 23¹⁰.

18. 17⁹. The Tib. translators take *maitrī* (བྱས་པ) here in the sense of *samāgama* 'association' (འགྲོགས་པ).

19. 17¹⁰. ཟེལ (or ཟེལ་ས), *tejas* 'splendour'; ཟེལ་གྱིས

tejasā 'with splendour'; གནོན་པ་, *ākramaṇa*, *parābhava*, *abhibhava* 'to attack,' 'to overcome, subdue, conquer.' So here ཟེལ་གྱིས་གནོན་པ་ lit. in Skt. is *tejasā parābhavantam*, and fig. *tarjayantam* (✓*tarj* 'to threaten').

20. 20³. In *a* the printed text reads གང for དང emended by the author. སྒྱུ་དང་ལྗན་ is *sābharaṇa* 'with ornaments' and not *āvaraṇa* as in the printed text.

21. 20⁵. སྤྲོ་བྱེད་ corresponds to *diśantam* (✓*diś* 'to show'). སྤྲོ་ or སྤྲོ་བ་, *utsāha* 'energy,' *utsahate* 'becomes energetic'; *prapañcayati*, *vistārayati* 'expands, displays.'

22. 20¹⁰. In Tib. text one should read སྒྲིབ་ according to Skt. *jīvita*, and not སྒྲིབ་སྒྲིབ་.

23. 21⁸. Printed text ཡིས་ for ཡི་.

24. 21⁹. ལྷ་པོ་ is *śoka*, *duḥkha* 'misery, affliction,' and also *maru* 'desert' (*Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 5278).

25. 23⁷. SD གསལ་ which gives no appropriate meaning here for འཛལ་.

26. 24¹. SD ད་ for དེ་ the former being a misprint.

27. 24⁸ བྱལ་མོ་སྦྱར་ནས་ lit. *añjalim yuktvā* 'having folded the hands.

28. 25⁷. ཁྱོད་ answering to Skt. *eva* is used both as an adverb and an adjective meaning respectively 'only, exclusively,' and 'just,' 'the very. In the present case it is adjective. Sometimes added to an adjective it forms a noun ; e. g. རྒྱས་པ་ *samartha* 'able' ; but རྒྱས་པ་ཁྱོད་, *sāmarthya* 'ability' : རྩེ་བོ་ *rūpa*, རྩེ་བོ་ཁྱོད་, *rūpatva* (NB. 15⁵; 19³).

29. 25¹⁰. ཇི་ལྟར་, *yathā* 'as.' In Skt. text *na* 'not' can hardly be construed here.

30. 26¹. བྱས་(་པ་) means both *bhakti* 'devotion,' *śraddhā* 'reverence,' etc. and *bhakṭa* 'devout,' 'respectful.' It is used here fig. for Skt. *praṇayin* 'a loving or affectionate one.' For *praṇayin* one may also write བྱས་པ་ (*praṇaya*) དང་ལྡན་.

30. 26³. དེ་, *tad* 'that' fig. for *iti* .

31. 26b. In Tib. text *satata* (ཉག་ཏུ) is omitted.

32. 26¹³. ཆས་ originally pf. of ཆ་བ་, *pra-√sthā* 'to go away,' but used as a separate verb.

33. 27². SD གྱིས for ཀྱི.

34. 27³. ལྷ་དྲུངས, *netṛ* 'leader' (*agrayāyin*). ལྷ seems to be for ལྷ་ཚོགས 'various,' and དྲུངས is pf. of འདྲིན་བ 'to attack,' 'to lead' ; thus the phrase lit. means 'one who leads variously (according to necessity).'

35. 27⁷. SD ཡི for ཡིས.

36. 27¹². For *svarga-śobhā* Tib. reads explaining the meaning *svarga-saḍṛśa-śobhā*.

37. 28⁵. See *supra*. 14. 14¹⁰.

38. 28⁷. མཛེས་བ, *śobhana*, *sundara* 'fine, beautiful.' It conveys the meaning of *manohara*, no doubt, but it is literally translated by ཡིད་ཀྱི་འཕྲོག or simply ཡིད་ (*manas* 'mind') འཕྲོག (*hara* 'one that robs').

39. 28¹⁴. By writing གྱུས for *āvṛta* 'covered' in the Skt. text the Tib. translators seem to have read *āstrta* for *āvṛta* meaning thereby 'scattered'. Or it may be that as *ā-√str* signifies also 'to cover' the Tib. word is used for *āvṛta* and not for *āstrā*.

40. 29¹⁻². ག་ཕུར་ and ཅན་དན་ are two loan words from

Skt. for *karpūra* 'camphor' and *candana* 'sandal' respectively. Mark here Skt. *c* is pronounced by Tibetans as *ts* (ཅ), and so *j* as *dz* (ཇ), e. g. *javā* ཇ་བ 'a kind of red flower, the China rose'.

41. 29°. གཞུག་ལག་ཁང་. གཞུག, *cūḍā*, *śekhara* 'crest, crown'; ལག, *pāṇi* 'hand'; གཞུག་ལག་ together mean 'sciences, sacred literature', the explanation being as follows: "that which has come out of the head of the most holy; i. e. the result of his intellect and has been placed in the hands of the inquirer," as says SD. ཁང་ is *gr̥ha*, *śālā*, 'house,' 'building.' Thus གཞུག་ལག་ཁང་ means a *viḥāra* 'monastery (where those sciences are kept)'.

42. 29¹⁰. བཅོམ་ལྷན་འདས་, *bhagavat*, generally translated as 'the Blessed One'. In Buddhism this epithet is for the Buddha. བཅོམ་ (or བཅོམས་) pf. of འཇོམས་པ་, *unmūlana*, *vināśana*, etc. 'to conquer, subdue, suppress.' As subst. it means the victory (*bhaga*) that is achieved by conquering. བཅོམ་ལྷན་ 'a victorious one', one who has become victorious by conquering Māra. འདས་, pf. of འདད་པ་ 'to pass away', *gata*, *atīta* 'passed'.

Thus བཅོམ་ལྷན་འདས་ means 'one who having subdued the host of Māra has passed away (from misery)'.

43. 30⁹. SD ཡི for ཡིས་.

44. 31¹⁰⁻¹¹. SD གྱུར for འགྱུར and འོད for འོན་.

VII

BHAGAVADGĪTĀ

1. 1⁵. ལྷན་བར་གནས་ suggests the Skt. reading *vyavasthitān* and not *avasthitān*

2. 1⁸. རྫོན་བ་ is a variant of གཞོན་བ་ 'to subdue, suppress,' and as such it is rather *abhibhūtā* 'overwhelmed', than *āviṣṭa* 'entered, possessed' in Skt.

3. 1⁹. ལྷན་བ་ཡིས་, *viṣādena* 'with sadness'.

4. 2¹. བྱུང་འཕྱུག་ lit. *Viṣṇu*. བྱུང་བ་, *vi-√āp*, *√viṣ* 'to penetrate, pervade,' and also *vyāpin* 'one who pervades', as well as *vyāpla* 'pervaded'; and འཕྱུག་བ་, *pra-√viś* 'to enter',

praveśa 'entrance,' and *praveśin* 'one entering into.' The Tib. equivalent for *kṛṣṇa* in the sense of 'black' is ནག་བོ་.

5. 3⁷. ནྐམ་བར་ལྔ་བ་ lit. *vyutthita* 'particularly rising.' With སྐ, *roman* or *loman* 'hair,' used before the phrase it means *roma-* or *loma-harṣa* 'bristling of the hair' for which we have generally སྐ་ལོང་. The verb ལྔ་བ་ is in Skt. *ut-√sthā* 'to rise.' Sometimes ལྔ་བར་འགྱུར་ has the causative sense, *utthāpayati* 'raises.'

6. 3⁹ བ།ཞུ་ is a general name for a *dhanus* 'bow,' not of the particular bow (*gāṇḍīva*) of Arjuna.

VII

NYĀYABINDU

1. 1⁹. ཡིན་པས་ན་ lit. *bhavatīti*. Mark here the use of the ptcl. ན་ which is generally a loc. case-sign added to substantives. It is added also to the instr. case and verbs and signifies a reason ; e. g. རྒྱ་དེས་ན་ 'for the reason, there-

fore'; ཅིའི་གྲུས་ན་ 'for what reason, why.' As regards its use after a verb note the present case.

2. 1¹¹. ཇོ is a ptcl. used after ན, ར, or ལ and terminates a sentence.

3. 9². After -*viṣaya*- Tib. adds. -*tad*- (རི).

4. 10³. For *caitta* Tib. lit. translates its actual meaning as *cittotpanna* (སེམས་ལས་བྱུང་).

5. 11⁴. Mark རག is generally used (with or without ཇུ) as a prefix (mostly *pra*- as well as *ati*-, *ut*-, and *sam*-) as well as a subst.

6. 15⁵. See note, BAK, 28.

IX

NYĀYABINDUTĪKĀ

1. 1⁶. SB ལས for ལ.

2. 1¹⁵. ལྷོང་བ (pf. ལྷོང་ and ལྷོངས་), vb., √ *śudh*, causative, 'to purify, cleanse, wash off'; subst. *śodhana* 'cleansing',

prakṣālaṇa washing off' ; but *tānava* lit. means 'thinness, meagreness.

3. 4^b. ཡིན་གྱི. We have already seen (PD, Note 4), that གྱི་གྱི, etc. are the signs of gen. But sometimes they are used after verbs when there are two sentences in contrast to each other, and may be translated by 'but' or 'though' ; e. g. དེ་རུ་ རོངས་གྱི ། མ་བཞུགས་ 'he came there, but did not stay ; མཇའ་བོ་ཟེར་གྱི ། དག་བོར་འགྱུར་ 'though he said "friend", he became an enemy'. Similarly in the present and similar cases གྱི etc. answers to Skt. *tu* 'but,' expressed or understood. Note the present sentence *na[tv] anyat* (གཞན་མ་ཡིན་པ), and CS, 17³ : *śīlād api varam śraṃso na tu dṛṣṭeḥ* (ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ནི་ ཉམས་སྒྲུལི ། ལྟ་བུ ། See NBT, 12¹⁸⁻¹⁹ ; *Ibid.*, note, 9.

4. 5^{16,28}. Mark that the phrase དབེར་ན་...བཞིན་ is for *yathā* as. We have also དབེར་ན་...ལྟ་བུ for it. དབེ *dṛṣṭānta*, *upamā* 'example, simile, illustration'. The word also means 'a book' ; e. g. ཀ་དབེ 'k book' i. e. A-B-C Book, a primer. བཞིན་ or བཞིན་དུ in such cases means *iva* 'as, like, according to.' Cf. དབེར་ན་...བཞིན་ with ཇི་ལྟར་...ལྟར་, CS, 12^{1,9}

5. 5²¹⁻²⁹. Lit. it means *prekṣāvantas tatparikṣām nāra-bhante*.

6. 7^{11.12}. Mark *-pūrvikā* is explained and translated as *pūrvagāmini* (ཕྱིན་དུ་འགྲོ་བ་).

7. 9³¹. Instead of བསྟན་པའི (*vyutpādanasya*) there is wrongly དགོས་པའི (*prajojanasya*).

8. 9³⁸. བསྟན་པ་ is for both *pratipādana* and *abhidhāna*.

9. 10¹¹. For ཀྱི in རྣམ་གྱི see note 3, supra.

10. 10⁸. དངོས་སུ lit. *vastutaḥ* 'in fact' is used here for *sākṣāt* (lit. 'with eyes') 'evidently', 'actually', 'directly', for which we have generally མངོན་སྲུང་ or མངོན་སྲུང་དུ (*pratyakṣa*).

11. 10³⁴. Tib. cmits *-vyāpāra* and unlike Skt. repeats *prajojana* (དགོས་པ་).

X

CATUHŚATAKA

1. 1². For *alpa* 'small, little' there are both རྩུང་ and རྩུང་ཏུ་.

2. 1⁵. གེ་ཚོས་ and གེ་ཚོས་ཟ་བ་ both mean *saṃśaya* 'doubt'.

3. 2¹⁴. Tib. only *vyākṛtaṃ* (གསལ་བར་) and not *suvyākṛtaṃ* 'very clearly'.

4. 3⁹ རྟོག་ལྟས་ is instr. of རྟོག་ལྟ་ *mithyādr̥ṣṭi* 'one who holds a wrong view.' རྟོག་(་བ་), *viparita* 'inverted', *mithyā* 'wrong', and ལྟ་(་བ་) *darśana*, *dr̥ṣṭi* 'view'.

5. 4¹. Note that ལས་, a ptcl., though generally a sign of the abl., sometimes signifies also the loc. as in the present *kārikā* གང་ལས་, *yatra* 'where' (twice in *a* and *b*), and རེ་ལས་, *tatra* 'there' (twice in *b* and *d*).

6. 6⁹. ལྟ་ is a word akin to ལྟ་བུ་, *iva* 'as', 'as if'. But, sometimes, so far as a Skt. text is concerned, it does not add any special sense : e. g. ཟ་བ་པོ་ལྟ་ ག་ལ་ཡོད་ (*Madhyamakā-*

kārikā, XVII. 30), *bhoktā kuta eva bhaviṣyati*; སྒྲིལ་པོ་ལྟ་
ཡོད (Catuḥsataḥvṛtti, 828), *sāram asti*; ཚོགས་སྤྱོད་བཅད་བ་ལ་
ལྟ་ཅི་ སྒྲིལ་ (*Kāśyapaparivarta*, § 125), *kaḥ punar vādo° ślokaḥ*;
བདག་ལ་ ལྟ་ སྒྲིལ་ ཀྱང་ ཅི་ འཆལ་ (Ibid, § 141), *kaḥ punar vādo*
mama. The present case, too, supports it.

7. 7^s. བཤད lit. *ukta*, *bhāṣita*, *kīrtita*, etc. The word
smṛta (བློ་བྲོ་) in such cases signifies the above meaning, and as
such is translated by བཤད. For the first half of the *kārikā* cf :

je egam jānai se savvaṃ jānai ।

je savvaṃ jānai se egam jānai ॥

Ācārāṅgasūtra, 1. 3. 4. 1,

eko bhāvaḥ sarvathā yena dṛṣṭaḥ

sarve bhāvāḥ sarvathā tena dṛṣṭāḥ ।

sarve bhāvāḥ sarvathā yena dṛṣṭā

eko bhāvaḥ sarvathā tena dṛṣṭaḥ ॥

Both the passages are quoted in the *Syādvādamāñjarī*, Ch.
S. S., pp. 4, 112, and Guṇaratna's commentary on the
Ṣaḍdarśanasamuccaya, Bl, p. 222.

8. 8¹³. The real sense of the ptcl. *nanu* (*nā* and *nu*) is 'is
it not ?' but often it is overlooked. By translating it by
ས་ཡིན་ནས་ the Tib. translators express the real meaning.

garalaṃ nanu jāyate means 'does it not become poison?' See CŚ, 10. c (Tib. d).

9. 9¹⁰. བཞོགས་པ, *antar-√gam*, *antar-√bhū* 'to be included'. As an adj. it is for *antar-gata* or simply *gata*, NB, 54. 2 ; *antar-bhūta*, *Ibid.*, 23. 16 ; with the negative མ, as མ་བཞོགས་པ (adj.) or མ་བཞོགས་པར (adv.) it conveys the meaning of such words as the following: *vinirmukṭa* 'excepting' (*Madhyamakakārikā*, II. 1) ; *aparyāpanna* (བཞོགས་པ་མ་ཡིན) 'not included' (*Kāśyapaparivarta*, § 135) ; *na anyatra* (*Ibid*, § 98 ; NB, 96. 2, 12) ; *tyaktvā* (NB, 176. 4), *ṛte* 'excepting' as in the present case ; etc.

10. 10⁷. Another form of བཞིས་ཀ, *ubhaya* 'both' is བཞིས་ག. The ptcls. ཀ, ཁ, and ག are a sort of definite article, and are used after ག, ཅ, བ, and མ ; ན, ཐ, and ལ ; and ཌ, ཌྷ, and ཎ respectively. Yet there is the form བཞིས་ག as shown above.

11. 11⁴. མཆོག་ལ when the ptcl. ལ is used after an adjective it signifies 'being'.

12. 11¹⁵ བསྐྱེད་(པ) lit. *utpādayet* 'should produce'.

13. 12¹⁹. For the use of ཇི་ལྟར...ལྟར (*a* and *b*) cf. དབེར་ན་
...བཞིན discussed in Note, NBT, 4.

14. 13⁵. སྐྱེས(བ) lit. *jāta*, *utpanna* 'born', and so means
'a man, person.' For *pums* we have specially སྐྱེས་བྱ as in
CS. X. 4 (229), as well as ཤོ as in *d* and 14. 4, 14.

15. 13¹³. ཤོའོ. ཤོ, *pums* 'male,' and འོ a terminating
ptcl. used mostly at the end of a sentence signifying the sense
of the verb ཡིན་པ, $\sqrt{bhū}$ 'to be'. It is to be noted that
the consonant that precedes འོ is reduplicated (as in the
case of འས discussed above, pp. 227-228, 236); e.g. འབའ་ཞིག་གོ
(for ཞིག་འོ), PD, 27^d ; མཐོང་འོ (for མཐོང་འོ), NA, 2. 12 ;
དེ་བཞིན་ འོ (for བཞིན་ འོ), NA, 9. 4. The vowel preceding འོ
is not reduplicated, e. g. འཛིན་པ་འོ (for འཛིན་པ་འོ), NA, 2. 2.

16. 11¹³. སྐྱེས་དྲ་སེམས is a phrase used for different words
in Skt. such as *abhiprāya* 'purpose, intention' (*Madhyānta-
vibhāgaṭīkā*, 6^b. 7 (for the same Skt. word there is
སྐྱེས་དྲ་དགོངས in the Candrakīrti's *Vṛtti* on the *Catuhśataka*,
163) ; *manyate* 'he thinks,' or *mata* 'thought'. Sometimes

it is simply for *iti* which implies an opinion as in the present case (see *Kāśyapaparivarta*, § 71). Mere ལྷིས་རྒྱ is sometimes used to mean *iti* (*loc. cit.* § 124). ལྷིས་བྱ vb, √*man* 'to think', also subst. *mata* 'thought'. སེམས་, as subst. *citta*, *cetas* 'mind', *cetanā* 'power of moral volition'; སེམས་བྱ *cintana* 'to think'.

17. 16⁹. དགོ་ལེགས་ དགོ་(བ), *kalyāṇa* 'happiness, welfare'; ལེགས་ *su*, *sat*, *somyak*, *śreyas*, *śubha* 'good, excellent, proper'. But both the words are employed here to mean the same thing.

18. 16¹⁰. འགོ་བ, *gati* 'to go' and 'movement'; but following Skt. it is used for *dhigati* 'attainment'.

19. 16¹⁴⁻¹⁶. Mark how ལྷིས་ཀྱི་དགོས་ of Skt. is expressed in Tib. by ལྷིས་ཅི་དགོས་, lit. *vada kiṃ prayojanam* 'say what is the necessity'; ལྷིས་ imp. of ལྷི་བ, √*vada* 'to say'.

20. 17¹¹. གོ་ and གོ་འཕང་ both mean *pada* 'place, rank, position'. གོ་འཕང་ and གོ་གནས་ are synonyms.

XI

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ

1. 1¹⁴. For *vidyante* in Skt. text Tib. wrongly *na vidyante* (ཡོད་མ་ཡིན).

2. 2⁶. Tib. lit. *tad-anantaram* (དེ་མ་ཐག) for Skt. *anantaram*.
So in 9⁹.

3. 7¹⁵. In the Tib. text *na* (སི) is not required.

4. 11¹⁹. རྒྱུ lit. *jāyeta* 'may generate', and not *bhavet*.

XII

KĀŚYAPAPARIVARTA

1. 11¹. The Tib. name རོད་ལྷུང་ of Kāśyapa means 'a Bright Protector' as རོད་ is *kāśa* for *kāśya* from $\sqrt{kāś}$ 'to shine' and ལྷུང་, *pa* being from $\sqrt{pā}$, 'to protect'.

2. 11²⁰. Note that sometimes the Skt. prefix *vi-* is

translated by འོག or འོག་པར when something wrong or bad is implied (འོག་པ meaning *viparyaya viparīta*, 'reverse, wrong'); e. g. འོག་ལྷུང, *vinipāta* 'falling down, ruin'.

ལྷུང་བ (fut. and pf. ལྷུང) ✓*pat* 'to fall, fall down'; as subst. *āpatti* 'moral fall'. See 3¹³.

3. 3. 1⁵. According to Tib. which undoubtedly follows here Skt. grammar (Pāṇini, I. 4. 39) one is to read *āsikṣitāt* for °*tasya*.

4. 4. 1². དེ་ལྟ་བུས་ན, *tathā* 'thus, so'. It is occasionally that this phrase as well as དེ་ལྟར་ན are used for *tarhi* 'then, in that case', which is generally translated by འོ་ན.

5. 4. 1^{13,14}. རབ་དུ་སྦྱོར་བར་བྱ lit. *prayogaḥ* (see 2⁶) *kartavyaḥ*, and fig. *samprayuktena bhavitavyam*.

6. 8. 1¹¹. In fact, for *dvitīya* 'second' Tib. is གཉིས་པ, and not mere གཉིས which means *dvi* 'two'. See also 9¹¹, and 10¹¹.

7. 8. 2². དེ in reality is *tad* 'that,' but is used also in the sense of འདི, *ctad* 'this'. They are often interchanged ; e. g. see 9. 1⁹ and 10. 1⁹, 2¹.

XIII KĀVYĀDARŚA

In this lesson readers will see the method of transliteration adopted by Tib. translators for Skt. words.

1. 1¹². *Sarasvatī* in Tib. is *Svaravatī* 'possessed of a vowel' (དབྱངས་ཅན་ས ; དབྱངས *svara*). The word *svara* may, however, be taken here to mean *śabda* 'sound' or 'word' in general, or 'musical tone or tune', thus *Sarasvatī* being the presiding deity of *śabda* in the above sense may be called *Svaravatī*. Her connection with music is well-known from the fact that she holds a *vīṇā* 'lute'.

2. 2². མཆོག་, *śiṣṭa* 'wise, learned'; by adding ཀློན་, *vi-* (prefix) the Tib. translator amplifies the text, *śiṣṭa* becoming *viśiṣṭa* 'superior, best excellent'.

3. 4⁸. སྒྲས་ instr. of སྒྲ་, *śabda* 'word'.

4. 4². སྒྲག་རྩམ་ and སྒྲན་པ་ (= སྒྲན་ནག་) both mean *tamas* 'dark, darkness'; but the former signifies here that kind of darkness which makes one blind (*andha*).

5. 4⁹. བོད་ or བོད་པ་ is the same as འབོད་པ་, *āhvāna* 'to call'.

6. 7¹³. For *śvitra* 'white leprosy'. Tib. has simply ལྷོན, *doṣa* 'defect'.

7. 12². *viciti* 'search, investigation'; *chando-viciti* 'examination of metres', i. e. a work in which metres are discussed.' For *viciti* Tib. has བཞུགས which means a *grantha* or *śāstra* 'a literary work'.

PART III
VOCABULARY

I. TIBETAN-SANSKRIT

ྐ

ྐ་ཏྟ་ཀ, कतक, m. a kind of tree,
Strychnos Potatorum ; n. its
 fruit, its seed rubbed upon the
 inside of water-jars precipitates
 the earthly particles in the
 water, PD, 12^a.

ྐ་བ, स्तम्भ, m. a post, BK, 19^d.

ྐ་ལན་དྲ་ཀ, कलन्दक, m. a squirrel,
 BK, 30^a

ྐ་ལ, a kind of grass, 1 कुश, m.
 NA, 7. 13 ; 2 दर्भ, m another
 name for *kuśa*, BC, 28^o.

ྐ་ན, सर्व, all, CS, 5^a, 6^o, 7^b, 22^d ;
 etc.

ྐ་ན་དགའ་ལྡན, आनन्द, m. happi-
 ness, joy, BK, 31^d.

ྐ་ན་ཏེ་འི་བྱ, कौन्तेय, m. the son of

Kunti, the mother of five
 Pāṇḍavas, BG, 1^a.

ྐ་ན་ཏྲུ, 1 सर्वतः, on all sides, NA,
 7. 21 ; 2 सर्वत्र, every where,
 PD, 21^d ; 3 सर्वथा, in every
 way, PD, 14^a.

ྐ་ན་ཏྲུ་འབྱེག་པ, आजिह्व (व्याजिह्व),
 crooked or turned completely,
 NA, 12°.

ྐ་ན་ཏྲུ་མཆོག, शिष्ट, learned, wise,
 KA, 3^a.

ྐ་ན་ཏྲུ་ཆོས་པར་གྱུར, आवर्जित, in-
 clined, bent down, NA, 2. 17.

ྐ་ན་ཏྲུ་གི་བློ, सङ्कल्प, m. thought, ima-
 gination, UV 1^a.

ྐ་ན་ཏྲུ་གི་བློར་བཞུགས་པ, सम्-
 कल्प, caus. to
 imagine, सङ्कल्पयिष्यामि UV, 1°.

ྐ་ན་ཏྲུ་གི་སྒྲིབ་པ, सम्-, pref. expressing
 completeness, BC, 43^b.

गु

गुङ्ग'ङ्ग'स'व'ङ्ग'ङ्ग'ङ्ग, अवसुच्य, gd.
having taken off, BC, 12°.

गुङ्ग'ङ्ग'स'ग'ङ्ग'ङ्ग, सन्ताप, m. dis-
tress, BC, 14°.

गुङ्ग'ङ्ग'ङ्ग'ङ्ग, ससुदय, m. cause,
LV. C 3¹⁰, 5^{3,18}.

गुङ्ग'ङ्ग, सर्वदा, ind. always, CŚ, 8°.

गुङ्ग, 1 अपि, ind. too. even, very,
moreover, BC, 8^d; BK, 32°;
CŚ, 19°; KA, 5°; MK, 12°;
LV, B 12¹⁴; etc. 2 च, ind.
and, BC, 4°; CŚ, 10°; KA,
2°; NA, 10^d. 3 तु, ind. but,
BC, 29°, 59°, 60°.

गुङ्ग, Oh, 1 भोस्, ind. NA, 5. 2. 6. 6.
7. 2. 11. 18, etc. 2 अयि, ind.
NA, 13. 6.

गुङ्ग'ङ्ग, वत, ind. expressing joy or
wonder, UV, 23^d, 24^d; LV. A
13³⁴, 40.

गुङ्ग'ङ्ग, आलवाल, n. a basin or trench

ङग

for water round the root of
a tree, NA, 11. 6.

गुङ्ग'भोस्, ind. oh. RK, 21^a.

गुङ्ग'गुङ्ग, म्लेच्छ, m. a barbarian (one
not speaking the Sanskrit
language or not conforming to
Hindu institutions), CŚ, 9°.

गुङ्ग'नाग, m. serpent, BK, 2^b, 6°.
22^a, p. 137, etc.

गुङ्ग'गुङ्ग'ङ्ग'ङ्ग'ङ्ग, नागानन्द, n. lit.
Serpent-joy, p. 32; NA, 01,
2, 10; 3. 5.

गुङ्ग'गुङ्ग, नागी, f. a she serpent.

गुङ्ग'गुङ्ग'ङ्ग'ङ्ग, नागकुमार, m. the son
of a serpent, p. 151.

गुङ्ग'गुङ्ग'ङ्ग'ङ्ग, नागकन्यका, f. the daughter
of a serpent, NA, 13. 21.

ङग'ङ्ग'ङ्ग, 1 तपस्, n. religious
austerity, penance, BC, 3^b,
15^b, 28^d, 66^b; NA, 3. 9, 10. 7.
2 दुष्कर, difficult to do, NA,
13. 7.

དགའ

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་, तपोवन, n. a
penance grove, NA, 7. 13.

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་ཚལ་, तपोवन,
n. a penance grove, NA, 9. 9,
12, 11. 1, 12. 2.

དགའ་ཐུབ་པ་, तापस, m. an ascetic.
NA, 10. 6

དགའ་བ་, दुष्कर, difficult to do, RK,
31.

དགར་, शुक्ल, white, BK 2 12^d.

དགར་པོ་, शुक्ल, white, BC, 62^d, 63^d,
RK, 9.

དགར་བ་, गौर, while, NA, 13^b.

དགོན་ཅེག་, रत्न, n. a gem, BK, 9^b.

དགོན་མཚོག་བཅེགས་པ་, रत्नकुट, m.
a heap of gems, lit. gems piled
one upon another, KP, 4. 1.

བགང (pf. of འགོངས་པ་, to fill,
fut. དགང, imp. བོང) *आकृष्य,
having drawn or bent, NA, 2^a.

བགོད

བགའ་གྲོས་, उपदेश, m. advice,
RK, 28.

བགའ་རིན་, प्रसाद, m. favour, NA,
13^o.

བགའ་རིན་མཛོད་, imp. (see མཛོད་),
प्रसीद, do favour.

བགའ་སྟུལ་, pf. जगाद, said, BC,
42a^d.

བགལ་ནས་, भारं निधाय, having
loaded, RK, 35.

བགྱར་, 1 पूज्यते, is respected, PD,
21^c.

བགྱར་སྟེ, 1 मान्य, respectable,
BC, 58^a; 2 सत्कार, m. respect,
UV, 12^d.

བགྱར་བ་, √पूज् to honour, revere,
पूज्यते, PD, 2^o.

བགྱར་བར་འགྱུར་, पूज्यते, is respec-
ted PD, 21^d.

བགོད་, 1 रचना, f. a composition,
NA, 2. 8.16; 2 स्थापित, kept,
arranged, LV, B 21^{20, 40}.

བཀོད་པ

བཀོད་པ, सन्दर्भ, m. a composition,
NBT, 5. 3.

བཟླ་བ, शबल, variegated, BK, 28^a.

བཟླ་ཤིས, खस्तिक, n. prosperity,
BC, 54^a.

ཀླང་ཀཉིས, द्विपद, one having two
feet, biped, PD, 28^a.

ཀླང་འབྲུང, पादप, m. a tree, NA,
9. 7.

ཀླང་བ, a leg, foot, 1 पद, n. LV,
A 7 ; 2 चरण m. LV, A 13⁵⁵ ; 3
पाद, m. NA, 8^c.

ཀླང་པ་ལ་གཏོར་བའི་ཆུ, पाय, n.
the water for (washing) one's
feet, LV. A 7⁸⁻¹⁰.

ཀླང་བཞི་བ, चतुष्पद m, a quadru-
ped, KA. 11^c.

ཀློན, प्रत्यय, m. a cause, condition,
MK, 2^{a-d}, 5^b, 6^{c-d}, etc., etc ;
NB, 9. 2.

ཀློན་གྱི་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consis-

སྐབས

ting of a condition, MK,
13^a, 14^a.

ཀློན་དང་ལྗན་པ, प्रत्ययवत्, having a
condition, MK, 4^a.

ཀློན་དང་མི་ལྗན, अप्रत्ययवत्, not hav-
ing a condition, MK, 4^b.

ཀློན་མིན, अप्रत्यय, having no condi-
tion, MK, 5^d, 12^c, 14^d.

ཀློན་མིན་རང་བཞིན, अप्रत्ययमय, not
consisting of a condition, MK,
14^b.

ཀློན་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consisting
of a condition, MK, 13^d.

ཀློན་ལ་སོགས, प्रत्ययादि, the condi-
tion and others, MK, 3^b.

སྐད, भाषा, f. a language, CS, 9^a ;
RK, 3,4,5,6.

སྐད་ཅིག, क्षण, m. an instant, a
moment, NA, 1^a ; UV, 3^c.

སྐབས, 1 अधिकार, m. right, KA,
8^c ; 2 अवसर, m. an opportu-
nity, NA, 12. 14.

སྐབས

སྐབས་དབྱིབ, आमुख, n. a prologue
or prelude of a drama, NA,
4, 1.

སྐར་མའི་རྒྱལ་པོ, उडुराज, m. 'the
king of the stars, i. e. the
moon, BC, 65°.

སྐལ་ངན, दुर्भाग, unfortunate, KA, 7^d.

སྐལ་བ, भाग्य, n. luck, fortune,
NA, 3^d.

སྐལ་བ་ཆེན་པོ, महाभाग, illustrious,
highly virtuous, BC, 8°.

སྐུ་ཆེ, आयुस्, n. life, duration of
life, LV, A6²⁰.

སྐེ་རགས, मेखला, f. a girdle, NA,
10°.

སྐྱེས, वृषित, thirsty, PD, 8^d.

སྐྱེས་པ, तर्ष, m. thirst, desire,
BC, 15°.

སྐྱབས, शरण, n, refuge, BK, 1°, 9°.

སྐྱབས་འོས, शरण्य, fit to protect,
a protector, BK, 9^b.

སྐྱེ་བ

སྐྱིད་པ, क्षेम, n. happiness, RK,
29.

སྐྱེ [སྐྱེ་བ, √जन्, उत्-√पद् to be
born, to originate, pf. སྐྱིས] 1
उत्पद्यते, MK, 5°; 2 जायते, PD, 9^d;
UV, 2^a; 3 भवेत् may be, MK,
11^d; 4 जगत्, n. the world, BC,
10°.

སྐྱེ་དབུ, प्रजा, f. the people, KA, 9^a.

སྐྱེ་འགྱུར, 1 जायते, comes into
being, CS, 5^b; 2 प्रवर्तते, pro-
ceeds, springs, MK, 12^b;
3 अभिप्रवर्तते, proceeds, springs,
MK, 12^d.

སྐྱེ་ངན, खल (दुर्जन), m. wicked,
PD, 13^{b-d}.

སྐྱེ་མཆེད, आयतन, n. the six organs
of sense and the six objects
of sense, KP, 7. 1, 2.

སྐྱེ་བ, 1 उत्पद्यन्ते, originate, MK,
5^a; 2 उत्पन्न, came into being,
MK, 1^d; 3 जन्मन्, n. birth,
origination, BC, 15^a; BK, 32°;

ཕྱེ་བོ

CS, 12^d ; 4 जाति, f. birth, LV, C4⁴ ; NBT, 1^a.

ཕྱེ་བར་འགྱུར, जायते, originates, CS, 15^d.

ཕྱེ་བོ, जन, m. a man, BC, 9^{a,b,c,d}, 17^o ; KA, 8^a ; KP, 1. 3 ; NA, 1^b, 2^b, 6. 2, 10. 4, 12. 13, 13. 7 ; etc.

ཕྱེ་བོ་ངན་པ, खल (दुर्जन), a wicked man, PD, 13.

ཕྱེ་བོ་ཉམས, (plu.), जन, a man, NA, 10. 5.

ཕྱེ་མེད་པ, अनुत्पाद, having no origination, MK, 0⁴.

ཕྱེད, 1 उत्पद्यते, comes into being ; CS, 19^b ; जनयते, produces. LV, B11²² ; UV, 5^b(*).

ཕྱེད་པ, 1 -कर, that which causes or makes, CS, 19° ; 2 जनिका that which produces LV, C6¹⁵.

ཕྱེད་པར་བྱེད, 1 उत्पादयति, NA, 13. 17, 18 ; 2 जनितृ (जनक), m. father, BK, 28^b.

ཕྱིང

ཕྱིང་ཚལ, उद्यान, n. a park, BK, 28^b.

ཕྱིན་པ, आशु, quick, BC, 64°.

ཕྱིས, 1 -ज (जात), born, BC, 46^a ;

2 प्रभव, m. origin, BC, 60^b ;

3 पुमस्, m. male, CS, 13^b.

ཕྱིས་གྱུར, सम्भूत, born, MK, 9^a.

ཕྱིས་པ, जायसे, you are born, UV 1^a.

ཕྱིས་པ་ས་ཡིན, अनुत्पन्न, not originated, MK, 9^a.

ཕྱིས་བྱ, a man, 1 पुमस्, NA, 1° ;

2 पुरुष, BC, 20^a ; LV, A 11⁵, 13^a, 14^a, etc ; NB, 1. 1 ; NBT, 7. 2, 8. 2, 9. 2.

ཕྱིས་རབས, जातक, n. a story of the former birth of the Buddha, NA, 2. 9.

ཕྱིས་བྱ་མེད་པ, न-पुरुष, m. no man, KP, 4. 4.

ཕྱིང་, རྒྱལ་, རྒྱལ་པོ, to protect, 1-པ, protector, BC, 14^b ; 2 རྒྱལ་པོ, RK, 23 ; 3 རྒྱལ་པོ་སྤོང་པ་, 29, 30.

སྐྱོང་བ་

སྐྱོང་བ, protector. 1 गोप, BC, 64^a; 2 पाल LV, A 13²²; 3 पालन, protection, RK, 33.

སྐྱོན་, 1 दुष्ट, n. a fault, defect, KA, 7^a; 2 दोष, a fault, BC, 40^o; BK, 22^d; KA, 2^b; NA, 13.11; 3 *श्वित्र, n. white leprosy, KA, 7^d.

སྐྱོན་མེད་བ་, निर्दोष, free from harm, BC, 38^o; NA, 13. 11.

སྐྱེབ་བ་, त्रातृ, saviour, NA, 1^b.

བསྐྱེལ་བ་, कल्प, m. a fabulous period of time, a period of 432 million years of mortal measure in the duration of the world, BK, 32^a; LV, B16¹³.

བསྐྱོར་, surrounded, 1 वृत, BK, 21^o; 2 परिवृत, LV, B22⁷.

བསྐྱོར་བ་, भ्रमण, n. moving. NB, 6. 6.

བསྐྱོར་བ་བྱས་ནས, प्रदक्षिणीकृत्य, gd.

ཁ

having gone round from left to right (as a mark of respect), LV, A 13³⁷.

བསྐྱོངས་, [cf. བསྐྱོངས་, pf. of སྐྱོང་བ་
√पा, √पाल्, to save], णलित, protected, RK, 24, 25.

བསྐྱེད་, 1 *कार्य to be done (उत्पाद्य, to be produced) CS, 11^a; 2 जनित, produced, NB, 9. 3; 3 *भवेत्, should be (उत्पादयेत्, should produce), UV, 13^b; 4 *वर्धन, bringing up, BC, 32^b; 5 सृति, f. production, BK, 12^a.

བསྐྱོགས་, (pf. of སྐྱོགས་བ་ to turn), वलित, turned, NA, 11. 4.

ཁ

ཁ, मुख, mouth, BG, 2^a; NA. 11. 4.

ཁ་བསྐྱུར་ཏུ་སྒྲིག་གོས་ཅན་, काषाय-
वस्त्र, with a cloth dyed of
reddish colour, BC, 60°.

ཁང་བ

ཁང་བ, भवन, n. a house, BK, 3^a, 19°.

ཁང་བཟང, प्रासाद, a palace, LV, B 3^a, 10°; 4^a.

ཁམ, कल, m. n. a mouthful, NA, 11. 4, 12^a.

ཁམས, धातु, m. element, essential ingredients of the body, KP, 6. 3; PD, 11°.

ཁ་བྱུག, कोकिल, m. a cuckoo, LV, B 9^{1a}.

ཁུ་བྱ, बिल, a hole, BC, 56^a.

ཁུ, भार, m. a burden, NA, 3. 8; PD, 24°.

ཁོ་ཆད, निराश, devoid of hope, BC, 67°.

ཁོ་ན, एव, ptcl. expressing certainty, BK, 25°.

ཁོ་ནར, एव, see ཁོ་ན above, MK, 8°.

ཁྱི

ཁྱི་བོ, अस्मद्, personal pronoun, first person, I, BC, 19^b, 51^a; KA, 1°.

ཁྱི་བོ་ཅག, *अहम् (वयम्), *I (we), NA, 2. 7, 14.

ཁྱི་བོ་ཅག་ནམས, वयम्, we, NA, 2. 11.

ཁོང (hon.), तद्, he, RK, 7.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱུད་པ, 1 व्युत्पत्ति, f. perfect proficiency, NBT, 15; 2 व्युत्पादन, explaining, NBT, 11. 6.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱུད་པར་བྱ, प्रतिपाद्य, to be, explained, NBT, 12. 1.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱུད་པར་བྱེད་པ, व्युत्पाद्यमान, being explained, NBT, 11. 1.

ཁྱད་པར, विशेष, m. distinction, BC, 58^a.

ཁྱད་པར་དང་བཅས་པ, सविशेष, with speciality, NA, 9. 7.

ཁྱབ་འཇུག, कृष्ण, a proper name, BG, 2^a.

सुख

सुख-वदन्, विष्णु, lord, BC, 35^d.

सु, कुक्कुर, m. a dog, RK, 15.

सुख, 1 अगार, n. a home, house, LV, A 14^{23, 34}; 2 गृह, n. LV, B 14^{20, 22}; NA, 3. 14; 3 प्रासाद, m. a palace. LV, B 19⁶.

सुख-व-स, गृहिणी, the mistress of a house, NA, 3¹.

सुख-मेद-व, अनगारिका, f. houselessness, LV, A14³⁵.

सुद, personal pronoun, second pers. (hon.), 1 युष्मत्, NA, 1^d, 2., 5. 2, 7. 3, 13 7; 2 भवत्, NA., 49.

सुदु, वटु, a boy, NA, 10^c, 5.

सुद, युष्मद्, personal pron. second pers. (ordinary), BC, 8^b, 35^c, CS, 5^b; NA, 1^c, 3. 8, 7. 3; etc. etc.

सुद [सुद-व, √वह्, √नी, to carry], उपनामयति स्म, brought or carried, LV, A 12²⁸.

सामस-व

सुद-अद, त्वद्विध, like you, BC, 7^d.

सुग, शोणित, blood, RK, 35.

सु-व, क्रोध, anger, PD, 18^c.

सु-व-द-वउस-व, सरोष, with anger, NA, 5. 1.

सुद, गहन, dense, NA, 7. 19.

सुद-व, कूप, a well, PD. 8^d.

सुस-व, मन्वु, wrath, BC, 15^d.

सुस-व, (कुप्यति) कुपितो भवति, becomes angry or gets disordered.

सुस-व-सुग, संक्षोभ, m. agitation, NB, 6. 2.

सुस-व, सम्भव, m. birth, born, NA, 13. 23.

सुस-व, विभ्रम, m. an error, NB, 6. 3.

सुस, नभस्, n. the sky, NA, 10^b.

सुस-व-सुद, तार्क्ष्य, m. Garuda, the king of birds, BC, 5^a.

མཁེ་བ

མཁེ་བ, दक्ष, expert, NA, 3^b.

མཁེ་བ་པ, 1 कृतिन्, expert, learned, BK, 24^b; 2 कौशल्य (evidently མཁེ་བ་པ is h

for མཁེ་བ་པ་ཉིད), skilfulness,

KP, I. 1; 3 निपुण, skilful, NA, 3^a; 4 परिदत्त, a learned man, PD, 5^b; UV, 20^d; 5 बुद्धिमत्, wise, CS, 6^d; 6 बुध, learned, KA, 6^a; CS, 11^a; BK, 9^c; 7 मेधाविन्, wise, UV, 8^c, 16^c; 8 सूरि, a learned man, KA, 9^a.

མཁེ་བ, अलम्, sufficient for, LV, C 1¹⁷.

མཁེན་པ, √ज्ञा, to know, LV, A 3²⁵.

མཁེན་པར་མཇོང་དུ་གསོལ, जानीया (°यात), one should know, LV, A 3²⁵.

འཁོར, 1 परिवार, m. a retinue,

འབྲུག

LV, B 13^{23, 26}, 21^{25, 34}; 2 पर्षद्, f. an assembly, BK, 15^d.

འཁོར་བ, 1 आसंसार, till the sam-sāra KA, 4^b; 2 संसार, the course of the worldly life, BK, 1^c.

འཁོར་བར་བྱེད, परि/वृत्, to turn round, परिवर्तते, turns round, PD, 10^d.

འཁོར་ལོ, चक्र, n. a wheel, PD, 10^d.

འཁོར་ལོ་སྒྲུབ་པ, चक्रवर्तिन्, an emperor, sovereign of the world, LV, A 14²⁵.

འབྲུད་ནས, °गुह्य, g^d, having embraced, BC, 67^b.

འབྲེག, भङ्ग, m. bent (or contraction), NA, 2^b.

འབྲགས, विक्लव, overcome with, BC, 27^d.

འབྲི་ཤིང, लता, f. a creeper, pp. 137, 151; NA, 13. 13.

འབྲུབ, ज्ञापयत्, causing to take bath, BC, 4^b.

འབྲུག

འབྲུག, 1 क्रोध, m. anger, morbid
irritation or disorder of the
humours of the body, PD, 30°;
2 क्रोध, m. anger, PD, 27^b.

ག

ག་ལ, कुतस्, where, whence, UV,
12^b; CS, 20°.^d; NA, 1°, 13. 4;
PD, 23°; MK, 8^d, 14^d.

ག་ལ་ག, येन, by which (in the
sense of यत्र, where), LV, A
3¹³, 6^e.

ག་ཤུར, कर्पूर, m. n. camphor,
BK, 29^a.

གང, who, what, which, 1 किम्,
MK, 6°; BC, 9^b, etc.; NA, 5.
2, etc.; 2 कतम्, LV, C 3⁷,
4³, 5⁴, etc.; 3 यद्, KP, 2. 1, 7. 1,
8. 2; CS, 20^b, etc.; LV,
C 3⁷, 4³, 5⁴, etc.; 4 यदि, BC,
44^a.

གང་ག

གང་ག, गङ्गा, the river named
Gaṅgā, PC, 8°.

གང་གི་ཕྱིར, why, 1 कथम्, BC,
30^b; NA, 3. 8; 2 कुतस्, NA,
2. 18, 9. 13.

གང་གི་ཚེ་ན, कदा, when, PD, 15^d.

གང་དག, 1 केचन, some, MK,
1°; 2 यद्, who, what, which,
UV, 14^{a-c}.

གང་དང་གང་དུ, यत्र यत्र, wherever,
PD, 20°.

གང་དུ, यत्र, where, UV, 25^b; PD,
21^b.

གང་ན, क, where, BC, 28^{b-c}.

གང་ན་ཡང, कचन, anywhere, MK,
1°.

གང་ཕྱིར, यस्मात्, for, because,
BC, 17^a; MK, 10^b.

གང་ག, सम्पूर्णा, full, BK, 23^a.

གང་ཚེ

གང་ཚེ, གང་ཚེ, when, CS, 13^a, 14^a ;
NA, 14^b ; MK 7^a.

གང་ཞིག, who, what, which, 1
ཆིམ་, CS, 2^a, 16^a, 19^a ; 2 གང་, BC. 2^b, 8^c, 40^a ; BK, 13^a, etc.
etc. ; NA, 7^a, 137 ; PD, 3^a,
11^a, 29^b, etc. etc.

གང་ཞིག་ནི, ཆུ་མཚོ་ (ཇུ་མཚོ་ or ཇུ་མཚོ་ ཇུ་).
See གང་ཞིག, KP, 4. 2, 3.

གང་ཟག, བུ་རྒྱུ་, a person, man,
LV, A 13⁴⁴, 14¹⁴.

གང་ཟག་མེད་པ་, བུ་རྒྱུ་, not a per-
son (man), KP, 4. 4.

གང་ལ, 1 ཇུ་མཚོ་, where, BK, 10^c ;
2 ཇུ་མཚོ་, where, KP, 4. 4 ; PD,
5^a.

གང་ལས, 1 ཇུ་མཚོ་, why, BC, 17^d ;
2 ཇུ་མཚོ་, where, CS 4^a,^c.

གངས་, ཇུ་མཚོ་ n. ice, (ཇུ་མཚོ་ལ་, m. the
mountain Himālaya), RK, 21^c.

གུས་པ

གངས་ཚུན་, ཇུ་མཚོ་, the mountain
Himālaya, UV, 6^a.

གང་མཁའ་མ་, ཇུ་མཚོ་, a dancing girl,
NA, 2. 6, 3. 4.

གང་དག་ཕྱིན་, ཇུ་མཚོ་, one acts,
NA, 10. 2.

གུས་ཏེ་, if, 1 ཇུ་མཚོ་, NA, 14^b,^c ; PD.
14^b ; UV, 4^a ; 2 ཇུ་མཚོ་, BC
39^c, 50^c, 61^c, 62^c ; CS, 5^c ; KA,
4^a ; LV, B 14¹², 17¹⁰ ; NA,
5^d, 7. 6, 12. 13, etc. ; UV, 4^a
26^c ; 3 ཇུ་མཚོ་, LV, A²²,³³.

གུས་, ཇུ་མཚོ་, affectionate, BK,
26^a.

གུས་པ་, 1 ཇུ་མཚོ་, n. respect, LV.
B 11²¹ ; 2 ཇུ་མཚོ་, f. devotion, BC,
5^d, 64^c ; CS, 2^c ; NA, 5^d ; 3 ཇུ་མཚོ་,
m. respect, NA, 2. 13.

གུས་པ་དང་བཅས་པ་, ཇུ་མཚོ་, with
dignity and honour, LV,
A8⁹.

གུས་པ

གུས་པ་ལྔ་ནི, भक्तिमत, one with devotion, BC, 7^b, c.

གུས་པ་དང་ལྔ་ནི་པ. समान, with respect, NA, 2. 6.

གུས་པ་མེད, अभक्त, one without devotion. BC. 7^a.

གྱི་སར, केसर, m. n. the filament of a flower, NA. 13^a.

གྱི་གསལ, विघ्न, m. an obstacle, CS, 16^b.

གྱི་ལ་པ, गुल्मक, n. a clump or cluster of trees, NA, 12. 14.

གྱོ, 1 ptcl. རོ་ after ག, PD, 27^a; 2 a ptcl. PD, 16^b.

གྱོ་འཕང, पद, n. position, CS, 17^a.

གྱོས, अंशुक, n. cloth, BC, 59^c, 63^b.

གྱོས་ཀྱི་རོན་དུ, वासोऽर्थ, adv. for a cloth, NA, 10^a.

གུར་པ

གྱོ་རི, गौरी, f. a goddess 5. of the name, NA, 13^a.

གྱི, ptcl. ལུ, but, PD. 18^b.

གྱིས (imp. of བགྱིད་པ་, eleg. of བྱེད་པ, འུར), कुरु, do, PD, 14^c.

གུར (pf. of འགུར), I (√गम्, to go to) गत, gone to, BK, 23^d; 2 (√जन् to be, become) (i) जायते, BG, 3^a; (ii) जात, NBT, 10. 12; 3 (√भू, to be, become) (i) भवति, BC, 9^a; (ii) अभवत्, BC, 2^a; BK, 3^d; (iii) अभूत्, LV. A 13^{6a}, B 4⁷.

གུར་ནི, 1 भवेत्, may be, NA, 5^d; 2 सति, (this) being, BC, 50^a.

གུར་ནས, 1 भूत्वा, having been, BC, 16^c.

གུར་པ, 1 जात, become, NBT, 10. 12; 2 भवति, is, BK, 8^c;

गुरु'व

3 भूत, being, BC, 19° ; KA, p. 192 ; KP, 2. 1.

गुरु'व'क्, सति, being, BC, 21°.

गुरु'क्, संभृत, putting on, BC, 65⁴.

गुणस, fame, 1 कीर्ति, f. UV 11^d ; 2 यशस्, n. BC, 34° ; 3 किल, ptcl. assuredly, possibly, BC, 19^a ; MK, 5^b.

गुणस'व, 1 कीर्ति, f. fame, BC, 65^b ; 2 यशस्, fame, glory, KA, 5^a ; UV, 11^d ; 3 विबुधशब्द, with the fame that is proclaimed, LV, A14⁴¹.

गुणस'व'र'गुरु, प्रसिद्ध, renowned, celebrated, NA, 14^d.

गुणस'व'र'द्वै'क्, याशोधर, the son of Yaśodharā, Siddhārtha's wife, BC, 34^a.

गुण'स, छाया, shade, BK, 20^b ; UV, 26^f.

सि'व

सु, नौ, f. a ship, boat, KA, 12^d ; NB, 6. 2.

सु'व'व, 1 निर्-√वृत्, to be accomplished, निर्वर्तते, MK, 7^b ; 2 √सिध्, सिद्ध, accomplished, a semidivine being supposed to be of great purity and holiness, NA, 8°, 13²³, 14¹ ; LV, A 12²⁹.

सु'व'र'गुणस'व'स'सि'व, सिद्धान्वयज. born in a family of Siddhas, NA, 14^d.

सु'व'स, जीवित, n. life, BK, 20^d.

सु'व'स'व'व, वयस्य, a companion, NA. 6. 6, 7. 2, 20, etc.

सु'व'र, पुर, n. a town, BC, 36^d, 37^a.

सु'व'र'सि'र, 1 नगर, n. a town, KP. 2. 1, 3 ; LV, B 21^{17,44} ; RK, 22.

सु'व'र'व'र'क, ग्राम्य, low, vulgar LV. C1¹³.

सु'व'र, मुक्त, free, UV, 21°.

མྱལ

- མྱལ, जृम्भा, f. yawning, NA, 2^b.
 མྱང་ཆེན, कुञ्जर, m. an elephant.
 UV, 10^l.
 མྱང་པོ, गज, m. an elephant.
 NA, 8^a.
 མྱང་པོ་ཆེ, an elephant, 1 गज, LV,
 B 22¹⁷ ; 2 हस्तिन्, RK, 12, 34.
 མྱིང, द्वीप, m. n. an island,
 UV, 8^c.
 མུ, a song, 1 गान, n. NA, 12. 5 ;
 2 गीत, n. NA, 12^c, 5 ; 13. 2 ;
 PD, 3^l ; 3 सङ्गीतक, NA, 3. 1.
 མུ་དབྱངས, गीता, a song, BG, p.
 152.
 མུ་ལེན་པ, √गा (गै) to sing, गायति,
 NA, 12, 15.
 མུ་ལེན་པར་བྱེད, √गा (गै), to sing,
 गायति, NA, 12. 2.
 དགའ, 1 प्रिय, n. pleasure, BC,

དགའ་བར

- 11^b ; 2 प्रीत, pleased, BC, 8^b ;
 3 प्रीति, f. pleasure, CS, 20^c ;
 4 स्नेह, m. affection, BC, 6^c.
 དགའ་འགྱུར་ཞིང, √नन्द, to delight,
 नन्दते, one delights, UV, 17^c.
 དགའ་སྟོན, उत्सव, a festival, NA,
 2, 3.
 དགའ་ལྡན, माद्यत, being mad,
 NA, 8^a.
 དགའ་བ, 1 आनन्द, m. pleasure,
 UV^b ; 2 धृति, f. pleasure, NA,
 6^c ; 3 नन्दी, f. joy, rejoicing,
 LV. C^l, 5^b ; 4 प्रिय, n. pleasant,
 NA, 9. 2 ; 5 हर्ष, m. pleasure,
 BC, 63^a ; NA, 2. 4.
 དགའ་བའི་ལྷ, हर्षदेव, A king of
 the name, NA, 2. 7.
 དགའ་བར་འགྱུར, √नन्द, to de-
 light, नन्दते UV, 19^l.
 དགའ་བར་བྱ་བར་ཞིག, रमणीय,
 enjoyable, NA, 7. 24.

དགའ་བར

དགའ་བར་བྱེད་པ་ཉིད, रमणीयता,
the state of being enjoyable,
NA, 10. 7.

དགའ་བར་བྱས་ཏེ, (lit. नान्दीं कृत्वा
having recited the benediction),
नान्द्यन्ते, after the prologue,
NA, 2. 2.

དགའ་བྱེད, प्रिय, pleasant; NA, 5^d.

དགའ་མ, प्रिया, f. a beloved wife,
NA, 7. 20.

དགའ་ཞིང, 1 प्रीत, pleased, BC,
4^a; 2 रत, delighted with, or
fondly attached to, UV, 10^a.

དགའ, रजनी, f. night, LV. B7⁵,

དགའ་བྱེད, शुभकर, propitious, LV.
B 10⁷.

དགའ་འདུན་དང་བཅས, ससङ्ग, one
with the fraternity of monks,
BK, 31^b.

དགའ, शिव, auspicious, BC, 61^a.

དགོས་པ

དགོས་པ, श्रेयस्, virtue, or religious
merit, BC, 22^b.

དགོས་ལེགས, कल्याण, n. good,
CS, 16^c.

དགོས་སྦྱང, भिक्षु, a monk, BK, 27^a,
LN. A 32¹; B 3¹, 39¹, 20¹,
C 1¹, 2¹⁷, 2¹, 7²⁷, UV, 10^a, 16^c.

དགོས་མ, मति, f. view, thought,
CS, 20^b.

དགོས་པ, भाव, m. intention,
BC, 28^a, 60^b.

དགོས་པ་ནས་དག, विशुद्धभाव, one
with pure disposition, BC, 60^b.

དགོན་པ, अरण्य, n. a forest, BC,
36^b.

དགོས, प्रयोजन, n. necessity, NA,
3^o; NBT, 8. 0, 10, 12.

དགོས་པ, 1 प्रयोजन, n. necessity,
object, purpose, LV. B 10¹⁰;
NBT, 2. 2, 4. 8, 5. 4, 6. 2,
etc.

དགོས་པ

དགོས་པ་མེད་པ, निष्प्रयोजन, without
any object, NBT, 5. 2.

དབྱེས, वरणीय, to be chosen,
RK, 28.

དབྱེས་པ, प्रीति, f. pleasure, BK,
26^a.

དབྱ, प्रत्यर्धिन्, m. hostile, an ene-
my, BC, 22^a.

དབྱ་ལྗན, अराति, m. an enemy,
NBT, 1^c.

དབྱ་བ, शत्रु, m. an enemy, PD,
1^c, 18^b, ^d.

བབྱིད་པ, √कृ, to make, do, करोति,
LV, B 10^a.

བབྱིའོ, (བབྱིད, √कृ, to make, do),
करोमि, LV. A 1⁵; करोति, LV.
B 10⁹; करिष्यामः, LV. B20²⁴.

བབྱེགས, विघ्न, m. hinderance,
LV. B 12¹³.

བབྱེས་པ, वृद्ध, old, BC, 31^b.

འགག་པ

བབྱོད་པ, गत, n. walking, NA, 8^c.

མགར་བ, कर्मार, m. an artisan,
blacksmith, UV, 3^a.

མགོ, शिरस्, n. the head, NA. 11^b.

མགོ་ལྗེགས, खवक, m. a cluster,
PD, 2^b.

མགོན་པོ, नाथ, lord, master, pro-
tector, BC, 29^a; PD, 8^a.

མགྱོགས, जव, m. speed, swiftness,
BC, 5^a.

མགྱོགས་འགྲོ, a horse, 1 ཐུར, m.
BC, 30^c; 2 ཐུར་རྩ, m. BC, 5^b;
3 བཞིན, BC, 66^c.

མགྱོན་པ, the neck, 1 ཀྲུཅ, m.
NA. 7.20; 2 ཀྲུཅ་ལ, f, NA, 11.4.

མགྱོན, अतिथि, a guest, NA, 11^d.

འགག་པ, निरोध, m. suppression,
cessation, MK, 9^b.

འགག་པ་མེད་པ, अनिरोध, one with-
out suppression, MK, p. 176.

འགགས

འགགས, निरुद्ध, suppressed, MK, 9^a.

འགའ, कश्चित्, a certain (woman), NA, 9^b.

འགའ་ཞིག, certain, 1 कश्चित्, CS, 16^a; 2 किञ्चित्, NA, 7. 14; 3 किमपि, NA, 9. 2; 4 केचित्, BK, 6^a; 5 क्वचित्, NA, 10^c.

འགོག་པ, निरोध, m. suppression, cessation, LV. C 1²⁷, 3¹², 14, C 6³, 7³, 7²¹ etc.

འགྱུར, 1√अस्, to be, अस्ति, BC, 62^c; स्यात्, KA, 7^d; NBT, 5. 3; 2√जन्, to become, to come into being, जायते, BG, 3^b; CS, 1^d, 2^b, 10^d, 20^d; KA, 4^d; PD, 11^d; 3√भू, to be, to become, (i) भवति, BK, 13^d. LV. A 14²¹; MK, 6^c, 14^d; NA, 7.6; UV, 5^d (* कुरुते), (ii) भवतः LV. A 14¹⁸; (iii) (མཛོལ་) भवेथा (for

འགྱུར་པར

भवेत्), LV. B 19²⁶; (iv) भवतु, CS, 3^a; (v) भविष्यति, BC, 16^d, 55^d; BK, 32^b; LV. A 14³⁸; NA, 11. 2.

འགྱུར་བ, 1√जन्, to come into being, to become, जायते, BC, 52^d; CS 8^d, 18^c; 2√भू, to be, to become, (i) भवति, PD, 27^a; (ii) भवन्ति, BC, 20^b; LV, C 1²²; (iii) भवेत्, LV. B 17^a; (iv) भविष्यति, BC, 16^c, 49^d; LV. A 14³⁸, B 2¹³; 3√* या, to go, reach, यास्यति, BC, 52^d; 4√सद्, to sink down, सीदति, BC, 26^d.

འགྱུར་འཁོལ, √भू, to be, भवेत्, LV. B 15²³⁻²⁴.

འགྱུར་པར་བྱེད་པ, * आपूर्यमाण, being filled up, NA, 10. 6.

འགྲེལ, प्रचस्त्राल, tumbled down, BC, 68^b.

३५१

འབྲེལ་བྱར, पषात, fell, BC, 66^d.

ରଗ୍ରାସ, 1 * ପଢ଼, m. n. mud, 26° ;

2 तीर, n. a shore, bank, PD, 8°.

२. गुणः च, गरुड, m. the cheek,
 NA, 8^a.

འགྲིབ་མེད་པ, अग्लान, not fading,
RK, 16.

୨୩, ✓ସିଧ୍, to be accomplished,
 ସିଧ୍ୟତି, is accomplished, PD,
 23°.

ৱাশ্বা, সিদ্ধি, f. accomplishment,
 NB, 1. 2, 21. 1 ; NBT, 1^b, 7.
 2, 8. 2.

२ **गो**, 1/गम्, to go, (i) गच्छाव,
 NA, 7. 16 ; गम्यते, CS, 17° ;
२ -ग one who goes, BC, 53^b ;
३ गति, f. movement, CS, 11^b ;
 BC, 35° ; **४** -गम, one that goes,
 UV, 26^a ; **५** गमन, n. going, BK,
 1° ; **६** जगत्, n. the world, BK,
 12° ; **७** व्रजत्, going, BC, 19^d.

འགྲོགས་

२३० २३०२३, गमिष्यन्ति, they
 will go, PD, 20°.

१ अधिगति, f. attaining, CŚ, 16^o ; २ गत्, went, BC, 57^a ;
 ३ गति, f. course, PD, 2^a, 4 गामिनी, f. one who goes LV. C 3¹⁵, 7^{4, 22} ; ५ जगत्, the world, LV. B 18¹³ ; ६ जन, m, people, RK, 31 ; ७ जाति f. the course of birth, BC, 43¹ ; ८ निपातिन्, falling, UV, 25^b.

འགྲོ་བར, ཡུའུམ, inf. to go, BC.36^d.

ॐ श्रुं वरं भु, यामि, (for यास्यामि)
 I shall go, NA, 4^d.

अक्षौःक्षीण, जगच्चक्षुस्, the eye of
the world. BC, 1^a.

འགྲོ་མེད་པ, ॐ निर्गम, one without
going out, MK, 0⁸.

२३-वर्ष, व्रजत्, pr. pl. going,
BC, 68°.

२ प्रोवाह, १ मैत्री, f. love (fig.)

འགྲོགས་

for समागम, m. association), BK.

16° ; 2 सङ्गम, m. coming together, 7. 20 ; 3 सहित, accompanied, NA, 3 . 8.

འགྲོས་ཅན་, गमक, m. a kind of musical note of which there are seven, NA, 12^a.

གྲོ, जरा, f. the old age, BC, 52 : जर (for जरा) LV, B 15³, 16¹⁹, 17¹, C 4⁵.

གྲོ་པ་, old, 1 वृद्ध, NA, 5. 2 ; LV. A³⁸ ; 2 स्थविर, NA, 3.8,

གྲོས་, जोर्या, worn out, RK, 23.

གྲུ, विपत्ति, f, misfortune, adversity, LV. B16²⁴

གྲུ་པ་, विपत्ति, f. adversity, disaster, LV. 15, ²¹ 17⁶.

གྲུ་, मृद्विक्क, f. a vine or bunch of grapes, KP, 2. 1.

གྲུ་སྒྲིགས་ཡིང་, किंशुक (वृक्ष), m. a

གྲུ་

well-known tree, otherwise called Palāśa. Its flower is red and very beautiful, but it has no odour, PD, 22°.

གྲུ་གར་, भारत, n. India, RK, 2, 5, 6.

གྲུ་ཆེ་, 1 उदार, beautiful, BK, 29^a ; 2 विस्तर, m. detailed description, LV, p. 119.

གྲུ་ཆེན་, बहल, abundant, NA, 7.19.

གྲུ་ཆེར་འགྲོལ་པ་, टीका, f. commentary (lit. विस्तृत टीका, copious commentary), NBT, p. 160.

གྲུ་མཆོ་, the ocean, 1 समुद्र, m. BK, 2^a, 6° ; 2 सागर, m. KA, 12°.

གྲུ་གས་པ་, विस्मय, m. (in the sense of मद), arrogance, BC, 3^a.

གྲུ་, an ornament, 1 अलङ्कार, m. BC. 59^a ; KA, 10^b ; 2 भूषण, n. BC, 12°.

ཐུན་དང་

ཐུན་དང་ལྷན་པ་, साभरण with ornaments, BK, 20^a.

ཐུན་དང་བྲལ་པ་, निराभरण, without ornaments, BK, 18^a.

ཐུན་རྒྱལ་པ་, अलङ्कृत, adorned, NA, 2. 8.

ཐུལ་, 1/जि, to be victorious, जयन्ति, NBT, 1^d; 2 जयिनी, f. victorious, NA, 14^o; 3 राजन्, m. a king, RK, 21^d.

ཐུལ་པོ་, a king. 1 नृपति, m. LV. B 11¹, etc.; 2 राजन्, m. BC, 31^b, 37^b, 60^d; KA, 5¹; LV; NA; RK.

ཐུལ་པོ་ཆེན་པོ་, महाराज, a great king, LV. B 2².

ཐུལ་པ་, जिन, m. the conquer, i.e. the Buddha, BK, 11°, 16^d; KP. 23; NA, 1^d.

ཐུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག་, जय, (imp. 2nd

ཐུས་

pers. sing.) be victorious [ཐུལ་བ་, जय, m. victory; སྐྱོན་, hon. form of བྱོན་, imp. and pf. of འབྱོན་པ་, to come, arrive; thus ཐུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག་ lit. means 'may you come to victory'], LV. A 6^{1a, 19}.

ཐུལ་བྱེད་, जेत, (for जेतृ), one who conquers, a proper name, BK, 11^o, 14^d.

ཐུལ་མཚན་, ध्वज, m. a flag, a flag staff.

ཐུལ་མྱིད་, a kingdom, 1 राज्य n. BC, 35^a, 66^a; NA, 5. 4, 6^d, 7^b, etc.; RK, 23, etc.; 2 राज्यक, NA, 6^b.

ཐུལ་མྱིད་བྱེད་, राज्यं करिष्यति, one will reign, LV. A 14¹¹.

ཐུས་, * आगृत, surrounded, BK, 28^d.

གྱིས་གྱོན

གྱིས་གྱོན་དུ་བསྐྱོད་བྱས་ནས, མཐུ-
 त्विप्य, gd. having raised, BC,
 66°.

གྱི་ས་པ. 1 विस्तर, m. details, NA,
 10. 4. 2 वितान, m. spreading
 out, BK, 21^a. 3 उपचय, m. ac-
 cumulation, NA, 3^a. 4 विपुल,
 extensive, much, NA. 7. 20.

གྱི, a cause, 1 कारण, n. CS, 12°;
 2 हेतु, m. BC, 18°; MK, 2^a 7°;
 NBT, 1^a; RK, 36.

གྱི་མེད, not a cause, the absence of
 a cause, without a cause. 1
 अहेतु, MK, 1^b; 2 अकारण, NA,
 3. 5.

གྱི་མངས་ 1 तन्त्री, f. a string,
 NA, 12^b, 12. 4; 2 the (Indian)
 lute, (i) विपची, f. NA, 12^b; (ii)
 वीणा, f. NA, 12. 15, 13. 4, 6, 17.

གྱི་མངས་དང་ལྗན་པའི་སྒྲ་ལེན་པར་
 བྱིད, उपवीणयति, one is play-

སྒྲ་བཞེད

ing on a *vinā* (Tib. lit. sing-
 ing with a *vinā*), NA, 12. 5.

གྱིན, प्रबन्ध, m. continuity, NBT,
 1^a.

སྒྲོ, 1 द्वार, n. a door, CS, 18^a; LV
 B 21¹⁰, 4⁸, 22¹⁶; RK, 15; 2 मुख,
 n. the face, BK, 15^a.

སྒྲོ་པ, दौवारिक, m. a door-keeper,
 LV. A 1³, 3².

སྒྲོང, अण्ड, m. n. an egg, BC, 46^a.

སྒྲོང་སྒྲེས, अण्डज, m. a bird, BC,
 46^a.

སྒྲ, 1 रत. n. a sound, LV. B 9¹⁹;
 NA, 12^b; 2 शब्द, m. (i) a word,
 KA, 4^a (སྒྲས, instr. of སྒྲ); NBT,
 3. 2, 4. 1, 5. 2; (ii) a sound,
 NA, 11^a, 12^a; 3 स्वन, m. a sound,
 NA, 12^a.

སྒྲ་བཞེད་པ, शब्दसन्दर्भ, m. the com-
 position of words, NBT, 9. 5.

མྱ་མྱེགས

མྱ་མྱེགས, * आडम्बर, m. a drum
used in a battle, NA, 2^a.

མྱ་བཅས, सखर, with a sound, BC,
67^a.

མྱེགས, उपकल्पय, imp. arrange,
RK, 33.

མྱེ་བ་བ, छाया, f. a shade. LV.
B 10^{1a}.

མྱེ་བ་བ་དང་བྱལ, निरावरण, free from
covering, BK, 18^a.

མྱེ་བ་བ, निर्वर्तक, (f. निर्वर्तिका), that
which completes, MK, 7^a; LV.
C 6^{1a}.

མྱེ་བ་བ་དེ, साधयिन्वा, having pro-
pitiated, RK, 32.

མྱེགས, ध्वनित, sounded, NA, 8^b.

མྱེགས་པར་བྱེད་བ, वादयत्, (f. वाद-
यन्ती), pr. pl. sounding, NA,
13. 4.

མྱེགས་ཤིང [མྱེག་བ, √कण, to

བརྒྱན་པ

sound, call, declare, pf. མྱེགས],
कणन्ति, are sounding, NA, 12.
4.

མྱེན་མ, दीप, m. a lamp, BC, 13^b.

བརྒྱ, शत, n. hundred, BK, 32^a;
LV. A 13^{2a}, B 21^{14, 28, 37}, etc.;
PD, 7^a.

བརྒྱ་མེད, शतसहस्र, one hundred
thousand or a lac, PD, 9^a.

བརྒྱ་དྲུག་ཅུ, शतषष्टि, one hundred
and sixty, RK, 8.

བརྒྱ་བ, शतक, n. a century. CS.
p. 166.

བརྒྱ་བྱིན, शक्र, m. Indra, the king
of gods, BC, 62^a; LV. A 13^{1a}.

བརྒྱད་ཅུ, अशीति, f. eighty, LV. A
13¹⁴.

བརྒྱད་པ་མཇུག, (lit. अष्टम, eighth),
eight, LV. C 7^{1a}.

བརྒྱན་པ, भूषित, adorned, BK, 29^b.

བརྒྱུད

བརྒྱུད་པ, परम्परा, f. a succession,
NA, 2. 11.

བསྐྱོམས་པ, (pf. of སྐྱོམ་པ to me-
ditate), 1 भावना, f. medita-
tion, NB, 11, 1 ; 2 भावयति, one
meditates, UV, 11^b.

བསྐྱོས་པ་ཅན་, लग्न, sticking to, NA,
7. 19.

བསྐྱུགས་པ, वादित, n. playing
on a musical instrument, NA,
13.6.

བསྐྱེབས (pf. of སྐྱེབ་པ, आ√वृ, to
cover), 1 वृत, covered, CS, 16^b;
2 अन्तरित, covered, NA, 13 13.

བསྐྱུབས (pf. of སྐྱུབ་, वि√धा, to
make), 1 विदधे, made, BK,
20^d ; 2 विहित, made, BK,
27^d.

བསྐྱུབ་པར་བྱ (བསྐྱུབ་ ft. of སྐྱུབ་,

ངང་

to complete, perform), अनुष्ठेय,
to be done, NA, 7. 10.

ང

ང, अस्मद्, pers. pron. 1st pers.
BG, 3^a, 4^a, 5^d ; NA, 3. 13 (मे) ;
RK, 23 ; UV. 24^{b10}.

ང་རྒྱུལ, °मानिन्, considering
proud, PD, 5^b.

ངག, a speech, word, 1 गो, f. KA,
6^b ; 2 वाक्, f. LV. C2^{3d} ; 3 वाक्य,
n. NBT. 7. 1, 10. 2.

ངག་གི་རང་བཞིན, वाक्य, consist-
ing of words, KA, 5^b.

ངང་པ, 1 स्वभाव, m. nature, RK, 11;
2 हंस, m. a swan, BC, 57°, 59° ;
KA, 1⁵ ; LV. B 9¹³.

ངང་རྒྱུལ་ཅན, °शील, having the
natural disposition of, LV. A
11¹⁵.

ངན

ངན, bad, low, 1 कु, CS, 18^b ; 2 हीन
RK. 18.

ངན་འབྲོ། 1 दुर्ग, n. difficulty, ad-
versity, UV, 10° ; 2 दुर्गति, f.
misfortune, trouble, UV, 17^b.

ངན་སྒྲིང་བྱ། भार्गव, m. a name for
Paraśurāma, BC, 1°.

ངལ, or ངལ་བ, fatigue, 1 भ्रम,
m. BC, 55° ; NA, 13^{2,4} ; 2
आयास, m. BC, 26^b ; 3 क्लमथ, LV,
C 2⁷.

ངལ་གསོས། विश्रान्त, rested, re-
posed, BC, 2^o.

ཅ་བ, √रुद्, √लप् (for वि √लप्)
to cry, weep, 1 रोदिष्यामि, NA,
3.7 2 ; ललाप, (for विल०), BC, 68^a.

ཅ་བར་ཅིད། √रुद्, to cry, weep,
रुद्यते, NA, 3. 5.

ཅ་ཞིང, (ཅ་བ, √रुद्, √कुश्, to cry.
weep); 1 चुकोश, cried, BC, 66^d ; 2

ངེས་པ

रुद, wept, BC, 67^a ; 3 रुदती,
f. pr. pl. weeping, NA, 3. 4.

ཅུར་བ, चक्रवाक, m. the ruddy
goose, LV. B 9¹⁷.

ཅུར་སྒྲིག། काषाय, n. a red or
reddish yellow cloth or garment
as for monks, BC, 61^a. 65^d.

ཅུས་ནས། प्रारोदीत्, wept (lit. रुदित्वा,
having wept. [ཅུས་ is pf. of
ཅ་བ, q. v.]

ངེས་, 1 खलु, a ptcl. meaning
certainty, BC, 15^o ; 2 निश्चय,
m. certainty, BC, 51^d ; NA,
2. 17 ; 3 निःसंशय, without doubt.

ངེས་པ, sure, certain, certainty.

1 ध्रुव, BC, 17^a ; 2 नियत,
BC, 43^d, 46^d ; 3 निश्चय, m.
BC, 19^b, 22^b, 27^a ; 4 निश्चित,
BC, 30^a ; NB, 29. 1.

ངེས་པའི་གནས་པ། (lit. नियमनिष्ठा, f.
rigid observance of penance),

ངེས་པར་

- *नियम, m. a religious observance. NA, 13, 7.
- ངེས་པར་, certainly, 1 एव, a ptcl, emphasizing an idea, BK, 8° ; 2 खलु, NA, 6^d, 6. 6. 9. 4. 11. 4, 12. 11, 13. 2. 9.
- ངེས་པར་བསྟན་, निदर्शित, shown, KA, 12^b.
- ངེས་པར་སྒྱུར་, निबबन्धुः, wrote down, KA, 9^d.
- ངེས་པར་ཡིད་འཕྲོག་, निर्हारिणी, f. one that carries out the mind, i.e. agreeable, NA, 12^b.
- ངེས་འབྲུང་བ་, निष्क्रान्त, came out, BC, 18^a.
- ངོ, मुख, n. mouth (ངོར་ཡིན་ lit. मुखे, in the mouth ; fig. अनुरोध, m. consideration, obedience), NA, 7. 8.
- ངོ་བོ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་, रूपत्व, n. form, natural state, NB, 19¹.

དངོས་པོ་

- ངོ་ཚ་, लजा, f. bashfulness, modesty, NA, 13. 12.
- ངོ་ཚ་དང་བཅས་, सलज्ज, with bashfulness BC, 39^a.
- ངོ་སེམས་, आश्चर्य, marvellous, LV, A 13³⁶ ; 42 ; NA. 13. 16.
- ངོ་སེས་, वृत्ति, f. satisfaction, contentment, UV, 5^b, °.
- ངོ་སེས་པར་འགྱུར་བ་, √तृप् (वि√तृप्), to become satisfied, वितृप्यते, UV, 5^a.
- ངོས་, 1 तट, m. n. a side, NA, 7. 19 ; 2 भित्ति, f. a wall, NA, 8^a.
- དབུལ་, रजत, n. silver, UV, 3^a.
- དངོས་པོ་, thing, matter, substance, 1 भाव, m. BC, 43^d ; CS, 7^a, 15° ; MK, 1°, 3^a, ° ; NA, 3. 8 ; 2 वस्तु, n. NA, 2. 8, 3°, 3. 8 ; NB, 15. 1.

དངོས་སུ

དངོས་སུ, साक्षात्, ind. directly,
NBT, 10. 8.

མངའ, शक्ति, f. power, might, ability, LV, B 14.

མངའ་ཐང, power, 1 पराक्रम, m.
RK, 30 ; 2 शक्ति, f. RK, 7.

མངའ་རིས, राज्यभाग, m. dominion, "in a wider sense the whole country round the sources and the upper course of the Indus and Sutlej, together with some more Western parts ; the Cashmere, English, and most Western Chinese provinces where Tibetans live."--Jaeschke's Tib.-English Dictionary ; RK, 22.

མངའ, गर्भ, m. the womb, an embryo, BC, 45^b ; UV, 12^a.

མངོན་དགོངས་ནས, अभिसन्धाय, gd.
having in view, KA, 9^b

མངོན

མངོན་དུ, अभि-, a prefix meaning 'towards,' NA, 12. 4 ; PD, 7^o ; UV, 8^d.

མངོན་པར, अभि-, a prefix meaning 'towards,' BC, 57^a, 60^o ; BK, 12^d ; NA, 12, 4.

མངོན་པར་དགའ་བ, अभिनन्दिनी, f. rejoicing at, LA. C 5¹⁴, C6¹⁴.

མངོན་པར་འདོད་བ, 1 अभिलाष, m. desire, BC, 58^a ; 2 अभि-वाञ्छित, desired, NA, 13^d.

མངོན་པར་འདོད་བ་བཞིན, अभि-वाञ्छितवत्, like what is desired, NA, 2. 16.

མངོན་པར་ཕྱོགས, अभिमुख, with the face turned towards, NA, 3. 2.

མངོན་པར་བབས་ནས, अवतीर्य, gd. having come down, BC, 4^a.

མངོན་པར་འབྱུང, अभিনিष्क्रमिष्यति,

སྔོན

སྔོན, 1 आदि, first, KA, 5^a; 2

पूर्व, before, LV. A 8¹¹.

སྔོན་དུ, पूर्व, adv. before, UV, 26^a

སྔོན་དུ་འགོ་བ, °पूर्वक, f. °पूर्विका,
coming before, NBT, 7. 11-12.

སྔོན་དུ་འགོ་བ་ཅན, °पूर्वक, °पूर्विका, f.
coming before, NB, 1. 2.

སྔོན་པོ, नील, blue, BC, 57^a.

སྔོན་མེད, अपूर्व, not preceded,
BK, 2^d.

བསྐྱབས་པ་སྔོན, कन्यक, lit. a praised
one, the name of the horse of
Siddhārtha, BC, 53^b, 55^a, 67^b.

བསྐྱབས་པ་འོས, श्लाघ्य, praiseworthy
BC, 34^a.

ཅ

ཅན, -वत्, a possessive suffix, BC,
28^o.

ཅི, 1 किम्, (i) interrogative pronoun,

ཅི་ཡང

(कः, का, किम्) who, what,
which; (ii) ind. a particle of
interrogation; BC, 27^d; BK,
5^d, 6^d; CS, 5^a, 16^d; KA, 8^d; LV.
B6³, 13¹⁵; NA, 3^d, 6^{a, b, c}, 7. 5.
8^d, 13, 11, 20; PD, 24^d; 2
किञ्चन, anything, UV, 24^o

ཅི་མུ, 1 अथ, (i) then, MK, 8^o; (ii)
if, MK, 12^a; 2 किं नाम, why, CS,
14^a; 3 यदि, if, BC, 35^a; NBT,
5. 1.

ཅི་ཞིག, किम्, interrogative pronoun
(कश्चित्, काचित् किञ्चित्, किम्, etc.),
BC. 37^{b, d}, 38^d; LV. A 8¹⁸, B¹³;
NA, 3. 13, 6^d, 7. 11, 9^d, 13. 6;
PD, 6^{b, c}.

ཅི་ཞིག་ལྟར, कथञ्चन, on any
account, some how, KA, 7^b.

ཅི་ཞིག་གྱུ, किम्, (lit. किं कार्यम्),
MK, 6^d. NA, 7. 9.

ཅི་ཡང, किञ्चन, anything, UV, 24^b.

ཅི་ལ

ཅི་ལ, * केनाथेन, why, LV. A 8¹⁶.

ཅི་སྒྲུབ, कस्मात् (lit. किं निमित्तम्),
why, BK, 5^b.

ཅིག, एक, one, LV. B 17¹⁹.

ཅིའི་དོན་དུ, किम् (lit. किमर्थम्), why.

ཅིའི་ཕྱིར, why, 1 कस्मात्, MK, 12^d;
NA, 13. 9; 2 किमर्थम्, NBT, 10.
48, 52.

ཅིའི་ཕྱིར་ན, कुतः, why, wherefore,
PD, 11^d,

ཅིའི་སྒྲུབ་དུ, कस्मात्, (lit. किं निमित्तम्)
why, LV. B 20²⁶.

ཅིར, किम्, what, why, BC, 11^a,
22^d; NA, 7.6.

ཅིས, 1 कथम् (lit. केन), how, PD,
15^b; 2 किम्, why, PD, 16^d.

ཅིས་ཀྱང, कथञ्चन, on any account,
somehow, CS, 17^b.

ཅུང་ཟད་, a little, slight, 1 ईषत्,

གཅིག

NA, 11. 4; 2 किञ्चित्, CS, 11^b;

3 दर, NA, 11. 4.

ཅུང་ཟད་ཅིག, मुहुर्त्त, m. n. a while,
an instant, LV. A 10⁹.

ཅུང་ཟད་ཙམ, स्लोक (lit. स्लोकमात्र),
little, UV, 3^o.

ཅིས, इति, ind. it is used to report
the word spoken or supposed
to be spoken; besides, it
implies a cause, purpose, etc.,
BC, 22^b; CS, 18^d; MK, 5^b; NA,
2^d, 15, 7. 15; NBT, 10, 54.

ཅིས་བྱ, उच्यते, (it) is said, KP, 1. 2,
2. 2.

ཅིས་བྱ་བ, इति, see ཅིས, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1; NA, 5^a.

ཅིས་བྱའོ, इति, LVC. 7³².

གཅན་ཅིང, छिद्यमान, being cut, NA,
10. 5.

གཅིག, एक, one. CS, 7^a, °; KA, 7^d
KP, 8. 1, 9. 1, 10. 1; NA, 11.5;
NBT, 10. 2; RK, 34; UV, 6°.

གཅིག་ཅིག་

གཅིག་ཅིག་, कश्चित्, certain, some
one, LV. B 10²⁰.

གཅིག་ཉིད་, एक, one, BK, 25°.

གཅིག་ཏུ་, *एकान्त, exclusively, UV,
19^{a, b}.

གཅིག་ཕྱ་, एकाकिन, alone, LV.
B20³³.

གཅིག་པོ་, एक, NBT, 10. 2.

གཅིས་པ་, प्रिय, dear, BK, 4^a.

གཅོད་པ་, छेद, m. cutting, NA, 12^d.

བཅད་, कृत, cut, NA, 10^a.

བཅད་ཅིང་, ब्रुटित, broken, cut, NA,
10^o.

བཅས་, 1 ས- (before a compound
word), with, BC, 65^a ; 2 सहित,
with, RK, 36.

བཅས་པ་, ས- (before a compound
word), with, BC, 55^d, 57^b.

བཅུ་, दशन्, ten, LV. B11⁵.

ཆ

བཅུ་དྲུག་, षोडश, sixteen, UV, 22^d.

བཅུ་ལྔ་པ་, पञ्चदश, fifteen, LV.
B, p. 121.

བཅོས་, -घ्न, one who kills, BC, 32^a.

བཅོས་ལྷན་, भगवत्, a blessed one,
BK, 11^d, 25^a, 26^b.

བཅོས་ལྷན་འདས་, भगवत्, a blessed
one, glorious, BK, 24^a, 29^d,
30^d; BG, p. 152.

བཅོས་ལྷན་མ་, भगवती, f. glorious,
NA, 13^b, 4.

ལྷགས་, अयस्, n. iron, BC, 27^o.

ལྷི་, गुरु, heavy, PD, 24^o.

ལྷུག་ཤོན་, लता, f. a creeper, UV,
21^b.

ལྷུ་, जिह्वा, the tongue, KP, 7. 2;
BC, 39^b, 53^c.

ཆ

ཆ་, कला, f. a part, UV, 22^d.

ཆག

ཆག (pf. of འཆག་པ, √भङ्, 'to break), भग्न, broken, NA, 8^a.

ཆགས, 1 (√श्लिष् to stick, cling), श्लिष्यति, BC, 10^o; 2 सक्त, attached, BC, 18^o; 3 सक्ति, f. attachment, BC, 16^o.

ཆགས་དང་བཅས, सस्पृह, with eager desire, NA, 13. 24.

ཆགས་ལྗན, रागिन, full of love, RK, 17^b.

ཆགས་པ, 1 निर्बन्ध, m. intentness, insisting upon, NA, 5. 4; 2 भग्न, broken, RK, 21; 3 स्नेह, affection, LV. B18¹⁰.

ཆགས་པ་ཅན, रागिन, full of love, BC, 18^d.

ཆད་བ་མེད་པ, अनुच्छेद, m: without destruction, MK, p. 176.

ཆབ་མྱོ, द्वार, n. a door, LV. A 2', 3²⁶.

ཆུ་ཕྱུང

ཆར་པ, वृष्टि, f. rain, BK, 12^d; NA, 11^o.

ཆར་འབབས་པ, वर्षिन, raining, bestowing, BK, 21^b.

ཆས (pf. of ཆ་བ, བྱ་ལྷུ་ལྷུ་, to go away), प्रतस्थे, went away, BK, 26^d

ཆེན་པོ, आरूढ, mounted, RK, 36.

ཆུ, water, 1 अप्, f. KP, 6. 3; 2 अम्बु, n. PD, 12^b; 3 जल, n. PD, 29^a; LV. A7⁶, 10.

ཆུ་གཏོར, जलनिधि, m. the sea, NA, 8^b.

ཆུ་ཁྲོན, निर्झर, m. n. a spring, NA, 7. 19; 10^b.

ཆུ་བོ, 1 ओष, m. a flood, UV, 8^d; 2 नदी, f. a river, BC, 26^o.

ཆུང་ཕྱུང, अल्प, small, little, CS, 1^a; PD, 29^d.

ཐུང་བ

ཐུང་བ, कनिष्ठ, younger (youngest),

RK, 6.

ཐུང་བར་གྱུར, अल्प, small, little,

KA, 7^b.

ཐུང་ས, पत्नी, f. a wife, PD, 26^{a, b, c}.

ཆེ, महत्, great, PD, 5^b; RK, 29.

ཆེ་བ, ज्येष्ठ, elder, RK, 5, 20.

ཆེད་ཏུ, कृते, ind. for, NA, 6. 6.

ཆེད་ཏུ་བརྗོད་ནས, उदान्य, gd. having
breathed forth, i. e. having
uttered the emotional or in-
spired speech, LV.A 13⁴⁹.

ཆེད་ཏུ་བརྗོད་པ, उदान. n. an in-
spired or emotional speech,
LV.A 13⁴⁸.

ཆེན, महत्, great, BC, 11^b.

ཆེན་པོ, महत्, great, BC, p. 113,
45^a, 65^b; BK, 7^b. KP, p. 183.
2. 5, 4. 5, LVA. 6¹⁷, 9¹⁰, 10⁴,
11^{4, 6}, 13⁴³, 14⁶, etc.; UV, 8^d.

ཆོས་

ཆོ་ག, विधि, m. a rule, the way
or method of doing a thing,
KA, 9^d.

ཆོ་ངེས, कन्दन, n. shedding of
tears, lamenting, a cry, NA, 8^b.

ཆོག་ཤེས, सन्तोष, m. contentment,
BK, 15^a.

ཆོས, धर्म, m. 1 religion, duty, 2
element of existence, a thing.
BC, 20^o, 21^d, 31^a, 34^b; BK, 7^c,
8^a, 9^a, 15^c, 17^a; CS, 1^a, 2^a 5^d,
19^a, 21^a; KP, 3.1, 4.1, 4, 5.1, 7.
1^{1, 2, 3}, 8.2, 10.2; LV.C 2²⁸; PD,
19^a; MK, 7^a, 8^{a, c}; UV, 9^a, 26^a.

ཆོས་གོས, (lit. धर्मवस्त्र, 'a cloth that
is put on in practising *dharma*),
चीवर, n. a dress of a mendi-
cant, particularly of a Buddhist
one, BK, 20¹.

ཆོས་ཉིད, धर्मता, f. nature, UV, 15^d.

ཆོས་ཀྱསས, सर्वधर्म, m. see ཆོས, KP,
4.3.

ཚེས

ཚེས་བཞིན་ཏུ. (lit. यथाधर्म), धर्मेण,
according to justice, LV.A 6²³.

མཚུ, अधर, m. the lip, BK, 17^a.

མཚི་བ, बाष्प, m, n. a tear, BC, 27^b.

མཚི་མ, a tear, (i) अश्रु, n. LV.A
14^{4a}, B¹³; (ii) बाष्प, BC, m. n.
25^o, 65^a; BC, 27^b, 53^a, 55^a.

མཚི, (✓བད་ to say), वदति, says,
LV.A 3³⁹.

མཚིས, 1 (pf. of མཚི་བ=ཡོད་པ,

✓अस्, ✓भू, to be), अस्ति, is, LV
B 10¹⁸, 20⁴⁰. 2 (pf. of མཚི་བ

(i) आ-✓गम्, to come; (ii) ✓स्था,
to stand or to remain, (i)

आगत, come, arrived, LV.A 9¹⁸

(ii) स्थित, standing or remained,
LV.A 3³¹; (iii) व्यवस्थित, remain-
ed, LV. A 2^o.

མཚོག, 1 best, (i) उत्तम, BC, 34^o;

53^b; NA, 2^o; (ii) दिव्य, BK,

མཚོད

14^o, 28^b; (iii) पर, BG, 1^o; CS, 11^a,

17^d; (iv) परम, BC, 42^o; (v) वर,
BC, 1^d, 34^b, 42^d, 64^a; 2 वर, m.
a boon, LV.B 17¹¹, 18.

མཚོག་ཏུ, adv, best, excessively, 1
अत्यन्त, UV, 4^d; 2 पर, BG, 1^o;
3 परम, BC, 42^o.

མཚོག་ཏུ་རབ་ཏུ, पर, adv. best, BC,
63^a.

མཚོད, अर्चित, worshipped, BK,
31^b.

མཚོད་པ, 1 worship, reverence.
respect, अर्चन, n. LV,A 7¹¹; 2
पूजा, f. BC, 3^b, 58^a.

མཚོད་བྱས, worshipped, 1 अपूजयत्,
BK, 30^d; 2 महयाञ्चक्रुः, BC,
58^d.

མཚོད་སྦྱིན, यज्ञ, m. a sacrifice, RK,
36.

མཚོད་ཡོན, अर्घ्य n. a respectful

འཆང

offering consisting of water,
dūrvā grass, and rice, etc. NA,
11°.

འཆང, -ལུ, bearing, carrying, BC,
66°.

འཆང་བ, -ལུ, bearing, carrying,
BC, 65^b.

འཆད་བ (√वर्ण्, to describe),
वर्यते, is being described,
RK, 1.

འཆད་འགྱུར (འཆད.√कथ्, to say),
कथयिष्यति, will say, NA, 9^d.

འཆི, ལུ, dead, UV, 7^d.

འཆི་བ, death, 1 मरण, n. BC, 15^a;
LV.C 4^a ; 2 मृत्यु, m. BC, 22°,
44°, 52^a ; PD, 1^d ; LV.B 16²¹,
17^a ; UV, 7^b.

འཆི་བར་འགྱུར, म्रियन्ते, die, UV, 7°.

འཆི་བར་བྱེད, (lit. kills,) * विनि-
पातयति, one causes to fall down,
destroys, KP, 1. 1.

འཆི་ལྷ་རྒྱུ

འཆི་མེད་གནས, अमृतपद, n. the
state of immortality, UV, 7^a

འཆི་མེད, अहिंसक, not mischie-
vous,

འཆིང་བ, बन्धन, n. a bond, bon-
dage, UV, 21°.

འ

འ་ག, ལུ, ind. a particle having
an interrogative force, UV,
21^d.

འ་ལྷ་བ་བཞིན, यथावत्, ind. pro-
perly, BC, 58°; NA, 2. 15.

འ་ལྷ་བྱུར, यथा, ind. as, PD, 28°.

འ་ལྷ་རྒྱུ, 1 किम्, what, (lit. कथम्,
how), LV. B 20¹⁶; 2 कथम्, ind,
how, KA, 8^b ; MK, 5^d, 7°, 11^d,
13^d ; NA. 3. 7, 10, 14, 10. 5, 11^d;
3 * न, not, BK, 25^d; 4 यथा, ind,
as, BC, 23°, 46^a, 47^a ; BK, 7° ;
CS, 9^a, 12^a; NA, 2. 7, 16, 4^a, 6^a,
7. 13, 9. 4, 12. 4; UV, 20°.

ཇི་ལྟར་

ཇི་ལྟར་ནས་བཞིན་, यथासामर्थ्य, adv.
according to the ability, KA,
2°.

ཇི་སྒོད་, यावत्, ind. as far as, BK,
24^d; MK, 5°; PD, 7^a.

ཇི་སྒོད་འཕྲོ་བ་, यावज्जीव, as long as
the life, BK, 24^d, 25^d; PD, 18^a.

ཇོ་བོ་, a lord, master, 1 आर्य, m.
NA, 3.7; 2 भर्तृ, m. BC, 6°, 26^a,
66^a.

འཇམ་, मञ्जु, beautiful, KA, p.192.

འཇམ་བ་, कोमल, soft, NA, 12. 4.

འཇམ་པོ་, मधुर, sweet, PD, 30°.

འཇིག་, 1 ध्वंसिन्, perishing, NA, 5^a;

2 नश्यति, vanishes, PD, 29^b.

འཇིག་རྟེན་, 1 लोक, m. the people,
world, BC. 48^a, BK, 1^b, 11^a; CS,
4^r, 9^d; LV.A 13²¹, 35, 41; NA,
3^b; PD, 2°; UV, 9^d, 18^d, 22^a;
2 लौकिक, worldly, CS, 4^a.

འཇིགས་

འཇིག་རྟེན་བ་, लौकिक, worldly, CS,
9°.

འཇིག་རྟེན་འཕྲོལ་བ་, लोकवर्धन, one
who increases worldly affairs,
UV. 9^d.

འཇིག་རྟེན་ལུགས་, लोकायात्रा, f. the
course of worldly life, KA, 3^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་, त्रिभुवन, n. the
three worlds, NA, 14^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་, भुवनत्रय, n. the
three worlds, KA, 4°.

འཇིག་པར་འགུར་, (अव-√सद्, to
sink down, fail or come to an
end), अवसीदति, PD, 5^d.

འཇིགས་, भय, n. fear, LV, B16²².
PD, 7°. 2 ससाध्वस, alarmed,
frightened, NA, 13, 12.

འཇིགས་ལྟ་བ་, भयदर्शक, one who
sees fear, UV, 10^b.

འཇིགས་

འཇིགས་པ, भय, n. fear, BK, 10^d;

CS, 5^b, 19^{b, c}; PD, 1^d, 7^{a, c};
UV, 2^d.

འཇིགས་པ་མེད, अनुद्विग्न, not anxi-
ous, not frightened, NA, 9, 9.

འཇིགས་པར་བྱ, भेतव्य, to be
feared, PD, 7^b.

འཇིགས་བྱེད, भयङ्कर, terrible, CS,
18^b.

འཇིགས་མེད་ལྟ་བུ, अभीतवत्, like
one who is not frightened, PD,
7^d.

འཇུག (པར་འཇུག་ to proceed ; པར་འཇུག་
འཇུག་ to enter), प्रवर्तन्ते, NBT,
10. 44.

འཇུག་འདོད, विबुद्ध, desirous of
entering, KA. 12^d.

འཇུག་པ, प्रवृत्ति, f. taking an, active
part in worldly life, activity,
CS, 4^b; NBT, 10. 41.

འཇུག་པར་བྱ་བ་ས་ཡིན་པ, अक्रम,

ཟེས་སུ

not to be followed, LV.C 1^{a, 7}.

འཇུག་པར་བྱེད, 1 (པར་འཇུག་ to
enter], प्रविशामि, NA, 3. 14; 2
(པར་འཇུག་ to act), प्रवर्तते, KA, 3^d.

ཇེ, स्वामिन्, m. a master, lord,
NA, 2. 7.

ཇེ་སྤྱི་མོ, भर्तृदारिका, f. the daugh-
ter of the lord, NA, 13. 2.

ཇེས་, अनुवतिन्, one who follows,
BC. 3^a.

ཇེས་སྤྱི་མོ, अनुरूप, corresponding,
equal, PD, 15^a.

ཇེས་ལ, अनन्तर, n. after, or im-
mediately after, PD, 10^{a, b},

ཇེས་སྤྱི་མོ་སྤྱི་མོ་པ, अनुरूप, corres-
ponding, equal, NA. 13. 18.

ཇེས་སྤྱི་མོ་བསྐྱེད་པ, अनुशंस, m.
praise, i e. that which is com-
mendable, profit, merit, BC,
12^b.

ཇེས་སྤྱི་མོ་བསྐྱེད་, 1 अनुशिष्ट, instructed,

རྒྱུ་སྤྱོད་

- KA, 3^a ; 2 གནང་པ་, ordered, NA, 7. 15.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གནང་, f. (lit. གནང་ f.), an order, NA, 7. 10.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, n. inference, NB, 3.1, 17. 1, 23. 1, 25. 1.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བ་, གཞུགས་, that which is to be inferred, NB, 25. 1, 27. 1.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, a follower, following, UV, 26'.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བ་, གཞུགས་, that which is to be followed, RK, 32.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བ་, གཞུགས་, kind, BC, 41^a.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་ལས་བྱུང་བ་, གཞུགས་, fit to be favoured, BK, 25^b.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, a favour, NA, 2. 14.

བརྗོད་པ་

- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, pr. pl. (lit. གཞུགས་), following, BC, 5^b.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, གཞུགས་, approving, causing pleasure, LV, B 18¹⁵.
- རྒྱུ་སྤྱོད་པ་, གཞུགས་, m. a small tree, NA, 10. 6.
- བརྗོད་པ་, to say, denote, 1 (གཞུགས་), (i) གཞུགས་པ་, NBT. 10. 61 ; (ii) གཞུགས་, said, NA, 1^a, 2 (གཞུགས་), གཞུགས་, PD, 3^b ; 3 (གཞུགས་), (i) གཞུགས་, said. NA, 12. 10 ; (ii) གཞུགས་, BC, 11^a ; (iii) གཞུགས་, NBT, 2. 9.
- བརྗོད་པ་, 1 (གཞུགས་-ལྟར་, to talk, to say), གཞུགས་, m. an expression, NB, 5. 1 ; 2 (གཞུགས་ to say), གཞུགས་ ; NA, 6. 6 ; 3 (གཞུགས་ to say), གཞུགས་, NBT, 9. 3.
- བརྗོད་པ་, གཞུགས་, གཞུགས་, said, NBT, 8.4.

བཤེད་པ

བཤེད་པར་བྱ, 1 भणिष्यामि, I shall say ; 2 वक्तव्य, to be said, CS, 8^b.

བཤེད་པར་བྱ་བ, अभिषेय, to be mentioned, NBT, 2.7, 4.4, 5.2, 6.7, 8.3, 9.9, 25,36, 10,6,20.

བཤེད་བྱིད (✓शंस, to say), शंसति, KA, 6^a.

ཉ

ཉ, पूर्ण, full, BK, 16^b.

ཉ་མོ, मीन, m, a fish, RK, 21^a.

ཉན, (✓श्रु, to hear,) श्रूयते, NBT, 10.53.

ཉན་པ, 1 श्रवण, n. hearing, NBT, 10. 33 ; 2 श्रूयते, NBT, 11. 18; 3 श्रोतृ, one who hears, NBT, 10. 32, 50.

ཉན་པ་གཉིས་ཀྱི, श्रवणयोः, of the two ears, NBT, 11. 22.

ཉལ

ཉན་པ་བོ, श्रोतृ, one who hears, NA, 2. 11.

ཉན་པར་བྱིད, आकर्णयन्ति, (they) are listening, NA, 11. 5, 12^a.

ཉམ་ཐྱག, आर्त, afflicted, pained, LV, B16^b.

ཉམས, 1 खंस, m, falling. CS, 17^a ;

2 नाश, m, destruction, BC, 15^a ;

3 निर्, without, BC, 52^a

ཉམས་པ, 1 (✓नश्, to be lost, disappear), नश्यति, KA, 5^a ; 2 निघन, m, n. destruction, death, BC, 52¹.

ཉམས་པར་བྱིད་པ, (lit. a killer), हतक, miserable, wretched, NA, 7. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད, अनुभवत्, pr. pl. feeling, NA, 5. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད་པར་བྱོས, अनुभूयताम्, let (it) be felt, NA, 5. 4.

ཉལ (ཉལ་བ, √ खप्, to sleep, lie

ਭਿੰਨ

- down, imp. ਭਿੰਨ ; n. a bed),
 ਲਪਨ੍ਤਿ, (they sleep), LV, A11¹⁰;
 ਭਿੰਨ, 1 the sun, (i) ਅਰ੍ਕ, m. CŚ, 22°;
 (ii) ਆਦਿਤ, m. BC, 13°; (iii) ਦਿਨ-
 ਕਰ, m. LV.A 13²⁵; RK, P. 119;
 (iv) ਸੂਰ੍ਯ, m. LV. B6⁴, 7¹; 2 ਦਿਵਸ,
 n. m, the day, NA, 7. 13.
 ਭਿੰਨ-ਸ਼ਤ-ਤ੍ਵਿੰਸ਼ਾਦ, ਷ਡਵਿੰਸ਼, twenty-
 sixth, LV. C, p. 131.
 ਭਿੰਨ-ਮਰਨ-ਜਨਮ, ਪ੍ਰਤਿਸੰਨਿਧਿ, m.,
 rebirth, transmigration, LV.
 B17⁴.
 ਭਿੰਨ, exactly, certainly, only, in-
 deed, 1 ਐਵ, ind, BC, 3^b, etc. ;
 BG, 5° ; BK, 4^b, etc ; CŚ, 2^b,
 etc ; KA, 3°, etc. ; LV. C2²⁴,
 etc. ; NA, 3. 5, etc. ; NB, 18.
 1, etc ; NBT, 4. 6, etc. ; PD,
 2^d, etc. ; 2 ਹਿ, ind, BK, 22^a ;
 PD, 14^d.
 ਭਿੰਨ-ਏਵ, ਐਵ, ind. (see ਭਿੰਨ), BC, 22^a,

ਭਿੰਨ

- 23^d ; KA, 11^b ; NA, 7. 16 ;
 NB. 29. 1.
 ਭਿੰਨ, ਅਹਨ੍, n. a day, BK, 3°.
 ਭਿੰਨ-ਸ਼ੇ, ਵਾਸਰ, m, n, a day, BK, 2^d.
 ਭਿੰਨ-ਵ, ਅਲ੍ਪ, not many, little, PD,
 4^d.
 ਭਿੰਨ-ਤੁਲ੍ਯ, ਕਾਸ਼ੁਕੀਯ, m, a chamber-
 lain, LV, B 5¹⁰, 6², 7¹.
 ਭਿੰਨ, 1 ਆਸਨ, near, NA, 9. 2 ;
 2 ਸੰਨਿਧਾਨ, n, proximity, vicini-
 ty, NB, 13. 1.
 ਭਿੰਨ, ਭਿੰਨ, ਭਿੰਨ, a prefix, ind. meaning
 near, etc.
 ਭਿੰਨ-ਸੰਖਿੰਨ, ਭਿੰਨ, ਭਿੰਨ, consumed.
 useful, NA, 7.13.
 ਭਿੰਨ-ਵਸ਼੍ਟਕ, 1 (ਭਿੰਨ-ਵਿਸ਼੍ਟ to ins-
 truct), ਭਿੰਨ-ਵਿਸ਼੍ਟ, MK, 8^b; 2 ਭਿੰਨ-ਵਿਸ਼੍ਟ
 m, instruction, PD, 27^a,
 ਭਿੰਨ-ਵਸ਼੍ਟਕ, ਭਿੰਨ-ਵਸ਼੍ਟਕ, serving,
 NA, 2. 4.

ཉི་བར

ཉི་བར་སྟོན་, उपदेश, m. instruction,
BK, 17^a.

ཉི་བར་གཤམ་པ་, आसन्नस्थित, stand-
ing near, NA, 7. 2.

ཉི་བར་མི་གཤམ་, असन्निधान, n. not
near, KA, 5°.

ཉི་བར་མཆོད་པ་, (अव-√लोक्, to see,
look at). अवलोकयाव, NA, 10. 1.

ཉི་བར་མཛེས་ཤིང་, उपशोभित, de-
corated, NA, 9. 7.

ཉི་བར་བཟུང་ནས་ (བཟུང་ is pf. of
འཛིན་པ་, √ग्रह् to take), उपेत्य,
gd. having taken, NA, 1^a.

ཉི་བར་ལེན་ (उपा-√नी, to lead near),
उपानयेय, BC, 30^o.

ཉི་བར་ལེན་པ་ उपादान, n. holding,
attachment, clinging to exis-
tence, LV, C4²⁴.

ཉིན་པ་, व्यथा, f. pain, BK 3^d.

ཉོན་མོངས

ཉིར་ (ཉི and ར) ཕལ་, a prefix,
(see ཉི་བར་), BC, 67^b.

ཉིར་བསྟན་, उशदेश, BK, 8^a.

ཉིར་མཆོད་ (उप-√लच्, to look at,
observe), उपलक्ष्य, gd., KA, 2^b.

ཉིར་ཞི་, उपशम, m. cessation, MK,
p. 176.

ཉིར་ལོགས་, समीप, n. near, BC, 60^o.

ཉིས་པ་, दोष, m. a falt, defect,
KP, 1. 3.

ཉིས་པར་སྟོན་, दुष्कृत, n. misdeed,
UV, 17^a.

ཉིས་པར་སྤྱར་, दुष्प्रयुक्त, wrongly,
used, KA, 6^o.

ཉོན་ཅིག་ (ཉོན་པ་, √श्रु, to hear,
imp. ཉོན་,) श्रूयताम् let it be
heard, BC, 51^d.

ཉོན་མོངས་, क्लेश, m. misery, trouble,

གཉིད་ལོག

passions, BK, 1^a, 10^a, 11^b ; KP, 1. 1, 3, 2. 1, 3.

གཉིད་ལོག, ཟུག, sleeping, asleep, BC, 2^a.

གཉིས, both, two 1 (i) ཅམ, LV. A 13^a ; NA, 13. 14 ; (ii) ཅམལ, CS. 10^a, 21^a ; (iii) ངམ, KA, 10. 2 ; (iv) ངྲི, KP, 8. 2, 9. 4 ; LV. A 13¹⁰ ; MK, 1^b ; NB, 2. 1 ; PD, 2^a ; 2 ངྲིལྱེ, second, KP, 8. 1, 9. 1, 10. 1.

གཉིས་ཀ, 1 ཅམལ, both, CS. 10^a ; 2 (ངྲི, two), *ངྲེལ two-fold ; UV, 16^a.

གཉིས་འཕྱང, ངྲིལྱེ, m., an elephant, BC, 26^a ; BK, 19^a.

གཉིས་པ, ངྲིལྱེ, second, BC, 32^a.

གཉིས་པ་མེད་པ, མེད་མེད་ལྱེ, without the second, CS. 18^a.

གཉིས་པོ, ངྲི, two, LV. C 1^a, 2¹⁰.

མཉམ་པ

གཉིས་སྤྱུག, ངྲི, two, LV. A14¹⁷.

གཉིན, 1 མམལྱེ, m. a companion of king, minister NA, 7. 3 ; 2 མམལྱེ, a friend, BC, 2^b ; BK, 2^b, 11^b ; 3 a relative, (i) མམལྱེ, m. BC, 35^a, BG, 1^b ; (ii) མམལྱེ, m. BG, 2^a.

གཉིན་པཅས, *མམལྱེ (for མམལྱེ), with men (lit. with kinsmen), LV. B 12²².

གཉིན་མཚན, མམལྱེ (-མམལྱེ) n. a kinsman, NA, 3. 8.

མཉན་དེ, མམལྱེ, gd. having promised, LV, A 3¹⁰.

མཉན་པར་བྱ, མམལྱེ, to be heard, PD, 19^a.

མཉན་ཡོད, མམལྱེ, f. a city of that name, BK, 11^a.

མཉམ, མམ, equal, PD, 1^a, 1^b, 1^c.

མཉམ་པ, equal, 1 མམལྱེ, PD, 21^b ; 2 མམ, PD, 1^a ; UV, 6^a.

མཉེ་བ

མཉེ་བ, संवाहन, n. shampooing,
gentle rubbing, NA, 6^b.

མཉེས་པར་བྱེད་ཅིང, आराधयन्ती, f.
worshipping, paying respect,
NA, 12. 5.

རྩིང་བ, जरत, old, NA, 10^b.

རྩིད, प्राप्ति, f. attainment, UV, 11^b.

རྩིད་དཀའ, दुर्लभ, difficult to get.
BC, 20^a.

རྩིད་པར་དཀའ, दुर्लभ, difficult to
get, BC, 7^a.

རྩིད་བ, (√लभ्, to get), लभते, LV.
C4¹⁹.

རྩིད་སྒྲ་བ, सुलभ, easy to get, NA,
13. 12.

སྒྲ་ཉ, 1 प्रिय, agreeable, pleasant,
PD, 3^b; 2 मधुर, sweet, PD, 3^a.

སྒྲ་གྲགས, यशस्, n. fame, BC,
34^b.

སྒྲ་བ་དྲ

སྒྲ་ཉ་ངག, काव्य, n. (lit. a speech
which is agreeable), poetry,
p. 192; BC, p. 113 · KA, 2^a,
7^a, 10^a, 12^c.

སྒྲ་ཉ་ངག་མཁན, कवि, m. a poet,
NA, 3^a.

སྒྲ་ཉིང་ཕྱ་བ, काकली, f. a low and
sweet tone, NA. 12. 5.

སྒྲ་ཉ་བ, कीर्ति, f., fame, glory,
UV, 11^a.

སྒྲ་ཉ་པའ་ཚིག་པ།, मधुरप्रलापिन्, one
who speaks sweetly, LV. B14³.

སྒྲ་ཉ་པར་སྒྲ།, प्रियवादिन्, speaking
kind or pleasing words, PD,
24^b.

སྒྲ་མ, (√मन्, to think), मन्ये, NA,
11. 2.

སྒྲ་མ་དྲ, इति, a particle used to
report words spoken or sup-
posed to be spoken, CS, 20^a.

སྒྲམ་དྲ་སེམས

སྒྲམ་དྲ་སེམས, (lit. *अमन्यत*,
thought), 1 * *अभूत*, was, LV.
B1^a ; 2 *इति*, (see the preceding
word), CS, 13^d.

སྒྲམ་དྲ་བསམས་ནས, *विचिन्त्य*, gd.
having thought, NA, 6. 3.

སྒྲམ་ནས, *चिन्तयित्वा* gd, having
thought, LV. B2¹⁴.

སྒྲིགས་མ, *अविशुद्ध*, impure, RK,
31.

སྒྲིང, *हृदय*, n. the mind, heart,
BC, 6^b, 27^c.

སྒྲིང་ཇི, 1 *करुण*, kind, BC, 41^b;
2 *करुणा*, f, kindness, BK, 12^a.

སྒྲིང་ཇི་ལྷན་པ, *कारुणिक*, kind, NA,
1^c.

སྒྲིང་པོ, *सार*, m. the essence, BC,
62^a.

སྒྲིང་པོ་ཅན, *गमित*, filled with, NA,
9. 8.

དྲ་མ་ལ

སྒྲིང་བཅེ་བ་ཉི་བར་བརྒྱང་ལྷེ, *अनु-*
कम्पया, with compassion (lit. *अनु-*
कम्पामुपादाय, having taken com-
passion), LV. A12^a, ⁹.

སྒྲིམ་བ, *अञ्जलि*, m. the hallow of
the hands joined together,
BK, 23^a.

བསྒྲིད, *कथा*, f. a talk, speech,
CS, 4^c.

བསྒྲིན་བཀྲར, *सपर्या*, f, veneration,
worship, NA, 11^d.

བསྒྲིན་གནས, *उपवास*, fasting, NA,
13. 7.

5

དྲ་མ་ལ, *तमाल*, m. a kind of tree,
dark-barked but white-blossom-
ed, *Xanthochymus pictorius*,
NA, 12. 14.

དྲིང་ངེ་འཛིན, *समाधि*, m. intense

དྲིང་འཇིན་

contemplation, profound meditation, LV. C 2⁴⁴, 7¹⁷.

དྲིང་འཇིན་, समाधि, m. profound meditation, UV, 13¹.

དྲི, निपात, a ptcl., see p. 222. PD, 2^a; etc.

གཏོང་ནས, (གཏོང་བ, √दा, to give, pf. བཏང or གཏང, fut. གཏང, imp. གཏོང or བཏོང), gd. དམ་, having given, NA, 11. 6, 13. 1.

གཏས, क्लि, ind. a ptcl. expressing 'verily', 'indeed', 'assuredly', 'so reported', BC, 52^b.

གཏི་མུག, मोह, m. delusion, ignorance, CS, 16^a.

གཏོང, (pf. བཏང, fut. གཏང, imp.

མྱོང), उत्सर्ग, m. giving up, offering, RA, 36.

བཏང་མྱེ

གཏོང་བ, दातृ, m. a doner, PD, 9¹.

གཏོང་མི་ཤེས, त्यागान्न, one who does not know how to let go, RK, 15.

གཏོང་བ, (√दा, to give, deliver, pf. བཏང or གཏང, fut. གཏང, imp. གཏོང or བཏོང), दत्त, given, RK, 26.

གཏོར, 1 चिह्न, threw, scattered, BC, 57¹. 2 कीर्ण, scattered, BK, 23^b.

གཏོར་བ, क्षेपण, n, throwing. LV. A 7^a.

བཏང (pf. of གཏོང་བ, see above). दत्त, given, NA, 11. 5.

བཏང་སྒྲུབས་བྱ, उपेक्ष, to be over looked, KA, 7^a.

བཏང་མྱེ, अत्का, gd. having given up, NA, 4^b.

རྫོག་པ་

རྫོག་པ་, 1 བློ་བྱ་བ་, f. creating in mind, imagination, CS, 15⁴; NB, 5. 1. 2 བརྒྱུ་བ་, m. opening, blowing, BK, 20⁶; 3 བརྒྱུ་བ་, m. definite determination, LV.C2³²; 4 བརྒྱུ་བ་, I think, NA, 12. 5.

རྫོག་པར་བྱ་, (རྫོག་པ་, नि-√रूप् to examine, search, ascertainment), NA. 8.3.

རྫོག་པ་, 1 (vb. བརྒྱུ་བ་-√गम् to understand), བརྒྱུ་བ་ལྡན་པ་, NA, 13. 25; 2 apprehension, knowledge, understanding, (i) བརྒྱུ་བ་, f. 19. 1; (ii) བརྒྱུ་བ་, m. 5. 1.

རྫོག་པ་བརྒྱུ་བ་, བརྒྱུ་བ་, n. a great or glorious act, BK, p. 137.

རྫོག་པ་པ་, apprehension, understanding, knowledge, 1 བརྒྱུ་བ་, n. UV, 6⁴; 2 བརྒྱུ་བ་, f. NB, 21. 1; 3 བརྒྱུ་བ་, f. NBT, 5. 4.

ལྷ་བར་བྱ་

རྫོག་པ་པ་བརྒྱུ་བ་, བརྒྱུ་བ་, n. a great or glorious act, BK, p. 151.

རྫོག་པ་པ་བརྒྱུ་བ་, བརྒྱུ་བ་, wise, NBT, 10. 8. 12. 3.

རྫོག་པ་པ་ལྷ་བར་བྱ་ (imp. of རྫོག་པ་ or རྫོག་པ་པ་, नि-√रूप् to examine, search, know). निरूपय, NA. 7. 14.

ལྷ་, subst. 1 ལྷ་, f. a view, UV, 9⁶; 2 vb. (པ་-√ईच् to see, look), བརྒྱུ་བ་, NA, 13. 9.

ལྷ་པ་, ལྷ་, one who sees, CS, 7⁶,⁶.

ལྷ་པ་, ལྷ་, f. seeing, a view, CS, 17⁶.

ལྷ་པ་, 1 seeing, a view, (i) ལྷ་པ་, NA, 13. 11; (ii) ལྷ་པ་, f. CS, 17⁶, 18⁶; LV, C2³⁰, 7¹³; 2 ལྷ་པ་, f. the eye, NA, 2⁶.

ལྷ་བར་བྱ་ (see above, ལྷ་ fut. of ལྷ་པ་), བརྒྱུ་བ་, NA, 12. 8.

ལྟ་བུར

ལྟ་བུར, inf. རྟུམ, to see, NA,

12. 13.

ལྟ་བུར, like, as, 1 རྟ, NA, 11. 5;

2 སྟམ, BK, 27^a.

ལྟ་ལས, རྟ, seen CS, 17^b.

ལྟར, 1 འཕུའུ་ལྟེན, according to,

RA, 30; 2 རྟ, like, NA, 10^b;

PD, 22^c, 29^c; 3 འབྲུག་ལྟར་, thus, LV.

A 3^c; 4 ལྟམ་, as, CS, 12^b; UV,

12^c, 20^b.

ལྟོས (imp. of ལྟ་བུར, to ལྟམ་, to

look, see), 1 འཕེལ་ (for འཕེལ་),

consideration (The Tib form is

to be construed with some diffi-

culty); 2 ལྟམ་, KA, 5^d. NA, 1^b.

ལྟོས་ལྟོས་ (imp. of ལྟ་བུར to look,

see above), 1 ལྟམ་, NA, 6. 9. 6;

2 ལྟམ་, NA, 7. 18, 9. 6,

13. 6.

སྟེང་

སྟེང་ལ་, བྱ་མཁན་མཁན་, a tiger, RK 21^b.

སྟེང་, མཁན་, n. a seat, LV. A 3^b,

4^c, 8^{1c}, 13³⁰.

སྟེང་ཅིང་, མཁན་, thick, NA, 9. 7.

སྟེང་, a conjunctive ptcl. see ཅིང་

PD, 9^c, 19^b etc.

སྟེང་, མཁན་, n. above, in the upper

region, CS, 22^c.

སྟེང་, (སྟེང་ལ་, ལྟམ་ to give; pf.

and fut. ལྟམ་), 1 ལྟམ་, NA.

7^c; 2 ལྟམ་, PD, 15^b.

སྟེང་ལ་, 1 vb. (ལྟམ་, to give). (i)

ལྟམ་, NA, 11^c; 2 (i) ལྟམ་, one

who gives, BC, 26^b; (ii) ལྟམ་, one

who gives, BK, 16^c.

སྟེང་ལ་, ལྟམ་, an heir, BC, 19^c,

20^b.

སྟེང་, (for ལྟམ་ལ་), ལྟམ་, void.

ཕྱོང་ཉིད

1 empty, NA, 14^b; 2 सहस्र, n. thousand, PD; 19^b.

ཕྱོང་ཉིད, शून्यता, voidness, CS, 7^c, 21^c.

ཕྱོང་ལྷན, शून्यवत्, ind. like the void. CS, 3^b

ཕྱོང་ལྷན, सहस्रवत्, possessing a thousand, NA, 14^a.

ཕྱོང་བ, विहीन, devoid of, PD, 16^a.

ཕྱོང་བ་ཉིད, शून्यता, f, voidness, BK, 18^c; CS, 7^d, 8^a.

ཕྱོང་ཕྱག, सहस्र, n. a thousand, RK, 36.

ཕྱོང་མིན, अशून्य, not void, CS, 3^b.

ཕྱོན (ཕྱོན་བ, to show, indicate, display, to teach. instruct, pf.

and fut. བཟུན), 1 दर्शयति, NA, 13. 7; 2 निवेदयामि, NA, 9. 2.

ཕྱོན་བ, see above, 1 दर्शयत्, BK, 16^d; 2 प्रदर्शन NBT, 12. 1.

བདགས་ནས

ཕྱོན་བ་བོ, व्युत्पादक, one who makes one proficient in science, NBT, 11. 2.

ཕྱོབས, 1 बल, n. strength, PD, 6^b;

2 बलात्कार, m. violence, BC, 29^c; 3 विक्रम, m. power, BC, 5^c.

ཕྱོབས་དང་ལྷན་བ, बलोपेत, endowed with strength, LV. B 21^c.

ཕྱོབས་ལྷན, बलवत्, strong, CS, 19^a, PD, 6^a,^c.

བདག་བ, परीक्षा, f. examination. investigation, NBT, 5, 5.

བདགས་ནས (རྟོག་བ to consider. examine, search, pf. བདགས, imp. རྟོག or རྟོགས), gd. having investigated or ascertained; 1 अन्विष्य, NBT, 10.9; 2 निरूप्य, NA, 7. 23.

བདེན

བདེན, 1 དུ, strong, RK, 12; 2 ལྷན, firmly held, BC, 65^b.

བདེན་པ, 1 དུ, firm, PD, 29^a; 2 ལྷི, resolute, wise, BC, 56^a, 59^a; UV, 21^a; 3 ལྷི, f. firmness, resolution, BC, 42^a.

བདུལ་ཞུགས་ས, -ཐུ, f. devoted, BC, 33^a.

བདེན (pf. and fut. of དེན་པ to hold, lean on, imp. དེན), ཐུལ་, gd. depending, MK, 5^a.

བདེན་ནས (see above), 1 ལྷིལ, gd. having recourse to, RK, 32; 2 ཐུལ, gd. having got, CS, 14^a.

བདེན་བྱ, (lit. ལྷིལ་ལ་ལྷིལ་ one should resort to), * ལྷིལ་ལ་ལྷིལ་ one should live together, UV, 9^a.

བདེན་ཞིང, ལྷིལ་, one should practise, UV, 9^a.

བཟུངས་པ

བཟུངས་བྱ, (བཟུང་བ fut. of ལྷིལ་
√ལྷིལ་; ལྱ fut. of ལྷིལ་, √ལྷིལ་),
ཐུལ་ལ་, MA, 13. 13.

བཟུང་ཞིང, ལྷིལ་ལ་, desirous of
seeing, LV.A 9¹⁵.

བཟུངས་པར་ལྷིལ་པ, ལྷིལ་, born,
LV.A 9¹⁵.

བཟུངས, 1 * ལྷིལ, done, made, LV,
B22^a; 2 ལྷིལ, seen, NA, 2^a; 3
ཐུལ་ལ་, NA, 13. 14; 4 ལྷིལ་ལ་,
gd. having seen, BG 1^a.

བཟུངས་ན, ལྷིལ་ལ་ (lit. ལྷིལ་ལ་ལྷིལ་),
gd. having seen, LV.A 135.

བཟུངས་ནས, having seen, 1 ལྷིལ་ལ་,
NA, 3. 2; 2 ལྷིལ་ལ་, NA, 7. 17,
21.

བཟུངས་པ, ལྷིལ་, one looks, LV.B
11^a.

བཟླ་ན

བཟླ་ན (pf. and fut. of ཟླ་ན་བ་, to show, display; to teach, explain), 1 གཞན་པ་, ordered, NA. 7. 11 ; 2 འཕྲིན་པ་, NBT. 2.9, 6.9 ; 3 འཕྲིན་པ་ CS. 10^b ; 4 འཕྲིན་པ་, NBT. 10. 16 ; 5 འཕྲིན་པ་, shown, BC, 5^a, 55^b ; 6 འཕྲིན་པ་, f. teaching, CS. 4^a ; 7 འཕྲིན་པ་, being explained, NB. 1. 2; NBT. 10. 22.

བཟླ་ན་བཅའ་སྒྲིག་, མཐུན་པ་, n. a religious or scientific book, KA, 2^a.

བཟླ་ན་བཅའ་སྒྲིག་མི་ཤེས་པ་, མཐུན་པ་, one who does not understand a śāstra, KA, 8^a.

བཟླ་ན་དུ་མེད་པ་, འཕྲིན་པ་, that which cannot be pointed out, KP, 8. 2.

བཟླ་ན་པ་, 1 འཕྲིན་པ་, n. a statement, saying, NBT. 9. 9 ; 2 འཕྲིན་པ་, said, NBT. 9. 10 ; 3 འཕྲིན་པ་, n. saying, statement, NBT. 8. 12 ; 4 འཕྲིན་པ་, showing, NBT. 6. 5 ;

བཟླ་དྲུག་

5 འཕྲིན་པ་, shown, NBT, 12, 21 ; 6 འཕྲིན་པ་, one taught, MK, p. 176 ; 7 འཕྲིན་པ་, f. ascertainment, knowledge. NBT. 5.8, 7. 15 ; 8 འཕྲིན་པ་, n. setting forth, NBT, 4. 5, 9, 27 ; 9 འཕྲིན་པ་, n. explaining, NBT, 9.31, 10.37, 11. 24, 12. 10.

བཟླ་ན་བར་བྱ་བ་, འཕྲིན་པ་, to be explained, NBT, 9. 19.

བཟླ་ན་གནས་པ་, འཕྲིན་པ་, n. a hermitage, NA, 8. 2.

བཟླ་ན་, འཕྲིན་པ་, f. worshipping, NA, 13. 7.

བཟླ་ན་པ་ (√ཤེས་, to attend, serve), འཕྲིན་པ་, BC, 10^b.

བཟླ་ན་བྱ་བ་, འཕྲིན་པ་, to be attended, NA, 8^a.

བཟླ་དྲུག་, འཕྲིན་པ་, f. praise, UV, 20^a.

བཟླ་དྲུག་བར་བྱ་བ་ (lit. འཕྲིན་པ་, praise-

ཐ་དད

worthy). * प्रशंसित, praised.
UV, 19^b.

ཐ

ཐ་དད, ཐུག་ཅིང་, ind, different, BC,
43^a.

ཐ་དད་དོན་མིན་, अनानार्थ, having not
a different thing, MK, p. 176.

ཐ་དད་བ་, भेद, m. difference, NB,
13. 8.

ཐ་མ, अन्त, m. end, RK, 33.

ཐག་རིང་, दूर, distant, PD, 4^a.

ཐང་ཆད་, श्रान्त, wearied, tired,
pained, BC, 32^a.

ཐད་ (ཕུག་འདུག་, to be reasonable),
उपपद्यते, MK, 10^d.

ཐབས་, उपाय, m. means, KP, 1. 1;
TBT, 9. 32, 12. 17, 26.

ཐམས་ཅད་, सर्व, all, BG. 1^b ; BK,
11^b, 25^b ; CS, 10^a, 14^a ; LV.A

ཐལ་ཕྱང

13³¹, B 4^a, 13¹⁸, 20^a ; NA, 7. 7 ;
NB, 1. 1, 10. 1 ; NBT, 7. 9, 8.
9, 10, 40; PD, 5^b, 19^a; UV, 4^b,
ཐམས་ཅད་དཀར་, सर्वशुक्ला, f. all
white, KA, 1^b.

ཐམས་ཅད་མཐུན་པ་, सर्वज्ञ, omnisci-
ent, NA, 0. 2, p. 33.

ཐམས་ཅད་མཐུན་པ་ཉིད་, सर्वज्ञता, f.
omniscience, KP, 2. 1.

ཐམས་ཅད་ནས་, सर्वथा, ind. in every
way, BC, 6^a.

ཐར་, 1 བུལ་, free, LV.B16²⁶ ; 2
མོལ་, m. emancipation, libera-
tion, BC, 17^b.

ཐར་པ་, མོལ་, salvation, m. CS, 2^b,
16^d ; PD, 14^a.

ཐར་བྱེད་, བཏོག་, m. freedom, libe-
ration, LV.B18¹⁴.

ཐལ་ཕྱང་, अभिभूय, gd. having over-
powered, LV.B10¹⁴.

ཐལ་མི

- ཐལ་མི, छाया, f. shade, LV.B9⁵.
- ཐལ་མོ, अञ्जलि, m. the open hands placed side by side and slightly hollowed, BC, 25^d ; LV. A3¹⁸, 13⁵².
- ཐལ་མོ་སྦྱར, कृताञ्जलि, one who has joined the hollowed palms (in reverence), BK, 24°.
- ཐྱིགས་པ, a drop, 1 बिन्दु, m. NB, p. 154 ; 22. 1 ; NBT, p. 160 ; 2 शीकर, m. NA, 7. 19,
- ཐུགས, हृदय, n. the mind, heart, NA, 3. 9.
- ཐུབ, शक्य, capable of being effected, under the control of, PD, 13°.
- ཐུབ་པ, मुनि, m. a sage, BC, 38° ; BK, 11^a ; CS, 2^a ; NA, 2^d, 9°, 10. 4.
- ཐོ་ཚོས་, संशय, m. doubt, NBT, 10, 55.

ཐོབ

- ཐོ་ཚོས་ཟ་བ, 1 सन्दिग्ध, doubtful, NA, 10. 4 ; 2 सन्देह, m. doubt, CS, 1^o.
- ཐོག་པ, यान, n. a vehicle, KP, p. 183.
- ཐོག་དངས་པ, नेतृ, a leader, RK.34.
- ཐོག་མ, आदि, m. beginning, 13, 12^o.
- ཐོགས་པར་གུར་པ, सज्जमाना, f. sticking, BC, 39^a.
- ཐོང་ཞིག, लज्जताम्, imp. let it be given up, BC, 43^b, 51^o.
- ཐོན་པ, निर्गत, come out, RK, 21^d.
- ཐོབ, 1 *अन्वेति, follows, UV, 26^o ; 2 प्राप्त, attained, BK, 1^o ; BK, 33^a ; 3 प्राप्य, to be attained, attainable, BK, 13^b, 24^b ; 4 लभते attains, receives, PD, 20^d ; UV, 11^o ('न्ते).

ཐོས་པ

ཐོས་གུར, 1 अवाप्त, attained, BK, 10^b ; 2 याति, goes, CS, 17^d.

ཐོས་ཅིང, आप्नोति, attains, UV, H^d.

ཐོས་པ, लब्ध, attained, BK, 20^e.

ཐོས་པར་འགྱུར, 1 अधिगच्छति, gets, UV, 13^d ; 2 * एषते, becomes happy (lit. आप्नोति, attains), UV, 4^d.

ཐོས, 1 श्रुत, heard, NA, 2. 11 ; 2 श्रुण्वित (in the sense of श्रुत्वा), gd. having heard, LV.B16³.

ཐོས་གུར་ནས, श्रुत्वा, gd. having heard, BC, 25^a ; BK, 14^b,

ཐོས་ནས, gd. having heard, 1 आकर्ण्य, NA, 13. 8 ; 2 श्रुत्वा, BC, 29^a, 53^a ; LV. B18⁵ ; PD, 19^b,

ཐོས་པ, आकर्णना, f. hearing, NA, 10^d.

ཐོས་པ་ཉུང་བ, अल्पश्रुत, one who has not studied much, KP, 3.1.

མཐུན་པ

མཐུར, 1 अन्त, m. an extremity, BC, 46^d ; CS, 12^a ; KP, 8. 1, 2, 9. 1, 2 ; 10.1 ; LV.C1² ; 2 पर्यन्त, m. circuit, circumference, NA, 11. 1.

མཐུར་དག, कृत्स्न, all, KA, 4^e.

མཐུར་བཞི་ལ་དབང་བ, चतुरङ्ग, four-fold, (lit. चतुरन्ताधिपति, the lord of the four ends i, e. of the earth), LV. A14^{2d}.

མཐུར (loc. of མཐུར), अन्ते, at the border, BK, 2^a.

མཐིལ, तल, n. surface, level, NA, 12. 4,

མཐུ, power, 1 प्रभाव, m. BK, 27^e ; 2 बल, n. LV. B20³⁵ ; 3 शक्ति, f, LV. B16¹¹ ; RK, 30.

མཐུ་ཡོད (པ་ལ་ཡོད་པ་, to be able), प्रभवति, BK, 1^d.

མཐུན་པ, स- (in the sense of समान), equal, NB, 28. 1.

མཐུན

མཐུན་ཕྱོགས།, अभिमुख, turned to-
wards, friendly disposed, BC,
9^b.

མཐོ་, विशाल, high, lofty, great,
PD, 22^b.

མཐོ་རིས།, 1 स्वर्ग, m. n. the heaven,
BC, 15^e; BK, 27^d; CS, 17^e;
NA, 14^e; 2 दिव्य, divine, NA, 2^b.

མཐོང་ (མཐོང་བ།, √दृश्. to see). 1
दर्शन, n. seeing. PD, 3^e; 2
दृश्यन्ते, NA, 10; 3 दृष्ट, seen.
CS, 3^b, 11^a,^b, 19^d; NA, 2, 12;
4 विलोक्य, gd. having seen,
BK, 22^a.

མཐོང་མྱེ།, 1 अद्राक्षीत्, saw, LV.
B5^e; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,
LV, A14¹⁰,

མཐོང་ནས།, 1 दर्शित्वात्, owing to
the state of one who sees, BC,
37^d; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,

འཐབ་བ

LV. A13³³, 14⁴⁴, B 5⁷, 11¹⁰
(दृष्ट) ; NA, 13, 12 ; 3 विलोक्य,
gd. having seen, NA. 3. 4.

མཐོང་བ།, 1 दर्शन, n. seeing, BK,
22^e; LV. A8¹²; 2 दृष्ट्वा, LV.
A14⁴⁷.

མཐོང་བར།, द्रष्टुम्, inf. to see, LV.
A3³⁶.

མཐོང་བར་གྱུར།, saw, 1 अपश्यत्,
BK, 16^d; 2 ददर्श, BK, 15^d.

མཐོང་བས།, दृष्ट्वा, gd. having seen,
(lit. दर्शनेन, by seeing), BG, 2^a.

མཐོང་ནིང།, दृष्ट, seen, CS, 12^a.

འཐབ་པར་འགྱུར།, उपपद्यते, becomes
reasonable, MK, 9^b.

འཐབ་ཚོས་སྦྱངས་པ།, कृतास्त्र, trained
in the science of arms or
missiles, LV. B21^a.

འཐབ་བ།, युद्ध, n, war, BG, 5^d.

འཐུངས་པ

འཐུངས་པ (འཐུང་བ, √पा, to drink,
pf. བཏུངས and འཐུངས), पान, n.
drinking, PD, 27°

འཐོབ, अवप्ति, f. obtaining, NA,
2^a.

འཐོབ་པ, प्राप्ति, f. obtaining, NA,
3°.

འཐོར་བ, प्रकीर्ण, scattered, NC.
7. 19.

འཐོར་ཞིང (འཐོར་བ, √कृ, to
scatter, pf. བཏོར, fut. གཏོར,
imp. འཐོར), किरत, scattering,
NA, 11°.

ད

ད, इदानीम्, ind. now, LV.B20^{1a};
NA, 3.8, 13 ; RK, 26.

ད་ཉིད, 1 अद्य, ind. to-day, BC,
22^a ; 2 एतद् ind. now, UV,
4°, 19°.

དང་བཅས

ད་དྲིང, अद्यापि, ind. even to-day,
LA. B 7¹ ; NA, 13. 7.

ད་ཅིང, इदानीम्, now, ind. NA, 5. 4

ད་ལན, इदानीम्, ind. this time,
RK, 31.

དག, ind. 1 simply the sign of a
number, PD, 14°, 19¹ ; 2 the
sign of the dual number, PD,
10° ; 3 the sign of the plural
number, PD, 2^b.

དག་པ, 1 पुराण, holy, sacred,
BK, 14¹. ; 2 शुद्ध, pure, BC,
6¹ ; BK, 8^a.

དང, 1 च, ind. and, BC ; BG ; BK ;
CS ; KA ; KP ; LV ; MK ; NA ;
NB ; NBT ; PD ; RK ; 2 with
(सह) BG, 5¹ ; PD, 1^{a.b}, etc. ;
RK, 30 ; 3 वा, ind. or, UV, 19^a.

དང་བཅས, -सहित, together with.
RK, 35.

དང་ལྷན་

དང་ལྷན་, -सहगता, f. together with, associated with, LV.C6¹¹

དང་ལྷན་པ་, 1 -मिलित, mixed, NA, 12^b; 2 -समन्वागत, endowe with LV. A14¹². 3 -सहगत, accompanied by, LV.C 5¹¹.

དང་ལྷན་ཞིང་, -समन्वागत, endowed with, LV.A i3¹¹

དང་པོ་, प्रथम, first, BG, p. 152 ; MK, p. 176 ; NA, 7. 20 ; NB, 22. 2 ; RK, 1, 24.

དང་པོར་, प्राक्, before, first, CS, 6^a.

དང་བར་ཅིད་, प्रसादक, clearing, rendering clear, PD, 12^b.

དད་པ་, 1 श्रद्ध, faith, BC, 40^b ; 2 प्रसाद m. favour, NA, 13, 7.

དད་བར་, श्रद्धातुम्, inf. to have faith in, BC, 39¹.

དད་བར་འཛིན་པ་, श्रद्धधोत, one should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དལ

དམ¹ (ད and འམ), ind. वा, or, MK, 6^a.

དམ², सत्, good, BC, 31^a.

དམ་ཆོས་སྤྲོས་, सद्धर्मगुरु, the teacher of the good religion, UV, 15^c.

དམ་པ་, 1 परम, highest, most excellent. CS, 4^c ; NB, 14. 5 ; 2 पुद्गल, a bull, (at the end of a compound) the most excellent, LV.B 18² ; 3 वर, a request, a boon, excellent, LV.B 11¹⁹, 13¹⁴, 14⁶ ; MK, p. 176 ; 4 मत्, good, wise, excellent, honest, BC, 32^a, 55^b; BK, 21^c; KP, 3.1 ; NA, 7^a; LV. A 11¹² ; PD, 2^a, 4^c ; 5 साधु, good or virtuous man, PD, 29^c.

དམ་པ་མིན་པ་, असत्, unwise CS, 19^b.

དར་ལ་བབ་པ་, यावन्, n. youth, LV, B 15¹⁰.

དལ, शनैस्, ind. slowly, BK, 26¹.

དལ་བྱ

དལ་བྱ, अल्प, little, UV, 18°.

དལ་བྱས་སྦྱས, अल्पभाषिन्, one who speaks little, UV. 18°.

དྲུབ, धूम, m. smoke, NA, 9. 8.

དྲུག. poison, 1 गरल, n. CS, 8^d; 2 विष, n. KP. 1 1, 3; PD, 7^d.

དྲུང་བ, नम्र, bent, NA, 11^b.

དུས་བྱར་འགྱུར་བ, जर्जरीक्रियमाण, being made into pieces, NA, 7. 19,

དུལ་བ, 1 दम, m. subduing passions, UV, 8^b; 2 दमन, n. control, UV, 25°; 3 दान्त, controlled, UV. 25^d.

དུས, काल, m. time, BC, 16^d; LV. B9¹², 12¹⁰, NA, 52 17. 7; RK, 10, 31.

དུས་མེན་བ, असमय, untime, BC, 2^a.

དུས་མེད, अकाल, m. a wrong or bad time, BC, 21^d.

དེ་ཅིད

དེ¹, 1 * इति (lit. तद्), a ptcl. that refers to a speech, BK, 26^a; 2 * इदम्, (lit. तद्, that), this, KP, 9. 1, 2, 10. 1; NBT, 7. 17, 9. 35; 3 * एतद्, (lit. तद्) this, BC, 57^a, 58°, 62^d; KP, 8. 2; 10. 2; LV. B20¹⁰; UV, 22°; 4 तद्, BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NB; NBT, PD; RK; UV.

དེ², a conjunctive ptcl., see p. 222, PD, 1^a.

དེ་སྐད, 1 इति, ptcl. refers to a speech, this, BC, 12^a; 2 * एव for एवम्, ind. thus, LV. B18^d.

དེ་སྐད་ཅེས, एवम्, ind. thus, in this way, LV, A9¹.

དེ་ཅིད, 1 तद्, that, NA, 2. 13; 2 तत्त्व, n. real state, truth, CS, 16^b.

དེ་ཅིད་ཀྱི, तत्त्वतस्, in truth, CS, 20^a.

དེ་ལྟར་

དེ་ལྟར་, 1 एवम्, ind. thus, in this way, MK, 7^a; 2 तथा, ind. in that way, NA, 6^a.

དེ་ལྟར་གསུང་ནི, तद्हि, ind. then, in that case, KP, 4. 1.

དེ་ལྟར་བྱ, 1 * तद्, that, (lit. तादृश, like that), LV. A14⁴⁶; 2 तादृश, like that, LV. A11^{7, 13}.

དེ་ལྟར་, 1 इति (for एवम्), a ptcl. that refers to a speech, BC, 25^a, 42^a; 2 एवम्, ind. thus, BC, 16^a, 50^a, 66^a; BK, 7^a; CS. 20^b; LV. A3¹; NA, 5^d, 7.6; UV, 11^e; 3 तथा, ind. like that, BC, 23¹, 47^c; NA, 12.5, 15.

དེ་ལྟར་གྱུར་ནི, एवम्, ind. thus NA. 7.6.

དེ་ལྟར་ཡང་, तथाहि, for so, for thus, NA, 7. 24.

དེ་དྲུག་, सकल, all, KA. 12^a.

དེ་དང་དེར་, तत्र तत्र, in those pla-

དེ་ཕྱིར་

ces, in every place, PD, 20^d.

དེ་ལྟར་, ईदृश (lit. तादृश, like that), like this, BC, 6^d.

དེ་ནི, तत्र, there, LV. B21¹.

དེ་ནས་, 1 अतस्, after this, then (lit. ततस्, then), BC, 68^c; 2 अथ, LV. A1¹, 4¹, 5¹, 6¹, 7¹, 12¹³, 14¹, B1², 19²; RK, 34; 3 * इति हि, so, LV. A12², 13¹; 4 * तद्, therefore (lit. ततस्); 5 ततस्, ind. then, NA, 10. 1; BC1^a, 56^b, 60^a, 63^a, 64^a, 65^a, 66^a; BK, 24^a, 30^a; NA, 3.4, 12. 15; 6 * तत्र, ind. there (lit. ततस्, then), LV. B5¹.

དེ་ཕྱིར་, 1 अतस्, ind. for this, therefore, KA, 9^a; NBT, 4.9; 2 ततस्, ind. therefore, NA, 14¹; 3 तद्, ind. therefore, BC, 8^a, 16^a, 22^a, 50^a; KA, 7^a; NA, 11.1; 4 तस्मात्, therefore, BC, 17^b; 48^c; MK, 9^a, 14^a.

དེ་མ་ཐག

དེ་མ་ཐག, अनन्तर (lit. तदनन्तर),
having no interval or pause,
MK, 2^b, 9^o; NB, 9¹,

དེ་ཙེ, तदा, ind. at that time,
CS 13^o, 14^o; LV. B14¹ (तद्).

དེ་བཞིན, 1 एवम्, ind. thus, KP, 1.3,
2. 3; 2 तथा, ind. in that man-
ner, so, thus, CS, 12^o; MK, 2^o;
NA, 7^b, 9. 4; PD, 26^b; UV, 15^b
(* अथापि).

དེ་བཞིན་དྲ 1 एवम्, ind. thus, KP,
1.1, 2.1, 3.1, 5.1, 6.3, 7.2; LV.
B21⁴³; 2 तथा, thus, CS, 9^b.

དེ་བཞིན་གཤགས་པ, तथागत, the
Buddha, CS, 21^b, 3^d; LV.
A14³⁷, C2²⁵.

དེའི་ཕྱིར, 1 इति, therefore, MK,
5^b; 2 तद्, therefore, NA, 2.13
(जन्य), 2.16, 7¹⁴, 16, 13. 19; 3
तस्मात्, therefore, CS, 11^o.

དེངས

དེ་ཡི, 1 तस्य, its, PD, 12^o; 2 तेषाम्,
their, PD, 5^d,

དེ་ཡིས, ततस्, ind. thereby, UV,
26^o.

དེ་རིང, अद्य, ind. to-day, NA, 2.3.

དེ་ལ, तत्र, there, KP, 1. 2, 2.2,
4.2; LV. C4¹, 5¹, 6¹; NB, 4. 1,
25. 1; NBT, 4. 1, 10, 4; UV,
16^f.

དེ་ལ་སོགས, * एवमादि, beginning
with such one (lit. तदादि),
BC, 23^a.

དེ་ལས, 1 ततस्, then, NA, 7. 6;
2 तत्र, there, CS, 4^b, 4^d.

དེ་སྟིད་དྲ, तावत्, so long, MK, 5^o.

དེང, अद्य, to-day, LV. B10²¹.

དེངས་པར་བྱ (དེང་བ or འདེང་བ
वि-√शृ, to waste away, or va-
nish, pf. དེངས or འདེངས,
imp. འདེང), विशीर्येत, would

ངེར

waste away or vanish PD, 2^d.

ངེར, तद्, there, BC, 51^c; BK, 15^c, 16^d, 31^a; CS, 2^c; LV. C¹³.

ངེས, 1 तद्, therefore, NA, 3. 1, 8. 1; 2 तेन, by that, PD, 16^b, 3 सस्, he, BC, 1^d.

ངེས་ན, therefore, 1 तद्, NA, 5. 3, 7. 9, 12. 14, 13. 13; 2 तत्स्, NBT, 10. 45; UV, 1^d; 3 तेन, NA, 6^d.

ངེ, a terminating ptcl., འོ after
 5 (see p. 236), PD, 12^d.

ངེ་ལྷ, हार m. a necklace, BK, 29^b, 31^c.

ངེ་གས་བ, आशङ्का f. fear, NA, 7. 5.

ངོན, an object, purpose, 1 अर्थ, m. BC, 3^b, 6. 15^a, 52^c, 62^c; CS, 4^c, 22^a; BG, 5^a; KA, 10^d; KP, 3. 1; LV.A 12¹⁷; MK, 6^a; NB, 1. 1, 11. 1, 13. 1, 20. 1, 21.

ངོར

24. 1; NBT, 3. 2, 7. 1, 2. 8. 2, 9. 1, 3; 2 कार्य, BC, 6^a.

ངོན་ཅིག་མིན, अनेकार्थ, having no one thing, MK, p. 176.

ངོན་དུ, अर्थ, for the purpose of, BC, 10^a,^b.

ངོན་ནི་བྱས་བ, कृतार्थ, one who has attained the end, NA, 14^a.

ངོན་མེད་བ, अवस्तु, that in which there is nothing substantial; NA, 7. 9.

ངོར (pf. and imp. of འདོར་བ, उत्-√सृज्, √ल्यज्, to give up, throw out, cast out), 1 उत्सर्ज, cast off, BC, 16^b. 2 त्याग, m. giving up, BC, 24^d.

ངོར་ནས, परित्यज्य, gd. having given up, BC, 36^b.

ངོར་བར་གྱུར་བ, उज्जित, left. abandoned, NA, 10^c.

५८

५८, 1 जाल, n. a net, (fig. a collection), NA, 13.13; 2 जालिन्, with a *jāla* 'net', i. e. with web or membrane; the finger and toe membrane of divine beings and god-like personages are said to be so, BC, 54^a.

५९, उद्दाम, unrestrained, NA, 9.8.

५९, ५९, accute, severe, 1 तीव्र, BK, 3^a, 13^a; 2 उग्र, RK, 32.

५८, आग्रस, direct, UV, 11^b.

५८, ५८, a sage, 1 ऋषि (*महर्षि, a great sage), BC, 61^a; LV, A1², 2^a, 3⁷, 2⁷, 4¹, 13, 5⁷, 6², 8¹⁰, 11¹, 12⁶, 13; 2 मुनि, LV, A10³.

५८, ५८, fut. ५८, imp. ५८ or ५८, pf. ५८ or ५८ of ५८, to draw, to conduct), बबहू (with उद्, ५८) drew out, BC, 56^a,

५८, ५८ (see above), निष्कास्य, gd. having drawn, BC, 57^a.

५९

५९, ५९, √स्मृ, to remember, 1 स्मरेत्, BC, 23^a; 2 स्मृति, f. remembrance, LV, C2¹².

५९, ५९, smell, 1 गन्ध, m. NA, 9.8; 2 परिमल, m, NA, 7.19.

५९, ५९, मल, m. n. dirt, impurity, UV, 3^a.

५९, ५९, प्रसाद, m. favour, KA, 3^a.

५९, ५९ (pf. of ५९, √प्रच्छ, to ask), पृष्ट, asked, BK, 7^a.

५९, ५९, पण्डितम्, sixtyeth, BK, pp. 137, 151.

५९, ५९, षष्ठ, sixth, BC, p. 113.

५९, ५९, अन्तिक, near, LV, A12¹⁷.

५९, ५९, adv. near, 1 अन्तिके, LV, A12²⁷; 2 उप-, LV, A1⁵.

५९, ५९, चतुरिन्ध, f. cleaver.

५९, ५९, अश्वतरी, f. a young she-mule, UV, 12^a.

རྩོན་མོ

རྩོན་མོ, उष्ण, hot, BC, 53^d; RK,

35.

གཏངས, मन्द्र, deep, grave, NA,

12^a.

གདན་འདྲིན་པ, विवाह, m. marriage,

RK, 1.

གདुག, कूर, wicked, cruel, PD 13,

གདुགས, छत्र, n. an umbrella,

RK, 9,

གདुང, 1 ताप, m. affliction, BK,

8^c, 10^d; 2 सन्तप्त, afflicted, BC,

12^d.

གདुང་འགྱུར་ཞིང, शोचते, one grieves,

UV, 17^a.

གདुང་གནས, आश्रम, m. a hermi-

tage, BC, 65^d.

གདुང་བ, 1 आर्ति, f. pain, BK, 22^d;

2 ताप, m. heat, BC, 43^b; BK,

3^d; 3 तापमय, consisting in

affliction, BK, 13^d; 4 * दाह,

གདོང

m. burning (lit. affliction), LV,

B10^a; 5 व्यसन, n. a calamity,

NBT, 1^a; 6 सन्ताप, m. afflic-

tion, BC, 25^b, 50^b.

གདुང་བར་བགྱེད་ཅིང, सन्तापयति, one

tortures, LV, B9^a.

གདुང་བར་འགྱུར, शोचते, one grie-

ves, UV, 17^a.

གདुང་བར་བྱེད, बाधते, one oppre-

sses, troubles, BK, 5^b.

གདुང་བྱེད, आयास, m. pain, NA,

6^d.

གདོངས་ཀ, फणा, f, the hood of a

snake, BK, 2^c.

གདོངས་ཙན, a snake, 1 फणिन्, m.

BK, 7^c, 32^a; 2 भोगिन्, m. BK,

26^c.

གདོང, मुख, n. the face, KA, 1^a;

BC, 65^a; NA, 14^b.

གདོང་བཞི, चतुर्मुख, m. one with

བདག

four faces, i. e. Brahman, the creator.

བདག, 1 अधिप, m. lord. BC, 23^b ;

2 अस्मद्, personal pron., first person (अहम्, 1 ; वयम्, we ; etc.), BC, 5^d, 8^b, 11^b,^d, 16^a, 17^b, 18^b, etc ; BG, 2^b ; CS, 3^d, 13^d ; KA, 2^c ; LV, A3³³, 9¹⁶, B 2¹,²⁰, 12⁸, 13¹³,²⁰, 14¹⁰, etc. etc. ; NA, 3^d, 5^a,^c, 6. 6, etc. ; PD, 11^b, 16^c. etc. ; RK 26 ; 3 अस्मि I am, BC 45^b ; 4 आत्मन्, self, BC, 5^c ; CS, 6^b ; 15^a,^b ; KP, 9. 1 ; NA, 1. 6 ; PD, 19^c ; 5 पति, lord, BC, 24^b ; 6 स्व, one's own self, MK, 1^a, 3^c ; NA, 7. 7.

བདག་གི་བ་ཉིད་, ममत्व, n. the feeling of मम 'mine', affectionate regard, BC, 48^d.

བདག་གི་རང་བཞིན་མིན་, अस्वयंमय, non-self-possessor, MK, 13^b.

བདག་

བདག་དངོས་མིན་, अस्वयं, nonself possessor, MK, 13^b.

བདག་ཅག་, personal pron, first pers. plu. 1 अस्मद्, we, NA, 3^b, 7. 22, 13. 12, 14^c ; 2 नम् (अस्माकम्), our. NA, 14^c.

བདག་ཉིད་, आत्मन्, self, BC, 65^b NBT, 11. 2, 4 ; UV, 10^c.

བདག་ཉིད་ཀྱིས་དོགས་པ་, आत्मगत, to one's self, aside, NA, 6.1.

བདག་ཉིད་ཆེ་, महात्मन्, high-souled, BK, 22^c.

བདག་པོ་, 1 दायद, an heir, BC, 20^c ; 2 पति, m. lord, BC, 33^c ; PD, 16^d.

བདག་མིན་, अनात्मन्, not self, CS, 15^a.

བདག་མེད་, 1 अनात्मन्, non-self-

བདག

KP, 9.i ; 2 नैरात्म्य, n. the state of non-self, CS, 18¹, 20^a.

བདག་མེད་པ, नात्मन्, not self, KP, 4. 4.

བདར, 1 उपनिमन्त्रयति स्म, invited, requested, LV. A 7¹⁷; 2 कषण, n. rubbing, NA, 8^a.

བདུད, मार, m. the personified evil principle, the evil one (काम or मन्मथ), NA, 2^a.

བདུད་མོ, मारवधू, f. the nymph of Māra, NA 1^d.

བདུད་ཅི, अमृत, n. nector, BK. 10^b, 12^d, 21^b; UV, 11^b (immortality).

བདུན་པ, सप्तम, seventh, LV, p. 114.

བདེ, सुख, n. happiness, comfort, BK, 16^c; NA, 13. 17; PD. 10^c, 23^d; UV, 22^a; RK, 29.

བདེ་འགྲོ, सुगति, f. a happy condition, UV. 17¹.

བདེན་པ

བདེ་འདོད, सुखार्थिन्, desirous of happiness or comfort, UV, 11^c.

བདེ་ལྡན, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD, 23^c.

བ་བ, 1 सुख, n. happiness, comfort, adj. pleasant, BG, 5^b; BK, 32^b; LV. B10⁵; NA. 3. 14, 5. 4; 13. 16. PD, 60^{a, b}; UV, 4^{a, d}, 66^c, 22^{b, c}, 25^d, 26^c; 2 सौहृद, n, happiness, NA, 6.6.

བདེ་བ་འདོད, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD. 23^c.

བདེ་བ་འདྲེན, सुखावह, conducing to happiness, UV, 20^d.

བདེ་བར, adv. सु-, well, BK, 65^b; LV. A8^a.

བདེ་བར་གཤེགས, सुगत, m. the Buddha, BK. 31^b; NBT. 1^c.

བདེན་པ, सत्य, n, truth, BK, 8^b; LV. C3⁵, 7^{25, 31}.

མདའ

མདའ, शर, m. a shaft, arrow,
NA, 6^b.

མདུད་པ, ग्रथित, strung, composed,
BC, 25^c.

མདུན་གྱིས, पुरस्, ind. before, in
front, LV B22⁹.

མདུན་དུ, adv. before, in front.
1 अग्रतस्, NA, 7. 17 ; 2 पुरतस्,
ind. LV. A6¹¹, B12³ ; NA, 13.
4, 6 ; 3 पुरस्, ind. NA, 6^a.

མདོ, सूत्र, n. (a thread), a parti-
cular kind of works, KP,
p. 183.

མདོ་འཛིན་བ, सूत्रधार, m. 'the
thread-holder,' a stage mana-
ger who takes a prominent
part in the prelude to a drama,
NA, 2. 2, 3. 4, 10.

མདོག, वर्ण, m. beauty, LV. B15⁸.

འདས་པ

མདོག་ཉམས, विवर्ण, discoloured,
BC, 66^b.

མདོར་བསྡུས་ནས, संक्षेपात्, in brevity,
BC. 11^a.

མདོར་ན, briefly, 1 संक्षेपात्, LV.
C4²³ ; 2 समासतस्, CS, 21^a.

འདབ་ཆགས, पक्षिन्, m. a bird,
RK, 21^a.

འདབ་མ, पत्र, n. a leaf, BC, 57^a.

འདས, पक्क, m. n. mud, UV, 10^d

འདས་བྱ, नड, m. a species of reed,
UV, 12^b.

འདས་ཚྲིབ, पक्क, m. n. mud (in
fact कच्छ, m. swamp) UV, 10^d.

འདར, वेपथु, m. trembling, tre-
mor, BG, 3^a.

འདས་པ, अभ्यतीत, past, UV, 14^a.

འདི

འདི, 1 अदस्, that (lit. इदम्, एतद्, this), BC, 21^a; 2 इदम्, एतद्, this (in different genders, numbers, and case-endings), BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NA; NBT; RK; 3 तद्, that (lit. इदम्, एतद्), BK, 6^c.

འདི་སྐད་, 1 * इदम्, this (lit. एवम्, thus), BG, 1^d; KP, 1. 2, 2. 2; 2 *एतद्, this (lit. एवम् thus) LV. A9⁷ A3²²; 3 एवम्, thus, KP, 2. 2; LV. A3³², 4¹¹, 5⁹, 6¹⁵, 6¹⁵, 7¹, 8⁹, B12⁵.

འདི་ཉིད་, इह, here, NA, 10. 8.

འདི་སྟེད་, 1 *एतद्, this (lit. एतावत्, so much); 2 एतावत्, so much, NA, 13. 7.

འདི་ལྟ་སྟེ, यदुत, for example, LV. C2²⁸.

འདི་ལྟ་དཔེར་ན་, तद्यथा, for example, KP, 2. 1, 3. 1.

འདི་ལ

འདི་ལྟར་, 1 इत्थम्, thus, NA, 5^d; 2 ईदृश, such, NA, 5, 2; 3 तथा हि, for so, as for instance, NBT, 9. 2; 10. 8, 12. 7.

འདི་ལྟ་བུ་, ईदृश, such, BC, 27^a.

འདི་དག་, this, these, these two, that, those, 1 अमी (lit. इमे), NA, 11^b; 2 इदम्, LV. C1⁴, 7²⁹; 3 एतद्, LV. C³; NA, 5. 2, 9. 12; 4 एते NA, 11. 4; PD, 25^d; 5 एषा, NA, 2. 17. 3^a.

འདི་དག་ནྐམས་, एते, these, NA, 12^c.

འདི་ན་, here, 1 अस्मिन्, NA, 12. 2; 2 इह, KA, 3^a.

འདི་འི་, अस्य, his, NA, 12, 14.

འདི་ལ་, 1 इह, here, KP, 4. 1. NA, 3^d, 8. 2; 2 एतस्याः, her, NA, 13. 6.

འདི་ལས

འདི་ལས, अतः, from this, NA, 7^d.

འདིང་རྒྱ་བཅུག་སྟེ, प्रज्ञाप्य, gd. having made known (fig. having got spread), LV. A47^e,

འདིར, 1 अत्र, here, BC, 61^c ; NB, 26. 1 ; NBT, 1. 1, 8. 1, 10. 7 ; 2 इतस्, NA, 3. 3 ; 3 इह, CS, 21¹ ; LV. A7¹⁷, 8¹⁵, B10²² ; etc. NA 3^e, 6. 4, 11. 2, 13. 12 ; RK. 29.

འདིས, 1 अयम्, this, BC, 5^e ; 2 अनेन, by this, NA, 7. 9, 13, 13 ; 3 एतेन, by this, NA, 13. 18.

འདྲ, संयोग, m union, BC, 47^c.

འདྲ་བྱེད, संस्कार, m. one of the five *skandhas* in Buddhism, coefficient of consciousness, KP, 5. 1.

འདྲ་ཤེས, संज्ञा, f. one of the five *skandhas* in Buddhism, perception, KP, 5. 1.

འདུག་མ་ཐག

འདུག, 1 तिष्ठ, remaining, standing, NA, 6^a ; 2 प्रतिष्ठित, situated, remained, LV. B3¹².

འདུག་སྟེ, स्थित्वा, gd. having remained, LV. A6¹² ; NA, 12. 14.

འདུག་ནས, having remained, 1 स्थित्वा, NA, 12. 12 ; 2 स्थिहित्वा (for स्थित्वा), LV. B 12⁴.

འདུག་པ, 1 अवस्थित, stood, remained, LV. A 13⁶² ; 2 उपविष्ट, seated, LV. A 8⁴ ; 3 निषसाद, sat down, LV. B 19⁷ ; 4 वर्तते, remains, RK, 22 ; 5 वास, m. living, NA, 5. 2 ; 6 निवास, m. dwelling, NA, 11. 1.

འདུག་པར་འོས་པ, निवासयोग्य, fit for dwelling, NA, 8. 2.

འདུག་མ་ཐག་དྲུག་, प्रतिष्ठितमात्र, adv. as soon as (he) was situated, LV. B4².

ॐ

ॐ, प्रह, inclined, bowing humbly down, NA, 2°.

ॐ'व, 1 नति, f. salutation, NA, 11^b; 2 नम्रता, f. submissiveness, humility, PD, 4^b.

ॐ'व, छन्द or छन्दक, m. (lit. longing one or who longs), Siddhārtha's charioteer, BC, 4^a, 14^a, 25^b, 42^b, 43^a, 56^b, 65^a.

ॐ'व, परिषद्, f. an assembly, NA, 3^a.

ॐ'व, विनयन, n. discipline, RK, 31.

ॐ, समुदित, collected together, NA, 3^a.

ॐ'गु, समागम, m. union, BC, 48°.

ॐ'व, 1 आगम्य, gd. having come, BC, 46^b; 2 समेल्य, gd. having come together, BC, 47^a.

ॐ'व

ॐ'व, 1 समस्त, combined, MK, 11^a; 2 समागम, m. union, BC, 46°; 3 श्लेष, m. union, BC, 16°; 4 सामाजिक, m. a member of an audience or assembly, NA, 2. 17.

ॐ'व, 1 इच्छा, f. desire, PD, 15°; 2 इच्छति, one desires, LV. C 19; 3 इच्छेत्, one may desire, NBT, 11. 4; PD, 3^a; UV, 4^a; 4 काम, m. desire, BC, 18°; PD, 14°; UV. 1^a, 22^a; 5 रोचेत्, one should be pleased with, UV, 9°; 6 स्पृहक, desirous, UV, B^a.

ॐ'गु, काञ्चित्, desired, BG, 5^b.

ॐ'व, इष्ट, desired, RK, 10.

ॐ'व, 1 राग, m. passion, lust, LV. C 51^a, 61^a; NBT, 1^b.

ॐ'व, 2 विराग, absent-

འདོད་ཆགས

ce of desire or human passion,
LV.C 1²⁰, 6¹⁸, 20.

འདོད་འཇོ, कामदुष, yielding all
desires, KA. 6^a,

འདོད་འཇོ་བ, कामधेतु, f. a cow yield-
ing all desires, BK. 13.

འདོད་བ, 1 अभिलषित, desired,
NA, 3^a; 2 आकाङ्क्षा, f. desire,
NA, 9, 6; 3 इच्छा, desire, LV.
C4¹⁸; 4 इच्छति, desires, PD.
5^a; 5 इष्ट, desired, KA, 10^a,
RK, 19; 6 ईप्सित, desired,
BC, 11^a; 7 उत्क्रान्ति, anxious,
NA, 7, 20; 8 काम, m. desire
KP, 4, 1, LV. C1^a; UV, 1^b,
2^a, 3^a, 4^a, 5^a.

འདོད་བ་སྤྲོད, कामद, m. one who
gives the desired thing, BC,
62^a.

འདོད་བར་གྱུར, चक्रा, (pf. of
√क्रा to desire), desired,
BC, 59^a.

འད

འདོད་བྱེད་བ, स्पृहक, m. desirous,
UV, 13^a.

འདོད་ཅེག, मुञ्च, inf. give up, BC,
55^a.

འདོར (√लज्, to give up), 1
ऋते, ind. without, BC, 37^a; 2
लक्ष्मु, inf BC, 35^a; 3 लजेत्,
PD, 23^a, ^b; 4 लजेयम्, BC, 44^b; 5
लज्यते, BC, 24^a.

འདོར་བ, विहातुम्, inf. to give up,
BC, 31^a.

འདོར་བ་ཅིན་དུ, लक्ष्मु, inf. to give
up, BC, 35^b.

འདོར་བར, लक्ष्मु, inf. to give up,
BC, 34^a, 35^a.

འདོར་བར་འགྱུར, सन्याजयिष्यति, one
will make one give up, BC,
44^a.

འད, 1 इव, ind. as, like, NA, 7, 20;
2 एव (actually इव), as, BC,
29^a; 3 -वत् (a suffix), like,
NB, 26, 2.

འདྲ་བ

འདྲ་བ, सम, equal, like, PD, 1°.

འདྲ་བ་ཉིད, सारूप्य, n. similarity,
NB, 20. 1,

འདིན, 1 -आवह, one that brings
about, UV, 25^d; 2 उद्धरते,
one draws out, saves, UV,
10°.

འདྲེན་པ, 1 नेतृ, m. a leader, LV.
A14¹²; 2 नायक, the hero of
a drama, NA, 4. 2, 10, 5.5, 6.
8, 7.4, 12, 21, etc.,

འདྲེན་མ, नायिका, the heroine of a
drama, NA, 12.15, 13. 3.

འདྲི, संबंध, m. relation, NB, 5. .1.

རྩ, शिला, f. a stone NA, 8°;
PD, 29°.

རྩལ, पराग, m. the pollen of a
flower, NA, 13^b.

རྩལ་ལྗང, परागवत्, like parāga,
pollen, NA, 13^b.

རྩལ་

རྩལ་དང་བ, प्रसन्न, clear, PD, 12^d.

ལྗན, -वत्, a possessive suffix,
BC, 59^a; NBT, 5.5.

ལྗམ་ར, उद्यान, n. a garden,
RK, 16.

ལྗོག་པ, निवृत्ति, f. abstaining from,
CS, 4^d.

ལྗིག, पाप, n. sin, BK, 10¹.

ལྗག, 1 दुःख, n. misery, sorrow,
PD, 10°; 2 लालसा, ardently
longing for, BC, 31°.

ལྗག་བལྟལ, दुःख, n. misery, sor-
row, BC, 45^a; BK, 1^d, 6^d;
LV. B16⁵, C2⁹, 1³, 3⁸, 9, 11, 13,
4², 5, 13, 22, 29, 5², 16, 6³², etc.; NA,
5. 2; PD, 10^a,^b.

ལྗག་བལྟལ་ནྟམ་པར་སྒྲིན་པ, दुःख-
विपाक, m. that the consequence
of which is misery. LV. C2¹⁶.

ལྗག་བལྟལ་ཞིང, दुःखित, sorry, BC,
68°.

ཕྱག་པ་

ཕྱག་པ་, प्रिय, dear, LV. C4¹¹.

ཕྱེབ་ཕྱེར, छन्दस्, metre, KA, 12^b.

ཕྱོང་བྱ, कन्द, m. n. a bulbous root.

NA, 7. 13 ; 2 दण्ड, m. a stalk, PD, p. 1.

ཕྱོད་པ་ཕྱོད, तिष्ठेत, opt. one may stay, NA, 13. 12.

བརྟ, निमित्त, n. a sign, LV. A12¹¹.

བརྟུང (རྟུང, √हृन्, to beat, pf.

བརྟུངས, fut. བརྟུང, imp. རྟུང

or བརྟུངས), preferably བརྟུངས,

हत, beaten, NA, 2^a.

བསྒྲམས་ནས, (སྒྲོམ་པ, नि-√यम्, to restrain, to bind, fasten, pf. བསྒྲམས or བསྒྲོམས, fut.

བསྒྲམ or བསྒྲོམ, imp. བསྒྲོ or

སྒྲོམས), नियम्, gd. having restrained, NA, 12^a,

བསྒྲམ་ཤིང, (བསྒྲུ་བ, मम्-√ह, to

ནག་པོ

bring together, pf. བསྐྲས, fut.

བསྐྲ), संहत्य, gd. having brought together, KA, 2^a.

ན

ན, 1 ptcl. यदि, if, PD, 16^b, 18^c, 22^d;

2 व्याधि, m. disease, LV.B 16^{2a}, 17².

ན་བ, व्याधि, m. disease, LV.C4².

ན་ཚོད, वयस्य, m. being of the same age, a friend, BC, 54¹.

ན་བཟེ, वामग, n. cloth, BC, 63^c, 64^c.

ན་རེ, आह, vb. said, RK, 20, 24.

ནག་པོ, black, 1 अमित, a proper name, LV.A 1^a, 3^a, 4^a, 5^a, 6^a, 7^a, 9^a, etc ; 2 कृष्ण, RK, 36.

ནགས, 1 वन, n. a forest, BC, 11^a, 21^b, 28^a, 66^b; NA, 3. 9, 11, 4^a.

ནགས

5. 2; PD, 2^a; 2 * वन्य, belonging to, growing or produced in a forest, BC, 59^c.

ནགས་ནས་བྱང་བ, आरण्यक, produced in a forest, BC, 64^c.

ནགས་ཚལ, वन, n. a forest, BC, 15^b; NA, 10. 7.

ནགས་སྐྱུ་བྱང་བ, वन्य, produced in a forest. BC, 63^b.

ནང, inside, 1 अन्तर, n. RK, 27;

2 गर्भ, m. inner part, NA, 11. 4;

3 मध्य, n. PD. 9^a,^b.

ནང་དྲུ, अन्तरे, inside, NA, 12. 14.

ནང་དྲུ་འོང་བར་གྱིས་ཤིག, प्रविशतु, let one enter, LV.A 4¹⁵.

ནང་བདག, 1 अध्यात्म, concerning the self, CS, 11^a; 2 अन्तरात्मन्, m. the inner self, CS, 13^a.

ནང་བ, आन्तर, internal (Buddhist), opp. to སྐྱེ་བ, external, i. e.

ནང་བ

non-Buddhist, RK, 33; प्रत्युष, m. day-break, morning, dawn, LV.B 9¹¹.

ནངས་བ, अत्यय, m. passing away, LV.B 20⁴.

ནད་བ, a disease, 1 रोग, m, PD, 1^a; 2 व्याधि, m. CS, 10^c; LV.B 15¹⁵; PD, 17^a.

ནད་དང་བཅས་བ, सख, diseased, PD, 17⁴.

ནད་ས་སུ་མེད་པ་བ, आरोग्य, n. freedom from disease, LV.B 15¹³.

ནན་དྲན, व्यवसाय, m. determination, BC, 30^a.

ནམ, रात्रि, f, the night, LV.B 20³.

ནམ་མཁའ, आकाश, m. n. the sky, KP, 6. 3.

ནམ་དྲུ, जातु, ind. ever, LV.B 16¹⁷.

ནམ་ཞིག, कदाचित्, ind. ever, BK, 4^a.

ནས་ཡང

ནས་ཡང, ever, 1 कदाचित्, BK. 1^d ;

2 जातु, MK, 1^d.

ནས, a ptcl. indicating the ablative case, and gerund when used after a verb in its pf. form.

ནै, an expletive ptcl, often answering to Sanskrit हि.

ནུབ, पश्चिम, west, LV.B 21^{4a}

ནས་ (√शक्, प्र-√भू, to be able),

1 प्रभोति (for प्रभवति), LV.A 11¹⁶; 2 शक्नोति, KP, 1. 2 ; 3 शक्य, capable of being done. CS, 9^b; 4 शक्यते, it is capable of being effected, PD, 14^b; KP. 1, 3 ; 5 समर्थ, able, NBT. 10.2.

ནས་སྤྱད, शक्नोमि, I am able, BG, 4^b.

ནས་མཐུ, प्रभाव, m. power, BK, 19^c.

ནོར་བདག

ནས་དང་ཐུན, समर्थ, able, PD, 24^c.

ནས་པ, 1 able, capable, (i) शक्, BC, 7^c, 36^d ; (ii) समर्थ, BC, 7^a ; 2 शक्ति, f. power, ability, LV. B 20³⁷.

ནས་བ་ཁོ་ན་ཡིན་པ, सामर्थ्य, n. capability, NB, 15. 1.

ནས་བ་མེད, निःसामर्थ्य, incapable, BC, 7^b.

ནོཾ, शुक्र, m. a parrot, LV. B9¹ ; NA, 10¹ ; RK, 14.

ནོ, the terminating ptcl. འོ after ནོ.

ནོན་པ, overcome. 1 अभिमूत, BC, 42^a ; 2 *आविष्ट, BG, 1^c.

ནོར, wealth, 1 अर्थ, m. BC, 20⁴ ; 2 धन, n. BG, 5^c ; BK, 2^a, 4^a ; PD, 16^{b,c,d} ; 3 वित्त, n. UV, 6^c.

ནོར་བདག, धनपति, m. the lord of wealth, PD, 16^b.

གནས

མོར་བྱུ, मणि, m. a gem, precious stone, BC, 13^a, 14^a, 56^a; RK, 8.

མོར་ལྷ, वासव, m. Indra, the king of gods, NA, 2^o.

གནང་བ་མེད་པ, अननुज्ञात, not permitted, LV. B2⁷

གནས, 1 अयावसति, one resides, LV. A14²⁴; 2 अवास्थत, remained, BG, 5⁶; 3 आयतन, n. a place, house, NA. 12. 5. 8; 4 आश्रम, m. a hermitage, BK, 15^c; 5 आस्पद, n. a place, receptacle, NA, 5^a; 6 उपस्थान, n. attendance, a place, LV. B3⁵; NA, 11. 2; 7 तिष्ठति, one stands, remains, PD, 29¹; 8 निवास, m. dwelling, BK, 30¹; 9 पद, n. position, a place, 27^c, BK, 1^c, 10^c, 24^b, 27^c; NA, 3^c; UV, 7^b; 10 वास, m. dwelling, BC, 46^a; 11 व्यवस्थित, arranged, settled, KA, 11^c; 12 स्थान, n. a place, BK, 29^c;

གནས་བར་བྱ

CS, 11^a; PD, 17^c; 13 स्थिर, firm, BC, 19^b.

གནས་ཐོབ, स्थानप्राप्ति, f. reaching a place, NA, 12^a.

གནས་བ, 1 आश्रय, m. a resting place, BK, 11¹; 2 निपण, seated, NA, 9. 9; 3 वर्तते, one remains, CS, 20^b; 4 विहरामः, we move on, remain, UV, 23^b; 5 समवस्थित, standing or remaining firm, BG, 2^b; 6 स्था, one who stands, BC, 56^c; 7 स्थित, remained, BC, 2^b, 22^c; LV. B15¹¹; NA, 7¹, 12¹; 8 स्थिति, f. remaining, LV. B16¹⁴.

གནས་བ་ཟག་ཅིང, pr. pl. अवसरत, falling down, NA, 11, 4.

གནས་བར་བྱ, अनुतिष्ठामि, I do, NA, 3. I.

གནས་བར་བྱ་བར, अवस्थानुम, inf. to remain, BG, 4^b.

གཞོད་བྱེད

གནས་པར་སེའོད, imp. रमताम्,
let one remain, let one take
delight in, KA, 1^d.

གནས་ས་ཡིན་པ, अस्थान, n. an im-
proper place, or object, or
occasion, CS, 8^c.

གནས་མིན, अस्थानु (for अस्थान) n.
an improper place, LV. B16^a.

གནས་མེད་པ, अप्रतिष्ठ, not firmly
fixed, KP, 8. 2.

གཞོད་པ, सन्ताप, m. distress, PD,
4^a.

གཞོད་པ་དང་ལྷན་པ, अनर्थोपसंहित,
harmful, LV, C1¹⁸, 2¹⁰.

གཞོད་པར་བྱེད, भिनत्ति, vb. one cuts
into parts, cuts asunder.
PD, 28^d.

གཞོད་བྱེད, अपकार, m. mischief,
harm, PD, 3^a.

ནྟམ་གཉིས

ནྟ་བ, the ear, 1 कर्ण, m. BK, 18^b ;
NA, 11. 5. 6, 13. 1. 17 ; 2 श्रोत्र,
n. KP, 7. 2.

ནྟམ, वि-, a prefix meaning 'dis-
tinction', etc. BC. 65^a, 68^a.

ནྟམ་བཀྲ, विचित्र, variegated, KA,
9^c.

ནྟམ་བཀྲས་པ, विकीर्यमाण, pr.pl that
which is being scattered, BC,
57^c.

ནྟམ་འཁོར, .vb. (वि-)भ्रमति, one
moves round, BG, 4^a.

ནྟམ་འབྲུགས, विह्व, affected by,
overcome with, BC, 25^b.

ནྟམ་གྲངས, पर्याय, m. course, me-
thod of proceeding, KP, 4. 1.

ནྟམ་བཅད, व्यवच्छिन्न, distinguished,
KA, 10¹.

ནྟམ་གཉིས, द्विधा, ind. in two ways.
KA, 11^d.

ནམ་པར་ཀླུ་བ

ནམ་པར, कथा, f. a story, RK,
p. 199.

ནམ་དག, शुद्ध, pure, LV. B11¹⁷.

ནམ་པ, 1 गति, f. way, manner,
LV. A14¹⁹ 2 -विध, kind,
NB, 2. 1.

ནམ་པ་གཉིས, 1 द्विधा, ind. in two
ways, NB, 23. 1; 2 द्विविध,
of two kinds, two-fold, NBT,
3. 1; RK, 27.

ནམ་པ་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,
NB, 7. 1.

ནམ་པ་མངོས, विराजते, one shines,
LV. B 6⁹.

ནམ་པར, वि, a prefix meaning
'distinction,' etc. BC, 47^b, 66^a.

ནམ་པར་ཀླང་རིང, विप्रवास, m. stay-
ing abroad, BC, 59^b.

ནམ་པར་ཀླུ་བ, विजेतु, m. conquer,
victorious, NBT, 1^b.

ནམ་པར་དབྱེད

ནམ་པར་བདག་པ, सङ्कल्प, m. wish,
desire, BK, 26^c.

ནམ་པར་བཟླ་ཞིང, अवलोकयत्, pr. pl.
seeing, NA, 13, 24.

ནམ་པར་བཟླས་ནས, विलोक्य, gd.
having seen, BC, 67^a.

ནམ་པར་གནས, अवस्थित, remain-
ed, BG, 1^b.

ནམ་པར་ལུང་བ, हर्ष, m. (lit. व्युत्थान,
n). rising up, BG, 3^b.

ནམ་པར་སྤངས་ནས, मुक्त, gd.
having given up, BC, 59^a.

ནམ་པར་དབྱེད, विचारणा, f. reflec-
tion, consideration, NA, 5^b.

ནམ་པར་སྒྲོས་པ, विचित्र, variega-
ted, LV. A 13¹⁶, 17.

ནམ་པར་དབྱེད་པར་བྱེད, विचार्यमाण,
pr. pl. being considered, NA,
10. 4.

ནམ་པར་རིག་བ

ནམ་པར་བྲལ, विगच्छन्ति, they go away, BC, 46^b.

ནམ་པར་འབྲལ, वियुज्यन्ते, they are separated, BC, 49^b.

ནམ་པར་འབྲལ་བ, 1 याति, one goes away, BC, 48^b; 2 विप्रयोग, m. separation, BC, 17^a.

ནམ་པར་བྱུལ་བ, दुर्विनीत, ill-behaved, badly educated, BK, 13^a.

ནམ་པར་སྟུམ, बभाषे, said, BC, 54^a.

ནམ་པར་འཛོལ, बिभ्राण, pr. pl. holding, BK, 19^b.

ནམ་པར་བཞག་བ, व्यवस्था, f. settlement, NA, 11. 4; NB, 26. 1.

ནམ་པར་བཞོགས་ (ཞོགས ?) ལས, विसृज्य, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

ནམ་པར་རིག་བ་མེད, अविवक्षित,

ནམས

without intimation, pure consciousness, KP, 8.2.

ནམ་པར་ཤེས་བ, विज्ञान, n. skill, proficiency, pure indefinite sensation, pure consciousness, KP, 5. 1, 6. 3 ; NA, 13. 18 ; NB, 9.3.

ནམ་པར་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 3. 12.

ནམ་པར་སྤངས, विप्रमुक्त, free from, UV, 2^a.

ནམ་མང, बाहु, much, a great, BC, 58^a.

ནམ་བཟུང, बिभ्रत्, pr. pl. holding, BC, 63^a.

ནམ་རིག་ནས, विदित्वा, gd. having known, BC, 60^b.

ནམ་གསུམ, त्रिधा, ind. in three ways, KA, 11^b.

ནམས, 1 a word denoting the

སྒྲུ་ཚེ་གསལ

plural number ; 2 वर्ग, m. a class, group, collection, BK, 17^b ; etc.

རྒྱལ་འབྱུང་བ, योगिन्, m. one who practises *yoga*, NB, 11.2.

རྒྱ་བ, 1 खर, sharp, BC, 28^a ; 2 तैक्ष्ण्य, n. acuteness, BC, 40^a

རྒྱ་མོ་ཤོ, निशित, sharp, BC, 56^a.

སྒྲེ, the nose, the trunk of an elephant, 1 प्राण, n. KP, 7. 2 ; 2 नासा, f. RK, 12, 34.

སྒྲེ་བློ, अग्रयायिन्, m. a leader, BK, 27^a.

སྒྲེ་ཚེ་གསལ, various, 1 चित्र, BC, 57^b ; 2 नाना, ind. BC, 43^d ; NA, 2. 3 ; 3 विविध, RK, 35.

སྒྲེ་ཚེ་གསལ་དང་ལྗན, चित्र, bright, variegated, BC, 56^b.

བསྒྲུ་མས་ནས

སྒྲུང་དག, अन्तरीक्ष, n. the sky, BC, 57^d.

སྒྲུང་བ, light, flash, 1 आलोक, m. BK, 2^d ; 2 ज्योतिस्, n. KA, 4^a ; 3 भासस् (in Skt. text wrongly वासस्), n. BC, 66^b ; 4 प्रतिभास, m. appearance, NB, 5.1, 13. 1.

སྒྲུང་བ་མེད་བ, अनाभास, without reflection, KP, 8. 2.

སྒྲུམ་བ, स्निग्ध, oily, NA, 9.7.

སྒྲོད, -भाज्, having, enjoying, BK, 32^b.

སྒྲུམ་ས་མཛོད (སྒྲུམ་བ, √ग्रह्, to take up, pf. वनྒྲུམས, ft. वनྒྲུམ, imp. སྒྲོམ or སྒྲོམས), imp. གྲུहाण, take, BC, 61^d.

བསྒྲུམས་ནས, गृहोक्ता, gd. having taken, BC, 56^c

འབའ་པོ་

པ

པགས་པ, त्वच्, f. skin, BG, 3^d.པང, अङ्ग, m. lap, LV. A13⁵⁹.པད, a lotus, 1 अम्भोज, n. KA, 1^a; 2 पद्म, n. BK, 16^b.པད་མ, a lotus, 1 कमल, NA, 13^a; 2 पद्म, m. n. NA, 2. 4; 3 राजीव, n. BK, 20¹.པད་མའི་མིག་ཅན, कमललोचन, one with the eyes like a lotus, LV. B11⁸.

པདག་བསམ, कल्प, m. thought, wish, BK, pp. 137, 151.

པདག་བསམ་ཤིང་, कल्पद्रुम, m. the wishing tree, the divine tree that fulfils all desire, NA, 7^c.པའ་པོ, a hero, 1 वीर, m. NA, 2^a; 2 शूर, m. PD, 20^a.

དཔེར

དཔལ, श्री, f. beauty, grace, prosperity, dignity, magnificence, BC, 33^a, 59^b; KA, p. 172; NA, 2. 7; PD, 20^d.

དཔལ་ལྷན, श्री(-मत्), one with śrī, see above, NA, 2. 4.

དཔལ་ལྷན་དགའ་བ, श्रीहर्ष, m. a king of the name, NA, 3^a.

དབུང, बल, n. an army, RK, 30.

དབུང་པ, बाहु, m. the upper part of the arm, BK, 19^a.དབུང་བྱ་རྒྱུང, पात्त, f. an infantry, a foot-man, a foot-soldier, LV. B21³⁵.

དཔེ་དོན་མཚུངས་པ, उपमाथें समाः, in comparison equal, RK, 21.

དཔེ་བྱིད, अनुव्यञ्जन, secondary, marks LV. A13¹².དཔར, -उपम, like, BC, 5^a.

སྤང་བར་གྱིས

དབེར་ན, as, 1 तद्यथा, ind. KP,

1. 1; 2 यथा, KP, 2. 3, 1. 3.

དབེར་ན་པའི་ན, यथा, ind. as, NBT,
5. 4.

དབྱུང (नि-√रूप्, to determine, as-
certain), निरूप्यते, NBT, 4. 3.

དབྱུང་བྱ་མེད་པ, अरुपिन्, that which
is not determined, not ascer-
tained, KP, 8. 2, 9. 2.

དབྱུང་པ, (pf. and fut. of དབྱུང་པ,
वि-√चर्, caus., to investigate,
नि-√रूप्, to ascertain, in fact,
विचार, m., निरूपण, n., but the
text has) कौशल्यमीमांसा, f. inves-
tigation of cleverness, KP, 3.1.

སྤྱགས, चर्मन्, n. skin, RK, 35.

སྤང་བར་གྱིས, (སྤང་བ or སྤོང་བ
√लज्, √हा, to give up; pf.
སྤངས, fut. སྤང, imp. སྤོང་ or

སྤོང

སྤོངས), [*जहीहि], imp. 2nd
pers. sing. give up, PD, 14^a.

སྤངས་ནས, लक्ष्मी, gd. having given
up, BG, 5^a.

སྤངས་པས, (lit. त्यागेन, by aban-
donment), fig. *अनुपगम्य, gd.
having not taken, LV. C2²¹.

སྤྱ, रोमन्, n. the hair on the
body, BG, 3^b.

སྤྱ་རྩེ་ཅང་ཀེན, द्रव्य (?), n. a
requisite thing, RK, 35.

སྤྱ་ཁྱེ, सोदर, m. a uterine brother,
PD, 26^c.

སྤྱ་ལངས, 1 पुलकित, having the
hairs of the body erect, thrilled
with joy, NA, 2^o; 2 रोमाञ्चयति,
vb. makes the thrill of hairs,
NA, 7. 20.

སྤྱེལ་ས, मिश्र, mixed, KA, 11^b.

སྤོང (see སྤང་བར་གྱིས), त्याग, m.
abandonment, BC, 4^c, 18^a.

སྒྲོང་བ

སྒྲོང་བ (pf. of སྒྲོང་བ, ག་-√ཅར་),

1 कृत, a deed, UV, 17^d.

སྒྲོན, the eye, 1 नयन, n. BK,

21^b; 2 लोचन, BK, 16^a

སྒྲི, 1 मूर्धन (སྒྲི་བོ), m. the head,

PD, 2^a; 2 सामान्य, n. common, NB, 16. 1.

སྒྲི་མཐུན, साधारण, common, CS, 22^d.

སྒྲོད, आचार, m. a practice. See Note, LV. B14¹⁴

སྒྲོད་ན་མངའ་ནི་...མཆོས, शक्यसे, (for शक्नोषि), you are able, (lit. if you have the ability in practice), LV. B14^{14, 15, 17}.

སྒྲོད་བ, 1 चरित, n. a practice, life, BC, p. 113, NA, 3^b; 2 भुक्त, enjoyed, used, eaten, NA, 6^c; 3 भोग, m. enjoyment, PD, 16; 4 समाचरत, pt. pl. practising, UV, 11^c.

བ་མ

སྒྲིན, the cloud, 1 अन्न, n. BC,

65^a; 2 मेघ, m. RK, 36; 3 बलाहक, BC, 47^a,

སྒྲིན་གྱི་བཞེན་བ, जीमूतवाहन, a proper name, NA, 4^a, 4. 2.

སྒྲོས་བ, प्रपञ्च, m. details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the word, MK, p. 176. KA, 12^a.

སྒྲོ་བྱེད་བ, *दिशत, (lit. spreading), showing, BK, 20^b.

པ

པ, पितृ, m. the father, BC, 10^b

BK, 14^a; LV. B2⁶, 11²⁰ PD, 25^d

པ་ཇོ, पितृ-पितामह, m. the father and the grand father, RK, 25,

པ་མ, पितृ, m. dual num. the parents, NA, 4^c

པ་རོལ

པ་རོལ, पर, alien, stranger, other,
BC, 9¹; BK, 1^b; PD, 24^b.

པག་པ, शूकर, m. a boar, RK. 15.

པན (उप-√कृ, to help, serve), 'पकार
कुर्वति, (=उपकारं करोति), serves,
KP, 2.3.

པན་ཐོགས, अनुगृह्ण (=अनुगृहाण),
imp, do treat with kindness,
do favour, LV. B13²⁸.

པན་པ, 1 उपकार, m. help, KP,
2. 3; 2 उपकारिन्, helping, KP,
2. 1; 3 उपयोगिन्, fit, favour-
able, NBT, 9. 3.

པན་བྱེད, हितकर, doing a kind act,
favourable, LV. B18¹².

པན་འྲོ་, अन्योन्य, one another,
BC, 44^c.

པལ་ཁྲ, श्वेत, white, RK, 15.

པལ་ཆེར, भूयिष्ठ, most, BC, 9¹.

པོད

པུག, गह्वर, n. recess in a rock,
cave, NA, 8^b.

པུང་པོ, a collection of, mass,
heap, 1 राशि, m. BK, 1 2 स्कन्ध
m. LV. C4²⁵.

པུན་ཆོགས, सम्पन्न, endowed with.
PD, 22^a.

པུར་ཤེས, उत्पत्तनज्ञ, one who
knows how to fly, RK, 11.

པོ, पुमस्, m. a male, CS, 13
14^b,^d.

པོ་བྲང, a palace, family castle.
1 कुल, n. LV, A5²; 2 राजकुल,
n. LV. B13²²; 3 प्रामाद, m.
RK, 1.

པོ་ཤལ, कापुरुष, m. a mean con-
temptible fellow, UV, 12^a.

པོག, ददौ, vb. pf. gave, RK, 33.

པོད་√अर्घ् (=√अर्ह), to deserve,
अर्घति, UV, 22^a.

ཕྱག

ཕྱག (hon. for ལག), the hand, arm (from the use made of the hand in salutation by orientals the word means also salutation), 1 ལག, m. BC, 54^b; 2 ཕྱུ, m. BC, 65^c; 3 བཱུ, m. BC, 12^a, 31^d.

ཕྱག་བྱ་བ, བཞུག, adorable, to be respectfully saluted, NA. 12. 11.

ཕྱག་བྱེད་པ, (འཇུག་པ་ལྟར་, to salute), འཇུག་པ་ལྟར་, PD, 8^b.

ཕྱག་འཇུག་པ, 1 འཇུག་པ་, n. salutation, KA, p. 192; NA, 02; 2 (འཇུག་པ་, to salute), འཇུག་པ་, I salute, MK, p. 176; 3 (འཇུག་པ་, to salute), འཇུག་པ་, vb. pf. saluted BK, 23^b.

ཕྱག་འཇུག་པ་དྲེ, འཇུག་པ་ལྟར་, gd. having saluted, LV. A13⁵⁶.

ཕྱི, བཱུ, outside, external, i. e. non-Buddhist, RK, 27, 30.

ཕྱིན་པ

ཕྱི་ནས་, ཕྱི་ནས་, afterwards, CS, 6^c.

ཕྱི་བ་, བཱུ, external, RK. 32.

ཕྱི་ས་, འཇུག་པ་, f, the future time, the future, LV. C1¹², 2¹⁴; 2 ཕྱི་ནས་, afterwards, later, RK, 29.

ཕྱིན་(ཕྱི་ནས་ལྟར་, to go, come), 1 ཕྱི་ནས་, gd. having come, BK, 30^b; 2 (*ཕྱི་ནས་, to be), འཇུག་པ་, is, LV. B9^c.

ཕྱིན་དྲེ, འཇུག་པ་, gd. having reached, BK, 15^b.

ཕྱིན་ནས་, *འཇུག་པ་, gd. having ascended (lit. having arrived), LV. B19⁷; *འཇུག་པ་ལྟར་, was situated (lit. འཇུག་པ་ or འཇུག་པ་, having arrived), LV. B3¹¹.

ཕྱིན་པ་, འཇུག་པ་, gd. having gone, LV. A3¹⁶, 6^c.

ཕྱིར་, འཇུག་པ་, one another, BC, 48^a.

ཕྱིར

ཕྱིར་ཐྱོག་བྱ, विनिवर्तन, n. turning back, return, LV. B13⁹.

ཕྱིར་ཕྱོགས་གྱུར་བྱ, विमुख, having the face turned back, disinclined, NA, 5^b.

ཕྱིར་ཐྱོགས་ལ, निवृत्त्य, gd. having turned back, NA, 5. 4.

ཕྱིར་ལ་བཐྱོག་བྱ, निवर्तन, n. turning back, BC, p. 113.

ཕྱིར་ལོག, निवर्तस्व, imp. turn back, BC, 11^a, 41^d.

ཕྱུང་བ (निस्-√श्वस्, to sigh), निःश्व-
सति स्म, sighed, LV. A14³³.

ཕྱུགས, पशु, m. a beast, PD, 28^a.

ཕྱུང་བར་གྱུར, मुमोच, vb. pf. set free, sheded, BC, 53^d.

ཕྱེ (pf. and imp. of འཕྱེད་བྱ
འद्-√मील्, to open), उन्मील्य,
having opened, NA, 1^a.

འཕགས་བ

ཕྱེད, 1 अर्ध, m. n. half, PD, 15^a; 2 उपार्ध, m. n. half, nearly half, LV. B7⁶.

ཕྱོགས, 1 दिग्, f. direction, cardinal point, LV. B11⁴; NA, 8^a; 2 दिग्देश, m. a distant region or country, NA, 2. 3; 3 पक्ष, m. the subject of a syllogism (the minor term), NB, 28. 1, 29. 1.

ཕྱ, भक्ति, f. decoration, embellishment, BC, 56^b.

ཕྱག་ཕྱོང, सहस्र, n. a thousand, LV, A13³⁷.

ཕྱག་དོག, ईर्ष्या, f. envy, jealousy, NA, 1^d.

ཕྱད་བྱ, संयोग, m. union, association, LV. C4¹⁰.

འཕགས་བ, 1 * अतिरेक, excess,

འཕགས་མ

surpassing, LV. A13²³; 2 **आर्य**, noble, fine, excellent, BC, 58⁴; KA, pp. 183, 192; LV. C1¹³, 3¹, 7¹, ²⁴, ³⁰; UV, 11¹.

འཕགས་མ, **आर्या**, f. noble, NA, 3, 3, 5.

འཕང་བ (**√हन**, to kill), **हन्ति**, one kills, UV, 12¹.

འཕང་བར་འགྱུར, **हन्ति**, (see above) UV, 12¹.

འཕེལ, 1 **वर्धन**, causing to increase, PD, 27¹; 2 **वर्धमान**, growing, RK, 16.

འཕེལ་བ, 1 **वर्धन**, causing to increase, UV, 9¹; 2 **वृद्धि**, f. growth, CS, 2¹.

འཕེལ་བར་འགྱུར **√(वृध्)**, to grow, increase. [**वर्धते**], UV, 11¹.

འཕོང་ཅུལ, **इष्वस्त्र**, n. that with which an arrow is thrown, a bow, KP, 3, 1.

བ་ལང

འཕོང་བསྐྱབས་བ, **इष्वस्त्र** **शिक्षित**, trained in archery, LV. B21¹⁰.

འཕྱང་བ, **प्राण्म्व**, m. a garland hanging down to the breast, BK, 29¹.

འཕྱར, **निर्गम**, m. coming out, (lit. ascending), NA, 9, 8.

འཕྱལ, 1 **सद्यम्**, ind. in the very moment, just immediately, BK, 23¹; 2 **सहसा**, ind. suddenly, NA, 12, 12.

འཕྱོག་བྱེད, **हरि**, m. Indra, the lord of gods, NA, 14¹.

བ

བ, a cow, cattle, 1 **गो**, m. f. KA, 6¹; 2 **धेनु**, f. RK, 13.

བ་ལང་ཉིད, **गोत्र**, n. the state or characteristics of a cow or cattle, KA, 6¹.

བག་པལ

བག་པལ, सुख, a n. ease, comfort,
NA, 9.9.

བག་མེད, प्रमाद, m. carelessness,
UV. 7^b, 7, 9^a, 10^b.

བག་ཡིད, अप्रमाद, carefulness,
vigilance, UV. 7^a, 8^a, 10^a.

བང་མཛོད, कोश, m. a treasury.

བད་ཀན, श्लेष्मन्, m. the phleg-
matic humour (one of the
three humours of the body,
i.e. *kapha*), PD, 30^b.

བབ (pf. of འབབ་པ, to move
down words, descend). प्राप्त,
arrived, LV, B12¹¹.

བབས (pf. of འབབ་པ) གུར, पपात,
fell down, BK, 3^b.

བབས་པ, पतन, n. falling down,
NA, 7. 19.

བབས་པར་གུར, अवातरत्, vb. ipf.
came down, BC, 3¹.

བུ་སྐྱེད

བར, अन्तराल, n. intermediate
space, NA, 12¹.

བར་དུ, 1 आ-, ptcl. up to, CŚ.
2^b; 2 मध्य, middle, RA, 25 :
3 यावत्, ind. till, LV. A 10^a.
C7¹⁸.

བས (for བུས, pf. of བྱེད་པ),
अतिक्रान्त, passed, LV. B7^a.

བི་རྩུ་ག་ཀ, विदूषक, m. a humours
companion and confidential
friend of the hero of a play,
NA, 4. 2, 5. 1, etc.

བུ, a son, 1 नन्दन, m. BK, 22^a; 2
पुत्र, m. BK, 4^a, 7^a, 10^a.

བུ་སྐ, नारी, f. a woman, NA, 2^b.

བུ་མོ, 1 दारिका, a girl, NA, 13.
22; 2 वधू, a wife, KA. 1^b;
3 स्त्री, a woman, NA, 14^a.

བུ་སྐྱེད, कलत्र, n. wife (the Tib.

བུ་རམ་ཤིང

word generally means family, children), BC, 59^a.

བུ་རམ་ཤིང, इन्तु, m. sugar-cane
KP, 2. 1, 3.

བུ་ལ་མེགས, सुतादि, m. the son
and others, RK, 18.

བུང་བ, a bee, 1 a bee, 1 अलि, m.
NA, 12^b; 2 मृग, m. NA, 11^a.

བུད་མེད, a wife, woman. 2 अङ्गना,
f. NA, 8^c; 2 योषित्, f. NA, 12.
5; 3 स्त्री, f. CS, 13^a.

བོད, 1 आहूय, called, KA, 4^a;
2 भोट, m. Tibet, RK, 3, 4, 5.

བོས་ (pf. and imp. of འབོད་བ་)དེ,
आहूय, gd. having called, NA,
2, 6, 3. 1.

བྱ (pf. of བྱེད་བ་, to do), 1 करि-
ष्यामि, CS, 5^a; 2 करिष्यामः, LV.
B20¹⁷; 3 what ought to be
done, NA, 13. 6, (i) कार्य, PD,

བྱེད

6^b; (ii) कृत्य, NA, 5^b; 5 विहङ्गम,
m. a bird. BC, 2^b.

བྱ་བ, क्रिया f. action, BC, 68^a.

1 what should be done. (i)
करणीय NA, 6. 7, 9; (ii) कर्तव्य,
CS, 5^c, NA, 7^a; 2 क्रिया, action,
BC, 32^a, 68^a; KA, 9^a; MK,
4^a,^b,

བྱ་བ་ལྟར, क्रियावत्, with action,
MK, 4^a.

བྱ་བ་མི་ལྟར, अक्रियावत्, not with ac-
tion, MK, 4^a.

བྱ་བ་འདྲི་བྱེད, कर्तुम्, inf. to do.
NBT, 11. 2.

བྱ་བར་བཞེད, उच्यते, is being said,
CS, 18^a.

བྱ་མིན, अकृत्य, what should not be
done, NA, 5^b.

བྱེད (བྱ with འོ), 1 कर्तव्य,
what should be done, PD,

བྱ་རྒྱུ

19¹; 2 कुर्यात्, one should do
(*भवेत्), UV, 9¹.

བྱ་རྒྱུ, कक, m. a crow, NBT,
5. 4.

བྱང, उत्तर, the north, LV. B21⁴⁷.

བྱང་རྒྱུ, बोधि, m. f., wisdom,
supreme knowledge, BK, p.
137, 32°; LV. A12³; NA, 1¹, 3¹.

བྱང་རྒྱུ་སེམས་དཔའ, बोधिसत्त्व, m.
an aspirant to *bodhi*, wisdom,
supreme knowledge, BK, p.
151; KP, 1. 1, 3, 2¹, 3, 3. 1,
LV. A13^{4, 54}, 14³, 15³, B4^{1, 14},
19³, 21^{15, 21, 41}, NA, 3⁶.

བྱར་ཡོད, करिष्यति, fut. will do.
PD, 17^d.

བྱས (pf. བྱེད་པ, to do, √कृ),
कलित, produced, BK, 2^d.

བྱས (pf. of བྱེད་པ, to do, √कृ),
produced. done, did, does,
etc. 1 अकारयत्, caus. ipf,

བྱེད་པ

caused to do, BK, 11^b; 2
करोति, ptl. UV, 26^d; 3 कलित,
BK, 2¹; 4 कृत, BC, 11^b; NA,
7^o; 5 चक्रे, pf. BK, 24¹.

བྱས་དེ, कृत्वा, gd. having done,
LV. A7¹²; NA, 12. 15.

བྱས་ནས, कृत्वा, gd. having done,
BC, 52^a, 59^b; NA, 2. 16; UV,
8^o (*करोति), BC, 51^a; NA,
6. 9; CS, 1^d.

བྱས་པ, did, done, doing. 1 कृत,
2 चकार, pf. did. BC, 68¹;
3 (करण), UV, 19^{a, c} (*कृत्वा);
4 विरचित, (made), BK, p. 151.

བྱས་སོ (བྱས and རོ), अकरोत्,
imf. made, LV. A12¹².

བྱེན, √दा, to give, 1 दत्त, given,
NA, 7^o; 2 ददौ, gave, BC, 19¹.

བྱེན་པ, दीयते, vb. is given.

བྱེས་པ, बाल, m. a child.

བྱ

བྱ (pf. of འབྱེད་བྱ, to be, √भृ, etc.), 1 अभुत्, was, BK, 2^b; 2 आगत, came, PD, 7^a; 3 उद्भूत, came into being NA, 6^b; 3 जायते, is born, PD, 6^b; 5 प्रादुर्भूत, appeared, LV. A13^{39, 46}.

བྱ་མྱེ, अवतीर्य, gd. having come down, LV. B3⁷.

བྱ་ནས, निष्क्रम्य, gd. having come out, LV. A5⁶.

བྱེད་བྱ, ज, arising from, NB, 11.

བྱེད་བར་...གྱུར, अभूत, was, UV, 9¹.

བྱེ, बालुका, f. sand, BK, 3^b.

བྱེ་བྲག་རྟོགས, व्युत्पत्ति, f. perfect proficiency, KA, 9^b.

བྱེ་ས, बालुका, sand, BK, 4^c, 5^a.

བྱེ (བྱེད་བྱ, √कृ, to do), 1 करोति, NA, 8¹; UV 1^c; 2 कुर्वति, LP, 2. 3; 3 करिष्यामि, UV,

བྱོན་བ

1^c; 4 [अ]कार्षीः, BC, 50^b; 5 कृत, BC, 32^a; BK, 17^a; 6 क्रियते, PD, 12¹; 7 क्रिया, NB, 15. 1.

བྱེད་བྱ་བཅུག་བྱ, कारित, caused to do, appointed, BC, 29¹.

བྱེད་འདོད་བྱ, चिकीर्षा, f. desire of doing, BC, 12^b.

བྱེད་བྱ, √कृ, to do, 1 करोति, PD, 17^b; 2 कुर्यात्, CS, 16^b; 3 कुर्वन्ति, NA, 11^b; 4 क्रिया, f. action, KP, 1. 3.

བྱེད་བྱ་ཅན, -कारिन्, doing, bringing about, NB, 9. 1.

བྱེད་བྱ་མེད་བྱ, निष्कारण, without a cause, BC, 10¹.

བྱེད་བར་འབྱུར, करिष्यति, will do, BK, 32¹.

བྱོན, 1 arrived, अभ्यागत, LV. A8¹⁷; 2 प्राप्त, LV.B, 10²³.

བྱོན་བྱ, आगच्छत, came, BK, 27^b.

བྲག

བྲག, lit. a rock (*एकघन, one solid mass), UV, 20^a.

བྲན་བ, सिक्त, sprinkled, watered, BK, 10^e.

བྲལ, अपोढ, removed, NB, 4. 2.

བྲལ་བ, 1 रहित, free from, NB, 6. 1 ; 2 विप्रयोग, m. separation, LV. C4¹² ; 3 वियुक्त, separated, deprived of, RK, 21^e.

བྲལ་བ, व्यग्र, eagerly or intently occupied, BK, 28^e.

བྲི, वर, n. rather or better than, CS, 17^a.

བྲིས, गुरु, m. a teacher, particularly a religious teacher ; the father, NA, 3. 14, 5. 4, 6^e, 6. 2.

བྲིང, ग्राह्य, acceptable, CS, 22^b.

བྲིང་བ་ཞིང, lit. to be accepted (*न अवमन्येत, one should not

བྲྱུན་པོ

contempt, i. e. should accept), UV, 13^a.

བྲིངས (pf. of བྲིང་བ, √ग्रह्, आ-√दा, to take ; ft. བྲིང, imp ལན), जग्राह, pf. took, BC, 63^b

བྲིངས་དྲི, 1 अनुपरिगृह्य, gd. having taken favourably, LV. A12²¹ 2 परिगृह्य, gd. having taken. LV. A13⁶⁰.

བྲིངས་ནས, आदाय, gd. having taken, BC, 11^e, 13^b, 93^a.

བྲིངས་བ, हत, taken, BC, 29^b.

བྲྱགས་དྲི, प्रवर्तयत्, pt. ptcl. causing to roll (lit. having caused to roll), LV. A14¹⁹.

བྲྱོ, मूर्ख, m. foolish, stupid, PD, 27^a.

བྲྱོ་པོ, नीच, मूर्ख, vile, foolish, PD, 27^a, 28^b.

མྱོ་

མྱོ་, मति, f. intellect, thought,
BC, 17^b.

མྱོ་གྲོས་, मति, f. intellect, thought,
BC, 35^b ; BK, 7^b ; CS, 11^d.

མྱོ་གྲོས་ལྡན་, मेधाविन्, intelligent,
wise, UV, 3^b.

མྱོ་ངན་, दुर्मति, foolish, PD, 8^c.

མྱོ་ཅན་, -बुद्धि, one with intellect,
LV. B11¹⁸.

མྱོ་གཏོང་, विश्रम्भ, m. confidence,
BC, 22^d.

མྱོ་ལྡན་, intelligent, 1 धीमत्, CS,
22^d ; 2 बुद्धिमत्, CS, 2^d.

མྱོ་ནི་པབ་ནས་, विश्वास, gd. having
caused to believe, BC, 62^d.

མྱོ་པབ་, विश्वस्त, confident, fear-
less, BC, 2^a.

མྱོ་པོབས་པ་, ऽमुक्कविश्रम्भ, without
abandoning confidence, BC,
11^c.

དབང་

མྱོ་མེད་, अबोध, devoid of intellect,
foolish, PD, 6^b.

མྱོན་པོ་, a minister, 1 प्रकृति, f. NA,
7^a ; 2 मन्त्रिन्, PD, 26^a ; 3 सचिव,
m. RK, 17.

མྱོས་ (མྱོ and intr. སྐ), बुद्ध्या,
by intellect, NA, 2. 14.

དབང་, वश, m. influence, subject
to, under the influence of, BC,
30^b, 68^c ; CS, 10^c, NA, 5^c, NB,
21. 1.

དབང་པོ་, 1 अधिपतेय, ruling or
determining, MK, 2^c ; 2 इन्द्र,
m. lord, BK, p. 151 ; NA, 2^d ;
3 इन्द्रिय, n. an organ of sense,
NA, 5^c ; NB, 8. 1, 9. 2.

དབང་ཕྱུག་, ऐश्वर्य, n. supremacy,
sovereignty, NA, 4^b.

དབང་ཕྱུག་གི་དབང་, *ऐश्वर्याधिपत्य,
the (state of being) lord of
supremacy, LV. A14³⁰.

དབང་མེད

དབང་མེད, अवश, not having one's own will, helpless, BC, 68¹.

དབང་མེད་པ, अवश, not having one's own will, BC, 44^c.

དབུ, शिरस्, n. the head, BC, 59^b.

དབུ་སྐྱ (hon. for སྐྱ, the hair).
केश, m. the hair, BC, 57^b.

དབུ་ཤྱོན, मुकुट, m. a crown, tiara.
BC, 13^a, 27^b.

དབུ་སྐྱ, middle, 1 मध्यम, KP, 4.
2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8.
2, 10. 1 ; LV. C2²² ; 2 मध्यमक,
MK, p. 176.

དབུ་མའི་ལས་སྐྱ་ཡིན་པ, अमध्यमा
(प्रतिपद्), not middle (path).
LV. C2³, 5.

དབུས (དབུ and instr. སྐྱ) मध्य,
middle, KP, 8. 2, 10. 2.

དབུས་ཤྱན, मध्य, middle, BC, 54^b.

འབབས

དབྱངས་ཅན་སྐྱ, सरस्वती, f. speech,
the presiding deity of learning.
KA, 1^c.

དབྱེ, वि-√भज्, to distinguish,
विभजते, KA, 8^b.

དབྱེ་བ, भेद, m. distinction, KA,
8^c.

འབངས, 1 दाम, m. a servant.
BK, 28^d ; 2 प्रजा, f. subject,
RK, 7.

འབངས་མོ, a maidservant, 1 भेट्टी,
NA, 12. 15, 13. 1. 5 ; 2 दागी,
BK, 28¹.

འབད་པ, √यत्, to endeavour. 1
प्रयत्नेष्टाः, you should endeavour.
BC, 23^d ; 2 यत्न, m. endeavour,
BC, 45^c ; 3 व्यवसाय, m. per
severance, BC, 29^a.

འབབས, लम्बते, rests on. See note.
BC, 50^c.

ଭବତ୍ତିବା

ଭବତ୍ତିବା, କେବଳ, n. only, CS. 13^a,
21^d ; NA. 6. 6 ; PD. 27^d.

ଭବତ୍ତିବା^୫, କେବଳ, n. only, NA.
13. 17.

ଭବେଶ^୬, ଶବ୍ଦ, m. a moun-
tain of the name in Purāṇas,
BC. 13^c.

ଭବୁଷ^୭, ଲକ୍ଷ, n. a lac, one hund-
red thousand, RK. 7.

ଭବେଷ, ବର୍ଷା, rains, BK. 12^d.

ଭବେଶ^୮, ସମର୍ପଣ, m. the time
to make over to, RK. 22.

ଭବେଶ, * ଶବ୍ଦ, vb. cry, sound (in
general), LV. B9²⁰.

ଭବୁତ୍ତ, 1 ଜାୟତେ, originates, UV,
2^a ; 2 ପ୍ରଭବତି, comes into
being, UV. 16^a ; 3 ଭବତି, is,
MK. 10^c.

ଭବୁତ୍ତ^୯, 1 ନିଷ୍କାମିଷ୍ୟେ, I shall
go out, LV. B14^{22, 24} ; 2 ଭବିଷ୍ୟତି,

ଭବୁଷ

will be, UV. 19^d ; 3 ଭବିଷ୍ୟତି,
you will be, UV. 1^d.

ଭବୁତ୍ତ^{୧୦}, ଭୂତ, n. a being, BC. 46

ଭବୁତ୍ତ^{୧୧}, 1 ଭବତି, is, CS. 4^d ;

2 ପୁନର୍ଭବିକା, f. leading to re-
birth, LV. C⁶ ; 3 ପ୍ରଦ, produ-
cing, RK. 10 ; 4 ସମ୍ଭବ, m.
possibility, CS. 12^d.

ଭବୁତ୍ତ^{୧୨}, ଭବିଷ୍ୟତି, will be,
BC. 47^b.

ଭବୁତ୍ତ^{୧୩}, ବିଭବ, m. treasures, for-
tune, PD. 15^c.

ଭବୁତ୍ତ^{୧୪}, separation, 1 ବିପ୍ରଯୋଗ, m.
BC. 46^d, 47^c ; 2 ବ୍ୟୟୋଗ, BC.
43^a ; 3 ବିଶ୍ଳେଷ, m. BC. 17^a, 49^c.

ଭବୁଷ, ଫଳ, n. a fruit, NA. 7^c.

ଭବୁଷ^{୧୫}, ସଫଳ, fruitful.
NA. 14^c.

ଭବୁଷ^{୧୬}, ଫଳ, n. a fruit, BC. 8^d,
55^d, MK. 11^b, 12^{a, c}, 14^b ; NA.

འབྲས་བུ

3^a, 7, 13, 9^b ; NB, 18, 1, 26, 1 ;
PD, 12^a ; UV, 12^b,^c ; RK, 29.

འབྲས་བུ་མེད་པ, फलभाव, m. the
absence of the fruit, MK, 14^c.

འབྲས་བུ་ལ་གནས, फलस्थ, partak-
ing of the reward, BC, 9^a.

འབྲས་མེད, निष्फल, fruitless, futile,
BC, 45^c.

འབྲེལ་བ, सम्बन्ध, m. connection,
NBT, 9, 5, 10, 4, 12, 1, 28.

ཡུར, 1 འཁུ, made (lit. युक्त, join-
ed), BC, 25^d ; LV.A3^{19, 53} ;
2 ཡོའི་ཤིང་, employed, NA, 7^a.

ཡུར་བ, 1 ཡུར་བྱུང་, arising from or
produced by, NBT, 11, 13 ; 2
ཡུར་བྱུང་, used, employed, CS, 8^c.

ཡུལ་, 1 ཡུལ་, n. giving, gift, PD,
16^a ; 2 ཡུལ་, I shall give, LV,
B13¹⁹.

ཡུལ་བ, ཡུལ་, n. giving, gift, BK,
19^b.

མ

མུང་བ, 1 མུང་བ, thinness (lit. 2
शोधन, n. cleansing), NBT, 1^d.

མུར, མུར, m. connection, UV, 16^c.

མུར་པོ, མུར་པོ, m. one who em-
ploys, an author, KA, 6¹.

མུར་བ, 1 མུར་བ, m. application,
attachment, devotion to, LV.

CI¹¹, 2^a ; 2 མུར་བ, m. applica-
tion, performance, BK, 5^b.
KA, 2^b ; NA, 2, 12, 15 ; 3 མུར་བ,
m. connection, UV, 16^a.

མུར་བ་མེད, མུར་བ་མེད, m. separation
UV, 16^b.

མུལ་, a snake, 1 མུལ་, m. BC,
56^d ; 2 མུལ་, m. PD, 3^a,^b,^c.

མུང་བར་ཏེད, མུང་བར་ཏེད, plays with
an instrument, NA, 12, 15.

མ

མ, 1 མ (का), what (im-

स'

plying 'no'), LV. B20²⁹ ; 2-^{not},(i) न, BC, 16^a, etc. ; BG, 4^b ;KA, 4^b ; LV. B7⁷, etc. ; C4¹⁸ ;NA, 5^{a, b}, etc. ; PD, 14^b, etc. ;UV, 1^c ; (ii) मा, BC, 50^b, 55^a ;3 mother, (i) जननी, BK, 15^b ;(ii) मातृ, BC, 32^c, 45^c ; PD, 26^{c, d}.

स'वस्रिद'व, अनाहित, not produced,

not effected, NB, 6. 3.

स'द्वस्रु'व, अभ्रान्त, not mistaken,

NB, 4. 1.

स'गुर'व, अभूत, non existent,

BC, 38^d.

स'दिस, अनियम, m. uncertainty,

CS, 15^b.

स'दद'वा, मतङ्ग, m. a man of the

name, NA, 7. 3. 5.

स'वादि'वा'व, ऋते, ind. without,

excepting, CS, 9^c.स'सघे'द, अदृष्ट, not seen, PD, 28^c.

स'क'द

स'के'द, eunuch, 1 क्रीव, BC, 33^a ;2 नपुंसक, CS, 13^b, 14^{b, d}.

स'कु'स, असमर्थ, unable, KP, 1.3.

स'स्रु'द'स, (lit. अनुत्सृष्ट, not given

up). अनुत्सृज्य, gd. having not given up, PD, 4^c.स'स्रु'स,¹ 1 अकृत, not done, BC,52^c ; 2 अकृत्वा, gd. having not done, PD, 4^{a, b}.स'स्रु'स² (pf. of सु'द'व, to tell, men

tion). सु'द'व, अप्रतिवेद्य, gd. hav-

ing not told, having not in-

formed, LV. B2⁵.

स'स्रु'द'व, अनागत, not come or

arrived, PD, 7^a.स'स्रु'द, अनागत, future, UV, 14^b.

स'स्रु'स, तृणोमासीन, keeping si-

lent, UV, 18^a.

स'क'द, वैकल्य, n. imperfection,

deficiency, CS, 12^c.

ས་ཡིན

ས་ཡིན, न (भवति), not, BC. 16^b,
18^b, 21^d, 32^d, 34^d. 48^d, 61^b,
67^d; BK, 8^d; CS, 9^d, 17^b; MK,
1^{a, b}, 4^c, 6^b, 10^d; NA, 9^c; NBT,
12. 5.

ས་ཡིན་ནམ, ननु, not ? is it not ?
CS, 8^d, 22^d; NA, 6.6, 9, 7.7.

ས་ཡིན་པ, न, not, CS, 15^b; NA,
17. 4; NbT, 4. 2.

ས་ལ་ཡ, मलय, m. a mountain of
the name, NA, 7. 14, 16, 19,
22, 8^d.

ས་ལ་ཡ་ཙན་མ, मलयवती, f. the
name of the heroine of the
drama, NA, 12. 15.

ས་ལགས, न (भवति), not LV.
B10¹⁰.

ས་ལུས་པ, अशेष, without remain-
der, whole, all, LV. C6¹⁰.

མི

ས་བསྐྱབས, अशिक्षित, not trained,
KP, 3. 1.

ས་ཏེ, महिष, m. a buffalo, RK,
14, 34.

མང, बहु, many, much, PD, 5^a;
UV, 18^b.

མང་ལྔ་ན་པ, बहु, many, BK, 2^b.

མང་པོ, बहु, many, much, BC, 11^a,
64^d, 68^d; NA, 7. 13; PD, 4^d;
UV, 4^d; RK, 36.

མང་པ, महत्, great, LV. B20³¹.

མན་ངག, उपदेश, m. instruction,
advice, BK, 12^b.

མར, हविस्, an oblation, clarified
butter, NA, 9. 8.

མལ, शयन, n. sleeping, a bed,
BC, 28^a; LV, 11¹², 19^a.

མི 1 not, (i) न, BC, 24^b, etc.;
BR, 9^d, etc.; CS, 2^b, etc.;

མི

KA, 7^c, etc. ; KP, 1. 1, etc. ; LV. A8¹³, etc. ; NA, 2. 12, etc. ; MK, 5^c, etc. ; NBT. 4. 3, etc. ; PD, 9¹, etc. ; UV, 1¹, etc. ; (ii) ལོ, LV. B15²² ; 2 a man, (i) ལྟ, m. BC, 24^b ; BK, 1^a ; (ii) ལྟ, m. BC, 1^d ; (iii) ལྟུམ་, m. LV. A2², 5³ ; UV, 5^c, 19^b ; (iv) ལྟུམ་, PD, 20^c, UV, 22^a.

མི་དགའ་, བྱུང་ལྟ་, cast-down, LV.

B 11.

མི་དགའ་མ་ལ་, ལེད་, m. distress, dejection, LV. 12¹⁷.

མི་འགྲུང་, ལྟ, not, CŚ, 12¹.

མི་འགྲུང་ལ་, ལྟ, not, LV. C1^{20, 21, 26, 28, 32}.

མི་འཇིགས་སྤྱོད་, འཇིགས་སྤྱོད་, m. one who gives the assurance of safety, PD, 25^c.

མི་ཉལ་ཙམ་, འཇིགས་སྤྱོད་, adv. as soon as he did not sleep (see Notes), LV. 3^a.

མི་སྤྱོད་

མི་ཉལ་, འཇིགས་སྤྱོད་, absence of vicinity, NB, 13. 1.

མི་དྲག་ལ་, འཇིགས་སྤྱོད་, not eternal, CŚ, 15^c ; KP, 5. 1. 6. 2, 3. 7. 1. 2. 8. 1.

མི་ཐོག་ལ་, འཇིགས་སྤྱོད་, f. a town of the name, UV, 24^a.

མི་སྤྱོད་ལ་མི་སྤྱོད་, འཇིགས་སྤྱོད་, an instance on the other side, a dissimilar instance, or one in which the major term is not found, NB, 29. 2 ; 2 འཇིགས་སྤྱོད་, m. an adversary, foe, NA, 7. 2.

མི་བདག་, འཇིགས་སྤྱོད་, m. a king, BC, 38^b.

མི་འདོད་, འཇིགས་སྤྱོད་, undesirable, PD, 19^c.

མི་སྤྱོད་ལ་, འཇིགས་སྤྱོད་, not pleasing, not agreeable, LV. C4^c.

མི་སྤྱོད་, འཇིགས་སྤྱོད་, not blamed, UV. 18^d.

མི་གཙང

མི་གཙང, *सुचक्ष, very impure,
KP, 2. 3.

མི་འཆོབ, अहिंसा, f. not killing,
CS, 21^a.

མི་བཞིན་པ, निःस्पृह, free from long-
ing, BC, 66^a.

མི་ཟད, अक्षय, undecaying (*कूर,
མ་རུངས་པ, pernicious), BK,
1^b.

མི་ཟད་པ, अक्षय, undecaying, BK,
13^c.

མི་ཟུང, विषम, uneven, rough,
NA, 7. 19.

མི་འོས་པ, अनर्ह, not fit, NA, 12.
13.

མི་གཡོ, अच्युत, not giving way,
imperishable, BK, 32^a.

མི་རིགས་མཐུན, not right, LV.
B2¹¹.

མིན་ནས

མི་ཤེས, अज्ञान, n. ignorance, CS,
13^c.

མིག, the eye, 1 अक्षि, NA, 13.
18 ; 2 चक्षुस्, n. BC, 4^b ; KP,
7. 1 ; NA, 1^a, 9^a, 14^a ; 3 नयन,
n. LV. 13^a ; 4 लोचन, n. NA,
11. 5.

མིག་ལྔ་པ, नेत्रवत्, one with the
eyes, CS, 22^c.

མིང, नामन्, n. a name, CS. 19^a ;
PD, 12^c.

མིན, 1 न, not, BC, 1^a, 9^b, 15^c,
19^d, 41^c ; BK, 7^d, 8^d ; CS, 2^d,
3^b, 10^b, 13^a, 15^b ; MK, 1^b, 5^d,
14^a ; NA, 1^b, 5^a, 10^a, 27^b ; UV,
21^d ; 2 न तु, but not, BC, 1^d ;
3 न स्यात्, may not be, BC, 17^d ;
4 नैव, certainly not CS, 8^b.

མིན་ནས, ननु, is it not, CS, 10^d,
15^d.

སྒྲ་བ

སྒྲ་བ, न, not, CS, 14^b.

ལྷ་ཏིག, मौक्तिक, n. a pearl, NA, 8^c.

ལྷ་བ, तमस्, n. darkness, NBT, 1^a ; PD, 1^b.

ལྷ་འཛི, मुञ्ज, m. a kind of grass (of which the girdle of a Brahmin is made), NA, 10^c.

མེ, heat, fire, 1 अग्नि, m. BC, 36^c ; 2 तेजस्, KP, 6. 3 ; 3 वह्नि, m. BK, 1^b.

མེ་ཏོག, a flower, 1 कुसुम, BK, 23^a ; NA, 7. 13 ; PD, 2^b, 22^c ; 2 पुष्प, n. BK, 14^c ; NA, 11^c ; RK, 16.

མེ་ལོང, आदर्श, m. a looking glass, KA, 5^b.

མེད, not, is not, does not exist non-existent, 1 असत्, CS, 10^a, MK, 6^{a,c}, 7^b, 12^a ; 2 न, BC, 24^d, 27^b, 36^d, 61^c ; KA, 5^a ; LV. B16¹² ; NA, 9^b ; MK,

སེལ་ཆེ་བྱེད

4^{a,b} ; UV, 9^c, 20^d, 24^b ; 3 न विद्यते, NBT, 12. 1 ; 4 नास्ति, BC, 10^d ; KP, 10. 1 ; PD, 1^{a,b,c,d} ; UV, 2^d, 18^d, 21^{a,b} ; 5 विना, ind. without, NA, 7. 3.

མེད་ཅིང, नास्ति, is not, UV, 2^d.

མེད་དོན, *निवृत्त्यर्थ, for the disappearance, BC, 3^a.

མེད་པ, is not, absence, non-existence, 1 अभाव, CS, 20^d ; NBT, 5. 4 ; 2 असत्त्व, NB, 29. 1 ; 3 न, CS, 2^c ; MK, 11^{b,c} ; 4 नास्ति, CS, 16^d ; UV, 24^c ; 5 हीन, tute or deprived of, RK, 21^a.

མེད་པ་པོ, नास्तिक, m. an unbeliever, BC, 31^a.

སེལ་ཆེ་བྱེད, जागर्ति स्म, awoke, kept watchful, LV. B22¹⁷.

མེས་ཁྲ

མེས་ཁྲ, पूर्वपुरुष, m. fore-fathers.
RK, 24.

མོ, स्त्री, f. a woman, CS, 14^{b, d}.

མོད་ཀྱི, यद्यपि, even though,
PD, 12^b.

མྱ་ངན, 1 शोक, m. sorrow, grief.
BC, 18^{a, c}, 42^a; UV, 2^{d, f}, (शोचि-
तुम्, inf. to regret), BC, 18^b;
2 शोच्यते, affliction is felt.
BC, 24^d.

མྱ་ངན་འདྲའ, निर्वाण, see next,
CS, 3^a.

མྱ་ངན་འདྲའ་བ, निर्वाण, n. CS, 3^c.

མྱ་ངན་འདྲས་བ, निर्वाण, CS, 21^c.

མྱ་ངན་གནས, शोक, m. sorrow, (lit.
शोकस्थान, n. a cause of sorrow),
BC, 30^d.

མྱ་ངན་བྱ, शोच्य, deplorable, BC,
18^d.

དམན་བ

མྱ་ངན་འོས, शोच्य, deplorable, BC,
19^f.

མྱ་ངན་ལས་འདྲའ, निर्वाण, n. the
name for the final liberation in
Buddhism, LV, C1³³.

མྱ་ངས, मरु, m. a desert, BK, 91^c.

མྱ་བྱ, अङ्कुर, m. n. a sprout, BC,
28^c.

མྱར་དྲ, adv. quickly, 1 आशु,
NB, 6. 1; 2 क्षिप्र, BC, 52^b;
3 द्रुत, PD, 29^b; 4 शीघ्र, BC,
55^d.

མྱར་བ་མྱར་བར, adv. त्वरित, in
quick manner, LV. B⁹.

དམན་མོ, नीच, m. a low, man, PD,
4^b.

དམན་བ, low, inferior. 1 प्रत्यवर,
BK, 6^d; 2 हीन, LV. C1¹²;
UV9^a.

དམན་བ་ཉིད་བྱས, अधरोक्त, made
low, BK, 17^c.

དམར་པོ་

དམར་པོ་, राग, m. red colour,
BC, 49^a.

དམར་པོ་, red 1 रक्त, NA, 8°; 2
लोहित, RK, 12, 34.

དམར་པོ་ཉིད་, रक्ता, f. redness,
BK, 17^b.

དམིགས་པ་, 1 आलम्बन, n. sup-
porting, MK, 2^b, 8^l; 2 उपलब्धि,
f. perception, understanding,
KA, 8°.

དམིགས་པ་མེད་པ་, अनालम्बन, with-
out supporting, MK, 8^a, °.

དམུལ་པ་, नरक, m. the hell, BK,
1^b, 15°; PD, 19^a.

མི་བྱེད་, मयूर, m. a peacock, LV.
B9¹⁴.

མི་ལས་, स्वप्नभूत, being like a
dream, BC, 48°.

མིངས་པ་, मोह, m. delusion,
PD, 1^b.

སྒྲིག་ཅི་

སྒྲིག་ཅི་སྒྲིག་པ་, तमस्, n. darkness,
KA, 4^l.

སྒྲིད་, निन्दा, (*निन्दितुम्), f. blame,
UV, 21^d.

སྒྲིད་པ་, निन्दा, f. blame, UV, 20°.

སྒྲིད་པར་བྱ་བ་, (lit. निन्दनीय, to be
blamed), *निन्दित, blamed,
UV, 19^a.

སྒྲིད་པར་འོས་, निन्द्य, deserving
blame, NA, 5^l.

སྒྲིན་, medicine, 1 औषध, n. CŚ,
8°, 10^d; KP, 1. 1; PD, 13°; 2
मेषज, n. PD, 14^l.

སྒྲིན་མེད་, निरौषध, without medi-
cine, PD, 17°.

སྒྲིག་སྒྲི, वेणु, m. a bamboo, UV,
12^b.

སྒྲིན་, भ्रू, f. brow, NA, 2^b.

སྒྲིག་ཅི་, अलकक, m. red lac used

སྒྲོ་བ་

by women to dye the soles of the feet, NA, 8°.

སྒྲོ་བ་དང་བཅས་པ་, साधिल्लेष, with reflection, censure, NA, 13, 5.

སྒྲོ་བར་བྱེད, √निन्द, to blame, निन्दन्ति, UV, 18^b.

སྒྲོ་བྱེད, √निन्द, to blame, UV, 18^{a, c}.

སྒྲོ་ལམ, प्रणिधान, n. supplication, RK, 33.

སྒྲོས (pf. and imp. of སྒྲོ་བ་, to call, assert, √कथ, to say), 1 आरोचयति स्म, said, LV. B20²²; 2 कथय, imp. say, NA, 7^a.

སྒྲོས་ཅི་དགོས, 1 का कथा, what word (lit. say what is necessary), BC, 27^a; CS, 16^a; 2 किं पुनः, how much more, BC, 27^a, 49^a.

སྒྲོ (√वच्, √वद्, to say, speak).

སྒྲོ

1 वक्ष्यामि, I shall speak, BC, 37^a, 38^a; 2 वदत, pt. pl. speaking, a speaker MK, p. 176; 3 वादिन्, a speaker, BK, 8^b.

སྒྲོ་མཁའ་, पाठक, reading, talking, RK, 14.

སྒྲོ་བ (√कथ्, √ब्र, √वद्, etc. to say, speak, pf. སྒྲོས, imp. སྒྲོས, 1 कथयेत्, opt. one may say, BC, 40^{b, d}; 2 ब्रुवत, pt. pl., saying, NBT, 9. 4; 3 ब्रूयाम्, opt. I may say, BC, 39^b; 4 वदत, pt. pl. speaking, a speaker, BC, 42^a; NBT, 10. 3.

སྒྲོ་བ་པོ་, वक्त्र, m. a speaker, NBT, 10. 6.

སྒྲོ་བར་, वक्तुम्, inf. to say, NBT, 10. 2.

སྒྲོ་བྱ, वाच्य, to be said, BC, 24^b.

སྒྲོ (སྒྲོ and རོ), भणामि, I say, NA. 13°.

शुन

शुन, said, 1 अवोचत्, BG, 1^d ;

2 अवोचत्, LV. B12^a ; 3 आह,

LV. A5¹⁰, B20¹⁰ ; 4 आहुः, LV.

B20²¹ ; 5 उक्त, NA, 2. 6 ; 6

उवाच, BC, 60^d, BK, 7^b ; 7 वभाषे,

LV, B13⁷ ; 8 भाषिन्, one who

says, speaking, talking, UV,

18^b ; 9 भाषिन्, speaking, talk-

ing, UV, 18^b.

शुनन्, उक्ता, BC, 12^a.

शुनन्, said, 1 अवोचत्, BC, 4^d,

62^a ; 2 अवोचत्, LV. B 14^a ;

3 अवोचत्, LV. A 11² ; 4 आमन्त्रया-

मास, addressed, LV. B¹¹ ; आह,

LV, A 3²³, 4¹², 6¹⁶, 8^a, 9^a, 10²,

B7² ; 5 उक्त, LV. A9², NBT, 9.7

6 कथन, mention, PD, 12^a ;

7 व्रवीति, NA, 9. 4 ; 8 व्रुवत्, pt,

pl. saying, BC, 13^d ; 9 व्रूयात्,

you should say, BC, 51^d ; 10 व्रूहि

imp. say, BC, 52^d ; NA, 3^d.

वर्त

वर्त, वाच्य, say (imp.), to be said,
BC, 38^b.

वर्तन्, वद, imp. say, LV. B
13¹⁷.

उ

उद्वन्द, चन्दन, m. n, sandal, BK,
29^a ; NA. 7. 19, 8^a.

उत्, 1 -मात्र, an affix in the sense
of measuring, as much as,
BC, 1^b ; NA. 13. 26 ; 2 मात्र,
mere, only, PD, 12^a ; 3 मात्रा,
a measure, PD, 15^a.

उत्, मात्र, n. mere, only, CŚ,
1^a.

वर्तुवा, विहार, m. a mon-
astery, BK, 29^a.

वर्तुव, प्रधान, n. (i) the chief
minister of a king, NA, 7. 3 ;
(ii) main, NA, 12. 5.

གཙོ་བོ

གཙོ་བོ་ཉིད, प्रभुत्व, n. authority, supremacy, PD, 5°.

བཅའ་བར་བྱ, प्रतिपालयावः, we two wait (in the sence of प्रतिपालयिष्यावः, we two shall wait), NA, 12, 14.

བཅུན, श्लाघ्य, praise-worthy, BC, 33°.

བཅུན་མེད་འཁོར, अन्तःपुर, n. the harem, inmates of the female apartment, the ladies taken together, BC, 37°.

ཙ, मूल, n. a root, UV, 21°.

ཙ་བ, मूल, n a root, origin, basis, text, BK, 5° ; MK, p. 176 ; UV, 1°.

ཙ, दर्भ, m. the *kuśa* grass, NA, 11. 4 ; 1 ལྷ, grass, NA, 12°.

ཙེག་བ, कुञ्ज, n. a wall, LV. B 9°, 10¹³

བརྒྱལ་བ

ཙུབ་བོ, कटुक, pungent, unpleasant, PD, 30°.

ཙེ, अग्र, the uppermost part, point, top, NA, 13. 2.

ཙོམ་བ, 1 आरब्धवत्, one that has begun, NBT. 12. 4 ; 2 आरम्भ, m. a beginning, BC, 52° ; 3 आरम्भणीय, to be begun, NBT, 5. 3 ; 4 व्यापार, m. action, NBT, 10. 6.

བརྒྱལ་བར་བྱ་བ་ཉིད, आरम्भणीयत्व, the state of what is to be begun, NBT, 6. 1.

བརྒྱལ་བ (or ཙོམ་ས, pf. of ཙོམ་བ
आ√रम्, to begin, ft. ཙོམ་ས, imp.
ཙོམ་ས) आरम्भते, is begun, NBT, 7. 18.

བརྒྱལ་བ་བ, प्रतिबद्ध, bound, connected with, (lit. आरब्ध, begun), NA, 2. 9.

བརྟེན་པ་

བརྟེན་པ་, f. love, affection, kindness, affectionate, 1 རྟེན་པ་, f. BG, 1°; 2 དཔེ་, NA. 10°; 3 རྟེན་པ་, BC, 41°; 4 རྟེན་པ་, m. BC, 24°, 27°, 31°, 44°, 50°, 51°.

བརྟེན་པ་མེད་, མེད་, m. the want of affection or love, BC, 15°.

བརྟེན་པ་མེད་, མེད་, unkind, cruel, NA, 1°.

བརྟེན་པ་མེད་པ་, མེད་པ་, unkind, NA, 13. 6.

བརྟེན་པ་ལྟ་སྒྲུབ་, ལྟ་སྒྲུབ་, n. activity, assiduity, UV, 8°.

བརྟེན་པ་དང་ལྟ་སྒྲུབ་, ལྟ་སྒྲུབ་, energetic, diligent, PD, 24°.

བརྟེན་པ་, (+མེད་) མེད་, (always) active, BK, 26°.

སྒྲུབ་, སྒྲུབ་, to give, 1 དཔེ་, LV. 17°; 2 དཔེ་, LV. 14°.

སྒྲུབ་པ་, སྒྲུབ་པ་, to give, དཔེ་ (for དཔེ་), to give, LV. B 14°.

ཆོག་

ཆོག་

ཆོག་, 1 ཆོག་, m. heat, LV.B 9°; 2 ཆོག་, not, BK, 5°.

ཆོངས་པ་, ཆོངས་པ་, m. the creator.

ཆོངས་པ་རྒྱུད་པ་, ཆོངས་པ་, n. celebrity or the duties of a religious student, LV.C 1°.

ཆོད་པ་, ཆོད་པ་, n. evidence; the means of arriving at correct knowledge, NB, 18. 1, 20. 1, 26. 1.

ཆོད་, ཆོད་, hot, BK, 3°.

ཆོལ་, ཆོལ་, n. a forest, BK, 11°, 14°, 16°, 30°, KA, 1°.

ཆོག་, a sentence, speech, word, 1 ཆོག་, n, NA, 10°; NBT, 10. 4, 5, 12. 1; 2 ཆོག་, n. BC, 42°; 3 ཆོག་, n. LV. 16°, 18°; 4 ཆོག་, n. BC, 13°, 25°; BK, 14°; NA, 10. 4, 12°; PD, 3°, 28°; 5 ཆོག་, f. BC, 25°; KA, 3°, 9°.

ཚོག

ཚོག་གི་ཐེང, पदावली, f, a series of words, KA, 10¹,

ཚོག་བ, √दह्, passive, to be burnt, 1 दहति (passive), UV, 24¹ ; 2 दह्यमान, being burnt, BC, 36⁶.

ཚོག་བར་གུར, दह्यते, is being burnt BG, 3¹.

ཚོག་ལེན་བྱས་བ, कारिका, f. the concise statement in verse, MK, p. 176.

ཚོགས་བཅད, पद्य, n. a verse, KA, 11^{1,6}.

ཆས་བ, अलम्, ind. sufficient, UV, 6⁶.

ཚོགས་བར་འགུར་ཞིང, आक्रमेण्या, may attack, LV, B 15^{4,6}.

ཚུར, इह, here, NA, 8. 1, 10. 1, 12. 7.

ཚུལ, 1 रूप, n. form, kind, NB, 25. 2; 2 सदृश, like. BC, 41⁶.

ཚོགས་བ

ཚུལ་ཁྲིམས, शील, n. religious or moral behaviour, CS, 17^{1,6}.

ཚུལ་བཞིན་དུ, योनिशः, adv. wisely. properly, KP, 4.2.

ཚུལ་གསུམ་བ་ཉིད, त्रैरूप्य, n. being of three kinds, NB, 27. 1.

ཚེ, काल, m. time, PD, 3¹, 7⁶. RK, 20, 29.

ཚོང་བག་མེད, अमितायुस्, unmeasured life, LV, B 15¹⁹.

ཚོར་མ, कण्ठक, m. thorn, PD, 28⁶.

ཚོགས, a group, multitude, 1 गण, m. BK, 28¹, LV, B 20¹⁹, NA, 3¹, 9. 9; 2 निबह, m. BK, 12⁶; 3 वृन्द, n. PD, 5¹; 4 सङ्घ, m. BK, 9¹, 27¹; 5 सम्भार, m. BK, 30¹.

ཚོགས་བ, 1 सङ्घत, collected, BK, 15¹; 2 समूह, a multitude, NA, 2. 5, 10⁶.

ཚོན

ཚོན, नेपथ्य, n. decoration, dress, particularly of an actor, NA,

2. 16.

ཚོར, संजानीते स्म, perceived or felt, LV.B 19¹⁸.

ཚོར་བ, वेदना, f. feeling, KP, 5. 21.

མཚན, 1 निशा, f. the night, BK, 3^a; 2 लक्षण, n. a mark, characteristic, LV. A 13^a, 14^r.

མཚན་ཉིད, 1 लक्षण, n. characteristic, KA, 2^a; NB, 16. 12. 1. 16. 1; 2 लक्षणत्व, n. the state of characteristic, NB, 15. 1.

མཚན་མ, 1 *आलक्ष्य, visible, NA, 10^b; 2 चिह्न, n. a mark, BC, 59^c; 3 निमित्त, n. an omen, NA 8. 3.

མཚན་མོ, रात्रि, f. the night, LV. B3².

མཚས་མ, सन्ध्या, joint, evening, BC, 65^c.

འཚལ

མཚར་བ, विस्मय, m. wonder, surprise. NA, 2^c.

མཚུངས, 1 इव, ind. like, PD, 8^b;

2 सम, equal, like, NA, 7^b;

3 सादृश्य, n. (lit. सदृश), resemblance, PD, 30^b.

མཚུངས་བ, -उपम, like, BC, 62^c.

མཚུངས་བ་དེ་མ་ཐག་བ, समनन्तर, immediately contiguous, NB, 9. 2.

མཚོ, सरस्, n. a lake, pond, RK, 21^a.

མཚོན, 1 लक्षित, noticed, perceived. NA, 9. 11; 2 लक्ष्यते, is noticed, perceived, NA, 9. 9. 11. 5.

མཚོན་ཐབས, शस्त्र, n. a weapon, KP, 3. 1.

འཚལ, √ इष्, to wish, desire, (also to beg, beseech), [in con-

འཚོ་བ

nexion with other verbs it denotes the sense of Sanskrit potential mood, *vidhi-liñ*,]

1 རྫོག་མེད་ཀྱི་འཚོ་བ་, I desire, LV. B 14^a ;

2 ཀའ་མེད་ཀྱི་འཚོ་བ་, m. desire, LV. A 3³⁷.

འཚོ་བ་, རྫོག་མེད་, m. mischievious, UV, 23^a.

འཚོ་བ་ཅན་, རྫོག་མེད་, m. injurious, mischievious, UV, 23^a.

འཚོ་བ་ཅན་པ་, རྫོག་མེད་, injurious, cruel, BC, 61^b.

འཚོ་བ་ཅན་པ་, རྫོག་མེད་, not injurious, not mischievious, UV, 22^b.

འཚོ་བ་ཅན་པ་, རྫོག་མེད་, m. not mischievious, UV, 23^c.

འཚོ་བ་ (འཚོ་བ་, རྫོག་མེད་, to live, pf. and imp. རྫོག་མེད་), རྫོག་མེད་, we live, UV, 23^d, 24^d.

འཚོ་བ་, རྫོག་མེད་, m. subsistence, LV C 2³⁸ ; 2 རྫོག་མེད་, m. life, BK, 24^d.

མེད་པ་

མེད་

མེད་པ་, རྫོག་མེད་, wise, PD, 9^c.

མེད་པ་ (མེད་པ་ is hon. for རྫོག་མེད་, 1 རྫོག་མེད་, to do, imp. རྫོག་མེད་), 1 རྫོག་མེད་, you do, NA, 3. 8 ; 2 རྫོག་མེད་, aorist, 3rd pres. dual, they two did, BC, 64^d ; 3 རྫོག་མེད་, imp. do, LV. B12²⁰ ; 4 རྫོག་མེད་, done, BC, 35^b ; 5 རྫོག་མེད་, imp. 2nd pers. sing. do, LV. B 12¹⁶.

མེད་པ་, 1 རྫོག་མེད་, creating, producing, NBT, 1. 16 ; 2 རྫོག་མེད་, n. making, NBT, 10. 28, 11.20 ; 3 རྫོག་མེད་, done, NA, 2. 10 ; 4 རྫོག་མེད་, a leader, guide, UV, 15^c.

མེད་པ་, 1 རྫོག་མེད་, dear, NA, 7. 20 ; 2 རྫོག་མེད་, n. a friend, PD, 26^b.

མེད་པ་, 1 beautiful, (i) རྫོག་མེད་, BK, 16^d ; (ii) རྫོག་མེད་, KA, 7^c.

མཛེས་པ

2 शोभन्ते, look beautiful PD, 22¹.

མཛེས་པ, 1 कान्ति, f. beauty,

BK, 21^a; 2 भाति, vb. shines, NA, 6^a; 3 मनोहर, pleasing. BK, 28^b; 4 शोभा, beauty, BK, 27¹; 5 शोभित, decorated, beautiful, BK, 19¹; 6 सुन्दर, beautiful, LV. A13²².

མཛེས་སྤྲལ་, लावण्य, n. beauty, BK, 18^a.

མཛོད་ (imp. of མཛོད་, to do),
करोतु, vb. let (him) do, RK, 28.

མཛོད་ཅིག, कारय, imp. let one get it done, (here the causative sense is not intended,) lit. do (imp); (with *rājya*) rule. LV. A6²⁵.

འཛིགས་, भय, n. fear, CS, 20¹.

འཛུམ་

འཛིན་, holding, catching. 1 ग्रहण, n. RK, 15; 2 धारण, n. RK, 27.

འཛིན་པ, 1 (उद्-√वह्, to hold, support), उद्वहन, n. holding, supporting, NA, 2. 8; 2 (उप-सम्-√ग्रह्, to collect), उपसंग्रह, m. collection, BK, 28^c; 3 (√ग्रह्, to receive, take), ग्रहण, n. taking, KP, 3. 1; 4 (√धा, to hold), दधीत, one should hold, BC, 40^{b, d}; 5 (√भृ, to bear), भृत्, bearing, having, BC, 34^b; 6 (√वह्, to carry), वाहिन्, carrying, NA, 7. 19.

འཛིན་བྱེད་པ, (√धा, to hold), दधान, pt. pl. holding, NA, 12^a.

འཛུམ་, स्मित, n. a smile, NA, 2^b.

འཛུམ་དང་བཅས་, सस्मित, with a smile, NA, 6. 8.

འཛོགས་དྲི

འཛོགས་དྲི (འཛོགས་ pf. of
འཛོག་པ, ག་√རྒྱ, to climb up,
ascend), ག་རྒྱ, gd. having
climbed up, NA, 8. 2, 3.

འཛོམས་, (pf. of འཛོམ་པ, སྐྱེ-
√གྱེ, to come together). སྐྱེ-
གྱེ་མཐུན་, RK, 30.

རྩ་པ, བཟུང་, m. n. mud, UV, 10¹.

རྩ་པ་འཁྱུང་, སྐྱེ་པ་, n. a lake, pond,
BC, 57^c.

རྩ་པ་འཁྱུང་, a miracle, 1 ག་རྩ་པ་,
RK, 30 ; 2 ག་རྩ་པ་, f. RK, 16.

རྩ་པ་, མི་མཐུན་, ind. falsehood, false
NA, 1^c, 9^c.

རྩ་པ་འཁྱུང་པ་འཁྱུང་པ་, སྐྱེ་པ་, f. per-
fect wisdom, LV. C1³¹.

རྩ་པ་འཁྱུང་པ་འཁྱུང་པ་, སྐྱེ་པ་, m.
fully awakened or enlightened;

ཞི

LV. A14⁴⁰ ; MK. p. 176 ;
UV, 14^c.

རྩ་པ་འཁྱུང་པ་འཁྱུང་པ་, *འཁྱུང་, (for སྐྱེ་པ་),
m. UV, 15¹.

ཞི

ཞི་པ་, བཟུང་, m. a noose, BK,
18^b ; RK, 16.

ཞི་པ་, the leg. 1 བཟུང་, m. n.
BK, 20^b ; NA, 3. 14, 5. 4, 6^b ;
2 བཟུང་, m. BC, 35^c, 53^c, BK,
23^c ; NA, 2. 4.

ཞི་པ་, the face, mouth, LV. A3³⁵.

ཞི་པ་འཁྱུང་པ་, བཟུང་, m. a leader,
PD, 5^a.

ཞི་, (√མཐུན་, to be peaceful or calm).

1 མཐུན་པ་ (མཐུན་པ་, is kept off),
PD, 13^d ; 2 མཐུན་, m. calmness,
absence of passions, PD, 11^d ;
RK, 31 ; 3 མཐུན་, adj. calm,

ཞི་བ

m. one who has subdued one's passions, BK. 8^b ; 4 शान्ति, f. tranquility, calmness, PD, 27^b ; 5 शिव, n. tranquility, adj. tranquil, auspicious, CS, 18^a ; MK, p. 176 ; 6 सौम्य, gentle. BC, 61^o.

ཞི་བ, 1 शान्त, calmed, PD, 11^{a, b} ; 2 शिव, propitious, auspicious, UV, 11^a ; 3 सौम्य, gentle, BC, 5^a, 50^b.

ཞི་བར་འགྱུར, (√शम, to become quiet), शाम्यति, BK, 5^d ; PD, 30^d.

ཞི་བར་བྱེད, शमन, quelling, allaying, BK, 22^d.

ཞིང, 1 ptcl. See PD, 22^a, p. 241 ; 2 क्षेत्र, n. a field, KP, 2. 1, 3.

ཞུ་བྱ, विज्ञाप्य, to be informed, requested, BC, 23^b.

ཞུགས་, कोष, m. n. a case, BC, 56^d.

ཞེས་དང་བཅས

ཞུགས་ (pf. and imp. of འཇུག་བྱ, प्र-√विश, to enter, ft, गङ्गा), प्रविशति, enters, NA, 3. 4, 4. 2. ཞུགས་དེ, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 12. 15.

ཞུགས་པ, यान, n. a vehicle, NB. 6. 2.

ཞུས་གྱུར, सीदन्ति, sink down, BG, 2°.

ཞུས་པ, विषीदत, pt. pl. being cast down, BG, 1^d.

ཞུས་བ (ཞུས་ pf. of ཞུ་བ, to ask, request, petition), བྱུ, asked, RK, 29.

ཞེ་ནི, इति, a ptcl. generally used to report the very words spoken or supposed to be spoken by some one, BC, 21^b, LV. B 20²⁷.

ཞེས་དང་བཅས, सप्रतीश, respectful LV. A8^o.

ཞེས

ཞེས, इति, see ཞེན, above. BC, 4^c;
BK, p. 151; CS, 3^a, 5^a, 10^b.;
KA, 11^d; LV, A 2¹⁰, 3⁶, 3⁸,
13⁴⁷, B 20¹⁸; NA, 3, 9, 7, 17,
11^a, 13⁶, 2⁵; NBT, 10, 12; RK,
23, 29, 33.

ཞེས་པ, 1-आह्वय, called, BK, 30^b;
2 इति, BK, 7^a, 14^a; 3 नामन्, n.
a name, BK, 2^a.

ཞེས་བྱ, 1 इति, MK, 7^c; NA, 2.
17; 2 नाम, ind. by name, in-
deed, BK, 4^a; CS, 19¹; NB, 22.
1; RK, 2.

ཞེས་བྱ་བ, 1 इति, LV, A 14²⁸;
MK, 10^c; NA, 7, 5; NBT, 2, 1,
10, 4, 5; 2 नाम, ind. by name,
BC, p. 113; CS, 10¹. KP, p.
183; NA, p. 33, 2, 10, 3, 5;
NB, p. 154.

ཞེས་བྱའི་བར་དུ་འགྱུར་བ, (इति) याव-
देव, till this, LV, A 14³².

གཞན

ཞེས་བྱའོ (བྱའོ is བྱ and འོ.)

1 इति, LV, C 7²⁶; 2 उच्यते,
(it is) said, KP, 4, 4, 5, 1, 6, 4,
7, 3, 8, 2, 10, 2; LV, C 4³⁰,
5¹⁹.

ཞེ་མོ་, दुग्धवती, f. milch, RK, 14.

ཞེན་ནས (ཞེན, आ √रुह् to ride,
mount), समभिरुह्य, gd. having
mounted, LV, B 22¹³.

གཞན, other, 1 अन्य, BC, 6^a, 24^a,
49^c; LV, A 14¹⁹; NA 1^c, 6, 7,
14^c; NBT, 4, 2, 12, 4; PD, 8^b;
UV, 13^c; 2 अपर, BK, 32^c; KP,
5, 1, 6, 1, 7, 1; LV, B 17¹⁶;
3 आप, moreover, besides, LV,
B 8²; 4 पर, NA, 7¹, PD, 4^a,
19¹.

གཞན་གྱི་དོན་, परार्थ, m. the interest
of another, adj. intended for
another, NA, 7, 7.

གཞན་གྱི་བྱིང་མི་འཛོམས་པར་འགྱུར་

གཞན་ཡང་

ག, अनन्यनेय, not to be led or guided by others, LV. A 14^{4a}.

གཞན་ཡང, besides, moreover,

1 अन्यच्च, RK, 35. 2 अपिच, NA, I. 1.

གཞན་ཡུལ, विदेश, m. another country, PD, 24^a.

གཞན་ཡས, from other, 1 अन्यतस्, CS, 22^a ; 2 परतस्, MK, 1^a.

གཞལ་མེད་ཁང, विमान, m. n. the castle in the air, a palace with seven stories, BC, 28^a.

གཞི, वस्तु, n. residence, home, BC, 30^d, 51^b.

གཞུ, a bow, 1 गारुडीव, m. n. (here the bow of Arjuna), BG, 3^b ; 2 चाप, m. NA, 2^a ; 3 धनुस्, n. BC, 61^b.

གཞེས་ཤིག, आगमय, imp. wait, LV. A 10¹⁰.

བཞི

གཞོན, तरुण, m. young, R.

གཞོན་ལྷ, कुमार, m. a prince, BC 54^a, 64^a ; BK, p 37 ; KA, p. 1. LV. A 5, 0 1^a, 10B^a

གཞོན་ལྷ་ས, a girl, an unmarried girl, 1 कन्यका, f. NA, B. 7, 9, 2 कुमारिका, f. NA, 20. 6 ; 3 बाल (I), NA, 31 22^a

གཞོན་པ, कुमार, m. with རབ, བུ་ཆུ་མར, m. very delicate, BK, 4^b.

གཞོམ་པར་བྱ, प्रहर्तव्य, to be struck, PD. 7^d.

བཞག (pf. of འཇོག་པ, to place, put, fut. བཞག, imp. ཞོག), स्थापित, established, NA, 87^a

བཞག་ནས, आरोप्य, gd. having placed, NA, 3. 1.

བཞི, four, 1 चतुर CS, p. 1 66 ; LV. B 14⁷, 27¹² ; MK, 1 ; 2 चत्वारि, LV 7²⁸, 6. 3. C²,

བཞིན

བཞིན, 1 अनुसृत्य, अनुसारेण according to, RK, 29, 33 ; 2 इव, ind. like, BC, 4^b, 13^c, 26^c, 31^a, 32^a, 34^c, 35^a, 36^a, 38^c, 56^d, 65^c; BK, 17^d, 18^d, 19^d, 20^d, 21^d; NA, 7, 20, 9, 9, 11^{a, b, c}, 12^b; UV, 3^a, 10^d, 26^f; 3 यथा, PD, 3^d; 4 -वत्, an affix denoting resemblance, PD, 2^b.

བཞིན་དུ, like, 1 इव, BC, 2^{c, d}, 54^d, 57^c; BK, 16^c; 2 -वत्, PD, 10^d.

བཞིན་རས, वदन, n. the face, BK, 16^a.

བཞུགས་པ (hon. for རྫོད་པ and འདུག་པ, to sit), विहरन्ति, dwell, reside, UV, 15^a.

བཞུགས་པར་གྱུར, तस्थौ, remained, BC, 13^d,

བཞུགས་པར་འགྱུར, विहरिष्यन्ति, will dwell, UV, 15^b.

ཟས་གཙང་མ

བཞུགས་པར་གྱུར་ཞིང, व्यहार्षुः, dwelt, UV, 15^a.

བཞིན, 1 प्रयोजन, n. purpose, LV, A8¹⁹; 2 -स्पृह (स्पृहा), longing, desire, BC, 66^a.

བཞིན་(ཞིན་)པ་ལྷན་པ, व्यसनिन्, addicted to any vice, BC, 34^c.

ཟ

ཟག, छवत्, pr. pl. oozing, NA, 8^c.

ཟད་པ, 1 क्षय, m. loss, UV, 22^c; 2 क्षीण, exhausted, PD, 18^b.

ཟན, अन्न, n. cooked food, food, PD, 15^a.

ཟབ་མོ, गम्भीर, deep, KA, 12^d.

ཟས, प्रास, m. a mouthful, food, PD, 15^a.

ཟས་ཕྱིར་བ, अन्नदान, m. one who gives food, PD, 25^c.

ཟས་གཙང་མ, शुद्धोदन, m. the name

ཐཱུལ་

of the father of Gautama Buddha, LV. A 2⁴, 3²¹, 4³, 6¹⁴, 7³, 9⁶, 12¹⁵, B 2³, 3⁹, 12, 20⁶, 21⁶, 22².

ཐཱུལ་གྱིས་གཞོན་པ་, तर्जयत्, pr. ptcl. threatening, BK, 17.

ཐཱུལ་རྩ་, शल्य, n. pain, a spear, shaft, PD, 28.

ཐཱུལ་པ་, निमीलित, closed, NA, 11.5.

ཐཱུལ་, said, called, RK, 29.

ཐཱུལ་, व्याज, m. pretext, pretence, NA, 1³.

ཐཱུལ་པ་ (ཟ་པ་, to eat, pf. བཟས་ and ཟས་, imp. ཟས་), दलित, crushed, NA, 11. 4.

ཐཱུལ་, मास, m. a month, BK, 31^a.

ཐཱུལ་, the moon, 1 ཇུང་, m. BK, 16⁴; 2 ཇུང་མ་, m. BC, 40³; 3 ཇུང་མ་, NA, 14^b.

ཐཱུལ་མེང་གི་, चन्द्रसिंह, m. proper name, RK, 34.

ཐཱུལ་གྲ་

ཐཱུལ་མེང་པོ་པོ་, चन्द्रसार्थवाह, m. a proper name, RK, 20.

ཐཱུལ་མེང་, कौमुदी, f. moonlight, BK, 12^a.

ཐཱུལ་མེང་གི་, चन्द्रसिंह, m. a proper name, RK, 20.

ཐཱུལ་ (ཐཱུལ་པ་, to drive back, prevent, pf. ཐཱུལ་ས་, ft. བཐཱུལ་), 1 *མེང་པོ་, overcomes, (निवारयति prevents), UV, 8^a; 2 བཟས་, prevention, CS, 6^a; 3 བཟས་, m. reverse, change, BC, 9¹.

ཐཱུལ་པ་, वारण, n. prevention, CS, 6^b, c.

ཐཱུལ་ཕྱེད་, निवर्तक, ceasing to cease, CS, 5^a.

ཐཱུལ་གྲ་, 1 ཇུང་, n. a drama, NA, p. 33; 2 ཇུང་, n. dramatic representation, NA, 3^b.

སྒྲོམ

སྒྲོམ་གར་དག་བྱེས་ཤིང, नाटय, imp.
represent dramatically, NA,
2. 15.

སྒྲོམ་གར་བྱ་བ, नाटयितव्य, to be
represented dramatically, NA,
3. 5.

སྒྲོམ་བཞིན (ཁྱོ་བ, ཁྱོ་བ, or
སྒྲོམ་པ, to say, tell, pf.
བསྒྲུམ and བསྒྲོམ, ft. བསྒྲོེ,
imp. སྒྲོམ), विलपत्, pr. pl.
saying, lamenting, BC, 67°.

གཟེ་བཟེད་དང་ལྡན་པ, तेजस, bri-
llant, LV. A13²⁹.

གཟིགས་ནས (གཟིགས་པ, √दृश्,
अव-√लुक्, to see, hon. for
མཐོང་བ and ལྟ་བ), दृष्ट्वा, gd.
having seen, BC, 2° ; 59°.

གཟིགས་པར་གྱུར, ददर्श, pf. saw,
BC, 1°.

བརྒྱང

གཟེར, afflicted, troubled, 1 आतुर,
NA, 1^b ; 2 आर्त, BK, 6°.

གཟེར་གྱུར་པ, पीडित, afflicted.
BK, 4°.

གཟུགས, 1 बिम्ब, m. n. a reflec-
tion, KA, 5^a ; 2 रूप, n. colour,
beauty, KP, 5. 1 (physical ele-
ments) ; NA, 13. 18 ; PD, 22^a ;
RA. I, p. 199¹.

གཟུགས་བཟང་ལྡན, रूपवत्, beauti-
ful, PD, 20^b.

གཟུང་བར་དགའ, दुर्निग्रह, difficult
to control, UV, 25^a.

གཟེར་བ, महत्तक, m. old, aged,
LV. A3³⁰.

བཟང, good, nice, excellent, 1 पर,
CS, 11^b ; 2 भद्र, LV. A13¹³ ;
NA, 7. 19 ; 3 शुभ, LV. B15^a ;
4 सु, BC, 36^a ; BK, 4°.

བརྒྱང (འཛིན་པ, √ग्रह्, √धृ, to hold,

བཟུང

seize, pf. བཟུང or ཟུང. ft.

གཟུང, while བཟུང occurs in all tenses), 1 ཇུ་ཐུ་, pf. held, BC, 58^b ; 2 ཇུ་ཐུ་, held, BC, 6^b ; 3 ཇུ་ཐུ་, being held, BC, 10^a ; 4 ཇུ་ཐུ་, held, BC, 45^b.

བཟུང་བ, བཟུང, m. holding, NA, 7, 20.

བཟུང་བར, བཟུང་བར, inf. in order to make one hold, CS, 9^b,^d.

བཟུང་བྱ, བཟུང་བྱ, to be held, accepted, PD, 19^b.

བཟོད་ཅུག, ཅུག, bearable, proper, BC, 48^d.

བཟོད་ཅུག་པ, བཟོད་ཅུག་པ, f. removing, BC, 14^c ; བཟོད་ཅུག་པ, pf. pl. warding off, preventing, BK, 21^d.

བཟོད་ཅུག་ཅུག, ཅུག, with the prefix ཅུག, ཅུག་ཅུག, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

འོང་བ

འ

འ, 1 འ, ind. and, also, too, moreover, besides, sometimes indicates possibility (*sambhāvanā*), BC, 27^c ; CS, 12¹ ; PD, 9¹, 21^b, 29¹ ; UV, 18^b ; 2 འ, ind. and, also, too, BG, 3^d ; UV, 18^c.

འ, 1 འ, ind. or, PD, 2^c ; 2 འ, ind. or, NA, 13, 21 ; 3 འ, ind. 13, 20 ; 4 འ, ind. or, BC, 37^c, 40^b,^d ; LV. B 19¹³ ; NA, 13, 12 ; PD, 9¹.

འོ་སྐྱེལ, འོ་སྐྱེལ, pers. pron. we, RK, 31.

འོ་སྐྱེལ, འོ་སྐྱེལ, n. milk, PD, 27^c.

འོ་ག་ཏུ, འོ་ག་ཏུ, adv. n. after, UV, 17^b,^c.

འོ་ག་ཏུ་འོང, འོ་ག་ཏུ་འོང, and after, UV, 17^b,^c.

འོང་བ (pf. འོངས, imp. འོང་པ),

འོང་བ་

आ-√गम्, to come, एष्यति, ft.
will come, BC, 52^b.

འོང་བ་མེད་པ་, अनागम, without
coming, MK. P, 176.

འོངས, 1 आगत, come, arrived,
2. 3, NA, 4^b ; 2 ययौ, went, BC,
60^c.

འོངས་པ་, 1 आगत, come, arrived.
NA, 2. 3 ; 2 आगमन, n. coming,
LV. B 19¹⁴.

འོད, a ray, beam of light, 1 अंशु,
m. BK, 28^a ; 2 अंशुक, m. BK, 31^c ;
3 आभा, f. LV. B4⁵, 10¹ ; 4 प्रभा,
f. LV, B5⁴, 6⁸, 9².

འོད་ཅན, -द्युति, f. (one with) lustre.
NA, 13^b.

འོད་མ, वेणु m. a bamboo, BK,
30^b.

འོད་ཟེར, अंशु, m. a ray, lustre.
BK, 12^c.

འོད་ཟེར་དང་ལྡན་པ་, -अंशुक, having
a lustre. BC, 57^d.

འོས་པ་

འོས་སྤྱད, काश्यप, m. a proper
name. K., 1. 1, 2. 1, 3. 1, 4.
1, 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3.
8. 1, 2, 9. 1, 10. 1, 2, p. 183.

འོས་ཀྱང, 1 किञ्च, ind. moreover,
and again, BK, 32^b ; 2 किन्तु,
ind. but, NA, 11, 4, 13. 2.

འོན་དང, तद्, ind. (in the sense of
तदा, तर्हि,), then, LV, B14¹⁸.

འོན་དེ་ན་ཕུ, ind. and, also, yet,
never the less, MK, 4¹.

འོས, 1 (√अर्ह्, to be worthy of,
to deserve), (i) अर्हति, UV, 21^d.
(ii) अर्हसि, BC, 16^b, 18^b, 31^d, 32^d.
33^d, 34^d ; 2 (√युज्, passive, to
be fit), युज्यते, BK, 25^d.

འོས་པ་, (√अर्ह्, to be worthy of, to
deserve) ; 1 अर्ह, deserving,
BC, 28^a ; 2 अर्हति, BC, 39^d ;
3 उचित, fit, BC, 37^d ; योग्य, fit,
NA, 11. 1.

འཇམ་ཡིན

འཇམ་ཡིན. (√अह्, to be fit), अहंसि,
BC, 35^d.

འཇམ་སུ་གུར, कृतयोग्य, one who has
done what is good (lit. योग्यभूत,
one who has become fit or
worthy), LV. B21^o.

ཡ

ཡ་མཚན་སྒྲིམ་གུར, विविस्मियाते, (pf.
of वि-√स्मि, 2nd to wonder,
pers. du), wondered, BC, 64^b.

ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ, सविस्मय, with
surprise, NA, 13. 15.

ཡང, and, also, too, again, but ;

1 अषि, ind. BC, 9^o, etc. ; BK,
1^b, etc. ; CŚ, 2^b, etc. ; KA, 3^b,
etc. ; KP, 2. 1, etc. ; LV,
B17¹⁷, C 4¹⁵, etc. ; MK.
2^c, etc. ; PD, 15^a NA, 5.
29, etc. ; NB, 26. 1 ; NBT, 5.
12, etc. ; UV, 22^d ; 2 च, ind.
BG, 2^a, 3^b ; BK, 1^b ; KA, 11^a,

ཡང་དང་ཡང་དུ

etc. ; LV. B2⁴, C2¹², etc. ; MK,
9¹ ; 3 तु, ind. BC, 20^o, 50^o ; NA,
6. 4, 7. 8 ; NBT, 5. 3 ; PD, 15^c,
20^b ; RK, 2 ; 4 पुनर्, ind. KP,
5. 1, 6. 1, 7. 1 ; 5 सम्, a
prefix, with. together with-,
thoroughly, very much, etc.,
BC, 46^b, 56^c ; 6 सम्यच्, ind.
thoroughly, completely, CŚ,
11^a KA, 6^a.

ཡང་དག་མྱོས, संयम, m. restraint,
UV, 8^b ;

ཡང་དག་པ, 1 भूत, right, KP, 4. 2,
3. 4, 5. 1, 6. 1, 4. 7. 1, 3. 8. 2,
10. 2 ; NB, 11. 1 ; 2 सम्यच्, per-
fect, right, correct, LV. A 14³⁹,
C2²⁹, 31, 33, 35, 37, 39 41, 43
7¹⁴, 16 NB, 1. 1, 2. 1 ; NBT. 2. 1,
7. 6, 8. 4, 9. 21, 11. 1, 12. 8.

ཡང་དག་པར་གནས, समधिष्ठित,
governed, guided, NA, 7. 3.

ཡང་དང་ཡང་དུ, सुहुमुहुस्, ind. fre-

ཡང་ན

quently, repeatedly, BC, 67°.

ཡང་ན, or, 1 अथवा, ind. NA, 3.

14, 13. 22, 23; 2 वा, ind. BC, 20¹, 52^h, ¹; UV, 26¹.

ཡང་འབྱུང་བ, पौनर्मव, (०र्मवी, f.), leading to re-birth. LV. C5⁷.

ཡངས་བ, दीर्घ, long, BK, 16¹.

ཡན་ལག, अङ्ग, n. a member or part or portion, a limb, LV. A 13³⁰, C7⁸; NA, 2°; RK, 30.

ཡན་ལག་བརྒྱད, अष्टाङ्गिक, eight-fold, UV, 11¹.

ཡབ, (hon. for རེ), father. 1 ताम्, m. NA, 3. 8, 6^b, 7. 8, 10, 11, 15; 2 पितृ, NA, 6^a; RK, 28, 29.

ཡབ་ཀྱི་ཡ་པོ, राजपितृ, m. the father king, RK, 3.

ཡབ་ཡུམ, पितृ, (du. num.), the parent, the father and the mother. NA, 3. 11.

ཡམ་ཤིང, समिध, f. fuel, specially

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ

sacrificial sticks for the sacred fire, NA, 7. 13, 10. 5.

ཡལ་ག་ལྷན་བ, शाखिन्, m. lit. one with branches, i.e. a tree, NA, 11¹.

ཡལ་འདྲབ, पल्लव, m. n. a sprout, twig with leaves, BK, pp. 137 151.

ཡི, used after a vowel it indicates the genitive case, PD, 9¹.

ཡིད, the mind. 1 मनस्, n. BG, 4^a; KP, 7. 2; NA, 2. 17 NB, 9. 3; NBT, 1¹. PD, 3^a; UV, 26^a, ^c; 2 मानस, n. KA, 1¹.

ཡིད་སྐྱོབ་པས, मनोभव, mind-born, but lit. मनोजव, swift as the mind, UV, 26^b.

ཡིད་དྲུ་མཚོ་ཞིང, मनोज्ञ, beautiful, LV. B10¹.

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ, मनःश्रेष्ठ, that of which the mind is pre-eminent.

ཡིད་འཕྲོག་

ཡིད་འཕྲོག་, हारिन् (lit. मनोहारिन्),
(heart-) stealing, pleasing, NA,
3^b.

ཡིད་བྱུང་, उद्विग्नमानस्, depressed in
mind, anxious, NA. 3. 8.

ཡིད་བྱུང་བ་, 1 निर्विद्, disgust or
weariness of the vanities of the
world, LV, CI²³ ; 2 निर्विण्ण,
disgusted, NA, 5. 2.

ཡིད་འོང་, हृदयङ्गम, heart- stirring,
pleasant, PD, 3^a.

ཡིད་ལ་, मानस्, belonging to the
mind, BK, 8^a.

ཡིད་ལ་རེག་པ་, मनोरथ, m. a
desire, desired object, NA, 7^c.

ཡིན་ to be, to exist, 1/अस्, (i)
अस्ति, UV, 22^a ; (ii) अस्मि, BC, 6^a ;
PD, 2^a ; (iii) सन्ति, BC, 20^a ; 2
√ भू, (i) भवति BC, 43^a, 45^a, 46^a.
CS, 6^a ; KP. 2. 1 ; MK, 9^a ; NA,
3^c, 13. 19. 25 ; NBT, 9. 34. 12.
18 ; PD, 4^a, 10^b, 14^a, 16^b, 18^a.

ཡུད་

21^b, 22^a, 27^b ; (ii) भवन्ति, NBT,
9. 43, 10. 59 ; (iii) भवावः PD,
16^a ; 3 √ विद्, विद्यते, UV, 19^c.

ཡིན་ན་, 1 सति, pr. pl. of सत्, loc.
(this) being, MK, 7^a ; 2 स्यात्,
opt. 3rd pers. sing. of √ अस्,
to be, NBT, 5. 15.

ཡིན་པ་, (√ भू, to be), भवति, KP,
2. 1, 8. 2, 9. 2 ; NB, 25. 2.

ཡིན་པས་ན་, इति, ind. indicating a
cause, because, lit. (it) being
(so), NB, 1. 2.

ཡུ་ (personal pron. 1st pers., see
next). वयम्, we, BK, 6^a.

ཡུ་ཅག་ (ཅག་ is a plu. termination
of pers. pron.), वयम्, we, BK, 7^a.

ཡུ་བ་, त्सह, m. the hilt of a sword,
BC, 56^a.

ཡུ་བྱ་ཅག་, वयम्, we, NA, 12. 8.

ཡུད་, सुहूर्त, m. an instant, a very
small portion of time, BC, 1^b.

ཡུན་རིང

ཡུན་རིང, चिर, a long time, BC,
16° ; NA, 13, 2, 12.

ཡུས (hon. for མ), the mother ;
1 अम्बा, f. NA, 3. 8 ; 2 मातृ, f.
RK, 4, 28, 29.

ཡུལ, a country, place, 1 देश, m.
PD, 21° ; RK, 2 ; 2 विषय, m.
CS, 18° ; NB, 9. 1, 12. 1, 17. 1.

ཡུལ་འཁོར་བཅས, सराष्ट्र, along
with the kingdom, LV. B12²³.

ཡེ་ཤེས, ज्ञान, n. knowledge, wis-
dom, KP, 1. 1.

ཡེ་ཤེས་ཕན, ज्ञानिन्, wise, KP, 1. 3.

ཡོང, समर्थ, capable, LV, B10¹⁶.

ཡོངས་གཏོང, सन्ताप, m, heat,
torture, BK, 9¹. 21¹.

ཡོངས་སྤངས་དེ, परित्यज्य, gd,
having given up, PD, 8^a.

ཡོངས་སྤངས་བ (སྤངས is pf. of
སྤོང་བ √लज्, to abandon), परि-

ཡོངས་སྤངས་བཀུར་ནས

त्यागिन्, one who gives up,
UV, 4°.

ཡོངས་སྤངས (སྤངས is imp. of
སྤོང་བ, √लज्, to abandon),
परित्यजेत्, one should give up
(lit. परित्यज्, give up), UV. 4^b.

ཡོངས་ཇོགས་པར་བྱ, सम्पादियामि,
I am fulfilling, NA, 2. 16.

ཡོངས་ཇོགས་མཛད, परिपूरयत्, pr.
pl. making perfect or com-
plete, BK, 26¹.

ཡོངས་བཟུང་ནས, आदाय, gd.,
having taken, BK, 14°.

ཡོངས་སྤྱ, परि-, a prefix, fully,
round, excessively, BC, 32^b ;
BG. 3¹ ; BK, 4° ; NA, 7. 7,
13. 4 ; PD, 28^b.

ཡོངས་སྤྱ་སྒྲུབ་པར་བྱེད (परि - √
शुष्, to be thoroughly dried up),
परिशुष्यति, BG, 2¹.

ཡོངས་སྤྱ་བཀུར་ནས (ཡོངས་སྤྱ་

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ

བཀྱར, परि-√ पूज्, to pay
homage), *परिगृह्य, gd. having
received (in the sense of परि-
पूज्य, having paid homage), LV
A7¹⁵.

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ, *परिचुञ्च, very
agitated. NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་བགོད་ཅིང, परिक्रामत, pr.
pl. walking about, NA, 3. 2.

ཡོངས་སུ་གཅོད, (परि√ छिद्, to
cut completely), छिन्दति (lit -परि-
च्छिनति), cuts, LV. B18¹¹.

ཡོངས་སུ་བཏང་ནས (བཏང, is pf.
of གཏོང, √ लज्, to abandon),
परित्यज्य, gd. having abandoned,
NA, 3. 11, 14.

ཡོངས་སུ་དུབ་པ, परिश्रम, m. fatigue,
exhaustion, NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་གཏུང, सन्ताप, m. heat,
torture, BK. 22^b.

ཡོད་ཀྱང

ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ, परिहर्तव्य, to
be avoided, PD, 28^b.

ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པ, परिभोग, m. en-
joyment, NA, 7. 13.

ཡོངས་སུ་རྫོགས་གྱུར་ཅིག, परिपूर्ण,
let it be fulfilled, LV. B18¹⁸.

ཡོངས་སུ་ཟད་པ, परिक्षीण, exhaus-
ted, PD, 11^c.

ཡོངས་སུ་ཟིན་པ, 1 परिग्रह, m. tak-
ing, KP, 1. 3; 2 परिगृहीत,
taken, KP, 1. 1.

ཡོད, to be, 1 √ अस्, (i) अस्ति,
BC, 7^a; BK, 11^d; CŚ, 14^b;
KA, 8^d; KP, 10. 1; NA, 1^c,
6^{a, b, c, d}, 7. 5, 13. 11; PD, 6^a;
UV, 21^b; (ii) सत्, pr. pl. exis-
ting, MK, 6^d; (iii) सन्ति, CŚ,
10^a; MK, 4^d; 2 √ भू, भवेत्,
LV. B13¹²; UV, 6^b; 3 √ विद्,
विद्यते, CŚ, 5^c, 12^b.

ཡོད་གྱུར, भवेत्, UV, 6^b.

ཡོད་པ

ཡོད་པ (√अस्, √भू, √विद्, to be, exist). 1 अस्ति, LV. A14° ; NA, 6, 7 ; 2 भाव, m. existence, CŚ, 20° ; 3 विद्यते, exists, UV, 19° ; 4 सत्, pr. pl. existing, MK, 6^a, 7^a, 8^a ; NB, 14. 1 ; 5 सत्ता, f. existence, MK, 10^a ; 6 सत्त्व, n. existence, NB, 27. 1, 28. 1.

ཡོད་པ་མ་ཡིན, न विद्यते, does not exist, MK, 3^d.

ཡོད་པར་འགྱུར, भवति, MK, 8^d.

ཡོད་པས་ན, सति, pr. pl. loc. (it) being, MK, 10°.

ཡོད་མ་ཡིན, 1 असत्, not existing, CŚ, 5^a ; 2 न (lit. न भवति), not, MK, 3^b ; 3 नास्ति, does not exist, MK, 2^d ; 4 *विद्यते (lit. न विद्यते), do not exist, MK, 1^d.

ཡོད་མིན, 1 अवियमान, not existing, MK, 3° ; 2 न, not, MK, 14° ; 3 न विद्यते, does not exist, MK, 10^b.

གཡོ་བ

ཡོད་མེད, सदसत्, existing and not existing, CŚ, 10^a ; MK, 7^b.

ཡོན་རྒྱ, अर्घ्य, water offered at the respectful reception of a guest, LV. A7^a.

ཡོན་དན, गुण, m. merit, good, advantage, KA, 8^b ; NA, 3^d.

ཡོན་དན་ལྡན, गुणवत्, endowed with good qualities, BC, 33^b.

ཡོན་དན་ལྡན་པ, गुणधर, possessing qualities, meritorious, LV. B 10¹⁹.

ཡོན་དན་མེད, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 24°.

ཡོན་དན་མེད་པ, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 38^a.

ཡོན་དན་འཛིན, गुणप्राहिन्, appreciating the merits (of others), NA, 3^a.

གཡོ་བ, 1 कम्पन्ते, shake, UV, 20^d ; 2 चञ्चल, inconstant, unsteady, BC, 21°.

གཡོ་མེད

གཡོ་མེད, अविवलित, not gone
away, steady, NA, 2^d.

གཡོགས་པ, संवीत, covered, cloth-
ed, BC, 65°.

གཡོས་པར་འགྱུར, प्रकम्पते, shakes.
UV, 20^b.

ར

ར་གྱའི་བུ, राघव, m. the son of
Raghu, i. e. Rāma, the hero
of the Rāmāyaṇa, BC, 36^a.

རང, self, own, one's own, be-
longing to oneself. 1 आत्मन्,
BC, 30^b; NB, 10. 1; PD, 18^b;
UV, 3^d; 2 स्व, BC, 3°, 9°, 17^a;
LV. B 9^{1a}; NB, 9. 1, 12. 3,
24. 1; PD, 21°; UV, 12^a; 3
स्वक, LV. B 3^d; 4 स्वकीय, RK,
36; 5 स्वयम्, BC, 44^b; NA, 7, 8.

རང་གི་སྒྱི, स्वजन, m. a kinsman,
relative, BC, 44^a.

རབ

རང་གི་རྗེད་པ, स्वलाभ, m. one's
own gain, UV, 13^a.

རང་གི་དོན, स्वार्थ, m, one's own in-
terest, self-interest, one's own
object, NB, 25. 1.

རང་གི་མཚན་ཉིད, स्वलक्षण, n. one's
own characteristics, NB, 13. 2.

རང་ཉིད, 1 स्वतस्, ind. of one's
self, by oneself, for oneself, BC,
10^d; 2 स्वयम्, ind. oneself, in
one's own person, KA, 5^d.

རང་གཞས, स्वस्थ, self-dependent,
confident, BC, 2^b, 42°.

རང་བཞིན, own state, nature, 1
प्रकृति, f. BK, 4^b; PD, 30^b; 2
स्वभाव, m. MK, 3^a.

རང་བཞིན་མེད, निःस्वभाव, without
nature, MK, 10^a.

རབ, 1 प्र-, ind. a prefix meaning
good, well, intensity, excellen-
ce, etc. UV, 26^a; 2 प्रकर्ष, m.
excellence. NB, 11. 1; 3

རབ་གྱུས

ཐུ, ind. a prefix expressing excellence, well, BK, 4^b.

རབ་གྱུས, 1 འཕྲུག, opened, fully blown. NA, 13^a. 2 འཕྲིལ, raised, increased, BC, 36^a.

རབ་བསྐྱེད, विभूषित, adorned, BK, 18^b.

རབ་བཅད (བཅད pf. of གཅོད་པ, √ छिद्, to cut off). चिच्छेद, pf. cut off, BC, 57^b.

རབ་ཏུ་ 1 འདྲ, ind. a prefix, up, upwards, BC, 56^d; 2 ག་, a prefix, good, well, very, excessive, BC, 68^a; 3 སྐྱེ, a prefix, thoroughly, PD, 19^b.

རབ་ཏུ་ཁྲོག་པར་བྱེད, [प्र]पठ्यते, is being read (well), NA, 10^d.

རབ་ཏུ་བགྱུས་པ, प्रविद्ध, cast away, thrown away, BC, 58^b.

རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འདོད, प्रसिध्यतु, imp. let it be fulfilled, NA, 13^d.

རབ་ཏུ་གཤུངས

རབ་ཏུ་དགའ་བ་ནྟམས, प्रमुदित, delighted, happy, NA, 10. 4.

རབ་ཏུ་བགྱིད, प्रकरोति, makes, LV, B 9¹⁰.

རབ་ཏུ་གྱུས་པ, འཕྲིལ, raised, increased, BK, 18^d.

རབ་ཏུ་བསྐྱེད, दर्शित, s' own, KA, 10^b.

རབ་ཏུ་དང, खच्छ, very clear, NA, 10^b.

རབ་ཏུ་དད་བྱེས, प्रसोद, imp. be gracious or propitious, NA, 5. 3.

རབ་ཏུ་རྩིས (རྩིས pf. of རྩི་བ་ √ प्रच्छ, to ask), पप्रच्छ, pf. asked, RK, 4^d.

རབ་ཏུ་གཤུངས (གཤུངས pf. of

གཤུང་བ, √ तप, to torment),

*कर्षति, drags away (lit. प्रतपति, torments), BK, 1^a.

རབ་དྲུ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར

རབ་དྲུ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར, अतिक्रमेत्, opt. one should pass over, UV. 16°.

རབ་དྲུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ, प्रविचय, m. investigation, examination, KP 3. 1.

རབ་དྲུ་བསྐྱོན་པ, आस्फालित, flapped, NA, 8°.

རབ་དྲུ་བྱིན, प्रयच्छ, imp. give, BC, 61°.

རབ་དྲུ་བྱུང་ན, प्रव्रजति, pr. pl. loc. (lit. प्रव्रजिते), having renounced the world.

རབ་དྲུ་བྱུང་བ, प्रव्रजित, turned a recluse, a religious mendicant, LV. CI°.

རབ་དྲུ་བྱེད་པ, प्रकरण, n. a treatise (esp. introductory), MK, p. 176 ; NB, p. 154, 22, 1 ; NBT, 3. 1, 6. 1, 8. 1, 10. 6, 10, 11. 2, 4, 5, 12. 3, 5.

རབ་དྲུ་སིམ་བགྱིད

རབ་དྲུ་འབད་པ, सुप्रणिहित, well determined or decided. BK, 32°.

རབ་དྲུ་འབྲུག་ཅིང, पपात, pf. fell down, BC, 68°.

རབ་དྲུ་སྦྱོར་བ, प्रयोग, m. application, practice, KP, 4. 2.

རབ་དྲུ་སྦྱོར་བར་བྱའོ, अभिवितव्य, (lit. प्रयोक्तव्य), to be applied, KP, 4. 1.

རབ་དྲུ་ཞི་བ, प्रशान्त, calmed, tranquilized, NA, 10. 7.

རབ་དྲུ་ཞུགས་ཏེ, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 10. 1, 2.

རབ་དྲུ་བཞིས, प्रतीच्छ, imp. 2nd pers. sing. take, 62°.

རབ་དྲུ་བཞེས་པ, प्रकम्पते, shakes, UV 20°.

རབ་དྲུ་སིམ་བགྱིད, प्रह्लादनी, delighting, LV, B 10°.

རབ་དྲུ་གསལ་བ

རབ་དྲུ་གསལ་བ, प्रकटित, manifested, NA, 12^a.

རབ་དྲུ་བསྐྱང, समुन्नमित, raised up, NA, 11. 5.

རབ་ཐོབ, 1 प्रविष्ट, entered, BC, 15^b; 2 संग्राप्त, gained, obtained, BC, 11^d.

རབ་དང་བ, प्रसन्न, pure, UV, 26^c.

རབ་འདར, उत्कम्प, m. tremor, agitation, NA, 2^b.

རབ་དྲུ་བལྟགས, लिलिहे, pf. of √लिह्, to lick, licked, BC, 53^c.

རབ་འབར, उज्ज्वल, bright, BK, 2^c.

རབ་འབྱུང, प्रसूति, f. appearance, production, NBT, 1^a.

རབ་སྐྱུར་བ, प्रयुक्त, employed, KA, 6^a.

རབ་ཞི, प्रशम, m. cessation, extinction, B11^b.

རི་མོ

རབ་ཞི་བ, प्रशमन, n. cessation, extinction, BK, 10^a.

རབ་གཞིལ་བ, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.

རབ་རིབ, तिमिर, n. darkness, NB, 6. 1.

རལ་གྱི, अस्त्रि, m. a sword, BC, 56^a.

རི, a mountain, rock, 1 पर्वत, m. NA, 7. 14, 19, 22; UV, 6^b; 2 शैल, m. UV, 20^a.

རི་དྲུགས, a deer, a wild beast, 1 कुरङ्ग, m. NA, 12^c; 2 मृग, m. BC, 60^a, 62^b; PD, 3^c; 3 हरिण, m. BC, 2^b; NA, 11. 4; 4 आपद्, m. NA, 9. 9.

རི་བོ, अचल, m. a mountain, NA, 8^d.

རི་བོང, शशक, m. a hare, PD, 6^d.

རི་མོ, a line, 1 रेखा, f. PD, 29^b; 2 लेखा, PD, 29^c.

རི་མོ་མེད་པ

རི་མོ་མེད་པ, रेखाहीन, without stripes, RK, 21^b.

རི་མོར་བྱ་བ, मान, m. honour, BC, 64^a.

རིག, (√विद्, अव-√इ to know), 1
अवैमि, NA, 5^a ; 2 वेत्ति, NA, 5^b ;
3 विद्या, f. learning, KA, 12^o.

རིག་དང་ལྡན, विद्वस्, m. learned, a
learned man, UV, PD, 24^a.

རིག་དང་བྲལ, विद्याहीन, devoid of
learning, PD, 22^a.

རིག་ལྡན, विद्वस्, learned, PD, 21^a.

རིག་པ, learning, perception,
knowledge, 1 विद्या, f. PD,
23^{a, c} ; 2 संवेदन, n. NA, 10.1.

རིག་པ་ཅན, विद्वस्, m. learned,
RK, 17.

རིག་པ་སྤྲེར་བ, विद्यादातृ, m. one
who gives learning, a teacher,
PD, 25^b.

རིགས

རིག་པ་དོན་གཉེར, विद्यार्थिन् m. de-
sirous of learning, PD, 23^d.

རིག་པ་འདོད, विद्यार्थिन् (lit. विद्या-
काम), m. desirous of learning,
PD, 23^b.

རིག་པ་ལྡན, विद्वस्, m. a learned
man, PD, 21^a.

རིག་པ་འཛིན, विद्याधर, m. a class
of semi-divine beings, NA, 2.
9, 13. 22.

རིག་པ་བསྐྱབས, कृतविद्य, learned,
PD, 20^c.

རིག་བྱེད, सामन् (वेद), the Veda,
NA, 10. 4.

རིག་འཛིན་མ, विद्याधरी, f. of विद्या-
धर, a semi-divine being,
NA, 4^c.

རིགས, a family, caste, कुल, n.
BC. 10^a, 33^o ; NA, 13. 23 ; PD,
22^b ; RK, 18, 21^d ; 2 जाति, f.
NA, 14^c ; 3 युक्त, proper, right,

རིགས་པ

LV. B12¹² ; MK. 9° ; 4 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, MK, 7^d.

རིགས་པ་, 1 རྒྱུ་མཐུན་པ་, m. the science of logic, NB, 22. 1, p. 154. NBT, p. 116 ; 2 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, right, CS, 22° ; 3 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, BC, 61^b.

རིགས་པ་པར་འགྱུར་ (✓ ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, passive, to be right), ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, NA, 3. 13.

རིགས་པ་པར་འཇུག་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, just, NA, 7^a.

རིང་, 1 གཞི་ལྗང་, deep, LV. A 14⁵² ; 2 རྒྱུ་མཐུན་པ་, long, KA, 1^d.

རིང་དྲུག་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, removed to a distance, removed away, NA, 7. 13.

རིང་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, long, LV. A6²¹.

རིན་ཅེན་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, n. a gem, BK, 2°, 28^a, 31° ; RK, 28.

རིས་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, m. a course, order, BK, 27^b, NA, 4^b.

རི་རི་ལ

རིས་ལོ་བྱེད་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, f. service, attendance, NA, 3. 14.

རིས་པ་པའི་ནི་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, a regular order, UV, 3^b.

རིལ་པ་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, m. n. a water-pot (generally used by ascetics), NA, 10^b.

རུང་, 1 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་ (or རྒྱུ་མཐུན་པ་), right, proper, UV, 26^d ; 2 རྒྱུ་མཐུན་པ་, fit, capable of, NB, 5. 1.

རུང་པ་, ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, MK, 6^b.

རི་ཞིག་, 1 རྒྱུ་མཐུན་པ་, so much, that much, KA, 10° ; NA, 3. 8, 6. 4, 12. 14, 13. 13, 14. 14 ; 2 རྒྱུ་མཐུན་པ་, as much as, NA, 3. 1, 5, 16, 7. 16.

རི་རི་དག་, རྒྱུ་མཐུན་པ་, one by one, NA, 3°.

རི་རི་ལ་, 1 རྒྱུ་མཐུན་པ་, each, LV. B 21²² ; 2 རྒྱུ་མཐུན་པ་, ind. singly, LV. B21²³.

རེག་གུར

རེག་གུར་ཅིང, आममर्श, pf. touched.

laid hands upon, BK, 54^c.

རེག་ཅིང, पस्पर्श, pf. touched. or
laid hands upon, BC, 4^a.

རེག་བ, स्पर्श, m. touch, RK, 23^a.

རེག་བྱེད, स्पृशति, touches, lays
hands upon, BK, 7^a.

རོལ་སྤྲེག, ललित, pleasing, char-
ming, NA, 12^b.

རོལ་བ, ललित, n. (लीला, f.) sport,
LV, p. 114.

རོལ་མོ, वादित्र, n. a musical instru-
ment, NA, 13. 2:

རླུང, wind, 1 मारुत, m. NA, 7. 19 ;

2 वायु, m. KP, 6. 3, UV, 20^b.

རློན་བ, आर्द्र, wet, RK, 35.

བསྐྱབ་བ, क्षय, m. an abode, resi-
dence, (Tib. lit. destruction,
from རློག་བ or བསྐྱབ་ to des-

ལག་འགྲོ

troy, pf. བསྐྱབས, fut. བསྐྱབ,

imp. རློག.) BK, 13^a.

བསྐྱན་དང་བཅས, सरस, fresh, MA.
7. 19.

བསྐྱབས, वीचि, m. f. a wave, NA,
8^b.

ལ

ལ, 1 ptcl. denoting the sense
of 'where as', PD, 30^c ; 2 प्रति,
ind. meaning 'with regard to,'
'about', BC, 43^a.

ལ་ལར, कचित्, ind. in some cases,
BC, 68^{a, b}.

ལ་སོགས, see སོགས

ལག, the hand, arm, 1 कर, m.
BK, 19^d ; 2 हस्त, m. BC, 56^c ;
BG, 3^c ; NA, 13. 2.

ལག་འགྲོ, a serpent, 1 भुजङ्ग, m.
BK, 3^c ; PD, 27^c ; 2 भुजङ्गम,
BK, 14^b.

ལག་པ

ལག་པ, the arm, hand, 1 མུའྲ, m. BC, 67^b; 2 པཀའི, m. LV. A12²⁰.

ལང་ཚྭ་, ཡོ་ནུང་, n. youth, NA, 5^c; PD, 11^a, 22^a.

ལངས་ཀྱི་བར་དུ་, ཡམ་དུ་ལྷན་པ་ལྟར་, till he will get up (ལང་བ་, འདྲ་ལྷན་པ་, to get up; pf. ལངས་, n. འདྲ་ལྷན་པ་, getting up; བར་དུ་. ཡམ་དུ་, till), LV, A10⁷⁻⁸.

ལན་སང་, བརྒྱུ་ཤ་, ind. frequently, often times, BC, 14^b.

ལན་གསེལ་བ་ (ལན་, འཇམ་མཁའ་, n. answer; གསེལ་བ་= ལྟུང་ལྟུང་, ལྟུང་, ལྟུང་, said), འཇམ་མཁའ་, pf. replied, BC, 25^a.

ལས་, a way, 1 འཇམ་མཁའ་ f. KP, 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2. 10. 2; LV. C2^{4, 23}, 3¹⁶, 7⁵, 2³; 2 པམིན་, m. BC, 19¹, 68^c; 3 མཀའ་, m. KA, 9^c; LV. C7⁸;

ལུང་བ

NA, 7. 19, 9. 9, 12. 12; UV, 11^{a, b}, 16¹; 4 བུའྲ་, n. NA, 7^c; PD, 4^c.

ལས་, 1 ལས་, n. work, deed, BC, 8^a; RK, 32; 2 a post-position generally indicative of the ablative case, PD, 9^c; etc.

ལས་ཀྱི་སྐབས་, ལས་ཀྱི་སྐབས་, m. the completion of a work, occupation, LV. C2³⁶.

ལས་གྱུར་བ་, -མཐུན་, an affix indicating 'made of', 'consisting or composed of,' BC, 27^c.

ལེ་ལྷི་ལྷར་, ལེ་ལྷི་ལྷར་, vermilion-like, RK, 12, 34.

ལུགས་, 1 ལུགས་, m. a policy, way, RK, 27, 30, 33; 2 ལུགས་, thought, considered, BC, 47¹.

ལུང་བ་, ལུང་བ་, m. n. a cave, NA, 8^b.

ལུད

ལུད, सङ्कर, m. manure, KP. 2.
1, 3.

ལུས, a limb, body, 1 अङ्ग, n. BK.
3°; 2 आत्मकाय, LV. C2°; 3
काय, m. KP. 7. 2; 4 गत, n.
BG. 2°; 5 तनु, f. LV. B9°; 6
देह, m. BK. 1°, 21°; 7 वपुस् n.
BC. 60°, 63°; KA. 7°; 8 वर्ष्मन्,
n. BC. 13°; 9 शरीर, n. BC.
67°; BK. 8°; BG. 3°; KA.
10°, 11°; LV. A14°; NA. 7. 7;
NBT. 3. 1.

ལུས་ཅན, with the body, 1 -अङ्ग,
NA. 12°; 2 -वपुस्, LV. A13°; 4;
NA. 2°; 3 देहिन्, BC. 43°.

ལུས་དང་ལྡན, -गात्र, with the body.
LV. A13°.

ལུས་མེད, अनङ्ग, m. body-less,
cupid, NA. 12°.

ལེགས. ལུ, a ptcl. good, excel-
lent, much, very much, BC,
11°; PD. 25°.

ལེན་བ

ལེགས་བ་འདོད, श्रेयस्कांक्ष, wishing
bliss, CS, 22°.

ལེགས་བར, well, good, 1 ལུ,
ind. LV. A13°; NA. 11°;
UV. 17°; 2 ལུ, n. NA. 12.10;
3 ལུ, ind. LV. A7°; 12°.

ལེགས་བར་གནས་བ, सुस्थित, being
in a good state, NA. 7. 3.

ལེགས་བར་སྤྲད་བ, सुकृत, n. any
good or virtuous act, UV. 17°.

ལེགས་བར་སྦྱོར, समाचरेत्, one
should practise, UV. 6°.

ལེགས་བར་འོངས, स्वागत, n. wel-
come, happy arrival, NA. 11°.

ལེགས་སྦྱོབ, उपनेतृ, m. a preceptor
who performs the upanayana
ceremony, Ācārya, PD. 25°.

ལེན་བ (ལུ་འདུ, to take; with
སྦྱི, गान, a song, √गा, to
sing). 1 गायति, PD. 3°; 2 ལེན་བ,
NA. 12. 5.

ལེན་པར་འགུར

ལེན་པར་འགུར (ལེན་པ, √ग्रह्, to take). ग्रहीष्यति, NA. 7. 5.

ལེའུ, a chapter, 1 अध्याय, m. BG. p. 152 ; 2 परिच्छेद, m. NB, 22. 2 ; RK. 1 ; 3 परिवर्त, m. KP. p. 183, LV. A, p. 114, B, p. 121, C, p. 131 ; 4 सर्ग, BC, p. 113.

ལེ, पर्ण, n. a leaf, UV, 21".

ལེ་གླུ་ས་, प्रवृत्ति, f. story, account, news, LV. B20¹¹.

ལེག་, विपर्यय, m. contrariety, reverse, BC, 20".

ལེག་ལྟ་, मिथ्यादृष्टि, f. wrong view, CS, 3".

ལེག་པ་, मिथ्या, ind. false, UV, 9".

ལེག་པར་ལྷུང་བར་བྱེད་, विनिपातयि-
तुम्, inf. to cause to throw
down, to destroy, (lit. विनिपातन,
throwing down. destruction).
KP, 1, 1.

ལྷུ

ལེག་ལྷུང་བྱེད་, विनिपात, m. falling
down, destruction, KP, 1. 3.

ལེག་ས་, वलित, slanting, NA, 2".

ལེང་, अवसर, m. opportunity, occa-
sion, a proper or opportune
time, BC, 14".

ལེང་བ་, अन्ध, m. a blind man,
KA, 8".

ལེང་ས་སྤྱོད་, enjoyment, 1 भोग,
m. BG, 5^b : BK, 28^c, 30^c, 32^b ;
2 सम्भोग, RK, 19.

ལ

ལ, मांस, n. flesh, meat, RK, 35.

ལ་ཁྲག་, रक्त मांस, n. flesh and
blood. RK, 36.

ལར་, 1 अभ्युदित, uprisen, LV.
B6^c ; 2 पूर्व, the east, LV. B21²⁸

ལྷུ, शाक्य, m. the race to which
the last Buddha belonged,

ཤྱུ་གཞིན་ཅུ་

BK. 11^a ; BC. 60¹ ; LV. B 20^{20, 28}, 21².

ཤྱུ་གཞིན་ཅུ་, शाक्यकुमार. m. the prince of the Śākyaas, LV. B 21^{7, 22}, 22⁴.

ཤྱུ་འི་ཚོགས་, शाक्यगण, m. the Śakyians, LV. B20⁷.

ཤི་འཕོས་, च्युत, gone, dead. LV. B17²⁴.

ཤི་བ་, मृत, dead. NA, 5. 2.

ཤིང་, a tree. 1 འུ་, m. NA, 10^a ; 2 རྒྱུ་, m. LV. B9³ ; 3 བཅུ་, m. BC. 49^a ; 4 རྩ་, m. BC. 46^a ; LV. C 10¹¹ ; PD. 22^c.

ཤིང་རྩ་, रथ, m. a chariot, LV. B21^{26, 31} ; RK. 35.

ཤིང་ལྷགས་པོ་, घन, thick. (lit. घन-རྩ་. thick tree), NA, 7-19..

ཤིན་ཏུ་, exceedingly, excessively, well, 1 འགྲི་, ind. a prefix, NA,

ཤྱགས་

12. 4 ; PD. 29¹ ; 2 བརྒྱུ་, LV.

B16⁴ ; 3 ལྷགས་, BC. 66^d ; 4 ལྷགས་, rightly, LV. A7¹³, 12²².

ཤིན་ཏུ་ཆེ་, अतिमहत्, very great, RK. 30.

ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་, अतिपृथु, very broad, wide, NA, 10^a.

ཤིན་ཏུ་ཐུབ་ཆོད་ལྷན་, अत्यन्तसाहसिक, very violent, very daring, NA, 7. 2.

ཤིན་ཏུ་མངས་པ་, अलम्, ind. enough of. no need of, NA, 2. 1.

ཤིན་ཏུ་བདེ་བ་, सुख, very happy. UV, 23^d, 24^d.

ཤིན་ཏུ་གཞིན་ཅུ་, सौकुमार्य, n. tenderness, (lit. सुकुमार, very delicate), BC, 28^b.

ཤྱགས་, 1 བེག་, m. force, LV. A 14¹ ; 2 ལྷགས་, n. power, capacity. NBT, 9. 39, 10. 15, 12. 5.

ཤུགས་ཅན་

ཤུགས་ཅན་, शक्ति(मत्), powerful,
RK, 36.

ཤུན་, त्वच्, f. bark, NA, 10^a.

ཤེད་བྱ་མེད་པ་, न-मानव, m. not a
man, KP, 4. 4.

ཤེད་ལས་སྤྲེས་མེད་པ་, न-मनुज, m.
not a man, KP, 4. 4.

ཤེས་, 1 -ज्ञ, one who knows, BC,
40^c; RK. 15; 2 √ज्ञा, to
know, जानत्, pr. pl., BC, 30^b;
जानीते, CS, 6^a; 3 √मन्, to con-
sider, मन्ते, PD, 11^b.

ཤེས་ཀྱིས་, ज्ञात्वा, having known,
(lit. जानीहि, imp. know), UV,
16^d.

ཤེས་བགྱིས་, (ཤེས་, ज्ञान, n. know-
ledge. བགྱིས་ is pf. of བགྱིད་,
√कृ, to do), जानामि, I know,
UV, 1^b.

གཤེགས་

ཤེས་ནས་, ज्ञात्वा, gd. having known.
LV. A8⁵.

ཤེས་པ་, 1 -ज्ञ, m. one who knows,
BK, 7^a; 2 knowledge, (i) ज्ञान,
n. KP, 3. 1; NB, 1. 1, 2. 1, 6.
3. 8. 1, 11. 2, 13. 1, 18. 1, 25.
2; NBT, 2. 2, 7. 6, 8. 5, 9. 16.
11. 2, 12. 9. (ii) प्रतीति, f. NB,
5. 1; 3 वेदिन्, one who knows,
BC, 4^b.

ཤེས་རབ་, प्रज्ञा, f. wisdom, PD, p.
1, 1^a; UV. 5^b.

ཤོག་, (imp. of ཤོང་བ་, आ-√गम्,
to come), 1 आत्रज, come, BC,
50^d; 2 एहि, NA, 8. 1, 10. 1,
12. 7.

གཤེགས་, (it represents both pre-
sent and past tenses, but most-
ly in the past tense, and means
√गम्, to go). 1 गत, NA, 3. 9;
BK, 15^b; 2 जगाम, BC, 63^d; 3

གཤེར་བ

ཡལྱི, BC, 65^d ; 4 ཡལ, NA, 3.

11 ; 5 ཡལི, BC, 64^b, 66^b.

གཤེར་བ, གཤེར་, moistened, wet, NA, 10. 5.

གཤེག་བ, བཟ, m. a wing, RK, 21^a.

བཤད, 1 स्मर्यते, it is remembered, said, KA, 6^b ; 2 स्मृत, remembered, said, declared, CS, 7^b ; PD, 25^d. 26¹.

བཤེས, मित्र, n. a friend, BC, 36^d.

ས

ས, the earth, 11 क्षिति, f. BC, 66^d; NA, 5^b ; UV, 21^a ; 2 पृथिवी, f. BC, 20^a ; KP, 6. 2 ; 3 भूमि, f. BC, 68^b ; 4 मही, f. BC, 28^d.

ས་བོན, बीज, n. seed, CS, 12^a.

ས་འཛིན, वसुधा, f. the earth, BC, 23^b.

ས་གཞི, भू, f. the earth, BK, 20^c.

སར

ས་འོག, रसातल, n. the nether world, one of the seven regions below the earth, NA, 14^b.

ས་གསུམ, भुवनत्रय, n. the three worlds, (i. e. heaven, earth, and the lower region), NA, 6^c.

སངས་རྒྱལ, the Lord Buddha, 1 बुद्ध, BC, p. 113. BK, 9^a ; PD, 6^a ; 2 *सम्बुद्ध, UV, 14^a.

སད་བ, 1 जागरण, n. awaking, LV. A13¹⁰ ; 2 प्रतिबुद्ध, awakened, LV. B5^a.

སད་བར་གནས, जागर, m. awaking (སད་བ, awaking ; སད་བར་གནས, जाग्रतस्थिति, f. or जागर, m. awaking state), LV. A11¹⁴.

སམ (ས + རྒྱལ), वा, ind. or, UV, 26¹.

སར, loc. भुवि, on the earth, NA, 6^a.

ཐུ

ཐུ, किम्, interrogative pronoun,
1 कः, who, BC, 39^d; NA, 5^b;
PD, 24^b; UV, 21^d (ཐུས); 2
काम्, whom, NA, 1^a; 3 कस्य,
(ཐུ་ཡི) BC, 27^b; क, ind.
where, BC, 45^d.

ཐུ་ཞིག, interrogative pronoun,
who, 1 कः, NA, 17. 2; 2
का, NA, 13. 19, 25.

ཐུམ (for གཐུམ), ति, three.
RK, 8.

ཐུམ་ཅུ་ཙ་གཉིས, द्वाविंशत्, thirty-
two, LV. A13⁹, 1⁰, 14⁸.

ཐུམ་ཅུ་སྟོ་དྲུག, षट्त्रिंशत्, thirty-six,
RK, 7.

ཐུས་ཀྱང, कश्चित्, a certain man,
LV. B19¹⁵, 1⁶.

སྟོང་གི, सिंह, m. the lion, PD, 6^o;
RK, 21^o.

སྟོང་གའི་ཁྲི, सिंहासन, n. a throne.
NA, 6^a.

སེམས་དཔའ

སེམས, the mind, 1 चित्त, n. BC,
26^d; NB, 10. 1; UV, 25^c, 1^d;
2 चेतस्, n. BC, 36^a, 67^d; NA,
7^d, 8^d; 3 हृदय, n. BC, 39^a.

སེམས་ཀྱི་སྒྲོ་བོས, चित्तमति, Mind-
understanding, a proper name,
RK, 2, 22.

སེམས་ཅན་དག་པ, शुद्धसत्त्व, one
with a pure mind, LV. B11⁷.

སེམས་ཅན་མེད་པ, न-सत्त्व, m. not a
being, KP, 4. 4.

སེམས་ལྔན་པ, (གདུང་), (सन्तप्त-)
मनस्, one with a mind (which
is afflicted), BC, 12^d.

སེམས་བདེ་བ, निर्वृति, f. bliss,
happiness (lit. happiness of the
mind), NA, 11. 2.

སེམས་པར་བྱེད (√ चिन्त, to think),
चिन्तयसि, you are thinking, NA,
1^a.

སེམས་དཔའ, सत्त्व, n. (i) a brave

སེམས་ལས་བྱུང

mind ; with བྱུང་ཐུབ, बोधि, f. perfect spiritual enlightenment, before it. it means a Bodhisattva, an aspirant to *bodhi*, BK, p. 137 ; LV. A12^a ; (ii) the first of the well-known three *guṇas*, (*སེམས་དབང་ལྟར*, सत्त्ववत्, like सत्त्व) BK, 12^b.

སེམས་ལས་བྱུང, चैत, that which has sprung from the mind, related to mind, NB, 10. 1.

སེམས་ཤིང, 1 दध्यौ, pondered over, BC, 68^a ; 2 निध्यायत्, pr. pl. pondering, LV. A13^{a1}.

སེར་སྒྲི, कपिल, m. a sage of the name, BC, 30^a, 51^b.

སེལ་མཛད་པ, नाशन, removing, causing to perish, UV, 14^a.

སེལ་ཞིང, अपनयत्, pr. pl. removing, NA, 7. 19.

སོང

སོ, दन्त, m. tooth, NA, 12^a ; NBT, 5. 18.

སོ་སོ, व्यस्त, separated, MK, 11^a.

སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་པ, पार्थग्यजनिक, belonging to a worldling, natural or unsanctified man, LV. C1¹⁴.

སོ་སོར་རྟོག, प्रत्यवेक्षा, knowing precisely, 7 KP, 4. 3, 4, 5. 1, 6. 1, 2, 3, 4, 7. 1, 2, 3, 8. 2, 10. 2.

སོགས (often with ལ before it), आदि, beginning or beginning with, NB, 6. 3 ; NBT. 2. 1.

སོགས་པ, beginning, beginning with, and others, 1 आदि, m. NBT, 1^a ; 2 प्रवृत्ति, f. NA, 7. 7.

སོང (pf. of འགོ་བ, √ गम्, to go), went, reached, came, 1 उपसंक्रामत्, LV. Ab⁸ ; 2 गत, BC, 51^a ; BK, 9^c ; 3 गम्यताम्, imp. (let

སོང་མྱེ

one go), BC, 50^b ; 4 ययौ (pf. √या, to go), BK, 14^d.

སོང་མྱེ, -सङ्गम्य, gd. having gone or approached, LV. A6¹.

སོང་ནས, गत्वा, gd. having gone, BC, 50^d ; PD, 17^c.

སོང་བ, 1 गत, went, arrived, UV. 17^d ; 2 गमन, n. going, LV. B19¹².

སོང་བར་གྱུར, came out, went, 1 निष्क्रान्त, NA, 4. 1 ; 2 ययौ, BC, 67^d.

སོང་ལ, गच्छ, imp. go, LV. A2^d.

སོར་མོ, अङ्गुली, f. a finger, NA, 12.4.

སྲས, पुत्र, m. a son, LV. A9¹² ; RK, 5, 6, 20, 24.

སྲས་བོ, पुत्र, m. a son, BC, 31^c, 33^b.

སྲིད, 1 भवेत्, it may be, NA, 12. 13 ; 2 वा, ind. or, PD, 9^d.

སྲིད་ལྔ

སྲིད་བ, भव, m. transmigratory existence, birth, *samsāra*, CS, 1^d ; UV, 16^c.

སྲིད་བ་ཟད, भवक्षय, m. the destruction of birth, UV, 16^b.

སྲིད་མེད་བ, विभव, m. the absence of birth, UV, 16^c.

སྲིད་བྱ, शुभ्रूषा, f. service, NA, 4^c. 5. 4, 6. 2.

སྲིད་བྱ་བྱེད་བ, शुभ्रूषमाण, pf. ptcl. serving, NA, 5^c.

སྲུང་བ, (√रक्ष, √पाल्, to protect). 1 रक्षन्ति, BK, 13^b ; 2 रक्षसि, NA, 1^b.

སྲུང་ས་ཤིག (སྲུང་ས pf. of སྲུང) पालय, imp. protect.

སྲིག་བ, दाह, m. burning, BK, 1^d.

སྲིད་ལྔ, उत्सुक, anxiously desirous, eagerly expecting, NA, 8^d.

སྲིད་བ

སྲིད་བ, ལྷུ་, f. thirst (lit. and fig.), strong desire, BC, 45^a ; LV. B18⁷, C5⁸, 6⁸; UV, 5⁴, 22^o.

སྲིད་བའི་བསམས་བ, ག་སྐྱ་, f. expectation, BC, 10°.

སྲོག་, life, 1 जीवित, n. BC, 21° ; 2 प्राण, m. BG, 5°.

སྲོག་ཆགས་, 1 प्राण, m. life, RK, 36 ; 2 प्राणिन्, m. a living being, BC, 47^d.

སྲོག་དང་བྲལ་, निपातित, killed (lit. deprived of life), PD, 6^d.

སྲོག་མེད་བ, न-जीव, m. not a living being, KP, 4. 4.

སྲོན་མཛོད་, मृष्यताम्, imp. let it be endured BC, 55^o.

སྲོར་, again, 1 पुनर्, ind. KA, 6^o ; BC, 50¹ ; 2 भूयस्, BC, 17^o, 47^b 64^d, 67^a.

སྲོར་སོང་སྲེ, प्रतिक्रम्य, gd. having gone back, LV. B19⁴.

གསང

སྲོབ་བར་གྱུར་དོ, प्राप्त, arrived, NA, 7. 22.

སྲོང་ (✓याच्, ✓भिक्ष्, to beg, ask), याचसे, LV. B13¹⁶.

སྲོང་བ, 1 अर्थिन्, a suppliant, NA, 7^o ; PD. 15^b ; 2 याचसि, you solicit, LV, B16^o.

སྲོབ་, शिक्षक (आचार्य), a teacher, PD, 25^a.

སྲོབ་བ, ग्रहण, n. taking, here in the sense of शिक्षा, learning, KP, 3. 1.

སྲོབ་བར་, शिक्षितु[म्], inf. to learn, KP, 4. 1.

སྲོབ་དཔོན་, आचार्य, m. a teacher, preceptor, NBT, 10. 46, 11.12.

སྲོབ་མ, शिष्य, m. a disciple, pupil, 11. 10.

གསང་པད་, sharp-sounding, NA, 2^a.

གསན

གསན་དུ་གསོལ, शृणुष्व, imp. listen, LV. B17²².

གསར་བ, new, 1 नव, RK, 35 ;
2 बाल, NA, 10. 6.

གསལ, भास्वर, bright, BC, 13^a.

གསལ་བ, bright, clear, very clear, open, 1 प्रकाश, NA. 6. 5 ;
2 व्यक्त, BK, 17^a ; 3 *सुव्यक्त, CS, 2^a ; 4 स्फुट, BK, 32^a ; LV. B 4^a.

གསལ་བར་བྱས, दीप्यते, it shines. KA, 4^b.

གསལ་ཞིང, स्फुट, clear, NA, 12^c.

གསུང, (√वच्, √वर्ण, etc. to say, talk, speak), 1 उक्तवत्, CS, 2^a ;
2 वक्ष्यन्ति, BC, 37^b ; 3 वर्णयन्ति, CS, 3^a ; 4 वाच्, f. speech. NBT, 1^c.

གསུང་བ, (√वच्, etc. to say, pf.
གསུངས, imp.
གསུང), -आह्वय,

གསོ་བ

(at the end of a compound).
called, BC, 38^b,

གསུངས (see
གསུང་བ), 1 ऊंचे, pf. said, BK, 31^a.

གསུངས་ནས, उक्त, gd. having said, RK, 33.

གསུངས་བ, 1 said. (i) आबभाषे, pf. BK, 25^a ; (ii) आह, RK, 23 ; 2 वर्णयते, is being said, CS, 4^b,^d.

གསུས, 1 त्रय, three-fold. BK, 12^a, 31^a ; NBT, 10, 14 ; 2 त्रि, three, BK, 9^b ; NB, 25. 2.

གསེར, gold. 1 काश्मिर, n. BC, 56^b, 59^a ; 2 सुवर्ण, n. UV, 6^b ; 3 हेमन्, BK, 28^a

གསེར་གྱི་ལྷ་བ་ཅན, स्वर्णमुष्टि, with a golden handle, RK, 9.

གསེར་གྱི་རང་བཞིན, शातकुम्भमय, made of gold, BK, 19^a.

གསོ་བ, निश्चिन्ता, f. medical treatment, curing, PD, 17^b.

གསོ་བ་

གསོ་བ་མེད་པ, न-योष, not a thriving one (in the sense of a man). KP, 4. 4.

གསོད, 1 གར, pt. ptcl. of √हन्, killing, PD, 18^a; 2 निहन्मि, I kill, BC, 62^b; 3 བཟ, m. killing, PD, 3^c; 4 རྒྱུ, killed, PD, 18^d.

གསོན་པ, जीवित, n. life, BC, 22^d.

གསོན་བཞིན, जीवत्, pt. pl. living, NA, 5. 2.

གསོལ་གྱིས, आनय, imp. bring, (lit. བྱ་ཆུ།, ask), LV. B17²⁰.

གསོལ་ཅིག, निवेदय, imp. inform, LV. A2¹¹.

གསོལ་བར་བྱ, विज्ञाप्य, to be informed, BC, 14^d.

གསོལ་མཛོད, आनय, imp. bring, BC, 62^d.

གསོས་པ, योष, m. maintaining, BC, 10^b.

བསལ་བར་བྱ

བསག (pf. བསགས), चेतव्य, to be accumulated, BC, 22^b.

བསད, हन्यते, is being killed, PD, 18^c.

བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་པ, अचिन्त्य, un-thinkable, RK, 19, 35.

བསམ་གདན, 1 ध्यान, n. meditation, NA, 1^a; 2 ध्यायत्, pt. pl. meditating, NA, 2^d; 3 རྟལ།, concentration, m. RK, 10.

བསམ་པ, intention, thinking, a thought, 1 अभिप्राय, m. LV. B18¹⁹; 2 चिन्ता, f, CS, 11^c. 3 चिन्तित, n. NA, 7. 9; 4 भाव, m. BC, 8^c.

བསམ་པར་བྱ, चिन्त्यते, (pt. in the sense of the near'ft.) is being thought, NBT, 10. 37.

བསལ་བར་བྱ, निर्धमेत्, should remove completely, (lit. should blow out), UV, 3^d.

བསལ་བར་བྱས་ནས

བསལ་བར་བྱས་ནས, सूचयित्वा, gd.,

having indicated, NA, 8. 3.

བསལ་བོ, शिशिर, cool, NA, 7. 19.

བསལ་བ་ཉིད, शीतलता, f. coolness,
BK, 23¹.

བསེགས་དྲི, सन्निपात्य, gd. having
got assembled, LV. B 20⁹.

བསོད, पुण्य, n. religious or moral
merit, BK. 1^a, 9^b; CS, 1^a.

བསོད་སྤོངས་, कामसुखल्लिका, f. over
enjoyment, LV. C 1¹⁰.

བསོད་ནམས་འདོད་བ, पुण्यकाम, de-
sirous of religious merit CS,
8^a.

བསོད་ནམས་མེན་བ, अपुण्य, the ab-
sence of religious merit, CS,
6^a.

བསྐྱབས (pf. of བསྐྱབ་བ, to make
or become less), तनु, thin, less,
LV. B18⁸.

བསྐྱབ་བར་གྱིས

བསྐྱབ (ft. of སྐྱབ, √ पा, √ रक्ष, to
protect, pf. བསྐྱབས), पातु, imp.
3rd pers. sing. NA, 1¹.

བསྐྱབ་བ, (see above), 1 *रक्षत,
pr. pl. keeping, BC, 3^a; 2 रक्षा,
f. protection, LV. B20²³; NA,
7^b.

བསྐྱབ་བའི་ཕྱིར, रक्षणार्थ, for guard-
ing LV. B 21⁴².

བསྐྱབས (see བསྐྱབ), पातु, NA, 2¹.

བསྐྱབས་བ (see བསྐྱབ), पाल्यते, is
being protected, NA 7. 7.

བསྐྱེགས (pf. of བསྐྱེག་བ, √ दह,
to burn), 1 दहति, BK. 1^b; 2 दह-
मान, UV. 24^a.

བསྐྱབ་བ (pf. བསྐྱབས), शिक्षा, f.
training, culture. BK, 1^a, 10¹,
13^b, 24^b.

བསྐྱབ་བར་གྱིས, शिक्षेत, one should
learn, UV, 16 f.

བསྐྱབས

བསྐྱབས, शिक्षित, trained, NA, 11^d.

བསྐྱུས་ནས (བསྐྱུ་བ, विप्र-√लभ्, to deceive, pf. वनपिबु, imp. वनपिबु), विप्रलभ्य, gd, having deceived, BC, 48^b.

ད

དུལ་པོ, जर्जर, broken to pieces, shattered.

དུལ་པོར་བྱས་པ, जर्जरीकृत, made broken to pieces, shattered, CS, 1^d.

དྭ, 1 दिव, f. the heaven, BC, 58^b; 2 दिव्य, divine, NA, 17. 5; 3 देव, m. a god, lord, LV. A3²⁴, B 7³, 8¹, 12⁷. 14⁵, 20²²; NA. 2. 4, 7. 2; (in the sense of a king PD, 8^b; 4 देवता, f. a god or goddess, NA, 20. 11, 17. 5; 5 दैव, n. destiny, fate, BC, 19^d; 6 युष्मद्, used figuratively

ལྷ་མོ

for 2nd pers to show respect, RK, 23.

ལྷ་ཅིག. 1 *तात, a term of respect applied to elders or other venerable personages. (It is also a term of endearment usually used to inferiors or juniors. ལྷ་ཅིག lit. means देव, a god, applied here to the father who is regarded as a 'god), Bk, 5^a; 2 देव, m. a god, lord, LV. B15¹, 17⁹.

ལྷ་ལྷ་བ, देवतादर्शन, n. to see a god, NA, 12. 14.

ལྷ་ན་གནས་པ, दिवौक्त, a god, BC, 58^b, 60^a.

ལྷ་དབང་ཕྱུག, महादेव, m. the Great God, Śiva, RK, 32.

ལྷ་མི, नरदेव, a king. LV. B10³,

ལྷ་མོ, देवी, a goddess, BC, 33^d NA, 13. 20.

ལྷ་ཚོགས

ལྷ་ཚོགས, देवसङ्घ, m. a multitude of gods, BC, 58°.

ལྷ་ཡི, दिव्य, divine, BC, 58°, 63°.

ལྷ་ཡུལ, *दिविज, divi- (lit. देव-विषय), belonging to the domain of gods), UV, 22°.

ལྷག, अधिक, more, NA, 7°.

ལྷག་ཁམས, अधिवासना, assent, acceptance, BK, 24°, 25°.

ལྷག་པ, 1 अतिरेक, m. excess, LV. A13²⁸; 2 अधिक, more, PD, 13^b; 3 अभ्यधिक, higher, greater, BK, 6°; 4 शिष्ट, m a wise man, KA, 3^b.

ལྷག་མ་འབྲུང་བ, भुक्तोज्झित, remnants of the food eaten, NA, 6°.

ལྷན་ཅིག, सह, ind. with, NB, 9. 1.

ལྷན་ཅིག་སྐྱེས, सहज, natural, innate, BC, 49^b.

ལྷུང་ལ

ལྷུང་པ, गद्य, n. prose, KA, 11°.

ལྷུང་བྱུང, षंसते, vb. drops, falls down, BG, 3°.

ལྷུང་བཟེད, पिण्डपात्र, n. an alms-bowl, RK, 10.

ལྷོ, दक्षिण, south, LV. B21⁴⁵.

ལྷ

ལྷ་བོ་ན་གྱི, अपोनग, a king of the name, RK.

ལྷ་ཡི, अये, ind. a vocative ptcl. or a kind of gentle address, NA, 7. 22.

ལྷོ་མ, 1 अह, ind. a word showing surprise or wonder, NA, 6. 2, 7. 24. 10. 4, 13. 2; PD, 30°; 2 हन्त, ind. a ptcl. implying joy, surprise, or grief, BC, 62^d.

ལྷུང་ལ, उत्पल, n. a lotus, blue lotus, BC, 57°.

II. SANSKRIT-TIBETAN

अ

अंशु, m. འོ་ཟེར, a ray, beam of light.

अंशुक, 1 (i) n. གོས, a cloth, (ii) m. འོ་ཟེར, a ray ; 2 འོ་ཟེར་དང་ལྷན, with a ray.

अकरोत्, vb. གུས, made.

अकारण, སྟུ་མེད་པ, without a cause.

अकारयत्, vb. གུས, got (it) made.

अकार्षाम्, vb. མཇོད, they two did.

अकाल, m. དུས་མེད, a wrong or bad time.

अकृत, མ་གུས, not done, not gained.

अकृतज्ञता, f. གུས་པ་གཞོན་པ་མ་ཡིན་པ, ungratefulness.

अकृत्य, གུ་མིན, that which is not to be done.

अङ्क

अकृत्वा, gd. *མ་གུས, having not done.

अक्रम, འཇུག་པར་གུ་བ་མ་ཡིན་པ, not to be followed.

अक्रियावत्, གུ་བ་མི་ལྡན, without any action.

अक्षय (*कूर), མི་ཟད, exempt from decay,

अक्षि, n. མིག, the eye.

अगार, n. ཁྱིམ, a home.

अग्नि, m. མེ, fire.

अग्रतस्, ind. མདུན་དུ, in front of, before.

अग्रयायिन, m, ལྷ་ཕྱོད་ས, a leader.

अग्लान, འགྲི་བ་མེད་པ, n. not fading.

अङ्क, m. 1 ཉགས, a mark ; 2 པང, the lap.

अङ्कुर

अङ्कुर, m. n. མུ་གུ, a sprout, shoot.

अङ्ग, n. 1 ཡན་ལག, 2 ལམ, the body, a limb.

अङ्गना, f. བུད་མེད, a woman.

अङ्गुली, f. སྒོ་མོ, a finger.

अचल, m. རི་བོ, a mountain.

अचिन्त्य, བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ un-thinkable.

अच्युत, མི་གཏོ, not perishing.

अज्ञान, n. མི་ཤེས, ignorance.

अञ्जलि, m. 1 བཤ་མོ, 2 སྒྲིམ་པ, the hollow of the hands joined together.

अण्ड, m. n. སྒོ་ང, an egg.

अतस्, ind. 1 རོ་ནས, 2 རོ་ཕྱིར,

3 རོ་ཕྱིར, 4 རོ་ལས, there-fore.

अति-, prefix, འིན་དུ, exceedingly.

अदृष्ट

अतिक्रमाय (*अतिक्रमेत्), འདེད་བྱའི་

ཕྱིར, for stepping beyond.

अतिक्रान्त, བས, passed.

अतिथि, m. མགྲོན, a guest.

अतिमहत्, འིན་དུ་ཆེ, very great or big,

अतिरेक, m. 1 འཕགས་པ, lit. གཡུ་མོ, noble ; 2 ལྷག་པ, excess.

अत्यन्त, adv. མཆོག་དུ, excessively.

अत्यन्तसाहसिक, འིན་དུ་བྱུང་ཆོད་ལྔན, very bold or adventurous.

अत्यय, m. མངས་པ, passing away.

अत्र, ind. འདིར, here.

अथ, ind. 1 ཅི་ཤི, 2 རོ་ནས, then, and, if, supposing,

अथवा, ind. 1 ཡང་ན, 2 འམ, or.

अदस्, pron. འདི, that (lit. this).

अदृष्ट, མ་མཐོང, not seen.

अद्भुत

अद्भुत, n. རྒྱ་མཚན་ལ་, a miracle.

अद्य, ind. 1 ད་ཉིད་, 2 དེ་རིང་, 3 དེང་
to-day.

अद्यापि, ད་དྲིང་, even to-day.

अद्राक्षीत, vb. མཐོང་མེད་པུ་, saw.

अद्वितीय, གཉིས་པ་མེད་པ་, अद्वितीय,
without the second.

अधर, m. བཙུ་, the lip.

अधरीकृत, དམན་པ་ཉིད་བྱས་, surpas-
sed, beaten down.

अधिक, adv. ལྷག་པར་, more.

अधिकार, m. སྒྲུབ་ས་, right.

अधिकृत्य, gd. དབང་དུ་བྱས་, having
possessed.

अधिगति, f. འགྲོ་བ་, attaining.

अधिगच्छति, vb. ཐོབ་པར་གྱུར་, gets.

अधिप, m. བདག་, a lord.

अधिपतेय, དབང་པོ་, ruling or deter-
mining.

अनन्यनेय

अधिवासना, f. ལྷག་ཁམས་, assent,
acceptance.

अध्यात्म, རང་བདག་, concerning the
self.

अध्याय, m. ལེན་, a chapter.

अध्यावसति, vb. གཞན་པ་, resides.

अनगारिका, f. བྱིས་མེད་པ་, home-
less (life).

अनङ्ग, m. ལུས་མེད་, body-less,
i. e. cupid.

अननुज्ञात, གནང་བ་མེད་པ་, not per-
mitted.

अनन्तर, adv. 1 ཇེས་ལ་, 2 དེ་མ་ཐག་,
3 དེ་མ་ཐག་པ་, 4 འོག་དུ་, 5 འོག་
དུ་འང་ (•འོག་ནས་), after.

अन्न, n. ཟས་, food.

अन्नदातृ, ཟས་སྤྲེར་པ་, one who gives
food.

अनन्यनेय, གཞན་གྱི་དྲིང་མི་འཇོག་

अनर्थोपसंहित

བར་འགུར་བ, not to be led or
guided by others.

अनर्थोपसंहित, གཞོན་པ་དང་ལྷན་པ,
mischievous, harmful.

अनर्ह, མི་འོས, not worthy.

अनागत, མ་བྱུང་བ, not come, fu-
ture.

अनागम, འོང་བ་མེད་པ, without com-
ing.

अनात्मन्, 1 བདག་མེད. 2 བདག་མིན,
not self.

अनानार्थ, བ་དད་དོན་མིན, having not
different things.

अनाभास, ལྷང་བ་མེད་པ, without a
reflection.

अनालम्बन, 1 དམིགས་མེད་པ, 2
དམིགས་པ་མེད་པ, not depend-
ing on, or resting upon.

अनाश्रय, ཉེན་མ་ཡིན་པ, without any
support.

अनुगामिन्

अनाहित, མ་བསྐྱེད་པ, not produced.

अनित्य, མི་དག་པ, not eternal.

अनिदर्शन, བསྟན་དུ་མེད་པ, that
which cannot be pointed out.

अनिन्दित, མི་སྦྱད, not blamed.

अतिपृथु, འིན་དུ་ཆེ་བ, very wide.

अनियम, m. མ་ངེས, absence of
certainty.

अनिरोध, འགག་པ་མེད་པ, without
suppression.

अनिर्गम, འགྲོ་མེད་པ, without go-
ing out.

अनिष्ट, མི་འདོད་པ, undesirable.

अनुकम्पया, f. 3rd. case, ལྷོང་བཙ
བ་ཉེ་བར་བརྩུང་ཞེ, with kind-
ness. See p. 362.

अनुगच्छत् pr. pl. (lit. अनुगत),
རྗེས་སུ་འོངས, following.

अनुगामिन्, རྗེས་སུ་འབྲང་བ, a fol-
lower, following.

अनुग्रह

अनुग्रह, imp. दक्षिण, do treat with kindness.

अनुग्रह, m. हिस'सु'वत्तु'व, a favour.

अनुग्राह्य, हिस'सु'वत्तु'व, fit to be favoured.

अनुच्छेद, कद'व'खेद'व, without destruction.

अनुतिष्ठामि, vb. वक्ष'व'र'व, I do.

अनुत्पन्न, सु'स'व'ख'यि'व, not originated.

अनुत्पाद, सु'खेद'व, having no origination.

*अनुत्पद्य, gd. स'सु'द'स, having not given up.

अनुद्विग्न, द'द्वि'व'व'खेद'त'द, not anxious, not frightened.

*अनुपगम्य, gd. सु'द'स'व, having not approached. (lit. अनुपगम, m.).

अनुपरिगृह्य, gd. सु'द'स'द'द, having received.

अनुवर्तिन्

अनुपूर्वेण, 3rd case. रिस'व'व'खेद'व, in regular order.

अनुभवत्, pr. pl. उ'स'स'सु'सु'द, feeling.

अनुभूयताम्, imp. उ'स'स'सु'सु'द'व'र' सु'स'व'व'व, let (it) be felt.

अनुमान, n. हिस'सु'द'व'व'व, inference.

अनुमेय, हिस'सु'द'व'व'व'व, inferable.

अनुमोदना, हिस'सु'य'र'द, approving, causing pleasure.

अनुयोग, m. सु'र'व, applying oneself to.

अनुराग, m. क'व'व'व, love.

अनुरूप, 1 हिस'सु'स'सु'द, 2 हिस'सु'स'सु'द'व. corresponding, equal.

अनुरोध, m. र'द, consideration, obedience (lit. मुख, n. mouth).

अनुवर्तिन्, हिस, one who follows.

अनुव्यञ्जन

अनुव्यञ्जन, n. དཔེ་བྱེད, the secondary marks.

अनुशंस, m. རྒྱུ་བསྐྱེད་པ་ལ, praise, profit.

अनुशिष्ट, རྒྱུ་བསྐྱེད་པ་ལ, instructed.

अनुष्ठेय, བསྐྱེད་པར་བྱ, to be done.

अनुसर्तव्य, རྒྱུ་བསྐྱེད་པར་བྱ, to be followed.

अनुसार, m. 1 བཞིན་ 2 ལྟར, in accordance with.

अनुसृत्य, gd. བཞིན, having persued, according to.

अनेकार्थ, དོན་ཅིག་མིན, having no one thing.

अनेन, 3rd case, འདིས, by this.

अन्त, m. མཐའ, an extremity, end.

अन्तरात्मन्, ཉང་བདག, the inner self.

अन्तरित, བསྐྱེད་པས, covered.

अपयन्ति

अन्तरीक्ष, n. ལྗང་དག, the sky.

अन्तराल, n. བར, intermediate space or time.

अन्तरे, ཉང་དུ, inside.

अन्तिक, ཉུང, near.

अन्ते, 7th case, མཐའར, near.

अन्ध, ཁྲིང་བ, blind.

अन्य, གཞན, other.

अन्योन्य, ཡན་རྩྭན, each other.

अन्विष्य, gd. བདག་པ་ནས, having considered or searched for.

*अन्वेति, vb. ཐོབ, follows (lit. gets).

अप्, f. ལྷུ, water.

अपकार, m. གཙོད་བྱེད, mischief, harm.

अपनयत् pr. pl. སེལ་ཞིང, removing.

अपयान्ति, vb. འབྱེད་པ, go away.

अपर

अपर, गणेश, other.

अपश्यत्, vb. मर्षेदं वदं गुर, saw.

अपि, ptcl. 1 गुर, 2 द, 3 यद,
it denotes emphasis, also, too,
etc.

अपुण्य, वसेदं नसां नितं व, deme-
ritorous act.

अपूजयत्, vb. मर्षेदं वं गुर, wor-
shipped.

अपूर्व, 1 श्रेष्ठं नितं, 2 श्रेष्ठं नितं व,
not preceded.

-अपेक्ष, नितं, expectation, hope.

अपोढ, वृत्त, removed.

अपोनग, ज्ञां वं नितं, a proper name.

*अप्रतिवेद्य, gd. मं गुर, having
not informed (lit. अकृत).

अप्रतिष्ठ, गणेशं नितं व, not firmly
fixed.

अप्रत्यय, श्रेष्ठं नितं, having no condi-
tion.

अभि-

अप्रत्ययमय, श्रेष्ठं नितं नितं नितं not con-
sisting of a condition.

अप्रत्ययवत्, श्रेष्ठं नितं नितं नितं, not
having a condition.

अप्रमाद, m. वं नितं, carefulness,
vigilance.

अप्रिय, नितं नितं, not dear.

अबोध, नितं नितं, devoid of intellect,
foolish.

अब्रवीत्, vb. 1 नितं ; 2 नितं व,
said,

अमक्त, गुर नितं नितं, one without
devotion.

अभयदातृ, नितं नितं नितं, one who
gives the assurance of safety.

अभवत्, vb, गुर, was.

अभाव, m. 1 नितं ; 2 नितं व,
absence.

अभि-, prefix, 1 नितं नितं 2 नितं नितं
नितं, towards.

अभिज्ञ

अभिज्ञ, *མངོན་པར་ཤེས་*, experienced.

अभिधान, n. *བསྟན་*, a statement, saying.

अभिधीयते, vb. *བཞིན་*, is being said.

अभिधेय, *བཞིན་པར་བྱ་བ་*, to be mentioned, the subject matter.

अभिनन्दिनी, *མངོན་པར་དགའ་བ་*, rejoicing at.

अभिनिष्क्रमितुम्, inf. *མངོན་པར་བྱུང་བ་*, to go out, to renounce the world.

अभिनिष्क्रान्त, *མངོན་བྱུང་བ་*, went out, or renounced the world.

अभिनिष्क्रमिष्यति, vb. *མངོན་པར་འགྱུར་*, will go out, will renounce the world.

अभिप्रवर्तते, vb. *སྐྱེ་འགྱུར་*, springs, proceeds.

अभिप्राय, (for *•प्राय*), m. *བསམ་པ་*, intention.

अभिसन्धि

अभिभूत, *ཅོན་པ་*, overcome.

अभिभूय, gd. *ཐོག་ཟུང་*, having overpowered,

अभिमुख, 1 *མཐུན་སྦྱོགས་*, 2 *མངོན་པར་སྦྱོགས་*, turned towards, friendly disposed.

*अभिरुह्य, gd. *ཕྱིན་ནས་*, having ascended (lit. *गत्वा*, having gone).

अभिलषित, *འདོད་པ་*, desired.

अभिलषितवत्, *མངོན་པར་འདོད་པ་བཞིན་*, like what is desired.

अभिलाप, m. *བཞིན་*, an expression.

अभिलाष, m. *མངོན་པར་འདོད་པ་*, desire.

अभिनाच्छित, *མངོན་པར་འདོད་པ་*, desired.

अभिसन्धि, m. *མངོན་དགོངས་*, a purpose, object.

अभिहित

अभिहित, བཞེད, said.

अभीतवत, adv. འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར, like one not frightened,

अभूत, མ་གྱུར་པ, non-existent, what has not been.

अभूत, vb. 1 གྱུར, 2 བྱུང, 3 བྱུང་བར་གྱུར, 4 སྐྱམ་དུ་སེམས (lit. अभन्यत), was.

अभ्यतीत, འདས་པ, past.

अभ्यधिक, རྒྱལ་པ, higher, greater.

अभ्यागत, སྦྱོན, arrived.

अभ्युदित, མངོན་པར་ཤར་པ, risen.

अभ्युद्गत, ཤར, uprisen.

अभ्र, n. སྒྲིན, a cloud.

अभ्रान्त, མ་འབྲུལ་བ, not mistaken.

अमध्यम (प्रतिपद्), མའི་(ལས་)ས་མ་ཡིན་པ, not middle (path).

अरण्य

अम्बा, f. ཡུས, mother.

अमी, pron. འདི་དག, those (lit. इमे, these).

अमुक्त्विश्रम्भ, adv. སློ་ཕེབས་པར, not having lost the confidence.

अम्बु, n. ལྷུ, water.

अमृत, n. བདུད་ཅི, nectar, immortality.

अमृतपद, n. འཛི་མེད་གནས, the cause of immortality.

अम्भोज, n. པད, a lotus.

अयम्, pron. 1 འདི, 2 འདིས, this.

अयस्, n. ལྷགས, iron.

अयि, ind. གྲེ, a vocative particle, oh.

अयुक्त, མི་རིགས, not right.

अये, ind. ཨ་ཡེ, a vocative ptcl, o.

अरण्य, n. དགོན་པ, a forest.

अराति

अराति, m. དག་ལྷན་, an enemy.

अरुपिन, དབྱུང་ཏུ་མེད་, that which is not determined or ascertained.

अर्क, m. ཉི་མ་, the sun.

अर्षति, vb. ཤོད་, deserves.

अर्घ्य, n. 1 ཡོན་རྒྱུ, 2 མཆོད་ཡོན་, water with such other things as flowers offered in worship of a god or in reception of a guest.

अर्चन, n. མཆོད་པ་, worship.

अर्चित, མཆོད་, worshipped.

अर्थ, m. 1 རོན་, object, purpose, necessity ; 2 རོར་, wealth.

अर्थिन, སྒྲོང་པ་, one who begs, desirous, a suppliant.

अर्ध, m. n. སྟེན་, half, half portion.

अर्ह, འེས་, deserving.

अवगच्छामि

अर्हति, vb. འེས་(པ་), deserves.

अर्हसि, vb. འེས་(པ་), you deserve.

अलकक, m. སྒྲུག་རྩི་, red lac used by women to dye their feet.

अलम्, ind. 1 ཆོས་, 2 མཁོ་པ་, 3 ཤིན་ཏུ་མངས་པ་, sufficient, enough,

अलङ्कार, m. སྒྱོན་, an ornament, a figure of speech.

अलङ्कृत, སྒྱོན་ནིམ་པ་, adorned, ornamented.

अलि, m. སུང་པ་, a bee.

अल्प, 1 རྒྱང་ཏུ་, 2 རྒྱང་པར་གྱུར་, 3 ཉུང་པ་, 4 དལ་བྱུ་, small, little,

अल्पभाषिन, དལ་བུས་སྒྲུམ་, speaking little.

अल्पश्रुत, ཐོས་པ་ཉུང་པ་, not learned.

अवगच्छामि, vb. རྟོགས་ I understand.

अवची

अवची, vb. aor. སྒྲུབ་པ་, said.

अवतीर्य, gd. 1 མངོན་པར་བབས་ནས་, 2 བྱང་ཕྱི་, having come down.

अवदान, n. 1 རྟོགས་བརྗོད་པ་, 2 རྟོགས་པ་བརྗོད་(པ)་. a great or glorious act.

अवमन्येत, (न) vb. opt. སྒྲོང་བྱ་, one should not contempt, i. e. should accept (Tib. lit. should accept).

अवमुच्य, gd. ཀྱུན་ནས་བཏོགས་ནས་, having taken off.

अवलोकयत्, pt. pl. རྣམ་པར་བརྟུ་ཞིང་, looking, seeing.

अवलोकयाव, vb. ཉེ་བར་མཚོན་པ་, let us two look at.

अवलोक्य, gd. 1 བརྟུས་ནས་, 2 བརྟུས་ན་ (lit. अवलोकिते), having seen.

अवश, 1 དབང་མེད་པ་, dependent.

अविज्ञप्तिक

अवसर, m. 1 སྐབས་, 2 ཁྱེང་, occasion, opportunity.

अवसरत्, pt. pl. གནས་པ་ཟག་ཅིང་, falling down.

अवसीदन्ति, vb. འཇིག་པར་འགྱུར་, they come to an end.

अवस्तु, དོན་མེད་པ་ a worthless thing.

*अवस्थातुम्, inf. གནས་པར་བྱ་བ་, to remain.

अवस्थान, n. གནས་, remaining.

अवस्थित, 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, 3 རྣམ་པར་གནས་, remained.

अवातरन्, vb. བབས་པར་གྱུར་, they came down.

अवाप्त, ཐོབ་གྱུར་, attained.

अवाप्ति, f. ཐོབ་, attainment.

अविचलित, གཡོ་མེད་, unmoved.

अविज्ञप्तिक, རྣམ་པར་རིག་པ་མེད་པ་, without intimation.

अविद्यमान

अविद्यमान, pr. pl. ཡོད་མིན, not existing.

अविशुद्ध, སྒྲིག་ས་མ, impure.

अवैमि vb. རིག, I understand.

अवोचत्, vb. aor. 1 སྒྲུ་ས་པ, said.

अशाश्वत, རྟག་མེད་པ, not eternal.

अशास्त्रज्ञ, བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ, one who does not understand a śāstra.

अशिक्षित, མ་བསྒྲུབས་པ, not learned.

अशीति, f. བརྒྱད་ཅུ, eighty.

अशून्य, ལྷོང་མིན, not void.

अशेष, མ་ལུས་པ, all.

अश्रु, n. མ་རྩི་མ, a tear.

अश्व, m. རྟ, a horse.

अश्वतरी, རྟ་ཕོ, a she mule.

अश्वता, རྟ་ཉིད, the nature of a horse.

अस्ति

अष्ट, བརྒྱད་པ, (lit. अष्टम, eighth). eight.

अष्टाङ्गिक, ཡན་ལག་བརྒྱད, eight-fold.

असत्, 1 (i) མེད, (ii) ཡོད་མ་ཡིན, not existing; 2 དམ་པ་མིན, bad.

असत्त्व, n. མེད་པ, non-existence.

असन्निधान, n. 1 ཉེ་བར་མི་གནས, 2 མི་ཉེ་བ, absence of vicinity.

असपत्न, m. མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས, a dissimilar instance or one in which the major term is not found.

असमर्थ, མ་ལྷུང, unable, unfit.

असि, m. རལ་གྱི, a sword.

असित, ཉག་པོ, black, a proper name.

असुप्तमात्र, མི་ཉལ་ཙམ, as soon as not slept.

अस्ति, vb. 1 འགྱུར, 2 མཆིས, 3

अस्थान

ཡིན . 4 ཡོད . 5 ཡོད་པ, is.
exists.

अस्थान, གནས་མ་ཡིན་པ, an improp-
per place or occasion.

अस्थानु, གནས་མིན, an improper
place.

अस्मद् (अहम्), personal pron. 1st
pers., 1 ཁོ་ཁོ, 2 ང, 3 བདག
(ཅག like རྒྱས་ས added to them
denotes the plu. num.), 4
ང་མོ་ལ, I, we.

अस्मि, vb. 1 བདག . 2 ཡིན . am.

अस्मि कारितः, གེད་དུ་བཟུག་པ, I was
made do.

अस्मिन्, pron. loc. འདི་ན, here.

अस्य, अस्याः, pron. gen. 1 འདི, 2
འདིའི, of this.

अस्वयंमय, བདག་གི་རང་བཞིན་མིན,
non-self-possessor.

अस्वमय, བདག་དངོས་མིན, non-self-
possessor.

आकाङ्क्षा

अहन, n. ཉིན, day.

अहिंसक, འཆོ་བ་མིན, not injurious,
not mischievous.

अहिंसा, f. མི་འཆོ་བ, abstaining
from killing or giving pain to
others.

अहेतु, སྐྱེ་མེད, without the cause.

अहो, ind. ཡི་མ, a word indicat-
ing surprise.

आ

आ, ptcl. བར་དུ, a word expressing
the limit inclusive or exclusive.

आकर्णना, f. གྲོས་པ, hearing. lis-
tening.

आकर्णयत, pt. pl. ཉན་བར་བྱེད་པ,
listening.

आकर्णयन्ति, vb. ཉན་བར་བྱེད་པ, are
listening.

आकर्ण्य, gd. གྲོས་ནས, having lis-
tened.

आकाङ्क्षा, f. འདོད་པ, desire.

आकाश

आकाश, m. n. ཀས་མཁའ་, the sky.

आकृष्य, gd. བཀང, having drawn or bent.

आक्रमेय्य, vb. opt. རྒྱགས་པར་
འགུར་ཞིང, may attack.

-आह्वय, ཞེས་པ, called.

आगच्छत, vb. བྱོན་པ, came.

आगत, 1 མཆིས, 2 བུང་བ, 3 འོངས
come, arrived.

आगमन, n. འོངས་པ, coming.

आगम्य, vb. imp. ག་ཤགས་ཤིག,
wait (Tib. lit. go).

आगम्य, gd. འདུས་ནས, having
come.

आचार, m. སྦྱོར, practice.

आचार्य, m. སློབ་དཔོན, a teacher
or preceptor.

आजिह्व (व्याजिह्व), ཀླུ་ན་ཏུ་འབྱེག་པ,
crooked or turned completely.

आत्मनैरात्म्योर्मध्यम्

आजीव, m. འཚོ་བ, livelihood.

आज्ञप्त, བསྟན, ordered.

आज्ञा, f. ཇེས་སུ་བསྟན་པ, an order.

आज्ञापित, ཇེས་སུ་བསྟན, ordered.

आञ्जस, ཨང, direct.

आडम्बर, m. སྒྲ་སྒྲིབས, a drum
used in a battle.

आतुर, གཟེར, afflicted.

आत्थ, vb. 2nd pers. sing. ག་སུང་བ,
you say.

आत्मन्, 1 བདག, 2 བདག་ཉིད, 3 རང,
self.

आत्मकाय, m. ལུས, the body (Skt.
lit. one's own body).

आत्मगत, adj. adv. བདག་ཉིད་གྱིས་
རྟོགས་པར, aside.

आत्मनैरात्म्ययोर्मध्यम्, གཉིས་གྱི་དབུས,
the middle of the states of āt-

आदधान

man and anātman (Tib. lit,
 द्वयोर्मध्यम्, the middle of the two).

आदधान, pt. pl. མཛོད་པ, creating.

आदर्श, m, མེ་ལོང, a mirror.

आदाय, gd. 1 གཏངས་ནས, 2 ཡོངས་
བཟུང་ནས, having taken.

आदि, 1 (i) སྡོན, (ii) ཐོག་མ, first ;
2 (i) ལ་སོགས་པ, (i) སོགས་པ,
beginning with.

आदित्य, m, ཉི་མ, the sun.

आनन्द, m, 1 ཀྱུན་དགའ་ལྡན, happy,
a proper name ; 2 དགའ་བ,
happiness, joy.

आनय, vb. imp. 1 གསོལ་གྱིས (lit.
ཤུལ་, ask), 2 གསོལ་མཛོད,
bring.

आन्तर, 1 ཉང, 2 ཉང་པ, internal
(Buddhist).

आपूर्यमाण, pt. pl. འགོངས་པར་
བྱེད་པ, being filled up.

आरण्यक

आप्नोति, vb. ཐོབ་ཅིང, obtains.

आबभाषे, vb གསུངས་པ, said.

आभा, f. འོད, light, splendour.

आमन्त्रयामास, vb, pf, གསུངས་པ, ad-
dressed.

आमर्श, vb. pf. རེག་གུར་ཅིང,
touched.

आमुख, n. གླུབས་དབྱེ་བ a prologue
or prelude of a drama.

आयतन, n. 1 སྒྲི་མཆོད, the six or-
gans of sense and the objects
thereof ; 2 གནས, a place,
house.

आयति, f. ལྷི་མ, the future time.

आयाति, vb. འགུར, comes, gets.

आयास, m. 1 ངལ་བ, 2 གདུང་བྱེད,
pain, fatigue.

आयुस्, n. སྐུ་ཚེ, life, duration of
life.

आरण्यक, ཉགས་ནས་བྱུང, produced
in a forest.

आराधयन्ती

आराधयन्ती, f. pr. pl. 1 མཉམས་པར་

བྱེད་ཅིང, 2 བསྐྱེན, worshipping,
paying respect.

आरुह्य, gd. འཛོལ་ས་དེ. having
mounted.

आरूढ, ཚིགས, mounted.

आरोग्य, n. ཉན་མ་མཆིས་པ freedom
from disease.

आरोचयति स्म, སྒྲོས, said.

आरोप्य, gd. བཞག་ནས, having
placed.

आर्त, 1 ཉམ་ཐག, 2 བཞེར, distress-
ed, afflicted.

आर्ति, f. བཀྲང་བ, pain.

आर्द्र, རྩེན་པ, wet.

आर्य, 1 རྡོ་བོ, འཕགས་པ, lord,
master, noble.

आर्या, f. འཕགས་མ. See आर्य.

आलक्ष्य, མཚན་མ, visible, apparent.

आशु

आलम्बन, n. དམིགས་པ, resting
upon, or that upon which one
rests.

आलवाल, n. ཀྲོ་ར, a basin or trench
for water round the root of
a tree.

आलोक, m. སྒྲང་བ, light.

आवर्जित, ཀྱན་དུ་ཆོམ་པར་གྱུར, in-
clined, bent down.

-आवह, འདྲེན, one that brings
about.

आविष्ट, རྟོན་པ, overcome, entered.

आवृत, གྱུས, surrounded.

आव्रज, imp. འོག, come back.

आशङ्का, f. དོགས་པ, fear.

आशा, f. སྙེད་པའི་བསམས་པ, hope,
expectation.

आशीविष, m. སྦྱལ, a snake.

आशु, 1 སྒྱིན་པར, 2 སྒྱུར་དུ, quick.

आश्चर्य

आश्चर्य, n. རྡོ་མཚར, wonder.

आश्रमपद, n. 1 བསྟོན་གནས, 2 ལྟོང་གནས, 3 ལྟོང་གནས. a hermitage.

आश्रय, m. ལྟོང་གནས་པ, a resting place.

आश्रित्य, gd. བརྟེན་གནས, having recourse to.

आसंसार, འཁོར་བ, till the world.

आसन, n. སྟེན, a seat.

आसन्न, ཉེ་བ, near.

आसन्नस्थित, ཉེ་བར་གནས་པ, standing near.

आसाद्य, gd. ཕྱིན་དེ, having reached.

आस्यद, n. ལྟོང་གནས, a place.

आस्फालित, རབ་དྲུབ་སྐྱོན་པ, flapped.

आह, आहुः, vbs. 1 ཁ་རེ, 2 ལྷོས (པ). 3 ལུངས་པ, says, say, said.

आहूय, gd. བོས་དེ, having called.

इति

आहूय, m. བོད, a name, appellation.

आहो, ind. འཁ, an interjection expressing doubt. or.

इ

इक्षु, m. བྱ་རམ་ཤིང, sugar-cane.

इच्छत, pr. pl. འདོད, desiring.

इच्छति, vb. 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desires.

इच्छा, 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desire.

इच्छामि, འཚལ, I desire.

इच्छेत, འདོད, one may desire.

इतस्, ind. འདིར, here.

इति, 1 ཅེས, 2 ཅེས་བྱ་བ, 3 ཅེས་སྟེ,

4 ལྷོས་དྲུ, 5 ལྷོས་དྲུ་སེམས, 6 འདེ,

7 དེ་སྐད, 8 དེ་ལྟར, 9 དེ་གས,

10 དེའི་ཕྱིར, 11 ཞེས, 12 ཞེས་

པ, 13 ཞེས་བྱ, 14 ཞེས་བྱའོ, 15

इदम्

ཞེ་བྱ་བ་, 16 ཞེས་བྱ་བ་ནས་, 17

ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་, 18 ཡིན་པས་ན་, a

ptcl. generally used to report the very words spoken or supposed to be spoken by some one ; besides it has various senses, such as cause, purpose or motive ; thus, so, of this nature, illustration.

इदम्, pron. 1 *དེ (lit. तद्, that),
2 འདི, 3 *འདི་སྐད་ (lit. एवम्),
thus, this.

इदानीम्, ind. 1 ད་, 2 ད་ཅུང་, 3 ད་
ལན་, now, this time.

इन्द्र, m. དབང་པོ་, lord, the king
of gods.

इन्द्रिय, n. དབང་པོ་, an organ of
sense.

इमौ, pron. འདི་དག་, these two.

इयम्, pron. f. འདི, this.

उक्त

इव, ind. 1 འདྲ་, 2 མཚུངས་, 3 ལྟར་,
4 ལྟ་བུར་, 5 བཞིན་. 6 བཞིན་དུ་,
like.

इष्ट, 1 འདོད་དགུ་. 2 འདོད་པ་, de-
sired.

इक्ष्व, n. འཕྲོང་ཙམ་, that by which
an arrow is thrown, a bow.

इक्ष्वशिक्षित, འཕྲོང་བསྐྱབས་པ་, train-
ed in archery.

इह, ind. 1 འདི, 2 འདིར་, 3 འདི་
ན་, 4 འདི་ལ་, here, in this
world.

ई

ईदृश, 1 འདི་ལྟ་, 2 འདི་འདྲ་, of this
kind.

ईप्सित, འདོད་པ་, desired.

ईपत, ind. ཁུང་ཟད་, slightly.

ईर्ष्या, f. སྐྱལ་དོག་, envy, jealousy.

उ

उक्त, 1 བརྗོད་. 2 བསྟན་(པ་), 3

उक्तवत्

བཟུན་པ་ཡིན། 4 སྟེན་(པ) 5

ཟེར, said,

उक्तवत्, वास्तु, one who said.

उक्ता, gd. 1 བཞེད or བཞེད་ནས, 2

གསུངས་ནས, having said.

उग्र, དག་པོ, acute, serve.

उचित, རྒྱུ, fit.

उच्यते, vb. 1 ཅེས་བྱ, 2 བཞེད་(པ).

3 བཟུན, 4 བྱ་བར་བཞེད, 5

ཅེས་བྱ, 6 ཞེས་བྱའོ, it is said.

उच्यमान, pr. pl. pass., བཞེད་པ, that which is being said.

उज्ज्वल, རབ་འབར, bright.

उज्झित, རོར་བར་གྱུར, left, abandoned.

उडुराज, m. སྐར་མའི་རྒྱལ་པོ, the moon.

उत्त, ind. 1 འཕ, 2 འོན་ཏེ་ན, and, also, or.

उत्पादयेत्

उत्कण्ठित, འདོད་པ, anxious.

उत्कम्प, m. རབ་འདར, tremor.

उत्तम, མཚོན།, best.

उत्तर, བྱང, the north.

उत्थाय, gd. འངས་དེ, having got up.

उत्थास्यति, यावद्, འངས་ཀྱི་བར་དུ, till he will get up.

उत्पद्यते (•न्ते), vb. 1 སྐྱེད, 2 སྐྱེ་བ, come(s) into being.

उत्पतनज्ञ, སྤར་ཤེས, one who knows how to fly.

उत्पन्न, སྐྱེ་བ, came into being.

उत्पल, n. ལྷ་རྩ་ལ, a blue lotus.

उत्पादयति, vb. སྐྱེད་པར་བྱེད, makes, produces.

उत्पादयेत्, optative, 1 བསྐྱེད, 2

འབྱུང་བ, may or should produce.

उत्फुल्ल

उत्फुल्ल, रवःक्रुश, opened, fully blown.

उत्सर्ग, m, चार्दे, offering.

उत्सव, m. दगादःश्रुत्, a festival.

उत्ससर्ज, vb. pf. देरःद, gave up, cast off.

उत्सिक्त, 1 रवःक्रुश, 2 रवःदःक्रुशःव, raised, increased.

उत्सुक, श्रिदःश्रुत्, anxiously desirous, eagerly expecting.

उद्, prep. रवःद, up.

उदान, m. केदःदुःवर्देदःव, an inspired speech.

*उदानयति स्म, vb. केदःदुःवर्देदःश्रुत्, uttered an inspired speech.

उदार, श्रुःके, beautiful.

उदाम, दगा, unrestrained.

उद्भूत, द्रुद, came into being.

उद्यान, n. 1 श्रिदःकद, 2 द्रुम, a park, garden.

उपदेश

उद्विग्नमानस, यिदःद्रुद, disgusted.

उद्वहन, n. ददेदःव, holding. sup-
porting.

उन्मील्य, gd. श्रु, having opened.

उन्मुख, मदःदःश्रुत्, looking up.

उप-, prefix. 1 श्रिःवर, 2 श्रिः, 3
दुदःदु, near, etc.

उपकल्पय, imp. श्रिःगाश, arrange.

उपकार, दशः(व), help.

उपकारिन्, दशःव, helping.

उपचय, m. श्रुशःव, accumulation.

उपदिश्यते, vb. श्रिःवरःवश्रुत्, being
instructed.

उपदेश, m. 1 दगादःश्रुत्, 2

श्रिःवरःश्रुत्, 3 श्रिःवरःवश्रुत्, 4

श्रिःवरःवश्रुत्, 5 मदःदगा, advice.

उपनिमन्त्रयति

उपनिमन्त्रयति स्म, vb. བདར་རྟོ, in-
vited.

उपनेतृ, འཇགས་སློབ་, a preceptor
who performs the *Upanayana*
ceremony, *Ācārya*.

उपपद्यते, vb. 1 ཐུབ་, 2 འཕྱད་པར་
འགྱུར་, becomes reasonable.

-उपम, 1 དཔེར་, 2 མཛུངས་པ་, like.

उपमार्थेन यमाः, དཔེ་རྟོན་མཛུངས་པ་, in
comparison equal.

उपयोगिन, ཕན་པ་, favourable.

उपलक्ष्य, gd. ཉེར་མཚོན་དེ་, having
observed.

उपलब्धि, f. དཔྱེགས་པ་, perception,
understanding.

उपवास, m. བསྟེན་གནས་, fasting.

उपविष्ट, འདུག་(པ་), seated.

उपवीणयति, vb. རྒྱུད་མངས་དང་ལྡན་
པའི་སྒྲུ་ལེན་པར་བྱེད་, is playing

उपार्ध

on a *Vinā* (Tib. lit. is singing
with a *Vinā*.)

उपशम, m. ཉེར་ཞི་, cessation.

उपशोभित, ཉེ་བར་མཛེས་ཤིང་, deco-
rated.

उपसेविन्, ཉེ་བར་བསྟེན་པ་, serving.

उपसङ्गम्य, gd. ཕྱིན་པ་, having ap-
proached.

उपसङ्गामत्, vb. 1 སོང་, 2 *སོང་ནས་
approached, went.

उपसंग्रह, m. འཛིན་པ་, a collection.

उपस्थान, n. གནས་, attendance.

उपादान, n. ཉེ་བར་ལེན་པ་, holding,
attachment.

उपानयेयम्, optative, ཉེ་བར་ལེན་པ་
I should bring near.

उपाय, m. ཐབས་, means.

उपार्ध, m. n. ཕྱིད་, half, nearly
half.

उपेक्ष्य

उपेक्ष्य, བཏང་སྒྲིམས་ཀྱི, to be over-looked.

उपेक्ष्य, gd. ཉི་བར་བཟུངས་ནས, having taken.

उपेक्ष्य, ཐབས་ལས་ཀྱི, to be affected by means.

उभ, གཉིས, both.

उभय, 1 གཉིས, 2 གཉིས་ཀ, both.

उवाच, vb. pf. སྒྲུས, said.

उष्ण, རྩོམ་ས, hot, warm.

ऊचे, vb. pf. གཏུངས, said.

ऊर्ध्व, སྤྱིང, above, in the upper region.

ऋ

ऋषि, m. ཏང་སྒྲོང, a sage, seer.

ऋद्धि, f. རྩུ་འཕྲུལ, miracle.

ऋते, ind. 1 མ་གཏོགས, 2 འདོར, without.

एव

ए

एक, 1 གཅིག, 2 གཅིག་ཉིད, 3 གཅིག་པོ, one.

एकघन, བྲག, one solid mass.

एकाकिन्, གཅིག་ཏུ, alone.

एकान्त, གཅིག་ཏུ, exclusively, invariably.

एकैक, 1 རེ་རེ་དག, 2 རེ་རེ་ལ, singly, a single one.

एतद्, 1 རི, 2 འདི, 3 འདི་སྐད, this.

एतर्हि, ind. རི་ལྟར, now.

एतावत्, 1 རི་ཉིད, 2 འདི་སྟེན, so much.

*एधते, vb. ཐོབ་པར་འགྱུར, (आप्नोति or आप्नयति), will obtain (Skt. lit. increases).

एव, ind. 1 ཁྱི, 2 ཅེས་པར, 3

एवम्

ཉིད་, 4 ཉིད་དུ་, 5 *འདྲ་, an emphasizing or ascertaining, ptcl., exactly.

एवम्, ind. 1 དེ་སྐད་ 2 དེ་ལྟ་, 3 དེ་ལྟར་, 4 དེ་ལྟར་གྱུར་ན་, 5 དེ་བཞིན་, 6 དེ་བཞིན་དུ་, 7 འདི་སྐད་, 8 འདི་སྐད་ ཅེས་, 9 འདི་སྐད་དུ་, thus.

एवमादि, དེ་ལ་སོགས་, such and the like.

एषः, एषा, pron. འདི་, this.

एष्यति, vb. འོང་བ་, will come.

एहि, vb. imp. འོག་, come.

ऐ

ऐश्वर्य, n. དབང་ཕྱུག་, supremacy, sovereignty.

ऐश्वर्याधिपत्य, n. དབང་ཕྱུག་གྱི་དབང་, lordship with supremacy.

कथञ्चन

ओ

ओष, m. ལུ་བོ་, flood.

औ

औषध, n. སྒྲན་, medicine.

क

कः, 1 བ་ང་, 2 ཅི་, 3 ལུ་, 4 ལུ་ཞིག་, who, what.

कतक, m. ཀ་ཏ་ཀ་ a kind of tree, *Strychnos Potatorum*. Its seeds rubbed upon the inside of water jars precipitates the earthly particles in the water.

कतम, pron. 1 བ་ང་, 2 བ་ང་ཞིན་, which.

कथम्, ind. 1 བ་ང་གི་ཕྱིར་, 2 བ་ང་ལས་, 3 ཅེས་, 4 ཇི་ལྟར་, how, why.

कथञ्चन, ind. 1 ཅེས་ཀྱང་, 2 ཅི་ཞིག་ལྟར་, on any account, somehow.

कथन

कथन, 1 वसुध'व, 2 श्लेष'व, a statement.

कथय, imp. श्लेष, say.

कथयिष्यति, vb. अकथ'यिष्य, will say.

कथयेत्, optative, श्लेष'व, may say.

कथा, 1 वसुध'व, a talk, speech ; 2 कथ'य, a story.

कथ्यते, vb. pass. वसुध'व, is being said.

कदली, f. कु'पी, a plantain tree.

कदा, ind. कदा'चित्, when.

कदाचित्, ind. 1 कथ'य, 2 कथ'यिष्य, ever.

कनिष्ठ, कु'ट, youngest.

कन्यक, m. वसुध'व, lit. a praised one, the name of the horse of Siddhārtha.

कन्यका, f. कथ'यिष्य, a girl.

करिष्यामि

कन्द, m. n. कु'ट, a balbous root.

कन्दर, m. n. कु'ट, a cave.

कन्धरा, f. कथ'यिष्य, the neck.

कपिल, m. कथ'यिष्य, a sage of the name.

कमण्डलु, m. n. कु'ट, a water-pot generally used by ascetics.

कमल, n. कु'ट, a lotus.

कमललोचन, कु'ट, one with lotus-like eyes.

कर¹, m. कु'ट, the hand.

कर², कु'ट, that which produces.

करणा, n. 1 कु'ट, 2 कु'ट, doing.

करणीय, कु'ट, that which is to be done.

करिष्यति, vb. ft. कु'ट, will do.

करिष्यामि, vb. कु'ट, I shall do.

करिष्यामः

करिष्यामः, vb. ft. 1 वञ्चिरे, 2 वु,
we shall do.

करुण, स्त्रीरुणे, kind.

करुणा, f. स्त्रीरुणे, kindness.

करोति, vb. वुने(व), does, or is
doing.

करोतु, vb. imp. वनेरे, let it do.

करोमि, vb. वञ्चिरे, I do.

करोषि, vb. वनेरे, you do.

कर्ण, m. कं(व), the ear.

कर्तव्य, वुव, to be done.

कर्तुम्, inf. वुवरेवुने, to do.

कर्पूर, m. n. वञ्चुर, camphor.

कर्मन्, n. रुव, work, deed, action.

कर्मन्ति, m. रुवञ्चिरेवुने, the com-
pletion of a work, occupation.

कर्षति, vb. *रुवञ्चुरुवुने, drags
away, (Tib. lit. torments).

कषण

कलत्र, n. वुञ्चुर, a wife.

कलन्दक, m. वञ्चुरुवञ्चुर, a squirrel.

कला, f. क, a part.

कलित, वुव, produced.

कल्प, m. 1 वञ्चुरुव, a fabulous
period of time ; 2 वुवञ्चुरुवुवुव,
thought, wish.

कल्पद्रुम, m. वुवञ्चुरुवुवुवुवुव, the
divine tree that fulfils all
desire.

कल्पना, f. वुनेव, creating in mind,
imagination.

कल्याण, n. वुवञ्चुरुवुवुव, good.

कवल, m. n. रुव, a mouthful.

कवि, m. n. वुञ्चुरुवञ्चुरुवुव, a poet.

कश्चित्, pron 1 रुवुवुवुवुव, 2 उ.
वुवुव, 3 वुवुवुवुवुव, 4 वुवुवुव,
a certain person.

कषण, n. वुवुव, rubbing.

कस्मात्

कस्मात्, pron. 1 ཅེ་འི་ཕྱིར་, 2 ཅེ་སྟབས་

3 ཅེ་འི་ཕྱིར་, 4 ཅེ་འི་སྟབས་དུ་, why.

कस्य, pron. སུ་ཡི་, whose.

का, pron. 1 སུ་ཞིག་, 2 མ་ (lit. no, not), who, what.

काम्, pron. f. སུ་, whom.

काक, m. གུ་རེག་, a crow.

काकली, f. ལྷན་ཅིང་ཕྱ་བ་, a low and sweet tone.

काङ्क्षित, འདོད་གྱུར་བ་, desired.

काचित्, pron. f. འགའ་, a certain (woman).

काञ्चन, n. གཤམ་ར་, gold.

काञ्चुकीय, m. ཉུང་ཅུམ་, a chamberlain.

कान्त, མཛེས་, beautiful.

कान्ति, f. མཛེས་པ་, beauty.

कापुरुष, m. རྩོ་ཤལ་, a mean contemptible fellow.

काम, m. 1 འདོད་(བ་). 2 འདོད་

काश्यप

འཇོ་བ་, (-ཐུག་, yielding) 3 འཇོལ་, desire.

कामद, འདོད་པ་སྦྱིན་, one who gives the desired things.

कामदुघ, འདོད་འཇོ་, yielding all desires.

काममुखल्लिका, f. བསོད་སྦྱོམས་, over-enjoyment.

काय, m. ལུས་, the body.

कारण, n. གྱུ་, a cause.

काश्य, vb. imp. མཛོད་ཅིག་, let one get it done, do.

-कारित्, གྱིད་པ་ཅན་, doing.

कारुणिक, ལྷིང་ཇེ་ལྷན་པ་, kind.

कार्य, 1 རོན་, 2 གུ་, 3 བསྐྱེད་, object, work, to be done.

काल, m. ཏུས་, time.

काव्य, n. ལྷན་ངག་, poetry.

काश्यप, m. འདོད་ཕྱུང་, a proper name.

काषाय

काषाय, n ཅར་སྒྲིག་, a red or reddish yellow cloth or garment used by monks.

काषायवस्त्र, n. ཁ་བསྐྱར་ཅར་སྒྲིག་

གོས་ཅན་, with a cloth dyed of reddish colour.

काशीः, vb. imp, བྱེད་, don't do.

किम्, pron. 1 གང་, 2 ཅི་, 3 ཅི་ཞིག་, 4 ཅི་ཞིག་གུ་, (lit. किं कार्यं),

5 ཅི་འདྲི་དོན་དུ་, (lit. किमर्थम्), what, for what ?

किं नाम, ཅི་སྟེ་, why.

किं पुनर्, སྒྲིས་ཅི་དགོས་, how much more (lit. say what is necessary).

किशुकट्ट, m. གྱུ་སྒྲིབ་གས་ཤིང་, a well known tree, otherwise called *Palāśa* (*Butca Frondosa*). Its flower is red and very beautiful, but it has no odour.

किञ्च, འོན་ཀྱང་, moreover.

कुट -

किञ्चन, anything, 1 ཅི་, 2 ཅི་ཡང་,

किञ्चित्, ind. 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་,

3 ཅུང་ཟད་, some, a little, slight.

किन्तु, ind. འོང་ཀྱང་, but.

किमपि, འགའ་ཞིག་, certain.

किमर्थम्, ཅི་འདྲི་ཡིས་, for what.

किर, pr. ptcl. འཕྲོར་ཞིང་, scattering.

किल, ind. 1 བྱགས་, 2 གད་ས་, assuredly, possibly.

*कीर्ण, གཏོར་ནས་, scattered.

कीर्ति, f. 1 བྱགས་པ་, 2 ལྷན་པ་, fame, glory.

कु, ind. ངན་, bad.

कुक्कुर, m. ཁྱི་, a dog.

कुञ्जर, m. སྤང་ཆེན་, an elephant.

कुटुम्ब(लक्षण), གཉེན་སའོན་, a kinsman.

कुतस्

कुतस्, 1 वा, 2 वाची, 3 वा, 4 उद्वा, where, wherefore, whence.

कुत, वा. where.

कुमार, m. 1 वा, 2 वा, a prince.

कुमारिका, f. वा, a princess.

कुरङ्ग, m. रङ्ग, a deer.

कुरु, vb. imp. 1 कुरु, 2 कुरु, do.

कुर्यात्, vb. opt. 1 कुरु (but once actually for भवेत्, should be), 2 कुरु, should do.

कुर्वति, कुर्वन्ति, vb. कुरु, is or are doing.

कुल, n. 1 कुल, 2 कुल, a family, caste, a palace or family palace.

कृतिन्

कृश, m. कृश, a kind of sacred grass.

कुसुम, n. कुसुम, a flower.

कूप, m. कुप, a well.

कृत, 1 *कृत, (lit. looked), 2 कृत, 3 कृत. (lit. करण, n, doing), 4 कृत, 5 कृत, 6 कृत (lit. युक्त, joined), 7 कृत, 8 कृत, done, made, performed, a deed.

कृतविद्य, कृतविद्य, learned.

कृताञ्जलि, कृतान्जलि, one who has joined the hallowed palms (in reverence).

कृतार्थ, 1 कृतार्थ, 2 कृतार्थ, one who has attained the end.

कृतास्त्र, कृतस्त्र, trained in the science of arms or missiles.

कृतिन्, कृतिन्, learned, expert,

कृते

कृते, ind. ཚེད་དུ. for.

कृत, कृत्, cut.

कृत्य, གྱ. to be done.

कृत्वा, gd. 1 གྱས། (lit. कृत, done).

2. གྱས་དྲི, 3 གྱས་ནས, 4 * གྱས་

པས།, having done.

कृत्वा, མཐའ་དག།, all.

कृष्ण, 1 བྱུ་འཕྱུག།. a proper name
(lit. Viṣṇu, a pervading one); 2
ནག་པོ།, black.

केचित्, འགའ་ཞིག།, some.

केन, གང་གིས།, by whom or what.

*केनायेन, ཅི་ལ།, why.

केवल, 1 འབད་ཞིག།. 2 འབད་ཞིག་དུ།,
only.

केश, m. དབྱ་སྐྱ།, the hair.

केसर, m. གེ་ས་ར།, the filament of
a flower.

कूर

कोकिल, m. ཁ་བྱུག།, a cuckoo.

कोप, m. འཇུག།, anger.

कौमुदी, f. ཁློ་བའི་འོད།, moon-light.

कोमल, འཇམ་པ།, soft.

कोश, m. བང་མཛོད།, a treasury.

कोष, བྱུགས།, a case.

कौन्तेय, m. ཀུན་དྲི་བྱ།, the son of
Kuntī, Arjuna.

*कौशल्य, མཁས་པ།, skilfulness.

कौशल्यमीमांसा, f. [མཁས་པ་ཉིད།]

དཔྱོད་པ།, investigation of clever-
ness.कन्दन, n. ཚོངས།, shedding of tears,
lamenting, a cry.

क्रम, m. རིམ་(པ།), a course, order.

क्रियते, vb. གྱེད་པ།, is made.

क्रिया, f. 1 གྱ་བ།, 2 གྱེད།, action.

क्रियावत्, གྱ་བ་ལྡན།, with action.

कूर, གཏུག་(པ།), wicked, cruel.

क्रोध

क्रोध, m. 1 क्रोध, 2 क्रोध, anger.

कमथ, m. क्लमथ, fatigue.

क्रीब, म'रिद, an eunuch.

केश, m. केश'मिदस, misery, pas-
sions.

क, 1 क'र, 2 क'र, where.

कचन, क'र'य'द, anywhere.

कचित्, 1 क'र'द'वि, 2 क'र'द',
in some cases.

कणन्ति, vb. क'ण'स'पिद, are soun-
ding.

क्षण, m. क'ण'ति, an instant, mo-
ment.

कम, व'र'द, bearable, proper.

कमस्व, vb. imp. व'र'द'प'र'म'स'व,
forgive.

कय, 1 क'र'(प), 2 व'र'स'प,
an abode, destruction, loss.

किति, f. क'र, the earth.

गच्छ

✓ क'र'द, क'र'द'प, to throw.

क'र'द, क'र'द, quick.

क'र'द, क'र'द, exhausted.

क'र'द, n. क'र'द, a field.

क'र'द, n. 1 क'र'द'प, 2 क'र'द'प, happi-
ness.

ख

खर, क'र'प, sharp.

खल, 1 क'र'द'प, 2 क'र'द'प'द'प, wicked.

खलु, ind. 1 क'र'द, 2 क'र'द'प'द'प, a
particle emphasizing an idea,
certainly.

खेद, m. क'र'द'प'र'स'प, distress.

ग

-ग, क'र'द, one who goes.

गङ्गा, f. क'र'द'प, the river named
Gangā.

गच्छ, vb. imp. क'र'द. go.

गच्छाव

गच्छाव, འགྲོའོ, let us both go.

गज, m. 1 སྐང་པོ་, 2 སྐང་པོ་ཆེ་ an elephant.

गरुड, m. འགྲམ་, the cheek.

गत, 1 གུར་, 2 བགྲོད་པ་, 3 འགྲོ་བ་, 4 གཞིགས་(པ་), 5 སོང་(པ་), 6 སོང་བར་གུར་, went, gone to, arrived at.

गति, f. 1 འགྲོ་(པ་), 2 རྣམ་པ་, 3 འགྲོ་, way, course.

गत्वा, gd. 1 ཕྱིན་ནས་, 2 སོང་ནས་, having gone or arrived.

गद्य, n. རྒྱུག་, prose.

गन्ध, m. ཇི་, smell.

गम्भीर, 1 ཟབ་སྐོ་, 2 ཇིང་, deep.

गम, འགྲོ་, going.

गमक, འགྲོས་ཅན་, a kind of musical note of which there are seven.

गायति

गमन, n. 1 འགྲོ་, 2 སོང་བ་, going.

गमिष्यन्ति, འགྲོ་འགྱུར་བ་, will go.

गम्यताम्, vb, imp. སོང་, let one go.

गम्यते, vb. pass. འགྲོ་, one goes.

गरल, n. ཏུག་, poison.

गर्भ m. 1 མངལ་, 2 ཉང་, the womb, an embryo, inside.

गर्भित, མྱིང་པོ་ཅན་, filled with.

गहन, བྲོད་, dense.

गह्वर, སྤྱག་, a cave.

गारुडीव, n. གཤུ་, bow, that of Arjuna.

गात्र, 1 ལུས་, 2 ལུས་དང་ལྗན་པ་, the body (with the body).

गान, n. རྒྱུ་, a song.

गामिनी, f. འགྲོ་བ་, one who goes.

गायति, vb. 1 རྒྱུ་ལེན་པ་, 2 རྒྱུ་ལེན་པར་བྱེད་, one sings.

गीत

- गीत, n. རྒྱུ, a song.
- गीता, f. རྒྱུ་དབུངས, sung.
- गीत्वा, རྒྱུ་དག་སྒྲངས་ནས, having sung.
- गीयते, vb. རྒྱུ་ལེན་པ, is being sung.
- गुण, m. ཡོན་ཏན, merit, good, advantage.
- गुणमाहिणी, f. ཡོན་ཏན་འཛིན, appreciating merits of others.
- गुणधर, ཡོན་ཏན་ལྷན་པ, possessing qualities, meritorious.
- गुणवत्, f. ཡོན་ཏན་ལྷན, possessing qualities.
- गुरु, 1 ལྷུའི, heavy; 2 སྒྲིམ, a spiritual guide.
- गुल्मक, n. གོལ་པ, a clump or cluster of trees.
- गुह्य, འབྲུད་ནས, having embraced.
- गृह, n. ཁྱིམ, house, home.

ग्रहण

- ग्रहाण, vb. imp. རྫོམས་མཛོད, take.
- ग्रहिणी, f. ཁྱིམ་པ་མ, the mistress of a house.
- ग्रहीत, བརྒྱུང, taken.
- ग्रहीत्वा, gd. བརྫམས་ནས, having taken.
- गोत्र, n. བ་ལང་ཉིད, the state or nature of a cow.
- गोप, སྐྱོང་བ, a protector.
- गो¹, f. བ, cow, cattle.
- गो², f. འག, speech.
- गौर, དཀར་པ, white.
- गौरव, n. གུས་པ, respect.
- गौरी, f. གོ་རི, a goddess of the name.
- ग्रथित, མདུད་པ, strung, composed.
- ग्रह, m. བརྒྱུང་བ, holding.
- ग्रहण¹, n. སྒྲོབ་པ, taking (in the sense of learning).

ग्रहण

ग्रहण^२, n. १ འཛིན, २ འཛིན་པ, taking, catching.

ग्रहीष्यति, vb. འཛིན་པར་འགྱུར, he will take.

ग्राम्य, བོད་པའི་ཆ, low, vulgar.

ग्रास, m. ཟས, a mouthful.

ग्राहयितुम्, inf བརྒྱུང་བར, in order to make one hold.

ग्राह्य, གྲིང, acceptable.

घ

घन, ལྷག, thick

-घ्न, བཅོམ, that which kills.

ग्राण, n. སྒྲི the nose.

च

च, ind. १ གྱང, २ དང, ३ འང, ४ ཡང, and, also,

चकाङ्क्ष, vb, pf, འདོད་པར་གྱུར, desired.

चतुर्मुख

चकार, vb. pf, གུས་པ, did.

चक्र, n. འཁོར་ལོ, a wheel.

चक्रवर्तिन्, m. འཁོར་ལོ་ སྐུར་པ, an emperor, sovereign of the world.

चक्रवाक, m. ཏུར་པ, the ruddy goose.

चक्रे, vb. pf. གུས, did.

चक्षुस्, n. མིག, the eye.

चञ्चल, གཤམ་པ, unsteady.

चत्वारि, བཞི, four.

चतुर्, བཞི, four.

*चतुरङ्ग, མཐའ་བཞི་ལ་དབང་བོ, four-fold, Tib. lit. the lord of the four ends (of the earth).

चतुरिका, f. དྲ་མོ, clever.

चतुर्मुख, m. གཏོང་བཞི, one with four faces, i. e. Brahman, the creator,

चतुर्विध

चतुर्विध, རྣམ་པ་བཞི, of four kinds.

चतुष्पद, m. ཀླུ་བཞི་པ, a quadruped.

चन्द्रमस्, m. ལྷོ་པ, the moon.

चन्द्रसिंह, m. ལྷོ་བའི་སེང་ག།, a proper name.

चन्द्रसेन, m. ལྷོ་བའི་དེད་དཔོན, a proper name.

चरण, m. n. 1 ཀླུ་པ, 2 ལཔས, a foot.

चरित, n. སྦྱོར་པ, a practice, life.

चर्मन्, n. ལྲགས, skin.

चाप, m. གཤུ, a bow.

चिकित्सा, f. གསོ་བ, a medical treatment, curing.

चिकीर्षा, f. བྱེད་འདོད་པ, a desire to do.

चित्तेप, vb. pf. གཏོར, threw.

चिच्छेद, vb. pf. རབ་བཅད, cut.

चुकोश

चित्त, n. སེམས, the mind.

चित्र, n. 1 ལྷ་ཚོགས, 2 ལྷ་ཚོགས་དང་ལྷན, bright, variegated.

चित्तमति, m. སེམས་ཀྱི་སྒྲོ་བོས, Mind-understanding, a proper name.

चिन्तयसि, vb. སེམས་པར་བྱེད, you are thinking.

चिन्तयित्वा, gd. ལྷམ་ནས, having thought.

चिन्ता, f. བསམ་པ, thought.

चिन्तित, n. བསམ་པ, thought.

चिन्त्यते, vb. pass. བསམ་པར་བྱ, is being thought.

चिरम्, adv. 1 ཡུན་རིང, 2 ཡུན་རིང་དུ, 3 རིང་པོར, 4 རིང་བར, long.

चिह्न, n. མཚན་མ, a mark.

चीवर, n. a dress for a monk.

चुकोश, vb. pf. ཏྲེགས, cried.

चेटी

चेटी, f. འབངས་མོ།, a maidservant.

चेतव्य, བསལ།, to be accumulated.

चेतस्, n. སེམས།, the mind.

चेत्, གཤམ་ཏེ།, if.

च्युत, ཤི་འཕོས།, gone, dead.

चैत, སེམས་ལས་བྱུང་བ།, that which
springs from the mind.

छ

छत्र, n. གདུགས།, an umbrella.

छन्द (or छन्दक), m. འདུན་པ།, (lit.
longing one). Siddhārtha's
Charioteer.

छन्दस्, n. སྒེབ་སྒྱུར།, a metre.

छाया, f. 1 གླིབ་མ།, 2 སྒླིབ་པ།, 3
ཤལ་མི།, shade.

छिद्यमान, pr-pl. གཅོད་ཅིང།, being cut.

जनयते

छिन्दति, vb. ཡོངས་སུ་གཅོད།, cuts
(Tib. lit. བཤིག་བྱེད་ཀྱི་ཆོས།).

छेद, m. གཅོད་པ།, cutting.

ज

-ज, 1 སྐྱེས།, 2 བྱུང་བ།, born.

जगच्चक्षुस्, m. འགྲོ་མིལ།, the eye
of the world, i.e. the sun.

जगत, n. 1. སྐྱེ།, 2 འགྲོ།, the world.

जगाद, vb. pf. བཀའ་སྤྱུལ།, said.

जगाम, vb. pf. གཤམ་གསེང་བྱུང།,
went.

जगृहुः, vb. pf. བརྩུང།, took.

जग्राह, vb. pf. བླངས།, took.

जन, m. སྐྱེ་བོ།, a man.

जननी, f. མ།, the mother.

जनयति, vb. སྐྱེད།, produces.

जनयते, vb. སྐྱེད།, produces.

जनिका

जनिका, f. སྐྱེད་པ་, that which produces.

जनित, m. བསྐྱེད, produced.

जनितृ, m. སྐྱེད་པར་བྱེད, the father.

जन्मन्, n. སྐྱེ་བ་, birth.

जय, vb. imp. སྐྱལ་བར་སྤྱོད་ཅིག, be victorious.

जयन्ति, vb. སྐྱལ, they get victorious.

जयिनी. f. སྐྱལ, victorious.

जर (जरा), f. གླ་(བ), old age.

जरत्, pr. pl. རྒྱུང་བ་, old.

जर्जरीकृत, རྒྱལ་པོར་བྱས་པ་, broken into pieces.

जर्जरीक्रियमाण, རྒྱས་བྱར་འགྱར་བ་, being made into pieces.

जल, n. རླ, water.

जलनिधि, m. རླ་གཏོར, the ocean.

जव, m. མགྱོགས, speed, swiftness.

जानीया

जहीहि, vb. imp. སྤང་བར་གྱིས, give up.

जागर, m. སྤ་བར་གནས, the awakening state.

जागरण, n. སྤ, awaking.

जागति स्म, vb. སེལ་ཆོ་བྱེད, kept watchful.

जात 1 གུར་བ་, 2 བཞུས་ས་བར་གུར, born.

जातक, n. སྐྱེས་རབས, the story of the former birth of Buddha.

जाति, f. 1 སྐྱེ་བ་, 2 འགྲོ་བ་, 3 རིགས, family, caste, birth.

जातु, ind. 1 བླ་དུ, 2 བླ་ཡང, ever.

जानत्, pr. pl. ཤེས, knowing.

जानामि, vb. ཤེས་བགྱིས, I know.

जानीते, vb. ཤེས, he knows.

जानीया (:), vb. མཆོད་པར་མཛད་གསོལ, one may know.

जानीहि

जानीहि, imp. ཤེས་གྱིས, know.

जानि, vb. ཤེས, I know.

जायते, vb. 1 སྐྱེ, 2 སྐྱེ་འགྱུར, 3 གྱུར

4 འགྱུར, 5 འགྱུར་བ, 6 འགྱུང,

is born, comes into being.

जाल, n. ཏྲ་བ, a net.

जालिन्, ཏྲ་བ, with a net, i. e. web or membrane.

जिन, m. སྐྱལ་བ, the conqueror, Buddha.

जिह्वा, f. རྩེ, the tongue.

जोमतवाहन, m. སྤྱིན་གྱི་བཞེན་པ, a proper name (one whose conveyance is the cloud).

जोर्ण, 1 འཁོགས་པ, 2 སྔས, old, worn out.

जोव, m. འཚོ་བ, life.

जीवत्, pr. pl. གསེན་བཞིན, living.

टीका

जीवामः, vb. འཚོ, we live.

जीवित, n. 1 སྐྱོགས, 2 སྐྱོབ, 3 གསེན་པ, life.

जृम्भा, f. སྒྲལ, yawning.

जेत, སྐྱལ་བྱེད, a proper name, conqueror.

-ज्ञ, ཤེས or ཤེས་པ, one who knows.

ज्ञात्वा, gd. ཤེས་ནས, having known.

ज्ञान, n. 1 ཉམས, 2 ཤེས་པ, 3 ཡོ་ཤེས, knowledge.

ज्ञानिन्, ཡོ་ཤེས་ཅན, wise.

ज्येष्ठ, ཆེ་བ, elder.

ज्योतिस्, སྒྲང་བ, light.

ट

टीका, སྐྱ་ཆེར་འགྲུལ་པ, a commentary.

ततस्

त

ततस्, ind. 1 **དེ་ནས**, 2 **དེ་ཕྱིར**, 3
དེ་བས་ན, 4 **དེ་ཡིས**, 5 **དེ་ལས**, 6
དེས་ན, thence, there, then,
therefore.

तत्त्व, n. **དེ་ཉིད**, truth, true condi-
tion.

तत्त्वतस्, ind. **དེ་ཉིད་ཏུ** in fact, in
truth or essential nature.

तत्याज, vb. pf. **བཏང་བར་གྱུར**, gave
up.

तात, 1 **དེ་ན**, 2 **དེ་ནས**, 3 **དེ་ལ**, 4
དེ་ལས, 5 **དེར**, there.

तत्र तत्र, **དེ་དང་དེར**, in every place.

तात, m. 1 **ཕཔ**, 2 **ལྷ་ཅེག**
(lit. देव), the father.

तथा, ptcl. 1 **དེ་ལྟ**, 2 **དེ་ལྟར**, 3
དེ་བཞིན, 4 **དེ་བཞིན་ཏུ**, like that.

तथागत, m. **དེ་བཞིན་གཤེགས་པ**,
Buddha.

तपोवन

तथाहि, ind. **འདི་ལྟར**, for so, as
for instance.

तट, m. **ངོས**, a side.

तद्, pron. 1 **ཁོང**, 2 **དེ**, 3 **དེ་ལྟ་བུ**, 4
དེ་ནས, 5 **དེ་ཕྱིར**, 6 **དེ་ཆེ**, 7

དེ་དེ་ཕྱིར, 8 **དེས**, 9 **དེས་ན**, 10.

འདི, 11 **འཇོན་ཏན**, the n, there-
fore, that, there, *like that.

तदा, ind. **དེ་ཆེ**, at that time.

तद्यथा, 1 **འདི་ལྟ་སྟེ**, 2 **འདི་ལྟ་དཔེར་**
ན, 3 **དཔེར་ན**, for example.

तनु, f. 1 **ལུས**, the body; 2 **བསམ་བསམ**,
thin, less.

तन्त्री, f. **གྲུ་རྟ་མངས**, a string, a
lute (Indian).

तपस्, m. **དགའ་ཐུབ**, religious auste-
rity.

तपोवन, n. 1 **དགའ་ཐུབ་ནགས**, 2 **དགའ**

तमस्

- घुव'ग्री'ནགས'ཚལ, a penance
 grove.
 तमस्, n. 1 མཉམ་བུ, 2 མཉམ་པ་
 མཉམ་བུ, darkness.
 तमाल, m. ཏ་མ་ལ, a tree of the
 name.
 तरु, m. ལྷིང, a tree.
 तरुण, གཞིན, young.
 तर्कयामि, རྟོག་(པ), I think.
 तर्जयत्, pr. pl. རྩེལ་གྱིས་གཞོན་པ,
 threatening.
 तर्ष, m. རློམ་ thirst, desire.
 तर्हि, ind. རེ་ཏྲ་བས་ན, then, in that
 case.
 तल, m, n. མཐིལ, a surface, level.
 तस्थौ, vb. pf. བཞུགས་བར་གྱུར, re-
 mained.
 तस्मात्, pron. 1 རེ་ཕྱིར, 2 རེའི་ཕྱིར,
 therefore.
 तस्य, pron. 1 རེ་ཡི, 2 རེ་ལ, his (her,
 its).

तिष्ठति

- तादृश, རེ་ཏྲ་བུ, like that.
 तानव, n. སྒྲོང་བ, thinness (Tib. lit.
 སོམས, 'cleansing').
 ताप, m. གཤུང, or གཤུང་བ, heat,
 affliction.
 तापमय, གཤུང་བ, consisting of afflic-
 tion.
 तापस, དཀའ་བྱུང་པ, an ascetic.
 तार, ལྷན, loud.
 तार्क्ष्य, m. མཁའ་མྱིང, Garuḍa, the
 king of birds.
 तावत्, ind. 1 རེ་སྤིད, 2 རེ་སྤིད་དུ, 3
 རེ་ཞིག་ just, so much, that
 much, so long.
 तिमिर, n. རབ་རིབ, darkness.
 तिष्ठत्, pr. pl. འདུག, standing.
 तिष्ठति, vb. གནས་(པ), stands.

तिष्ठेत्

तिष्ठेत्, vb. opt. མྱོད་པ་མྱིད. one
should stay.

तीर, n. འགྲམ, a shore, bank.

तीव्र, 5ག་པོ, acute, severe.

तु, ind. 1 ཀྱང, 2 གྱི, 3 ཡང, but.

तुरग, m. མགོ་གས་འགོ, a horse.

तुरङ्ग, m. མགོ་གས་འགོ, a horse.

तुल्य, མཉམ་པ, equal.

तृष्णीमासीन, མ་སྒྲུལ, keeping silent.

तृप्ति, f. རྩོམས་པ, satisfaction, con-
tentment.

तृषित, སྒོམ, thirsty.

तृष्णा, f. མྱོད་པ, thirst, strong
desire.

ते (तव), pers. pron. 1 བྱིད་ཀྱི, 2
བྱིད་ལ, your.

तेजस्, 1 མེ, fire, heat ; 2

གཟེ་བུ་དྲི་དང་ལྡན་པ, brilliant.

ताव

तेन, pron. 1 དེ་ཡིས, 2 དེས, 3
དེས་ན, therefore, by that.

तैक्ष्ण्य, n. རྣོ་བ, acuteness.

त्यक्त, བཏང་བ, given up.

त्यक्तुम्, inf. 1 འདོར, 2 འདོར་བ་
ཉིད་དུ, 3 འདོར་བར, in order
to give up.

त्यक्ता, gd. 1 བཏང་མེ, 2 བཏངས་ནས,
having given up.

त्यजेत्, opt. འདོར, one should
give up.

त्यजेयम्, opt. འདོར, I should give
up.

त्यज्यताम्, vb. imp. pass. བྱོང་ཞིག,
lit. let it be given up.

त्याग, m. 1 དོར, 2 བྱོང་(བ),
giving up.

त्यागान्न, གཏོང་མི་ཤེས, not know-
ing how to let go.

त्रय, n. གསུམ, three-fold.

ताव, m. སྐྱབ་པ, saviour.

त्रि

त्रि, त्रयस्त्रि, three.

त्रिधा, ind. त्रिधा, त्रयस्त्रि, in three ways.

त्रिभुवन, n. त्रिधा, त्रयस्त्रि, त्रिभुवन, the three worlds.

तुटित, वत्तन्, broken, cut.

त्रैलोक्य, n. त्रिधा, त्रयस्त्रि, त्रैलोक्य, being of three kinds.

त्वक्, f. 1 त्वक्, 2 त्वक्, skin, bark.

त्वद्, (युष्मद्), 2nd pers. pron. 1 त्वद्, 2 त्वद्, you.

त्वद्विध, त्वद्, त्वद्, like you.

त्वरितत्वरितम्, adv. त्वद्, त्वद्, त्वद्, quickly.

दक्ष, क्षात्र, expert.

दक्षिण, 1 दक्षिण, right side, 2 दक्षिण, south.

दण्ड, m. दण्ड, stalk.

दर्भ

दत्त, 1 दत्त, 2 दत्त, 3 दत्त, 4 दत्त, given.

दत्त्वा, gd. दत्त, दत्त, having given.

ददत्, pr. pl. दत्त, दत्त, giving.

ददौ, vb. pf. 1 ददौ, 2 ददौ, gave.

ददर्श, vb. pf. 1 ददर्श, 2 ददर्श, saw.

दधान, pr. pl. ददौ, ददौ, creating, making.

दधीत, vb. opt. ददौ, ददौ, one should hold.

दध्यौ, vb. pf. ददौ, ददौ, thought.

दन्त, m. दन्त, a tooth.

दम, m. दम, दम, subduing the passions.

दमन, n. दम, दम, control.

दर, n. ददौ, ददौ, a little, slight.

दर्भ, m. ददौ, ददौ, a kind of grass.

दर्शन

दर्शन, n. 1 ལྟ་བུ, 2 མཐོང་(བ), seeing.

दर्शयत, pr. pl. 1 ལྟོན་པ, 2 བཟུན་པ, showing.

दर्शयति, vb. 1 ལྟོན, 2 བཟུན, one is showing.

दर्शित, 1 བཟུན, 2 བཟུན་པ, 3 རབ་
ཏུ་བཟུན shown.

-दर्शित्वात्, མཐོང་ནས, owing to the state of one who sees.

दलित, ཟེས་པ, crushed.

दशन्, བཅུ, ten.

दहति, vb. བསྐྱེགས, burns.

दह्यमान, pr. pl. pass. བསྐྱེགས, being burnt.

दातृ, m. གཏོང་བ, donor.

दान, སྦྱོན, giving, gift.

दान्त, ཏུལ་བ, controlled.

दायाद, 1 ལྷེར་བྱ, 2 བདག་པོ, an heir.

दिश्

दायिन्, m. ལྷེར་བ, one who gives,

दारिका, f. བྱ་མོ, a girl.

दास, m. འབངས, a servant.

दासी, f. འབངས་མོ, a maidservant.

दास्ये, vb. ft. སྦྱིན, I shall give.

दाह, m. 1 གཏུང་བ, 2 སྤྱེག་པ, burn-
ing, affliction.

दिग्देश, m. འྲུགས, a distant region
or country.

दिनकर, m. ཉི་མ, the sun.

दिव्, f. ལྷ, the heaven.

दिवस, m. n. ཉི་མ, the day.

दिविज, *ལྷ་ཡུལ, divine.

दिवौकस्, ལྷ་ན་གནས, a god.

दिव्य, 1 མཆོག, best ; 2 མཐོང་རིས,
3 ལྷ་ཡི, divine.

दिश्, f. འྲུགས, a direction, cardinal
point.

दिशत्

दिशत्, pr. pl. སྤྲོཅེ, showing
(Tib. lit. spreading).

दीप, m. སྒོན་མ, a light (in the
sense of दीप्त, bright).

दीप्यते, vb. གསལ་བར་བྱས, it
shines.

दीयते, vb. 1 ཐུར་(བ), 2 བྱིན་པ, is
given.

दीर्घ, 1 ཡངས་པ, 2 རིང, long.

दुःख, 1 ཐུག, 2 ཐུག་བསྐལ་(བ), mis-
ery, sorrow.

दुःखविपाक, ཐུག་བསྐལ་ནྐམ་པར་
སྒྲེན་པ, that the consequence
of which is misery.

दुःखित, ཐུག་བསྐལ་ཞིང, sorry.

दुग्धवती, f. ཞེ་མོ་ཆེ, milch.

दुर्ग, n. འག་འགྲོ, difficulty, adver-
sity.

दुर्गति, f. འག་འགྲོ, misfortune,
trouble.

दृढ

दुर्जन, m. སྐྱེ་བོ་ངན་པ, a bad man.

दुर्निग्रह, གཟུང་བར་དགའ, difficult to
control.

दुर्मग, སྐལ་ངན, unfortunate.

दुर्मति, ཁྲོ་ངན, foolish.

दुर्लभ, 1 རྟེན་དགའ, 2 རྟེན་པར་
དགའ, difficult to get.

दुर्विनीत, རྐམ་པར་མ་བྱུལ, ill-behaved,
badly educated.

दुष्कर, 1 དགའ་བ, 2 དགའ་བྱབ,
difficult to do.

दुष्कृत, n. ཉེས་པར་སྒྲོལ་པ, misdeed.

दुष्ट, སྒྲོན, faulty, defective.

दुष्प्रयुक्त, ཉེས་པར་སྤྱད, wrongly
used.

दूर, n. ཐག་རིང, distant.

दूरीकृत, རིང་དུ་བྱས་པ, removed to
a distance.

दृढ, བརྟན་(པ), strong, firm.

दृश्

- दृश्, f. ལྟ་བུ, the eye.
 दृश्यन्ते, vb. མཐོང་, are being seen.
 दृष्ट, 1 བལྟས, 2 མཐོང་, 3 མཐོང་ཞིང་, seen.
 दृष्टि, f. ལྟ་(བ), a view.
 दृष्ट्वा, gd. 1 མཐོང་སྟེ, 2 མཐོང་ནས.
 3 *མཐོང་བས, 4 གཟིགས་ནས, having seen.
 देव, m. 1 ལྷ, 2 ལྷ་ཅུག, a god, lord.
 देवी, f. ལྷ་མོ, a goddess.
 देवता, f. ལྷ, a god or goddess.
 देवसङ्घ, m. ལྷ་ཚོགས, a multitude of gods.
 देश, m. ཡུལ, a country.
 देशना, f. བསྟན, teaching.
 देशयामास, vb. pf. བསྟན་པ, taught.
 देह, m. ལུས, the body.

द्वय

- देहिन, m. ལུས་ཅན, one with a body.
 दोष, m. 1 སྒོམ་, 2 ཉེས་པ, fault, defect.
 दैव, n. ལྷ, destiny.
 दौवारिक, m. སྒྲོ་བ, दौवारिक, a door-keeper.
 -द्युति, f. རེད་ཅན, (one) with lustre.
 द्रक्ष्यसे, vb.ft. གཟིགས, you will see.
 द्रव्य, (?) n. སྤྱི་ཚེ་ཆར་ཀློན, a requisite thing.
 द्रष्टव्य, བལྟ, to be seen.
 द्रष्टुम्, inf. མཐོང་བར, to see.
 द्रष्टुकाम, བལྟ་ཞིང་, desirous of seeing.
 द्रष्ट, m. ལྟ་བུ, one who sees.
 द्रुत, ཐུར, quick.
 द्रुम, m. ལྗིང, a tree.
 द्वय, གཉིས, two-fold.

द्वाविंशत्

द्वाविंशत्, ལྔམ་ཅུ་ཙ་གཉིས་, thirty-two.

द्वार, n. 1 གློ་, 2 རབ་གློ་, a door.

द्वि, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་སྤྱ་ག་, 3 གཉིས་པོ་, two.

द्विधा, ind. 1 རྣམ་གཉིས་, 2 རྣམ་པར་གཉིས་, in two ways.

*द्वेषा, ind. གཉིས་ཀྱི་, in two ways, (Tib. lit. two, both).

द्वितीय, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་པ་, second.

द्विप, m. གཉིས་འབྲུང་, an elephant.

द्विपद, m. ཀྱང་གཉིས་, having two feet, i. e. biped.

द्विविध, རྣམ་པ་གཉིས་, of two kinds.

द्वीप, m. n. སྤྲིང་, an island.

न

न, 1 མ་, 2 མ་ཡིན་, 3 མ་ཡིན་པ་,

नन्दते

4 མ་ལགས་, 5 མི་, 6 མི་འགྱུར་

(བ་). 7 མིན་(བ་), 8 མེད་(བ་),

9 ཡོད་མ་ཡིན་, 10 ཡོད་མིན་, not.

नगर, n. 1 སྒོང་, 2 སྒོང་ཁྱེར་, a town.

न-जीव, m. སྤྱག་མེད་པ་, not a living being.

नटो, f. གར་མཁན་མ་, a dancing girl.

नड, m. འདམ་བུ་, a species of reed.

नति, f. འདྲད་པ་, salutation.

न तु, ind. མིན་, but not.

नदी, f. རྒྱ་བོ་, a river.

ननु, ind. 1 མ་ཡིན་ནམ་, 2 མིན་ནམ་, is it not.

नन्दते, vb. 1 དགའ་འགྱུར་ཞིང་, 2 དགའ་བར་འགྱུར་, delights.

नन्दन

- नन्दन, m. བྱ, a son.
 नन्दी, f. དགའ་བ, joy, rejoicing.
 नपुंसक, m. མ་ནིང, eunuch.
 न-पुद्गल, m. གང་ཟག་མེད་པ, not a person.
 न-पुरुष, m. སྐྱེས་བྱ་མེད་པ, not a man.
 न-पोष, m. གསོ་བ་མེད་པ, not a thriving one (in the sense of a man).
 नभस्, n. སམཌ, the sky.
 न-मनुज, m. ཤེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ, not a man.
 न-मानव, ཤེད་བྱ་མེད་པ, not a man.
 नमस्, ind. ཕྱག་འཚལ, salutation.
 नमस्करोति, vb. ཕྱག་བྱེད་པ, salutes.
 नम्र, ཏྲ་པ, bent.
 नम्रता, f. ཏྲ་པ་(ཉིད), submissive-ness, humility.

नागकन्यका

- नय, m. བྱགས, policy, way .
 नयन, n. 1 སྤྲོན, 2 མིག, the eye.
 नर, m. མི, a man.
 नरक, m. དབྱལ་བ, the hell.
 नरदेव, m. ལྷ་མི, the king.
 नरपति, m. མི་བདག, the king.
 नव, གསར་པ, new.
 न विद्यते, vb. 1 ཡོད་པ་མ་ཡིན, 2 ཡོད་མིན, does not exist.
 नश्यति, vb. ཉམས་པ, disappears, vanishes.
 न-सत्त्व, m. སེམས་ཅན་མེད་པ, not a being.
 नाग, m. ལྲ, a serpent.
 नागकुमार, f. ལྲ་བཞེན་ནུ, the son of a Nāga.
 नागकन्यका, f. ལྲ་འབྲུ་མོ, a girl of a Nāga.

नागानन्द

नागानन्द, n. ལྷ་ཀྱུན་དྲ་དགའ་བ་, the serpent-joy, name of a drama.

नागी, ལྷ་མོ་, a she-serpent.

नाटक, ལྷོས་གར་, a drama.

नाटय, vb. imp. ལྷོས་གར་དག་བྱོས་ཤོག་, represent dramatically.

नाटयति, vb. གར་དག་བྱེད་, represents dramatically.

नाटयितव्य, ལྷོས་གར་བྱ་བ་, to be represented dramatically.

नाट्य, n. ལྷོས་གར་, a dramatic representation.

नात्मन्, བདག་མེད་པ་, not self.

नाथ, མགོན་པོ་, lord, master, protector.

नाना, ind. ལྷ་ཚོགས་, various.

नान्यन्ते, དགའ་བར་བྱས་དེ་, after the prologue (Tib. lit. having recited the Nāndi).

निःश्वसिति स्म

नामन्, མིང་ a name.

नाम, ind. 1 རེས་པ་, 2 རེས་བྱ་, 3 རེས་བྱ་བ་, by name, indeed.

नायक, m. འདྲན་པ་, the hero of a drama.

नायिका, f. འདྲན་མ་, the heroine of a drama.

नारक (नरक), m. དམུལ་, the hell.

नारी, f. བུ་མོ་, a female.

नाश, m. ཉམས་, destruction.

नाशन, m. n. སེལ་མཛད་པ་, removing, causing to perish.

नास (नासा), f. ལྷ་, the nose, trunk.

नास्ति, 1 མ་ཡིན་, 2 མེད་, 3 མེད་ཅིང་, 4

མེད་པ་, 5 ཡོད་མ་ཡིན་, is not, does not exist.

नास्तिक, མེད་པ་པོ་, an unbeliever.

निःश्वसिति स्म, vb. བྱང་བ་, sighed.

निःसंशय

निःसंशय, ཅེས, undoubtedly.

निःसामर्थ्य, རྒྱལ་པ་མེད, incapable.

निःस्वभाव, རང་བཞིན་མེད, without nature.

नित्य, རྟག་(པ), eternal.

नित्यकाल, m. རྟག, eternal time, always.

निदर्शित, ཅེས་པར་བཟུན, shown.

निधन, m. n. ཉམས་པ, destruction.

निध्यायत, pr. pl. སེམས་ཤིང, thinking.

निन्दन्ति, vb. 1 སྒྲོད་པར་བྱེད 2 སྒྲོད་བྱེད, 3 སྒྲོད་བྱེད་པ, they revile, blame.

निन्दा, f. སྒྲོད, blame.

निन्दित, *སྒྲོད་པར་བྱ་བ, blamed (Tib. lit. निन्दनीय, blamable).

निन्दितुम्, inf. *སྒྲོད, to blame.

निन्य, སྒྲོད་པར་འོས, to be blamed.

निराभरण

निपातित, རློག་དང་བྲལ, killed (Tib. lit. made deprived of life).

निपातिन्, འགོ་བ, falling.

निपुण, བཤམས, skilful.

निबबन्धुः vb. pf. ཅེས་པར་སྒྱུར, wrote down.

निमित्त, 1 བར, 2 མཚན་མ, any sign.

निमोलित, རྩམ་པ, closed.

नियत, ཅེས་པ, sure, certain.

नियम, m. *ཅེས་པའི་གནས་པ, a religious observance (Tib. lit. नियमनिष्ठा, f. rigid observance of penance.

नियम्य, gd. བསྐྱམས་ནས, having restrained.

निर, prefix, ཉམས, without.

निराभरण, བྱུན་དང་བྲལ་བ, without an ornament.

निरावरण

निरावरण, स्निग्ध'व'द'व'प्र'व, free from covering.

निराश, सि'क'द, devoid of hope.

निरुद्ध, अ'व'व'व'व, suppressed.

निरोध, m. 1 अ'व'व'व'व, 2 अ'व'व'व'व, suppression, cessation, nirvāṇa.

निरूपय, vb. imp. हे'व'व'व'व, examine, ascertain.

निरूपयाव, vb. हे'व'व'व'व, we two ascertain.

निरूप्य, gd. व'व'व'व'व, having ascertained.

निरूप्यते, vb. व'व'व'व, is being ascertained, examined.

निरौषध, स्निग्ध'व'द'व'प्र'व, devoid of medicine.

निर्गत, व'व'व'व, came out.

निर्गम, m. *अ'व'व'व, coming out (Tib. lit. ascending).

निर्गम, m. n. व'व'व'व, a spring.

निर्वृति

निर्दोष, स्निग्ध'व'द'व'प्र'व, free from harm, defect.

निर्धमेत्, vb. opt. व'व'व'व'व, one should remove completely.

निर्बन्ध, m. क'व'व'व'व, intentness.

निर्वर्तक, स्निग्ध'व'द'व'प्र'व, that which completes.

निर्वर्तते, स्निग्ध'व'द'व'प्र'व, becomes accomplished.

निर्वर्तिका, f. व'व'व'व'व, that which completes.

निर्वाण, n. 1 व'व'व'व'व, 2 व'व'व'व'व, 3 व'व'व'व'व, nirvāṇa.

निर्विराण, व'व'व'व'व, disgusted.

निर्विद्, f. व'व'व'व'व, disgust or weariness of vanities of the world.

निर्वृति, f. व'व'व'व'व, bliss.

निर्हारिणी

happiness (Tib. lit. happiness of the mind).

निर्हारिणी, f. དེས་པར་ཡིད་འཕྲུག་, one that carries out the mind. agreeable.

निवर्तक, གློག་བྱེད་, causing to cease.

निवर्तन, ཕྱིར་ལ་བསྒྲོག་པ་, turning back.

निवर्तस्व, vb. imp. ཕྱིར་ལོག་, turn back.

नीवारप्राय, རྩད་མང་བ་, with abundant *nivāra*, a kind of rice growing without cultivation.

निवास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling.

निवासयोग्य, འདུག་པར་འོས་པ་, fit for dwelling.

निवृत्ति, f. གློག་པ་, turning back.

निवृत्य, gd. ཕྱིར་གློགས་, having turned back.

निष्क्रमेयम्

निवृत्त्यर्थ, *མེད་དོན་, for the disappearance.

निवेदय, vb. imp. གསལ་ཅིག་, inform.

निवेदयामि, vb. *སྟོན་, I inform, show.

निशित, རྩོམ་པ་, sharp.

निश्चय, m. དེས་(པ་), certainty.

निश्चल, གཡོ་བ་མེད་པ་, steady.

निश्चित, དེས་པ་, certain.

निषण्ण, གནས་པ་, seated.

निषसाद, vb. pf. འདུག་པ་, sat down.

निष्कारण, བྱེད་པ་མེད་པ་, without a cause.

निष्कास्य, gd. བྲངས་ནས་, having drawn.

निष्क्रमिष्ये, vb. ft. འགུང་འགུར་, I shall go out.

निष्क्रमेयम्, vb. opt. མེད་པར་འགུང་, shall go out.

निष्क्रम्य

I should come out, i.e. re-nounce the world.

निष्क्रम्य, gd. གཏུ་ནས་, having come out.

निष्क्रान्त, 1 སོང་བར་གྱུར་, 2 ཅིས་པར་
འགྲུང་བ, came out.

निष्प्रयोजन, དགོས་པ་མེད་པ་, without
any object.

निष्फल, འབྲས་མེད་, fruitless. futile.

निस्तोर्षा, ཅིས་པར་འཁོར་, passed
through, fulfilled.

निहन्मि, vb. གསོད་, I kill.

नीच, 1 ལྷོན་, 2 ལྷོན་པོ་, a low man,
vile, foolish.

नील, སྒོན་པོ་, blue.

उ, ཅི་ག་, a ptcl. having an interro-
gative force.

वृ, m. མི་, a man.

वृषति, m. ལྷལ་པོ་, the king.

པར

नेतृ, m. 1 འདྲིན་པ་, 2 ཐོག་རྒྱུངས་པ་,
3 གཤམ་ཏ་བྱེད་པ་, a leader.

नेत्रवत्, མིག་ལྡན་པ་, one with the
eyes.

नैरात्म्य, n. བདག་མེད་, the state of
non-self.

नैर्गुण्य, n. ཡོན་ཏན་མེད་(པ་), the
absence of good qualifications.

नैव, ind. མིན་, certainly not.

नैष्कर्म्य, n. མངོན་པར་འགྲུང་བ་, re-
nunciation.

नौ, f. གྲ།, a ship, boat.

न्याय, m. རིགས་པ་, the science of
logic, justice.

པ

पक्ष, m. 1 ཐུགས་, the subject of a
syllogism; 2 གཤོག་པ་, a wing.

पक्षिन्, m. འདབ་ཆགས་, a bird.

पङ्क, m. n. 1 * འབྲས་, (lit. bank,

पङ्कसज्ज

shore), 2 འདས, 3 འདས་ཐེབ, 4

ཐེབ, mud, swamp.

पङ्कसज्ज, *འདས་ཐེབ, sunk down
in mud.

पञ्चन, 1 ལྔ, 2 ལྔ་པོ, five.

पञ्चदश, བཅོ་ལྔ་པ, fifteenth.

पञ्चम, ལྔ་པ, fifth.

पञ्चशत, ལྔ་བརྒྱ, five hundred.

पटह, m. ཇི, a war drum.

पट, གཤམ, violent, sharp-sounding.

पर्ण, n. 1 འདབ་མ, 2 འོ, a leaf.

परिडत, མཁས་པ, learned.

पतन, n. བབས་པ, falling down.

पति, m. 1 བདག, 2 བདག་པོ, lord.

पत्ति, f. དབྱང་བྱ་རྒྱུ, an infantry, a
footman.

पत्नी, f. རྒྱུ་མ, a wife.

परतस्

पत्त, n. འདབ་མ, a leaf.

पथिन्, m. ལམ, a way.

पद, n. 1 ཀླུ་པ, the leg; 2 གོ་འཕང,
a position; 3 གནས, a cause,
place, position; 4 ཚིག་, a sen-
tence, speech, word.

पद्म, n. 1 བད, 2 བ་རྩྭ, a lotus.

पपात, vb. pf. 1 འབྱུང་གྱུར, 2 བབས་
གྱུར, 3 རབ་དྲུ་འབྱུང་(འབྱུང་?)ཅང
fell down.

पप्रच्छ, vb. pf. རབ་དྲུ་རྒྱུས, asked.

पयस्, n. འེ་མ, milk.

पर, 1 (i) མཚོག་, (ii) བཟང, good,
best; 2 (i) ས་རིལ, (ii) གཞན,
other, alien; 3 adv. (i) མཚོག་དྲུ,
(ii) རབ་དྲུ, pre-eminently.

परतस्, ind. གཞན་ལས, from other.

परम

परम, 1 དམ་པ་, highest, best ; 2

adv. (i) མཆོག་ཏུ, (ii) ཤིན་ཏུ, extremely.

परस्पर, *ཕྱིར, one another.

पराक्रम, m. མངའ་ཐང, power.

पराग, m. རྩལ, the pollen of a flower.

परागवत्, ind. རྩལ་ལྟར, like the pollen of a flower.

पराङ्मुख, གཞན་དུ་སྐྱོགས, having the face turned away.

पर्याय, m. རྣམ་གྲངས, a course, a synonym.

पर्येषमाण, pr. pl. བཅོལ, searching for.

परार्थ, m. གཞན་གྱི་དོན, the interest of others.

परि-, prefix. ཡོངས་སུ, round, extensively, fully.

परिक्रामत्, pr. pl. ཡོངས་སུ་བགྱོད་ཅིང, walking about.

परित्यागिन्

परिहीण, ཡོངས་སུ་ཟད་པ, exhausted.

परिचुम्ब, ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ, very agitated.

परिगृहीत, ཡོངས་སུ་ཟེན་པ, taken.

परिग्रह, m. ཡོངས་སུ་ཟེན་པ, taking.

परिगृह्य, gd. 1 གླངས་ཏེ, having received ; 2 ཡོངས་སུ་བ་བཀུར་ནས, having paid homage (Tib. lit. परिपूज्य, having worshipped).

परिचर्या, f. རིས་གོ་བྱེད་པ, service, attendance.

परिच्छेद, m. ལེན, a chapter.

परित्यजेत्, vb. opt. ཡོངས་སུ་སྤྲོངས་ one should give up.

परित्यज्य, gd. 1 རོར་ནས, 2 ཡོངས་སྤངས་ཏེ. 3 ཡོངས་སུ་བཏང་ནས. having given up.

परित्यागिन्, ཡོངས་སྤངས་པ, one who gives up.

परिपूरयत्

परिपूरयत्, pr. pl. ཡོངས་ཇེགས་མཛད་
making perfect.

परिपूर्यतु, vb. imp. ཡོངས་སུ་ཇེགས་
གུར་ཅིག, let it be fulfilled.

परिभोग, m. ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པ, enjoy-
ment.

परिमल, m. ཇི, smell.

परिवर्त, m. ལེན, a chapter.

परिवर्तते, vb. རེའོར་བར་བྱེད, turns
round, revolves.

परिवार, m. རེའོར, train, retinue.

परिवृत, वस्त्रैः, surrounded.

परिशुष्यति, vb. ཡོངས་སུ་སྒྲམ་པར་
བྱེད, it is being thoroughly
dried up.

परिश्रम, m. ཡོངས་སུ་དུབ་པ, fatigue,
exhaustion.

परिषत्, f. རྟུན་མ, an assembly.

परिहर्तव्य, ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ, to be
avoided.

पादप

परीक्षा, f. བདག་པ, examination.

पर्वद्, f. རེའོར, assembly, atten-
dants.

पल्लव, m. n. ཡལ་འདབ, a sprout,
twig with leaves.

पशु, m. ཕྱགས, a beast.

पश्चात्, ind. 1 གྱི་ནས, 2 གྱི་མ, after.

पश्चिम, འོ་ལྷོ, west.

पश्य, imp. 1 ལྟོས, 2 ལྟོས་ཤིག, see.

पश्यतः, vb. བཞུས, they two are
seeing.

पस्पर्श, vb. pf. རིག་ཅིང, touched.

पाठक, m. སྒྲུ་མཁའན, talking.

पाणि, m. 1 ཕྱག, 2 ལག་པ, the
hand.

पातु, vb. imp. བསྐྱང (preferably
— བསྐྱངས), let one protect.

पाद, m. 1 ཀང་པ, 2 ལུགས, the leg.

पादप, m. ཤིང, a tree.

པ་ལ

པ་ལ, n. 1 ཀློང་བ་མུ, 2 ཀློང་བ་ལ་

གཏོར་བའི་མུ, the water for washing the feet.

པ་ལ་གྲུ་མེད་ཀྱི་མོ་བོ, belonging to a worldlyling.

པ་ལ, n. འཇུངས་པ, drinking.

པ་པ, n. སྤྲིག, sin.

པ་ལ, m. སྐྱོང་བ, a protector.

པ་ལས, n. སྐྱོང་བ, protection.

པ་ལ་བ, vb. imp. 1 སྐྱོང, 2 སྐྱུངས་ཤིང, protect.

པ་ལ་བསི, vb. སྐྱོང, you protect.

པ་ལ་མེད, བསྐྱུངས, protected.

པ་ལ་མེད, བསྐྱུངས་པ, being protected.

པ་ལ, m. ཞུགས་པ, a noose.

པེལ་པ་ལ, n. ལྷུང་བ་ཟེད, alms bowl.

པེལ་ལྷོ, m. 1 ཡ་མ, 2 ཡ་བ་ཡུམ, the parents,

ཕུན་མོ་བྱི་མོ

ཕེལ, m. 1 ཡ, 2 ཡ་བ, the father.

ཕེལ་ཕེལ་མེད, m. ཡ་མེད, the father and the grandfather.

ཕེལ་མེད, བ་ཟེར་གྱུར་པ, pained, oppressed.

ཕེལ་བ, m. དམ་པ, best, most excellent. Originally *puṅgava* means a bull, but at the end of a compound it gives the above sense.

ཕེལ་ལ, m. བ་ཟེར་གྱུར་པ, a person, man.

ཕེལ་ལ, 1 དག་པ, 2 བསོད, holy, sacred, religious or moral merit.

ཕེལ་ལ་མེད, བསོད་མེད་པ་འདོད་པ, desirous of *puṇya*.

ཕེལ, 1 བྱ. 2 སྐུམ, 3 སྐུམ་པོ, a son.

ཕེལ་, ind. 1 ཡང, 2 སྐྱེར, and, also, again, but.

ཕེལ་མོ་བྱི་མོ, f. འཇུང་བ, leading to rebirth.

पुमस्

पुमस्, m. 1 རྒྱུས་, 2 རྒྱུས་པ་, 3 རྒྱུས་, a male, person.

पुर, n. རྫོང་, a town.

पुरस्, ind. བདུན་དུ་, before, in front of.

पुरुष, m. 1 རྒྱུས་པ་, 2 རྒྱུས་, a person, man.

पुलकित, སྤྲུལ་པ་, having the hairs of the body erect, thrilled with joy.

पुष्प, n. མེ་དོག་, a flower.

पूजा, f. མཆོད་པ་, worship.

पूज्यते, vb. 1 བཀུར་(བ་), 2

བཀུར་བར་འགྱུར་, is worshipped, respected.

पूर्ण, 1 གང་, 2 ཅི་, full.

पूर्व, 1 སྔ་མ་, 2 སྔོན་, previous, old,

(adv. སྔོན་དུ་, before); 3 འོ་, the east.

प्रकम्पते

पूर्वपुरुष, m. མེས་ཁྱེད་, the forefather.

पूर्ववत्, ind. སྔ་མ་བཞིན་དུ་, as before.

-पूर्विका, f. སྔོན་དུ་འགོ་བ་, 1 སྔོན་དུ་འགོ་བ་ཅན་, coming before.

पृथक्, ind. ཐོད་དུ་, different.

पृथिवी, f. མ་, the earth.

पृष्ट, 1 ཅིས་, 2 རྒྱས་པ་, asked.

पृष्ठ, n. རྒྱབ་, the back of the body.

पोष, m. གསོས་པ་, maintaining.

पौनर्मवी, f. ཡང་འགྱུར་བ་, leading to rebirth.

प्र-, prefix, རབ་དུ་, good, well, very, excessive.

प्रकटित, རབ་དུ་གསལ་བ་, manifested.

प्रकम्पते, vb. གཡོས་པར་འགྱུར་, shakes.

प्रकरण

प्रकरण, རབ་དྲུ་བྱེད་པ, a treatise (esp.

introductory).

प्रकरोति, vb. རབ་དྲུ་བྱེད, makes.

प्रकरोहि, vb. imp. མཛད, do.

प्रकर्ष, m. རབ, excellence.

प्रकाशम्, adv. གསལ་བར, openly.

प्रकीर्ण, འབྲེར་བ, scattered.

प्रकृति, f. རང་བཞིན, nature.

प्रचस्त्राल, འབྱེལ, tumbled down.

प्रजा, f. 1 སྤྱི་དགུ, 2 འབངས, the
people, subjects.

प्रज्ञा, f. ཤེས་རབ, wisdom.

प्रज्ञाप्य, gd. *འདིང་དྲུ་བཅུག་མྱེ, (Tib.

lit. having got spread) having
made known.

प्रणनाम, vb. pf. ཕྱག་འཛལ, saluted.

प्रणम्य, gd. བདྲད་ནས, having sa-
luted.

प्रतिपादन

प्रणयिन, *གུས, affectionate.

प्रणिधान, n. སྨོན་ལམ, supplication.

प्रणिपत्य, gd. ཕྱག་འཛལ་དེ, having
saluted.

प्रणेत्, m. མཛད་པ, a leader, guide.

प्रतस्थे, vb. pf. ཆས, went away.

प्रति, ind. ལ, with regard to,
about.

प्रतिक्रम्य, gd. སྐར་སོང་མྱེ, having
gone back.

प्रतिपक्ष, m. མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས, an
adversary, foe.

प्रतिपत्तव्य, ཁྱིང་དྲུ་ཆུད་པར་བྱ, to be
understood.

प्रतिपत्ति, f. བསྟན་པ, ascertainment,
knowledge.

प्रतिपद्, f. ལམ, a way.

प्रतिपादन, n. བསྟན་པ, setting forth.

प्रतिबुद्ध

प्रतिबुद्ध, སྤང་བ, awakened.

प्रतिभास, m. ལྷང་བ, appearance.

प्रतिश्रुत्य, gd. བཏུན་དེ, having promised.

प्रतिष्ठित, འདུག, situated, remained.

प्रतिष्ठितमात्र, adv. འདུག་མ་ཐག་དུ, as soon as (he was) situated.

प्रतिसन्धि, m. ཉིང་མཚམས་སྦྱར་བ, rebirth, transmigration.

प्रतीच्छ, vb. imp. 2nd pers. sing. རབ་དུ་བཞེས, take.

प्रतीति, f. 1 ཉེག་ས་(པ), 2 ཤེས་པ, knowledge.

प्रतीत्य, gd. བརྟེན, having depended on, depending.

प्रतीत्यसमुत्पाद, m. 1 ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་

བར་འབྲུང, 2 ཉེན་འབྲེལ, dependent origination.

प्रत्युष

प्रत्यक्ष, བཏོན་སྲུང, (n.) perception, evident.

प्रत्यय, m. 1 ཀྱིན, a cause, condition ; 2 ཉེག་ས, apprehension, knowledge.

प्रत्ययमय, 1 ཀྱིན་གྱི་རང་བཞིན. 2 ཀྱིན་རང་བཞིན, consisting in a condition.

प्रत्ययवत्, ཀྱིན་དང་ལྡན་པ, having a condition.

प्रत्ययादि, ཀྱིན་ལ་སོགས, the condition and others.

प्रत्यर्धिन्, དགྲ, an enemy, hostile.

प्रत्यवेक्षा, f. སོ་སོར་ཉེག་པ, knowing precisely.

प्रत्युवाच, vb. pf. ལན་གསོལ་བ, replied.

प्रत्युष, m. ཅང་པ, day-break, morning, dawn.

प्रथम

प्रथम, དང་པོ་, first.

-प्रद, 1 རྟེན་, 2 འབྲུང་བ་, one who gives, producing.

प्रदक्षिणीकृत्य, བསྐྱོར་བ་བྱས་ནས་, having gone round from left to right (as a mark of respect)

प्रदर्शन, n. ཐོན་པ་, showing.

प्रपञ्च, m. གྲླེས་པ་, details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the world,

[प्र]पठ्यते, vb. རབ་དུ་གྲོག་པར་བྱེད་, is being read well.

प्रबन्ध, m. ལྷོན་, continuity.

प्रबोध, m. ཉོགས་པ་, understanding.

प्रभव, m. གླེས་, origin.

प्रभवति, vb. 1 མཐུ་ཡོད་, 2 འབྲུང་བ་, becomes, able, comes into being.

प्रयुक्त

प्रभा, f. རོད་, a ray, beam of light, lustre.

प्रभाव, m. 1 རྟེན་མཐུ་, 2 མཐུ་, power.

प्रवृत्ति, f. སོགས་པ་, beginning, but at the end of compounds it means 'beginning with', 'and others.'

प्रभोति (=प्रभवति), vb. རུས་, becomes able.

प्रमाद, m. བག་མེད་, carelessness.

प्रमुदित, རབ་དུ་དགའ་བ་, delighted, happy.

प्रमोक्ष, m. ཐར་བྱེད་, freedom.

प्रयच्छ, vb. imp., 2nd pers. sing.

རབ་དུ་བྱིན་པ་, give.

प्रयत्नेयाः, vb. opt. 2nd pers. sing.

འབད་བ་, you should endeavour.

प्रयुक्त, 1 རྟེན་, 2 རབ་རྟེན་པ་, employed.

प्रयोक्तृ

प्रयोक्तृ, m. སྟོར་བོ, one who employs, an author.

प्रयोग, m. 1 སྟོར་བ, 2 རབ་དུ་སྟོར་བ, application, performance.

प्रयोजन, n. 1 དགོས་(པ), 2 བཞེད་ purpose, object.

प्रवर्तते, vb. 1 སྐྱེ་འགུར, 2 འཇུག, 3 འཇུག་པར་བྱེད་ proceeds, springs.

प्रवर्तयत्, pr. pl. གླུགས་དྲི, causing to roll.

प्रविचय, m. རབ་དུ་མཁས་པར་འབྱེད་བ investigation, examination.

प्रविद्ध, རབ་དུ་བཀྲས་པ, cast away, thrown away.

प्रविश, vb. imp. ཅང་དུ་བཅུད་ཅིག, enter.

प्रविशति, vb. ཞུགས་, enters.

प्रविशतु, vb. imp. ཅང་དུ་འོང་བར་གྱིས་ཤིང, to let him enter.

प्रशम

प्रविशामि, འཇུག་པར་བྱེད་, I enter.

प्रविश्य, gd. རབ་དུ་ཞུགས་དྲི, having entered.

प्रविष्ट, རབ་ཐོབ་, entered.

प्रवृत्ति, f. 1 འཇུག་པ, taking an active part in worldly activity ; 2 ལོ་གླུ་ས, a story, account, news.

प्रव्रजित, རབ་དུ་བྱུང་བ, turned a recluse, a religious mendicant.

प्रव्रजति, vb. རབ་དུ་བྱུང, renounces the world.

प्रशंसा, f. བཟློད་, praise.

*प्रशंसित, བཟློད་པར་བྱ་བ, praised. (Tib. lit. རྒྱུ་མཁན་པོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, praise-worthy).

प्रशम, m. རབ་ཞི, cessation, extinction.

प्रशमन
प्रशमन, n. རབ་ཞི་བ, cessation, extinction.
प्रशान्त, རབ་དྲུག་ཞི་བ, calmed, tranquilized.
प्रसन्न, 1 རབ་དང་བ, 2 རྒྱལ་དང་བ, pure, clear.
प्रसाद, m. 1 དད་པ, 2 རྩིན, favour.
प्रसादक, དང་བར་བྱེད, clearing, rendering clear.
प्रसिष्यतु, vb. imp. རབ་དྲུག་བ་པ་འདོད, let it be fulfilled.
प्रसिद्ध, བྲགས་པར་བྱུར, renowned, celebrated.
प्रसीद, vb. imp. 1 བཀའ་རྩིན་མཛོད, 2 རབ་དྲུག་དད་བྱེས, be gracious or propitious.
प्रसूति, f. རབ་འབྱུང, appearance, production.

प्राप्य
प्रहर्तव्य, གཞོམ་པར་བྱ, to be struck.
प्रह्लादनी, f. རབ་དྲུག་སྐམ་བཤུད, de-lighting.
प्रह, འདྲད, inclined, bowing humbly down.
प्राक्, adv. དང་པོར, before, first.
प्राज्ञ, m. མཛོངས་པ, wise.
प्राण, m. 1 སློབ, 2 སློབ་ཆགས, life.
प्राणिन्, m. སློབ་ཆགས, a living being.
प्रादुर्भूत, བྱུང, appeared.
प्राप्त, 1 ཐོབ, 2 ཐྱོན, 3 བབ, 4 སླེབ་པར་བྱུར, attained, arrived.
प्राप्ति, f. 1 རྟེན, 2 ཐོབ་པ, attainment.
प्राप्य, gd. 1 ཐོབ, 2 བདེན་ནས, 3 ཐྱོན, having come, got.

प्रारोदीत्

प्रारोदीत्, དུས, wept.

प्रालम्ब, འཕྱང་བ, a garland hanging
down to the breast.

प्रासाद, m. 1 ཁང་བཟང, 2 བྱིས, 3
པོ་བྱང, a palace.

प्रिय, 1 དགའ་(བ), 2 དགའ་བྱེད, 3
སྟོན, 4 སྟུག་བ, 5 མཇེའ་བ, 6
མཇེའ་བོ, dear, beloved, plea-
sing.

प्रियवादिन्, m. : སྟོན་པར་སྟུ, speaking
kind or pleasing words.

प्रिया, f. དགའ་མ, a beloved wife.

प्रीत, 1 དགའ, 2 དགའ་ཞིང, pleased.

प्रीति, f. 1 དགའ, 2 དགྱེས་བ, plea-
sure.

प्रेक्षते, vb. བརྟུས་བ, looks.

प्रेक्षस्व, vb. imp. ལྟོས་ཤིག, look.

वत

प्रेक्षा, f. རྟོགས་པ, apprehension,
understanding.

प्रेक्षामहे, vb. ལྟ་བར་བྱ, we look.

प्रेक्षावत्, རྟོགས་པ་དང་ལྡན, wise.

प्रेक्षावहे, vb. ལྟ, we two look.

फ

फणा, f. གཏེངས་ཀ, the hood of a
snake.

फणिन्, m. གཏེངས་ཅན, a snake.

फल, n. 1 འབྲས, 2 འབྲས་བྱ, a
fruit.

फलस्य, འབྲས་བྱ་ལ་གནས, partaking
of the reward.

फलाभाव, m. འབྲས་བྱ་མེད་པ, the
absence of the fruit.

ब

बत, ind. ཀྱེ་མ, an expression of
joy, satisfaction, or wonder.

बन्धु

बन्धु, m. गण्डे, a relative.

बबर्ह, (with उद्) vb. pf. ह्दस, drew out.

बभाषे vb. pf. 1 ह्दस, 2 क्ख'वर' ह्दस, said.

बल, n. 1 ह्दस, 2 मधु, strength, 3 दसुद, an army.

बलवत्, ह्दस'ह्द, strong.

बलात्कार, m. violence.

बलाहक, m. ह्द, the cloud.

बलोपेत, ह्दस'द'ह्द'व, strong.

बहु, 1 म, 2 म'वो, 3 म'ह्द'व,

4 गे'द'म'वर'द'सु'व, 5 म'द, many, much.

बहुशस्, ind. म'म, frequently.

बाधते, vb. ग'द'वर'द्रे, oppresses, troubles.

बुध

बान्धव, m. गण्डे, a relative friend.

बाल, 1 ह्द'व, a child, 2 ग'वर'व, new.

बाला, f. ग'वे'द'स, a girl.

बाष्प, m. n. म'म, a tear.

बाहु', m. 1 सुग, 2 दसुद'व, the arm.

बाहु', क'म'म, much, a great.

बाह्य, 1 ह्द, 2 ह्द'व, outside, external.

बिभ्रत, pr. pl. 1 क'वर'द'वे'द, 2 क'व'द्रे, carrying, holding.

बिन्दु, m. ह्द'व'व, a drop.

बिम्ब, n. ग'द्रे'व, a reflection.

बिल, n. म, a hole.

बीज, n. स'वे'द, a seed.

बुध, m. म'म'व, learned.

बुद्ध

बुद्ध, m. **སངས་བྱུང་།**, awakened, the
Buddha.

बुद्धि¹. f. **སྒྲོ་**, intellect, talent.

बुद्धि². **སྒྲོ་ཅན་**, one with intellect.

बुद्धिमत, 1 **མཁས་པ་**, 2 **སྒྲོ་ལྡན་**, wise.

बोधि, m. f. **བྱང་ཆུབ་**, wisdom, su-
preme knowledge.

बोधिसत्त्व, m **བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་**,
an aspirant to *bodhi*, supreme
knowledge.

ब्रवीति, vb. **སྟེན་པ་**, says.

ब्रह्मचर्य, n. **ཚངས་བར་སྦྱོང་པ་**, cele-
bacy or the duties of a reli-
gious student.

ब्रुवत, pr. pl. 1 **སྟེན་པ་**, 2 **སྟེན་པ་ཞེན་**.
saying.

ब्रूयात्, vb. opt. **བཤོད་**, should say.

ब्रूयाम्, vb. opt. **སྟེན་པ་**, I should
say.

भद्र

ब्रूयाः, vb. opt. **སྟེན་པ་**, you should
say (Tib. lit. imp. say).

ब्रूहि, vb. imp. **སྟེན་པ་**, say.

भ

भक्ति, f. 1 **གུས་པ་**, devotion ; 2 **ཕྱ་**,
decoration, embellishment.

भक्तिमत, **གུས་པ་ལྡན་**, one with devo-
tion.

भगवत्, 1 **བཅོམ་ལྡན་**, 2 **བཅོམ་ལྡན་**
འདས་, a blessed one, glorious.

भगवती, f. **བཅོམ་ལྡན་མ་**, glorious.

भग्न, 1 **ཆག་ཅིང་**, 2 **ཆགས་**, broken.

भङ्ग, m. **འབྲིབ་**, bent (or contrac-
tion).

भणामि, vb. 1 **བཤོད་པ་**, 2 **སྟེན་པ་**, I say.

भणिष्यामि, vb. ft. **བཤོད་པར་བྱ་**, I
shall say.

भद्र, 1 **བཟང་**, 2 **བཟང་པོ་**, good, nice.

भय

भय, n. འཇིགས་(བ), fear.

भयङ्कर, འཇིགས་བྱེད, fearful.

भयदर्शक, འཇིགས་ལྟ་བ. one who
sees fear.

भर्तृ, m. རྒྱལ་པོ, lord, master.

भर्तृदारिका, རྒྱལ་པོ་སྒྲིལ་མོ, the daughter
of the lord.

भव, m. སྤོང་བ, transmigratory exis-
tence, birth, saṃsāra.

भवक्षय, m. སྤོང་བ་ཟད, destruction
of bhava, or saṃsāra.

भवत्, personal pron. 1 བྱེད, 2 བྱོད,
you, thou.

भवति °न्ति, vb. 1 གུར་(བ), 2 འགུར,
3 འགུར་བ, 4 འགུང་བ་ཡིན་(བ),
5 ཡོད་པར་འགུར, is, are ; be-
comes, become.

भवतः, vb. འགུར, they two are.

माणिन्

भवतु, vb. imp. འགུར, let it be.

भवते, vb. *ཕྱིན་ is (Tib. comes).

भवन, n. ཁང་བ, a house.

भवामि, vb. 1 ཡིན, I am.

भवितव्य, རབ་དུ་སྤྱོར་བར་བྱ, to be,
(Tib. lit. to be applied).

*भविष्यति, °न्ति, vb. ft. 1 འགུར, 2
འགུང་བ, 3 འགུང་འགུར, 4
འགུང་བར་འགུར, will be.

भवेत्, vb. opt. 1 སྤྱི, 2 གུར, 3 འགུར་
(བ), 4 འགུར་འཇལ, 5 ཡོད,
6 ཡོད་གུར, 7 སྤོང, may be.

भवेथा (for भवेत्), vb. opt. འགུར་
མཛོད, may be.

-भाग्य, n. སྐལ་བ, luck, fortune.

भाज्, རྒྱུད, having, enjoying.

भाणिन्, སྐྱལ་སྐྱེད་ speaking, talking.

भाति

भाति, vb. བཟེས་པ, shines.

भार, m. བྱར, a load, burden.

भारं निधाय, བཀལ་ནས, having loaded.

भारत, n. གྱི་ལར, India.

भार्गव, m. ངན་སྒྲིང་བྱ, the sun of Bhr̥gu.

भाव, m. 1 དངོས་པ, 2 དངོས་པོ, 3 ཡོད་པ, 4 བསམ་པ, disposition of mind, idea, thought ; an object, thing ; existence ; disposition of the mind.

भावना, f. བསྒྲེམས་པ, meditation.

भावयति, vb. བསྒྲེམས་པ, meditates.

भाषा, f. སྐད, a language.

भाषते, vb. སྐྱས, speaks.

-भाषिन्, སྐྱས, speaking, talking.

भासस्, (wrongly वासस् in Skt. text).

भू

n. སྒྲང་བ, light.

भास्कर, m. ཉི་མ, the sun.

भास्वर, བཀསལ, bright.

भिक्षु, m. དག་སྒྲོང, a monk.

भित्ति, f. ངོས, a wall.

भिनत्ति, vb. གཞོད་པར་བྱེད, cuts into parts.

भुक्, སྒྲིད་པ, enjoyed, used, eaten.

भुक्कोज्झित, ལྷག་མ་འབྱུང, remnants of the food eaten.

भुज, m. 1 ལག་པ, 2 ལྷག, the arm, hand.

भुजङ्ग, m. ལག་འགྲོ, a serpent.

भुजङ्गम, m. ལག་འགྲོ, a serpent.

भुवनत्रय, n. 1 འཇིག་རྟེན་གསུམ, 2 སྐ་གསུམ, the three worlds.

भू, f. 1 ས, the earth (སར, མུའི, on the earth), 2 ས་སྒྲིང, (lit.

भूतल

भूतल), n. the surface of the earth. 3 ས་གཞི. (lit. भूस्थल), ground.

भूत, 1 གུར་བ, (a) being, (b) become; 2 (i) འབྱུང་པོ, (ii) འབྱུང་བ, being; 3 ཡང་དག་བ, right.

भूत्वा, gd. གུར་ནས, having been.

भूमि, f. ས, the earth.

भूयस्, adv. གྲོ་, again.

भूयिष्ठ, དལ་ཆེ་, most.

भूषण, n. གྲོ་, an ornament.

भूषित, དམར་, adorned.

भृङ्ग, m. ཐུང་བ, a bee.

भृत्, 1 འཆང་བ, 2 འཛིན་བ, bearing, having, carrying.

भृश, adv. འཕྲི་, excessively.

भेतव्य, འཛིགས་པར་བྱ, to be feared.

मतङ्ग

भेद, m. 1 ཐ་དད་བ, 2 དབྱེ་བ, distinction, difference.

भेषज, n. སྒྲི་, medicine.

भोः, ind. གྱེ, a vocative particle, O.

भोग, m. 1 སྒྲོད་, 2 རེངས་སྒྲོད་, enjoyment.

भोगिन्, m. གཤེངས་ཅན, a serpent.

भोट, བོད་, Tibet.

भ्रमण, n. བསྐྱོར་བ, moving.

भ्रमति, vb. རྒྱས་འཁོར་བ, moves round.

भ्रू, f. སྒྲི་, the brow.

म

मञ्जु, འཇམ་, beautiful.

मणि, m. རྩོ་བྱུ, a gem, precious stone.

मत, ལུགས་, considered, thought.

मतङ्ग, m. མ་དང་ག, a proper name.

मति

मति, f. 1 དགོངས. 2 (i) ཁྱོ (ii)

ཁྱོ་གྲོས, view, thought, intel-
lect, thought.

मद्धक्ति, f. བདག་ལ་གུས, devotion
to me.

मद्वियोग, m. བདག་དང་འབྲལ་བ, se-
paration from me.

मधुर, 1 འཇམ, 2 ལྡན, sweet.

मधुरप्रलापिन्, m. ལྡན་པའི་ཙོག, speak-
ing sweetly.

मध्य, 1 ཁྱང, inside ; 2 བར, middle

(བར་དུ, मध्ये) ; 3 བྱས, middle:

4 དབྱས་ལྡན, within the
middle.

मध्यमक, དབྱ་མ, being in the middle.

मध्यमा, f. དབྱ་མ, the middle.

मनस्, n. 1 ཡིད. 2 སེམས་ལྡན (-मनस्,
with the mind), the mind.

मन्द्र

मनुष्य, m. མི, a man.

मनःश्रेष्ठ, ཡིད་ནི་གཙོ་བོ, those of
which the mind is pre-emi-
nent.

मनोजव, (*मनोभव, born or being
in mind), ཡིད་མགྱོགས, swift as
the mind.

मनोज्ञ, ཡིད་དུ་མཆི་ཞིང (lit. मनोग,
that which goes to the mind),
beautiful.

मनोरथ, m. ཡིད་ལ་རེག་བ, desire,
desired object.

मनोहर, མཛེས་བ, pleasing.

मन्त्र, m. སྒྲགས, a charm, spell.

मन्त्रिन्, m. ཁྲིན་པོ, a minister.

मन्दर, m. *འབྲིགས་བྱེད, a moun-
tain of the name (Tib. means
Vindhya).

मन्द्र, གདངས, deep, grave.

मन्यु

मन्यु, m. བློས་པ་, wrath.

मन्ये, vb. 1 ལྟོམ་, 2 ཤེས་, I consider.

मम, pers. pron. 1 བདག་, 2 བདག་

གི་, 3 བདག་ལ་, my.

ममत्व, n. བདག་གི་བ་ཉིད་, the feeling or notion of मम, mine.

मय, འཕས་གུར་པ་, an affix indicating 'made of', 'consisting, or composed of'.

मयूर, m. མ་ཕྱུ་, a peacock.

मरण, n. འཆི་བ་, death.

मरु, m. བྱང་མ་.

मल, m. n. འྲི་མ་, dirt, impurity.

मलय, m. མ་ལ་ཡ་, a mountain of the name.

मलयवती, f. མ་ལ་ཡ་ཅན་མ་, a proper name.

महाराज

महत, m. 1 ཀེ་, 2 ཀེན་, 3 ཀེན་པོ་, 4

མང་པ་, great.

महयाश्चक्रुः, vb. pf. མཆོད་པར་བྱས་, worshipped.

महर्षि, m. *ཏང་མྱོང་, a great sage (Tib. lit. ལྷུ་ཤི་, m).

महल्लक, *གཟེར་པ་, old, aged, (Tib. lit. གཏུར་, suffering).

महा, 1 ཀེ་, 2 ཀེན་པོ་, great.

महात्मन्, m. བདག་ཉིད་ཀེ་, high-souled.

महादेव, m. ལྷ་དབང་བྱུག་, the great God, Śiva.

महानम, ཆོན་པོ་ཀེ་ཆོན་པ་, the great naked (?).

महाभाग, m. ལྷལ་པ་ཆོན་པོ་, illustrious, highly virtuous.

महाराज, ལྷལ་པོ་ཆོན་པོ་, a great king.

महिष

- महिष, m. མ་ཉི, a buffalo.
 महिषी f. མ་ཉི, a she-buffalo.
 मही, f. མ, the earth.
 मा, ind. མ, not.
 मांस, n. རྒྱ, meat.
 मातृ, f. 1 མ, 2 ཡུམ, the mother.
 माद्यत, pr. pl. དགའ་ལྡན, being mad
 (Tib. आनन्दवत्, with joy).
 मान, m. 1 རྒྱས་པ, 2 རི་མོང་བྱ་བ, honour, respect.
 मानस, n. 1 ཡིད, the mind, 2 adj.
 ཡིད་ལ, belonging to the mind.
 मानिन्, m. ང་རྒྱལ, having a high
 opinion of oneself.
 मान्य, བཀུར་སྡི, respectable.
 मार, m. བདུད, the personified evil
 principle, the evil one, *kāma*.

मुकुट

- मारवधू, བདུད་མོ, the nymph of
 Māra.
 मादत, m. རླུང, the air.
 मार्ग, m. ལམ, a way.
 मार्गवत्, ལམ་ལྡན, with the way.
 मास, m. རྩི, a month.
 मित्र, n. 1 མཇེའ་བ, 2 བཤེས, a
 friend.
 मिथ्या, ind. 1 རླུང, 2 ལོག་པ, false,
 falsehood.
 मिथ्यादृष्टि, f. ལོག་ལྟ་, a false view.
 मिथिला, f. མི་ཐི་ལ, the name of a
 well known city and country.
 -मिलित, དང་ལྡན, mixed.
 मिश्र, སྒྲེལ་མ, mixed.
 मीन, ཉ་མོ, a fish.
 मुकुट, m. n. དབྱ་རྒྱུན, a crown, tira.

मुक्त

मुक्त, 1 म्रोत्, 2 म्र, free.

मुक्ता, gd. क्कसं'वर'सुदस'कस, having given up.

मुख, n. 1 म्रो, 2 म्रोत्, the face.

मुनि, f. मुव'व, 2 म्र'सोत्, a sage.

मुनोच, vb. pf. मुद'वर'मुत्, set free.

मुष, vb. imp. म्रोत्'उत्, give up.

मुञ्ज, m. मुञ्ज'म्र, a kind of grass of which the girdle of a Brahmin religious student is made.

मुहुर्मुहुः, ind. म्र'द'व'म्र'मु, frequently.

मुहूर्त, m. मुद'उत्'उत्, 2 म्र, an instant, a very small portion of time, a while.

मूर्ख, m. 1 म्रु, 2 म्रु'वो, foolish.

मूर्धन, m. म्रु, the head. (म्रुधि, म्रुत्).

मृग, म्र'द'व'स, a deer.

म्रियतु

मृत. 1 म्रु, 2 म्र'व, dead.

मृत्यु, m. म्रु, death.

मृद्वीका, f. म्रु, a vine or a bunch of grapes.

मृष्यताम्, vb. imp. म्रु'म्रोत्, pardon.

मे, pers. pro. 1 म्र, 2 म्र'व'म्र, my.

मेखला, f. म्र'व'स, a girdle.

मेघ, m. म्रु, the cloud.

मेधाविन्. 1 म्र'व'स, 2 म्र'म्र'स'म्र'व'स, intelligent, wise.

मैत्री, f. म्र'व'स, love.

मोक्ष, m. म्र'व'स, emancipation.

मोह, m. 1 म्र'व'स, 2 म्र'व'स'व'स, ignorance, delusion.

मैत्रिक n. म्र'व'स, a pearl.

म्रियते, vb. म्रु'व'स'म्रुत्, is dying.

म्लेच्छ

म्लेच्छ, m. म्ल०, a barbarian.

य

यद्, relative pron. १ वाङ्, २ वाङ्
 दवा, ३ वाङ्-विषा, who, what,
 which, ४ वाङ्-व, येन in the
 sense of यत्त, where.

མགྲ, m. མཆོད་སྦྱིན, a sacrifice.

यतस्, ind. 1 གང་གིས, 2 གང་གི་ཐིམ་
for, because.

यत्न, m. རྒྱལ་པོ་པ་, endeavour.

যত, 1 বাদে, 2 বাদে, 3 বাদে
 বাদে, where.

यत्त यत्त, गद-दद-गद-दु, wherever.

यथा, ind. 1 नि० भू० व० वर्ति० रु० 2 नि०
भू० सु० 3 नि० भू० र० 4 भू० र० 5 र० ये० र०
व० 6 र० ये० व० वर्ति० 7 वर्ति० व०
 like, as.

67- 68

याचंसि

यथावत्, adv. ཇི་ལྟར་བ་བཞིན། properly.

यथासामर्थ्य, adv. ई.पु.र.१४, accord-
ing to the ability.

यदा, ind. གང་ཆེ, when.

यदि, ind. १ *बाद, २ बाय-हे, ३ छि-
छे, ४ छ, if.

यदुत, ind. རདི་ལྟ་སྟེ, for example.

यद्यपि, ind. མེད་ཀྱི, even though.

ययौ, vb. pf. १ **वेँदस**, २ **खेँद**, ३ **खेँद**.
 वर-गुर, ४ **ग-वेगस**, went.

यशस्, n. १ ब्राह्मण्य, २ शुद्ध-ब्राह्मण्य,
fame, glory.

यस्मात्, relative pron. **གང་ཕྱིར**, for,
because.

यस्य, relative pron. चान्नि, whose.

याचसि, ०से vb. 1 क्षोर्(व), you ask.

यात

यात, 1 གཤེགས, 2 སོང་བ་ཡིན, gone.

याति, vb. 1 ཐོབ་འགྱུར, gets; 2 རྣམ་བར་འབྲལ, goes away; 3 གཤེགས་པ, goes.

यान, n. 1 ཐོག་པ, 2 རྒྱགས་པ, a vehicle.

यामि, vb. འགྲོ་བར་བྱ, I go.

यावत्, ind. 1 ཇི་སྒོད, 2 རེ་ཞིག, 3 བར་དུ, 4 བར་དུ་སྟེ, up to, till, just, etc.

यावज्जीव, ཇི་སྒོད་འཚོ་བ, as long as the life is.

यावदेव, ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་འགྱུར་བ, till.

याशोधर, m. གྲགས་པ་འཇོན, the son of Yośodharā, the wife of Gautama Buddha.

यास्यति, vb. ft. *འགྱུར, will go. (Tib. འབྱེད་ཅི).

योजित

युक्त, 1 སྦྲར་བ, used, employed; 2

(i) རིགས་(པ), (ii) རྒྱུ, proper, right.

युज्यते, vb. 1 རིགས་(པ), 2 རིགས་བར་འགྱུར, 3 རྒྱུ་བ, 4 རོས་བ, is right.

युद्ध, n. འཐབ་པ, war.

युयुत्सु, འཐབ་པར་འདོད, desirous of fighting.

युष्मद्, pers. pron, བྱོད, you.

योग, m. 1 སྦྲར, connection; 2 སྦྲར་བ, attachment, application; 3 བསམ་གཏན, meditation.

योगिन्, m. རྣམ་འབྱོར་བ, one who practises Yoga.

योग्य, 1 རོས་པ, 2 རྒྱུ, fit.

योजित, སྦྲར, employed.

योषित्

योषित्, f. བྱང་མེད, a woman.

यौवन, n. 1 དར་ལ་བབ་བ, 2 ལང་ཚོ, youth.

र

रक्त, དམར་བ, red.

रक्ता; f. དམར་བ་ཉིད, redness.

रक्तमांस, n. རྩ་ཁྲ་, blood and flesh,

रक्षणायम्, n. བསྟུང་བའི་ཕྱིར, for guarding.

रक्षत, pr. pl. བསྟུང་བ keeping.

रक्षन्ति ०सि, vb. སྟུང་བ they protect, you protect.

रक्षा, f. བསྟུང་བ, protection.

रचना, f. བཞུགས་(བ), composition.

रजत, n. དུལ, silver.

रजनी, f. དགུང, night.

रत, དགའ་ཞིང, delighted with, fondly attached to.

राग

रत्न, n. 1 དཀོན་ཅེག, 2 རིན་ཅེན, 3 རིན་པོ་ཆེ, a gem.

रत्नकूट, དཀོན་མཆོག་བརྩེགས་པ, a heap of gems, (Tib. lit. gems piled upon one another) ; a work of the name.

रथ, m. འིང་རྩ, a chariot.

रमताम्, vb. imp. གནས་པར་མཛོད, let one remain, let one take delight in.

रमणीयता, f. དགའ་བར་བྱེད་བ་ཉིད, the state of being enjoyable.

रमणीय, དགའ་བར་བྱ་བ་ཞིག, enjoyable.

रसातल, n. ས་འོག, the nether world, one of the seven regions below the earth.

रहित, བྲལ་བ, free from.

राग, m. 1 ཆགས་བ, attachment ;

रागिन्

2 འདོད་ཆགས་, passion, lust ;

3 དམར་བོ་, red colour.

रागिन्, m. 1 ཆགས་ལྡན་, 2 ཆགས་
བཅུ་, full of love or attach-
ment.

राघव, m. ར་རྒྱའི་བུ་, the son of
Raghu, specially Rāma.

राज, राजन्, རྒྱལ་བོ་, a king.

राजकुल, n. རོ་བུང་, the royal family,
the royal palace.

राजपितृ, ཡབ་རྒྱལ་བོ་, father-king.

राजीव, n. བོ་, a lotus.

राज्य, n. 1 རྒྱལ་བོ་[ཉིད་], 2 རྒྱལ་
མིད་, a kingdom.

राज्यं करिष्यति, vb. རྒྱལ་མིད་བྱེད་,
will reign.

राज्यक, n. རྒྱལ་མིད་, a kingdom.

रात्रि, f. 1 མཚན་མོ་, 2 ཉམ་, the night.

रेखाहीन

राशि, m. སྤང་བོ་, a collection, mass,
heap.

राष्ट्र, n. ཡུལ་, a kingdom.

रत, n. སྒྲི་, a sound.

रदत, रदती, f. pr. pl. ཏུ་ཞིང་, weep-
ing, crying.

रद्यते, vb. passive, ཏུ་བར་བྱེད་, one
weeps.

ररोद, vb. pf. ཏུ་ཞིང་, wept.

रूप, n. གཟུགས་, colour, beauty,
physical element.

रवति, vb. འབྱིན་, cries.

•रूपत्व, n. རོ་བོ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་, form,
natural state.

रूपवती, f. གཟུགས་བརྩེང་ལྡན་, beauti-
ful.

रेखा, f. རི་མོ་, a line.

रेखाहीन, རི་མོ་མེད་པ་, without a
stripe.

रोग

रोग, m. རྩ་ན, disease.

रोचेत, vb. འདོད, may be pleased with.

रोदियामि, ཏུ་སྒྲེ, I shall weep.

रोमन्, སྒྲུ, the hair of the body.

रोमाञ्चयति, སྒྲུ་ལོངས, makes the thrill of hairs of the body.

ल

लक्ष, n. འབྲུས་ཚེ, lac, (one hundred thousand).

लक्षण, n. མཚན་ཉིད, characteristic.

लक्षित, མཚོན, noticed, perceived.

लक्ष्यते, vb. མཚོན, is noticed.

लम्, བསྐྱེས་བ་ཅན, sticking.

लघु, ཡང་བ, light, swift.

लज्जा, f. རོཚ, bashfulness, modesty.

लता, f. 1 འཁྱི་ཤིང, 2 ལྷུག་ཤན, a creeper.

लोक

लब्ध, ཐོབ་བ, attained.

लभते, འདོད, vb. 1 རྩོད་བ, 2 ཐོབ, get(s).

लम्बते, འབབས, rests on.

ललाप, vb. pf. ཏུ, wept, lamented.

ललित, 1 རོལ་སྒྲེག, pleasing, charming; 2 རོལ་བ, sport (लीला).

लालस, སྒྲུག, ardently longing for.

लावण्य, n. མཛེས་སྒྲུག, beauty.

लिङ्ग, n. ཉགས, the invariable mark which proves the existence of anything in an object (i. e. hetu).

लिलिहे, vb. pf. རབ་དུ་བཞུགས, licked.

लेखा, f. རི་མོ, a line.

लोक, m. འཛིག་རྟེན, the world.

लोकयात्रा

लोकयात्रा, f. འཇིག་རྟེན་ལུགས་, the course of the worldly life.

लोकवर्धन, འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ་, increasing worldly affairs.

लोचन, n. 1 སྨྲན་, 2 མིག་, the eye.

लोहित, དཔར་བ་ red.

लौकिक, འཇིག་རྟེན་པ་, worldly.

व

वः pers. pron. acc. plu. བྱིང་(ལ་), you.

वक्तव्य, བཞེད་པར་བྱ་, to be said.

वक्तुम्, inf. སྒྲ་བར་, to say.

वक्तृ, m. སྒྲ་བ་པོ་, a speaker.

वक्ष्यति, vb. ག་སྒྲུང་, will say.

वक्ष्यामि, vb. སྒྲུ་, I shall say.

वचस्, n. ག་སྒྲུང་བ་, a speech.

वट्ट, m. བྱིའུ་, a boy.

-वत्, 1 འདྲ་, 2 བཞིན་(5), an affix denoting resemblance, like.

वपुस्

-वत्^१, 1 ཕན་, 2 ལྷན་(བ་), a possessive suffix.

वद, vb. imp. སྒྲོས་ཤིག་, say.

वदत, pr. pl. སྒྲུ་(བ་), saying.

वदति, vb. མཚི་, says.

वदन, n. བཞིན་རས་, the face.

वदन्ति, vb. བཞེད་བ་, say.

वध, m. ག་སོན་, killing.

वधू, f. བུ་མོ་, wife

वन, n. 1 རྒྱགས་, 2 རྒྱགས་ཚལ་, a forest.

वन्दे, vb. བྱག་འཚལ་, I salute.

वन्य, བྱག་བྱ་བ་, adorable, to be saluted respectfully.

वन्य, 1 རྒྱགས་, 2 རྒྱགས་སྒྲུ་བྱང་བ་, produced in a forest.

वपुस्^१, n. ལུས་, the body.

-वपुस्^२, ལུས་ཕན་, with the body.

वयम्

वयम्, pron. 1 ཁོ་བོ་ཅག་, 2 ཁོ་བོ་
ཅག་ནས་ས, 3 བདག་, 4 བདག་
ཅག་, 5 ཡུ་, 6 ཡུ་ཅག་, we.

वयस्य, m. 1 གྲོགས་པོ་, 2 རྒྱ་ཚོད་, a
companion, friend.

वर, 1 མཚོག་, best ; 2 དམ་པ་, (i)
excellent, (ii) m. a boon ; 3
n. ཇི་, rather or better than.

वरणीय, དབྱེས་, to be chosen.

वर्ग, m. རྒྱས་ས, a class, group.

वर्ण, m. མདོག་, beauty.

वर्णयन्ति, vb. 1 གསུང་, 2 གསུངས་,
describe, explain.

वर्यते, 1 འཆད་པ་, 2 གསུངས་པ་, is
being described or explained.

वर्तते, vb. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་པ་, re-
mains, exists.

वर्त्मन्, n. ལམ་, a way.

वा

वर्धन 1 *བསྐྱེད་, 2 འཕེལ་(བ་), caus-
ing to increase, increasing.

वर्धते, vb. འཕེལ་བར་འགྱུར་, increa-
sing.

वर्धमान, pr. pl. འཕེལ་, growing.

वर्षति, vb. འབབས་, rains.

वर्षिन्, ཆར་འབབས་པ་, raining,
bestowing.

वर्ष्मन्, n. ལུས་, the body.

वलित, 1 བསྐྱོགས་, 2 ལེགས་, slant-
ing, turned.

वश, དབང་, (i) m. influence ; (ii)
subject to, under the influ-
ence of.

वसुधा, f. ས་འཛིན་, the earth.

वस्तु, n. 1 དངོས་པོ་, thing, matter ;
2 གཞི་, a residence, home.

वह्नि, m. མེ་, fire.

वा, ind. 1 དང་, 2 འས་ (prece-

वाक्य

ded by ད and ས it takes the form of དམ and སམ respectively). 3 ཡང་ན, or.

वाक्य, n. འག, a sentence.

वाक्य, འག་གི་རང་བཞིན, consisting of words.

वाच, f. 1 འག, 2 གསུང, a speech.

वाच्य, 1 གྲུབ, 2 *སྒྲུབ, to be said.

वाजिन, m. 1 ཉ, 2 མགྲོགས་འགྲོ, a horse.

वाद्यति, vb. གླུང་བར་བྱེད, plays with an instrument.

वाद्यन्ती, f. pr. pl. གློགས་པར་བྱེད་པ, sounding.

वादित्र, n. 1 རེལ་མོ, 2 བསྐྱལ་པ་པ, a musical instrument.

वादिन्, m. གླེ, a speaker.

वायु, m. རླུང, the wind.

विक्रम

वारण, n. རྒྱུག་(པ), prevention.

वारयत्, pr. pl. བརྒྱུག་པ, preventing.

वारि, n. རྒྱུ, water.

वालुका, f. 1 བྱེ, 2 བྱེ་མ, sand.

वासस् n. 1 བོས, 2 ཉ་བཟའ, cloth.

वास, m. 1 འདུག་པ, 2 གནས, dwelling, living.

वासर, m. n. ཉིན་མོ, the day.

वासव, m. ཉེར་ལྷ, the lord of gods, Indra.

वासोऽर्थम्, adv. བོས་ཀྱི་དོན་དུ, for a piece of cloth.

वाहिन्, m. འཛིན་པ, carrying,

वि-, ind. 1 ཉམ, 2 ཉམ་པར, a prefix meaning 'distinction,' etc.

विकीर्यमाण, pr. pl. ཉམ་བཀྲམ་པ, being scattered.

विक्रम, m. རྒྱུགས, power, strength.

विह्वल

विह्वल, 1 འབྲུགས, 2 རྣམ་འབྲུགས, affected by, overcome with.

विगच्छन्ति, vb. རྣམ་པར་བྲལ, go away.

विघुष्टशब्द, གྲགས་པ, with the fame that is proclaimed.

विघ्न, m. 1 གཤམས, 2 བགཤམས, an obstacle, hindrance.

विचारणा f. རྣམ་པར་དབྱུང, reflection, consideration.

विचार्यमाण, pr. pl. རྣམ་པར་དབྱུང་པར་བྱེད, being considered.

विचित्र. 1 རྣམ་བཟླ, 2 རྣམ་པར་སྒྲས་པ, variegated:

विचिन्त्य, gd. 1 རྣམ་དུ་བསམས་ནས, 2 རྣམ་པར་བསམས་ནས, having thought.

विजेतृ, m. རྣམ་པར་རྒྱལ་པ, a conqueror, victorious.

विद्या

विज्ञान, n. རྣམ་པར་ཤེས་པ, skill, proficiency, pure consciousness.

विज्ञाप्य, 1 བྱ་བྱ, 2 གསེལ་བར་བྱ, to be informed, requested.

वितान, m. རྒྱས་པ, spreading out.

वितृप्यते, vb. རོསས་པར་འགྱུར་པ, becomes satisfied.

वित्त, n. རྩོན, wealth.

विदधे, vb. pf. བསྐྱབས, made.

विदित्वा, gd. རྣམ་པར་རིག་ནས, having known.

विदूषक, བེ་དུ་གྲྭ་ཀ, a humorous companion and confidential friend of the hero of a play.

विदेश, m. གཞན་ཡུལ, another country.

विद्यते, vb. 1 ཡིན, 2 ཡོད, 3 ཡོད་ས་ཡིན, exists.

विद्या, f. རིག་(པ), learning.

विद्यादातृ

विद्यादातृ, m. རིག་པ་སྤྲེར་བ་, one
who gives learning, teacher.

विद्याधर, m. རིག་པ་འཛིན་པ་ ; f. विद्या-
धरी, རིག་པ་འཛིན་ས་, a class of
semi-divine beings.

विद्यार्थिन्, m. 1 རིག་པ་འདོད་, 2 རིག་
པ་དོན་གཉེར་, desirous of learn-
ing, a student.

विद्याहीन, རིག་དང་བྲལ་, devoid of
learning, ignorant.

विद्वत्, m. 1 རིག་དང་ལྡན་, 2 རིག་
ལྡན་, 3 རིག་པ་ཅན་, 4 རིག་པ་
ལྡན་, a learned man.

-विध, རྣམ་པ་, kind.

विधातुम्, inf. ལྷུབ་པའི་ཕྱིར་, to do.

विधि, m. ཚེ་ག་, a rule, the way or
method of doing a thing.

विनयन, n. འདུལ་བ་, discipline, train-
ing.

विना, ind. མེད་, without.

विप्रयोग

विनिपात, m. འོག་ལྷུང་བྱེད་, falling
down, destruction.

विनिपातयति, vb. འཛི་བར་བྱེད་, causes
to fall down, destroys.

विनिपातयितुम्, inf. འོག་པར་ལྷུང་བར་
བྱེད་, to throw down, to des-
troy.

विनिवर्तन, n. ཕྱིར་ལྷོག་པ་, turning
back, return.

विनिवृत्ति, f. བསྐྱོག་པ་, removing.

विपश्ची, f. ལྷན་མངས་, the Indian
lute.

विपत्ति, f. ལྷན་, misfortune, adversity.

विपर्यय, m. 1 ལྷོག་, 2 འོག་, reverse,
change.

विपुल, ལྷོས་པ་, extensive, much.

विप्रयुक्त, རྣམ་སྦངས་, free from.

विप्रयोग, m. 1 རྣམ་པར་འབྲལ་བ་, 2
བྲལ་བ་, 3 འབྲལ་བ་, separation.

विप्रलम्भ्य

विप्रलम्भ्य, gd. བསྐྱུས་ནས, having deceived.

विप्रवास, m. རྒྱལ་པར་རྒྱུང་རིང, staying abroad.

विभजते, vb. དབྱེ, distinguishes.

विभव, m. 1 སྤོང་མེད, absence of birth ; 2 འབྱོར་པ, wealth.

विभु, བྱུང་བདག, lord.

विभूषित, རབ་བརྒྱན, adorned.

विभ्रम, m. འབྲུལ་པ, mistake.

विमान, m. n. གཞུལ་མེད་ཁང, the castle in the air; a palace (with seven stories).

विमुख, ཕྱིར་ཕྱོགས་གུར་པ, having the face turned back, disinclined.

वियुक्त, བྱལ་པ, separated from, deprived of.

वियुज्यन्ते, vb. རྒྱལ་པར་འབྲུལ, are separated.

विशाल

वियोग, m. 1 འབྲུལ་པ, 2 སྦྱོར་བ་མེད, separation.

विरचित, བྱས་པ, made, written.

विराग, m. འདོད་ཆགས་དང་བྱལ་(བ), absence of desire or human passions.

विराजते, vb. རྒྱལ་པ་མཛེས, shines.

विलोक्य, gd. 1 བལྟས་ནས, 2 མཐོང་, 3 མཐོང་ནས, 4 རྒྱལ་པར་བལྟས་ནས, having seen.

विवर्ण, མདོག་ཉམས, discoloured.

विलपत, pr. pl. རྒྱུས་བཞིན, lamenting.

विवाह, m. གངན་འདྲེན་པ, marriage.

विविबु, འཇུག་འདོད, desiring to enter.

विविध, སྒྲ་ཚོགས, various.

विशाल, མཐོལ, great.

विशुद्धस्वभाव

विशुद्धस्वभाव, དགོངས་པ་རྣམ་དག, one
with pure disposition.

विशीर्येत, vb. opt. དེངས་པར་བྱ, would waste away.

विशेष, m. བྱད་པར, distinction.

विश्रम्भ, m. ཁྱོ་གཏད, confidence.

विश्रान्त, རལ་གསོས, rested, reposed.

विश्लेष, m. འབྲལ་བ, separation.

विश्वस्त, gd. ཁྱོ་ཕབ, confident, fearless.

विश्वास्य, gd. ཁྱོ་ནི་ཕབ་ནས, having made confident.

विष, n. དུག, poison.

विषण्ण, མི་དགའ, cast down.

विषम, མི་ཟུང་བ, uneven, rough.

विषीदत, pr. pl. * བྱས་པ, being cast down.

विषय, m. ཡུལ, a country, place,

वीणा

विसिष्मियाते, vb. du. pf. ཡ་སའོན་
སྒྲེས་གུར, wondered.

विस्तर, m. 1 རྒྱ་ཆེར, 2 རྒྱས་པ, de-
tailed description.

विस्मय, m. 1 རྒྱགས་པ, arrogance ;
2 མཚར་བ, wonder.

विस्मर्तुं, inf. བརྟེན་པར, to forget.

विहङ्गम, m. བྱ, a bird.

विहरन्ति, vb. བཞུགས་པ, dwell.

विहरामः, vb བཞན་པ, we move on,
remain.

विहरिष्यन्ति, vb. བཞུགས་པར་འགུར,
will move on.

विहातुम्, inf. འདོར་བ, to give up.

विहित, བསྐྱབས, made.

विहीन, མྱོང་པ, devoid of.

वाचि, m. f. བརྒྱབས, a wave.

वीणा, f. རྒྱུད་མངས, the Indian lute.

वीर

वीर, m. དཔལ་པོ་ hero.

वृक्ष, m. རྩེང་ a tree.

वृक्षक, m. རྩེན་པ་ a small tree.

वृत, 1 བསྐོར་ surrounded; 2 བསྐྱིབས་ covered.

वृद्ध, m. 1 བགྲུས་པ་ 2 གན་གོན་ 3 གན་པ་ old.

वृद्धि, f. འཕེལ་བ་ growth.

वृष्टि, f. ཆར་པ་ rain.

वेग, m. འཁྱགས་ force.

वेणु, m. 1 སྒྲིག་མ་ 2 འོད་མ་ a bamboo.

वेत्ति, vb. ཇིག་ knows.

वेद (सामन्), m. ཇིག་བྱེད་ the Veda (Sāman).

वेपथु, m. འདར་ tremor, trembling.

वैकल्य, n. མ་ཚང་ imperfection, deficiency.

व्याघ्र

व्यक्त, གསལ་བ་ clear.

व्याघ्र, བྲེལ་བ་ eagerly or intently occupied.

व्यथा, f. ཉན་པ་ pain.

व्यवच्छिन्न, རྣམ་བཅད་ distinguished.

व्यवसाय, m. 1 ཉན་དོན་ determination; 2 འབད་པ་ perseverance.

व्यवस्था, f. རྣམ་པར་བཞག་པ་ settlement.

व्यवस्थित, 1 མཆིས་ placed in order, remained; 2 གནས་ arranged, settled.

व्यसन, n. གདུང་བ་ a calamity.

व्यसनिन्, m. བཞིན་པ་ལྷན་པ་ addicted to any vice.

व्यस्त, སྔ་སྔ་ separated.

व्यहार्तुः, vb. aorist, བཞྱགས་པར་

གྱུར་ཞིང་ they dwelt.

व्याघ्र, m. ལྷག་པ་ a tiger.

व्याज

व्याज, m. རྟོལ་, pretext, pretext.

व्याध, m. རྩོལ་པ་, a hunter.

व्याधि, m. 1 རྩོ, 2 རྩོཔ་, 3 རྩོ, dis-
ease.

व्यायाम, m. རྩོལ་པ་, exertion, per-
severance.

व्युत्पत्ति, f. 1 ཁྱེད་ཀྱི་ཆུང་པ་, 2 བྱེད་པ་
རྟོགས་, perfect proficiency.

व्युत्पादक, རྟོན་པ་པོ་, one who ex-
plains.

व्युत्पादन, n. 1 ཁྱེད་ཀྱི་ཆུང་པ་, 2 བཟློན་
པ་, explaining.

व्युत्पादयितव्य, བཟློན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་,
to be explained.

व्युत्पाद्यते, vb. pass. བཟློན་, being ex-
plained.

व्युत्पाद्यमान, pr. pl. pass. ཁྱེད་ཀྱི་
ཆུང་པར་བྱེད་པ་, being explained.

ब्रजत, pr. pl. 1 འགོ་, 2 འགོ་བཞིན་,
going,

शक्यसे

-ब्रता, f. བདུལ་ཞུགས་མ་, devoted.

श

शंसति, vb. བརྗོད་བྱེད་, says.

शक्नु, རྟུན་པ་, able, capable.

शक्ति, f. 1 མངའ་, 2 མངའ་ཐང་, 3
མཐུ་, 4 རྟུན་པ་, power, might,
ability.

शक्तिमत्, རྟུགས་ཅན་, powerful.

शक्नोति, vb. རྟུན་, is able.

शक्नोमि, vb. རྟུན་གྱུར་, I am able.

शक्य, 1 *ཐུབ་, 2 རྟུན་, capable of
being effected, under the con-
trol of.

शक्यते, vb. རྟུན་, is capable of be-
ing done.

शक्यसे (=शक्नोषि), རྟོན་ན་མངའ་ནི་
མཛེས་, you are able (Tib. lit.
you have the ability in prac-
tice.

शक

शक, m. འགྲུ་བྱིན, Indra, the king of gods.

शत, n. འབྲི, hundred.

शतक, འབྲི་བ, a century.

शातकुम्भमय, གསེར་རང་བཞིན, made of gold.

शतषष्टि, f. འབྲི་དྲུག་ཅུ, one hundred and sixty.

शतसहस्र, འབྲི་ཕྱེད, one hundred thousands, a lac.

शत्रु, m. དགྲ་བོ, an enemy.

शनैस्, ind. དལ, slowly.

शबल, བཀྲ་བ, variegated.

शब्द, m. རྒྱུ, a word. (རྒྱུས and རྒྱུ་ཡིས are instr. of རྒྱུ).

शब्दसन्दर्भ, m. རྒྱུ་བཞེད་བ, the composition of words.

शम, m. 1 རྒྱི, 2 རྒྱི་བ, peace, calmness, absence of passions.

शाक्यकुमार

शमन, རྒྱི་བར་བྱེད་བ, quelling, allaying.

शयन, n. མལ, sleeping, a bed.

शयनि, (= शयने), མལ་ནས, on the bed.

शर, m. མདའ, an arrow.

शरण, n. རྒྱུབས, a refuge.

शरण्य, རྒྱུབས་འོས fit to protect, a protector.

शरीर, n. ལུས, the body.

शल्य, n. རྒྱུ་རྩས, a spear, shaft.

शशक, m. རི་བོཏ, a hare.

शशश्रुत, m. རྒྱུ་བ, the moon.

शस्त्र, n. མཚོན་ཐབས, a weapon.

शाक्य, རྒྱུ, the race to which Gautama Buddha belonged.

शाक्यकुमार, m. རྒྱུ་གཞིན་ཞུ, the prince of the Śākya.

शाक्यगण

शाक्यगण, m. འགྲུའི་ཚོགས་, the
multitude of Śākya.

शाक्याः, m འགྲུ་མས་, the Śākya.

शाखिन्, m. ཡལ་ག་ལྗན་པ་, a tree.

शान्त, འི་(བ), calm, calmed.

शान्तये, འི་ཕྱིར་, for pacification.

शाम्यति, vb. 1 འི་, 2 འི་བར་འགྱུར་,
becomes quiet.

शास्त्र, n. བསྟན་བཅོས་, a religious or
scientific work.

शिक्षा, f. བསྐྱབ་པ་, training, cul-
ture.

शिक्षित, བསྐྱབས་, trained.

शिक्षितु(म), inf. སློབ་པར་, to learn.

शिक्षेत, vb. opt. བསྐྱབ་པར་གྱིས་, one
should learn (Tib. lit. शिक्षत्सु,
imp).

शिरस्, n. 1 མགོ་, 2 དབུ་, the head.

शिला, f. རྩེ་, stone.

शुद्धोदन

शिव, 1 དག་, 2 འི་(བ), auspicious,
propitious.

शिशिर, བསིལ་པོ་, cool.

शिष्ट, 1 ཀུན་དུ་མཚོག་, learned, wise;
2 ལྷག་མ་, remaining.

शिष्य, m. སློབ་མ་, a disciple.

शीकर, m. ཐིགས་པ་, a fine drop of
water.

शीघ्र, adv. བྱུར་དུ་, quickly.

शीतलता, f. བསིལ་བ་ཉིད་, coolness.

शील, འང་ཚུལ་ཅན་, having the natu-
ral disposition of.

शुक, m. རེ་ཙྰ་, a parrot.

शुक्र, དཀར་པོ་, white.

शुद्ध, དག་པ་, pure.

शुद्धसत्त्व, མེས་མ་ཅན་དག་པ་, one with
a pure mind.

शुद्धोदन, ཟས་གཙའ་མ་, a proper
name. the father of Buddha.

शुभ

शुभ, व३८, splendid, handsome.

शुभ्र, ५१२, white.

शुश्रूषमाण, pt. pl. སྤྱིན་ཞུ་བྱེད་པ་, serving.

शुश्रूषा, f. སྤྱིན་ཞུ་, service.

शूकर, m. དག་པ་, a boar.

शून्य, སྟོང་, empty, void.

शून्यता, f. 1 སྟོང་ཉིད་, 2 སྟོང་པ་ཉིད་, voidness, emptiness.

शून्यवत्, སྟོང་ལྟར་, like void.

शूर, m. དཔལ་ལོ་, a hero.

शैल, m. རི་, a rock.

शोक, m. 1 བྱ་ངན་, 2 བྱ་ངན་གནས་ (Tib. lit. शोकस्थान, n. the cause of sorrow), sorrow.

शोचते, vb. 1 གཏུང་འགྱུར་ཞིང་, 2 གཏུང་བར་འགྱུར་, grieves.

श्रावस्ती

शोचितुम्, inf. *བྱ་ངན་, to regret.

शोच्य, བྱ་ངན་འཇེས་, deplorable.

शोच्यते, vb. བྱ་ངན་, affliction is felt.

शोणित, n. བྲག་, blood.

शोभते, vb. མཛེས་, looks beautiful.

शोभा, f. མཛེས་, beauty.

शोभित, མཛེས་པ་, decorated.

श्रद्-, ind. དད་པ་, faith, faithfulness.

श्रद्धातुम्, inf. ཉན་པར་, to have faith in.

श्रम, m. ངལ་(བ་), fatigue.

श्रवण, n. ཉན་པ་, hearing.

श्रवणयोः, n. ཉན་པ་གཉིས་ཀྱི་, of the two ears.

श्रान्त, བྱང་ཆད་, wearied, tired.

श्रावस्ती, f. མཉན་ཡོད་, a town of the name.

श्री

श्री, f. དབལ, beauty, grace, prosperity.

श्री- (for श्रीमत्), དབལ་ལྡན, with śrī.

श्रीहर्ष, m. དབལ་ལྡན་དགའ་བ, lit. one with delight, having prosperity, a king of the name.

श्रुत, ཐོས, heard.

श्रुत्वा, gd. 1 ཐོས་ནས, 2 ཐོས་གྱུར་ནས, 3 ཐོས་(བ), 4 གསལ་གྱུར་ནས, having heard.

श्रूयताम्, vb. imp. ཉེན་ཅིག་ཅེ་ let it be heard.

श्रूयते, vb. ཉེན་(བ), it is being heard.

श्रेयस्, n. དགེ་བ, virtue, or religious merit, bliss.

श्रेयस्काम, ལེགས་པ་འདོད་བ, wishing bliss.

श्रोतव्य, མཉན་པར་བྱ, to be heard.

षोडश

श्रोतृ, m. 1 ཉན་བ, 2 ཉན་བ་པོ, hearer.

श्रोत्र, n. རྩ་བ, the ear.

श्लाघ्य, བསྐྱབས་ལོས, praise-worthy.

श्लिष्यति, vb. ཚགས, sticks.

श्लेष, m. འདུས་བ, union.

श्लेष्मन्, m. བད་ཀན་དག, the phlegmatic humour (kapha).

श्वापद, m. རི་དྲལ་ས, a deer, a wild beast.

श्वित, n. སྒོན, white leprosy.

श्वेत, 1 དཀར་པོ, 2 པལ་ཁ, white.

ष

षट्त्रिंशत्, f. སུམ་ཅུ་སྟོང་དྲུག, thirty-six.

षष्टितम, སྟུག་ཅུ་བ, sixtieth.

षष्ठ, སྟུག་བ, sixth.

षड्विंश, ཉི་ཤུ་ཅུ་དྲུག་བ, twenty-sixth.

षोडश, བཅུ་དྲུག, sixteenth.

स-

स

स-, 1 सत्सङ्ग(स), with; 2 समुत्पन्न, similar, same.

संयम, m. ཡང་དག་མེས་, restraint.

संयोग, m. 1 འདྲ, 2 སྤྲུང་བ་, union, connection.

संवर्तते, vb. འགྱུར་བ་, is.

संवसेत, vb. opt. བདེན་པ་, should live together (Tib. lit. should resort to).

संवाहन, n. མཉེན་བ་, shampooing.

संवीत, བཀོལ་མཁུ་བ་, covered, clothed.

संवेदन, n. རིག་པ་, knowledge, perception.

संशय, m. ཐེ་ཚོས་, doubt.

संसर्ग, m. འདྲི, relation.

संसार, m. འཛིན་པ་, the world.

संस्कार, m. འདྲ་བྱེད་, one of the five skandhas in Buddhism.

संज्ञोभ

संहृत्य, gd. བསྐྱུས་ཤིང་, having brought together.

सः, m. 1 དེ, 2 དེས་, he.

सकल, *དེ་དག་, all (Tib. lit. 'those').

सक्त, ཆགས་, attached.

सखा, m. བློགས་པོ་, a friend.

सगौरव, adv. བྱས་པ་དང་བཅས་པར་, with dignity and honour.

सङ्कर, m. ལུད་, manure.

सङ्कल्प, m. 1 ཀྱན་རྟོག་, 2 རྟོག་པ་, 3 རྣམ་པར་བརྟག་པ་, thought, imagination, a definite determination.

सङ्कल्पयिष्यामि, vb. ft. ཀྱན་རྟོག་(བྱེད་). I shall not imagine.

-सङ्कम्य, gd. མོང་མེ, having gone.

संक्षेप, m. 1 མདོར་, 2 མདོར་བསྡུས་, brief.

संज्ञोभ, m. འགྲུགས་པ་, agitation.

सङ्गम

सङ्गम, m. འགྲོགས་པ་, coming together.

सङ्गीतक, n. རྒྱུ, music.

सचिव, m. རྒྱུན་པོ་, a minister.

सचेत्, ind. གཤམ་དྲི, if.

सज्जमाना, pr. pl. f. ཐོགས་པར་གྱུར་པ་, sticking.

संजानीते स्म, vb. ཚོར་, felt.

संज्ञा, f. འདུ་ཤེས་, one of the five Skandhas in Buddhism. perception.

सतत, adv. རྒྱུ་རྒྱུ, always.

सति, pr. pl. loc. 1 གྱུར་ན་, 2 གྱུར་པ་ན་, 3 ཡིན་ན་, 4 ཡོད་པས་ན་, (it) being.

सत्, pr. pl. 1 དམ་(པ) good, wise ; 2 ཡོད་(པ), existing.

सत्कार, m. བཀྱར་སྟོ, reverence, respect.

सन्ताप

सत्ता, f. ཡོད་པ་, existence.

सत्त्व, n. 1 ཡོད་པ་, 2 སེམས་དཔའ་, existence, a brave mind.

सत्य, བདེན་པ་, truth (n.), true.

सद (for सदा), ind. རྒྱུ་རྒྱུ, always.

सदसत्, ཡོད་མེད་, existing and not existing.

सदा, ind. རྒྱུ་རྒྱུ, always.

सदृश, ལྷོ་བུ་, like.

सद्धर्मगुरु, m. *དམ་ཚོས་བླ་མར་མཇེད་, the teacher of the holy religion.

सद्यस्, ind. འཕྲལ་, in the very moment, just immediately.

सन्तः, pt. pl. plu. དམ་པ་རྣམས་, the wise men.

सन्तप्त, གཏུང་, afflicted.

सन्ताप, m. 1 ཀྱན་ནས་གཏུང་པ་, 2 གཏུང་པ་, 3 གཞོད་པ་, 4 ཡོངས་

सन्ति

གཏུང, 5 ཡོངས་སུ་གཏུང་བ, heat,
torture, distress.

सन्ति, vb. 1 གནས, 2 ཡོད, are.

सन्तोष, m. ཚོག་ཤེས, satisfaction.

सन्त्याजयिष्यति, vb. ft. འདོར་བར་
འགྱུར, will make one abandon.

सन्दर्भ, m. བཀོད་བ, a literary com-
position.

सन्दिग्ध, घे'ཚོས, doubtful.

सन्देह, घे'ཚོས་ཟ་བ, doubt.

सन्ध्या, f. མཚམས, joint, evening.

सपर्या, f. བསྐྱེན་བཀྱར, veneration,
worship.

सप्तम, བདུན་བ, seventh.

संनिपात्य, gd. བསོགས་དེ, having got
assembled.

सप्रतीश, ཞེ་ས་དང་བཅས, respectful.

सफला, f. འབྲས་དང་བཅས, fruitful.

समागच्छति

सम, 1 འདྲ་བ, 2 མཉམ་(བ), 3
མཚུངས, equal,

समधिष्ठित, ཡང་དག་པར་གནས,
governed, guided.

समनन्तर, མཚུངས་བ་དེ་མ་ཐག་བ, im-
mediately contiguous.

समन्वागत, 1 དང་ལྡན, 2 དང་ལྡན་
ཞིང, endowed with

समभिरुह्य, gd. ཞོན་ནས, having as-
cended.

समर्थ, 1 ལུས་(བ), 2 ལུས་དང་ལྡན, 3
ཡོང་བ, able.

समर्पयितुं कालः, འབོག་རན, the time
to make over.

समवस्थित, གནས་བ, standing or re-
maining firm.

सुमस्त, འདུས་བ, combined.

समागच्छति, vb. འཇོམས, comes to-
gether.

समागम

समागम, m. 1 འདུས་གྲུབ་, 2 འདུས་
པ་, union.

समाचरेत्, pt. pl. གྲོལ་བ་, prac-
tising.

समाचरेत्, vb. opt. རེགས་པར་གྲོལ་
should practise.

समाधि, m. 1 དིང་འཛིན་, 2 དིང་ངེ་
འཛིན་, profound meditation.

समान, वासः पदं भूषणं च, with res-
pect.

समासतः, लक्षणेन, in brief.

समिध्, f. ཡམ་གྱིང་, fuel, specially
sacrificial sticks for the sacred
fire.

समीक्ष्य, gd. བརྟུས་, having seen.

समीप, n. ཉེར་ཡོགས་, near.

समुत्थिष्य, gd. རྒྱས་གྱུན་དུ་བསྐྱོད་བྱས་
ནས་, having raised.

समुदय, m. གྱུན་འབྱུང་བ་, cause

सम्भव

समुदित, འདུས་, collected together.

समुद्र, m. ལྷོ་མ་རྩེ་, the ocean.

समुन्नमित, རབ་དུ་བསྐྱེད་, raised up.

समेल, gd. འདུས་ནས་, having come
together.

सम्पन्न, ཕུན་ཚོགས་, endowed with.

सम्पादयामि, ཡོངས་སུ་རྒྱུ་གས་པར་བྱ་
I am bringing about.

सम्पूर्ण, གང་བ་, full.

सम्प्राप्त, རབ་ཐོབ་, gained, obtained.

सम्बन्ध, m. འབྲེལ་བ་, relation, con-
nection.

सम्बुद्ध, 1 *སངས་རྒྱས་, 2 རྒྱུ་གས་པའི་

སངས་རྒྱས་, fully awakened or
enlightened.

सम्बोधि, f. རྒྱུ་གས་པའི་བྱང་ཆུབ་, per-
fect knowledge.

सम्भव, m. 1 འབྱུངས་, born; 2 འབྱུང་
བ་, possibility.

सम्भृत

सम्भृत, སྐྱེས་གུར, born.

सम्भृत, གོན, holding.

सम्भोग, m. འཛིན་སྦྱོར, enjoyment.

सम्यक्, ཡང་དག་(པ), perfect.

सरस, བརྒྱན་དང་བཅས, fresh.

सरस्, n. 1 རྫོང་བུ, 2 སུའོ, a lake.
pond.

सरस्वती, f. དབྱུངས་ཅན་མ, speech,
the presiding deity of learning.

सराष्ट्र, རྒྱལ་འཁོར་བཅས, along
with the kingdom (i. e. the in-
habitants of the kingdom).

सरुज, བད་དང་བཅས་པ, diseased
(lit. one with a disease).

सरोष, ཁྲོ་བ་དང་བཅས་པ, with anger.

सर्ग, m. འཕུ, a chapter.

सर्प, m. སྦྱུལ, a snake.

सर्व, 1 ཀུན, 2 བསམས་ཅད, all.

सविशेष

सर्वज्ञ, བསམས་ཅད་མཁྱེན་པ, omni-
scient.

सर्वज्ञता, f. བསམས་ཅད་མཁྱེན་བ་ཉིད,
omniscience.

सर्वतस्, ind. ཀུན་ཏུ, on all sides.

सर्वत्र, ind. ཀུན་ཏུ, everywhere.

सर्वथा, ind. 1 ཀུན་ཏུ, 2 བསམས་ཅད་
ནས, in every way.

सर्वदा, ind. ཀུན་ཚེ, always.

सर्वधर्म, m. ཚེས་ནྟམས, all things or
elements of existence.

सर्वबुद्ध, སངས་རྒྱལ་ཀུན, all the
Buddhas.

सर्वशुक्ला, f. བསམས་ཅད་དཀར, all
white.

सलज्ज, རོ་ཚ་དང་བཅས, with bash-
fulness.

सविशेष, ཁྱད་པར་དང་བཅས་པ, with
speciality.

सविस्मय

सविस्मय, ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ, with surprise.

ससङ्ग, དགེའདུན་དང་བཅས་པ, with the fraternity of monks.

सस्माध्वंस, འཇིགས་པ, alarmed, frightened.

सस्पृह, ཆགས་དང་ལྡན་པ, with eager desire.

सस्मित, འུམ་དང་བཅས་པ, with a smile.

सस्वर, སྒྲ་བཅས་པ, with a sound.

सह, 1 དང་, 2 ལྟན་ཅིག, with.

सहगत, དང་ལྡན་པ, associated with, together with.

सहज, ལྟན་ཅིག་སྒྲིམ་པ, natural, in-
net.

सहस्र, ind. འདྲམ་པ, suddenly.

सहस्रवत्, ལྟོང་ལྡན་པ, possessing a
thousand.

सहस्र, n. 1 སྒྲག་ལྟོང་, 2 ལྟོང་སྒྲག་, a thousand.

सामर्थ्य

सहित, 1 འགྲོགས་པ, 2 བཅས་པ, 3 དང་བཅས་པ, accompanied by.

साक्षात्, ind. དངོས་སུ, directly.

सागर, m. ལྷ་མཚོ་, the sea.

सादृश्य, n. མཚུངས་པ, resemblance.

साधयित्वा, gd. སྦྱབ་པས་དེ, having propitiated.

साधारण, སྒྲི་མཐུན་པ, common.

साधिक्षेप, སྒྲིད་པ་དང་བཅས་པ, with, reflection, censure.

साधु, 1 དམ་པ, 2 འཇགས་པ, 3 འཇིན་དུ, good, well, rightly.

सायुकोश, རྒྱུ་སྒྲུབ་ཅེ་བཅས་པ, with kindness.

सामरण, ལྷན་དང་ལྡན་པ, with ornaments.

सामर्थ्य, n. 1 རྒྱས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པ, 2 འཇུགས་པ, capability.

सामाजिक

सामाजिक, འདུས་པ, a member of an audience or assembly.

सामान्य, མཐོལ, common.

सार, m. མྱིང་པོ, the essence.

सारूप्य, n. འདྲ་བ་ཉིད, similarity.

सिंह, m. སེང་གེ, the lion.

सिंहासन, n. སེང་གེའི་ཁྲི, a throne.

सिक्क, བྲན་པ, sprinkled, watered.

सिद्ध, གྲུབ་པ, accomplished, a semi-divine being supposed to be of great purity and holiness.

सिद्धान्वयज, གྲུབ་རིགས་ལས་སྐྱེས, born in a family of Siddhas.

सिद्धि, f. འགྲུབ་པ, accomplishment.

सिध्यति, vb. འགྲུབ་(པ), is accomplished.

सिन्दूर, n. ལེ་ཁྲི, vermilion.

सुगति

सिन्दूरसदृश. ལེ་ཁྲི་ལྟར, like vermilion.

सीदति, vb. 1 འགྱུར, 2 ལྷམ་གྱུར sinks down.

सु-, prefix. 1 བདེ་བར, 2 བཟང, 3 རབ, 4 ལེགས, 5 ལེགས་པར good, well, very, etc.

सुकृत, n. ལེགས་པར་སྐྱུར, any good or virtuous act.

सुख, n. བདེ་(བ), 2 བག་ཡལ, ease, comfort, happiness.

सुखार्थिन्, བདེ་(བ)འདོད, desirous of comfort, *happiness.

सुखावह, བདེ་བ་འདོན, conducing to happiness.

सुगत, 1 བདེ་བར་གཤེགས་པ, 2 བདེ་གཤེགས, a synonym for Buddha.

सुगति, f. བདེ་འགོ, a happy condition.

ཐུབ་ཅན་

ཐུབ་ཅན་, མི་གཙོང་, very impure (Tib. impure).

སྤྱུ་མཉེན་བཅས་, with men (Tib. with kinsmen, relatives).

སྤྱུ་མཉེན་, སྤྱུ་ལ་སྤྱུ་གསལ་, the son and others.

སྤྱུ་མཉེན་, མཉེན་, beautiful.

སྤྱུ་མཉེན་, མཉེན་, asleep.

སྤྱུ་མཉེན་, རབ་དྲུ་འབད་པ་, well-determined or decided.

སྤྱུ་མཉེན་, བ་, fragrant (Tib. lit. a cow or the fabulous cow of plenty).

སྤྱུ་མཉེན་, རྒྱུ་མཉེན་, easy to get.

སྤྱུ་མཉེན་, n. གསལ་, gold.

སྤྱུ་མཉེན་, *གསལ་པ་, very clear (Tib. clear).

སྤྱུ་མཉེན་, ind. མཉེན་པ་, well, good.

སྤྱུ་མཉེན་, adv. རྒྱུ་མཉེན་པ་, very happily.

ཐུབ་

ཐུབ་, མཉེན་པ་པ་གསལ་པ་, being in a good state.

སྤྱུ་མཉེན་, gd. བསལ་པ་བར་བྱས་ནས་, having indicated.

སྤྱུ་མཉེན་, f. བསྐྱེད་, production.

སྤྱུ་མཉེན་, n. མཉེན་, a thread, a particular kind of books.

སྤྱུ་མཉེན་, m. མཉེན་འཛིན་པ་, 'a thread-holder,' a stage manager who takes a prominent part in the prelude to a drama.

སྤྱུ་མཉེན་, m. མཉེན་པ་, a learned man.

སྤྱུ་མཉེན་, m. རྒྱུ་མཉེན་, the sun.

སྤྱུ་མཉེན་ (with the prefix བ་, རྒྱུ་མཉེན་), gd. བསྐྱེད་གསལ་ནས་, having dismissed, sent away.

སྤྱུ་མཉེན་, opt. བསྐྱེད་ཞིང་, should practise.

སྤྱུ་མཉེན་, བསྐྱེད་བྱ་, to be attended.

सेव्यते

सेव्यते, vb. བསྐྱོན་པ་, is being attended.

सोदर, m. སྤུན་ཟླ་, a uterine brother.

सौकुमार्य, འཕྱིན་ཏུ་གཞིན་ནུ་, tenderness (Tib. lit. ལུ་ལུ་, very delicate).

सौख्य, n. བདེ་བ་, happiness.

सौम्य, ཞི་བ་, gentle.

स्कन्ध, སྒྲུང་ལོ་, a collection, mass, heap.

स्तम्भ, m. ཀ་བ་, a post.

स्तवक, m. *མགོ་ལྗོངས་, a cluster.

स्तोक, ལུང་ཟད་ཅམ་, little, (Tib. lit. སྐོར་མཆོག་, only little).

स्त्री, f. 1 བུ་མོ་, 2 བུ་མེད་, 3 མོ་, a woman.

स्थ, གནས་པ་, one who stands.

स्थविर, གོན་པ་, old.

स्थान, n. གནས་, a place.

स्पृहक

स्थानप्राप्ति, f. གནས་ཐོབ་, reaching a place.

स्थापित, 1 བཀོད་, 2 བཞེག་, kept, arranged.

स्थित, 1 གནས་པ་, 2 མཆིས་, remained.

स्थित्वा, gd. 1 འདུག་ཏུ་, 2 འདུག་ནས་, having remained.

स्थिर, གནས་, firm.

स्नापयत, pr. pl. འཁྲུ་བ་, causing to take bath.

स्निग्ध, ལྡུམ་པ་, oily.

स्पृहक, འདོད་བྱེད་པ་, desirous.

स्नेह, m. 1 ཆགས་པ་, 2 དགའ་བ་, affection.

स्पन्दते, vb. གཡོ་, moves.

स्पर्श, m. རེག་པ་, touch.

स्पृह, བཞིན་པ་, longing, desiring.

स्पृहक, འདོད་, desirous.

स्फुट

स्फुट, 1 गणन'व, 2 गणन'व'द, clear, distinct.

स्मरामि, vb. स्मर, I remember.

स्मरेत, opt. स्मर'व, may remember.

स्मर्यते, vb. *स्मर'व, is being remembered (Tib. lit. said).

स्मित, अहं'म, a smile.

स्मृत, स्मर'व, remembered (Tib. said),

स्मृति, f. स्मर'व, remembrance.

स्यात्, opt. 1 अस्तु, 2 अस्ति, may be.

संस, m. गिर'न, falling.

संसते, vb. गिर'न'त. falls down.

स्रवत्, pr. pt. स्रव, oozing.

स्व, 1 वर'ण, 2 स्व, one's own self, own.

स्वक, स्व'मी, own.

स्वकीय, स्व, own.

खलिक

खच्छ, स्व'दु'द, very clear.

खजन, 1 ग'ज, 2 स्व'मी'ज, a kinsman, relative.

खतस्, ind. 1 वर'ण'न, 2 स्व'जि'द, of, by, or from one self.

खन, m. श्रु, a sound.

खपन्ति, vb. श्रु, sleep.

खपिति, vb. श्रु'व'द'न'न, sleeps.

खप्रभूत, श्रु'न, being like a dream.

खभाव, m. 1 स्व'व, 2 स्व'व'जि'द, nature.

खयम्, ind. 1 स्व, 2 स्व'जि'द, one-self.

खर्ग, m. श्रु'न'न, the heaven.

खर्गमुष्टि, with a golden handle.

खलक्षण, n. स्व'मी'न'न'जि'द, one's own characteristics.

खलाम, m. स्व'मी'जि'द'व, one's own gain.

खलिक, वग्'नी'न, prosperity.

स्वस्थ

स्वस्थ, स्व-वार्त्तन, self-dependent,
confident.

स्वामिन्, ई, a master, lord.

स्वार्थ, རང་གི་དོན, one's own object
or interest.

३

हंस, m. ८८५, a swan.

हत, 1 वन्दुत्तं, 2 वस्तुत्तं, 3
 वस्तुत्तं, beaten, killed.

हृत्क, ཉམས་པར་བྱེད་པ, miserable,
wretched (Tib. lit. a killer).

हन्त, ind. **हो**, a ptcl. implying
joy, surprise, or grief.

हन्ति, vb. १ अक्षद वर अश्रु, २
अक्षद^२ व, kills.

हन्यते, vb. वस, is destroyed.

हय, m. ह, a horse.

हरि, m. འཇོན་ཐུན་, Indra, the lord
of gods.

हिंसक

हरिण, ई. दुग्गस, a deer.

हर्ष, m. 1 (with रोमन् क्ष, before it)

འཕྲུལ་པའི་ལྷ་, a king of the
name.

हविस्, n. **अ०**, an oblation, clarified butter.

हस्त, m. हाथ, the hand.

हस्तिन्, m. हा०-पे०के, an elephant.

हातुम्, inf. क्षुब्धम्, to give up.

हार, m. རྒྱལ, a necklace.

हारिन्, ཡིད་འཕྲོག, pleasing, heart-stealing.

हि, १ हि, a ptcl. used merely as an expletive ; २ हि, certainly, alone, (used to emphasize an idea).

ହିସକ, 1 ରକ୍ଷେ, mischievous, 2
 ରକ୍ଷେ, ଉଦ୍ଧ, injurious, mischie-
 vous.

हिंस्र

हिंस्र, འཚོ་བ་བྱེད་པ, injurious, no-
xious.

हितकर, གན་བྱེད, doing a kind act,
favourable.

हिम, གངས་, n. ice ; m. the Himā-
laya mountain.

हिमवत्, m. གངས་ཚན, snowy, the
Himālaya mountain.

हीन, 1 ངན, 2 དམན་པ, 3 མེད་པ,
low, mean ; without.

हेमन्

हत, གངས་པ, taken.

हृदय, n. 1 སྒྲིང, 2 སྤྱགས, 3 སེམས,
the mind.

हृदयकम्, ཡིད་ཤིང, heart-stirring.

हेतु, m. 1 སྤྱི, 2 སྤྱི་ཚན (lit. རྟུགས་,
with a cause, a cause).

हेतुत्व, n. སྤྱི་ཉིད, the state of a
cause.

हेमन्, n. gold.

ADDENDA

དཀའ་བྱུང, (originally ཏུཤ, asceti-
cism) ཏུཤ, difficult to do, NA,
13. 7.

འགྲུང་བ, སྐྱོད་ཅིང, is, LV. CI^{ss}.

གོན་གོན, ལྡན, m. old, NA, 5. 2.

གྱུབ, བུཅ, n. the back of the body,
BC, 3^d.

སྤྱབ་པ་འི་ཕྱིར, བཤམ་ཏུམ, inf. to do,
NA, 4°.

ངེས་པར་འཁོར, འཁོར་པོ་ལྟོགས་པ, passed
through, fulfilled, BC, 4°.

དངོས་པོ, མཚན་པ, m. a thing, CS, 7°.

15° ; MK, 1°, 3°, 10° ; NA,
3. 8.

མངས་པར་འགྱུར་བ, बहु, much,
NA, 2. 1.

མངོན་དགོངས, अभिसन्धि, m. inten-
tion, KA, 9^b.

ཅེས་བྱ, उच्यते, vb. is said, KP. 1.
2. 2. 2.

ཆགས་པ, attachment, love, 1 अनु-
राग, m. NA, 6. 2 ; 2 राग, m.
NA. 5^a.

མཆིས, भवि (in the sense of भवेत्),
vb. may be, LV, B15^b.

ཇིས་སྐྱ་མཐུན་པ, अनुरूप, correspon-
ding to, NA, 13. 18.

བཛོད་པ, वदन्ति, vb. say, NA, 11^a.

ཉམས་སྐྱ་སྐྱོང་བར་བྱོས་ཤིག, अनुभू-
ताम्, imp. let it be felt, NA,
5. 4.

བདེན་པྱ, *संवसेत्, opt. should live
together (Tib. lit. should resort
to).

བཞྱ, द्रष्टव्य, to be seen, KP, 3. 1.

སྟོན, देशयति, vb. teaches, LV.
C2²⁷.

ཐབས་ལས་བྱུང, उपेय, to be affec-
ted by means, NBT, 12. 6.

ཐོབ་འགྱུར, याति, vb. goes, CS. 17^a.

ཐོབ་(བ), 1 अवाप्ति, f., 2 प्राप्ति, f.
obtaining, NA, 2^d, 3^a.

མཐུན་བཞི་ཕྱོགས, सपक्ष, m. a simi-
lar instance or one in which
the major term is found.

དད་པར་འཇོན་པ, अदधीत, opt.
should put faith in, BC, 40^b, ^a.

དུས་མིན་པ, असमय, m. untime,
2^a, BC.

བདག་དང་འབྲལ་བ, मद्धियोग, sepa-
ration from me, BC, 43^a.

འདི་ལྟ་བུ, ईदृश, such.

ནང་དུ་བཞུད་ཅིག, प्रविश, imp. enter,
LV, A5¹¹.

གནས, आस्यद्, n. place, receptacle.

ཆས་པར་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,
NB, 7. 1.

བསྒྲུན, हत, beaten, NA, 12, 4.

སྒྲུ་ཡོངས་ཀྱས་པར་བྱེད, रोमाञ्चयति,
vb. makes the thrill of hairs,
NA, 7. 20.

བ, सुरभि, fragrant, lit. a cow or
the fabulous cow of plenty of
the name, NA, 9. 8.

བྱས་བ་ཤེད་བ་ས་ཡིན་པ, अकृतज्ञता.
f, ungratefulness, LV. B1¹².

དབུས, मध्य, n. the middle, KP,
9. 4.

ས་དང་ག, मतङ्ग, m. a king of the
name, NA, 7. 2.

ཚུལ་བ, व्यायाम, m. exertion, per-
severance, LV. C2⁴⁰.

བཅེལ, परोक्षमाण, pr. pl. seeking
after, LV, C4¹⁷.

ཆེན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ, महानम (?), great
naked (?), LV. B21¹¹.

ཆངས་པར་སྦྱོད་པ, ब्रह्मचर्य, celibacy

or the duties of a religious
student, LV. C1²⁰.

ཚུགས་པར་འགྱུར་ཞིང, आक्रमेया,
opt. may attack, LV. B15^{4, 6}.

ཆོ་འདི, दृष्टधर्म, m. this world.

ཆོར, संजानीते स्म, vb. perceived,
felt.

འཆོ་མེད་པ, अहिंसक, not mischiev-
ous, UV, 23°.

གཟིགས, दृश्यते, vb. you will see,
LV, B 14²¹.

བཟོད་པར་གསོལ, क्षमस्व, imp. for-
give, LV. B 12^{24, 25}.

གཞན་དུ་ཕྱོགས, पराङ्मुख, having
the face turned away, BC, 8°.

ཡང་བ, लघु, light, swift, UV, 25^a.

ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ, सम्पादयामि,
I fulfil, NA, 2. 16.

ཡོངས་སུ་སྦྱོངས, परित्यज्येत, opt.
should give up, UV, 4°.

ཡོངས་སུ་གཞིར་གྱུར་བ།, परिपीडित,
troubled. BK, 4°.

གཡས་, दक्षिण, the right side, NA,
9°.

གཡོ, स्पन्दते, vb. moaves, NA, 9°.

གཡོ་བ་མེད, निश्चल, not moving.

རིང་པོར, चिरम ind. long, LV,A
11°.

ཅི, a ptcl. signifying accusative,
dative, and locative cases, and
an infinitive.

ཡིགས་པར་འོངས།, स्वागत, welcome,
NA, 11°.

ཤིན་ཏུ་མངས་པར་འགྱུར་བ།, बहु,
much, many, NA, 2, 1.

གསུང་བ།, वचस्, n. a speech. NA.
9°

ལྷ།, दिव्, f. the heaven, BC, 63.⁴

ADDITIONS AND CORRECTIONS

PRAJNADANDA. Read 5° ཀྱོན for ཀྱོ ; 9° परिपुतः for प्राहः ; 13°
दुर्जनः for दुजनः ; 15° मात्रा for मात्राम् ; 23° कुतः for कुत्र ; 24° किं
दूरं व्यवसायिनाम् for कः परः प्रियवादिनाम् ; 25° नेता for नेना ; 26° zlahi for
złhai ; omit भ्रातृ ; 28° ལྷོན for ལྷོ, omit * ; 29° after བྱས read རི
for རི, so de for te ; d 243 for 234.

NĀGĀNANDA. 2^a ལོངས་ for ལངས་; 4 བ་སྒྲིལ་; 12 བ་ for བ, 16 བྱེ་ for བྱེ; 5. 2 འི་བའི་ for འི་བའི་; 6. 2 སྤོ་ for སྤོ་; 7^b. བོ་ for བ, བྱི་ for བྱི. 7 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 13 insert * before རྒྱུ་, 14 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 19 add རྒྱུ་ below འིང་ read རྒྱུ་བའི་ for རྒྱུ་བའི་, 20 བ་ན་ for བ་ན་; 8^a རྒྱུ་བ་ for རྒྱུ་བ་; 9^a delete, *. 6 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 10^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་. 6^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 5 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 6 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 11. 4 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 5 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 12. 8 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 13^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 2 རྒྱུ་ for རྒྱུ་.

UDĀNAVARGA. 1^a add རྒྱུ་ after རྒྱུ་. 11^a read རྒྱུ་ for རྒྱུ་. 16^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 17^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ for རྒྱུ་.

BUDDHACARITA. 1^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 2^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 4^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 5^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 8^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 10^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 20^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 33^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 34^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 42^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 43^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 44^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 45^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 66^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, and རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 67^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 68^a རྒྱུ་ seems to be རྒྱུ་.

LALITAVISTARA. A. 1^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 3^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་;

30 མཆིའོ for མཆིད་ ; 11¹⁵ ཚུལ་ for ཚུལ་ ; 13¹⁷ སྤྲོས་ for སྤྲོས་ ;
26 བརྟུ་ for བརྟུ་ ; 14²⁴ insert ལ་ after བཞི, and read བོའི་ for
བའི, 29 བྱ་བ་ for བྱ་བ་ ; 53 བྱུང་ for བྱུང་ ; 51 བེལ་ for བེལ་ ;

B. 1⁵ ཏུ་ for ཏུ་ ; p. 123, l. 4 omit མཆུ་, 10¹⁶ (Skt.) read འ་ for
16, note 20 རམིའི་ for རམིའི་ ; 11¹⁵ འ་ for འ་, 4 for 5 ; 15 for 16, 16 for
15 ; 12¹⁶ མཆོད་ for མཆོད་ ; 15¹⁹ ཆོ་ for ཆོ་ ; 21¹¹ insert ཆོ་ after བོ་
29¹ བྱ་བུ་ for བྱ་བུ་.

C. p. 131, བཞིའི་ for བཞིའི་ ; 1²³ འཛིན་ for འཛིན་ ; 6¹⁶ འཛིན་ for
འཛིན་ ; 19 མཚུ་ for མཚུ་ ; 20 བ་ for བ་.

BODHISATTVAŚAṢṢADĀNAKALPALATĀ. 1^a བོས་ for བོས་ ; 5
for 5, and 10 འགྲུ་ for འགྲུ་ ; 14^b བཤེ་ for བཤེ་ ; 16^b ལོ་ལོ་ for
ལོ་ལོ་ ; 17^a མཆུ་ for མཆུ་ ; 19^a མཐུ་ for མཐུ་ ;
20¹⁰ སྤྲོས་ for སྤྲོས་ as read by S. D., 21^a འཇུ་ for འཇུ་ ;
29¹ བྱ་བུ་ for བྱ་བུ་.

BHAGAVADGĪTĀ. 3^a སྤྲོ་ for སྤྲོ་ ; 9 བྱུ་ for བྱུ་ ; 12, 13 བའང་
for བའང་.

NYĀYABINDU. 11. 10 བྱུ་ for བྱུ་ ; 20. delete* ; 25. 5 ལྷ་
for ལྷ་ ; 27. 1 ལྷ་ for ལྷ་.

NYĀYABINDUṬĪKĀ. 1. 10 བཅུ་མེ་ for བཅུ་མེ་ ; 12. 10 བོ་
for བོ་.

CATUHSATAKA. 1^d VIII for XIII ; 2^a ସ୍ତବ for ସବ ; 10^b ବାଞ୍ଚିଷ' for ବାଞ୍ଚିଷ' ; 13^d ର୍ for ଝ' ; 19^a ଧର୍ମସ୍ୟ for ଧର୍ମସ୍ୟ ; 21^a ³ for 13.

MOLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ. 14^c ନ୍ତେ¹¹ for ନ୍ତେ⁵, delete ¹¹भवति.

KASYAPAPARIVARTA. 1. 1¹³ ଯି for ଧ ; 20 ଝୁଢ଼ for ଝୁଢ଼ ; 3¹¹ ଯି for ଧ ; 13 ଝୁଢ଼ for ଝୁଢ଼ ; 2. 1¹³ ଯଦୋକା for ଯଦିକା ; 3. 1¹⁷ ଏଷ for ଏଷ ; 6. 3¹ ଟୁ for ଟ ; 8. 1⁸ ପ୍ର'ବ' for ପ୍ରବ ; 8. 2⁷ ତଦ୍' for ତଦ୍¹⁷.

KĀVYADARŚA. 1^a ଶ୍ଯ'ମ for ଶ୍ୟ'ମ ; 2^a ବସ୍ତୁଷ' for ବସ୍ତୁଷ' ; 6^d ସ୍ବ'ଞ୍ଜିଞ୍ଜି for ସ୍ବ'ଞ୍ଜିଞ୍ଜି

NOTES. P. 224, l. 4, *substantives* for *sabs*^o. P. 225, l. 2, *See* for *see*. P. 226, l. 18, *stavaka* for *stavak*. P. 230, l. 7, *ground* for *gerund*. P. 232, l. 13, *omit of*. P. 248, l. 6, read *tvām* for *tvam* ; l. 10, *ārāvaṇa* for *rāvaṇa* ; l. 11, add *the* after *in* ; l. 19, read *is* for *are*. P. 255, l. 6, *kaṇala-* for *kaḥala*. P. 258, l. 10, *nāvamanyeta* for *nāvamayeta*. P. 275, l. 6, *an* for *a*. P. 283, l. 6, ଓନ୍ for ଓନ୍ ; l. 19, ଟୁ for ଟ. P. 301, l. 19, ବା'ସୁର for ବାସୁର. P. 312, l. 15, ଶ୍ଯ' for ଶ୍ଯ'.

VOCABULARY. P. 326. col. 2, -ଅବଦ୍ଧ, *to be understood* for -ପାଠ, *to be explained*. P. 328. col. 2, ଉତ୍ସୁକା for ଉତ୍ସୁକା. P. 332, col. 2, ଶ୍ଯ' for ଶ୍ଯ'. P. 336, col. 2, ଉତ୍ସୁକା for ଉତ୍ସୁକା. P. 337, col. 1,

add *UV* before 26° P. 338, col. 1, ཡུཌྱི་ཀཱ་ for ཡུཌྱི་ཀཱ་. P. 339, col. 1, *conqueror* for *conquer*. P. 340, col. 1, གྲུ་ས for གྲུ་ས. P. 341, col. 2, add དུས, *bright* before BC. P. 352, col. 2, add བར་ after མཆོད་. P. 361, col. 1, under རྒྱ་ནག་ add 2 ཁར, *loud*. P. 365, col. 1, under རྒྱ་གསུམ་ add 4 བརྒྱལ་, *m. understanding*. P. 366, col. 1, delete. the line beginning with ལྷ་ལས་ P. 372, col. 2, དབང་པོ་ for དབང་བ. P. 380, col. 1, *acute* for *accute*. P. 383, col. 2, བདེ་ for བ. P. 389, col. 2, ལྷ་ལས་ for ལྷ་ལས་. P. 390, col. 1, བརྒྱལ་ for བརྒྱ. P. 399, col. 2, ལྷ་ལས་ for ལྷ་ལས་. P. 405, col. 2, *humorous* for *humours*. P. 434, col. 2, *causing* for *ceasing*. P. 435 col. 1, བརྒྱལ་ for བརྒྱལ་, རྒྱལ་ for རྒྱལ་, and *brillant* for *brillanti* ; col. 2, བཟུང་ for བཟུང་. P. 438, col. 1, བཟུང་ for བཟུང་. P. 438, col. 1, བཟུང་ for བཟུང་, omit 2nd before *to* and read 2nd after *wonder*. P. 455, col. 1, གྲུ་ས for གྲུ་ས. P. 459, col. 2, *pr. pl.* for *pf. ptcl.* P. 462, col. 1, *pl.* for *ptcl.* P. 474, col. 1, དབང་པོ་(ལས་) for མཆོད་(ལས་)ས. P. 480, col. 2, རྒྱལ་ for རྒྱལ་

—

APPENDIX

1. *Catalogues.*

The following catalogues, some of them of the Kanjur or of the Tanjur, others of both of them, give information with regard to names, lengths, subjects, authors, translators, etc. of the works included in them:

1. P. C o r d i e r: Catalogue du Fonds Tibétain de la Bibliothèque Nationale. Parts II and III.

Here are catalogued the books of the Tanjur only.

2. M a r c e l l e L a l o u: Répertoire du Tanjur d'après le Catalogue de P. C o r d i e r, Paris, 1933.

This is an alphabetical catalogue of the names of the books and their authors and translators mentioned in C o r d i e r's Catalogue. This volume has made C o r d i e r's Catalogue more useful.

3. H. B e c k h: Verzeichnis der tibetischen Handschriften der Preussischen Staatsbibliothek, Berlin, 1914.

4. A Complete Catalogue of the Tibetan Buddhist Canon (Bkaḥ-ḥgyur and Bstan-ḥgyur), Tōhoku Imperial University, Japan, 1934.

This is the latest catalogue of the Kanjur and the Tanjur.

2. *Analyses.*

The following two works supply the descriptive contents of the Kanjur:

1. Alexander Csoma de Köros: *The Analysis of the Kanjur* in the *Asiatic Researches*, Vol. XX.

2. Léon Feer: *Analyse du Kandjour*, Recueil des Livres sacrés au Tibet par Alexander Csoma de Köros, Hongrois-Sicilien de Transylvanie. Traduité de l'anglais et augmentée de diverses additions et remarques.—*Annales du Musée Guimet*.

3. *Grammars and Manuals.*

1. Alexander Csoma de Köros: *A Grammar of the Tibetan Language in English*, Calcutta, 1834.

2. Ph. Éd Foucaux: *Grammaire de Langue Tibétaine*, Paris, 1858.

3. Sarat Chandra Das: *An Introduction to the Tibetan Language* with the texts of *Situ Sumtag*, etc. Darjeeling, 1915.

4. H. A. Jäschke: *Tibetan Grammar*, Addenda by A. H. Francke assisted by W. Simson, 1929, Walter de Gruyter & Co., Berlin W 10 und Leipzig.

5. Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language, Literary and Colloquial*, Calcutta, 1912.

6. C. A. Bell: *Grammar of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1919.

7. — *Manual of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1901.

8. Graham Sandberg: *Manual of Colloquial Tibetan*, Thacker, Spink & Co., Calcutta, 1894.

9. Vincent C. Henderson: *Tibetan Manua*
Baptist Mission Press, Calcutta, 1903.

10. Lama Lobzang Mingyur Dorje:
Tibetan-English Primer, Calcutta University, 1938.

4. Dictionaries.

1. Alexander Csoma de Köros: *A Tibetan-English Dictionary*, Calcutta, 1834.

2. Sarat Chandra Das: *A Tibetan-English Dictionary*, Revised and Edited by Graham Sandberg and A. William Heyde, Calcutta, 1902.

3. H. A. Jäschke: *A Tibetan-English Dictionary to which is added an English-Tibetan Vocabulary*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1934.

4. Lama Dawasamdub Kazi: *An English-Tibetan Dictionary*, Calcutta, 1919.

5. C. A. Bell: *English-Tibetan Colloquial Dictionary*, Calcutta, 1920.

6. G. de Roerich in collaboration with Lama Lobzang Mingyur Dorje: *Tibetan-English Dictionary*, Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum, Naggur, Kulu, Punjab, Br. India. Not yet published, leaflet sent on application.

5. *Vocabularies.*

1. Sakaki: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan and Chinese in two parts, Japan.

2. Satish Chandra Vidyabhusana: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan, and English under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary* in *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. IV, 1913. Incomplete.

3. — *Sragdharā-stotra*, Asiatic Society of Bengal, 1908.

4. — *Bilingual Index of Nyāyabindu: Sanskrit and Tibetan Words*, Asiatic Society of Bengal, 1917.

5. E. Obermiller: *Indices Verborum to the Nyāyabindu*, Two Parts, Bibliotheca Buddhica, XXV.

6. — *The Doctrine of Prajñāpāramitā*, Reprint from *Acta Orientalia*, Vol. XI, 1932.

7. Friedrich Weller: *Index to the Tibetan Translation of Kāśyapaparivarta*, Harvard, 1933.

8. Vidhushekhara Bhattacharya: *Nyāyapraveśa*, Part II (Tibetan Text), Gaekwad Oriental Series, 1927.

In books, Nos. 3-6, and 8 Word Indexes, Sanskrit-Tibetan and Tibetan-Sanskrit, are given.
